قاسمیہ لائبریری۔ گنبد یارو

بسم اللہ الرحمن الرحیم

سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم جوامع محامد وثنا و مجامع ستایش بے ریا مر حضرت داوری را جل شانہ و عز سلطانہ کہ سبع طباق افلاک پدید آوردہ اوست و نفث اقلیم ربع سکون عالم بر آوردہ او و آفتاب بتاب از نور تجلی او یک لمعہ ایست و برق درخشان از تجلیات جمال مطلقش یک جلوہ و درود نامعدود و غیر محدود بر حضرت محمد محمود و مختار حضرت معبود کہ آیہ انا ارسلناک رحمۃ للعالمین درشان اوست و کریمہ من یطع الرسول فقد اطاع اللہ توقیع فرمان او و بر اولاد امجاد و اصحاب چیرہ دست او و اتباع اہل رشاد او الی یوم التناد آمین اما بعد معروض میدارد بندہ امید وار رحمت حضرت ملک غنی غفور حقیر محمد ہاشم بن عبید اللہ غفور السندی غفر اللہ ذنوبہا و ستر عیوبہا بمحامد رحیم الولی کہ باعث گشتند مر ابعضی احباب از ایں بیچارہ کہ سالہا صیام سمی بمظہر الانوار کہ قبل ازیں تالیف شدہ بود مسائل آنرا از زبان عوام بعبارت فارسی آوردہ شود تا ہمہ یاران را آسان نماید پس ایں ضعیف بناچار اجابت بر ذمہ خود متحتم دید و بتاریخ ہفدہم شہر ربیع الآخر سنہ الف و احدی و ثلثین ہجریہ یوم الجمعہ بعد الصلوۃ در تالیف وی شروع نمودہ آنچہ از دلائل در کتاب مظہر الانوار مذکور بود در ان اختصاص کردہ شد و در مسائل آن زیادہ نمودہ آمد و این رسالہ را حیات الصائمین تسمیہ افتاد چاکہ حق سبحانہ و تعالیٰ مومنان را بایں نسخہ منتفع گرداند و برکات و ثمرات منتفعان را بر روح مولف رسانند و مسئول ست از اہل صلاح و ارباب فضل فلاح کہ در ہر نسخہ سہوی یا خطائی بیند از بنیں عفو و کرم پیوشند بلکہ در اصلاح آن بکوشند ان اللہ لا یضیع اجر المصلحین و ہر جا معلوم یا درک در بعضی مواضع نقل از کتاب مردی نشدہ بواسطہ نبودہ شدہ ست چنانکہ اگر مسئلہ مفید را صاحب بحر الرائق مثلاً از ہدایہ نقل کردہ در ذیل آن مسئلہ نوشتہ شدہ ست کذا فی البحر الرائق بعد ذکر

بحر الرائق از جہت اعتماد و بر ناقل مذکورہ در بعضی مواضع دو سہ مسئلہ بلکہ زیادہ از یک کتاب بعین چنانکہ تا تاخانیہ مثلاً ترتیم نمودہ شدہ و در ذیل آن ہم مسائل نوشتہ شدہ ست کہ ذافی التاتارخانیہ و اللہ المیسر لکل مرام یابد و دانست کہ این ضعیف را در حین جمع این رسالہ خزانہ کتب مکمل نبود و نسخ متوافرہ بدست آمدہ لہذا کہ از آنہا تالیف را تمام شود پس مناسب دید کہ ذکر کردہ خود آسانی آنہا را بر سبیل تفصیل منقول ستعینا باللہ الملک الجلیل و ہو حسبی و نعم الوکیل کہ از انہا ست کتب تفسیر و کتب حدیث و کتب سیر و کتب عقائد و کتب اصول فقہ و کتب فروع فقہ و کتب مشائخ از اہل تصوف و کتب لغۃ اما آنچہ از کتب تفسیر ست تفسیر حضرت عبد اللہ بن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما و تفسیر ابن جبان و تفسیر فقیہ ابو اللیث سمرقندی و تفسیر مسمی بدر منثور تصنیف جلال الدین سیوطی و تفسیر جلالین و تفسیر قرطبی و تفسیر مسمی بمعالم التنزیل تصنیف امام محی السنۃ بغوی و تفسیر شیخ الاسلام و تفسیر ابن ابی حاتم و تفسیر مسمی بکشاف تصنیف علامہ جار اللہ زمخشری و تفسیر مسمی بانوار التنزیل تصنیف قاضی ناصر الدین عبد اللہ بیضاوی و تفسیر مسمی بمدارک التنزیل تصنیف حافظ الدین ابو البرکات نسفی و تفسیر خازن و تفسیر حسینی و از حواشی بیضاوی حاشیہ محمود محمد سعد چلپی و حاشیہ شیخ شہاب الدین افندی و حاشیہ کوکبی و حاشیہ مولانا عصام و حاشیہ محمد عبد الحکیم سیالکوٹی و اما از کتب حدیث صحیح بخاری و شرح بخاری و صحیح مسلم و شرح مسلم للامام محی الدین یحیی النووی و شرح بخاری للعینی و شرح بخاری مسمی بفتح الباری و صحیح مسلم و شرح مسلم للامام محی الدین یحیی النووی و شرح مسلم مسمی بہ اکمال الاکمال للعلامہ الابی و سنن ابی داود و شرح ابی داود للخطابی و شرح مصابیح للقاضی البیضاوی و مشکوۃ المصابیح و شرح مشکوۃ للشیخ عبد الحق الدہلوی و شرح مشکوۃ للشیخ علی القاری و شمائل ترمذی و شرح شمائل للحنفی و شرح شمائل للشیخ ابن حجر المکی و شرح شمائل لمولانا عصام الدین و شرح شمائل للشیخ علی القاری و حصن حصین تصنیف امام محمد بن جزری و شرح حصن حصین للشیخ علی القاری و صراط مستقیم للشیخ عبد الحق الدہلوی و مستدرک حاکم و اذکار نووی و شرح اذکار للشیخ علی

بن سلطان الصدیق و طریقهٔ محمدیه تصنیف شیخ محمد فندی رادر شرح طریقهٔ محمدیه تصنیف شیخ عبد الغنی بن اسمعیل نابلسی

اما از کتب سیره

شهیره بنا بلسی و کتاب البرکه فی فضل السعی و الحرکه تصنیف علامه جمال الدین محمد بن عبد الرحمن عیثی **اما از کتب سیره**

کتاب سیرة ابن هشام و سیرت شامیه و سیرت کاز رونیه و سیرت امام حلبی و مواهب لدنیه لاحمد بن القسطلانی و

الفضلاء و دلائل النبوة للبیهقی و اعلام النبوة للماوردی و شواهد النبوة لمولانا عبد الرحمن الجامی و مراج معارج النبوة و

صواعق موقة للشیخ ابن حجر المکی و تاریخ مکه للفاسی و تاریخ کبیر مدینه و تاریخ صغیر مدینه مسمی بخلاصة الوفا فی اخبار

دار المصطفی کلاهما للسمهودی و درر منتظمه فی اسم و نسب و حسب حضرت رسالت مآب صلی الله علیه و سلم تصنیف

جمال الدین یوسف بن حسن بن عبد الهادی الصالحی الشامی **و اما از کتب**

عقائد و فقه اکبر تصنیف امام اعظم ابو حنیفه کوفی رحمة الله تعالی و شرح فقه اکبر للشیخ علی القاری و عقائد نسفیه للامام

ابو البرکات النسفی ماحصل میر زاهد از ک و شرح عقائد نسفیه للمحدث سعد الدین التفتازانی و حاشیه شرح عقائد للجلبی

و شرح قصیده امالی و تکمیل الایمان لعبد الحق الدهلوی **و اما از کتب اصول فقه** تصنیف بزدوی و توضیح شرح

توضیح مسمی بتلویح و خود تلویح و شرح تحریر مسمر بتقریر **و اما از کتب فروع فقه** که قسم کردند بمتون

متون و شروح و فتاوی **قسم اول** در ذکر متون پس از نهایات جامع صغیر تصنیف امام همام ضابط

مذهب حنفی محمد بن حسن شیبانی رحمة الله و جامع کبیر تصنیف مر الیضا و تلخیص الجامع الکبیر تصنیف صدر

الدین ابو عبد الله محمد بن عمر بن عیسی و الفتاوی الخانیة و جامع صغیر تصنیف ابو محمد عبد العزیز ملقب بصدر شهید حسام الدین

که ستاد و صاحب محیط برخی ست و قدوری تصنیف امام ابو الحسین احمد بن محمد بن احمد بن جعفر بن حمدان قدوری

و منظومه مشهوره که آنرا منظومه نسفیه نامند تصنیف نجم الدین ابو حفص عمر بن محمد بن احمد نسفی که یکی از

استادان صاحب هدایه و مقدمة الصلوة تصنیف فقیه ابو اللیث نصر بن محمد سمرقندی و عیون المسائل تصنیف

فقیه ابو اللیث مکرر الیضا و هدایه تصنیف صاحب هدایه که ذکر او زود خواهد آمد و وقایه تصنیف تاج

الشریعه محمود بن احمد المعبد مجبوبه که جد صدر الشریعه شارح وقایه ست و مختصر وقایه تصنیف تاج الشریعه مذکور

و اصلاح الوقایه تصنیف ابن کمال پاشا احمد بن سلیمان و کنز الدقائق تصنیف حافظ الدین ابو البرکات

عبد الله بن احمد نسفی و وافی تصنیف ابو البرکات مذکور الیضا و کنز التجرید تصنیف رکن الدین عبد الرحمن

بن محمد بن امیر و بشهیر بابو الفضل کرمانی و مختار تصنیف مجد الدین ابو الفضل عبد الله محمود موصلی و مجمع

البحرین تصنیف مظفر الدین ابو الهیجا احمد بن علی بغدادی معروف بن ساعاتی و نامع لفقه تصنیف سید

امام ناصر الدین قاسم بن یوسف حسینی مدنی و تحفه الفقها، تصنیف علاء الدین ابو محمد محمود بن احمد سمرقندی

و تحفه الملوک تصنیف شیخ ابو بکر بن عبد المحسن رشحه الاسلام تصنیف مجد الدین محمد بن ابو بکر سمرقندی

معروف بامام زاده و مقدمه غزنویه تصنیف علامه احمد بن محمد غزنوی و نظم طرطوسی تصنیف برهان الدین ابراهیم

بن علی طرطوسی و منظومه که آنرا منظومه وهبانیه مسند تصنیف قاضی القضاة ابو محمد عبد الوهاب بن احمد

بن وهبان دمشقی و غرر الاحکام تصنیف ملا خسرو و مواهب الرحمن تصنیف شیخ ابراهیم بن موسی طرابلسی

و تنویر الابصار تصنیف شیخ محمد بن عبد الله تمرتاشی معروف بغزی و تحفه الاقران تمرتاش غزی مذکور و

نور الایضاح تصنیف علامه ابو الاخلاص حسن شرنبلالی مکاس بلده سرنبلان و ملتقی الابحر تصنیف شیخ

ابراهیم بن محمد بن ابراهیم حلبی شارح منیة المصلی **قسم ثانی** در ذکر شروح پس از شروح جامع صغیر امام

محمد شروح وی تصنیف ابو الهفا خوحسن بن منصور اوزجندی معروف بفخر الدین قاضیخان صاحب فتاوی

مشهوره و شروح آن تصنیف صدر حسام الدین که ذکرا و گذشت و از شروح جامع کبیر امام محمد شروح آن تصنیف

جمال الدین ابو المنصور محمود بن احمد معروف بحصیری و شروح آن تصنیف فخر الدین ابو بکر و عثمان بن ابراهیم ملقب بـ

معروف بن تمرتاشی و بعض شروح آن تصنیف ابو الفتح عبد الحمید بن حسن مشهور بلقلاس بحر قندی و از

شروح جامع صغیر صدر شهید حسام الدین و فوائد ظهیریه تصنیف ظهیر الدین محمد بن احمد قاضی بخاری و از شروح

قدوری شرح کنز تصنیف ابو نصر احمد بن محمد معروف بقاضی و شرح آن مسمی بـ تاج تصنیف علامه یوسف

بن عمر بن صرفی کحالی رومی معروف بمنیجکی و شرح آن مسمی بارشاد و تصنیف علامه نوح بن

منصور و شرح کنز مسمی بسراج وهاج تصنیف رضی الدین ابو الفضایل ابو بکر بن علی بن محمد عبادی معروف بحدادی

وشرح آن مسمی بمجمع البحرین تصنیف جداد مذکور ایضا وشرح آلمنار مسمی بکشف الاسرار تصنیف حافظ الدین ابو البرکات
متاخرین محمود ملقب بزاهد صاحب فتاوی قنیه وشرح آن تصنیف علامه سلیمان بن ثابت اقراوی و
شرح آن تصنیف عبد اللطیف بن عبد العزیز معروف بابن ملک که او را ابن فرشته نیز گویند وازشروح
منظومه نسفیه شرح المنار مسمی بحبر البحار تصنیف مصنف متن وشرح آن مسمی بکشف الوجا مد
محمود بن محمد بن داود لولوی نجاری وشرح آن مسمی بمعنی تصنیف علامه ابو البرکات نسفی صاحب
کنز ودانی که ذکر او پیش ازین گذشت وازشروح مقدمه فقیه ابو اللیث وشرح آن مسمی بتوضیح تصنیف
مصطفی بن ذکریا قرامانی وازشروح عیون فقیه ابو اللیث شرح المنار تصنیف شرف الائمه ابو سعید بن عبد
المجید وازشروح هدایه شرح المنار که معروف بهدایه تصنیف مصنف متن اعنی شیخ الاسلام برهان الدین
ابو الحسن علی بن ابو بکر بن عبد الجلیل رشدانی وازشروح الهدایه شرح المنار مسمی بغایه تصنیف قاضی القضاة
شمس الدین ابو العباس احمد بن ابراهیم معروف بسروجی وشرح المنار مسمی تصنیف حسام الدین حسین
بن علی معروف بسغناقی وشرح آن مسمی بغایة البیان تصنیف قوام الدین اتقانی بن امیر عمر بن امیر
غازی شهیر باتقانی وبرادر امیر مزبور کوچک وشرح آن مسمی بمعراج الدرایه تصنیف شیخ محمد بن احمد
جاندی وشرح المنار مسمی بکفایه وشرح آن مسمی بغایه تصنیف شیخ محمد بن احمد ملقب باکمل الدین و
شرح آن مسمی بنهایه تصنیف شیخ ابو محمود بن احمد شهیر به عینی وشرح آن مسمی بفتح القدیر تصنیف
محقق مدقق کمال الدین محمد بن همام الدین عبد الواحد معروف بابن همام وشرح آن مسمی بکتاب التبیین
علی مشکلات الهدایه تصنیف علامه ابن الغرس وشرح آن مسمی بالهدایه تصنیف شیخ البدایه وشرح
آن تصنیف شیخ عبد الغفور لاری وازشروح وقایه شرح آن که معروف ومتداول است تصنیف صدر
الشریعه عبید الله بن مسعود بن تاج الشریعه محمود مشهور بصاحب که ذکر آن تاج الشریعه پیشتر گذشت وشرح
آن تصنیف فاضل ابن الملک که ذکر او هم درشرح قدوری گذشته وشرح نصیحت خبر ازوقایه مسمی بحایه تصنیف

علامه یوسف بن حسین کرمانی وازحواشی شرح وقایه صدر الشریعه حاشیه آنرا تصنیف علامه حلبی وحاشیه
آن تصنیف شیخ الاسلام هروی وحاشیه آن تصنیف مولانا عصام الدین وحاشیه آن مسمی بالجمل احمد وازشروح
مختصر وقایه شرح آن تصنیف شیخ ابو المکارم وشرح آنرا تصنیف شیخ نفی الدین احمد بن محمد بن حسن معروف
به شمنی وشرح آن تصنیف علامه عبد العلی بن محمد بن حسن برجندی وشرح آن مسمی بجامع الرموز تصنیف
علامه شمس الدین قهستانی وبعض شروح آن تصنیف شیخ قاسم بن قلطوبغا حنفی وشرح فارسی آن مسمی به
شارع المسلمین وازشروح اصلاح شرح آلمنار مسمی بایضاح تصنیف مصنف متن اعنی ابن کمال باشا
که ذکر او پیشتر گذشت وازشروح کنز شرح آن مسمی به تبیین تصنیف امام ابو عمر عثمان بن علی
صوفی بارعی معروف بفخر الدین زیلعی وشرح آلمنار تصنیف امام عینی که ذکر او در شرح هدایه گذشت وشرح
آن تصنیف علامه سکین وشرح آلمنار تصنیف فاضل ابن کمال باشا وشرح آنرا مسمی به معدن الکنز و
شرح آنرا مسمی بمستخلص وشرح آن به بحر رائق تصنیف علامه زین الدین ابراهیم ابن نجیم وشرح آنرا
مسمی به نهر فائق تصنیف علامه فیض الدین عمر بن نجیم برادر زین الدین مذکور وشرح آن مسمی بکشف
الغوامض عن خبایا الکنز تصنیف علامه سید احمد بن محمد حموی وبعض شروح آنرا تصنیف علامه ابن الضیا
وازحواشی شروح کنز حاشیه تبیین تصنیف شهاب الدین دلجه ابو العباس احمد بن یونس معروف
بابن شلبی وحاشیه مسکین تصنیف شیخ ابو الفضول احمد حامدی وازشروح وافی شرح آلمنار مسمی بکافی
تصنیف مصنف متن عمر ابو البرکات نسفی که ذکر او پیشتر گذشت وازشروح تجرید ابو الفضل کرمانی شرح
آن مسمی بایضاح تصنیف مصنف متن وازشروح معتبر شرح آلمنار مسمی باختیار تصنیف مصنف
متن وشرح آنرا مسمی بموضح وازشروح مجمع البحرین شرح آنرا تصنیف مصنف متن وشرح آنرا تصنیف
ابن الملک که ذکر او پیشتر گذشت وشرح آن تصنیف علامه ابن الضیا وبعض شروح آنرا تصنیف امام عینی
رحمه الله تعالی که ذکر او پیشتر رفت وازشروح نافع لقطه شرح آلمنار مسمی بمستصفی تصنیف ابو البرکات

نفی صاحب کنز دانی در ذکر کلاه کرده است و در شرح آن مسمی بمبدأ الی تصنیف ابوبکر بن مسعود
بن الحکاک و در شرح تحفه الملوک شرح آن تصنیف شیخ محمد بن عبد اللطیف و در شرح شرعة الاسلام شرح
آن مسمی بمفتاح الجنان تصنیف سید یعقوب بن سید علی و شرح آن مسمی بوارد الشریعه تصنیف
مفدم حسن بن المدنه متوفی و در شرح مقدمه غزنوی شرح آن مسمی بضیاء معفر تصنیف ابوالمهابن احمد
بن ضیاء قرشی و در شرح نظم طرطوسی شرح آن تصنیف مصنف متن و در شرح منظومه دهبانیه شرح
آن تصنیف علاء عبد البر بن شحنه و شرح آن تصنیف شیخ ابوالاطلاق حسن سیتلائی مصنف نور الایضاح
و ذکر او پیشتر رفت و در شرح تحفه الاقران شرح آن مسمی بدرر الحکام تصنیف مصنف متن و
ذکر او اسبقا گذشت و حاشیه در رسمی بتنائج النظر تصنیف نوح بن مصطفی حنفی و در شرح مراقی الفلاح
شرح آن مسمی بمراقی السعود تصنیف مصنف متن و ذکرش پیشتر گذشت و در شرح تنویر الابصار شرح
آن مسمی بلباب المختار تصنیف مصنف متن و ذکر او پیشتر گذشت و شرح المختار تصنیف مصنف
متن و ذکر او پیشتر نوشته شده و در شرح تحفه الاقران شرح آن مسمی بمواهب الرحمان تصنیف مصنف
متن و شرح تنویر الابصار و منح الغفار هم از تصانیف اوست و در شرح نور الایضاح شرح آن مسمی
بامداد الفتاح تصنیف مصنف متن و ذکرش پیشتر رفت و در شرح متون فقه شرح صغیر منیة المصلی تصنیف
شیخ ابن امیر حاج علیه محقق ابن همام و در شرح تکمله تصنیف امام زاده و شرح لقایه مسمی باختیارات
تصنیف مولانا مشهور بعلاء الدین قسم ثالث در ذکر فتاوی فقه پس از انها است مبسوط تصنیف امام
اجل ابوبکر محمد بن ابوسهل احمد معروف بشمس الائمه سرخسی و فتاوی امام فخر الدین قاضیخان که ذکر او
پیشتر رفت و محیط برهانی تصنیف محمود بن برهان الائمه عبد العزیز عمر و محیط رضوی در اولها محیط سرخسی نیز
گویند تصنیف رضی الدین محمد بن محمد سرخسی ملقب برهان الاسلام صاحب خزانه در فتاوی و فتاوی
صغری تصنیف جمال الائمه یوسف بن احمد خوارزمی معروف بخاصی و نوازل تصنیف فقیه ابواللیث سمرقندی

که ذکر او پیشتر رفت و بستان تصنیف وی ایضا و فتاوی تتمة الدهر و عیون المذاهب تصنیف قوام
الدین مکاکی و جواهر الفقه تصنیف زین الدین ابوالنصر احمد بن محمد شهیر بعتابی و کتاب الاسرار تصنیف
عبید الله بن عمر بن عیسی معروف بابوزید دبوسی و فتاوی نسفیه و فتاوی ظهیریه و فتاوی بزازی تصنیف
حافظ الدین محمد بن محمد کردری مشهور به بزازی و فتاوی خلاصه تصنیف شیخ طاهر بن احمد بن عبد الرشید
بخاری و فتاوی سراجیه تصنیف علامه سراج الدین علی بن عثمان اوشی نا تمام قصیده ای و فتاوی غیاثیه
تصنیف شیخ داود بن یوسف معروف بخلیلی و تهذیب و تجنیس و مزید تصنیف صاحب هدایه که ذکر
او اسبقا گذشت و فتاوی در قنیه تصنیف نجم الدین زاهد که ذکر او قبل ازاین در شرح قدوری نوشته شده
و فتاوی حاوی تصنیف وی و ریاض و تلخیص تصنیف امام احمد بن عبید الله معروف بمحبوبی و
فصول علامه عمادی و فصول علامه محمد بن محمود معروف باستروشنی و جامع الفصولین تصنیف شیخ
محمد بن اسماعیل زاده و جواهر الفتاوی تصنیف رکن الدین ابوبکر بن ابوالفاخر معروف بکرمانی و کتاب
بحور ابر تصنیف شیخ طاهر بن سلام بن قاسم انصاری خوارزمی و خزانة الاکمل تصنیف ابوعبد الله یوسف
بن علی جرجانی و خزانة المفتین و خزانة الفتاوی و مختار الفتاوی و نوادر الفتاوی و منوعق بزدوی
و فتاوی ناصریه و فتاوی قاضی عبد الجبار تصنیف ابوعبد الله محمد بن علی بن ابوالقاسم قاضی سمرقندی و فتاوی صوفیه
تصنیف شیخ فضل الله محمد بن ایوب جامع عمدة الابرار و کنز الفتاوی تصنیف شیخ علی بن احمد غوری
و منیة المفتی تصنیف شیخ یوسف بن ابوسعید سجاسی و تحفه الفقه تصنیف شیخ مبارک بن عبد الحق
بن نور و فتاوی جاویدی و رسائل آخی مقبول الدز قاضی القضاة جمال الدین احمد بن قاضی محمد اکرم و
جمع کرده است آنها را تلمیذی و ابوالفتح رکن الدین خسام مفتی ناگوری و فتاوی در قرآنخوانده و عقد اللآلی و
جواهر الاخلاطی تصنیف برهان الدین حسام ابراهیم بن ابوبکر محمد بن خضیر اخلاطی و دستور القضاة و تصنیف
صدر بن رشید تبریزی و ملتقط نکیه عباسیه و کتاب الملتقطات من مسائل الواقعات تصنیف ابونصر

سعد الدین بن عبد الله غزنوی و نصاب الاحتساب تصنیف علامه عمر بن محمد بن عوض معروف به سنامی
و عمدة الحکام و زبدة الاحکام تصنیف شیخ قاسم حنفی و فتاوی ابراهیم شاهیه تصنیف علامه احمد بن محمد
ملقب بنظام الحق و فتاوی ابن شبلی تصنیف علامه احمد بن یوسف معروف بابن شبلی محشی بیان کرد
و کنز اللغة بیشتر رفت و فرائد اللآلی و جامع الفتاوی و زبدة الفتاوی تصنیف شیخ میر محمد بن یوسف قرمانی
و اشباه و النظائر تصنیف مخدوم جلال الدین سیوطی و اشباه و النظائر تصنیف شیخ زین الدین ابن
نجیم صاحب بحر رائق و خزانة الاشباه و النظائر تصنیف شیخ علی طوری و فتاوی تاتارخانیه
تصنیف مخدوم علاء الدین علاء الانصار و فتاوی عالمگیریه و معدن الفقه تصنیف حاکم فقیه حسین بن علی
بن منصور و فتاوی پورانیه تصنیف شیخ عبد الوهاب بن بایزید بن ابو سعید پوری و فتاوی سراجیه
معروف بفتاوی بادی تصنیف شیخ فرید الدین سراجیل بن دوک حنفی و فتاوی امینیه تصنیف شیخ محمد
امین بن عبید الله مؤمن آبادی و خزانة الروایات و مئة الروایات تصنیف مخدوم جعفر
بن بیر بن ابو بکائی و فتاوی عزیزیه و فتاوی زین الدین ابن نجیم مذکور و فتاوی خیریه و رسائل
آن مقبول انداز ارام خیر الدین جعفر و جمع نموده است آنها را تلمیذ مرحوم شیخ محمد الدین واتق الوسائل
تصنیف شیخ فرید الوسی و اجابة السائل بما احتصار رافع الوسائل تصنیف صاحب نهر فائق و معین المفتی
تصنیف صاحب تنویر الابصار و درر الحکام و الغرر و الفوائد و صدیقیه فارسیه تصنیف شیخ الاسلام هروی
و جواهر الفقها و مشکل الاحکام و مجمع الروایات و ترغیب الصلوة و صلوة مسعودیه تصنیف فقیه زاهد
مسعود بن محمود بن یوسف سمرقندی و خلاصة الفقه فارسی تصنیف شیخ عبد اللطیف و نعیم الالوان و
حبیب التصانیف و مطلوب المؤمنین و مختصر اساس الدین و مختصر صلوة ما چندیه و فتاوی خیر در ثبت شده و تحفه
خانیه **و اما از کتب مشائخ اهل تصوف** غنیة الطالبین تصنیف حضرت غوث الثقلین قطب ربانی
محبوب سبحانی میران محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سره العزیز الاقدس و احیاء العلوم تصنیف حجة الاسلام محمد

بن محمد بن محمد غزالی و عوارف المعارف تصنیف شیخ شهاب الدین سهروردی و قوت القلوب تصنیف شیخ
ابو طالب مکی و خلاصة الحقائق و روضة الریاحین **و اما از کتب لغة** بعضی کتب لغة عربیه بیت چنانکه ۱۸
شمس العلوم و مختصر آن مسمر بلوامع النجوم و صحاح جوهری و مختصر آن مسمر بلفراح و قاموس تصنیف
مجد الدین فیروز آبادی و منتخب اللغات تصنیف میر عبد الرشید تتوی و مغرب و مهذب بعضی از
دیوان الادب و جواهر اللغة تصنیف محمد بن یوسف طبیب هروی و عجائب المخلوقات تصنیف علامه زکریا
بن محمد قزوینی و حیوة الحیوان تصنیف علامه دمیری و مختصر آن مسمی بعین الحیاة تصنیف محمد بن
ابو بکر مخزومی و مامینی و از آنها کتب لغة فارسیه ست چنانچه برهان قاطع و مؤید الفضلاء و مدار الافاضل
و کشف اللغات و فرهنگ رشیدی ازینست تعداد آنچه مدیر گشت بنده مصنف لا جمع آن از کتب در
حال تالیف این رساله و جهد آنها بحساب سیصد و هفت کتب آمد پس شروع کرده میشود در مقصود
و التوفیق من الملک المعبود **و تخفی نماند** که این رساله مشتمل است بر مقدمه و ابواب چهارده و خاتمه
اما مقدمه مشتمل است بر پنج فصل فصل اول در بیان حقیقت صوم **باید دانست** که صوم لا در معنی
لغوی و شرعی صوم در لغت عبارة ست از امساک نفس خود از هر چیز که باشد از هر شخص که باشد
بهر وصفی که باشد و در شرع عبارت است از امساک مخصوص از شخص مخصوص در وقت مخصوص بر وقت
مخصوص آن انچه گفتیم که امساک مخصوص مراد آن بازداشتن نفس خود ست از اقتضاء دو شهوت
یکی شهوت شکم یعنی اکل و شرب دوم شهوت فرج یعنی جماع پس اگر کسی نفس خود را از کلام باطل
یا مشی بر اعمال باز دارد او را در لغت صائم گویند و در شریعه نگویند و انچه گفتیم که از شخص مخصوص مراد
بآن کسی ست که مسلم و پاک از حیض و نفاس باشد پس اگر کافری یا زنی حائض یا نفساء روزه دارد او را در
لغت صائم گویند نه در شریعت و انچه گفتیم که در وقت مخصوص یعنی از طلوع فجر تا غروب شمس پس اگر
مسلم در شب روزه میدارد او را صائم در لغت گویند نه شرعا و انچه گفتیم که بوصف مخصوص یعنی بنیت روزه

تا آنکه اگر مسلمی بازدارد نفس خود را از اکل و شرب و جماع مابین طلوع فجر و غروب شمس نیت صوم

صوم صائم بثبات شرعا بداند استفیدمن التبیین والسراج و لما جاء و فتح القدیر حاصل کلامه آنکه صوم در شرع عبارت

گوئیم هر شخص مسلم و بیدار پاک از حیض و نفاس باید دارد بر نفس خود یا حقیقة یا حکما از دو چیز یکی از اول

چیز را بسر شکم خود از نافذه بدان دوم از جماع مصور و معتبر از طلوع صبح تا غروب شمس بنیت روزه

آن چه گفتیم هر از اد خال چیزی بچیز یا مطلق گفتیم خواه ماکول و مشروب عادة باشد و خواه نباشد تا آنکه

اگر حصاتی سنگریزه یا کلوخ ریزه فرو برد روزه او فاسد گردد کذا فی امداد الفتاح و آنچه گفتیم هر بسر شکم

خود از برا آنکه اگر صائم آب در دهن خود یا در بینی خود کرد و بجانب شکش فرو نرفت روزه او تباه نمی شود

کذا فی فتح القدیر سوال اگر گفته شود هر چون شخص در بینی یا در گوش دارو چکاند و آن دارو بدماغ رسید

روزه او بشکند بدین آنکه چیز بسر شکش رسد پس لازم آید انتقاض تعریف جواب گوئیم هر لازم نیاید انتقاض

مذکور زیرا که میان دماغ و شکم منفذ ست هر بر پرده دماغ میرسد صرح بذالک فی المحیط

ارائق انقلاص عن النهایة و لبسد ارج و آنچه گفتیم هر از نافذه دهن از برا آنکه صائم را اگر چیزی از غیر نافذه بدهن

اندرون رود چنانکه مثلا آب در آید و سر در آب در بگذرد هر اینه روزه او فاسد گردد کذا فی الهدایة و

الطلاق گوئیم در نافذه دهن تا مثل آن گرد و نافذه اصلیه و غیر اصلیه لا چه اگر چیزی هر از نافذه اصلیه یا غیر اصلیه

اندرون رود ناقض صوم ست نزد امام اعظم ابو حنیفه چنانکه دهن و مینی و دبر و ما نند آن و غیر اصلیه

چنانکه گوش و چراحتی بشکم یا بسر سر باشد و از ان بسوی داخل شکم یا دماغ راه باشد کذا فی الکفایه و امداد الفتاح و

آنچه گفتیم هر از جماع مصور و معتبر هر جماع صورتی عبارت ست از ادخال مذکر در فرج زن خواه انزال باشد

خواه نباشد و جماع معتبر عبارت ست از جماع در غیر فرج یا بسبب شرط انزال و بردوتسم جماع مفسد

صوم ست و آنچه گفتیم هر باز دارد نفس خود را حقیقة یا حکما از برا آنکه اگر خورد یا آشامید یا جماع کرد به

نسیان پس روزه فاسد نمی شود زیرا که او باز نداشته ست نفس خود را از حکما اگرچه باز نداشته ست حقیقة کذا فی

البحر الرائق و آنچه گفتیم که ابتداء وقت صوم آن طلوع صبح ست مراد از صبح صبح ثانی ست که آنرا

صبح صادق مانند و آن بیاضی ست منتشر که هر در افق آسمان منتشر گردد و اما فجر اول سمی بصبح کاذب هر

بیاضیست طولا هر در میان آسمان پیدا میشود و بجانب بالا سیر نموده و در افق منتشر نگردد و در عقب آن

ظلمت بهم بدید کرده و دخل وقت ست بعد طلوع این فجر اول خوردن سحور بر صائم حرام نشود و گذاردن نماز شاء

نیز جایز بود کذا فی شرح منیة المصلی لابراهیم الحلبی لیکن اختلاف در آنکه وقت صوم از ابتدا یا بیاض صبح

صادق ست یا بعد انتشار بیاض ضیاء و احوط و اولی آنست هر معتبر داخل صوم و خارج عشاء ابتدا و بیاض نه گردد باشد

و در حق نماز فجر انتشار بیاض شرط نه گردد کذا فی مختصر الوقایه لمصنفه علی شرح الوقایه و در معراج الدرایه آورده که اصح آنست

که معتبر در حق صوم و صلوة قوت ثانی ست یعنی انتشار بیاض و احوط قول اولست انتهی - لیکن شمنی

در شرح مختصر وقایه آورده ست که معتبر در حق صوم ابتدا بیاض صبح صادق ست نزد جمهور علماء و نزد بعضی

انتشار آن انتهی و بر تقدیر اعتبار دخول وقت از ابتدا بیاض ادراک اول صبح صادق بشتاب صعب ست کم دانه آنرا ادراک مگر آنکه علم منازل قمر داشته باشد و نیز معلوم میگردد به غروب قمر در شب دوازدهم

از ماه که آن مقارن طلوع فجر میباشد و بطلوع قمر در شب بیست و ششم از ماه مقارن طلوع فجر میباشد

و این هر دو تجربه دراکثر ایام سال درست ست مگر در بعض ایام به تفاوت یکدر کذا فی خزانة الروایات نقلا

عن احیاء العلوم و آنچه گفتیم هر آخر وقت صوم غروب شمس ست مراد بغروب غیبوبت جزء اخیر از

اجزاء آفتاب ست و ما دام هر چیزی از اجزاء آفتاب ست وقت صوم نمی برآید کذا فی المحیط سبحانه شرح

مختصر الوقایه سوال اگر گفته شود هر روزه لا بد سبب تخصیص بروز کردن و شب نبودن شب نمی شود

جواب گوئیم بسبب آنکه حق تعالی نه فرموده و کلوا و اشربوا حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الا

من الفجر ثم اتموا الصیام الی اللیل پس امر صوم مختص بروز شد و نیز بسبب آنکه چون وصال در صوم نهی

روزه دار بودن در شب و در روز معاقب و مبنی بود در ترک اکل و شرب در شب موافق عادت میباشد

در موافقت عادت مشقت نیست و مبنی عادة برخلاف عادت پس لاجرم روزه اختصاص یافت
بروزه شب کذا فی السراج الوهاج **فصل دویم در بیان شرائط صوم** باید دانست که شروط صوم بر سه
قسم است شروط وجوب و شروط وجوب ادا و شروط صحت ادا و آن شروط وجوب سه چیز است
اسلام و بلوغ و عقل کذا فی النهایه و قع القدیر و صاحب غایة البیان اکتفا بر دو شرط اول نموده و گفته
که عقل در شرط وجوب بمعنی بدلیل آنکه اگر شخص سالم را تا سه ماه رمضان جنون رسیده و همچنین اگر ماه رمضان
تمام نشده بود هم بشمار شد بر وی قضاء ایام جنون لازم آید اما اگر تمام شهر رمضان مجنون بود بر وی
قضا لازم نیاید لیکن بواسطه لزوم حرجا به سبب عدم اهلیت وجوب اشهر و صاحب کشف گفته که هذا
هو المذکور کذا فی البحر الرائق و شروط وجوب ادا در حق مرد دو چیز است صحت و اقامت در حق زن پاک
بودن از حیض و نفاس کذا فی امداد الفتاح و فرق میان شروط وجوب و شروط وجوب ادا آنست که هر گاه
که منتفی شود در شروط وجوب لازم نیاید بر سر قضا و گاه که منتفی شوند در شروط وجوب ادا
بر سر قضا لازم آید کذا فی البحر الرائق و شروط صحت ادا اسلام و نیت است در حق زن پاک بودن از
حیض و نفاس نیز و طلوع شروط صحت صوم نیست بدلیل آنکه صوم صبی صحیح است و لهذا ثواب داده شود
او را بر صوم و عقل نیز شرط صحت صوم نیست تا آنکه اگر شخص در شب نیت روزه کرد و در روز او را
جنون یا اغماء عارض گشت روزه او صحیح باشد اگر تمام شب و روز بیهوش بود روزه او درست نبود
بواسطه عدم تصور نیت از مجنون و مغمی علیه نه بواسطه انعدام اهلیت صحت ادا و کذا فی الهدایه **شر**
فصل سیوم در بیان حکم صوم و محاسن آن باید دانست که حکم صوم سه چیز است صحت یوم و در وجود
ثواب آن و سقوط واجب از ذمه صائم در صوم فرض و واجب و دو چیز اول است در صوم مسنون
و مندوب و صحت صوم است فقط در صوم کروه تحریما و تنزیها کذا فی البحر الرائق و محاسن صوم بسیار است
شمه از آن بیان نمایم یکی از محاسن صوم آنست که تذکیر میکند نعمای حق سبحانه و تعالی را که هر عطا میکند

بنده را آنچه متلذذ میگردد بدان از لذت اکل و شرب و جماع پس چون صائم باز میدارد او را نفس خود را
از این لذات او را تذکار نعم او چنان حاصل آید که هیچ چیز بر آن مقدم نباشد و متمکن گردد و تذکر نعم باعث
شود بنده را بر شکر منعم حقیقی و یکی از آنهاآنست که صوم وسیله است بسوی تقوی زیرا که صائم چون نفس
خود را برای طلب رضاء حق سبحانه و تعالی از این لذات باز گیرد در زمره متقیان داخل گردد چنانکه حق سبحانه
و تعالی فرموده است یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون و یکی
از آن زجر نفس است از شهوت که باعث است بسوی معاصی و از این جهت فرمود حضرت سرور کائنات
صلی الله علیه وسلم بعضی صحابه را که شکایت حال کردند از غلبه شهوت نفس که هر گاه از شما قدرت مهر
نفقه نداشته باشد او نکاح کند و هر که قدرت نداشته باشد او روزه دارد و یکی از آنها آنچه از سر و غیره
سبب آنست که چون صائم نفس را منکسر میکرداند اعضاء و حواس او نیز کرسته میماند و قوت چشم و زبان و
فرج و سائر ارکان او قصوری پذیرد پس صائم مأمون میماند از شر این اعضاء و پرشکن حکم موجب انعطاف
شرارت این اعضاست و الله اعلم و یکی از آنها آنست که صائم متصف میشود بصفت ملائکه زیرا که
آنها منزه اند از اکل و شرب و سائر لذات و یکی از آنهاآنست که صائم سبب تصغیر
نفس او میشود از ترک اکل و شرب و مانند آنچه واقف میشود بحال فقراء که ایام بفاقه میگذرانند پس ترحم
میکند بر ایشان و الطعام میکرمنه آنها و یکی از آنهاآنست که صائم موافقت میکند با فقراء در ترک
لذت اکل شرب و مانند آن کل ذلک فی السراج الوهاج و النهر الرائق و نقل است که حضرت یوسف علی
نبینا و علیه الصلوة و السلام در ایام خلافت مصر روزها صائم بود در شبها که خورد نزد شبها که خورد نزد سبب چه مبارکش چنین
و کیفیت شان کرفت پرسیدند که چندین تصدیع بر نفس خود چرا روا میدارد در صورتیکه در ولایت من هرکه فقرا
بفاقه کذرانند مرکنند بعز از انها چه جای آنست که در ولایت ما که اطلاع ایشان
بس فرسد کرسنه میماند پس کفت زان نباشم که موافقت بحال ایشان نمایم و هم نقل است در شرح طریقت

بشر جانی نه بس سه کواضل شده برای شخص دراین ایام بستان پس دیشیخ ره اگر نشسته بت وارد فرط شدت
زمهریر میشود و جامه خود صقل نمود بت بر دارد چوب خشک بدکر پرسیده که با شیخ در مثل این وقت جامه ره
ازتن کشیدن سبب چیست شیخ فرمود اسرار ندانه از مقرا بهم درین ایام بر هنه میکنند ازرم
وراطافت آن نیست هر موافقت با ایشان در پوشیدن جامها پس موافقت میکنم با ایشان در
تحمل سرد هر چنانچه ایشان تحمل میکنند که آنی فرج القدیر و نیز یکی ازرمی مسن صوم آنست هر صوم عبادتی
ست فعلی ا که دانسته اظهار آن نمائی که طلع کم کرد و بخلاف سائر عبادات مثل صلوة و حج و کواة
قرآن و غیره ادلک که آنی الزاهر در تجنیس هر یا داخل نشود در صوم بخلاف سائر عبادات زیرا که مرئیت
حق سبحانه و تعالی که الصوم لی و انا اجزی یعنی روزه مرا ست و من جزا میدهم صائم ره یران پس نظر کرد شرکت
غیر در صوم و ازینجهت نفذ موده در سائر عبادات انتهی **فصل چهارم در بیان اقسام صوم** باید دانست
که صوم ره سه نوع است صوم عموم و صوم خصوص و صوم خصوص الخصوص اما صوم عموم باز داشتن شکم
و فرج است از اقضاء و شهوت و صوم خصوص باز داشتن گوش و چشم و زبان و دست و پا
و سائر جوارح است از ملوث معاصی بار جود صوم عموم نیز و اما صوم خصوص الخصوص منع کردن قلب
ست از خواطر دنیه و افکار دنیویه و باز داشتن دل ست از ما سوی الله تعالی بالکلیه بار جود صوم عموم و خصوص
نیز کذا فی احیاء العزالی احیاء العلوم کیمیای السعادة اما صوم عموم منقسم ست بر هفت قسم فرض و واجب
و مسنون و مندوب و نفل و مکروه و حرام و نیز بها اما صوم فرض شش روزه ادا ماه رمضان و روزه قضاء
ماه رمضان و روزه کفارات چنانچه کفارت ظهار و کفارت افطار و کفارت یمین و کفارت قتل و روزه
جزا مثل صید و روزه حلق و متعه حج و صوم واجب چنانکه روزه نذر معین و روزه نذر غیر معین و روزه قضاء
نذر و نفل صید از فساد آنها و صوم مسنون روز عاشورا ست هر مقارن شهر بروزه روز نهم زماه محرم و صوم
مندوب روزه سه روز ست از هر ماهی هر آن سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم زماه باشد و نیز مندوب ست

هر روزه که ثابت شده ست در احادیث و کر ثواب آن و ترغیب بران مثل صوم داؤد علی نبینا و علیه
الصلوة والسلام و بیض آن و صوم نفل هر روزه هر سوا روزهای ممنوعه که ثابت نشده ست کرا هت آن و صوم
مکروه تحریما روزه ایام تشریق هر شهر و اند روزه ست از صوم آنها چنانچه عیدین و ایام تشریق و صوم مکروه تنزیها
روزه عاشورا ست هر منفرد بشنبه از روزه نهم و نیز مکروه تنزیه هر ست روزه روز مهرجان و امثال آن کل ذالک
فی فتح القدیر و الهجر الرائق و تحقیق صیام مستوجه مکروه به محتاج بتفصیل طویل ست بیان در فصل سیم ان شاء الله
دهم نموده آید انشاء الله تعالی **فصل پنجم در ذکر بعض فوائد مختصه بشهر رمضان نافع** فضائل شهر رمضان
هر در احادیث وارده بافته متکاثره و متواتره ست شمه از ان بیان باید کرد روایت کرده حضرت سلمان فارسی رضی الله
تعالی عنه خطبه خواند برما رسول خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در آخر روز از شعبان و فرمود ای مردمان بدرستیکه رسیده بشما
شهر عظیم شهر مبارک شهر هر در شهر قدریست که آن بهتر ست از هزار ماه فرض کرده حق تعالی صیام
رمضان ره و تطوع کرد انیده قیام شبهاء او را پس هر که تقرب کند در و بخصلتی از خصال خیر باشد ثواب آن مثل
ثواب کسی هر او کرد بهتا فرض ره در غیر رمضان و این شهریست هر اول او رحمت ست و میان او مغفرت
و آخر او آزادی از آتشها، روزی هر او حدیث نیکوة الصابح و روایت کرده حضرت ابوسعید الخدری رضی الله
تعالی عنه هر فرمود رسول خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بدرستیکه گشاده شوند درهای آسمان و درهای بهشت در شب
اول زماه رمضان و بسته شوند تا آخر ماه و کذا در هر سنبده مؤمن مرد یا زن که روزه دارد در روزهای رمضان باشد و ورا
بقابل هر روزه هر قصری در بهشت هر آراسته شود و آراسته خواهند بقابل هر روزه هر صائم ره را
و نوشته از صبح تا شام و هر سنبده مؤمن هر نماز کند در در شبها رمضان نوشته شود حقتعالی بر هر یکی بقابل هر سجده که
کرده باشد یکهزار و پانصد یکیها و دو باند او بقابل هر سجده دختر زیبا هست هر که سوار دریا شد آن یا بنصف ثل
بیرد و قطع مسافت آن نکند که ذا فی تفسیر الدر المنثور للشیخ جلال الدین السیوطی تحت قوله تعالی وان تصوموا
خیر لکم و در روایت کرد ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که گفت گفت شنیدم رسول خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم هر روز

چون در آید شب اول از ماه رمضان فرماید حضرتش مر رضوان خازن بهشت را که بگشاید درهای بهشت را
بر امت محمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم پس بفرماید مر مالک خازن دوزخ را که نگاه دارد
درهای دوزخ را از امت محمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم پس بفرماید جبرئیل را نازل شود بر
زمین و بگیرد مردود شیاطین را و ببندد از آنها را بغلال و بیندازد در آنها را در بحار تا اوفتند و نگردند
بر امت محمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم و بفرماید حق سبحانه و تعالی در شبی از شبهای
رمضان که باز است حضرت محمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم که هر که سؤالی دارد مرا بیاید تا سؤال کنند و تا من عطا کنم سؤال او را و ایا هست توبه کنند و تا من باز آیم
بر توبت او و ذکر از آنها روزه رمضان و شمل این احادیث دیگر بسیار است و با جماع امت زیرا که
مجتمع شده اند اهل اسلام از عهد آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله وسلم تا امروز بر فرضیت صوم رمضان
و از این سبب منکر فرضیت آن کافر شود کذا فی الکافی و از اینهای فائدة فرض کرده شد صوم رمضان را بعد
از آنکه تحویل کرده شد قبله را از بیت المقدس سوی کعبه بیست و سه ماه از تاریخ هجرت بنویسد سید مطهر
زاده بالله تعالی و تعظیما که فی البحر الرائق و در مواهب اللدنیه گفته که تحویل قبله در ماه رجب بسر برده
ماه از هجرة بنویسد بود فرضیت صوم رمضان در شهر رمضان بسر برده ماه از هجرة ندکوره بود و آن هجرة
صلی الله تعالی علیه و آله وسلم در حال جمیع خود در رمضان صوم فرمودند چو که مدت سکونت آنحضرت
صلی الله تعالی علیه و آله وسلم در مدینه طیبه جمله ده سال بود از آن در سال اول صوم رمضان فرض نشده بود
انتهی و در شرح علی قاری بر مشکوة از شرح ابن حجر نقل نموده است هر روزه در دهشت بیغمبر خدا صلی الله
تعالی علیه و آله وسلم و در رمضان از آن دو رمضان فقط نسکی روز بودند دیانی هفت رمضان
بیست و نه روز بودند انتهی. فائدة در اوائل ایامیکه صوم رمضان فرض شده فرمان حق سبحانه و تعالی
بدین طریق بود که چون مؤمنی در تمام روز صائم بود سر پس چاشت را و اندوقت افطار حلال بود بر او را
اکل و شرب و جماع تا آنکه نماز خفتن بکذارد یا بخسبد و چون نماز خفتن بکذارد یا بخسبد حلال
نخستی بر وی طعام و شراب و نساء تا شب آینده پس وقتی حضرت قیس بن صرمه الصارم رضی الله عنه روزه

آرسته میشود بهشت را بواسطه شهر رمضان از سر سال تا سال آینده پس چون داخل شود روز اول از رمضان
بادی وزد زیر عرش از اوراق درختان بهشت بر سر حوران خوب چشم پس بگویند آن حوران که ای پادیا
نصیب کرده ایم ما را از زنبکان خود حقیقتها نیکو روشن تر و تازه تر ما را بنا با چشمها و ایشان که ذاق شکوه الصباح
فائدة میباید دانست صوم رمضان فرض عین است که ثبوت او قطعیست چنانکه قوله تعالی
یا ایها الذین امنوا کتب علیکم الصیام و سنت چنانکه قول علیه الصلوة و السلام بنی الاسلام علی
خمس الخ و ذکر از آنها روزه رمضان و شمل این احادیث دیگر بسیار است و با جماع امت زیرا که
مجتمع شده اند اهل اسلام از عهد آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله وسلم تا امروز بر فرضیت صوم رمضان
و از این سبب منکر فرضیت آن کافر شود کذا فی الکافی و از اینهای فائدة فرض کرده شد صوم رمضان را بعد
از آنکه تحویل کرده شد قبله را از بیت المقدس سوی کعبه بیست و سه ماه از تاریخ هجرت بنویسد سید مطهر
زاده بالله تعالی و تعظیما که فی البحر الرائق و در مواهب اللدنیه گفته که تحویل قبله در ماه رجب بسر برده
ماه از هجرة بنویسد بود فرضیت صوم رمضان در شهر رمضان بسر برده ماه از هجرة ندکوره بود و آن هجرة
صلی الله تعالی علیه و آله وسلم در حال جمیع خود در رمضان صوم فرمودند چو که مدت سکونت آنحضرت
صلی الله تعالی علیه و آله وسلم در مدینه طیبه جمله ده سال بود از آن در سال اول صوم رمضان فرض نشده بود
انتهی و در شرح علی قاری بر مشکوة از شرح ابن حجر نقل نموده است هر روزه در دهشت بیغمبر خدا صلی الله
تعالی علیه و آله وسلم و در رمضان از آن دو رمضان فقط نسکی روز بودند دیانی هفت رمضان
بیست و نه روز بودند انتهی. فائدة در اوائل ایامیکه صوم رمضان فرض شده فرمان حق سبحانه و تعالی
بدین طریق بود که چون مؤمنی در تمام روز صائم بود سر پس چاشت را و اندوقت افطار حلال بود بر او را
اکل و شرب و جماع تا آنکه نماز خفتن بکذارد یا بخسبد و چون نماز خفتن بکذارد یا بخسبد حلال
نخستی بر وی طعام و شراب و نساء تا شب آینده پس وقتی حضرت قیس بن صرمه الصارم رضی الله عنه روزه

درشته بود چون وقت افطار رسید پیش زن خود رفت و گفت آیا هست نزد تو طعام گفت لیکن
قدری نان جو سخت من میروم برای تو طعام طلب کرده می آیم حضرت قیس رضی الله عنه بسبب کار سخت
تو ساعتی همسکن من میروم برای تو طعام طلب کرده می آیم حضرت قیس رضی الله عنه بسبب کار سخت
خواب غلبه کرد پس زن او آمد و بسبب آنکه خوردن طعام بعد نوم حرام بود او بیدار نگذارد گفت نا
امید است مرترا از طعام خوردن چیزی روز دیگر شد حضرت قیس رضی الله عنه در وقت نصف نهار از
غایت گرسنگی بیهوش گشت پس ذکر کردند حال او را پیش آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و در آن
حال نازل شد این آیه اصل کلم لیلة الصیام الرفث الی نسائکم الی قوله وکلوا واشربوا حتی یتبین لکم الخیط
الابیض من الخیط الاسود پس الخیط الاسود الفجر الصادق و الخیط الابیض الفجر الکاذب پس حق تعالی
بازنان شما بخوابید و بیاشامید در شب تا آنکه ظاهر کرد بر شما رشته سفید از رشته سیاه یعنی صادق
فجر از ظلمت شب بعد از ان تمام کنید روزه را تا شب پس شادان گشتند صحابه کرام رضی الله تعالی
عنهم بنزول این آیه کریمه بگذاردند فی النهی و در مبسوط خود آورده است و وقت در
ابتدا در شریعت ما از وقت که زدن عشا باز وقت نوم بوده همچنین بود در شرایع مقدمه و وجهش
آنکه معتاد در میان مردم خوردن در وقت نوم بوده تقرب صوم در ابتدا بترک غذا و اکتفا بخوردن
یک وقت یعنی عشا بنده و الک حقتعالی تخفیف کرد براین امت بسبب شدت که رسید حضرت قیس
بن صرمه رضی الله عنه را و فاقی گذشت بر ایشان خوردن هر دو وقت را و ذکر کرده معنی تقرب در تقدیم
غذا و هر وقت او که آن نیز مجاهده نفس است از دو وجه یکی بسبب آنکه منع میکند نفس خود را از طعام
در وقت اشتهاء دویم آنکه بیدار میشود در شب وقتی هر دو است میدارد خواب را انتهی ما ذکره
السرخسی رحمه الله تعالی فائده در حدیث وارد شده است که میگوید که رمضان آمد در رمضان فرت زیرا که
رمضان اسمی است از اسماء الله تعالی پس حدیث استدلال کرده شده است فقیه ابو اللیث رحمه الله تعالی
وگفته که کفتن رمضان بغیر لفظ شهر مکروه است و امام شمس الائمه سرخسی رحمه الله تعالی فرموده که عامه مشائخ

بر آنند که مکروه نیست که اخبار و آثار در روایات آورده که گفته اند بعضی علما که حدیث
مذکور موضوع است و حافظ جلال الدین سیوطی در دخیر خود گفته که موضوع نیست بلکه ضعیف است
و ضعیف ضعیف صالح احتجاج بخود خصوصا در امتثال که در وارد شده است در احادیث متعدده بسیار
و سلم و غیر آنها و کردن رمضان بغیر لفظ شهر ثابت نشده و عدم کراهة انتهی و نیز ترجیح داده است
عدم کراهت را صاحب غایة البیان و گفته است که رمضان بیرون از دو چیز نیست یا اسم است
خاص مر شهر را و یا مشترک است که اطلاق او بر حق تعالی و بر شهر مذکور آمده شاید بر تقدیر اول هیچ
نیست در عدم کراهة و بر تقدیر ثانی نیز همین چرا که از لفظ مشترک هر یک معنی اراده توان
کرد و کسی نمیگوید که رمضان آمد و رمضان رفت او را اراده شهری نمایند لا غیر پس بشک جائز
باشد قتل لفظ حکیم و حمید و جائز نیست اطلاق آنها بر مملوک چنانکه جائز نیست اطلاق آنها بر حقتعالی
انتهی و وجه تسمیه شهر مذکور بر رمضان آنست که رمضان صفت شهر است مشتق از رمض یعنی
سوختن و رمضان سوزنده گناهان را است گذا فی الهجر الرائق فائده بدانکه امر کرده شود صبی را بصوم
رمضان چون طاقت او رسیده باشد بر او و الک گذا قال ابو بکر الرازی و ذکر کرد فقیه ابو جعفر که درین
مسئله اختلاف کرده اند مشائخ بلخ لیکن اصح آنست که امر کرده شود او را بصوم پس اگر امر کرده نشد
صبی را بصوم پس روزه ندارد شب لازم نیاید بر و در قضا و آن روزه و نیز رسیده شد ابو جعفر را در حق
صبی را بصوم پس روزه ندارد شب لازم نیاید بر و در قضا و آن روزه و نیز رسیده شد ابو جعفر را در حق
الله تعالی آیا ضرب کرده شود کودک ده سالها بر ترک صوم چنانکه ضرب کرده شود او را بر ترک صلوة پس گفت
که اختلاف کرده اند مشائخ درین مسئله بعضی گویند که ضرب نکرده شود و صحیح آنست که ضرب کرده شود
او را بر صوم همچنین بر صلوة و این همه که مذکور شد مذهب است و گفته اند امام شافعی و امام احمد رحمهما الله
بمثل مذهب ما یعنی آنکه امر کرده شود صبی را بصوم چون طاقت داشته باشد بران و ضرب کرده شود او را
بر صوم نزد سال و گفته است امام مالک رحمه الله تعالی که امر کرده شود صبی را مادام که بالغ نگردد و گذا فی

المجتبی شرح القدوری و مطالع الدرایه شرح الهدایه و نحوه فی النهر الفائق شرح الکنز و در فتاوی سراجیه
در منفرقات کتاب الهبه آورده هر حسنات صبی و صبی را بهست بهتر از والدین او اجر تعلیم و
ارشاد و امر صبی باسک یوم برابر شبه بصوم پس در اواخر فصل دویم از باب بنجم خواهد آمد
انشاء الله تعالی **باب اول در بیان مسائل نیت صوم** این باب مشتمل هست بر نه فصل

فصل اول در بیان وقت نیت باید دانست که صوم در حق مسائل نیت بر پنج قسم تقسیم نموده اند
یکی از آنها که در اصل صوم بر سه قسم است نموده اند فرض و واجب و نفل صوم فرض بر دو قسم است یکی آنکه
تعلق آنرا بوقت دارد مثل رمضان دویم آنکه تعلق بزمانه معین ندارد و همچنین صوم واجب نیز بر همین دو
قسم منقسم است و نفل بیچ اقسامه یک قسم است پس حاصل پنج قسم شد که ذکر فی البحر الرائق
بتفصیل خواهد آمد انشاء الله تعالی **مسئله** نیت شرط است در جمیع اقسام صوم خواه فرض باشد یا واجب
یا نفل که ذکر فی الاشباه و النظائر خواهد آمد و وقت نیت در ما بعد غروب شمس هست در حق جمیع اقسام صوم تا
آنکه اگر بعد قبل از غروب شمس یا مقارن آنچ نیت روزه نکند جائز نبود که ذکر فی البحر الرائق و النهر
امام فخر الدین قاضیخان در فتاوی خود فرموده که اگر کسی در شهر رمضان قبل از غروب شمس نیت روزه
نکند بعد از آنچ مغمی علیه یا مجنون شد یا غائل گشت از صوم تا آنکه نصف نهار شرعی از فرد ایکدیگر شت
روز دیگر شمس همان نیت جائز نبود دیگر آنکه بعد غروب شمس بار دیگر نیت صوم نماید اگر چه بیدار نگاه روزه
درست نشود انتهی و ما انتهای وقت نیت تا طلوع فجر است در حق دو قسم هست از صوم یکی صوم فرض هر
وقت که تعین هست چنانکه روزه قضا و رمضان و روزه کفارات مثل کفارات ظهار و افطار و کفارت
یمین و کفارت قتل و روزه جزا و قتل صید و روزه حلق و متعه در حج دویم صوم واجب که وقت آنچ معین
نیست چنانکه روزه نذر معین و روزه قضا و نذر نفل بعد از افساد آنها پس در این دو قسم صوم در هر قرنی
که از اقرار عام نیست تبعیت کنند درست است بلکه اگر مقارن طلوع فجر نیت کرده هم جائز بود زیرا که

اصل آنست که نیت با ابتدا عبادت مقترن باشد اما در صوم اقتران نیت بطلوع اکثر کسان
متعسر است چرا که در آن وقت نوم و غفلت هست و بسا باشد که بسبب این دو غیر آنچ مطلقا فجر شکل نبود
و بسا مردم بر طلوع فجر چندان وقوفی ندارند پس بوسطه این تجویز کرده اند تقدیم نیت در تمام شب هذا
مخصص است فی حق اجزاء الواجب و اما فی حق الاثم پس مستحب است که نیت از طلوع فجر جائز نبود و مکروه تحریمی است
صوم یکی صوم فرض که منحصر است بزمانی معین چنانکه روزه ادا، رمضان دویم صوم واجبی که اختصاص
معین دارد چنانکه روزه نذر معین سیوم روزه نفل و مراد از نفل در اینجا هر روزه نیست که سوای فرض
و واجب هست خواه از قسم مسنون باشد یا مندوب یا مکروه تحریمی یا تنزیهی و در جواز این سه قسم
صوم به نیت متاخره از طلوع فجر بیچ فرقی نیست در میان مسافر و مقیم و صحیح و سقیم کذا فی البحر الرائق
و این مذهب ثلاث ائمه است امام مالک رحمه الله تعالی این هر سه قسم صوم نیز به نیت متاخره از طلوع فجر
جائز نشمرده و نزد امام شافعی رحمه الله تعالی قسم اول یعنی صوم ادا، رمضان و صوم نذر معین به نیت متاخره جائز
نشمرده و صوم نفل جائز نشمرده و امام مالک رحمه الله تعالی استدلال میکرده بآنچه فرموده حضرت سید عالم صلی الله
تعالی علیه وآله وسلم که نیت نکند روزه کسی که نیت نکند روزه را از شب رواه ابو داود و النسائی و الترمذی و ابن ماجه
رحمه الله تعالی نیز مستدل است بهمین حدیث لیکن استثنا میکند صوم نفل را بحدیثی دیگر که مروی است
از حضرت بیبی عائشه رضی الله تعالی عنها که گفت داخل شد بر من رسول خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم
پس فرمود آیا هست چیزی نزد شما گفتم نه فرمود که پس من روزه میدارم و قبول
فرمود و صوم نفل همین حدیث بیبی عائشه است رضی الله تعالی عنها و صوم رمضان حدیث علی رضی الله
عنه است که او روایت کرد از حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که فرمود روزه مردم در روز شک بغیر
صوم در رمضان حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم پس آمد یک اعرابی دران روز و گواهی داد بر دیدن
هلال رمضان پس فرمود آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم اعرابی را که آیا گواهی میدهی که لا اله الا الله گفت

آری فرمود آیا گواهی میدهی که محمد رسول الله گفت آری پس قبول کرد آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم

گواهی او را و خود روزه داشت و امر کرد مردم را بروزه داشتن و فرمود مر مناد یرا که ندا کنند کسی را در

میان شما که دین روز خورده یا شب خورده و باز خورد و بقیه روز خود را روزه دار باشد و روزه دار روز الاضحی

فی بسوط و در صوم مذهبین یعنی است دیگر مر روایت کرد آنرا سدین اکوع رضی الله عنه گفت که وقتی

شب عاشورا روایت هلال محرم و در روز عاشورا پس فرمود آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم مر اسلمی را

وسلم تا ندا کند در میان قوم که روزه بدارید روز امروز را یا آنکه روزه نخورده است و بعد از آن هر وقت

بود پس از آن چون صوم رمضان مفروض شد فرضیت مر صوم را نسخ کرد و سنیت مر را بحال خود گذاشت پس

این حدیث دلالت میکند بر آنکه هر شخصی مر متعین نکرده بود صوم روز معین و نیت آن را در شب

نمود جایز باشد او را نیت کردن آن در روز زیرا که حدیثی مر معتدل به امام مالک و شافعیت محمول است

بر کسی از معاش یا مراد بآن نفی فضیلت و کمال است چنانچه در احادیث دیگر مر فرمود آنحضرت صلی الله

تعالی علیه وآله وسلم که نیت نماز همانا میسر است مر کسی را که نماز نکرده باشد و فرمود

نیست وضوی مر کسی را مگر نام خدا را تعالی نکرده در وقت وضو و دین همه جا مراد از نفی فضیلت و کمال است

و مراد بآن روز را آنست که وقت معین ندارد از جانکه قضاء رمضان و کفارات و غیر آنها و مراد بآن

نهی است از تقدم نیت بر شب چانکه قبل از غروب شمس نیت روزه فردا کند این نیت فائده ندارد

و کل ذلک خوض الهدایه و التبیین و السراج الوهاج و فتح القدیر مسئله این عشره تمام صوم مر مذکور شده

به نیت ساخته از طلوع فجر در مذهب ما نیز انگاه درست شوند که قبل از نصف نهار شرعی نیت کنند

تا مقرون باشد نیت با اکثر یوم و اکثر یوم حکم کل است و اگر بعد از نصف نهار نیت شروع کرده در هیچ

قسم از اقسام صوم جایز نبود در مذهب ما خلافا للثلثة غیر مالک کذا فی الهدایه و الکفایه و التبیین و در

این مقام لابد است از معرفت نهار شرعی یا بدانست که نهار شرعی بر دو قسم است عرفی و شرعی اما

عرفی از ابتداء طلوع شمس تا غروب او است و نهار شرعی از ابتداء طلوع فجر تا غروب شمس است و

نصف نهار عرفی را وقت استوا گویند و نصف نهار شرعی را در اصطلاح فقهاء صغری گویند

و لابد است از وجود نیت قبل صغره مذکور تا انکه اگر فقهاء ان بوقت صغره یا بعد از آن نیت کرد جائز نمی

افتد نزد اکثر اقران باکثر یوم حاصل شد کذا فی التبیین و در شرح الوقایه و جامع الرموز و نقایت مابین نصف

نهار شرعی و نصف نهار عرفی چهار هم حصه روز است از آنرو که مابین طلوع فجر و شمس ده هم حصه شب

است پس چون روز را بهفت بخش تقسیم نمائیم و مابین الطلوعین را باو منضم سازیم هشت سبع

حاصل شود و نصف آنچه چهار سبع است همین است صغره کبری که ذکر او در اظهار و فاء است هر وقت

صغره کبری را ابتداء طلوع شمس مقدار سه سبع نهار عرفی میشود کما لایخفی **فائده** در ذکر قاعده بهار تحقیق

وقت صغره کبری بدانکه علماء هیئت مر نهار عرفی را بر دوازده ساعت تقسیم نموده اند و گفته اند که روز از

دوازده ساعت کم زیاده نشود و نیز گویی در زیادتی ست در ساعات باشد و طریق معرفت ساعات روز آنست

که قائم شود انسان در به پیماید سایه خود را بقدم خود پس سایه اول آخر آن سه قدم ست دانما سوا سایه

اصلی آن روز و ساعت ثانیه آخر آن دو زده قدم ست سوا سایه اصلی آن روز و ثالثه آخر آن شش

قدم ست سوا سایه اصلی آنچه روز و ساعت رابعه آخر آن سه قدم ست سوا سایه اصلی آن روز و ساعت

خامسه آخر آن یکقدم ست سوا سایه اصلی آن روز و ساعت سادسه آخر آن سایه اصلی آن روز ست

فقط دانما و ساعت سابعه مثل خامسه ست و ثامنه مثل رابعه و تاسعه مثل ثالثه ست و عاشره مثل ثانیه ست

و حادی عشره مثل اولی ست و ثانی عشره آخر آنوقت غروب ست بدانما ذکره العلامه البقعانی و بانکی یعنی

شرح منتقد تفصیل و جمع بیشتر که گذشت که وقت صغره کبری را از ابتداء طلوع شمس مقدار سه سبع نهار

عرفی ست و آن سه سبع بحساب ساعات پنج ساعت و یک سبع ساعت میشود پس ظاهر شد که مادام که

انسان مقدار یکقدم یا زیاده از آن سوا سایه اصلیه بوده باشد هنوز صغره کبری نشده ست و نیت صوم جائز

باشد وچون ازیکقدم کم شد جایز نبود بتحقیق تقدیر سایه راصبط درست جدا کانه سیر بر شف الزلال

ساعت ازطلوع فجر تا وقت ضحوه کبری جایز میشود جواز آنچ مشروط بست بدو شرط یکی آنکه در وقت نیت

عزم بهمین نکند که تا زوال روزه دارم از اول روز تا آنکه اگر بعد طلوع فجر نیت کرده هر من روزه دارم از برای

وقت نه از زوال روز این روزه جایز نبود کذا فی السراج الوهاج و الجوهرة النیرة دویم آنکه بعد از طلوع

فجر چیزی که منافی صوم شد چون اکل یا شرب یا جماع از وجود بود نیاشد تا آنکه اگر بعد طلوع فجر از دهن

اکل یا شرب یا جماع بوجود آید عامدا یا ناسیا بعد از انچ نیت روزه میکند روزه روا نبود کذا فی

السراج الوهاج و شرح الطحاوی اصر و مبنی بست بر همین که اگر تسحر نیابد و کرد در روز شک پدید نیت صوم بعد

ازان چیزی نغوا سوی بود پس ظاهر شد که آن روز داخل ماه رمضان بوده در آنوقت نیت کرد روزه

رود را نبود کذا فی الفتاوی ظهیریة و التاتارخانیه و در صاد در قنیه در تصنیف امام فخر الدین زاهد بست

درین مسئله اختلاف نقل نموده و پس ازان گفته در اصح آنست که نسیان قبل از نیت حکم نسیان

بعد از نیت دارد انتهی و در صاد در عتابیه آورده که هو الصحیح کذا فی التاتارخانیه **مسئله** روزها شکه

نیت آنها جز شب روا نبود چنانکه روزه قضا، رمضان و کفارات و غیر آنچ کر نیت آنها بعد از

طلوع فجر نبود آن روزه از سنوی درست نیفتد بلکه نفل شود و اتمام آنچ روزه مستحب اگر در میان

شکست قضا، آن نفل واجب نبود کذا فی جامع الرموز و در تاتارخانیه از ظهیریه نقل میکند که اگر کسی

صوم قضا، رمضان بعد طلوع فجر نیت کرد آن روزه از قضا، رمضان جایز نیفتد بلکه نفل بود لیکن

اگر شکست قضا آن نفل واجب شود و گفته اند کر این در صورتیست هر صائم میداند که صوم قضا،

من به نیت از نهار جایز نیست اگر ایچنین نمیداند قضا آن نفل واجب نبود چنانکه در صوم مظنون

انتهی مختصرا نقله کر تفصیل هر در تاتارخانیه نه گوست تخصیص بصوم قضا، رمضان ندارد بلکه جاری میشود در

نظایر آن چنانکه کفارات و نذر غیر معین و صوم قضا، رمضان نذر و نفل بقیه آنها و آنچه جامع

الرموز فرموده کر قضا، آن نفل واجب نبود اطلاق آنچ محمول بر شق اخیر بین تفصیل بست و الله اعلم

مسئله آنچه قبل ازین مذکور شد همه بیان جواز بود لیکن افضل آنست که در جمیع اقسام صوم نیت از

شب کند تا خروج از خلاف بست آید کذا فی السراج الوهاج و رفع التقدیر **فصل دویم در بیان کیفیت نیت**

مسئله سته قسم صوم که به نیت روزانه روا باشد اعنی صوم رمضان و صوم نذر معین و صوم نفل پس آنها جایز

میشود به نیت مطلق صوم یعنی همین هر دو دل جزم کند که روزه دارم بشوم و نیز جایز میشود به نیت

نفل چنانکه اگر در روز صوم رمضان یا صوم نذر معین کسی نیت مطلق صوم یا نیت صوم نفل کرد از رمضان

و نذر جایز نشود و هیچ فرق نیست در جواز صوم رمضان و صوم نذر معین به نیت مطلق صوم و به نیت

نفل میان انکه نیت لیل کرده باشد یا در روز قبل ضحوه کبری کذا فی خانیه عبد الغفور عن الهدایه و نیز هیچ

فرق نیست در جواز صوم رمضان و صوم نذر معین به نیت مطلق صوم در میان مسافر و مقیم و صحیح و سقیم

باتفاق روایات علما، و ایشان فرق نیست در جواز صوم رمضان و صوم نذر معین به نیت صوم نفل

میان صحیح و سقیم و مسافر و مقیم نزد ابی یوسف و محمد **مسئله** باقی دو قسم صوم که نیت آنها جز شب روا

نبود چنانکه صوم فرض و واجب که تعلق بزمان معین ندارند پس لابد بست در آنها از نیت تعیین تا آنکه

روزه قضا، لا صوم قضا و روزه کفارت لا روزه کفارت نیت کند و علی هذا القیاس پس اگر در صوم قضا

یا کفارت یا مثل آنچ نیت مطلق صوم نفل کرد از قضا و کفارت جایز نبود کذا فی المحیط الرائق و غیره و

این همه که مذکور شد مذهب ست ائمه ثلاثه مر خلاف مر ایشان را در صوم نفل و قضا، رمضان

و نذر معین دیگر که لابد بست از تعیین نیت در صوم رمضان و نذر معین تا آنکه اگر در روزه رمضان

یا روزه نذر نیت نفل کند نزد او جایز نبود و در نیت مطلق روزه دو روایت ست و دلیل میکنیم

ما در مسئله اتفاقیه اعنی جواز صوم نفل به نیت مطلق صوم با آنکه شروع کرده ست در اصل نیت را در عبادات

برا اگر تمیز آن از عادت و تعیین آن بر اگر قربت و این قدر حاصل میکردد در صوم نفل مطلق نیت
بسبب انکه چون نیت مطلق صوم نمود پس عمل کردن بجمیع انواع صوم متعذر نیت چه رجع در بیان وقتی
نیت مطلق و نیت نفل بود لابد است از بیان جواز صیام به نیت واجب و دیگر غیر رمضان مفرغانه
کرد و قسم اخیر از صوم که به نیت مطلق و نیت جائز تمر شود نه به نیت واجب و دیگر بالاکه جائز نباشد
اما جواز سه قسم اول از صوم غیر صوم رمضان و صوم نذر معین و صوم نفل به نیت واجب دیگر پس دران
تفصیل است **اما صوم رمضان** پس جائز است به نیت واجب دیگر نیز اگر نیت کننده صحیح مقیم باشد
پس اگر صحیح مقیم در ایام رمضان نیت قضا از رمضان یا کفارت یا نذر کند روزه از رمضان واقع شود
نه از منوی را اگر نیت کننده مریض یا مسافر باشد روزه از منوی واقع شود نه از رمضان نزد امام اعظم و
نزد صاحبین از رمضان واقع شود کذا فی الهدایه و در اوجز مریض کسی است که مرض او بیم افطار بوده باشد
چنانکه بسبب داشتن روزه زیاده میشود مرض او یا دیر میماند نزد الاکثر و صحیح است نزد امام اعظم نیز کذا
فی جامع الرموز و امام فخر الاسلام فرموده که اختلاف بین امام اعظم و صاحبین در سند مسافر است فقط
اما اگر در مریض در ماه رمضان نیت واجب دیگر کرد از رمضان واقع شود نزد امام اعظم نیز لیکن در الیضاح
آورده که این قول صحیح است و صحیح آنست که مریض و مسافر درین حکم مساوی اند و همین است مختار
صاحب هدایه کذا فی البنایه شرح الهدایه و در فتح القدیر و منح الغفار شرح تنویر الابصار سیفرماید که اصح و مختار
اکثر شارح است و گفته شده است هم همین است ظاهر روایت از امام اعظم انتهی **سوال** اگر گفته شود
که چرا مسافر در شهر رمضان نیت یکسنه واجب دیگر را واقع میکند و از منوی و چرا مسافر در رمضان نیت
کند نفل را واقع کرده از رمضان بقول اصح چنانکه گذشت پس وجه فرق چیست **جواب** گوئیم وجه فرق
آنست که مسافر رخصت دارد شدت سفر را در افطار بواسطه مصلحتی که نیست پس افطار او بواسطه مصلحت
و نیست که آن اسقاط دین است از ذمه خود بالاکه جائز بود بسبب انکه قضاء رمضان اول است و چون مسافر

نیز اگر که وسعت دارد که در مرکز اراده شود فرضی یا واجبی دیگر بطریق تقاضا پس لابد است در آن تعیین نیت
چنانکه ظهر الیوم یا ظهر الوقت بگذارد کرخی توضیح الاصول و تلویح **مسئله** آنچه مشهور نذکر شده بیان جواز صیام
به نیت مطلق و نیت نفل بود لابد است از بیان جواز صیام به نیت واجب دیگر و غیر رمضان مفرغانه
کرد و قسم اخیر از صوم که به نیت مطلق و نیت جائز تمر شود نه به نیت واجب و دیگر بالاکه جائز نباشد
اما جواز سه قسم اول از صوم غیر صوم رمضان و صوم نذر معین و صوم نفل به نیت واجب دیگر پس دران
تفصیل است **اما صوم رمضان** پس جائز است به نیت واجب دیگر نیز اگر نیت کننده صحیح مقیم باشد
پس اگر صحیح مقیم در ایام رمضان نیت قضا از رمضان یا کفارت یا نذر کند روزه از رمضان واقع شود
نه از منوی را اگر نیت کننده مریض یا مسافر باشد روزه از منوی واقع شود نه از رمضان نزد امام اعظم و
نزد صاحبین از رمضان واقع شود کذا فی الهدایه و در اوجز مریض کسی است که مرض او بیم افطار بوده باشد
چنانکه بسبب داشتن روزه زیاده میشود مرض او یا دیر میماند نزد الاکثر و صحیح است نزد امام اعظم نیز کذا
فی جامع الرموز و امام فخر الاسلام فرموده که اختلاف بین امام اعظم و صاحبین در سند مسافر است فقط
اما اگر در مریض در ماه رمضان نیت واجب دیگر کرد از رمضان واقع شود نزد امام اعظم نیز لیکن در الیضاح
آورده که این قول صحیح است و صحیح آنست که مریض و مسافر درین حکم مساوی اند و همین است مختار
صاحب هدایه کذا فی البنایه شرح الهدایه و در فتح القدیر و منح الغفار شرح تنویر الابصار سیفرماید که اصح و مختار
اکثر شارح است و گفته شده است هم همین است ظاهر روایت از امام اعظم انتهی **سوال** اگر گفته شود
که چرا مسافر در شهر رمضان نیت یکسنه واجب دیگر را واقع میکند و از منوی و چرا مسافر در رمضان نیت
کند نفل را واقع کرده از رمضان بقول اصح چنانکه گذشت پس وجه فرق چیست **جواب** گوئیم وجه فرق
آنست که مسافر رخصت دارد شدت سفر را در افطار بواسطه مصلحتی که نیست پس افطار او بواسطه مصلحت
و نیست که آن اسقاط دین است از ذمه خود بالاکه جائز بود بسبب انکه قضاء رمضان اول است و چون مسافر

از اداء رمضان نیز اگر اکراه و فوات کند قبل از انکه مقیم کرده باشد تا مدت بر صوم قضا و نباشد بر صوم رمضان
رمضان بخلاف انکه نیت کند مسافر در رمضان روزه نفل را که مصلحت دینیه در حق مرد او در رمضان است
به نفل به صوم نفل بر اگر حصول ثواب است و حصول ثواب در اداء فرض اگر نیت بکند از فرض تو قع الاصول

و تبعه **واما صوم نذر معین** پس اگر در روز سی ام چه نذر کرده نیت واجب دیگر کرد از منوی واقع کرد به
اتفاق علی ظنه ما و از نذر واقع نشود و هیچ فرقی نیت درین میان مسافر و مقیم صحیح و سقیم کذا
فی تبیین و شرح الوقایه و چون از نذر واقع نشد قضا، آن نذر واجب شود کذا فی الفتاوی الظهیریه
و السراج الوهاج و این وقتی است که نیت دیگر از نشد کرده باشد اما اگر نیت آن در روز
کرد از نذر معین واقع شود کذا فی الکفایه شرح الهدایه و شد فی شرح مختصر الوقایه للشیخ ابی المکارم

سوال اگر گفته شود که آنچه پیشتر گذشت که اگر شخص صحیح مقیم در روز رمضان نیت واجب دیگر کرد از
رمضان واقع کرد و اگر در روز نذر معین نیت واجب دیگر کرد از منوی واقع کرد نه از نذر پس فرق
میان صوم رمضان و نذر معین چیست **جواب** کوئیم صوم رمضان متعین گشته است به تعیین
شارع پس نیست صائم را که ابطال کند تعیین شارع را بر اراده دیگر از صیام و اما در نذر معین تعیین
از طرف نذر است پس صائم را که ابطال کند تعیین خود را بر اراده صومیکه بر وی است از صیام و چه بسا
صومیکه برتر و فرضت چنانکه صوم نفل کذا فی التبیین و غیره **و اما صوم نفل** پس نیت واجب دیگر کرد و ا
نبود بکار آنچه نیت کرده بود واقع شود کذا فی المحیط برانکه درین قضیت چه آن واجب بر ذمه او
بوده باشد اما اگر در ماه رمضان نیت روزه قضا یا کفارت یا نذر کرد و از اینها هر دو چیز نبود
از نفل واقع نشود کذا فی شرح الجمع و در غیر ماه رمضان اگر در غیر ماه رمضان روزه رمضان نیت
کرد هر دو روزه رمضان لازم نبود آن روزه نفل شود کذا فی سراج الهدایه فی فصل یوم الشک **مسئله**
روزا نیکه تعیین نیت لازم است چنانکه روزه قضا و کفارات و نذر آنرا تعیین کرد نفل شود هیچ و جود

اصل نیت لیکن صبح ندیده ام و بایده هر کس که باشد که روزه را نیت کرد روزه نفل است که نیت آنها شبانه
لازم است یعنی انکه اگر صائم ندکر صید اهم اگر این روزه بغیر تعیین نیت جائز نیست و ع و التعیین
شرط قضا، آن بعد افساد واجب بود و از اینجا معلوم شد که قضا واجب بود و بالله التوفیق

مسئله اینچه درین فصل ندکور شد همه بیان جواز بود لیکن افضل آنست که در جمیع ایام صوم تعیین
نیت کند خوف خلاف مخالف کما لا یخفی و نیز مخفی نماند که جمله انچه درین فصل ندکور شد بیان نزد متعین
جنس فرض از فروض مختلفه الجنس بود اما اگر یک نوع فروض متعدده متحده الجنس لازم نشود و انزام
تعیین هر فرضی از انها به حیثیتی که متمیز کردد از سائر افراد نفس تنها خود تفصیل طول است ذکر آن
در فصل آینده خواهیم کرد ان شاء الله تعالی

فصل سیم در بیان انکه شخصی که بروی قضا ایام بسیار متعدده
ست آیا لازم ست بروی که تعیین یوم کند ایا مشهر که اتمام بیانه باید دانست که اگر شخصی قضا
دو روزه یا زیاده ازان از یک رمضان باشد و در وقت نیت تعیین صوم قضا، نمیداند لیکن
این تعیین میکند که قضا، روز اول میکنم یا قضا، روز ثانی جائز بود لیکن اولی است و تعیین کند
که نیت میکنم اول روزه لا که واجب شده ست برمن قضا، آنچ ازین رمضان یا ثانی روزه لا که بر
واجب شده ست برمن قضا، آنچ ازین رمضان کذا فی فتح القدیر و اما اگر شخصی قضا، دو سه روزه از دو رمضان
واجب شده ست صحیح و حق اوست واجب تعیین نیت پس نیت میکند که روزه رمضان فلان سال سیدارم کذا
فی الاشباه و النظائر و سائل شتی مدنی آخر الکتاب و در خلاصه و تکمیس و فتح القدیر مذکور است که اگر یک
قضا، دو روزه از دو رمضان باشد نیز تعیین لازم نیست بر قول مفتا برانکه اگر نیت قضا، کرد
فقط چیزی دیگر بخاطر نیاورد و در جائز باشد انتهی و ذکر فی الظهیریه و السراج الوهاج انه الصحیح و
صاحب سراج الوهاج بعد تصحیح جواز گفته که چنین جائز شد صائم مخیر ست اگر خواهد کرداند اول و از رمضان
اول و اگر خواهد از رمضان ثانی انتهی و مخفی نماند که در اینجا لفظ صحیح و اصح مقابل افتاد و اند و گفته اند

علامه رحمهم الله تعالی که در شرح این ترجیح داده اند شود طرف صحیح را صریح یابد الکه فی الشرح الکبیر
المنیة المصلی و غیره فلیتقه بر **مسئله** اتمام مذکور بیان حکم صوم بود و اکنون نماز ها که فائته متعدده است
و وجوب تعیین آنها است **قول اول** انکه بر شخص قضا ظهر ها ی متعدده از روزها ی متعدده
واجب شده است لابد است از تعیین روز آنها چنانکه بگوید ظهر روز شنبه یا یکشنبه تا اگر اگر
تعیین روز نکرد جایز نبود و اگر تعیین ظهر شنبه و یکشنبه نکرد لیکن در ظهر پنجشنبه عزم میکرد که اول ظهر
که بر ذمه نضاست میکند ارم هم جایز بود زیرا که چون نیت اول ظهر فائت کرد در جمیع ظهر ها ی
فائته اول چیزی باشد پس تعیین آن ظهر حاصل شد و چون از کذا زان آن فارغ شد ظهر دیگر که
متصل آن بود اول شد پس نیت ظهر اول آن هم متعین شد و بر همین قیاس ظهر ثالث و
رابع تا بر تقدیر که باشد و همچنین چون نیت آخر ظهر کرد در جمیع ظهر ها ی فائته آخر چیزی نبود
پس نیت همان ظهر متعین کرده و بعد فراغ از آن ظهر هر ما قبل اوست آخر شود و همچنین حال
دیگر ظهر ها پس همه جایز خواهد بود بر طریقه که گفته شد و همین ست مخلص رکسی که ملا که یاد ندارد و یا م
فوائت یا خواهد که تسهیل کند بر نفس خود که ذا فی التعیین فوائل فی شتی من آخر الکنز و کذا فی
فتح القدیر فی باب شروط الصلوة و باب الظهار **سوال** اگر گفته اید که پس بر همه این قول لازم می آید
فوق میان صلوات و صیام و حج و آنچ فوق همه چیست **جواب** گوئیم که باید دانست که اصل در این باب
آنست که تعیین در جنس واحد لازم نیست و در اجناس مختلفه لازم ست و مدار اتحاد و اختلاف
جنس بر اتحاد و اختلاف سبب است بهر جا که در فرض متعدده سبب متحد است جنس آنها نیز متحد است
و بر جا که سبب مختلف است جنس هم مختلف است پس دو نماز ظهر که از دو روز فوت شده اند جنس مختلف
اند و دو روزه ما رمضان که از یک رمضان فوت شده اند جنس واحد اند زیرا که سبب وجوب نماز
وحلول وقتست و وقت ظهر یکروز با وقت ظهر دیگر روز متحد نیست بلکه مختلف است و سبب

قبر

وجوب صوم رمضان شهود شهر ست و آن در حق همه روز ها یکی ست و اتحاد سبب موجب اتحاد
جنس ست و در رمضان متحد الجنس تعیین لازم نباشد بخلاف انکه بر کسی دو روزه از دو رمضان باشد
که تعیین نیت بر ضرور لازم ست زیرا که جنس مختلف شد بواسطه اختلاف سبب کذا فی تبیین و فتح
القدیر و البحر الرائق شرح باب الظهار **قول ثانی** انکه در نماز ها ی فائته متعدده تعیین روز ها ی آنها لازم
نیست تا انکه اگر تعیین اول ظهر علیه و آخر ظهر علیه هم نکرد جایز بود کذا فی الکفایه شرح الهدایه
الکتاب و بکذا فی المحیط و قنیه و کتاب الصوم از امام صاحب تبیین فرموده اند این قول بعض مشایخ است و اصح همین
قول اول است انتهی و لیکن بموجب این قول که تعیین در این شرط نیست میتواند صیاط آنست که تعیین
اول ظهر علیه و آخر ظهر علیه نماید کذا فی الذخیره و فی کتاب الصوم **قول ثالث** انکه صاحب محیط در کتاب
الکفارات آورده که نیت تعیین در ظهر ها ی متعدده شرط کرده نشده ست بواسطه انکه ظهر ها ی متعدده اجناس
مختلفه اند بنک بواسطه انکه رعایت ترتیب در صلوات فوائت فرض ست در رعایت آنچ ممکن است
کمرد نیت تعیین تا انکه اگر ترتیب بگذرد فوائت ساقط شد تعیین آنها لازم نبود بلکه کافی بود که
نیت ظهر کند فقط انتهی صاحب تبیین این تفصیل را قبول نداشته ست و گفته ست که معتمد همان قول اول است
لیکن آنچ همام در باب ظهار از فتح القدیر تسلیم آنچ نموده و گفته که تعیین شرط ست در نماز ها ی فوائت
اگر بر وقت الترتیب نباشد انتهی و صاحب بحر الرائق نیز در باب ظهار بعد نقل عبارت محیط فرموده که
از التفصیل حسن فی الصلوات یعنی حفظ انتهی **مسئله** شخصی که بر ذمه کفارات متعدده ست و از ان
کفارات روزها میدارد اگر آن کفارات مختلفه الجنس اند چنانکه کفارت ظهار و افطار رمضان لابد است
از تعیین آنها و اگر متحد الجنس باشند چنانچه مثلا بر شخص کفارت دو ظهار یا دو یمین واجب شده ست
تعیین آنها لازم نیست بلکه اگر تعیین کرد لغو باشد و بکروند آن روز ها سلا از هر کدام که کفارت خواهد کذا
فی التبیین فی مسائل شتی فی آخر الکنز **سوال** اگر گفته شود که آنچه گفته اند که دو ظهار یا دو یمین جنس متحد اند

قضا میکند که وقت ظهر باو عصر از دو روز نیز جنس متحد باشند و بیشتر خلاف این که شد پس وصوق
قضا میکند که وقت ظهر باو عصر از دو روز نیز جنس متحد باشند و بیشتر خلاف این که شد پس وصوق
بیان فرمایند فرمایند جواب گوئیم چه در دو ظهر از دو جنس متحد شدند زیرا که وقت ظهر از روز
ثانی غیر وقت ظهر از روز اول است حقیقةً و حکماً اما حقیقة پس ظاهر است و اما حکماً پس بسبب انکه خطاب
معلق بیست بوقتی چه هیچ کس نه در دو وقت ظهر بلکه معلق خود وقت ظهر است نه در دو ظهر نه در دو کوک شمس و دو کوک از
روز ثانی و غیره دو کوک از روز اول است که ذاتی صاحب الهدایه مسئله انچه درین فصل مذکور شد
همه بیان جواز بود و اما اقضاء ظاهر آنست که در صورت اتحاد جنس هم تعیین نماید بصرح بذلک فی الذخیرة
فی کتاب الصوم فصل چهارم در بیان حکم کسی چه نیت تعیین کرده در صوم قضاء رمضان پس ظاهر شد که در آن
تعیین خطا کرده بود مسئله ضابطه درین باب آنست که خطا در چیزیکه تعیین در آنچه شرط است ضرر
نمیکند چنانکه عدد رکعات در نماز پس اگر نماز ظهر را سه رکعت یا پنج رکعة نیت کرد ظهر صحیح باشد اما خطا
در چیزیکه تعیین در آنچه لیست مضر باشد چنانکه اگر در وقت دخول در نماز نیت روزه کرد یا بعکس آن
یا نماز ظهر را بعصر نیت کرد یا بعکس آنچه جائز نبود نکه ذاتی الاشباه و النظائر و مبنی است بر همین ضابطه
مسائل چند مسئله اگر در روزه نمانده بود در شهر رمضان سنه تسعین و مائة پس از مضی یکه قضا
کرد یکماه بالاسطه آن رمضان لیکن در گمان خود همه پنداشت که در سنه قضاء رمضان سنه احدی و تسعین و مائة
است و در وقت نیت نیز تفریح قضاء رمضان سنه احدی و تسعین و مائة مینمود و امام ابو حنیفه رضی الله
تعالی عنه فرموده است که بدین نیت روزه قضا لا جائز نیفتد و اگر در گمان خود چنان نمی پنداشت که بر
من قضا سنه احدی و تسعین و مائة است لیکن نیت چنان میکرد چه روزه میدارم قضاء رمضانی که اگر
بر صفت امام ابو حنیفه رضی الله تعالی عنه فرموده است که بدین نیت روزه لا جائز افتد که ذاتی الصغار و الخلاصة
و الخزانة و النظائر و غیره مسئله اگر در شعبان بود پس قضا کرد آنرا به نیت روزه دیگر
از رمضان نگرد جائز باشد زیرا که تعیین درین داعی لغو است اما اگر قضا کرد آنرا به نیت روزه از رمضان

دیگر جائز نباشد زیرا که اختلاف جنس شد بواسطه اختلاف سبب که ذاتی تعیین فی مسائل سابق منی
آخر الکتاب و مخفی نماند که کلام صاحب تبیین مرتقه دارد با قواعد منقده مگر که ذکر آنها در فصل سابق گذشته
و نیز مرتقه دارد باضابطه که در اول این فصل از شباه و النظائر نوشته شد و لیکن در فتاوی ظهیریه
و تاتارخانیه نقل نموده است عبارتی که با کلام صاحب تبیین مخالفت دارد پس ایراد کرده میشود
عبارت آنها را نیز در اینمقام تتمیما للمرام مسئله در فتاوی ظهیریه آورده که شخص روزه قضا
ماه رمضان بود و در وقت قضا روز خمیس نیت کرد بعد ازان ظاهر شد که بروز روز دیگر غیر
خمیس بود آن روزه آن قضا جائز نبود و اگر نیت کرد که قضا میکنم روزه را که بر من است و در
آن وقت بر ذمه اش که بر من قضا روز خمیس است پس معلوم شد که بر من قضاء روز دیگر بود
روایت کرده شده است از امام ابو حنیفه و محمد رحمهما الله تعالی که آنچه روزه از قضا جائز نبود انتهی
مسئله در تاتارخانیه آورده که اگر در افطار در روز اول از رمضان بعد از آنچه قضا کرد آنرا
در شوال و نیت کرد که قضا میکنم روزه روز دوم را از ماه رمضان و بعد ازان ظاهر شد که
در نیت غلط کرده است آن روزه از قضا واقع نشود و بر در قضا و آن روز اول لازم باشد انتهی
مسئله انچه درین فصل مذکور شد حکم صیام بود اما حکم صلوة آنست که اگر بر شخص نماز ظهر از
روز خمیس قضا بود و او به غلط نیت قضاء ظهر روز شنبه نمود و بعد از آنچه ظاهر شد که در ظهر
روز خمیس بود آن نماز از قضا جائز نباشد کذا فی التبیین فی مسائل شتی آخر الکتاب
و در زاهدی شرح قدوری در باب شروط الصلوة آورده که اگر در قضا نماز بامداد
تعیین روز خطا کرد چنانکه نیت کرد که قضا ظهر روز شنبه میکنم روز خمیس ظاهر شد که آن روز
یکشنبه بود یا عکس این کرد درین اختلاف مشائخ است و اگر در ظهر که در وقت خود
میکند ردد اینچنین خطا کرد باکی نبود زیرا که در نماز ذاجون تعیین ظهر کرد اصلا باح به تعیین

روز نباشد بخلاف قضا انتهی مخفی نماند که نقل اختلاف مشایخ در مسئله اول مبنی است بر اختلاف در وجوب تعیین نماز های فائته در فصل سیوم که گذشت که اصح وجوب تعیین است پس در صورتی که ظهر شنبه را بنیت یکشنبه یا عکس آن کند رد جائز باشد بقول اصح والله اعلم

مسئله در فتاوی عتابیه آورده که هر که گمان دارد که لازم است بر وی ظهر دیروز و همچنین نیت کرد پس ظاهر شد بر وی لازم بود ظهر را ترک نیت دیروز و نیت جائز بنوذکذا فی القنائی فانیه

مسئله اگر شخصی غازی ظهر میکند را رد و نیت ظهر ایام کرد و در ظن او بود که این روز روز سه شنبه است بعد از ان معلوم شد که آن روز چهار شنبه بود جائز نشد ظهر او زیرا که تعیین روز شرط نیت کذا فی الخلاصة فی فصل نیته الصلوة و کذا فی القنائی فانیه نقلا عن الذخیرة و وجه این ظاهر است زیرا که وضع کرده شده است مسئله را در ظهر ادا کما وقع التصریح به فی عبارة الذخیرة

فیلتسامل فصل پنجم در بیان حکم کسی که در یوم واحد نیت صیام متعدده کند باید دانست که شخص که در یوم واحد نیت دو صوم یا زیاده از ان کند مثلا نیت قضا از انکه آن بر وی صوم واجب باشد یا نباشد یا بر وی نفل یا یکی واجب دیگر نفل پس بیان نموده میشود هر یکی را از این اقسام ثلثه در قسمی علیحده

قسم اول در بیان حکم کسی که نیت کرد در یک روز در روز که یکی از انها واجب است و دیگر نفل **مسئله** اگر شخصی قضا در روزه رمضان بود پس در یکروز روزه دو نیت نیت روزه قضا رمضان در روزه نفل کرد واقع شود از قضا رمضان نزد امام ابو یوسف و نزد امام محمد از نفل واقع نخواهد کرد و نیت کرد و میان آن دو تا فی ست بحیثیتی که اگر در اول شب نیت روزه نفل کرد بعد ازان قبل از طلوع فجر نیت روزه نفل کرد نیز نیت روز اول منقض کرده و درین مسئله چون دو نیت متضاد متعارض گشتند هر دو ساقط شوند و اصل نیة با قیماند پس از روزه نفل واقع شود زیرا که روزه نفل ست اصل نیت که افیست و دلیل امام ابو

یوسف آنست که دو متعارض وقتی ساقط شوند که هر دو متساوی باشند و قوت و در اینجا منتفی ست پس دو وجه یکی انکه فرض محتاج الیه ست زیرا که لازم ست در ذمه و مطلوب است اسقاط آن و نیت نفل محتاج الیه نیست بواسطه اقدام لزوم در ذمه پس اعتبار کرده شود با محتاج الیه ۱۲ دویم انکه در اینجا جمع آمده از صوم فرض و صوم نفل و صوم فرض اقوی و ارجح ست از صوم نفل اجمالی دو چیز نا هم متعارض شوند علی ستر جمع نموده شود پس از فرض واقع شود کذا فی المحیط البرهانی و فتاوی قاضیخان و السراج الوهاج و وجب سراج فرق کرد بر همین خلاف اگر نیت کرد روزه نفل و دو اجر دیگر بلا سوار قضا در رمضان و درین مسائل قول ابی حنیفه نیز همان قول امام ابو یوسف ست انتهی و لیکن مخفی نباشد که درین صورت توقع از صوم قضا نزد شیخین نیز متعقد ست بدو قید یکی انکه نیت صوم قضا و نفل در شب کرده باشد قبیده بذا لک فی الذخیره پس اگر نیت آنها در روز کرد از نفل واقع شود با جماع بزرگان صوم قضا به نیت روز در وقت نیت کما لا یخفی دویم انکه صوم قضا بزودی لازم ست ۱۲ بود پس شد کما قیده بذا لک صاحب المحیط البرهانی پس اگر بر صوم قضا لازم نبود مع ذا لک نیت صوم قضا را به نیت نفل جمع کرد نفل گردد اتفاقا کما لا یستره فیه **مسئله** آنچه گذشت که چون شخصی در یکروز نیت کرد صوم واجب و نفل را معا واقع شود از واجب نزد شیخین و از نفل نزد امام محمد پس اختلاف ست وقتی ست که آن صوم واجب از صیام بود که به نیت مطلق صوم جائز نشود اما اگر شخص در یکروز نیت روزه نذر معین در روزه نفل کرد واقع شود از نذر معین با جماع امانزد شیخین پس ظاهر ست زیرا که نذر از نفل ارجح ست و امانزد محمد از برای انکه چون دو نیت با هم متعارض شدند متساقط گشتند لیکن با قیماند اصل نیت پس واقع شود از نذر زیرا که اصل نیت برای ادا کفایت میکند و درین هیچ فرق نیت میان انکه نیت نذر و نفل در شب کرده باشد یا در روز کذا فی السراج الوهاج ۱۲

قسم دویم در بیان حکم کسی که در یکروز دو روزه واجب لازم دارد نیت کرد در یکروز هر دو نوع یا یکی ازین هر دو واجب اگر برابر شد دو متساوی و برابر شدند در قوت و در کارت پس نیت کرده شود این قسم لازم دارد

نوع **نوع اول** دربیان حکم کسیکه نیت کرد در یکروز دو روزه واجب له که یکی از آنها اقویست از دیگر

مسئله اگر نیت کرد در یکروز دو صوم واجب له که یکی از آنها اقویست بنسبت دیگری چنانکه در یکروز نیت صوم قضا رمضان و کفارت ظهار کرد واجب شود از قضا استحسانا بقول ابی یوسف و امام محمد سزاوار باید که از فعل واقع نیکرد و همین نیت قیاس نزد اگر این هر دو صوم مت فرد اند در وجوب پس ساقط گشتند هر دو نیت بواسطه وجود تعارض با بقا نه اصل نیت پس واقع شود نزد ابو یوسف استحسان آنست که اگر هر دو صوم مت فرد اند در اصل وجوب مع ذالک صوم قضا اقویست نیز زیرکه او بدل است از چیزی که واجب نیست یا بجاب الله تعالی و روزه نذر و کفارت ظهار واجب نیست پس بوجود آمده است از بنده واجب نیست یا بجاب الله تعالی اقویست پس ضعف در جنب آن معتبر نبود کذا فی المحیط ابرهانی و درین مسئله نیز قول امام ابو حنیفه مثل قول امام ابو یوسف است تا آنکه واقع شود نزد وی روز صوم قضا استحسانا زیرا که قضا اصل است و نذر و کفارت خلف از اصل و خلف بر اصل مقدم است و اصل اقوی است از خلف و اقوی مقدم است بر ضعیف و اصل بر خلف و اقوی بر اقوی و ضعیف بر ضعیف و اصل اقوی است از خلف و اقوی

شب کرده باشد تا آنکه اگر از روز نیت کرد باتفاق از قضا واقع نشود بلکه نفل گردد والله اعلم **مسئله** اگر
شخصی در یک روز نیت روزه قضا رمضان و روزه نذر کرد از هیچ یکی واقع نشود بر اصله تعارض نیت
دو واجب مختلف الجنس کذا فی التبیین من باب الظهار و صاحب السراج و باج گفته کذا فی روایت قیاس است
از شیخین و بروایت استحسان از قضا واقع شود زیرا که صوم قضا رجحان است فلهذا **فائده** لابد است
از بیان مقابله که ترجیح بنا بر اختلاف شیخین و امام محمد است و آن آنست هر چند شخص در یک روز نیت
کرد دو روزه واجب بلا تعیین واقع شود از اقوم مطلقا برابر است که آن اقوی از نفل باشد که مطلق نیت
جایز شود یا نه و نزد امام محمد اگر قوی از نفل قضا است که مطلق نیت در وقت فسحه واقع شود از ان اقوی و اگر از آن
قضا است که در هیچ یک واقع نشود بلکه نفل گردد و ذکره فی الجوامع الرافی فی باب الظهار و مخفی نماند که چون شخص
در یک روز نیت کرد روزه واجب نفل بلا قضا بلا کفاره آن نیز بهمین خواهد بود یعنی نزد شیخین واقع نشود از دو واجب
مطلقا بزیرا که نوبت و نزد امام محمد اگر واجب نه گردد از قبیل اول است جایز شود از دو الا نفل نشود چنانکه
تفصیل آنرا در قسم اول گذشت **نوع دویم** در بیان حکم کسیکه نیت کرد در یک روز دو روزه واجب بلا که آن هر دو
متساوی اند در قوت و کفارت و مسائل این نوع بر دو وجه است یا آن هر دو واجب مختلف الجنس باشند
و یا متحد الجنس **وجه اول** در بیان آنکه نیت کرد در یک روز دو روزه واجب بلا که آن هر دو متساوی اند در
قوت و مختلف الجنس از ما هم بر انکه علامه رضی الدین سرخسی در محیط خود فرموده که اصل درین مسئله آنست که
هر گه نیت کرد دو روزه مختلف الجنس بلا هر دو متساوی اند در قوت صفت و در کفارت و نیت رجحان هیچ یکی بلا بر
دیگری هر دو باطل شوند یعنی اگر ایقاع آنچ از هر دو روزه منعقد نشده است و یکی از انها او لویت بر دیگری ندارد پس
از هیچ یکی واقع نشود تا انکه اگر شخص نیت کرد یک روزه را از کفارت ظهار و کفارت قتل یا از کفارت
رمضان و کفارت قتل یا از کفارت ظهار و کفارت رمضان بهمین جایز نیفتد از هیچ یکی باتفاق علما، **مثله** بلکه
نفل شود زیرا که چون دو وصف متساوی بر سبیل تعارض هم ساقط گشتند باقی ماند اصل نیت که آن نفل بلا

کافی بود و در یک روایت از امام ابو یوسف واقع کرده از یکی از آنها و کرده اند آن را صائم از هر کدام که خواهد
تنبیه قال المحیط السرخسی و از اینجا مستفاد میگردد که اگر شبانه و انظهار نکرده که از کدام نیت کرد دو روزه
فرض را در یک روز هر دو متساوی اند در وقت چنانکه گفته ظهار و کفارت بهمین واقع شود از یکی از آنها و کرده از
آن اصائم از هر کدام که خواهد پس آن مبنی است بر روایت امام ابو یوسف و فی الذخیره بعامه روایات همین
است **مسئله** هر گه نیت کرد در یک روز قضا، دو روزه باز، دو رمضان جایز نشود از هیچ یک از آنها
بواسطه اختلاف جنس کذا فی المحیط السرخسی و کذا فی التبیین فی مسائل شتی من آخر الکفاره صاحب محیط زیرا گفته
که هذا هو الصحیح **وجه دویم** در بیان آنکه نیت کرد در یک روز دو روزه واجب بلا هر آن هر دو متساوی اند
در قوت و متحد الجنس اند یا هم **مسئله** اگر شخصی قضا، دو روزه یا زیاده از ان در یک رمضان بود پس در
روز نیت قضا، آن همه کرد جایز باشد زیرا که جنس متحد است بواسطه اتحاد سبب کذا فی التبیین من مسائل
شتی من آخر الکفاره و معنی جواز در اینجا آنست که جایز شود از یکی غیر معین و صائم تعیین نکند آنرا از کدام
روز که خواهد بخلاف ما فاده صاحب التبیین فی باب الظهار **مسئله** در محیط آورده که هر گه نیت کرد روزه
دو ظهار را در یک روز جایز باشد از یکی از آنها استحسانا تا کذا فی الخلاصه و بعضی گفته اند آن روزه بلا
از هر ظهار که خواهد کذا فی السراج الوهاج **مسئله** اگر نیت کرد دو روزه کفارت دو یمین بلا در یک روز جایز باشد
از یکی از آنها تا انکه اگر شخصی به نیت کفارت دو یمین سه روز روزه داشت از کفارت یک یمین جایز افتاده
کذا فی الذخیره **قسم سیوم** در بیان حکم کسیکه نیت کرد در یک روز دو روزه نفل بلا **مسئله** علامه ابن
نجیم در اشباه آورده که اگر مرد در یک شب از نافله نیت دو رکعت کرد چنانکه گذشت سنت فجر او گفته
تحیه بلا هم نیت کرد از هر دو جایز باشد اما اگر در یک صوم نیت دو صوم نفل کرد چنانکه مثلا روز عرفه
با روز دوشنبه موافق آید پس نیت کرده در آن روز روزه عرفه و روزه دوشنبه را تصریح این منوریافته
نشده است که از هر دو واقع شود یا نه انتهی **تنبیه** این هم از همین فصل مذکور شد بیان حکم صوم بود یا بیان

حکم نماز نیز باید منقسم بآن نیز بر سه قسم است یا نیت کرد در یک نماز دو نماز را که یکی از انها واجب
ست دو دیگر بر نفل یا بر دو واجب اند یا بر دو نفل اقسام اخیر پیشتر مذکور شده و اما قسم اول پس اگر شخص
در یک نماز نیت ظهر و نفل کرد و اقع شود از ظهر نزد امام ابو یوسف زیرا که فرض اقوی است از نفل و همین است
قول امام اعظم رحمة الله تعالی و نزد امام محمد رحمة الله تعالی در هیچ چیز شارع نشود نه در فرض و نه در نفل کذا
فی التبیین و فتح القدیر فی باب الظهار **سوال** اگر گفته شود که امام محمد در مسئله صوم میفرماید که شارع در نفل شود
و در مسئله صلوة میفرماید که شارع در نفل نمی شود بسبب چیست **جواب** گوئیم سبب آنست که نزد امام محمد
چون در نماز فرض وصف فرضیت باطل شود اصل نماز نیز باطل گردد و در روزه فرض چون وصف فرضیت
باطل شود اصل روزه باقی ماند و نزد شیخین حکم نماز حکم روزه هست یعنی انکه بطلان وصف موجب بطلان
اصل میشود کذا فی فتح القدیر فی فصل رویة الهلال و اما قسم دوم پس اگر شخص در یک نماز نیت ظهر و عصر
بهم کرد و در این اختلاف روایت است در یکروایت از هیچ یکی جائز نشود کذا فی التبیین و السراج الوهاج و فی
باب الظهار و در روایت دیگر اعتبار کرده اند رجحان بسا اینکه گفته اند که اگر شخص نماز ظهر فوت شده بود
در وقت عصر نیت ظهر و عصر یکی کرد از ظهر واقع شود زیرا که قضا مقدم است بر ادا و این در صورتیست
که وقت عصر واسع باشد که فی فتح القدیر و السراج الوهاج فی باب شروط الصلوة و اما اگر وقت عصر بقدر
رسیده باشد از عصر واقع شود کذا فی السراج الوهاج و منبع است بر همین اختلاف روایت که اگر شخص
ظهر را و عصر فائته بلا نیت کرد از هیچ یکی جائز نشود کذا فی التبیین و السراج الوهاج فی باب الظهار
و در خلاصه کرده که از فائته اولی واقع شود کذا فی فتح القدیر و السراج الوهاج فی شروط الصلوة صاحب بحر الرائق
فرموده که تعلیل کرده است این را در محیط بانکه فائته ثانیه جائز نیست تکرر بعد قضا و الحق در این تعلیل
دلالت نمیکند بر انکه وقوع از فائته اولی و نیست که ترتیب ساقط شده باشد انتهی و در شرح صغیر
منیه مفصل آورده که از فائته اولی واقع شود اگرچه هم ترتیب ساقط شده باشد بر اگر ترجیح با قسمت بسبب

سبق انتهی و مبنی است بر همین اختلاف که اگر شخصی نماز ظهر و نماز جنازه یکجا نیت کرد از هیچ
یکی جائز نشود کذا فی التبیین و فتح القدیر و نیز در باب الظهار و در السراج الوهاج و در باب شروط الصلوة آورده
که اگر نیت کرد صلوة مکتوبه و نماز جنازه را از مکتوبه واقع شود انتهی و الله اعلم **فصل ششم در بیان حکم**
کسیکه بگمان تمام رمضان میشب بگمان انکه این ماه رمضان ست بعد ازان ظاهر شد که آنماه رمضان
بود در وقتیکه بر یکی از دو دست که مسئله بر دو وجه ست اگر ظاهر شد که روزه این شخص پیش از رمضان واقع
شد از رمضان جائز نشود و اگر ظاهر شد که بعد از رمضان بود جائز افتد انتهی **مسئله** اگر اسیری
در دست دشمنان در دار حرب گرفتار بود و در انجا بر در رمضان مشتبه شد پس تحری کرد بگمان از هلال
تا هلال دیگر روزه داشت مسئله اول سر سه قسم ست اگر ظاهر شد که ماه مذکور موافق شد بشهر رمضان جائز باشد
مطلقا و اگر ظاهر شد که از رمضان متقدم بود جائز نباشد مطلقا و اگر ظاهر شد که از رمضان متاخر بود جائز
کرده و لیکن بچهار شرط شرط اول انکه نیت همه روزها از شب کرده باشد تا انکه اگر نیت روزها یا
بعضی از انها از روز کرده باشد اقتدر نبود زیرا که اصوم قضاست و در صوم قضا نیت از شب
شرط ست کذا فی السراج الوهاج و همچنین موافق شرط دوم انکه تعیین نیت کند زیرا که صوم قضا بجز
تعیین نیت درست نمیشود کذا فی السراج الوهاج **سوال** اگر گفته شود که چنین این شخص روزه رمضان
تحری کرد پس معلوم شد که روزه او رمضان بود و چون صوم قضا بی تعیین جائز نیست پس چرا باید که جائز نباشد
جواب گوئیم که در جامع الرموز شارح مجمع الدقائق گفته اند که جواز در صورت
تاخر وقتیست که نیت بدین طور کرده باشد که بر ذمه من اگر رمضان که بر من نیست پس این نیت و
نیت قضا برابر اند در حصول تعیین کذا فی المحیط البرهانی و فتاوی قاضیخان و الظهیریه پس بموجب این
روایه اگر نیت روزه ادای رمضان کرده جائز نشد همچنان که موافق شود انه مذکور بشهر رمضان کذا فی
فتح القدیر و هم در فتح القدیر آورده که بعضی از شارح مانگفته اند که جائز نیست مطلقا و هو حسن انتهی تا انکه

آن نیت ادا کرده هم از قضا واقع شود بحکما صرح به الزامی شرح الفقه و در تعلیل گوید بهت آنرا اصالت
قادر نظیر به باکه صوم قضا به نیت ادا جائز است چنانکه نماز قضا به نیت ادا درست باشد بر قول
صحیح کفایت هیچ از انواع نیت باب مشروط بالصلوة شرط سیوم انکه ماهی که در آن روزها داشته است جدا ایام
اوصلاحیت روزه قضا داشته باشند اما اگر بعضی از ایام اوصلاحیت قضا نداشته باشند چنانکه ایام
عیدین و تشریق واجب است که روزه جمیع ایام بلا باز قضا کند نیز اگر صوم قضا در این ایام روا نبود که ادا نی
ظهیریه السراج الوهاج و شرط چهارم انکه ماهی چند در سر روزه ها داشته از رمضان آنچه سال یک روز کم
نباشد چنانکه هر دو کامل باشند یا هر دو ناقص اگر رمضان ناقص باشد و این ماه کامل اما اگر رمضان کامل
بود و این ماه ناقص قضا آنچه یک روز بر سر او واجب است که ادا می سراج الوهاج و النز الصغیر مسئله اگر در
صورت تاخیر از رمضان ظاهر شد که ماه رمضان که در دو روزه نهاده است شوال بود که این شوال در رمضان آینده
سال هر دو کامل بودند یا هر دو ناقص بودند بر این شخص لازم است قضا یک روزه بواسطه روز عید فطر و اگر شوال ناقص
بود و رمضان کامل بر قضا دو روزه واجب آید یکی برای عید فطر و دیگر برای نقصان و اگر شوال کامل بود و رمضان
ناقص بر قضا چیزی واجب نبود زیرا که ماسوای فطر عدد ایام رمضان است و اگر ظاهر شد که آنماه دو هجه بود
اگر رمضان دو هجه کامل یا هر دو ناقص بودند بر قضا دو روزه واجب آید چهار مقدمه و هجه برای
نقصان و اگر رمضان ناقص بود و دو هجه کامل بر قضا سه روزه واجب شود زیرا که چون چهار روز مقدمه
بلا از سه روز دو هجه کم کنیم باقی از دو هجه بیست و شش روز میماند و انها از قضا بیست و شش روز
رمضان واقع شود باقی از رمضان سه روز ماند زیرا که ناقص است پس قضا آنها واجب باشد و اگر ظاهر شد
که آن ماه دو هجه یا هی دیگر بود که آن ماه و ماه رمضان هر دو کامل باشند یا هر دو ناقص آن ماه کامل باشد
و رمضان ناقص بر هیچ لازم نیاید و اگر رمضان کامل باشد و آن ماه ناقص بر هر قضا یک روزه واجب است
بواسطه نقصان کل از الکافی السراج الوهاج و منحنی فاندکه اگر ظاهر شد که آنماه که در سر روزه ها داشته است رمضان

سال دیگر بود قضا جمیع ایام بر او واجب بود زیرا که رمضان صلاحیت صوم قضا نداشت بلکه اگر نیت قضا
کرد از اول رمضان واقع کرد مگر انکه صائم سافر یا مریض باشد علما مانع تصحیح مسئله اگر اسیر در دار حرب
سالها بسیار بود و در هر سالی روزها سر رمضان تحری نیست بود زان نیا برشد که روزه او در هر سال قبل از
رمضان واقع میشد ظاهر است هر روزه سال اول از رمضان اول جائز غیر است لیکن آیا روزه سال دوم از
رمضان اول و روزه سال سیوم از رمضان دوم و روزه سال چهارم از رمضان سیوم جائز شود یا نه صاحب
بدائع فرموده که در این اختلاف مشائخ است بعضی گفته اند که جائز است و با قیاست بر در قضا و رمضان اخیر
فقط و بعضی گفته اند که جائز نشود و باقی بر در قضا جمیع رمضانات که ذا فی البحر الرائق و فقیه ابوجعفر هندوانی
تفصیل کرده که اگر در رمضان بر سال نیت میکرد که روزه میدارم از رمضانیکه واجب است برشد جائز گردد
و لازم نیست بر در قضا رمضان اخیر فقط و اگر در رمضان دوم نیت سال دوم کرد و در رمضان سیوم نیت
سال سیوم رمضان کرد از هیچ یکی جائز نشود و لازم است بر در قضا جمیع رمضانات که ذا فی قاضیخان
و در اصر در البحر الرائق و تفصیل صر فقیه ابوجعفر هندوانی نقل مذهب است قول راجح که ذا فی محیط السرخسی

فصل هفتم در بیان بعضی فوائد متعلقه بمسائل نیت

بدانکه نیت عبارت است از انکه صائم معرفت بقلب و داشته باشد که او روزه در رفرض است که انرا اخلاصه و التا تارخانیه و صاحب سراج وهاج فرموده که نیت
عبارت است از انکه صائم معرفت بقلب و داشته باشد که کدام روزه خواهد داشت و ظاهر است که تعریف اول
برای نیت مطلقه است و ثانی برای مقیده لیکن در هر دو تعریف نظر است زیرا که نیت عبارت است از عزم
قلب بر چیزی بطریق جزم نه مجرد معرفت و علم لخ نا انکه اگر شخص علم کفر میداند و کافر نگردد و اگر نیت
کفر کند کافر نشود و در حال نعوذ بالله من ذالک بکند اصر ح فی فتح القدیر و اجر ا الرائق من باب شروط الصلوة
کفر کند کافر نشود و در حال نعوذ بالله من ذالک بکند اصر ح فی فتح القدیر و اجر ا الرائق من باب شروط الصلوة
مسئله نیت شرط است برای هر روزه از ماه رمضان در مذهب و فرمود امام مالک رحمة الله تعالی برای تمام ماه
رمضان یک نیت کافیست زیرا که صوم در رمضان عبادت واحده است بواسطه اتحاد سبب آن چنانچه اعتکاف

مامی گویم که روزه بر روزه ریا نیت علیحده تا کید فساد و بعض ازآنها مستلزم فساد دیگر نمی باشد زیرا که متحلل میکند در میان ایام را نیکه قابل صوم نیست یعنی شب پس شب روزه بر روز مثلاً نماز مخلقه که لازم ست برای هر نمازی نیتی علیحده بخلاف اعتکاف که آن عبادت واحده ست اگرچه مدت طویله باشد نیز که در مدت اعتکاف متحلل نمیشود زیا نیکه صلاحیت اعتکاف ندارد و بواسطه اینکه اعتکاف در شب و روز یکسان ست پس کافی باشد مرور امدت واحده برای اعتکاف که ذاتی الکافی و التعیین و غیرهما **مسئله** واذا نوی الشتراط نیت در حق صوم آنست که موجود شود نیت صوم در جزئی از اجزاء وقتی که معتبرست در حق نیت و شرط نیت بقا آن بعد ازان تا انکه اگر شخصی بیمار در اول شب نیت صوم فردا کرد بعد ازان بغیبوبت آن شب نیت بقا آن بعد ازان تا انکه اگر شخصی بیمار در اول شب نیت صوم فردا کرد بعد ازان بغیبوبت آن شب تمام روز نیت صوم در فطار او مطلوب نگردد روزه او صحیح باشد بالاجماع کذا فی جامع الرموز لیکن این وقتی ست که بعد از نیت در شب رجوع نکرده باشد زیرا که اگر در اول شب نیت روزه فردا کرد بعد ازان رای بگردانید و قصد دیگر کرد یا انکه عزم کرد یا انکه روزه نخواهد داشت روزه بدین نیت صحیح نباشد تا انکه اگر آن روزه را بشکند بر او چیزی لازم نشود مگر انکه روزه رمضان باشد و اگر آن روزه را بدین نیت تمام کرد و بار دیگر نیت صوم از در نبود نیامد آن روز جائز نبود خواه رمضان باشد خواه غیر رمضان زیرا که آن نیت منقطع گشت برجوع کذا فی السراج الوهاج و فتح القدیر و السراج الوهاج و ظاهرست که اگر بعد از رجوع باز نیت دیگر نموده کرد بیشک صحیح افتد فلیتدبر **مسئله** نیت بقدم بر رجوع باطل و قتی متصور که بر رجوع در شب کرده شود اما اگر بعد از رجوع فجر کرد نیت باطل نگردد کذا فی الاشباه و النظائر **مسئله** اگر در اول شب نیت صوم نفل کرده بود بعد از ان قبل از طلوع فجر نیت صوم قضا و رمضان نمود نیت اول منتقض شود و صوم از قضا جائز افتد همچنین اگر در اول شب نیت صوم قضا کرده بود بعد از آن قبل از طلوع فجر نیت صوم نفل نمود نیت اول منتقض شود و صوم از نفل واقع گردد کذا فی المحیط البرهانی و ازین وقتیت که انتقال از نیت اول بسوی نیت ثانیه قبل از شروع در صوم نموده باشد اما اگر بعد از شروع در صوم غیر بعد از طلوع فجر از روزه

فرض بسوی روزه نفل انتقال نمود نیت فرض باطل نگردد بخلاف نماز که اگر در نماز فرض شروع کرد بعد از ان نیت نفل در دل نموده باز تکبیر گفت نیت صلوة او منقطع گردد و در صلوة اخر شروع نمود کذا فی البحر الرائق **مسئله** اگر کسی در رمضان روزه نیت اکل با شرب یا جماع کرد روزه اش باطل شود و هر نموده ما دام که مباشر نشود یکی را ازین امور منافیه که ذاتی الاشباه و النظائر و همچنین اگر در نماز نماز نیت تکلم کند نماز فاسد نشود مگر انکه حرف تکلم کند و این مذهب ماست امانزد امام شافعی بمجرد نیت تکلم نماز باو فاسد نشود **مسئله** اکل و شرب و جماع در شب بعد از نیت مبطل نیت نمود کذا فی الاشباه و النظائر و بر همین ست اجماع علما یعنی علماء مذاهب اربعه که ذاتی یعنی شرح الهدایه و امام ابن همام رحمة الله تعالی در فتح خود مینویسد که در جمیع عبادات شرطست که نیت مقارنه بوقت شروع باشد یا مستدعه باشد بر آن به حیثیتی که در میان نیت و منوی عملی منافی واقع نگردد الا صوم نفل که آن جائز میشود به نیتی که بعد از غروب کرده شود یا انکه متحلل گردد میان نیت و صوم انچه منافی صوم ست مثل اکل و شرب و جماع که بجواز اینچنین تقدیم در صوم بواسطه تیسیر ست و فتح و جامع ایضا **مسئله** سحور خوردن در رمضان فقه قائم مقام نیت روزه بود همچنین گفته ست امام بحر الدین رحمة الله تعالی انکه اگر شخص در رمضان سحور خورد نیت روزه نکرد روزه او درست باشد و همچنین اگر در رمضان سحور خورد و نیت روزه نکرد یا در اول روزه دیگر روزه او در رمضان نیز همین حکم دارد که سحور خورده باشد بر صوم اما اگر سحور خورده باشد بر انکه فردا روزه نخواهد داشت این مقام سحور قائم مقام نیت نبود که ذاتی السراج الوهاج و البحر الغمیر و در ضیاء و معنوی شرح مقدمه غزنوی آورده که اگر شخص نیت صوم نکرد به دل نه بزبان لیکن سحور خورد بر صوم صوم او صحیح باشد زیرا که سحور ست بهمین حکم ست اگر نیت نکرد و سحور هم نخورد یکنیم زیاده خورد طعام شبانه بر خلاف عادت خود بواسطه روزه فردا یا دین بشست بقصد صوم یا تخمیل ذمه انها کرد بواسطه صوم جائز و فتت صوم او در جمیع صورت مذکوره در

جمع صورتقیید کردیم بقصد صوم بجهة احتراز ازانکه اگر در سحور خورده نیت انکه فردا روزه خواهد
شد دراین صورت سحور نیت نبود انتهی مانی ایضا المعنوی و نیز در درگفته که انچه پیشتر مذکور شد
که خوردن سحور از یاد نه کردن در طعام شبانه و شستن دهن و تخلیل دندان قائم مقام نیت
کرده و آن همه در روز با نیست که کافی باشد بیرآنها اصل نیت مثل صوم رمضان و صوم نذر معین و
صوم نفل اما در روز نا که اصل نیت آنها مثلا کفایت نکند مثل صوم قضاء رمضان و کفارات و جزا صید
و نذر معین و مانند آن اشیاء انه کرده قائم مقام نیت نشود بلکه لابد است از وجود نفس نیت و
تعیین آن که کدام روزه خواهد داشت انتهی مانی ایضا المعنوی و نخود ادلک نا جامع لقضاء **مسئله** اگر در
اول شب نیت کرد که در آخر شب سحور خواهم خورد بعد ازان نخورد تا انکه فجر شد روزه او باین قدر نیت صحیح
نبود کذا فی البحر الرائق و ازینجا ظاهر میشود که خوردن سحور قائم مقام نیت روزه و نیت سحور قائم مقام نیة
روزه نشود فلیتدبر **مسئله** اگر از شب نیت روزه نکرد و فردا اگر پس باز هم در شب ازان نیت رجوع کرد و
بعد ازان سحور خورد همین سحور نیت بود کذا فی التاتارخانیه **مسئله** علم صائم به بودن روز از رمضان
قائم مقام نیت بود و لهذا در محیط برهانی آورده که اگر شخصی صبح کرد در رمضان و در دلش هیچ نیت صوم و
افطار نبود و بهمین هست که این روز از رمضان هست امام شمس الائمه حلوانی فرموده که در صحت
صوم این شخص هیچ قدر دودیت هست و اظهر آنست که صائم نگردد انتهی و مثله فی الزاهدی و شرح
المقدسی **مسئله** حیض مانع نیت صوم هست اگرچه مانع هست نفس صوم تا انکه اگر زنی نیت روزه
در حال حیض کرد پس قبل از فجر پاک شد روزه اش صحیح نیست و نیت افسد که ذکر نموده لهذا در الوجاز **مسئله**
اگر کسی نیت صوم در اثناء نهار فریضه یا نافله میکند نیت درست شود و نماز هم نشکند که ذکر نموده
این در وقتی هست صوم بدل کرده نشود اما اگر بزبان تلفظ نمود و نماز ظاهر است فلیتدبر **فصل**
هشتم در بیان ترویه در نیت پیشتر گذشت که نیت عبارت است از عزم قلب بر چیزی بر سبیل طریق

جزم پس ذکر کرده میشود درین فصل مسائلی را که متفرع اند بران **مسئله** هر که ترویه کند در اصل نیت
چنانکه اگر فرد از طعامی بهست می اندیشد یا دعوتی کرده شود پس صائم میشود و اگر نه صائم یا در روزه شک
نیت کرد که اگر فردا از رمضان واقع شود من از رمضان روزه میدارم و اگر نه روزه دار نیستم نیت او
درست نباشد اصلا اما اگر ترویه کرد در وصف نیت چنانکه اگر فردا از رمضان واقع شود من روزه دارم از
رمضان و اگر نه روزه دارم از واجبی دیگر یا از روزه نفل این نیت درست بود بعد از انچه ظاهر شد که
این روز از رمضان بود واقع شود از انچ نیز اگر که در اصل نیت تردد نیست و آن صوم رمضان است کافی
بود و اگر نه روزه نه گردد از نفل غیر مضمون بقضا واقع شود و روزه واجب جائز نباشد کذا فی الهدایه و
اوسع و الظهیریه و تحقیق این مسئله در مسائل روزه شک خواهد آمد ان شاء الله تعالی **مسئله**
اگر تحقیق کرد نیت حق سبحانه و تعالی روزه او بدین نیت جائز بود زیرا که شیخ باطل نکند
مگر اقوال لا و نیت عمل قلب است نه قول لسان کذا فی الاشباه و الظهیریه و هو الصحیح کذا فی الظهیریه پس
شخصی نیت کرد که روزه دار شود فردا ان شاء الله تعالی صبح شد صوم او بهمین اگر زبان گفت روزه دارم
فردا ان شاء الله تعالی یا زیرا که ذکر کرده نشود در اینجا لفظ استثناء الله تعالی لا بمعنی حقیقت استثناء
بلکه بمعنی استعانه و طلب توفیق از حق تعالی لیکن اگر مراد در ذهن بان حقیقه استثناء را کونهم صائم نشود
کذا فی التاتارخانیه **فصل نهم در بیان طریقه مستحبه در نیت مسئله** نیت کردن بدل شرط صوم
هست یا نیت کردن بزبان سنت هست کذا فی البحر الفائق و در مقدمه غزنوی آورده که افضل آنست که جمع
کند میان نیت قلب و ذکر آن بلسان انتهی - و لفظ افضل دلالت میکند بر انکه مراد سنیت سنت
مستحبه هست نه سنت مؤکده کما لا یخفی **مسئله** در فتاوی حجت آورده که فرموده افضلیت افضل اوقات نیت
آنست که در وقت افطار نیکو روزه نیت کند روزه فردا را در خبر آمده که فرمود آنحضرت صلی الله تعالی علیه
و آله و صحبه و سلم مر حضرت علی مرتضی کرم الله تعالی وجهه الکریم که یا علی چون تو دریابی وقت غروب در فطار

سه صائم باشی پس بگو اللهم لک صمت و علی رزقک افطرت و علیک توکلت تا نوشته
شود برای تو اجر کسی که روزه داشته باشد دران روزها بی آنکه نقصان پذیرد از اجر آنان چیزی که افطار
التا رخانیه مسئله سنت است که بگوید صائم وقت افطار خود اللهم لک صمت و بک آمنت و علیک توکلت
و علی رزقک افطرت و صوم الغد من شهر رمضان نویت اللهم اغفرلی ما قدمت و ما اخرت که افطار
المجتبی شرح القدوری و معراج الدرایه شرح الهدایه و جامع الرموز شرح مختصر الوقایه و اگر آن روزه از غیر
رمضان بود بجای لفظ شهر رمضان نام آن بگوید و در مقدمه غنیه آورده که مستحب است در صائم را تا بگوید
وقت افطار خود الحمد لله الذی اعاننی فصمت و رزقنی فافطرت اللهم لک صمت و علی رزقک افطرت
و بک آمنت و لک اسلمت و علیک توکلت و بصوم غد نویت اصوم لوجهک خالصا فاغفرلی ما
قدمت و ما اخرت و ما اسررت و ما اعلنت و ما انت اعلم به منی یا ذو الجلال و الاکرام یا ارحم الراحمین
انتهی و جناب حضرت غوث الثقلین و شمس المشرقین و المغربین شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی قدس الله
تعالی سره و افاض علینا بره در غنیة الطالبین آورده که بگوید صائم وقت افطار خود بسم الله اللهم لک صمت
و علی رزقک افطرت سبحانک و بحمدک اللهم تقبل منا انک انت السمیع العلیم اللهم انی اسالک برحمتک
التی وسعت کل شئ ان تغفرلی الحمد لله الذی نظر فخیر و الحمد لله الذی ملک فقدر و الحمد لله الذی یحیی ما هو
انتهی ما فی الغنیه و در نزهة الاسلام آورده که دعا کند صائم وقت افطار با هم جوارح خود انتهی و قدری
بقیه از امور یکه سنیت فعل آنها در وقت افطار در فصل ششم از باب هفتم خواهد آمد انشاء الله
تعالی عامل مرا هر چه توفیق یابد عمل نماید والله الموفق باب دوم در بیان مسائل رویت هلال و دران باب
مشتمل است بر شانزده فصل فصل اول در بیان آنچه مستحب است فعل آن یا ترک آن بعد دخول شهر رمضان
مسئله چون دخول شهور هلال رمضان یا هلال شهری دیگر بگوید الله اکبر سه بار و لا الاه الا الله سه بار بعد
ازان بگوید هلال خیر و رشد است بالذی خلقک الحمد لله الذی ذهب شهر کذا و جاء بشهر کذا اللهم

اهله علینا بالامن و الایمان و السلامة و الاسلام گذا فی الضیاء المعنوی شرح مقدمة الخروی و امام نووی در
اذکار فرموده که هلال خیر و رشد که بار بگوید و آمنت بالذی خلقک میترسم که بارانتی و در حصن حصین آورده
بگوید متصل بلفظ و الاسلام و التوفیق لما تحب و ترضی اللهم انی اسالک من خیر هذا الشهر و خیر القدر و اعوذ
بک من شره و شر القدر سه بار اللهم ازقنا خیره و نصره و برکته و فتحه و نوره و نعوذ بک من شره و شر ما بعده
احمد و حصین قبل لفظ هلال خیر و رشد بلی و بک الله آورده برکه توفیق یابد عمل نماید مسئله در رمضان بسیار
بگوید استغفر الله لا الاه الا الله و بسیار بگوید استغفار و بسیار خواهد از حق تعالی جنت را و بسیار پناه
خواهد بسوی حق تعالی از آتش و دوزخ و باید که مبادرت کند در رمضان بفعل خیرات و مسابقت کند دران به
سوی طاعات و حسنات و بسیار اجتناب نماید دردی از منهیات و نواهی و خوض اهل عصیان و متکلمین نشود
به خروج آن و بشنیدن سه حدیث این ثمار او غلیمت داند او را در اشتغال دارد در آن ابصیام و صدقه و توبه از
کذابان و اخلاص نیت کند در اعمال و بیرون آید از مظالم عباد و نگاهدارد زبان خود را از کذب و غیبت
و بهتان و چشم خود را از نظر حرام و گوش خود را از استماع لهو و زبان و شکم خود را از خوردن شبهه
حرام و قلب خود را از غل و حسد و کینه و عداوت و سائر جوارح خود را از خطاها و وزلتها نگاهدارد
بجمیع اعضا و خود را حاصل گرداند رضای سبحانه و تعالی گذا فی الضیاء المعنوی و در غنیة الطالبین تصنیف
حضرت پیر دستگیر شیخ عبد القادر جیلانی قدس الله تعالی سره نقل فرموده که هر که بخواند در شب اول از ماه رمضان
سوره انا فتحنا لک در نماز تطوع محفوظ ماند در تمام آن سال مسئله مکروه است اشاره کردن انگشت
بجانب هلال در وقت رویت آن زیرا که این فعل اهل جاهلیت است گذا فی الضیاء و مرتفع الغدیر و کراهت
وقتی است که اشاره کند برای تعظیم هلال اما اگر اشاره میکند بدان تا دیگران را ببیند باکی نیست
گذا فی المخزن اللغتین مسئله آنچه در دوم ماه رمضان است که عادت شریف آنحضرت صلی الله تعالی علیه
و آله و سلم بران بود که ابتدا مقید میشدند بدین ماه نو معلوم نیست مگر در ماه رمضان و عید و آنچه که التماس

وجهتی آنا مسنون است کذا فی شرح البحر والمستقیم للشیخ عبد الحق الدهلوی وروا در مسنون و رانیجا آنست که ثابت شده است بسنت و الا در فصل آینده خواهد آمد که ثبوت هلال رمضان واجب است بر طریق کفایت بطریقه ثابت شده است بسنت و الا در فصل آینده خواهد آمد که ثبوت هلال رمضان واجب است بر طریق کفایت بطریقه

مسئله تهنیت و مصافحه بدین ماه نو و دیگر امور نیز مثل آنچه مشتاق است در روم چیزی نیست نهم اصل مصافحه سنت است لیکن از جهت خصوص این وقت سنت نبود اگر به تهنیت بعیدین و مشهور در اعوام مباح است نه سنت و نه بدعت کذا فی شرح البحر الراطه المستقیم **فصل دویم در بیان مسائل متعلقه به ثبوت**

هلال رمضان و سائر اهله بر طریق عموم **مسئله** باید دانست که ثبوت رمضان بدو طریق است یکی رویت دیگر اکمال شعبان سی روز اگر شهر کاهی است و نه روز اگر شهر باکمال پس اگر دیدند هلال را روز دوازدهم روز دوازدهم اگر مستور شد هلال بر ایشان و نه دیدند آنرا لاکن شهر رمضان شعبان بیست و نهم روز نیز اگر که فرمود رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم که صوموا لرویته و افطروا لرویته فان غم علیکم فاکملوا عدة شعبان ثلثین یوما رواه البخاری و مسلم یعنی روزه دارید بدیدن هلال یعنی هلال رمضان و عید کنید بدیدن هلال یعنی هلال فطر پس اگر مستور شد بشما کامل کنید شعبان را بستی روز زیرا که اصل بقا است بهشتر است پس انتقال نکرده شود از ان مگر بدلیل و آن رویت هلال است یا اکمال عدت بیکی روز کذا فی البدایه و فتح القدیر و السراج الوهاج و الاظهر از شرح المنار و غیر آنها که آنچه نوشته اند که باید هر طلب کنند هلال رمضان را در بیست و نهم روز از شعبان تا وقتی که آفتاب هر روز بیست و نهم غروب کند بلوغ رویت نیست بلکه هر کس خود هم جائز نیست که عمل کند بحساب نفس خود تنها نه و در فتاوی قاضیخان مسطور است که القاضی یقبل فیه قول العدل الواحد و لا یشترط العدد و لا لفظ الشهادة و لا مجلس القضاء و کذا فی الخلاصة و فی الفتاوی الظهیریة و فی الذخیرة و الاصح ان القاضی لا یقبل الا شهادة رجلین او رجل و امرأتین و لا یقبل شهادة النساء منفردات و لا شهادة رجل و امرأة و لا شهادة رجل واحد و لا یقبل فی رؤیة هلال رمضان الا شهادة رجلین عدلین و لا یقبل فی رؤیة هلال شوال

دوماه کامل شوند یکی ناقص گردد چنانکه شعبان و رمضان روز دوشنبه بود اگر رمضان و شوال کامل شود و ذوالقعده
ناقص گردد روز نحر روز دوشنبه موافق شود اگر هر سه ماه کامل شوند روز نحر از دوشنبه تاخر افتد و اگر هر سه ماه
ناقص گردد روز نحر از دوشنبه متقدم افتد پس همچنین چیزها قیاس باید کرد تا آنکه اگر در سال غره
دو ماه از آنها ناقص شوند روز نحر از دوشنبه متقدم افتد پس همچنین چیزها قیاس باید کرد تا آنکه اگر در سال غره
رمضان روز خمیس بود پس روز غره آن سال نیز روز خمیس آمد آن روز غره بود نه اضحی تا آنکه روا بود در اضحیه
کردن در روز خمیس با دوام تحقیق نگردد که این روز روز نحر است که از تتمیس و خزانة المفتیین و علامه
ابی در شرح مسلم آورده که کاهر متوالی نشود لغصان در یکماه و دو ماه و سه ماه و چهار ماه و در اکثر از چهار ماه متوالی
نشود اتفاقا هر یکدام از شرح الشیخ علی القاری علی المشکوة و در شرح مواهب لدنیه که تصنیف امام محمد زرقانی
است و در اواخر مقصد اول آورده که توالی شهور تا قصه غایت کمی سه ماهست و زیاده از آن معدوم است
عادة و همچنین توالی سه شهور کامله نیز در سه ماه متحقق نمیگردد و زیاده از این متوقع نیست و این قول بعضی علما
است و دیگران گفته اند که توالی چهار ماه کامله نیز کاهر واقع میشود و زیاده متوقع نیست و گفته اند هو المعتمد
انتهی پس معلوم شد که در توالی چهار ماه ناقصه نیز اختلاف است چنانکه در توالی چهار ماه کامله والله تعالی
اعلم **مسئله** در فتاوی برزالیه آورده که آنچه مشهور است از حضرت مرتضی علی کرم الله تعالی وجهه انکه یوم که اول
روز رمضان عید نحر است قاعده کلیه نیست بلکه اخباریست از آنچه واقع شده بود در همان سال و همچنین آنچه
گویند که روز هر چهارم شهر رجب بود همین روز عید رمضان بود این هم لازم نیست بلکه در بعضی سالها واقع
آمده انتهی و همچنین اتفاقا نیست بر آنچه گویند که روز عید فطر روز عاشورا میشود که از معین بعضی **فائدة**
سیوم که بر قوم هلال از ارباب دخول شهر اعتبار رویت است همچنین معلوم میگردد و الله از حدیث صحیح مسلم
که در روایت کرده شده رویت است از ابن عباس رضی الله تعالی عنه که گفت بیرون آمدیم برای عمره پس چون
نزول نمودم در مر که آمد از ابلین نکله گویند مجمع گشتیم در انجا جماعه بیان و دیدم آنرا پس گفتند بعضی از
قوم که آیا این هلال زائیده مسکه نیست و بعضی دیگر گفتند که این زائیده دو شب است پس ملاقی شدم ابن عباس

رضی الله تعالی عنهما و گفتیم او را که بدرستی ما دیدیم هلال را پس گفتند بعضی از قوم ما که این هلال زائیده
شب است و بعضی گفتند زائیده دو شب است شما درین باب چه فرمائید گفت شما کدام شب دیدید
او را گفتیم فلان شب گفت هلال همان شب رات که دیدید او را و دران نزدیک رسول خدا صلی الله تعالی
علیه وآله وسلم مدت کرده ست رمضان را برویة هلال و سر یا باکمال شعبان الحدیث مذکور فی مشکوة و بهامش
نقلا عن صحیح المسلم و علامه ابی در شرح مسلم آورده که آنچه صحابه رضی الله عنهم اختلاف کردند در انکه هلال
زائیده شب ست یا دو شب بواسطه چوم هلال بود پس جواب داد ایشان را ابن عباس رضی الله تعالی
عنهما با انکه کبر چوم هلال را اعتبار نیست و نیست درین مگر زائیده شب زیرا که حق سبحانه و تعالی کها کها
آفریده هلال را تا بر حرکت ظاهر شود بینند کان را و کاهر آفریده اورا خرد پس اعتماد کرده شود بآن بر ثبوت
هلال چه انتهی **مسئله** شیخ علی قاری در شرح مشکوة فرموده که نبود در به هلال را در دخول شهر چه دید
هم اعتبار نیست تا انکه اگر هلال در شب تسعه در قع دیده ندازان استدلال نمودن بر انکه این هلال هلال
شب آدینه ست جایز نبود چنانکه معلوم شد از صورت متقدم انتهی **فائدة چهارم** انکه چون دید شخصی
مر بیغمبر خدا را صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در خواب و خبر داد او را که شب شب اول از رمضان ست
صحیح باشد روزه داشتن درین روز نزد بعضی رمضان مر صاحب خواب را و نه مر غیر او را و درین ست
اجماع که اقوال القاضی عیاض و دیگران که ضبط نائم در حال نوم مفقود ست نه از جهة وقوع شک
در روایة او صلی الله تعالی علیه وآله وسلم کذا ذکر فی النور فی شرح المهذب والا لعدری و غیر هم و میر جمال
الدین محدث در رو ضة الاحباب آورده که انچه رائی در خواب ندیده حضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم باشد و
از احکام بران عمل نکنند بواسطه انکه ضبط رائی مفقود ست نه بواسطه شک در روایة **تنبیه مناسب**
بمقام بر انکه انچه مشهور ست نزد بعضی که ثابت نمیشود دخول شهر برویة هلال مراد ازان رویة هلال شبانه ست یعنی
بعد از غروب شمس که ذاتی انصاف و الغیابة پس اگر دیده نه شد هلال در روزه ندانسته شود بسبب آن و اظهر هم

نشود بسبب آن و این هلال از شب آینده بود خواه قبل از زوال دیده شود خواه بعد از زوال و این مذهب امام
ابوحنیفه و محمد است اما نزد امام ابو یوسف چون قبل از زوال دیده نشد این هلال از شب گذشته بود تا اگر این
روز روز اول از رمضان باشد واجب نشود صوم آن و اگر روز آخر از رمضان باشد واجب شود عید گردان
روز روز اول از رمضان باشد و واجب نشود صوم آن و اگر روز آخر از رمضان باشد واجب شود عید گردان
دران و چون بعد از زوال دیده شد از شب آینده بود کذا فی المختصر شرح المنظومه و السراج الوهاج شرح القدوری
و فتاوی صغیری و ظهیریه و جواهر الفتاوی و مختار قول اظهر فین است یعنی اگر این هلال از شب آینده است
خواه دیده شد قبل از زوال یا بعد از ان کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و الخلاصه و البنایه و تحفه الفقه و الدار یا فی
و هو الصحیح کذا فی شرح عیون المسائل للسمرقندی و صحیح ایضا فی الاختیار شرح المختار و هو الظاهر کذا فی
التبیین و همین است ظاهر مذهب کذا فی شرح مجمع البحرین و خلاصه و همین است ظاهر الروایه از امام اعظم
کذا فی شرح الهدایه و السراج الوهاج و همین است قول ائمه ثلثه و قول مالک رحمهم الله تعالی کذا فی سراج الدرایه
و همین است مذهب حضرت عمر رضی الله تعالی عنه و حضرت علی و ابن عمر و ابن مسعود و انس رضی الله تعالی عنهم
تا اگر بنا بر شهادت حضرت عمر رضی الله تعالی عنه بجانب لشکر گاه عراق ثابت نبود که اگر ببینید شما هلال
در روز پس افطار نکنید تا دام که گواهی ندهند دو ثقه عدل یا که دیدیم ما او را در شب گذشته و فرمود حضرت
ابن عمر رضی الله تعالی عنهما اگر دو تنی حر دیده دند هلال را در روز حر تمام کنید روزه خود را و افطار نکنید
تا دام حر دیده نشود در شب و قبول این مر ایشان را حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه و وقتیکه دیده شد
هلال بعد از زوال در ایام فطر است در سیر افطار نکرده شود عمر کم بعد از غروب کذا فی شرح الشیخ علی القاری
علی المشکوة و از امام ابو حنیفه رحمه الله تعالی و در روایت دیگر نیز نقل کرده اند یکی انکه چون دیده شود هلال
در روز نظر باید کرد در شب آینده اگر غایب شده باشد هلال قبل از غروب شفق پس آن هلال همین شب باشد
و اگر غایب نشده بعد از غروب شفق از شب گذشته باشد روایت دوم از امام ابو حنیفه رحمه الله تعالی انکه
اگر که هلال از پیش آفتاب است و آفتاب از پس پشت اوست آن هلال از شب گذشته باشد و اگر که از هلال

پشت آفتاب است از شب آینده بود کذا فی جواهر الفتاوی و فتح القدیر و علامه راهد در مجتبی از هستا و خود نقل
مینماید که معنی بودن هلال در پیش آفتاب آنست که باشد هلال سوی مشرق و آفتاب سوی مغرب و
معنی بودن هلال در پشت آفتاب آنست که هلال بجانب مغرب و آفتاب بطرف مشرق باشد
از همانکه سیر قمرین و سائر سیارات قسمه سوی مشرق است و هیچ محرک سکینند بجانب مغرب چنانکه
معاینه می افتد خود آن بسبب حرکت افلاک است کذا فی المطرح الدرایه و مختصر نماند که درین هر دو روایت
عمل نباید کرد بلکه بر ظاهر روایت یعنی انکه رویت هلال در روز معتبر نیست اصلا بلکه شمار کرده شود او را از
شب آینده قطعا زیرا که صاحب بحر الرائق در کتاب القضاء فرموده که عمل نباید کرد بغیر ظاهر الروایه
زیرا که هر چه باسوار ظاهر الروایه ازان رجوع واقع شده و مجتهد چون رجوع نماید از قولی باقی نماند قول اول و
انتهی و انچه بیشتر از شرح علی قاری گذشته که علی وجه لا اعتبار نیست آن نیز افاده تضعیف این روایت
نمیکند **مسئله** از مختلفات که در مسئله دیدن هلال روزانه مذکور شده نوقتی شود که هلال مذکور در روز تسع و
عشرین باشد و اگر در روز ثلثین و نهم از ماه هلال روزانه دیده نشد آن هلال از شب آینده باشد اتفاقا زیرا که شنیدم کم از
بیست و نه روز نشود قطعا کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق **مسئله** اگر در روز تسع و عشرین ماه رمضان هلال دیده
نشد روز سی ام روزه است و افطار نکنند و اگر در روز سی ام از شهر رمضان هلال دیده نشد روز سی و یکم
افطار آرزو نزد طرفین جائز نبود و نزد امام ابو یوسف اگر پیش از زوال ثابت جائز بود و اگر بعد از زوال
ثابت جائز نبود چنانکه پیشتر گذشت و در روایت دیگر از امام ابو یوسف اگر قبل از عصر دیده شد جائز بود و اگر
بعد از عصر دیده شد جائز نبود و اما اگر شصر افطار کرده شد در ان روز کفارت بر وی لازم نشود و بنا بر اگر افطار کرده شد
بتاویل روایت دیده شد که فرموده است رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم افطار امروز کذا فی المجتبی شرح
القدوری و امام ناطفیان در شرح جامع صغیر و فتا و خود نیز همچنین فرموده که کفارت لازم نشود و همکذا فی
التبیین و صاحب خلاصه گفته که اگر شصر هلال دیده در روز تسع ام روز ماه رمضان قبل از زوال یا بعد از پس همان روز
که مدت صوم منقضی گشت و افطار کرد عمدا واجب نشود کفارت بدر اتهی و همکذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و صاحب

فتاوی اجابه خلاف این نقل کرده و گفته که اگر دیده هلال فطر را در روز بیست افطار کرد ملازم آنست بر دو کفارت و منتهی عبارة اسراجیه در فتاوی قنیه و فتاوی گفته که اگر افطار کرد به رویت هلال بعد از زوال در وجوب کفارت دو روایت است انتهی ما فیها و صاحب فتاوی زاهدیه گفته که اگر افطار کرد در وقت عصر به رویت هلال و کتمان بر دو انقضاء مدت رمضان هلال اگر مشائخ بر آنند که کفارت واجب شود انتهی ما فی البزازیه و در مجتبی شرح قدوری و معراج الدرایه شرح هدایه آورده که چون دیدند هلال را در وقت عصر و افطار کردند فقیر بر آنست که کفارت واجب نیست انتهی ما فیها و هم در معراج الدرایه از امام قاضی خان نقل نموده که فرموده اند که قائل اند بعدم وجوب کفارت در اینصورت بسبب آنکه افطار کرده است تاویل روایت اول صحیح نیست زیرا که مراد از رویت در لفظ حدیث افطار به رویت آنست که در وقت خود شد چنانکه مراد از لفظ صوم و افطار در روایت نیز رویت است در وقت خود است یعنی بعد غروب انتهی و در قنیه آمده

الفصل سیوم در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال رمضان

بر طریق تفصیل و این مشتمل است بر دو جنس **جنس اول** در بیان آنکه در وقت رویت هلال رمضان علت در آسمان باشد و مراد از علت درین مقام چیزیست که مانع شود از رویت هلال چنانکه ابر یا غبار یا دود یا مانند آن که از فی محدن الکبری اعتبار در بودن علت موضع هلال است تا آنکه اگر ابر یا غبار در غیر موضع هلال باشد معتبر نبود که ذکر العلامة فی کتب ان غیم او نحوه کالسبخی یا الحوادم **مسئله** قبول کرده شود شهادت یک شخص در رویت هلال رمضان در وقتی که در آسمان علت باشد مثل ابر یا غبار یا دود یا غیر آن بشرطی که مسلم و بالغ و عاقل و عادل بود کذا فی فتاوی قاضیخان و الخلاصة و جامع الرموز و غیرها اما آنچه گفتیم که بشهادت شخص واحد در هلال رمضان مقبول است بوجهی که اگر در اثنای سی روز عید غوغا کرد بشهادت آن حضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و گفت دیروز هلال شوال را دیده ام که لا اله الا الله محمد رسول الله گفته است از پس قبول کرده قول او و امر نموده مردمان را بالصوم و له اصل بالسنن الاربعة و بواسطه اگر این شهادت ثبت شهادة حقیقة نگفته اخبار است از امر دینی یعنی وجوب صوم بر مردم پس قبول کرده شود در امر قول واحد زیرا که مقبول است

قول واحد در دیانات ما دام که متحد سبب نگردد اورا ظاهر کذا فی الکافی و معراج الدرایة و فتح القدیر و آنچه گفتیم که بشرط آنکه مسلم و بالغ و عاقل باشد بواسطه آنکه شهادت کافر و صبی و معتوه در مثل این مقبول نباشد اصلا کذا فی توضیح الاصول و تلویحه و چنین ان شهادت عبد مقبول نبود کذا فی التاتارخانیه و اگر گمان توان کرد بسیار شود که میزند بهمان حکم دارند ما دام که بالغ نباشند که ذاتی حزانة الاکمل و آنچه گفتیم که بشرط آنکه عادل بود بجهة آنکه قول فاسق در دیانات مقبول نیست که ذاتی البدایه تا آنکه اگر دو فاسق زیاده از یک تن بهمدیگر هم مقبول نبود که ذاتی البحر الرائق و تحقیق معنی عدالت در فصل آینده خواهد آمد ان شاء الله تعالی **الشهادة** مستور یعنی کسیکه معلوم نیست عدالت او نه فسق پس ظاهر الروایه مقبول نباشد الفیا و روایت کرده است حسن بن زیاد از امام اعظم رحمة الله و همچنین مقبول است صاحب محیط و فتاوی برزازی گفته که الصحیح انها تقبل لکن صاحب بحر الرائق گفته همراین خلاف ظاهر الروایت و هم صاحب بحر در باب رضاع گفته هر جزئی مسئله متوتر مختلف شود متوتر رجوع ظاهر الروایت **تنبیه حسن** بود انتهی

مسئله عدم قبول شهادة فاسق وقتی باشد که قبول نکرده باشد قاضی قول اورا اما اگر قبول کرد قاضی قول اورا و داد کرد مردم را بصوم واجب گردد بر مردم که روزه دارند کما صرح به فی الخلاصه و خزانة الروایات و شانه الروایات و فتح القدیر و البحر الرائق لیکن قاضی بسبب حکم بشهادت فاسق عاصی گردد کذا فی فتح القدیر و شرح کتاب الشهادات **مسئله** در شهادت هلال رمضان شرط نیست که بشهادت شاهد حر و بینا بود زیرا که این امور مختص اند بشهادت او و این شهادت ثبت حقیقة نگذاشته فی البحر الرائق پس شهادت بنده در هلال رمضان مقبول بود خواه قن بود و خواه مکاتب و خواه مدبر و خواه معتق البعض کذا فی الخلاصه یعنی شرع اگفته و عدم اشتراط مولی ثانی تصریح نمیکند بانکه اگر نباشد در هلال رمضان گواه هر دو مقبول باشد بغیر اگر گواه هر دو بطریق تسامح بوده کما لا یخفی **مسئله** محدود در قذف بعد از انکه توبه کنند شهادت در مقبول باشد در هلال رمضان و ثبت طاهر الروایه و در روایتی از امام اعظم رحمة الله مقبول نبود کذا فی الهدایه و معراج الدرایه لیکن صحیح همین ظاهر الروایه ثبت که ذاتی البحر الرائق بخلاف هلال فطر و اضحی در آنها شهادت محدود در قذف مسموع است

اگر به تنهایی گواهی دهد که ذی السراج الوهاج و بخلاف کسی که دو قدف کرده شده است که شهادت او مقبول نیست

و در رمضان بلا خلاف کند ذی کاشف الاسماء علامه شرح الوقایه **مسئله** و در شهادت هلال رمضان ذکورت شرط نیست اگر

مقبول است در هلال شوال یک زن عادل کند ذی شرح الجامع الصغیر لقاضیخان و شرح القدوری للحصیری

عبارت است که آن زن حره باشد یا مکاتبه یا مدبره یا ام ولد کند ذی العینی شرح الکنز **مسئله** و در زنا

رمضان شرط نیست که هلال بخشم خود دیده باشد تا اگر شنید از کسی که دید هلال را و او هم عادل بود

روزه دار و میست اصباح ناخ لسوز حکم حاکم کند ذی السراج الوهاج و آنچه گفتیم که اداء شهادت نزد حاکم

شرط است وقتی است که شاهد مذکور در مصر است و در اینجا حاکم موجود است اگر در قریه است و در آنجا

حاکم موجود نباشد پس دو عدل شخص دو اهل هلال رمضان را گواهی داد در مسجد قریه خود در نزد برای

گواهی بسوی مصر لازم شود بر وی تا صبح روزه دار نبود بقول او بشرط آنکه این مرد گواهی دهنده عادل بود و

در آسمان هم علت باشد و همین است حکم در هلال شوال اگر گواهی دادند دو مرد عادل در قریه که در اینجا والی امت

جائز است مردم را که عید کنند بگواهی ایشان و وقتی صبح در آسمان علت باشد ذی فتاوی قاضیخان

و التجنیس و الفتاوی السراجیه و السراج الوهاج و معراج الدرایه و فتح القدیر و النهر البرائق **مسئله** اگر امام یا

قاضی تنها هلال رمضان دیده مخیر است اگر خواهد تنها باید هلال را بکسی دیگر یا گواهی دهد نزد او و اگر خواهد

اگر نکند مردم را بر روزه نباید روزه خود بخلاف هلال فطر و اضحی تا آنکه اگر امام یا قاضی هلال شوال شنیده

بیرون نیاید بسوی نماز عید نباید رویت خود تنها را کند مردم را به بیرون آمدن و نه افطار کند تنها ان

و نه انکار پس اگر افطار کرد بر وی قضا لازم است فقط و نه کفارت و همین است حکم اگر بیننده هلال شوال

غیر امام و قاضی تنها که ذی السراج الوهاج **مسئله** در محیط برهانی شرح قدوری در آورده که چون شخصی

هلال رمضان دیده یا علامت بروی ظاهر شد و بدان نزد حاکم این مسئله برسد واجب است به بیننده هلال

یا عالم است یا فاسق یا مستور پس اگر عادل است لازم است بروی که روزه خود بشکند خواه زن خواه

بیان فرجها فرجهای ابرو مانند آن اما اگر اینچنین نگفت مقبول باشد لیکن این قول مخالف ظاهر الروایه

است و در ظاهر الروایه بیع فرقی نیست میان تفسیر و عدم آن کذ ذی الهدایه و السراج الوهاج

و الجوهرة النیرة **مسئله** اداء شهادت هلال رمضان نزد حاکم یعنی امام یا قاضی شرط نیست کذا فی

الکافی به معراج الدرایه و السراج الوهاج و التبیین لیکن حاکم در آن شرط نیست تا اگر گواه مرد اول نزد

حاکم نشنید و اینجا مرد دیگر گواهی دهد گواه مرد اول شنیده ظاهر العدالت است و واجب بر این نشنوند که

روزه دار و میست اصباح ناخ لسوز حکم حاکم کند ذی السراج الوهاج و آنچه گفتیم که اداء شهادت نزد حاکم

شرط است وقتی است که شاهد مذکور در مصر است و در اینجا حاکم موجود است اگر در قریه است و در آنجا

حاکم موجود نباشد پس دو عدل شخص دو اهل هلال رمضان را گواهی داد در مسجد قریه خود در نزد برای

گواهی بسوی مصر لازم شود بر وی تا صبح روزه دار نبود بقول او بشرط آنکه این مرد گواهی دهنده عادل بود و

در آسمان هم علت باشد و همین است حکم در هلال شوال اگر گواهی دادند دو مرد عادل در قریه که در اینجا والی است

جائز است مردم را که عید کنند بگواهی ایشان و وقتی صبح در آسمان علت باشد ذی فتاوی قاضیخان

و التجنیس و الفتاوی السراجیه و السراج الوهاج و معراج الدرایه و فتح القدیر و النهر البرائق **مسئله** اگر امام یا

قاضی تنها هلال رمضان دیده مخیر است اگر خواهد تنها باید هلال را بکسی دیگر یا گواهی دهد نزد او و اگر خواهد

اگر نکند مردم را بر روزه نباید روزه خود بخلاف هلال فطر و اضحی تا آنکه اگر امام یا قاضی هلال شوال شنیده

بیرون نیاید بسوی نماز عید نباید رویت خود تنها را کند مردم را به بیرون آمدن و نه افطار کند تنها ان

و نه انکار پس اگر افطار کرد بر وی قضا لازم است فقط و نه کفارت و همین است حکم اگر بیننده هلال شوال

غیر امام و قاضی تنها که ذی السراج الوهاج **مسئله** در محیط برهانی شرح قدوری در آورده که چون شخصی

هلال رمضان دیده یا علامت بروی ظاهر شد و بدان نزد حاکم این مسئله برسد واجب است به بیننده هلال

یا عالم است یا فاسق یا مستور پس اگر عادل است لازم است بروی که روزه خود بشکند خواه زن خواه

ازآداب شاهد خواه بیننده خواه کننده اگرچه محدود باشد ولازم است که شاهد در همون شب به در سیاوا
روم یا بداد مگفتند بغیر روزه واین لزوم بغیر مفتاح است تا انکه رسد کثیر که محدود راکه بغیر ون آید ازخانه
وشاهد در وبآن بغیر اذن مولی خود اگر بیننده فاسق است پس اگر سیاه بدکه حاکم سبق خواهد کرد بسوی ازاجا
کرمنقول است ازامام محمد رضا عنی انکه شهادت فاسق در هلال رمضان مقبول است وقول من قبول خواهد
کرد واجب است بر در هم ادا شهادت والا فلا واگر مستور است داخل شود در وجوب بر در شبهه دو
روایت که مذکور شده در قبول شهادت در وبآن همه وقیعت که در مصر باشد یا در قریها نکه در انجا
حاکم شرع ادا شهادت نزد حاکم لازم نبود انتهی بافی المحیط والمجتبی و در صفیت ادا شهادت برعادل
نیز وقیعت که غایب نشود هلال بغیر کواهر او پس درین حال واجب است بر محدود ادا شهادت
اگرچه اذن نیابد ولا شهر اذکه ازاله الاعتبار شرح المختار و در خلاصه آورده که چون فاسق هلال رمضان
دیده باید که افطار هر دو نزد حاکم مقبول است که قاضی قبول کند شهادت او ولا لیکن قاضی ولا باید که رد کند
شهادت فاسق ولا کذا فی خزانة الروایات و مستانة الروایات مسئله اگر فاسق واحد هلال رمضان دیده
باید که در منزل خود روزه دارد پس اگر افطار کرد در ان روز حکم او حکم دیوانه بود یا ادا شهادت نکرد پیش
قاضی یا کرد بعد از تقدیر زمانی قاضی شهادت او ولا قبول کرد یا رد نمود اگر افطار کرد قبل ازاداء شهادت واجب
است بر وی قضا و آن و در کفارت اختلاف مشائخ است و اگر افطار کرد بعد ازانکه کواهر او در حد پیش قاضی
وقاضی رد نمود کواهر او را در اینصورت کفارت واجب نشود بر وی و اگر قاضی قبول نمود شهادت او ولا
و در مرد سوم ولا باید که تا شش روزه واجب است بر وی و اگر افطار کرد فاسق نماند در یا یکدیگر
ازاهل بلده لازم آید بر وی کفارت بقول ائمه ثلاثه و فقیه ابو جعفر فرموده که کفارت لازم نمایند کذا فی
فصلیه و خزانة الروایات و مستانة الروایات و ازاینجا مستفاد میشود هر اگر کواهر او در حد پیش
حاکم بهلال رمضان یکدیگر و عادل بود و حاکم قبول کرد کواهر او ولا و از فرموده بعضی ایام بعد ازان کسی افطار کرد

در وجوب کفارت بر وی اختلاف نبود و زیرا که وجه اختلاف در سنده فاسق است هر غیر مقبول الشهادة
ست واین وجه در اینجا منتفی است کذا فی فتح القدیر و آنچه الزائی و دیا اکر رد کرد حاکم شهادت عادل بتحقیق
آن در فصل هشتم ازین باب خواهد آمد انشاء الله تعالی جنس دیم در بیان انکه رویة هلال رمضان
علت در آسمان نباشد مسئله آنچه درین فصل مذکور شد همه بیان حکم ثبوت هلال رمضان در وقت
بودن علت در آسمان بود اما اکر در وقت رویت هلال در آسمان علت نبود کواهر یکدو کس معتبر نباشد
تا انکه کواهی ندهند بدین آن جماعه کثیره که ذاتی لقدر در الجبلیه والتوابه والکثیر و سائر المتون و السراج
الوهاج و معراج الدرایه و المجتبی و الاختیار و التبیین و سائر الشروح مسئله اکر کفته شود هر چون بشیر
کذشت که قول واحد در دیانات مقبول است و اخبار بهلال رمضان از باب دیانات است چنانکه روایت
احادیث پس باید هر در اینجا نیز قول واحد عادل مقبول باشد چنانکه امام شافعی فرموده در یکروایت
از در همین ست مذهب امام احمد حنبل و علی تقدیر التنزل باید هر در قبول کرده شود قبول دو مرد عادل
بر طریق شهادت در سائر احکام چنانکه قول امام شافعی است در روایتی دیکر از وی همین ست مذهب امام مالک
جواب کوئیم که شهادت عادل واحد در دیانات و شهادت دو مرد عادل در سائر شهادات مقبول و قتی
باشد که دلیل دیکر دلالت بر غلط یا کذب او نکند و بلسذا قبول نکنند شهادت اصل بر از فرع و فرع بر فرع
اصل در شریک در مال شرکت اکرچه نهایت عادل باشند بواسطه ظهور دلیل کذب و در اینجا چون علت در آسمان
نیست دور هم بسیار طالب بدر رویة هلال ولا پس چون مجتمع شوند بسیار در رویة هلال و متفق شود شخصی عادل از میان
ایشان بشهادت هلال با وجود انکه ایشان همه شان رکنند باهم در سلامت ابصار و توبه بطلب قرع فرض انتفا
مانع و اتحاد و مطالع پس کفر و در همین شهادت و اتفاق تعلق کیرد و جم غفیر بر عدم رویت دلیل ظاهر ست بر غلط
در کروه متعارف اند ابصار بیشه در تیز تر نظر پس قبول کرده شود قول او ولا چنانکه در روایت احادیث
اکر متفرد کردد شخص عادل از میان اهل مجلس بقبل امر زاید بر انچه نقل نمودند از سائر اهل مجلس کرشت کردد مذ

باور در سماع حدیث پس آن زیادت مقبول باشد یا انکه تعادت در میزر سمع میزر واقع شده است چنانکه در
میزر نظر پس حکم متفرد بروایت بلال از عدم قبول قول منفرد بروایت زیادت در حدیث باشد بلکه اولی تر
زدن نیز اگر کثرت جمعیتی بر راس بلال نزائده بود بر کثرت مجتمعان بر راس شنیدن حدیث غالبا بخلاف انکه
کواهی دیکر شخص عادل در واقعه حرب علت باشد در آسمان کرد در انجا دلیل ظاهر غلط نیست نیز اکر ممکن نیست

کرا در هلکه اجتهاد باشد و صاحب فلاده در کتاب بلغه الفقها، آورده است که نیست بیچ یکی از این چهار جهات و در زمان ما نهضت و علامه ابن طلال بحر بحر در شرح او کار نفوس و دریا بیقول او لیس فی ثوبها جدید آورده و در زمان ما نهضت و علامه ابن طلال بحر بحر در شرح او کار نفوس و دریا بیقول او لیس فی ثوبها جدید آورده که در نهضات که مجتهد مفقود است از نائه رابعه اشتراط عدم اجتهاد علم قاصر در محیط برمانی دنیا در ظهیره آورده که در نهضات از جمع کثیر روایه هلال در هلال صفانی آسمان عدالت و حریت شرط است و علامه رحمتی در شرح مختصر قدایه فرموده که شرط است در شهادات جمع کثیر و لفظ شهادت عدالت انهض و در امداد الفتاح خلاف این نقل نموده و گفته که در شهادات جمع علیم بروایه هلال در هلال صفا آسمان اسلام شرط نیست بزیرا که در این چیز حر بتواتر ثابت شود بگفته نا طلان باک نبود انتهی و در خروج لازده که در خبر متواتر اسلام و عدالت شرط نیست و نائه که اگر خبر دله بر خبر کثیر از کار کنه بلده معین موت ملک خود حاصل شود ما را یقین او حاصل نمی ماند که عدم اشتراط عدالت و اسلام در اخبار جمع کثیر مبنی است بر قولی ثانی که در آن تواتر خبر دلا معتبر دانسته زیرا که با بر روایت مثله سابقه که در قول اول نه گذشت نه دلا بدست از اسلام و عدالت در شهادت و عبارت محیط و ظهیر نیز محمول بر قول اول خواهد بود البته نه آنکه روایت تواتر در آنها نه گویند و الله تعالی اعلم **مسئله** اینکه گفتیم که در هلال صفا آسمان قبول نموده شود نه گفتیم که شهادت جمع کثیر این ظاهر الروایه است و لیکن در غیر ظاهر الروایه در روایت دیگر هم مذکور نموده اند یکی اینکه روایت کرده است حسن بن زیاد از امام ابو حنیفه رحمه الله صحیر قبول کرده شود شهادت دو مرد یا یکمرد و دو زن در هلال رمضان و شوال اگر چه در آسمان صفا باشد چنانکه شهادت در سائر احکام که در این جامع الرموز و صاحب بحر الرائق تر جیح همین روایت نموده لیکن ظاهر الروایه است در محیط سرخسی و ضاهر در ظهیره و تا تارخانیه و تبیین و مفتاح الرموز و امداد الفتاح تصریح نموده است باینکه ظاهر الروایه اشتراط شهادت جمع کثیر است در هلال صفا آسمان بلکه در عین بحر الرائق نیز همین تصریح واقع شده و در اکثر متون مثل متن قدوری و هدایه و وقایه و اصلاح و ملتقی الابحر و کنز الدقائق و مجمع و تنویر الابصار و غیر آن غیر روایت جمع کثیر نیست

مذکور نشده و در مبسوط سرخسی آورده که در وقت عدم علت شهادت یکدو کس مقبول نباشد ما دامکه جمع کثیر نشوند و بهذا الاصح انتهی پس از اینجا معلوم شد که علل نبایه کرد بظاهر الروایه چنانکه صاحب بحر الرائق در باب رضاع و کتاب العتاق و سائر مواضع تحقیق نموده و چون در ظاهر الروایت اشتراط جمع کثیر و العدد شده پس قبول کرده شود قول دو مرد یا یکمرد در ثبوت هلال در هلال صفا آسمان و لیکن اگر بسته در آید قلب ما نعی بر شهادت دو مرد عادل پس قبول کرد قول اثنان لا و حکم نمود بموجب آن حکم را و نا فذ باشد و ثابت گردد رمضان گمانی اینجا و در اثنا تا رخانیه فقط عن المحیط و لله سبحانه و تعالی اعلم دویم آنکه امام طحاوی گفته است اشتراط جمع کثیر در رویه هلال در حال عدم علت و قتیکه حجر رائی در دون مصر در موضع غیر مرتفع باشد تا اگر شخص عادل از خارج مصر آمده گواهی دلد که یا در دون مصر در موضع مرتفع بود و دیده که در انجا هلال را دیدم قول او مقبول و اگر یکنفر شخص است بواسطه انکه کاهر متفاوت شود به بلند مکان و پست آن کذا فی التجنیس و حاشیه الدرر کرده روایت هلال بصفا، هوا چنانکه در صحرا و امثال آن و همچنین متفاوت میشود به بلند مکان و پست آن کذا فی التجنیس و حاشیه شیخ الاسلام علی شرح الوقایه و اعتماد داشته است قول طحاوی را امام مرغینانی و صاحب الفیضه و فتاوی صغیر لیکن این نیز خلاف ظاهر روایه است و در ظاهر الروایه بجمع فرقی نیست میان مصر خارج مصر و مکان مرتفع و غیر مرتفع کذا فی الحدیقه و شرح المجمع الصغیر لقاضیخان و معراج الدرایه و غایة البیان و الجتبی و البحر الرائق و النهر الفائق و کشف الرموز شرح الکنز و صاحب تحفة الفقها، فرموده که در ظاهر روایه فرق نکرده اند میان مصر و خارج مصر بواسطه انکه مطالع مختلف نشوند مگر وقتی که در بعد مسافت در میان مکانین فاحش شده باشد انتهی **فائده** اینجا علما گویند هر ظاهر الروایه مواضیش آنست که موجود است در کتب ظاهر الروایه و امام محمد رحمة الله تعالی ابو حنیفه گوفی رحمة الله تعالی روایت نموده آنها را در کتب خود و بر جا نموده و آنها دو قسم ساخته یکی ظاهر الروایه که بر او در آخر مستقر داشته و دیگر غیر ظاهر الروایه که از ان رجوع فرموده اند و در مختصرات آورده جمیع کتب ظاهر الروایه بجمع اند

جامع صغیر و جامع کبیر و بسوط و زیادات و سیر کبیر و کتب غریبه و از روایت چهار ائمه یا روایات
و حجایات و کیسانیات و رقیات که اقی خزانة الروایات و مثانة الروایات **فصل چهارم در**
بیان تفسیر عدالت و موجبات و مسقطات آن **مسئله** حقیقت عدالت ملکه است یعنی
کیفیتی راسخه در نفس که حاصل شود بر مداومت بتکرر و ملازمت مروت و اجتناب از جرحات و در عبارت مجتبی
اختلاف اشخاص متفاوت است لیکن شرط در اینجا آنست که اقی طرف عدالت موجود باشد و آن عبارت است
از ترک کبایر و عدم اصرار بر صغایر و اجتناب از چیزی که فعل کرده بر دو قسم است که اقی الجواز الراقی تا کتاب
الصوم تا انکه از ارتکاب کبیره یا ساقط کرده عدالت او و همچنین اگر اصرار نماید بر ارتکاب صغیره
از عدالت بیرون آید بزیرا که صغیره با اصرار کبیره شود که اقی منع المقید و اجازالراقی من کتاب الشهادات
پس لابد است در اتمام از بخشش کبایر و صغایر اعم از کبیره و چیزیست که ثابت شده باشد
بنص قاطع برآن عقوبتی در دنیا یا در آخرت یا نام نهاده شده آن چیز یا فاحشه در عرف مسلمانان همانکه
لوالجی و نکاح مکروه پدر و امام علوی رحمة الله فرموده که هر چیز که شنیع است میان مسلمانان در روی
هتک حرمت این حقیقتاً بود آن کبیره شمرده شود که اقی شرح الوقایه **مسئله** در شرح جامع شرح قدوری که
تصنیف علامه صدر الشریعه آورده که **اما کبایر** پس از نهایت ترک آنها و عقوق والدین و قتل نفس
ناحق و زنا و لواط و ربوا و قذف محصنات و شهادت زور و سوگند غموس و ظلم و غلول و خیانت و
مال یتیم ناحق و قذف محصنات و شهادت زور و سوگند غموس و زنا و لواطت و سرقت و
کم کردن از میزان و صاع و ذراع و افطار روزه رمضان بغیر عذر و کتمان شهادت
بغیر عذر و قطع رحم و ترک صلوة و نسیان قرآن بعد از حفظ و انقصان کردن و کیل و وزن و سبب یکی از
صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم و اندک نرشوت و ندادن زکوة و وزن مسلم یا ناحق و بیهوده کردن زن مرتضع بی
بغیر سبب خمر و غیبت و کذب و نمیمة و نوحه کردن و جمع و خمر و کوشت خنزیر بغیر اضطرار

و طی در حال حیض و ترک امر معروف و نهی از منکر در حال قدرت بر آن و قتل الدابه از خوف و قلت رزق
و ضعف کردن در وصیت و ظهار کردن با زن و تحقیر مسلمانان و **اما صغایر** پس از آنهاست نظر کردن
بسوی چیزی که جایز نیست نظر کردن بدان و قبله و لمس غیر جایز و هجران مسلمی زیاده از سه روز و نشستن
با زنان و بیع و شرا کردن در مسجد و فعل عبث کردن در نماز و شکستن نماز بدون از دخول در ان و تطهر از باب
در وضوء و کلام در وقت خطبه و غائط کردن مستقبل قبله یا در طریق مسلمان و از آل مبتی در دست خود
و خلوت با جنبیه و مساوقت زنه بغیر محرم و غیر زوج و دوکر کردن با زوجه حلقا قبل از ادا و کفارت ظهار
و فارش بودن در وقت سماع غیبت و غیر نهی کردن غیبت کننده **مسئله** و بیع و شرا نمودن بر بیع و شرا
دیگر و خطبه نکاح کردن بر خطبه دیگر و احتکار و غیر نگاه داشتن قوت شهر و هیاهو در وقت حرام و اهل شهر بدان
مضاع باشند و بیع کردن شیئی معیوب **مسئله** بغیر بیان عیب و خرسیدن در وقت زنتن و نماز کذاردن در اوقات
منهیه **مسئله** در رساله انکبا تالیف علامه زین الدین ابن نجیم مصنف بحر رائق است آورده که **اما کبایر**
پس از آنهاست شرب خمر اگرچه قلیل باشد و مسکر نشود و کتمان شهادت در وقت تعیین ادا، آن بر صدر و
غصب کردن از غنی بمقدار نصاب سرقت و از فقیر مطلقا و کذب بر پیغمبر صلی الله تعالی علیه و آله وسلم عمدا و
تقدیم صلوة مکتوبه بر وقت آن و تاخیر روزان و تاخیر صوم رمضان از رمضان بغیر عذر و تاخیر رجوع قرض
چون وفات نزدیک قبل از ادا، آن و شکایت علما، و جمله قرآن و سعایت کردن بر کسی نزد ظالمان و تعلیم سحر
و فعل آن و عمل کردن بآن و سوختن حیوان با آتش و بودن مرد لوطی یعنی پاغیرت و لعب قمار و نرد و طاب
و هر چه مرجع اجماع واقع شده است بر تحریم او و سیر در زمین لهب و در مال و در دین بآن و عدول اکم از حق و
مطل طریق و اهدار رصغیره و اعانت کردن بر معاصی و ترغیب نمودن بر آنها و تعنی کردن مرد بر ارد و
تعنی کردن زن مطلقا و کشف عورت در حمام بحضور مرد و بخل نمودن در ادا، مال واجب بتفصیل مرتفع علی
بر شیخین رضی الله تعالی عنهم و قتل نفس غیر نفس خود و اتلاف عضو از اعضاء غیر خود و اتم قتل نفس اعظم

ست ازانام قتل غیبت و ترک سنت و ازدستی و ادبر کردن در صدقه و تصدیق کاهن یا پیغمبر و تکذیب بقضاء
قدر و غدر با اسیر خود و ظلم در انساب و فرج برابر محرمش و اسبال ثوب ازرد برابر تکبر و عقوبت کردن بسوز
ضلالت و پدید آوردن سنت سیئه و ابطال و احداث کردن و خمر کردن بنده و قطع کردن چیزی از اعضاء او و تعذیب
کردن او و کفران نعمت محسن و منع کردن از آب فاضل زند و ابطال حاجت و امساک کردن در حرم و تجسس نمودن
و اهل کردن غیر خود و بالا بجستن از مسلم و کافر و ترک عدل در قسم میان زنان و جماع کردن در وقت
خود و طی نهیه و عدم عمل عامل بعلم خود و بشاشت و خندان بر کبر شعار مسلمانان و عیب کردن طعام و در رقص کردن
بر باب و دهب نیا و نظر کردن بسوز او در فرج بردست شهوت و نظر کردن بسوز او اجنبیه غیر و محرم خانه غیر بغیر
اذن او و شمار کردن ست علاء و در منظومه خود حسینیه ﷺ از کبائر شمرده و اما صغائر پس از نهایت نظر حرام
و تقبیل ملمس فیلت با جنبیه و لمست کردن اگرچه بر بهبه باشد و بجوشیدن اگرچه تحریض باشد یا صدق لبود و بر آمدن
بر خانها برفع و همچنین کردن مصلی با اختیار و لمس ثوب حریر او زده شدن در بام معهد او دعای کردن در مسجد
نجاستی یا آنکه بتوند را با کوچک ﷺ اگر غالب است بتجسس او در مسجد ﷺ و آورده کردن جامه خود ﷺ یا بدن خود را
بر نجاست و استقبال قبله در حال پیشاب و غائط و دست بازنقد در ان حال و کشف عورت در حمام بغیر حضور دوم
بلوغ تشبث دوم علت در صوم و بریح ظاهر برابر بادی و تهیه کوشیدن در وقت بیع و بریح و اجراء در وقت
اذان جمعه و تفریق نمودن میان بنده صغیر و کبیر در محرم شهد بغیر ضرورت و نگاه داشتن سگ برای غیر صید
و حفظ مواشی و مانند آن و نگاه داشتن خمر برای غیر تخلیل و لعب و بریح خمر بمثابت شاربان او و سرقت
لقمه و قول کردن ستاده و بول در جای نجس و در موارد آب در نماز و اذان کفش به خباثت دو خود کل
سجده بی خباثت مکروه غیر از جاهای نجاست و اتفاقات غریون در نماز و ده تکلم در مسجد بکلام مردم
و شبهات صائم با زان خود و تقبیل او در حال حرام اش نداشته باشد بر خود و دادن زکوة از مال ردی و تخم در فرج
یعنی سهانکه کردن در فرج تا آنکه برسد بجناح و خوردن ماهی طافی و ماهی که زنده و خوردن از لحوم حیوانات مشتانه

غده و فریح و دکر ﷺ و فرج نهادن حاکم و تفکیک نقد بر سکه زنند اهل بازار و انکاح زن مکلفه نفس خود را
بغیر اذن ولی در وقت عدم عضل و نکاح شغار و طلاق دادن زوجه را زیاده از یک طلاق و
ارواتین و طلاق دادن زوجه در حالة حیض مکرر غیر و طلاق دادن زوجه در طهر جر جماعت
کرده بیت با او در دور حجة بفضل و ضرر رسانیدن زوجه را بترک کردن و تفضیل کردن در میان
اولاد خود و عطیه مکر بسبب علم یا صلاح و ترک یه را میان و خصم از روز محبس و اقبال مکرر بقلب
قبول کردن جائزه سلطان و تبسم کردن جائزه کسی گر غالب شبهه حرام بر مال او و خوردن از طعام او و اجابت
دعوت او بغیر عذر و خوردن از طعام زمین مغصوبه و خول بین مغصوبه که اگرچه بر بارخانه باشد و مشی در زمین
غیر خود بغیر اذن او و مشکله کردن بجهود ﷺ و قتل حربا و مرتد قبل از انکه طلب کرده شود توبه ﷺ از زدن و قتل زنده
و تاخیر صبحه صلاتیه و ترک آیتی مطلقا و تعیین چیزی از قرآن برای خاتمی و حمل جنائز در میان دو شور سریر و
دفن کردن دو کس در یک قبر بغیر ضرورت و نماز کردن میت در مسجد بروایت تحریم و سجود کردن بصورت
فراروح و کذا روی نماز در حالیکه صورت در پیش یا در محاذات ثیاب و بستن و دندان بر زد استعمال آدم
نزد او تره و تقبیل یا آن مرد و معانقه او بغیر ازار در میان و ابتداء اسلام بکافر بزار حاجتی بسوز او
و بریح کردن سلاح بر دست اهل فتنه و استخدام مخصی و بوست بدن مرصیزا بچیزی که جائز نیست مرتبالغ
را و شیدن آن و فتنی مرد بر ابر نفس خود بر قول معتمد و ابطال عبادت بغیر عذر و دور فرزوه خود یا کنیز که خفی
بعضو که عقل و خته باشه اگرچه او در حواب باشد و فروج بر ابر قدوم امیر گر مستحق تعظیم باشد بستحق
آن باشد و تقبیل نکند طریق ﷺ بر کدن کان و منتظر بودن اقامت ﷺ و در نه خود بعد از سماع اذان
و خوردن بعد از شبع بر اغر صوم و غیر ضیف و تقبیل دست غیر عالم و صالح و مرد و سلام بیت و بیمار قرار بر ای
غیر پرخود و معلم خود و دختر کنیز ک قبل نه ساله از آن و کفته ست ابو للبیت ستر مند کر ازار نهاست
طن کرد بسلم و سماع لهو و مجلس جنب در مسجد بغیر عذر و کر کسی با آورز در وقت مصیبت و زدن دست

برخیانرا و دانست کران شخص برا کر قوم چه ایشان کرا بسیه ارند امامت اورا بسبب بودن عیبی از ان
واقعا نباشد بر سلخ سجد یا بر طریق و خلق مردما و خفته خود یا زن یا پسر خود و در قعر غیر او کنز از
هفت سال باشد و قرات قرآن در حالت جنابت یا در حالت حیض انهی کلام ابی الیسب و زنا نباشد
حوض کردن در باطل چنانکه ذکر نمغم ملک و غیرا، و تکلم بچیزی چه بعقیده نیست و افترا کردن در مدح و ازانجا
تکلف کردن در فصاحت و تصنع نمودن در مرد و افشاء راز و تهاون و زیدن در حقوق احیا و اصحاب و
خلف کردن در وعد را چنانکه قصد نداشته باشد خلف وعد در وقت و عدو غضب آوردن بر غیر انهنا ک
حرمت دین و قلت حیث و غیرت چنانکه تهاون و زیدن در ترک کسی چه ترک کردن حرام او بلا عوض
او داد تاخیر ذکوة و حج از اول سالها، امکان و یکی زود تا در کبیر گفته که مقتور برآنست چه ساقط کرد و
عدالت بآن پس این دلالت میکند بر بودن او از کبایر و از زنا است ترک جماعت بطریق استخفاف
نه بطریق تاویل و تسلی طریق بوقوف در مرد یا بر بیع و شرا، در مرد و از زنا است تعصب و مدا هنه و قول
سلم مرد می را یا کافر چون شاذ کرد و بآن و دعا خواستن بدین و چه که بمعتقد الغرض غیر شک و نهی فلان
انتهر نافی الرسالة انگیا نرا و اضعا نرا صاحب بحر الرائق فائدة انچه پیشتر گذشت که از کبایر است
کر نفس مسلم زمیان صف در جنگ با کافران اهل این حرب آن و قدر تست که کفه چه ان باشد چنانکه
یک مسلم دو یا کافر را، اگر یک مسلم دو دو کافر باشند در کر نفس باک باشد و امام علاء الدین سمرقندی در تحفة
الفقها، در کتاب سیر گفته که یعنی اگر غالب است بر نفس مسلم مقاتل چه در صف مغلوب
و مقهور خود به کشت پس با کی نیست که یکمرد و زنان و عدد معین چه در اینجا عتبار نیست تا انکه
مسلم واحد چه سلاح ندارد جائز است او را که بگریزد از دو یا کافر که سلاح دارند کافر که سلاح دارد
انتهی مسئله یا زدادن و یکبر کر چه بمعاصی و فجور و ترغیب کردن و بر ان رزجیده کبایر است کذا
فی الذخیرة و البحر الرائق مسئله بر کنشیدن در مجلس فسق و شرب سکرات مقبول نباشد شهادت او اگر چه

خود نیاشد مدآمر آنکه ذا فی السراجیه مسئله عدالت تاخیر نماز از وقات آن کذا فی السراجیه ایضا
تا انکه اگر شخص یک نماز عمدا بغیر عذر کذا شت فاسق گردد و شهادت او مقبول نباشد و تعزیر کرده شود او بسلا
کذا فی نصاب الاحتساب و خزانة الروایات و خزانة الروایات مسئله هر که ترک دو جماعت بلا عذر
نباشد شهادت او کمرا انکه ترک نموده باشد بسبب تاویل چنانکه امام بلاخ فاسق میشمارند بغیر آن
کذا فی البزازیه و الخلاصه و کشف الغرر شرح الکنز و در قنیه گفته هر که تارک جماعت بغیر عذر بلا تعزیر
باید کرد و تائم نشوند شهادتها یکان او بسکوت از رو کذا فی الجواهر الاخلاطی مسئله هر که ترک دو نماز جمعه پیاپی
ساقط گردد عدالت او و در اشباه شمس الائمه حلوانی فرموده هر که ترک کردن نماز جمعه بیکبار عدالت ساقط شود و علیه
الفتوی لیکن این وقتی است هر که ترک جمعه بغیر عذر و تاویل بود اما اگر بسبب مرض یا بعذر سفر یا تاویل قویتی
داشته عدالت ساقط نشود کذا فی الهندیه و در الابراهیمیه مسئله ابن الهمام در فتح القدیر گفته که
عادت دارد بشتم کردن مردان خانه خود بلا و غلامان خود بلا و هر روز عاشر و هر روز ساقط گردد عدالت در و
مقبول نباشد شهادت او و ذکر کاه کاه هر سید بر مقبول نباشد و همین است حکم کسی هر که شتم بسیار کند
مر حیوان خود بلا و در دیار ما بسیار واقع آید که شتم کننده بائع را بلا پس که میدند قطع امید مدن بالک یعنی
بهر وعده خلاف او دست کسیکه فروخته است تر انتهی مسئله در مجتبی شرح قدوری آورده هر شخص هر بلوز سیری
طعام خورد ساقط گردد عدالت او نزد اکثر علما کذا فی کشف الغرر شرح الکنز و علامه ابن نجیم صاحب بحر الرائق
در رسائل خود گفته است که قدم
دارد کتاب صنیه و سقط عدالت نباشد مگر انکه اصرار کند بر ان انهی مسئله مقبول است شهادت کسیکه جامه
حریر میپوشد و کسیکه زیور با می پوشد پسر کان خود بلا و کسیکه تشبه کند بر سوم کفار چنانکه او در فتن چراغها در آتشها
بسیار در شب برات و مانند آن و کسیکه اجازه دهد زنان بلا بسوار شدن بر کشتها مردان هر رسیدا رند
آنکار در جمعه و مانند آن کذا فی تبیین اللوان مسئله هر شخصی هر که لازم خود بر مروت اشتهار دست جنبه تلقه

و دوران حق باشد یا نباشد اگر در تاخیر کشد شهادت لا بغیر عذر رد و فاسق گردد و شهادت او مقبول نباشد کذا
فی الاشباه والنظائر فی کتاب القضاء و شهادت و هم در اشباه یاد آورده که قبول کرده نشود شهادت لا لله
حسبة فی الاصح و الفلاعن فی الاحیاء، و باید دانست که اکمل در طریق سقط شهادت وقتی بود که بخورد چیزی شیرین
از قبیل عسل و آب دوسق و خوردن فوفل دران قادح نباشد و در شهادت چه مردم این فعل لا مستقبح
ندانند کذا فی البرجندی الوهاج لفقد غرض النهایة و نیز اکمل در طریق سقط شهادت و رد غیر سوق است
نه در حق سوق کما فی جامع الرموز علیه در مسئله در فتاوی سراجیه آورده که اگر کودک متهم شده شهادت وی
مقبول نباشد ما دام که نفذ در بر مرد مقدار که ظاهر شود دران بر قلوب اهل محله عدالت و صلاحیت وی
و همچنین اگر غریبی آمده سکونت کرده در بلد قوم مقبول نباشد شهادت او مگر بعد مضی مقدار مدت
مذکوره و التقدیر کرده این مدت لا بعضی بشتاد لا و بعضی بیکسال انتهی و در فتاوی زاهدیه آورده که قول
اول اصح است یعنی اگر مدار و قوع و شوق است در قلوب بر تعیین مدت شتاد یا سال کذا فی کشف
الرموز شرح المختصر من کتاب الشهادات و سائر تفاصیل و تفریعات مسئله عدالت و مسئله مروت از
کتب مطوله زیر مقام شهادت طلب باید نمود این مختصر طاقت ازدیاد ندارد و الله الموفق فصل پنجم
در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال فطر و این مسئله متضمن است بر دو حبس حبس اول در بیان آنکه
در وقت دیدن هلال فطر در آسمان علت باشد مسئله در هلال عید فطر اگر در آسمان علة باشد قبول کرده
شود گواهی یک مرد یا یک زن عادل و دو زن بود بالاتفاق اگر هلال فطر چیزی است
که متعلق به حقوق عباد است بدان نفع مردم که آن افطار و صوم است پس شایسته گشت هلال فطر بسبب تحقق عباد
تا نگردد گواهی دو مرد شهادت در آنچه شرط کرده شده است در باب حقوق مردم از عدد و عدالت و دیگر
مخالف هلال رمضان که متعلق بحق الله تعالی است نه حق عباد کذا فی الهدایه و بتعیین و قوع التقدیر
و الجواب الراجح مسئله در ثبوت هلال شوال بقول دو مرد عادل و عدالت شرط است کذا فی جامع الرموز تا آنکه

تا اگر شخصی بول میکند در موضع غیر راه بنزدیک رفیق خود در حالیکه پرشیده است عورت خود را و او
باکی نباشد زیرا که همچنین کرده است رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم با وجود شدت حیا و در کذا اخ
کشف الاسرار و النقلا عن الاحیاء، و باید دانست که اکمل در طریق سقط شهادت وقتی بود که بخورد چیزی شیرین
از قبیل عسل و آب دوسق و خوردن فوفل دران قادح نباشد و در شهادت چه مردم این فعل لا مستقبح
ندانند کذا فی البرجندی الوهاج لفقد غرض النهایة و نیز اکمل در طریق سقط شهادت و رد غیر سوق است
نه در حق سوق کما فی جامع الرموز علیه در مسئله در فتاوی سراجیه آورده که اگر کودک متهم شده شهادت وی
مقبول نباشد ما دام که نفذ در بر مرد مقدار که ظاهر شود دران بر قلوب اهل محله عدالت و صلاحیت وی
و همچنین اگر غریبی آمده سکونت کرده در بلد قوم مقبول نباشد شهادت او مگر بعد مضی مقدار مدت
مذکوره و التقدیر کرده این مدت لا بعضی بشتاد لا و بعضی بیکسال انتهی و در فتاوی زاهدیه آورده که قول
اول اصح است یعنی اگر مدار و قوع و شوق است در قلوب بر تعیین مدت شتاد یا سال کذا فی کشف
الرموز شرح المختصر من کتاب الشهادات و سائر تفاصیل و تفریعات مسئله عدالت و مسئله مروت از
کتب مطوله زیر مقام شهادت طلب باید نمود این مختصر طاقت ازدیاد ندارد و الله الموفق فصل پنجم
در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال فطر و این مسئله متضمن است بر دو حبس حبس اول در بیان آنکه
در وقت دیدن هلال فطر در آسمان علت باشد مسئله در هلال عید فطر اگر در آسمان علة باشد قبول کرده
شود گواهی یک مرد یا یک زن عادل و دو زن بود بالاتفاق اگر هلال فطر چیزی است
که متعلق به حقوق عباد است بدان نفع مردم که آن افطار و صوم است پس شایسته گشت هلال فطر بسبب تحقق عباد
تا نگردد گواهی دو مرد شهادت در آنچه شرط کرده شده است در باب حقوق مردم از عدد و عدالت و دیگر
مخالف هلال رمضان که متعلق بحق الله تعالی است نه حق عباد کذا فی الهدایه و بتعیین وقوع التقدیر
و الجواب الراجح مسئله در ثبوت هلال شوال بقول دو مرد عادل و عدالت شرط است کذا فی جامع الرموز تا آنکه

و دوران حق باشد یا نباشد اگر در تاخیر کشد شهادت لا بغیر عذر رد و فاسق گردد و شهادت او مقبول نباشد کذا
فی الاشباه والنظائر فی کتاب القضاء و شهادت و هم در اشباه یاد آورده که قبول کرده نشود شهادت لا لله
حسبة فی الاصح و الفلاعن فی الاحیاء، و باید دانست که اکمل در طریق سقط شهادت وقتی بود که بخورد چیزی شیرین
از قبیل عسل و آب دوسق و خوردن فوفل دران قادح نباشد و در شهادت چه مردم این فعل لا مستقبح
ندانند کذا فی البرجندی الوهاج لفقد غرض النهایة و نیز اکمل در طریق سقط شهادت و رد غیر سوق است
نه در حق سوق کما فی جامع الرموز علیه در مسئله در فتاوی سراجیه آورده که اگر کودک متهم شده شهادت وی
مقبول نباشد ما دام که نفذ در بر مرد مقدار که ظاهر شود دران بر قلوب اهل محله عدالت و صلاحیت وی
و همچنین اگر غریبی آمده سکونت کرده در بلد قوم مقبول نباشد شهادت او مگر بعد مضی مقدار مدت
مذکوره و التقدیر کرده این مدت لا بعضی بشتاد لا و بعضی بیکسال انتهی و در فتاوی زاهدیه آورده که قول
اول اصح است یعنی اگر مدار و قوع و شوق است در قلوب بر تعیین مدت شتاد یا سال کذا فی کشف
الرموز شرح المختصر من کتاب الشهادات و سائر تفاصیل و تفریعات مسئله عدالت و مسئله مروت از
کتب مطوله زیر مقام شهادت طلب باید نمود این مختصر طاقت ازدیاد ندارد و الله الموفق فصل پنجم
در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال فطر و این مسئله متضمن است بر دو حبس حبس اول در بیان آنکه
در وقت دیدن هلال فطر در آسمان علت باشد مسئله در هلال عید فطر اگر در آسمان علة باشد قبول کرده
شود گواهی یک مرد یا یک زن عادل و دو زن بود بالاتفاق اگر هلال فطر چیزی است
که متعلق به حقوق عباد است بدان نفع مردم که آن افطار و صوم است پس شایسته گشت هلال فطر بسبب تحقق عباد
تا نگردد گواهی دو مرد شهادت در آنچه شرط کرده شده است در باب حقوق مردم از عدد و عدالت و دیگر
مخالف هلال رمضان که متعلق بحق الله تعالی است نه حق عباد کذا فی الهدایه و بتعیین وقوع التقدیر
و الجواب الراجح مسئله در ثبوت هلال شوال بقول دو مرد عادل و عدالت شرط است کذا فی جامع الرموز تا آنکه

شهادت کافر و صبی و معتوه و فاسق اعلنا مرتد را و اطلاق چنانکه در هلال رمضان گذشت **مسئله** شهادت فاسق مستور در هلال فطر مقبول نیست لیکن اگر قاضی قبول کرد شهادت دو فاسق یا شهادت دو مستور هلال فطر را ثابت کرد هلال فطر ثابت میشود و قاضی حکم کرد بشهادت دو فاسق یا دو مستور بر اینکه شهادت ایشان در هلال فطر ثابت شده است و حکم کرد بموجب آن ثابت شد هلال فطر بنابر آنکه شارح وقایه در کتاب الشهادات فرموده که عدالت شرط هبود شرط است برای وجوب قبول نه برای صحت قبول پس واجب است بر قاضی که قبول نکند شهادت غیر عادل را اما اگر قبول کرد و حکم نمود حکم او صحیح باشد انتهی لیکن قاضی بسبب حکم بشهادت فاسق عاصی گردد لکذا فی فتح القدیر فی کتاب الشهادات **مسئله** شهادت فاسق مقبول و متی شود که از فسق توبه کرده باشد اما اگر توبه کرد قبول کرده شود شهادت او بلا بعد از آنکه بگذرد بر دروغ زبانی ظاهر شود بر دروغ توبه پیش ازان و در نقد بر این زمان اختلاف مشایخ است بعضی مدت شش ماه گفته اند و بعضی یکسال و صحیح آنست که نقد بر ان شهور است بسپرد برای قاضی و معدل در برزخ نیکه میان دلالت حاصل قرار گیرد برزوال آثار فسق از ضمیر بر آن عمل نماید کذا فی فتاوی قاضیخان و فتح القدیر پس کتاب الشهادات مکرر کسی اندر زفسانی که شهادت ایشان بعد از توبه نیز مقبول نشود اگرچه بعد از مدتی گواهی دهند یکی محدود در قذف چون توبه کند دوم کسیکه مشهود بکذب باشد بعد از ان تائب گردد سیوم کسیکه عادل بود پس ازان شهادت کافر به دلالت بعد از توبه تائب گشت کذا فی الاشباه والنظائر فی کتاب القضاء والشهادات **مسئله** شهادت محدود در قذف بعد از توبه در هلال عید فطر مقبول باشد هنگام در شهادت بر سائر حقوق عباد قال الله تعالی ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا کذا فی بسوط شمس الائمة السرخسی والتبیین و فتح القدیر و شهادت قاذف ساقط و قتی گردد چون اقر احد قذف تمام نزد ذی الاکراه او احد نزد ذی بالغ بغیر فرزندان فرزند شهادت او ساقط نباشد یعنی قبول کرده شود بعد از انکه تائب شود کذا فی الجواهر الزاهی من کتاب الشهادات **فائدة** چون بر شته گذشت که حریت شاهد در هلال فطر شرط است پس گواهی بنده کان مقبول نباشد در در پیش اگر قاضی قبول کرد گواهی بنده گان را بلد بموجب آن حکم کرد و ادای عید در فناء ادای قضا و در خصوص این مسئله سطور نیاورده لیکن در کتاب الشهادات از فتح القدیر آورده که جایز باشد قاضی را حر قبول کند شهادت بنده و محدود

قذف را لیکن منع دزلک اگر قبول کرد شهادت بنده را و حکم نمود بموجب آن قضا در نافذ نباشد زیرا که این موضع مجتهد فیه است بخلاف محدود قذف که اگر قاضی حکم کرد بشهادت او نافذ کرده زیرا که مجتهد فیه نیست انتهی و در فتاوی قاضیخان گفته که قضاء بشهادت محدود قذف هم نباشد والله اعلم **فائدة ایضا** چون بر شته گذشت که در هلال فطر قبول کرده شود مگر گواهی دو مرد یا یکمرد و دو زن این کلام افاده دو مطلب مینماید **مطلب اول** انکه گواهی یکمرد عادل در آن مقبول نباشد و همین حکم است در هلال اضحی کما صرح به فی بسوط السرخسی والمجتبی و التبیین و معراج الدرایه و غایة البیان و الاضاح و رد المحتار الزاهی و غیره لکذا فی فتح القدیر فی کتاب الشهادات **مسئله** شهادت فاسق معلنا مرتد را اگر توبه کرد قبول کرده شود شهادت او بلا بعد از انکه بگذرد بر دروغ زبانی ظاهر شود بر دروغ توبه پیش ازان و در نقد بر این زمان اختلاف مشایخ است بعضی مدت شش ماه گفته اند و بعضی یکسال و صحیح آنست که نقد بر ان شهور است بسپرد برای قاضی و معدل در برزخ نیکه میان دلالت حاصل قرار گیرد برزوال آثار فسق از ضمیر بر آن عمل نماید کذا فی فتاوی قاضیخان و فتح القدیر پس کتاب الشهادات مکرر کسی اندر زفسانی که شهادت ایشان بعد از توبه نیز مقبول نشود اگرچه بعد از مدتی گواهی دهند یکی محدود در قذف چون توبه کند دوم کسیکه مشهود بکذب باشد بعد از ان تائب گردد سیوم کسیکه عادل بود پس ازان شهادت کافر به دلالت بعد از توبه تائب گشت کذا فی الاشباه والنظائر فی کتاب القضاء والشهادات **مسئله** شهادت محدود در قذف بعد از توبه در هلال عید فطر مقبول باشد هنگام در شهادت بر سائر حقوق عباد قال الله تعالی ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا کذا فی بسوط شمس الائمة السرخسی والتبیین و فتح القدیر و شهادت قاذف ساقط و قتی گردد چون اقر احد قذف تمام نزد ذی الاکراه او احد نزد ذی بالغ بغیر فرزندان فرزند شهادت او ساقط نباشد یعنی قبول کرده شود بعد از انکه تائب شود کذا فی الجواهر الزاهی من کتاب الشهادات **فائدة** چون بر شته گذشت که حریت شاهد در هلال فطر شرط است پس گواهی بنده کان مقبول نباشد در در پیش اگر قاضی قبول کرد گواهی بنده گان را بلد بموجب آن حکم کرد و ادای عید در فناء ادای قضا و در خصوص این مسئله سطور نیاورده لیکن در کتاب الشهادات از فتح القدیر آورده که جایز باشد قاضی را حر قبول کند شهادت بنده و محدود

قذف را لیکن منع دزلک اگر قبول کرد شهادت بنده را و حکم نمود بموجب آن قضا در نافذ نباشد زیرا که این موضع مجتهد فیه است بخلاف محدود قذف که اگر قاضی حکم کرد بشهادت او نافذ کرده زیرا که مجتهد فیه نیست انتهی و در فتاوی قاضیخان گفته که قضاء بشهادت محدود قذف هم نباشد والله اعلم **فائدة ایضا** چون بر شته گذشت که در هلال فطر قبول کرده شود مگر گواهی دو مرد یا یکمرد و دو زن این کلام افاده دو مطلب مینماید **مطلب اول** انکه گواهی یکمرد عادل در آن مقبول نباشد و همین حکم است در هلال اضحی کما صرح به فی بسوط السرخسی والمجتبی و التبیین و معراج الدرایه و غایة البیان و الاضاح و رد المحتار الزاهی و غیره لکذا فی فتح القدیر فی کتاب الشهادات **مسئله** شهادت فاسق معلنا مرتد را اگر توبه کرد قبول کرده شود شهادت او بلا بعد از انکه بگذرد بر دروغ زبانی ظاهر شود بر دروغ توبه پیش ازان و در نقد بر این زمان اختلاف مشایخ است بعضی مدت شش ماه گفته اند و بعضی یکسال و صحیح آنست که نقد بر ان شهور است بسپرد برای قاضی و معدل در برزخ نیکه میان دلالت حاصل قرار گیرد برزوال آثار فسق از ضمیر بر آن عمل نماید کذا فی فتاوی قاضیخان و فتح القدیر پس کتاب الشهادات مکرر کسی اندر زفسانی که شهادت ایشان بعد از توبه نیز مقبول نشود اگرچه بعد از مدتی گواهی دهند یکی محدود در قذف چون توبه کند دوم کسیکه مشهود بکذب باشد بعد از ان تائب گردد سیوم کسیکه عادل بود پس ازان شهادت کافر به دلالت بعد از توبه تائب گشت کذا فی الاشباه والنظائر فی کتاب القضاء والشهادات **مسئله** شهادت محدود در قذف بعد از توبه در هلال عید فطر مقبول باشد هنگام در شهادت بر سائر حقوق عباد قال الله تعالی ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا کذا فی بسوط شمس الائمة السرخسی والتبیین و فتح القدیر و شهادت قاذف ساقط و قتی گردد چون اقر احد قذف تمام نزد ذی الاکراه او احد نزد ذی بالغ بغیر فرزندان فرزند شهادت او ساقط نباشد یعنی قبول کرده شود بعد از انکه تائب شود کذا فی الجواهر الزاهی من کتاب الشهادات **فائدة** چون بر شته گذشت که حریت شاهد در هلال فطر شرط است پس گواهی بنده کان مقبول نباشد در در پیش اگر قاضی قبول کرد گواهی بنده گان را بلد بموجب آن حکم کرد و ادای عید در فناء ادای قضا و در خصوص این مسئله سطور نیاورده لیکن در کتاب الشهادات از فتح القدیر آورده که جایز باشد قاضی را حر قبول کند شهادت بنده و محدود

نباشد زیرا که لفظ اشهد فقط موافق است بکتاب و سنت و منقول نشده است لفظی غیر او پس گویا واقع نشده

ست بدون اجماع است و زیرا که لفظ اشهد مشتق است از شاهد بودن بمعنی اطلاع یافتن بر چیزی بحاسه چشم

پس شبیه کرده شد در ادا بکواهی بلفظ اخبر از شاهد ست و همچنین لازم است که لفظ اشهد بصیغه مضارع

باشد و جایز نیست که بگوید شهدت بصیغه ماضی زیرا که چیزی بگوید شهدت ظاهر است که خبر میدهد از زمان ماضی

پس مخبر در حال باشد بخلاف لفظ اشهد که در حمل او بر حال اولی تر است از حمل او بر استقبال پس اقتصار کردن

بر لفظ اشهد احوط و اولی عالما و قولا است کما لا یخفی و نحوه فی البحر الرائق و صاحب سراج وهاج عدم اشتراط

لفظ شهادت به هلال فطر و اضحی از بعض شارح نقل کرده لیکن در کتب معتمده معتقده اکتفا بر روایت اشتراط

نمود و الله اعلم **مسئله** در شهادت رویه هلال فطر و عمر شرط نیست کذا فی التبیین و الوقایه و مختصر الوقایه

و شرح الوقایه و شرح النقایه و مختصر الوقایه در قنیه و ترقیه صفیان و جامع الرموز در اشتراط دعمر در رویه

نقل نموده و صورت دعمر بنا بر روایت اشتراط آنست که دعمر کند زیده و کالت خود بلال از جانب عمرو بر

گیرد و بگوید بگیر لا جرس وکیل از قبل عمر تو کالت معلقه بر خول فطر برائ گرفتن زین و مراز تو پس اقرار

کند بکر بر عمر علیه به کالت او و انکار کند زید خول عید پس دعمر بینه گذارد بر رویه هلال عید و قضا

کند قاضی بدانیدن مال از مدعا علیه مذکر بدعمر فرار پس شود خول عید فطر کذا فی البرجندی شرح

مختصر الوقایه نقلا عن المحلد و نحوه لیکن صاحب سراج وهاج فرموده که صحیح آنست که دعمر شرط نیست

در ثبوت هلال فطر نه در هلال اضحر انتهی **مسئله** در شهادت هلال فطر ادای شهادت نزد حاکم شرط است

لیکن این حکم در صورت است در قریات که در انجا والی و قاضی نبود که گواه عادل گذرد گواهی مردم دیهات

مردمان در آسمان علت بود که ابر نباشد مردمان را که افق گویند بقول اثنان کذا فی المجتبی و نتح

القدیر و البحر الرائق **فصل سیوم** در بیان انکه در وقت دیدن هلال فطر در آسمان علت نباشد **مسئله**

چون در آسمان علت نباشد قبول کرده نشود در هلال فطر بحکم شهادت جمع کثیر که حاصل آید علم به خبر ایشان

چنانکه در هلال رمضان و میان هلال رمضان و فطر در صورت عدم علت فرق نیست کذا فی التبیین و المجتبی

شرح الهدایه و شرح مجمع المصنف لقاضیخان و الهدایه و معراج الدرایه و فتح القدیر و التبیین و البحر الرائق و النهر الفائق

و غیر ذلک و تغییر جمع کثیر مع حصول غلبه ظن که در مرسوم اند در فصل سیوم از ین باب که گذشت بدان رجوع

باید کرد **مسئله** در شهادت جمع کثیر در هلال عید فطر و اضحی و عدالت و حریت شرط است کذا فی المبسوط برهانی و

الظهیریه و تحقیق این مسئله تمیز رجع احتلافیکه در درست در فصل سیوم کرگذشته بود **مسئله** اشتراط جمع کثیر در حال

عدم علت ظاهر روایت از مذهب است اما مذهب امام شافعی و امام مالک و احمد رحمهم الله تعالی در هلال فطر و اضحی

گواهی دو مرد یا یکمرد و دو زن مقبول بود برابرست در آسمان علت باشد یا نباشد کذا فی معراج الدرایه همچنان

درست از امام ابو حنیفه در غیر ظاهر الروایه کما فی البحر الرائق و جامع الرموز و غیرهما و مختصر نماند در حمل بایکرد بر

ظاهر الروایت چنانکه مکرر گذشت لیکن اگر قاضی قبول کرد شهادت دو مرد عادل یا دو مرد عادل در هلال فطر یا اضحر در صحرا

آسمان این مسئله بتصریح بنظر نیامد و لیکن باید در قضا در نیافته باشد زیرا که موضوع متعهد به است

و همچنین گذشت در حق شهر رمضان از فتاوی قاضیخان در فصل سیوم **فائده** متعلقه بهلال فطر

اگر فرمرگ باز دارند در روز دو شنبه تلاش ماه دیدم هلال فطر را در شب گذشته همچنی در شب دو شنبه ندکور

باید دوم را همین وقت اهل کسلند روزه خود را لیکن اگر این شهادت قبل از زوال ست میرون آیند

و اگر زوال بعد از گذشته باشد روز سیوم است قول امام اعظم ابو حنیفه و امام محمد رح زیرا که فوت شده وقت

نماز عید در پیش روز پس کذارده نشود آنرا در روز دیگر چنانکه اگر گواهان آمده گواهی دادند در روز دیگر اعنی سه شنبه

الصلاة کذا فی شرح الهیمن **فصل ششم** در بیان مسائل متعلقه به ثبوت **هلال عید اضحی مسئله** حکم هلال و جای

مثل حکم هلال فطر ست کذا فی الهدایه و شرح الوقایه و السراج الوهاج و المجتبی و غیرها لک و مراد از مماثلت

شاهد ست در هر چیز یکی در عدد شهود تا انکه در هلال فطر دو مرد گواهی دهند و در اضحر دو مرد و همچنین

در وقت وجود علت در آسمان قبول نکرده شود و مکر شهادت دو مرد یا یکمرد و دو زن بخلاف هلال رمضان که در شهادت یک عادل شنوده شود چنانکه

در هلال رمضان و یکی قول اول ظاهر مذهب است که ذکر فی فطره صدقه و همین است ظاهر روایه کذا فی الهدایه و هو الاصح
کذا فی البحر الرائق و تعلیله منهوم بوجود علت بجمله آنکه در عین عدم علت دیگر مانع ثبوت میان هلال رمضان
و عید فطر و ضعیف در شرائط شهادت جمع کثیر کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و فهم الفائق دویم آنکه شرط است
لفظ شهادت در کل هر فطره و ضعیف کما فی حاشیه الحموی علی شرح الوقایه و کذا فی المبسوط البرهانی و التجنیس و الظهیریه
و خلاف هلال رمضان چه در لفظ شهادت شرط نیست کما مر و نیز قبل سیوم در آنکه دو شرط
ست در هلال اضحی چنانکه در هلال فطر علی اختلاف فیهما بخلاف هلال رمضان کما فی شرح مختصر الوقایه
تلقیح ابی المکارم و تکفیه در فصل ثانی ز سراج و دیگر چه صحیح عدم اشتراط دو حریت در هلال فطر
و اضحی در شرائط حریت مشهور در هلال فطر و اضحی بخلاف هلال رمضان کما فی البحر الرائق پنجم
در آنکه شهادت مردود قذف در هلال فطر و اضحی مقبول ست بخلاف رمضان کما فی البحر الرائق -

فصل هفتم در بیان مسائل به ثبوت هلال بقیه شهور تسعه **مسئله** حکم ماسوای هلال رمضان یعنی
هلال فطر و اضحی مر اهل هر جا یکی ست تا آنکه ثابت شود به شهادت دو مرد یا یک مرد و دو زن به
شرط حریت و عدالت و عدم مرور قذف کذا فی البحر الرائق نقلا عن شرح الطحاوی و این وقتی ست چه
در آسمان علت باشد و الا مقبول نباشد در جمیع اطراف نزدیک و دور مانند شهادت جمع عظیم کذا فی امداد الفتاح اما
هلال رمضان در حال عدم علت مثل ابر یا غبار ست در وقت وجود علت در هر کوی و برزن یک عادل مقبول
بود کذا فی البحر الرائق و قدر من قبل **فصل ششم در بیان آنکه حکم کسیکه تنها دید هلال رمضان یا فطر را پس**
قاضی رد کرد قول او را و آیا در حق نفس روزه و عید باید و این شامل ست هر دو را **مسئله** پنجم **فصل اول**
متعلق ست بهلال رمضان **مسئله** اگر شخص هلال رمضان تنها دید پس گواهی قاضی رد کرد قاضی
قول او را و اجب ست بر شخص چه خود روزه دارد اگر چه مردم روزه ندارند زیرا که فرموده ست حق سبحانه و تعالی
فمن شهد منکم الشهر فلیصمه حضرت رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم فرموده ست صوموا لرویته و افطروا
لرویته و شهود

رویه آن این شخص را حاصل گشته پس این روز روز رمضان باشد در حق او و شتابان باشد در حق سایر
الناس بلکن اگر شروع در روزه نمود بعد ازان افطار کرد در ان روز بر در قضا فقط لازم آید نه کفارت سبب
آنکه قاضی رد کرد شهادت او را بدلیل شرعی که آن تهمت غلط ست از جهة آنکه او رویه پس واقع شد
شبهه در رویه دی و وقوع شبهه موجب سقوط کفارت ست و سبب آنکه فرموده ست رسول خدا صلی الله
علیه و آله و سلم صوم یوم تصیرون و فطرکم یوم تفطرون یعنی روزه صوم شما روز ست که مردم در ان روز
دارند و روز فطر شما روز ست که مردمان در ان فطر کنند و این روز روز صوم در حق سایر الناس نیست پس
واقع شد شبهه در بودن آن روز روز صوم در حق فرد این نیز موجب سقوط کفارت ست هذا حاصل ما فی الهدایه
و الکافی فی البیین و امام علاء الدین سمرقندی در تحفه الفقها خود و امام شمس الائمه تهمتانی در جامع الرموز
خود فرموده اند که این وقتیست چه قاضی رد کرده شهادت او را بعد از آنکه قبول کرده آن را و صدور دو شهادت ست
بسبب تفرد در رویت هلال اضحاد آسمان یا بسبب فسق او در حال وجود علت در آن انهی اما اگر قاضی رد کرد شهادت
عادل را بعد از آنکه قبول کرده بود بوجود علت در آسمان حکم آن در خصوص هلال رمضان چه جا بنظر این فقیر بنا بر آنچه
آنچه الهدایه شارح هدایه از نص حمید بر نقل نموده در دلالت میکند بر آنکه حکم او نیز موجب صوم رمضانست بر
رائی فقط مع عدم وجوب کفارت بر تقدیر افطار چنانکه در رویت غیر عادل خواهد آمد و هلال شود حکم عادل
و اضحی و غیر عادل یکیست چنانکه در فصل دویم ازین فصل خواهد آمد **مسئله** اگر نه مذکر شد از عدم وجوب
کفارت بر تقدیر رویت هم وقتی ست که افطار کرده بود از آنکه قاضی رد نمود شهادت او را بعد از ادای او
شهادت قبل از رد یا قبل از ادای آن افطار کرد در وجوب کفارت بر وی اختلاف مشائخ ست کذا فی
المحیط البرهانی و المختبی شرح القدوری و صحیح عدم وجوب ست کذا فی التبیین فتح القدیر و البحر الرائق و جامع
الرموز و توضیح لمختار شرح تنویر الابصار و صاحب بحر الرائق فرموده که ازاینجا معلوم شد شرح تقرد بر رویت بودن
ثبوت آن نزد حاکم موجب اسقاط کفارت نیست انتهی و در امداد الفتاح گفته که متفرد بر رویت هلال لازم

ست که روزه دارد اگرچه بخبر واحد عدل ست پیش قاضی انتهی **مسئله** متفرع بر رویت هلال رمضان اگر خبر دادن بصوم ثابت
خود یا بیه هم روزه دارد اگر تصدیق نکنند رائی لا دو افطار نکنند لیکن اگر افطار کرد حکم او عدم لزوم
کفارست ایضاً کذا فی البحر الرائق **مسئله** کسیکه تنها دید هلال رمضان و رد کرده شد قول او و لا پس روزه
دوشت یا بر رویه خود تا اکمال سی روز تمام کرد هلال شوال ندید پس این مرد روزه دست دیگر نیز دارد و افطار کنند
مگر بازمان بس ازالناس نیز اگر احتیاط در یابد و الا خبر افطار ست و لیکن اگر افطار کرد قضا لازم بود نه
کفارت بواسطه اعتبار تحقیقی هر زنده در سه که ذا فی المدایه و التبیین و البحر الرائق **مسئله** آنچه نه گذشته بیان
آن بود هر رد کرد قاضی قول واحد عدل را اگر قاضی قبول کرده قول واحد عادل را در هلال رمضان پس سی
روزه دارند بر رویت او و هلال شوال غیر بینند حکم او در فصل نهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی **مسئله** آنچه در بیان
جنس ندکر شته بیان لزوم صوم بود اما اگر شخصی هلال رمضان تنها دید پس رد کرده شد قول او و لا لازم
نیاید بر او صوم تراویح نفس تراویح خود و لا اگر قبول کرده شد قول او و لا لازم کرد تراویح بر او کذا فی الفتاوی
الخانیه و در بحر الرائق مصنف گفته است **جنس دوم** متعلق ست بهلال فطر **مسئله** اگر شخص هلال فطر تنها دید پس قاضی رد
کرد گواهی او و لا واجب ست بر او در هیچ روزه دارد و اگر افطار کرد قضا، آن لازم نشود نه کفارت فی المدایه
و الکفارة لشبهة لمعنی کشف الرد برابر است هیچ بینند مقبول شهادت او یعنی عادل باشد یا غیر آن کذا فی
الظهیریة اما واجب صوم بواسطه رعایت احتیاط ست زیرا که رویت شخص واحد احتمال خطا دارد شاید
که او خود هلال باشد یا مجرد خیال پس از احتیاط در صوم ست بدلیل آنکه مروی ست هیچ خبر داد و در حضرت
عمر بن خطاب رضی الله عنه هیچ سر بینم من هلال را در حال پس سخن کرد عمر رضی الله عنه بدست خود بر
ابرو و گفت هر دو فرمود که راست بلال گفت که گردم آزا یا امیر المؤمنین پس معلوم شد که موثی از ابرو هر یا تر کمان
او منقوش نبود بود و گمان برد که هلال ست و ادا عدم وجوب کفارت ظاهر ست زیرا که یا عتبار رویه
نفس خود این روزه در حق او روز عید ست نه روز صوم پس کفارت لازم نشود با فطار در آن کذا فی التبیین

دین هم وقتی ست که افطار نمود بعد از نکه رد کرده قاضی شهادت او و لا اگر افطار کرد قبل از رد قاضی در صورت
اطلاق ست و صحیح عدم و جوب کفارت ست که ذا فی التبیین و فتح القدیر **مسئله** متفرع بر رویه هلال فطر اگر خبر داد عدل بر
خود را پس او چیزی خورد کفارت بر و لازم نیاید اگر تصدیق کرده باشد که ذا فی المجتبی و فتح القدیر **فائدة** آنچه درین
فصل ندکر شد همه بیان رویه شخصی واحد بود اما اگر خبر دهند فساق سبب رویه هلال رمضان یا زنان منفرد رمضان
یا نبذکان محض برویه هلال عید در حال وجود علت در آسمان یا خبر دادند بعد قبیل برویت هلال عید یا رمضان
در حال صفا در آن پس قاضی رد کرد شهادت ایشان این مسئله متصرح در کنف حنفیه منظر یا مدد در فتاوی ایشان
چیزهای ذکر کتب شافعیه آورده ست که واجب ست روزه داشتن بر ایشان منفرد خود و مقتضی دلائل حنفیه
نیز موجب صوم ست نه سقوط کفارت بر تقدیر افطار و الله اعلم **فصل نهم در بیان انکه اگر شهادت یک کس**
یا دو کس روزه داشتند سی روزه تمام کردند و هلال فطر ندیدند یا ایشان روزه سی و یکم دارند و این فصل
نیز شامل ست بر دو جنس **جنس اول** در بیان حکم شهادت دو کس **مسئله** اگر دو مرد عادل شهادت دادند بر رویه
هلال رمضان در آسمان علت بود پس قبول کرد قاضی شهادت ایشان بلا و دو مان سی روزه داشتند لیکن هلال
شوال ندیدند حکم نمود بعید کردن ایشان سی روزه دیگر و عید کنند روز سی و یکم را بلا اتفاق
و اگر در آسمان صفا نباشد نیز عید کنند بر قول صحیح که ذا فی المحیط السرخسی و امام رکن الاسلام علی سغدی رحمة الله تعالی
فرق کرده و گفته اند هر گاه در آسمان ابر باشد عید کردن جائز بود و اگر در آسمان صفا نباشد جائز نه بلکه روزه سی و
یکم بدارند زیرا که بر تقدیر صفا در آسمان در شهادت دو کس زمینان سه رویه مان احتمال غلط قائم ست و هیچ
قول صحیح ست که ثابت گشته بود هلال رمضان بشهادت دو مرد مخربرین و شهادت دو شاهد حجت تامه ست
و شریعه و چون قضا و قاضی بدین حجت تام اتصال گرفت احتمال غلط منتفی شد بعدم لبس گشت این مسئله نظیر
اگر دیده هم بر دوم هلال رمضان را دو کس سی روزه داشتند پس هلال فطر ندیدند مع صفا در آسمان جائز باشد
که عید کنند کذا فی الفتاوی الخانیه و امداد الفتاح و صحیح عدم فرق ست دین مسئله میان وجود علت و عدم آن

در هلال شوال گفته ذافی المجتبی شرح الهدایه و نقح القدیر شرح الهدایه و جامع الرموز شرح الوقایه و هو الاصح گفته ذافی الخلاصه و البرجندی شرح مختصر وقایه مسئله این همه درین فصل مذکور شده و قتی ست که قبول کرده بود قاضی شهادت دو مرد عادل را در هلال رمضان در حال وجود علت در آسمان اما اگر قبول کرد قول اثنان را در حال عدم علت چنانچه نقح القدیر فرموده که اگر گوید که دیده که درین صورت افطار جائز نیست بعید نباشد انتهی و امام شمس الدین تمرتاشی در جامع الرموز گفته هر این مسئله بر چهار وجه است یکی انکه در آسمان ابر نباشد در هلال یعنی رمضان و شوال دویم انکه در رمضان ابر باشد و در شوال سیوم برعکس این چهارم انکه در هر دو هلال ابر نباشد و ذکر کرده شد این چهار وجه دو وجه اول را در دو وجه اخیر جائز باشد افطار کردن تا انکه روزه نسازد و یکی ندارند مگر هر وجب روایت حسن بن زیاد از امام ابو حنیفه که گوئی که قبول کرده شود شهادت دو مرد عادل در هلال رمضان و فطر با وجود صفاء آسمان انتهی کلامه مسئله حکم شهادت یکمرد و دو زن در مسائل این فصل حکم شهادت دو مرد ست کما لا یخفی و قد مر ما بنی خزانة الاکمل جنس دویم در بیان حکم شهادت یک کس مسئله اگر کواهی داد یک کس عادل بر هلال رمضان در آسمان علت بود پس قبول کرد قاضی قول او را و نسازد روزه و شنبه تا بر رویه هر دو در شب سی یکم ندارند گفته ذافی المحیط البرهانی و شرح الوقایه و دیباجه درین که آسمان ابر باشد و قت هر دو هلال یا صفا در هر دو یا ابر در هلال فطر صفا در هلال رمضان یا عکس آن لیکن در صورتیکه ابر باشد در هر دو هلال خلاف امام محمد ست چنانکه گفته جائز ست فطر در صورت ذکر ذافی جامع الرموز و به قول شیخین آنست هر جائز نیکنیم افطار را مطلقا بر رای احتیاط در امر صوم و نیز برای انکه فتنه ست نشود بقول یک کس پس اگر تجویز کنیم افطار را لازم آید ثبوت فطر بقول واحد و به قول امام محمد آنست که ثابت نمی شود هلال فطر با بر بثبوت رمضان با شهادت واحد اگر چه ثابت نشود فطر بشهادت واحد ابتدا، و بسیار باشد که ثابت نشود بشهادت واحد ابتدا، یا انکه ثابت نشود ابتدا، چنانکه ثابت نشود مستحقان ارث بنا بر ثبوت سبب شهادت قابله بر حیات صبی اگر چه ثابت نشود ارث

شهادت قابله ابتدا، انکه ذافی الهدایه و الکافی و التبیین صاحب غایة البیان گفته که الاصح قول محمد که ذافی شرح الطحاوی و ذافی المحیط الائمة حلوانی فرموده که اختلاف درمیان شیخین و امام محمد وقتی ست که در آسمان ابر باشد جائز بود افطار بلا اختلاف گفته ذافی الذخیرة و یکذا ذافی معراج الدرایة لفظ الامام البهام در فتح خود آورده که بعضی شارحین و فقهاء ذهبوا الی قول شیخین یعنی در وقت صفاء آسمان و افقه کرده اند بقول محمد در حال وجود علت در ان زمان و امام زیلعی در تبیین گفته که اشبه آنست که گفته شود اگر در آسمان علت نباشد افطار نکنند زیرا که ظاهر شد غلط شاهد مذکور در حال علت و جود ست انتهی و اگر علت بود پس افطار نکنند بالاتفاق انتهی چنانچه غایة البیان التصریح قول محمد نقل نموده بایدکه محمول بر همین تفصیل باشد گفته ذافی اوائل الفتاح فائدة لفظ هلال الاشتباه در علامات قیامت گفته ذافی خزانة الروایات لفظ هلال المضمرات و در آنجا لفظ هلال الاشتباه است هر این قول شایسته ترست به چیزی هر منصوص ست از روی روایت و از روی درایت پس شایسته تر، و بر درکه ذافی الاشتباه و الظاهر لفظ عن الزرنجری فائدة علامه عصام در حاشیه شرح وقایه نموده که حکم هلال المضمر رسیل اینجا همچو هلال فطر است در ثبوت بر قول شخص واحد به تعجیل ثبوت رمضان تا انکه اگر ثابت کنند هلال رمضان بودیت شخص واحد و بعد ازان ثابت نمودند شهادت هلال شوال دو نفر قوله و در هر یکی ازین شهود تلمذة ابن بولس حکم کرده شود بالعکس بسبب ایام تعریف فائدة بهتر ست که این مبنی ست بر قول محمد خلافا للشیخین علی ما قدمناه من جامع الرموز و مبنی ست بر قول صحیح علی ما نقله عن شمس الائمة الحلوانی بسبب انکه تقیید کرده ست بوجود ابر در صحیح شهود فلیتنبه فائدة فائدة الیضا انچه درین فصل مذکور شده همه بیان شهادت دو مرد یا یکی عادل بود یا اگر فساق یا علیه یا فساق بود پس اگر ابر بود پس قبول کرده شود و اگر نه نشود و نسازند روزه و شنبه و اگر صاحب ابر بود پس حکم کرده شود بشهادت فاسق و علیه و نسازند روزه و شنبه و اگر صاحب ابر نبود پس قبول نکرده شود

ششمین واحد مذکور و در شب شنبه یکی از رویت هر شب که شنبه بود هلال رمضان نبوده آید در صورت واجب
است بر ایشان که در روز بعد شنبه روزه دارند یا نه این مسئله بتصریح بنظر نیامده لیکن ظاهر است
واجب گردد بر دوم از روزه داشتن و آنروز از ماه کم گردد از رویت بشان پس ستاره وجوب
صوم بر ایشان از روز چهار شنبه بود نه از روز شنبه بواسطه عدم رویت رمضان و عدم ثبوت اصل شعبان
بقول شخصی از اهل حصوصا نزد شیخین غایة البیان غایة نامی الجاب انکه اگر در شب شنبه هم کردم علت شد روز اول
روز شک خواهد بود والله اعلم و تحقیق مسائل روز شک در فصل نزدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی فصل
دیم در بیان انکه کی بعضی بلاد هلال رمضان شب جمعه دیده نه شده اند بعضی دیگر در شب شنبه و خبر آن در دین بلاد
رسیده آیا بر ایشان قضا روزه اول واجب شود یا نه مسئله اختلاف مطالع معتبر است که در اینجا
کنز الدقائق و منویر الابصار یعنی اگر اهل یک بلد دیده نه اند هلال را و اهل بلدی دیگر پس روزه داشته
اهل بلد اول شنبه روز و اهل بلد ثانی سیشنبه و نه روز بعد ثبوت رویت هلال اهل بلد اول لازم آید بر اهل
بلد ثانی قضا آن یکروزه برابر است که میان هر دو بلد بعد بسیار باشد که موجب اختلاف مطالع گردد و بیکتر
ازان بود که ذاتی ابحر الرائق و منح الغفار و همین است قول اکثر شارح که ذاتی الدرر شرح الغرر و امداد الفتاح
شرح نور الایضاح و همین است ظاهر الروایه که ذاتی الفتاوی قاضیخان و الظهیریه و الاختیار شرح المختار
و مجامع الرموز شرح مختصر الوقایه و کشف الرموز شرح الکنز و هو ظاهر المذهب که ذاتی فتح القدیر و همین است
مذهب امام مالک شافعی را قدیمی فضل که ذاتی عیون المذاهب للسکاکی و کتاب اختلاف الائمه للفاقانی
شمس الدین الفنانی و هو الصحیح من مذهب اصحابنا که ذاتی المجتبی المذهر و المضمرات شرح القدوری
و هو الاصح که ذاتی کشف الاسرار و همین است مختار فقیه ابو اللیث سمرقندی و همین مختار سید الامام
شمس الائمه حلوانی و گفت که گرد مدینه اهل مغرب هلال رمضان را و نا بت گشت رویت ایشان نزد اهل شرق
واجب گردد قضا آن صوم بر اهل شرق و علیه الفتوی که ذاتی الخلاصة و لیکن در تجرید و تجنیس آورده که

اختلاف

اختلاف مطالع معتبر است تا انکه اگر در بلد اول هلال رمضان در شب جمعه شنیده و دیده در بلد دیگر در شب شنبه
دیده و صاف بعد در میان بلدین بحدی است که موجب اختلاف مطالع گردد قضا روز جمعه بر اهل این بلد لازم
نیاید و امام اتقانی صاحب غایة البیان و امام زیلعی صاحب تبیین اختیار همین روایه نموده اند
و استدلال کرده اند بدلیل نقلی و عقلی اما دلیل نقلی انچه روایت کرده حضرت کریب رضی الله تعالی عنه که فرستاده
مرا بی ام الفضل رضی الله تعالی عنها بطرف شام بجانب حضرت معاویه رضی الله تعالی عنه بکار حاجتی از حوائج
خود پس آمدم من و درون شام رمضان و تمام کردم حاجت پی پی ندکور ۱۲ که نه گمان در آمد برمن هلال رمضان در حالی
که همه در شام بودم و دیدم هلال ۱۲ در انجا در شب جمعه پس تو دیر مودم ندیدم هلال ۱۲ در آخر شهر رمضان پس
پرسید مرا ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که کی دیدید شما هلال ۱۲ گفتم دیدیم شب جمعه گفت آیا تو دیدی شب جمعه
گفتم آری و دیدم مردمان دیگر و روزه داشتند و روزه داشت معاویه رضی الله عنه گفت لیکن ما
دیدیم در انجا و در شب شنبه پس روزه خواهیم داشت تا انکه کامل کنیم سی روزه یا ببینیم هلال ۱۲ پس گفتم
نه آیا اکتفا نمیکنید برویه معاویه و صوم او گفت نه زیرا که همچنین کرد ما را رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم
رواه الجماعة الا البخاری و مسلم و ابن ماجه و اما دلیل عقلی است هر آنچه مر مغرب را طلوع آفتاب پیش از مشرق است
و سبب وجوب صوم شهود شهر است و آن مختلف میگردد باختلاف اقطار بواسطه بودن بعضی از منها بلند
و بعضی پست چنانکه سبب وجوب نماز دخول وقت است و آن مختلف میگردد باختلاف اقطار تا انکه اگر
زوال شمس در شرق لازم نیاید از ان زوال در مغرب و همچنین طلوع فجر و غروب شمس و لیکن هر گاه
تحرکه کنند آفتاب در درجه آن وقت طلوع فجر باشد در بعضی بلاد و طلوع شمس باشد در بعضی دیگر
و غروب شمس بود در بعضی دیگر و نیم شب باشد در بعضی دیگر پس اگر در بلدی زوال شمس یا غروب آن واقع شد
وجوب نماز ظهر و مغرب دران وقت بر همین بلد بود خصوصا نه بر جمیع بلدان عموما زنهی نامی غایة البیان
و التبیین و لیکن صاحب فتح القدیر و بحر الرائق و نهر فائق و ولد او الفتاح فرموده اند که چون ظاهر مذهب قول

اول است پس عمل کردن بران احوط باشد انتهی و وجه ظاهر بروایت آنست هر دو جا واقع شده است بعموم
خطاب در کلام شارع کریم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرمود صوموا لرویته تعلیق کرد صوم را بمطلق رویته
و بردیه قوم صادق آید اسم رویته پس ثابت شود انچه متعلق ست بدان از عموم حکم و عام کرد وجوب
نجلاف زوال و غروب و رجحان کسانی که ثابت نشده است تعلق عدم وجوب بمطلق مسما آن در خطاب از
شارع کریم صلی الله تعالی علیه وآله رسلم و اما انچه شنیده اند که بحدیث کریب رضی الله عنه در ورد دلالت
بر دو غایت میکند که اختلاف اهل واقع نشده است از کلام حبر ناس عباس رضی الله تعالی عنهما اگر قاطع شود
نزد ما بنده حکم کنیم بموجب آن نیز اگر که در شاهد عدل نباشد بر شهادت غیر خود و نه بر حکم حاکم و بر تقدیر یکه
گفته شود که اخبار عدول بصوم معاویه رضی الله عنه و ایس اخبار مختص ست اخبار بحکم حاکم را گوئیم در لفظ
شهادت بلفظ شهادت و لفظ شهادت بر امر ثبوت هلال فطر شرط ست و بر تقدیر تسلیم قصر مخصص در اینجا
پس ثابت نشود شهادت امر رمضانی و وجب قضا هلال فطر که انی قاطع بتقدیر بخلاف این ضعیف بی
آید که و جهی که صاحب قاطع بتقدیر و رفرق میان مسئله رویه هلال و مسئله دخول وقت صلوة و ذکر نموده ست
محل بحث ست از دو جهه یکی انکه چنانچه در خطاب شارع کریم ام بصوم معلق بمطلق رویه واقع شده همچنین
در خطاب نبی صلی الله تعالی امر بصلوة معلق بمطلق زوال و مطلق غروب فقرع یا نقه قال الله تعالی اقم الصلوة
لدلوک الشمس الی غسق اللیل و الفجر یه پس بر تقدیر اول مراد صلوة ظهر ست و بر تقدیر اخیر صلوة مغرب چنانچه در
تفسیر کشاف و بیضاوی تحقیق کرده و اگر گفته شود که لفظ دلوک احتمال زوال هر دو را دارد گفته شود از زوال تا
غروب خاص یعنی فارگذارید در وقت زوال شما و غروب شما که گوئیم هر همچنین لفظ رویت در حدیث
صوموا لرویته احتمال خصوص دارد یعنی رمضان را در بلوغ رویه دارید بلوغ رویه شما پس صوم و صلوة ازین جهه
مشکل شد دوم انکه در خلاصه و خزانة الاکمل آورده ست که اهل سکندریه هلال را دیده اند و افطار کرده اند در وقتی
که غائب شده آفتاب از نظر ایشان اما کسیکه برساند سکندریه برآمدن ماه و آفتاب را چنین مرا شنیده او

افطار روا نباشد مادام که از نظر او غائب نشود انتهی پس این روایت دلالت میکند بر انکه حکم صوم نیز مثل حکم
صلوة ست در تخصیص و وجوب بحسب اختلاف مطالع پس در اینجا و جهی دیگر بیان باید کرد حرفانی دیگر
و بیده ظاهر الرویه باشد و فارق میان مسائل ثلثه گردد و آن بحسب اعتقاد ابن ضعیف آنست که اصل عبارت
موقفت ست میان اهل افطار الا انکه ممکن نیست علم بالفت و حق لفات نماز پیش از انکه روز بروز رسیدن
جزو زوال و غروب ازمانی بجائی بعید متعذر ست و رعایت موافقت در شمس مستلزم حرج عظیم ست
و حرج مدفوع ست شرعا و همچنین در افطار صوم ممکن نباشد صوم هر دو در زمانی بجائی دیگر همچنانکه باین
غروب همین مقدار تفاوت بود پس اعتبار کرده شود درین مسئله اختلاف حکم بلا اختلاف احوال غایة
للتسهیل علی المؤمنین بخلاف مسئله هلال رمضان صوم بهر شهری هلال او در تمام سال بکبار واقع میشود در رسیدن
خبر از جائی بجائی امکان دارد پس لازم آید تعمیم وجوب در حق اهل افطار رعایة للاحتیاط انتهی هلال اصل نی
الاصل آواز همچنین حکم کرده اند فقها، و مسئله توبه بسوء قبله بغیبت توبه بسوء عین کعبه را اهل که دیده را
و بسوی جهه کعبه خبر ایشان بلا واسطه همین وجه اشاره کرده ست صاحب مصباح الدرایه والله تعالی اعلم
مسئله انچه پیشتر گذشت که اختلاف مطالع معتبر نیست بنا بر اظهار الروایت تا انکه لازم آید قضا، صوم
بر اهل بلدی برویت اهل بلد دیگر آن وقتی ست که ثابت گردد رویت هلال ایشان نزد ایشان بطریقی
موجب پس اگر گواهی دادند جماعه از مردمان یا انکه بدیدند اهل بلدکه از دیدند هلال رمضان بلا بیشتر از شما
بیکروز پیش رفته دیده شدند و امروز روز شنبه ادا ست بحساب ایشان و حال انکه اهل این بلد هرگز ندیده اند هلال را
بیاض نباشد ایشان بلا افطار رفته فردا و ترک نکنند تراویح را در بین شب نزدیک که اینها شهادت
ندادند بر رویه خود و نه بر شهادت غیر خود بلکه حکایت کردند رویت غیر بلا اما اگر گواهی دادند بر انکه شهادت
دادند در پیش قاضی بلده که از دو مرد عادل برویه هلال در فلان شب و قضا کرد قاضی باثبات آن
در دو روز انگاه جائز ست مر قاضی دیگر را که حکم کند بشهادت ایشان نزد که قضاء قاضی حجته ست

وایشان کواهر داده‌اند بدان کذا فی المحدث ﷺ وبالجزئیه وقع الفتوی بهجر الرائق مسئله درشرح مجمع که تصنیف مصنف متن مجمع ومعراج الدرایه بشرح هدایه آورده که اکر اهل شهری سه روزه دیدند واهل شهر دیکر یک روزه دیدند یا یک کروه یک روزه دیدند واهل شهر دیکر سه روزه دیدند یا سبب رویت خود هلال رمضان را یا سبب رویت بغیر خود کواهی ایشان یا سبب اکمال کردند شعبان را سه روز یا سبب رویت بغیر خود کواهی ایشان نزد قاضی ثابت شده بود نزد قاضی ایشان ولیکن اکر افطار کرد وسببی نکرد و بروی قضای آن لازم نباشد کذا فی الزاهدی شرح القدوری ومعراج الدرایه شرح الهدایه امام زاهدی بعد نقل این عبارت فرموده که کفته ست شیخنا ومولانا رحمة الله ﷺ واقعه افتاد و درخوارزم سنه تسع وثلثین وستمائة آنکه مردم بجا کر از خوارزم آمده بودند دیدند هلال رمضان را در خراسان شب دوشنبه پس آمدند درخوارزم واهل خوارزم نديدند پس بودند هلال رمضان را شب دوشنبه بلکه در شب سه شنبه و بجا رندکردند در خوارزم تا آخر شهر باقی ماند آیا لازم ست برایشان ﷺ روزه دارند بموجب اتفاق اهل این بلد روز سه ام ﷺ از رمضان ﷺ درحق بجا رکردن حکم میشود یا نه کفت مولانا رحمة الله تعالی ﷺ من جواب دادم ایشان را لازم ست برایشان روزه آن روز پس ازان پرسیدم علامه زمان بقیه مجتهدان مولانا رکن الدین داعجانی نارالله ﷺ درین مسئله وی هم جواب داده که لازم شود برایشان حکم ﷺ بعدم ﷺ فاضل شوند دران بعد ازان ظفر یافتم بحمد الله تعالی بر فتوائه ﷺ بلزوم صوم برایشان بعبارت مقتدره منقوله در کتاب الصیام ﷺ از محیط رضوی تصنیف برهان الدین محمود بن احمد بن عبد العزیز بن مازه ﷺ وعبارت صوم ﷺ برتجار ﷺ مذکورین وقتی بود ﷺ ایشان در پیش قاضی خوارزم شاه بر رویت هلال نماند و یا دو نفر در قبول کرد و اما کرد در پیش قاضی در شهادت دو نفر و قبول نمود ثابت شود بر ایشان ﷺ درحق اهل خوارزم و بجا نیز چون عدول ایشان صالح بشهر قبول شهادت ﷺ بخلاف مسئله منقوله در کتاب امام حسن بن زیاد ﷺ و وضع آن در شخص واحد ست و کواهر واحد مثبت هلال عید فطر ست و اصلا والحد اعلم مسئله اکر شخصی سفر نمود نزدیک ﷺ رمضان ﷺ بسیر مرد بلدی ﷺ دید هلال او آخر اهل این بلد کرد ند اهل این بلد منتقل الیه در

بیماه روا قل آن سیرت یکماه ست فضاعد انابر قصه حضرت سلیمان علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام ﷺ انتقال نمود سر بر صبا حرسای از قطر یمن بقطر دیکر بسیار یکماه بود ﷺ کذا فی جامع الرموز فائدة ﷺ درکتاب الصیام ﷺ تصانیف امام حسن بن زیاد ﷺ مظهر ست آورده ﷺ اکر شخصی دید هلال شوال ﷺ و هم دران روز داخل کشت در شهر ﷺ که اهل آن هنوز صائم اند و ندید هلال شوال را لازم ست برین شخص ﷺ روزه دارد و یا ایشان و لیکن اکر افطار کرد سببی کرد و بروی قضا لازم نباشد کذا فی الزاهدی شرح القدوری ومعراج الدرایه شرح الهدایه امام زاهدی بعد نقل این عبارت فرموده که کفته ست شیخنا ومولانا رحمة الله ﷺ واقعه افتاد و درخوارزم سنه تسع وثلثین وستمائة آنکه مردم بجا کر از خوارزم آمده بودند دیدند هلال رمضان را در خراسان شب دوشنبه پس آمدند درخوارزم واهل خوارزم ندیدند پس بودند هلال رمضان را شب دوشنبه بلکه در شب سه شنبه و بجا رندکردند در خوارزم تا آخر شهر باقی ماند آیا لازم ست برایشان ﷺ روزه دارند بموجب اتفاق اهل این بلد روز سه ام ﷺ از رمضان ﷺ درحق بجا رکردن حکم میشود یا نه کفت مولانا رحمة الله تعالی ﷺ من جواب دادم ایشان را لازم ست برایشان روزه آن روز پس ازان پرسیدم علامه زمان بقیه مجتهدان مولانا رکن الدین داعجانی نارالله ﷺ درین مسئله وی هم جواب داده که لازم شود برایشان حکم ﷺ بعدم ﷺ فاضل شوند دران بعد ازان ظفر یافتم بحمد الله تعالی بر فتوائه ﷺ بلزوم صوم برایشان بعبارت مقتدره منقوله در کتاب الصیام ﷺ از محیط رضوی تصنیف برهان الدین محمود بن احمد بن عبد العزیز بن مازه ﷺ وعبارت صوم ﷺ برتجار ﷺ مذکورین وقتی بود ﷺ ایشان در پیش قاضی خوارزم شاه بر رویت هلال نماند و یا دو نفر در قبول کرد و اما کرد در پیش قاضی در شهادت دو نفر و قبول نمود ثابت شود بر ایشان ﷺ درحق اهل خوارزم و بجا نیز چون عدول ایشان صالح بشهر قبول شهادت ﷺ بخلاف مسئله منقوله در کتاب امام حسن بن زیاد ﷺ و وضع آن در شخص واحد ست و کواهر واحد مثبت هلال عید فطر ست و اصلا والحد اعلم مسئله اکر شخصی سفر نمود نزدیک ﷺ رمضان ﷺ بسیر مرد بلدی ﷺ دید هلال او آخر اهل این بلد کرد ند اهل این بلد منتقل الیه در

روزست ام از حساب خود که روزیست دهم و رحق این شخص ﷺ که عید کند بدو فرقه
ایشان بنا بر روایت عدم اعتبار اختلاف مطالع در رویت هلال که از فاضل المرکشی من کتب الشافعیه و این
روایت دو کتب حنفیه که هر چه تصریح بهم نرسیده لیکن همین است موافق بقول اعداشان و الله اعلم
فصل یازدهم در بیان آنکه اگر در بعضی بلاد هلال رمضان متقدم دیده شد و در بعضی متأخر آیا بعد رسیدن خبر
اهل بلد اول رسد بر اهل بلد ثانی ﷺ که با ایشان در روز عید موافقت نمایند یا نه مسئله واقع گشت
واقعه در بخارای در رمضان سنه احدی و سبعین و سبعمائة آنکه شروع نمودند در صوم رمضان نذکور روز چهارشنبه
پس بیاید دو گواه و یا سه گواه در روز چهارشنبه که دیده ایم ماه رمضان بود پیش قاضی بخارا سر و گواهی دادند
که دیده ایم هلال رمضان ﷺ در لیله خود شب شنبه و امروز روز سه شنبه است پس شفق جواب داد که ما شفقان را که
اگر آسمان ابر ناک بود در لیله که دیده اند هلال رمضان ﷺ بعتبر در شب سه شنبه روز ثلاثین است ما حاضر ایم گواهان را
را روز عید کرده اند که دیده اند هلال ﷺ در شب خمیس گفت ما فی الذخیره و الخلاصه و المحیط و المجتبی مشترحی
القدوری و اگر در آن وقت آسمان صاف بود تا حاضر شود که عید کردن روز خمیس عذر سر سه گفت ما فی البحر الرائق نقلا عن
الذخیره متفق خانه ﷺ چون مدار جواز تعیید عدم جواز آن بر بودن آسمان ابر ناک یا صاف در حال
رویت هلال رمضان نباشد زان معلوم شد که صفا و ابر ناکی او ﷺ در هلال شوال اعتبار نیست تا آنکه در صورتی
که هلال رمضان را بر شهر عید کردن در آن روز جایز نبود خواه در هلال شوال صفا باشد یا ابر بر همین مفهوم
یکسو و از ظاهر اطلاق روایت سابقه و نیز تصریح ما بین گذشته بود در فصل بهم بر همین مستفاد و یکسو دارد روایتی
که مشترح آورده مسئله در محیط برهانی و مضمرات و مجتبی شرح قدوری آورده و هر دفتی واقعه افتاد در سمرقند
اهل سمرقند دیده اند بلد خود هلال رمضان سنه احدی و ثلثین و خمسمائة در شب دوشنبه در روزه داشتند بنا بر
روایه خود پس گواهان نزد قاضی سمرقند در روز دوشنبه که بست و نهم رمضان بود گواهی دادند
بر آنکه اهل بلده کیش دیده اند هلال رمضان ﷺ در شب یکشنبه و این روز سی ام از رمضان است پس قضا کردن قاضی

بگواهی ایشان و امر فرمود منادی ﷺ تا ندا کرد در هر دو روز که این روز سی ام است از رمضان و فردا روز عید است
پس چون شبانگاه دقایق ندیدند بسبب ابر ناکی لزاهل سمرقند هلال ﷺ و در آسمان صفا بود و نبود در شرع علی الصحیح
حاضر نشدند بر عید کنند این سمرقند در روز سه شنبه زیرا که امام نجم الدین عمر رحمة الله در بن مسئله فتوی داده بآنکه
جایز نیست اهل سمرقند ﷺ ترک تراویح در شب سه شنبه و جایز نیست ایشان ﷺ افطار صوم و ادا و اصلوا عید
در روز آتی و وجه صحت جواب بخارا این بود و اضح نیست زیرا که جواب در این مسئله منبنی است بر آنکه حکم
سی بلد لازم نشود اهل بلد دیگر ﷺ اصلا نزد او مطلع لیکن این مسئله مختلف فیهاست و قاضی قضا نمود
بقول بعض علما پس نفذ شد قضا، و در اختلاف مرتفع گشت انتهی فی المحیط فصل دوازدهم در بیان حکم آنکه
کر بیست و هشت روز یا بیست و نه روز روزه داشتند بعد از ان هلال فطر دیده اند یا بر ایشان قضا چیزی لازم
بود یا نه و این فصل مشتمل است بر دو جنس جنس اول در بیان آنکه بیست و هشت روز و نه داشتند بلال فطر دیده اند
مسئله اگر اهل بلده ماه شعبان ﷺ بر سه روز کامل کردند و در شب سی ام یکی هلال رمضان ندیدند پس روزه داشتند
رمضان ﷺ بنا بر اکمال شعبان و چون بیست و هشت روزه داشتند در شب بیست و نهم هلال فطر دیدند این مسئله
بر دو وجه است اگر اکمال نموده باشند شعبان ﷺ از رویت هلال او دیده اند هلال رمضان قضا نکنند بگذرد از زیرا که
یقین به چهار ماه از بیست و نه روز کم نباشد و زیاده بودن ازان مشکوک است و اگر در اصل ندیده بودند هلال
شعبان ﷺ و اکمال کرده اند آنرا بنا بر اکمال شهر رجب قضا کنند و در روزه ﷺ نیز اگر بودن رمضان زیاده از بیست
و نه روز در اینجا متصور است از ممر آنکه احتمال دارد که ماه شعبان در جب هر دو ناقص شده و رمضان کامل باشد
کذا فی المحیط بر حسنی و التجنیس و منع القدیر و خود ذلک فی سراج الدرایه و البحر الرائق و حاشیه الشیخ
الشرنبلالی فی الزیلعی و الخلاصه و الغیاثیه لکنه خفر غانه در صورت قضا نکردن روزه در روزه و بطلان صوم است امانقضاء روزه
و الشرنبلالی در الزیلعی و الخلاصه و الغیاثیه لکنه خفر غانه در صورت قضا نکردن روزه در روزه و بطلان صوم است امانقضاء روزه
دیم در وجه اخیر جواب یا استحباب صاحب منع القدیر در وجه اخیر فرموده که قضا کنند در روزه احتیاطا
و این نشر یا استحبابست و تعلیل نیز استدلال یا استحباب مرخایه لیکن صاحب سراج الدرایه گفته که بران است

قضاء دو روزه این لفظ مقتضی وجوب است والله اعلم **فائده** آنچه ذکر شد مذهب بود اما در مذهب ما امام شافعی رحمة الله چون بیست و هشت روزه و هشتیم برایشان لازم بود قضاء یکروزه مطلقا نیز که آنچ متیقن است و اینرا اگر بیست و نه روزه و هشت بود قضاء چیزی لازم نیاید که اقل الشهر بیقین بیست و نه است و اینرا ذکر الامام الزرکشی فی نکته به لمسمی بالمغانم **فصل دویم** در بیان آنکه بیست و نه روزه و هشتند هلال شوال دیده و نه **مسئله** اگر اهل مصر بیست و نه روز روزه و هشتند و هلال شوال ندیدند بر ایشان قضا، روزه احوط کذا فی الجوالر الزاهیة و شرط احتیاط آنست که اهل مصر بیست و نه روز روزه و هشتند و هلال شوال ندیدند و شهادت بر رویت هلال نیز نیامد و اگر اهل مصر بیست و نه روز روزه و هشتند و هلال شوال ندیدند و شهادت بر رویت هلال نیز آمد و بسبب ابر یا غیم یا غبار و غیره رویت هلال نشد بر ایشان قضا نیست و اگر اهل مصر بیست و نه روز روزه و هشتند و هلال شوال ندیدند و شهادت بر رویت هلال نیز نیام

که چند روزه دشته انکاه قضاکند شی روزه ﷺ اتیا ما کذ انی شرح العقد در مقدار هر مسئله اگر شخصی
نذر کرد بر خود صوم شهر معین لازم است بود صوم شهر روزه دار رود اگر نذر کرد بصوم شهر معین مقدار
ایام هلالی آن شهر لازم بود کذا استفید من شاکر قاضیخان و فتح القدیر و البحر الرائق و التفصیل و تحقیق مسائل
نذر در باب یازدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی فصل چهاردهم در بیان حکم رویت هلال رمضان یا رویت هلال
فطر در روز قبل از زوال یا بعد از آن مسئله اگر دیدند هلال ﷺ روز انه در روز شک آنچ هلال از شب
آینده دیده نه از شب گذشته خواه دیدند قبل از زوال یا بعد لذلک و بنا شد این روزه داخل رمضان اگر
در اول رمضان دیدند و بنا شد داخل شوال اگر در روز اخیر از رمضان دیدند کذا فی التبیین و مضمر نا شد
کرسئال این فصل سابقا در فصل دویم ازین باب مفصلا ذکر شده حاجت اعاده آنجا نیست
فصل پانزدهم در بیان آنکه اگر شهود در اداء شهادت رویت هلال بغیر عذر تا خیر شهادت بدهند
از شان مقبول بود یا نه مسئله اگر گواهان بر هلال شهر رمضان در روز بیست و نهم از ذیقعده
شهادت شهر ندادند که دیدیم یا هلال رمضان ﷺ بیشتر از دیروز و این روز بیست و نهم
از دیروز شهادت از دیروز نباشد اگر این گواهان از اهل همین بلده نباشند مقبول نباشد شهادت
ایشان زیرا که ایشان تاخیر کرده اند حق ﷺ لازم بود بر ایشان ادای آن عجالة الوقوع اگر این گواهان
آمده اند مکانا بعیده جائز باشد گواهی ایشان بواسطه انتفاء این تهمت کذا فی فتاوی قاضیخان
و خلاصة و ذخیره و البرهانیة و المحیط و البحر الرائق و این مسئله بیشتر در فصل چهارم بتفصیل زیاده تر
ازین گفته شده سوال اگر گفته شود چرا تاخیر شهادت بلا عذر در هلال موجب عدم قبول شهادت
میگردد و آیا این حکم مخصص است بهلال رمضان یا شامل است هر ربع اهله ﷺ جواب گوئیم در اشباه
و النظائر و کتاب الاقضاء و الشهادات از فتن ثانی فرموده هر شهادت قبول کرده شود شهادت بطریق حسبت بغیر
و مضمر در هلال رمضان و سائر اهله الا در هلال فطر الا بعذر و در آنجا شرط است انتهی - در اشباه در موضع دیگر از

کتاب القضاء و الولاة بعد فرموده هست سواء صرح ﷺ در آنجا شرط شهادت قبل کرده شود بطریق
حسبت بغیر و مضمر بعد ازان گفته ﷺ باید دانست ﷺ بر موضعی که در رضا شهادت بطریق حسبت شاهد گران
شاید تاخیر کنند شهادت ﷺ بلا عذر قابل قبول نباشد شهادت او انتهی پس این روایت فرع
هست در انکه حکم سائر اهله ما سوای هلال فطر الاضحی درین مسئله مثل هلال رمضان هست و استثناء هلال فطر
و رمضان نیز مبنی بر احد الروایتین هست والا بهتر گذشته بود که صحیح عدم شهرت اوله و عدم هست در هلال
فطر الاضحی الفضاء و الله اعلم فصل ﷺ نزدهم در بیان مسائل صوم یوم شک این فصل مبتنی هست بر
اجناس شش فصل اول در بیان روز شک مسئله روزه نداشته شود روز شک مگر بنیت تطوع
و اراز شک آنست او دو طرف ادراک است از نفی و اثبات و موجب شک در اینجا چند چیز است یکی انکه
هلال بوده نشود شب سی ام از شهر شعبان یا وجود علت در آسمان پس شک واقع کرد در روز سی ام
کذا در رمضانست یا از شعبان کذا فی فتح القدیر و النهایة و الکفایة و التبیین و البحر الرائق و اما اگر آسمان
صاف باشد و هلال دیده نشد این روز در شک نباشد و روزه نداشته شود و در سی ام ابتداء نه بنیت فرض
و نه بنیت تطوع کذا فی المجتبی شرح القدوری و معراج الدرایه و العینی شرح الهدایه و حاشیه الحلبی ﷺ
شرح الوقایه و جامع الرموز شرح مختصر الوقایه دویم انکه دیده شود هلال شعبان در روز سی ام از شهر رجب
یا وجود علت در آسمان پس این روز سی ام ﷺ داخل رجب کرده او ﷺ کان یا شنیده و حساب کننده هلال
شعبان را و بنا بر اکمال رجب بعد دانک رجب اکمال کرده شود شعبان ﷺ سی روز و رفع کرده شک روز
سی ام از شعبان هر روز سی ام رمضان ﷺ یکم کذا فی فتح القدیر و مثل او انک ﷺ مبسوط
السرخسی و معراج الدرایه و التبیین و البحر الرائق صاحب نهر الفائق فرموده هر دو اگر نبود این صورة
اجود بکمک هست از جهت انکه اگر در یصورت در هلال رمضان علت نباشد این روز روز شک شود و اگر علة
باشد این صورت مثل اول بود پس موجب شک شئی واحد نباشد انتهی و صاحب سراج وهاج فرموده که اگر راوی

شعبان ابر بود روز اخیر از در روز شک بود زیرا که در پیشتباه واقع شده محتمل است که از رمضان باشد
و محتمل است از شعبان باشد و اگر در اول شعبان ابر بنود پس نظر کنیم اگر در شب سی ام از در ابر باشد
نیز آن روز شک بود بواسطه احتمال نقصان و اگر در شب سی ام ابر نباشد و در اول شعبان نیز
صحابو آن روز روز شک باشد بسبب انتفاء دلائل شک انتهی و ظاهر این عبارة زاده مسکینه در
صورتی است که در اول شعبان ابر باشد روز اخیر از در روز شک باشد مطلقا اگرچه در هر علت باشد و این مخالف کلام
نهر فائق است لیکن از عبارت فتح القدیر مستفاد میگردد و ترجیح کلام نهر فائق نیز اگرچه چون در روز اول از
شعبان ابر بود و در آخر او صفاست و با وجود آنکه هلال بالفعل ندیده نزد فلان شهر که روز اخیر داخل شهر
شعبان است و بودن آنچه از رمضان مرسوم است و نیز ظاهر شده که روز اول از شعبان رجب
و شعبان متروکه بود داخل رجب است چه شعبان بلا بابین روز اخیر نسبت روز کامل گشت و شهر زیاده
از سی روز نباشد بخلاف آنکه در روز اخیر از شعبان ابر نباشد که در موقت بودن آن از شعبان و
بودن آن از رمضان هر دو تساوی دارند پس واقع گردد شک در زیرا که شک عبارت از تساوی طرفین
است همین مفهوم میگردد از عبارت فتح القدیر که روزه خواهد آمد پس معلوم شد که شک وقتی واقع شود
که در هلال رمضان علت نباشد والا خواه در هلال شعبان نیز علت باشد خواه نباشد والله اعلم
سیم آنکه رد میگیرد بابهم تحدیث بروئیت هلال میکنند و ممکن ثابت شود این روز نیز روز شک باشد
کذا فی الاضاح شرح المختار و المجتبی شرح الکنز چهارم آنکه گواهی هر دو یکی بر رویت هلال رمضان پس
رد کرده شود شهادت او بلا باک گواهی هر دو نفر شهادت دو کس قائل رد کرده شود شهادت ایشان بلا
کذا فی المجتبی شرح القدوری و المجتبی شرح الکنز صاحب فتح القدیر فرموده که این صورت آنچه افهم اگر
گواهی داده بر رویت هلال کسیکه رد کرده شده شهادت او بلا نزد اصحاب یا معتبر نیست زیرا که در عین
شهادت مذکور در آسمان صفا باشد کلام این شهود نزد ما محکوم بغلط بود بواسطه ظهور خطا و ایشان پس این

روز روز شک باشد چه بودن آنچه از شعبان ظاهر است و بودن آنچه از رمضان موهوم است و شک
وقتی بود که هر دو طرف متساوی باشند و اگر در عین روز شهادت مذکور در آسمان علت نباشد آن روز روز
شک نیست اگرچه کسی در سر گواهی ندهد پس موجب شک وجود علت باشد نه روز شهادت انتهی و ظاهر است
که بحث صاحب فتح القدیر چنانکه در صورت چهارم جاری شده در صورت سیوم بالاولی جاری خواهد شد
پس حاصل آنکه موجب شک علی التحقیق همین یک چیز اول است فقط و بنده را در اکثر کتب فقه بتوکر آن
اقتصار نموده والله اعلم سوال اگر گفته شود که بهتر نمودند روز شک آنست که متساوی در شهر دو در طرف
نفی و اثبات و صاحب بدائع فرموده که اصل در هر شهر سر آنست که نسبت روز بنا شده و نقصان امر عارض است
و بنده را یقین که بر دو قضا در رمضان مانع است قضا کنند نسبت روزه را اگر نداند که این هر دو چند روزه قضا کنند
و اگر دین روزه است ام طرف نفی و اثبات متساوی بود پس لازم نیاید بر هر قضا و آن روز شک که نیه و جوب
فرمودند بلزوم قضا معلوم شد عدم تساوی طرفین در روز شک است ام پس هیچ نباشد روز روز شک جواب
گوئیم که امام ابن الهمام در فتح خود گفته که بودن شهر نسبت روز از ظاهر نیست تا آنکه بودن آنچه نیست
و نه روز امر ظرف ظاهر بوده باشد بلکه باشد شهر نسبت و نه روز چنانکه باشد نسبت روز متساوی در امر اینان
هر دو حالت بنسبت در خبر آنکه معلوم بدیشود از آنچه فرمود رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم که اشهر هکذا
و هکذا یعنی ماه گاهی سی روز و گاهی بیست و نه روز باشد پس در شک است که ام اگر ابر باشد مستوی باشند
هر دو طرف که از شهر مانع نیست یا روز شهر متساوی پس باشد روز شک که نیه شک گشت بخلاف آنکه در شب
ابر باشد که در صورت شک واقع نشود چرا که این شب اگر از ماه مستهل بود بر رائیه دیده شدن هلال
وقت طلب کردن آنچه پس چون دیده نشد با وجود صفا ظاهر آنست که ماه مانع است روز نیست انتهی
این ظاهر است و بر متوا طرفین محقق نگردد مگر در صورت ابر و آنچه صاحب بدائع فرموده مقید بصورت
صفا آسمان است لیکن تقیید باین صورت نکرده زیرا که صفا اصل است و ابر عارض است پس اول

عرق نباشد قبل از تحقق زوال شمس لازم آید بنا بر اصحاب البحر الرائق فلیتدبر **جنس دویم** در بیان انکه روزه داشتن در روز شک مکروه است یا نه **مسئله** روزه داشتن در روز شک بر هفت نوع است **نوع** اول انکه نیت کند در سر روزه رمضان لا و آن مکروه است زیرا که فرمود رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم هر که روزه دارد در روز شک بدرستیکه او عصیان کرده باشد ابو القاسم لا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم وزیرا که درین نسبت با کی تاب هر آینه از زیارت میکند در وقت صوم خود که در انهایه والکافی وفتح القدیر ودر قاضیخان گفته هر در صوم یوم شک به نیت رمضان تشبیه برد افضل هم انست ان روز میداند یکروز قبل از فطر تسهر کرده است صوم به نیت رمضان در روز روز شک مشغول ست اگر ظهر یا بعد ازین روز معلوم شد که از اول ماه ست صوم او قضا میشود وابن مسعود وحذیفه وابن عباس وابو هریره وانس رضی الله عنهم وابو وایل وابن مسیب وعکرمه وشعبی واوزاعی وثوری واصحاب رای ربیعه وابو عبید وابو ثور وابو اسحق رحمة الله تعالی علیهم کذا فی العینی شرح الهدایه ودر سراج الوهاج شرح هدایه گفته هر کراهت صوم به نیت رمضان درین روز منتفی علیه ست بیان مذاهب ائمه اربعه لا لا یک روایت از امام احمد صبلی که گفته اگر درین روز در آسمان صفا باشد مکروه ست در صوم به نیت رمضان واگر ابر باشد واجب ست هر روزه به نیت رمضان در اول روز انتهی کذا فی البحر الرائق اما در مذهب ما نیت رمضان مکروه ست درین روز معتبر گراهت تحریم کذا فی البحر الرائق الا انکه اگر یک شخص هلال رمضان دید وشهادت او مردود شد در صورت درین بیننده لازم ست هر نفس خود روزه دارد به نیت رمضان اگرچه جایز نیست این نیت دیگر انرا کذا فی مبسوط السرخسی ودر شمار این جواز فقه شافعی می آرد هر اگر واقع گردد در اول ماه روم رویت هلال دیگر میگوید شخص هلال هر سن دویم او لا یا گوید جماعه از زمان منفرد یا بنه گان یا فاسق پس این روز روز شک ست جایز نباشد صوم او و این درحق کسانست که ندیده اند هلال لا و اما که دیده او منفرد خود باشد یا جمعیت بزرگ صوم آن روز انتهی و ازینجا مفهوم شد هر تخصیص یک شخص در هلال

صاحب بسوط اتفاق ست بلکه کسی هر رد کرده شود قول انسان لا لازم آید بر انسان صوم آنچ روز نیفتی خود اگرچه بسیار باشند وهمین ست مقتضای دلائل حقیقه چنانکه در فصل ششم گذشت لیکن عدم قبول زنان وبندگان در هلال رمضان در مذهب حنفیان مقید ست به بودن صفا در آسمان کما لا یخفی وبعد اعلم **مسئله** چون کسی کراهت اعتبار نموده در روز شک نیت صوم رمضان کرد اگر پس ازان ظاهر شد هر آنروز از رمضان بود جایز افتد از هر و اگر ظاهر شد هر نه شعبان بود از تطوع نیت لیکن غیر مضمونست بقضاء چنانکه در صوم مظنون از جهت انکه شروع کرده ست در وجوب آن بگمان انکه واجب ست بر در پس متبین گشت عدم وجوب وشروع در صوم بگمان وجوب مستدعی قضا شود کذا فی الهدایه والکافی والتبیین والسراج الوهاج **نوع دویم** انکه نیت کند در روز شک واجبی دیگر لا سوار صوم رمضان مثل صوم قضا وکفارت وغیر آنچ واین هم مکروه ست لیکن کراهتی درین نوع فروتر ست از کراهت در نوع اول کذا فی الکافی لغیر کراهتی در انجا مقام تمنع ست ودر نوع اول تحریم کذا فی البحر الرائق پس اگر در صورت ظاهر شد هر آنچ روز از رمضان بود جایز افتد از هر زیرا که صوم رمضان به نیت واجبی دیگر در ست افتد کذا فی الهدایه واین وقتی ست هر این شخص مقیم باشد اما اگر مسافر ست واقع کرده صوم از واجبی دیگر هر نیت کرده ست آنرا که فی البحر الرائق و همین گویند فرض باشد واقع کردد از منوی عنه چنانکه در باب نیت گذشت واگر در صورت ظاهر شد هر آنروز از شعبان بود بعضی گویند تطوع شود وبعضی گویند جایز افتد از انچه نیت کرده و هذا الاقوی هو الاصح کذا فی الهدایه واگر در این صورت ظاهر نشد هر آن روز از رمضان بود باز از شعبان ساقط نگردد واجب از روی انه واجب او بسقط تهاون بودن آن روز از رمضان کذا فی فتاوی قاضیخان **نوع سیوم** انکه تردید کند در اصل نیت چنانکه قصد کند هر روزه خواهم داشت در فردا اگر رمضان باشد ورنه نخواهم داشت اگر از شعبان باشد در صورت صائم نگردد زیرا که در قطع نیت عزم خود لا کذا فی الهدایه **نوع چهارم** انکه تردید کند

در وصف نیت این بود در صورت وجه اول آنکه تردید کند میان روزه صوم واجب چنانکه قصد کند فردا روزه رمضان خواهم داشت اگر فردا رمضان باشد و فردا هیچ دیگر صائم نخواهم شد اگر فردا از شعبان باشد یعنی کرانه نکرده باشد بواسطه وجود تردد در میان دو امر که مقوم وجه نیت رمضان و واجب دیگر در این روز هر دو مکروه دانه لیکن در صورت بعد از آنکه ظاهر شد که این روز از رمضان بود از امر جائز انصراف پیدا کرد بسبب آنکه تردد مکروه است در اصل نیت بلکه در وصف این نیت وصف فوکوشت و با قیاماند اصل نیت و آن کافی است برای صوم رمضان و اگر ظاهر شد که آن روز از شعبان بود جائز میشد از واجر دیگر که اوطلا نیت کرده است یعنی اگر اگر وصف نیت فوکوشت بود اصلا تردد در اصل نیت مر واجب دیگر بلکه کافی نیت میکند بلکه از فعل غیر مضمون تقضا واقع کرد و کفارة الهدایه و شروحها و الکافی و التبیین و اگر در رمضان باز ظاهر شد که آن روز از رمضان بود یا از شعبان نیز کافی واجب نیز از ذمه او ساقط نمیشود کما فی المحیط البرهانی و مولینا عصام رحمه الله تعالی در شرح شرح وقایه فرموده که عدم سقوط واجب از ذمه بر تقدیر ظهور آنروز از شعبان باعدم تبیین آن اصلا و قدرت بر آن واجب دیگر غیر نذر معین بوده الا اگر نذر معین باشد یا بدو ساقط نشود بواسطه جواز صوم نذر معین به نیت مطلق صوم انتهی و به دوم آنکه تردید کند در میان صوم واجب و فعل چنانکه قصد کند که روزه رمضان خواهم داشت اگر فردا از رمضان نشود و در فردا تطوع خواهم داشت اگر فردا از شعبان باشد یعنی نیت کردن در روز شک نیز مکروه است باشد زیرا که روزه واجب کرده است من وجه و نیت واجب در این روز مکروه است کما فی الهدایه و الکافی لیکن کراهت این دو اجر فروتر است از کراهت در وجه اول کما فی شرح مختصر الوقایه شیخ ان اگر باز پس اگر در صورت ظاهر شد که آنچه روز از رمضان بوده جائز افتاده از صوم و اگر ظاهر شد از شعبان بود واقع کرده از نفل غیر مضمون تقضا کما فی الهدایه و التبیین **نوع پنجم** آنکه در روز شک نیت مطلق صوم کند چنانکه عزم کند که فردا روزه دارم و نیت نکند که از رمضان است یا از تطوع و این نیز مکروه است زیرا که مطلق شامل نیت فرض هم کما فی مواضع الهدایه و غیره و لکن المحیط البرهانی اگر در صورت ظاهر شد که آن روز از

رمضان بوده واقع گردد و اگر ظاهر شد که از شعبان بود تطوع باشد کذا فی المحیط البرهانی و هم در اگر که اگر کسی از نیت تردد کرد یا نیفتاد که روزه خواهم داشت و فردا از رمضان اگر فردا در رمضان نشود و اگر در شعبان باشد پس صائم اطلاق نیت کرد و نعیین قسم صوم نکرد پس حکم این کس و حکم کسی که تردید کند در میان نیت صوم فرض و نفل برابر است انتهی **نوع ششم** آنکه در روز شک نیت کرد که روزه میدارم از آخر شعبان این نیت نیز مکروه است کذا فی الخلاصه اگر در روز شک روزه داشت به نیت روزه آخر شعبان پس از آنچه ظاهر شد که آن روز از رمضان بود از رمضان افتاد کذا فی الاشباه و النظائر **نوع هفتم** آنکه در روز شک نیت صوم تطوع کند چنانکه عزم کرد که روزه نفل میدارم این نیت مکروه است زیرا که ماثور فرمود رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم لا یصام الیوم الذی یشک فیه انه من رمضان الا تطوعا غیر روزه نگرفته شود در روز شک مگر به نیت تطوع پس نیت تطوع مکروه نباشد کذا فی الهدایه و الکافی و معراج الدرایه پس در این روز نیت صوم تطوع کرد اگر بعد از این ظاهر شد که آن روز از رمضان بوده رمضان جائز افتاد و اگر معلوم شد که از شعبان بود تطوع باشد لیکن بر تقدیر فساد و قضا آن واجب نباشد زیرا که شروع کرده است در در بطریق التزام نه به طریق اسقاط واجب چنانکه در صوم مظنون کذا فی التبیین **فائده** علم کرابت صوم تطوع در روز شک نزد ما مطلق نیست بلکه در صورتی است که ظن غالب افتاده باشد بصوم رمضان و اگر ظن غالب بر این نباشد که آن از رمضان است یا از شعبان کراهت و عدم صوم در روز شک بود و زمان معلوم شد صوم به نیت تطوع در این روز مکروه نیست بیان کراهت و عدم صوم در روز شک بود و زمان معلوم شد صوم به نیت تطوع در این روز مکروه نیست **فائده** مطلقا اما لابد از بیان آنچه افضل باشد در این روز **سئله** اگر موافق آنچه روز شک در روز رمضان بوده واقع گردد و اگر ظاهر شد که از شعبان بود تطوع باشد کذا فی المحیط البرهانی پس اگر در صورت ظاهر شد که آن روز از

در روز شک هم را بنیها واضح گشت افضل و حق این شخص صوم به نیت تطوع است در این روز باتفاق و بهمین حکم است اگر صوم نیاورد روز شک را صوم رمضان سلا لیکن در روزه داشت از آخر شعبان ستر روز یا زیاده از آن بعضی از اصحاب ما بر روز شک صوم رمضان سلا واجب میدانند و موافق مشهور نیست بر روز شک کفایت نمی کند و اگر روزه شک را بنیت رمضان سلا بگیرد و بعد از آن ظاهر شود که از رمضان بوده است کفایت نمی کند و بر او قضا واجب است و در صورت اخیر

بصوم تطوع درین روز بجهت رعایت احتیاط ندکرد انچه اورا مقصود است لذا خاصه بلا باخفا بصوم خود از عامه

یا از نزع تحت است از نفس خویش نشمرد اما فاده کلام صاحب فتح القدیر فائده انچه نموده اند که انتظار کنند

عامه تا قبیل نصف نهار مراد از ان نصف نهار شرعی است چه معهود بصحبه همین است و همین است مراد

کسیکه گفته است انتظار کنند تا قبیل زوال کذا فی شرح مختصر الوقایه للشیخ ابی المکارم و امداد الفتاح

شرح نور الایضاح فائده ایضا ازین بیان خاصه عامه آنست که نیت صوم سنگ سیه اند و

دانستن نیت بر ضبط نفس خود از انکه نیت روزه فرض یا واجب دیگر کنند و از ترددیکران در نیت یا انکه

اگر فردا از رمضان باشد روزه نباشد یکی از خواص است و کسیکه بر ضبط نفس خود ازین

نیتها تمکن نیست او از عوام است کذا فی النهایه و فتح القدیر و البحر الرائق فائده ایضا ازعبارت صاحب هدایه

و کافی و غیرایشان مستفاد میکرد که انتظار تا نصف نهار در حق عوام بطریق استحباب و افضلیت است

نه بطریق وجوب چنانکه صوم تطوع در حق خواص نیز مستحب است نه واجب و قد صرح به ما لک فی المحیط البرهانی

حیث قال ان الافضل للصوم والافطار الی قرب نصف النهار انتهی فائده ایضا ازعبارت صاحب

بحر الرائق مستفاد میکرد که در حق خواص عوام جمیعا انتظار کنند تا نزدیک نصف نهار و چون نصف نهار

متقارب شد خواص در ان وقت نیت روزه تطوع کنند خفیه و عوام بلا در کنند

یا بظهار در آن حال والله اعلم فائده ایضا در فتاوی غیاثیه آورده که مختار آنست که نیت تطوع

بهرگونه که خواهد کند چه نیت تطوع در روز سنگ نیست هیچ کراهتی در حبس چهارم در بیان انکه صوم

آخر شبان بیشتر از روز سنگ مکروه است یا نه باید دانست که انچه در حبس دوم و سیوم مذکور شد بیان حکم

صوم یوم سنگ بود اما حکم روزه یکدو روز پیش از روز سنگ نیز لابد لیست از بیان آن مسئله در مواضع

الدرایه از الایضاح نقل نموده که اما پاس بهست روزه داشتن در یکروز و یا دو روز و یا سه روز اخیر از شبان

بهست قطوع به نیت صوم رمضان اتفاق نموده در نور الایضاح در شرح مسئله یاد داد فتاح خلاف این آورده

و گفته که مکروه است داشتن روزه تطوع در یکدو روز اخیر از شبان و اگر سه روز مداوم یا زیاده از ان کند

باشد یزکه فرموده است سرد و کاشانست صحه العدو تعالی علیه و آله وسلم لا تتقدموا رمضان بصوم یوم او یومین

الا رجل کان یصوم صوما فیصومه متفق علیه یعنی پیش میا شید شهر رمضان بلا بروزه یکروز و نه

بروزه دو روز مگر کسیکه روزه داشته باشد بیشتر ازان درین روز اورا روزه دارد در روز نهم و تا سید میکفته

این روایت بلا انچه علماء الدین میکفتند در حفظ الصحه و غیره در حکمت است روزه داشتن روزه گیرد روزه

دو روز قبل از رمضان بر روزه گیرد باشد مگر انکه موافق شود روزه تطوع معتاد در نهم صاحب

فتح القدیر گفته حدیث اخیر این عبارت تخته الفقهاء شامل است مر صوم تطوع بلا پس صوم تطوع نیز درین

یکدو روز چیز مکروه باشد در حق کسیکه موافق نشود معتاد او و وجه کراهت دو چیز است یکی نقلی و دیگر عقلی

اما نقلی حدیث مستقدم است که بر طریق اطلاق وارد شده اما وجه عقلی آنست که جنس تحری کرده شود از تطوع بلا

درین یکدو روز و دو روز مبادا بر این روزه دارند خوف آنست که گمان برند وجوب این روزه بلا و دیدار

از از رمضان و عند القول بکراهة التطوع فی الیوم والیومین هو الاوجه انتهی فظاهر است که لفظ

هو الاوجه از علامات ضعف است کما صرح به فی المغرب و خزانة الروایات و شامة الدرایات و معنی او ضعف

بهتا و آنست که شخص نذر کرد عادت داشته باشد باصوم جنس دیا جمعه مثلا پس این یکدو روز موافق نشود

بوی جنس جمعه مذکور شد کذا فی شرح الهدایه صاحب بحر الرائق نزدوده که حاصل کلام آنست که صوم آخر شبان

در حق شخص که موافق افتد بصوم معتاد او مکروه نیست مطلقا و اما در حق کسیکه عبادت او موافق نیفتد

اگر دو روز یا دو روز است مکروه بود و اگر سه روز یا زیاده ازان است کراهت نباشد الا صوم یوم شک

بهیچ تطوع مکروه نیست اصلا انتهی ما فی البحر و بلی آنست بر همین انچه در قهستانی شرح قدوری و مراقی

الدرایه شرح هدایه و حاشیه طحطاوی بر شرح وقایه و غیرانها آورده که در شب سی ام از شبان ابر باشد آنرا روز

شک نیست جایز نباشد روزه در ان مکروه نیست نفل و اگر در اخر شب صفا باشد آن روز روز شک نباشد

باشد در صوم اتیدا نه فرض و نفل و تهر **سوال** اگر گفته شود هر دو به عقلی و نقل هر در صوم یکیدو روز
سوا ز یوم شک نه گردشته اقتضا آن میکنند هر صوم یوم شک به نیت تطوع نیز مکروه بود پس
سبب فرق بیان دهر و بیان یکدو روز دیگر چیست **جواب** گویم هر دو به فرق آنست هر استثنا فرمود رسول خدا
صلی الله تعالی علیه و آله وسلم در روز شک مکروهیت تطوع پس در شک مخصوص گشت بعدم گرا بهر
تطوع بخلاف آن یکدو روز دیگر هر در آنها استصحاب نفی در نفل در روشد اشارت لحفظ افی قدوح الهدایه
و غیرها **فصل پنجم** در بیان بعض مسائل متفرقه متعلقه بصوم یوم شک **مسئله** اگر در سر باد اکرد با فطار در
روز اول از رمضان و باد اکرد در دو مردمان دیگر به نیت روزه فرض در ان روز این مسئله بر دو وجه است
اگر روزه داشته اند مردم بر دیت بلال یا باکمال شعبان بسنگ روز پس این مردم نیکو کرده باشند و آن مردم
کرده باشند و بر مردم لازم آید قضا، آن روز بدون کفارت و اگر مردم روزه داشته اند بغیر ازین دو چیز
پس این مردم بر کرده باشند و آن مردم نیکو کرده باشند **مسئله** اگر در سر باد اکرده یا روزه در روز اول
از رمضان و بیکباره کرده مردم در ان روز با فطار این مسئله نیز بر دو وجه است اگر روزه داشته است
این مردم بر دیت بلال یا باکمال شعبان بسنگ روز پس این مردم نیکو کرده باشند و مردم اگر کرده باشند و لازم است
بر ایشان قضا، آنروز نه کفارت و اگر این مردم روزه نداشته است بغیر ازین دو چیز پس این مردم
بد کرده باشند و مردم نیکو کرده باشند المسلمان ندکر تان فی العقد لامه **مسئله** تسحر در روز شک در اول
نهار چیزی نخورد یا آنست بعد از ان هم در ان روز مطمئن گشت هر این روز از رمضانست یا بر
این شخص لا بد باز نخورد چیزی را بلقمه روز خود کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و جز همین است اگر شک
گشت بلال رمضان در روز شک بعد از زوال بقیه آن روز چیزی نخورند کذا فی خزانة الفقه **باب سیوم** در بیان آنچه منافی صوم است و واجب کننده است مر قضا و کفارت لا معا و در ین باب
یک فصل است **فصل** در بیان اسباب موجبه کفارت و شروط و جوب آنچ باید دانست هر در باب

کفارت و تبیین و کفایه و عنایه و غیرها لک تصریح نموده اند هر وجوب کفارت متعلق است بوجود دو چیز اعنی وجود
صورت فطر و معنی آن صحاتا انکه اگر منتفی شود یکی از آنها لازم نیاید کفارت پس که کفارت منتفی است بسبب
کمال جنایت و جنایت کاملا نشود مگر وقتی هر موجود شود صورت فطر و معنی آنچ معا نخواهد فرض قضا که
مراد لا وجود یکی از دو این دو چیز کافی است انتهر و چیزی این ضابطه معلوم شد لا بد است از تفسیر صورت فطر
و معنی آن و ظاهر است هر در فساد در صوم بود طریق است یکی بایصال چیزی بر جوف خود به
اکل یا شرب و صورت فطر منضبط است و ابتلاع و معنر فطر دران صلاحیت آن شیئی است غذا یا دوا و را
دوم بجماع و صورت فطر دران او دخال فرج در فرج است و معنی فطر دران قاعلیت آلت مرمل شهوتا را بکمال
استیفا پس کلام بعضهم و محض نماند هر این فصل مشتمل است بر سه جنس **جنس اول** در بیان ذکر اسبابیکه موجب
اند قضا و کفارت لا و ذکر شروط وجوب کفارت بر سبیل اجمال **مسئله** لازم آید بر صائم قضا و کفارت بسبب
کفارت ظهار یکی از دو چیز اول انکه خورد یا آشامد چیزی لا هر حاصل آید بر غذا یا دوا دوم انکه جماع کند
با کرده او را در احد السبیلین و صدور این افعال از در بطریق تعمد بود کذا فی الهدایه و الوقایه و شرحها و کنز
الدقائق و شروحه مختصر الوقایه و شرحها السمر بجایع الرموز اما وجوب قضا ظاهر است چه ثابت شده است وجوب
آن بآثار مشهوره لا تعلقی کرده اند علما آنها لا بقبول و نیز خبر است هر مضمون آن دلیل اجماع صحابه
چنانکه فرموده سیجازه و تحاکم کان مشکم یصا او علی سفر فعدة من ایام اخر یعنی هر که روزه نداشته است از
شما در ایام رمضان بسبب مرض یا سفر لازم است بر وی بعدد آن روزه ها هر در ایام دیگر پس لازم گردد همان
مثل در حق غیر معذور بطریق اولی و اما وجوب کفارت در ین صورت بود بواسطه آنست هر در صوم پیغمبر صلی الله تعالی علیه
و آله وسلم کسی افطر فی رمضان متعمدا فعلیه ما علی المظاهر یعنی هر که افطار کرد در رمضان بطریق تعمد لازم آید بر وی
آنچه لازم آید بر مظاهر بسبب انکه ظهار کرد و بسبب وجود صورت فطر و معنی آن صحاو ظاهر است
کامل مستوجب عقوبت است و منقص گشته است مر آن عقوبت لا کفارت بنص حدیث پس لازم آید همان

کفارت کذا فی الهدایه و معراج الدرایه و آنچه شرط کردیم در صورت اکل و شرب چیزی یا تداوی
باشد از جهة آنکه کفارت مشروع شده است بخلاف قیاس بواسطه زجر از اقدام بصوم و اضطرار خیفت
بسوزنجره بکر و چیزی که میل داشته باشد بدان طبع مردم و میل طبع بسوزنجره چیزی بود و هر معتاد باشد خوردن او را یا
حاصل کرد و هر مداوی بخلاف چیزی که معتاد نباشد خوردن او و صائم را در هیچ دو اندان کفارت لازم
نشود زیرا که امتناع از اکل و شرب او ثابت است بحکم طبیعت و عادت خود پس صیام او فاسد
بسوزنجره چنانکه لازم آید عدد شرب خمر یا سلاک را که داعیه است داعیه طبیعت بسوزنجره او پس صیام او فاسد
بسوزنجره باید عدد شرب بول و خون زیرا که خواهش طبیعت بسوزنجره نهایت پس صیام او بخوردن او
کذا فی المحیط البرهانی و محیط السرخسی و این مذهب است ائمه ما رحمهم الله تعالی لازم باشد کفارت را
صورت جامع فقط و در صورت اکل و شرب لازم نباشد اگرچه شبیه متعذر به باشد اما در به بودکذا فی الهدایه
و الیه ذهب الامام احمد بن حنبل و این مسئله موافق است مذهب ائمه ما و مالک و شافعی
است مذهب ما کذا فی العینی شرح الهدایه لیکن مخفی نماند که وجوب کفارت در این هر دو صورت نزد
ما نیز مشروط است بشرائط مسطوره پس وضع مسئله تفصیل در سه قسم **قسم اول** در بیان شروط وجوب
کفارت هر مختص آنرا بصورت اکل و شرب **شرط اول** آنکه چیزی خورد یا آشامد صالح باشد غذا یا دوا
چنانکه گذشت و در ابطال صلاحیت آنچه غذا صلاحیت آنچه بر طریق عادت است تا اگر هر چیزی که خورد
نشود عادة آن ملوث است بچیزی که متعذر بهست اصلا لازم نیاید کفارت کفارت بخوردن خرپاره و خود
اگر صائمی است مرغذائی را فی نفسه کذا فی المحیط السرخسی در وسط برنائی آورد و هر اگر خورد صائم چیزی که
صالح باشد مر تغذیه را بلایق عادت بنفسی خود یا به تبع غیر خود یا خورد چیزی را هر دوا کردن شود آن لازم آید
بر او قضا و کفارت هر بهست در این هر آکل و شارب قصد غذا و دوا نداشته باشد یا نداشته باشد دانکه
خورد صائم یا آشامید چیزی را هر کرده خود بآن و نخورده و نشود آنرا اعادة نه عمدة و نه بتبع چیزی دیگر کذا فی

زیاده بر دو کفارت کذا فی التاتارخانیه و حاشیه الحسام علی شرح الوقایه و همچنین اگر آرد سید صائم چیزی را
کوبانید کنند و مردم در شب آنچه بر اثر تشنگی یا بر اثر دود و امثال آن باشد آن دود یا حاصل لازم آید قضا و کفارت
بر دکذا فی التاتارخانیه و امام صدر در سرخ و باقی و مجوهره نیره آورده اختلاف کرده اند در معنی غذا
بعضی گفته اند آن چیزیست که مائل شود طبع بسوی او و نقصان کرد شهوة شکم بر و بعضی گفته اند آنست
چیزیست که عائد کرد نفع او بسوی بدن پس طاهر کرد دشمنی اختلاف در و در موضع یکی در چیزی
عائد کرد نفع او بسوی بدن یکنیچ مائل نشود طبع بسوی و هر چنانکه شخص خایسیده لقمه را پس میرون آورد آنرا
از دهن پس باز بخورد آنرا لازم باید بر و هر کفارت نیاز بغیر اول و نیاز بغیر آن لازم آید و هم
در چیزی که خورند آنرا بعضی مردم بطریق میل طبع و نخورند بعضی دیگر و عائد کرد نفع آنچه بسوی بدن
چنانکه مشهور شخص خشیت لا یا تمثیل نهر سو لازم آید بر و هر کفارت نزدیک به میل سیدالاسلام میل طبع
والتقضا شهوت شکم لا و بر قول کسیکه معتبر دارد نفع بدن لا کفارت لازم نیاید چه نفع نیست در این
اشیا بلکه کاهش مضر باشد و منقص عقل کرد و اشهر کلام الخلاصه در دو امداد الفتاح آید قول این عبارت گفته که
بهمین اختلاف است ترتب دخان که حادث شده است در این زمان و آن بهتر است میتواهم از حق تعالی
عافیت ازان انتهی صاحب نهر فانی گفته اختلافی که لمام صدر در تفسیر تعذر ذکر کرده بوجه بعیدست از
تحقیق چه بر تقدیر اراده تفسیر ثانی در معنی تعذر ذکر لفظ دوا بعد لفظ غذا حشو باشد پس مناسب بمعنی
تعذر همان تفسیر اول است و این ضعیف اصلح الله تعالی گوید که آنچه صاحب نهر فانی فرموده حق
ست بجهة آنکه دلالت میکند عبارت اکثر شروح بر همین که اصح در معنی تعذر همان تفسیر اول است
و لهذا سید احمد مصری در شرح کنز اکتفا بر تفسیر اول نموده و گفته که غذا چیزیست که مائل کرد طبع بسوی
او و منقص کرد وجود شهوت شکم انتهی و لهذا در محیط سرخسی در مسئله مضغ بدن لقمه گفته اصح عدم
وجوب کفارتست بجهة آنکه برداشتن نفس اکل لقمه لا بد ناز افراج آنچه انتهی و بنا بران تحقیق اصح

در اکل عمدا و اشال آنچه و شرب طعام و جوب کفارت باشد در حق کسی که بسبل طبع دارد سبز آنرا نداند و الله اعلم

و تحقیق مسئله شرب طعام در فصل هفتم از باب چهارم بتفصیل تمام خواهد آمد ان شاء الله تعالی فاعرف

هر چیز که صلاحیت غذا بودن دارد از ماکولات لازم آید کفارت باکل آنچه اگرچه قلیل باشد یا کثیر تا آنکه

هر لازم نیست کفارت بر وی و در جمیع صور انتهی و در خلاصه گفته هر لازم نیست کفارت در مسئله یکمین

آب و اشال آنچه در دهن در نظا هر بعد از انتهی قسم دویم در بیان شرائط و جوب کفارت هر شخص را بدانکه

صورت جماع شرط اول غذیبوبه خشک است در اصح سبیلین خواه از آن شود یا نه شوافی و فی اظهر

الفائق پس کفارت لازم نشود بجماع در غیر سبیلین اگرچه از آن شود کذا فی فتح القدیر و چون خشک غائب شد

در اصح سبیلین لازم آید قضا و کفارت بر فاعل و مفعول به کذا فی الوقایه و شرح وهبانیه گفتیم از ساده و اگر

سبیلین همین است قول اصح و در روایتی از امام ابو حنیفه رحمة الله نیز چنانکه واجب شود نزد صاحبین از کما

و جوب کفارت مبتنی است بر تکامل جنایت و انتفاء اثر شهوت و در اینجا جنایت کامل گشت و قضا

شهوت حاصل است لهذا بخلاف وجوب حد که آن مترتب است بر فعل زنا و آن موجود شد و زنا عبارت است

از فرج بر وجه انسانی و فرجش کرده و این صادق نمی آید بر دبر و قبل کذا فی الهدایه و الکفایه و معنی الوزر

و الکافی و التبیین در محیط رضی آورده که صحیح از مذهب امام اعظم است بجماع در دبر

انتهی و همین است مذهب ائمه ثلثه یعنی امام مالک و شافعی و احمد رحمهم الله تعالی کذا فی البحر الرائق و چنانکه

لازم آید کفارت بواسطه فرج فاعل لازم آید بر مفعول به نیز خواه آن مفعول مرد باشد خواه زن کذا فی فتح

القدیر و فرج آنست که فرق منبت دارد و جوب کفارت میان لواطت بزن یا به پسر کذا فی البرجندی

شرح الوقایه پس زنا بمعنی که هر امام قاضیخان در فتاوی خود آورده که چون ایلاج کرد مرد یکی

دیگر را در دبر لازم آید بر ایشان قضاء آنچه صوم و غسل نیز خواه از آن شود یا نشود و منیت کفارت در

زنا کذا بین نیز اجماع در فرج است بنی است بر قول نیز صحیح کما لا یخفی و الله اعلم و بیاید که هر از آن شرط

بدر در ظاهر الروایت اگرچه در حال انتشار کرده است یا حال اضطرار و عادر شائع تفصیل کرده اند و کفته اند

که اگر این فعل باختیار خود کرده است و بدون عذر منیت لازم آید کفارت بر مرد و اگر کرده است بغیر اختیار خود

یا به اختیار لیکن بدون عذر است کفارت بر و لازم نیاید و در روایت کرده است هشام از امام ابو یوسف

هر لازم است کفارت بر مرد و در جمیع صور انتهی و در خلاصه گفته هر لازم نیست کفارت در مسئله یکمین

آب و اشال آنچه در دهن در نظا هر بعد از انتهی قسم دویم در بیان شرائط و جوب کفارت هر شخص را بدانکه

صورت جماع شرط اول غذیبوبه خشک است در اصح سبیلین خواه از آن شود یا نه شوافی و فی اظهر

الفائق پس کفارت لازم نشود بجماع در غیر سبیلین اگرچه از آن شود کذا فی فتح القدیر و چون خشک غائب شد

در اصح سبیلین لازم آید قضا و کفارت بر فاعل و مفعول به کذا فی الوقایه و شرح وهبانیه گفتیم از ساده و اگر

سبیلین همین است قول اصح و در روایتی از امام ابو حنیفه رحمة الله نیز چنانکه واجب شود نزد صاحبین از کما

و جوب کفارت مبتنی است بر تکامل جنایت و انتفاء اثر شهوت و در اینجا جنایت کامل گشت و قضا

شهوت حاصل است لهذا بخلاف وجوب حد که آن مترتب است بر فعل زنا و آن موجود شد و زنا عبارت است

از فرج بر وجه انسانی و فرجش کرده و این صادق نمی آید بر دبر و قبل کذا فی الهدایه و الکفایه و معنی الوزر

و الکافی و التبیین در محیط رضی آورده که صحیح از مذهب امام اعظم است بجماع در دبر

انتهی و همین است مذهب ائمه ثلثه یعنی امام مالک و شافعی و احمد رحمهم الله تعالی کذا فی البحر الرائق و چنانکه

لازم آید کفارت بواسطه فرج فاعل لازم آید بر مفعول به نیز خواه آن مفعول مرد باشد خواه زن کذا فی فتح

القدیر و فرج آنست که فرق منبت دارد و جوب کفارت میان لواطت بزن و به پسر کذا فی البرجندی

شرح الوقایه پس زنا بمعنی که هر امام قاضیخان در فتاوی خود آورده که چون ایلاج کرد مرد یکی

دیگر را در دبر لازم آید بر ایشان قضاء آنچه صوم و غسل نیز خواه از آن شود یا نشود و منیت کفارت در

زنا کذا بین نیز اجماع در فرج است بنی است بر قول نیز صحیح کما لا یخفی و الله اعلم و بیاید که هر از آن شرط

نیست و راه سبیلین تا انکه لازم آید کفارت بدون انزال چنانکه لازم آید غسل بدون ولوج یا کراهت قضاء
شهوت متحقق کردد یا بدون قبل فقط و انزال مرتبه تشبیع است و وجوب کفارت موقوف بر تشبیع نیست و بهذا
واجب شود کفارت با کمل لقوة و اعده مرتبه تشبیع که افی فتح القدیر شرط دوم انکه مفعول بانسان حی باشد
تا انکه اکر جماع کرد با زنی مرده یا بهیمه لازم نیاید بر او کفارت اکرچه بانزال شود کذا فی البحر الرائق و تفصیل این
مسئله در فصل ششم در باب چهارم خواهد آمد ان شاء الله تعالی شرط سیوم انکه ذکر او ملفوف نباشد بحرقه
کرباقه کرده در وصول حرارت جانبین لیس کر بحیث یشاهد و کم ملا بحرقه حرمانه کرده در وصول حرارت کفارت
لازم نیاید کذا فی القنیه و این مسئله نیز بتفصیل در فصل ششم در باب چهارم خواهد آمد ان شاء الله تعالی قسم
چهارم در بیان شرائط موجب کفارت هر متعلق انه بصورت اکمل مشترب و صورت جماع متاشرط اول
انکه واقع نشده باشد افساد روصوم اداء رمضان تا انکه واجب نشود کفارت با فساد و صوم غیر ادا رمضان اکرچه
قضا رمضان باشد یا کفارت یا غیر آن از اقسام صیام کذا فی شرح الوقایه و التبیین شرح الکنز بر همین است
اجماع غیر جماع انه اربعه کذا فی الجواهر الاخلاطی و چنین است هر وجوب کفارت ثابت شده است بر خلاف
قیاس موجب نصی هر، و اردر نده است در هتک حرمت رمضان فقط پس الحاق نکرده شود غیر رمضان ملا
برمضان نه قیاسا نه دلالة زیرا که الحاق بقیاس در اینجا ممتنع است بواسطه انکه وجوب کفارت لازم است
بر خلاف قیاس و چنین ممتنع است الحاق بدلالت نص زیرا که رمضان زمانی است شرف هر جائز نیست
خالی کردن از صوم مخلوط بسایر زمنه پس جایز نیست فطر در رمضان ابلغ باشد پس جائز نبود الحاق غیر او باو
کذا فی التبیین و فتح القدیر شرط دوم انکه مباشر این افعال مکلف بود و بهذا ارام خبر شارح مختصر
وقایه در مسئله جماع نموده هر کفارت رضائی واجب و فتر شود هر او مکلف شود او کرنه واجب نشود و
همچنین کفارت واجب شود بر مفعول بکمر و فتر هر او مکلف باشد انهم فرمایند که کفارت در مسئله اکمل متر
نیز لازم و فتر شود هر اکمل و شارب مکلف بود والا لا کما لا یخفی شرط سیوم انکه صدور این افعال از و

بطریق تعمد بود تا انکه اکر خود را بآتش سپید یا جماع کرد یا جماع کرده شد او را بکراه یا بخطا یا بر نسیان لازم
نیاید کفارت بر هر دو صورت اول اکر بر روزه فاسد شود و در صورت ثانیه روزه بتمامه اصلا چنانکه
تحقیق پیش ازین مسائل بتفصیل تمام در باب چهارم و پنجم خواهد آمد و همچنین اکر نخورده آب یا مانند آن در
دهن صائم یا جماع بازنی خفته لازم نیاید کفارت بر و بن ان بواسطه انعدام تعمد چنانکه مفصلا در فصل اول ز
باب چهارم مذکور خواهد شد شرط چهارم انکه متحقق نشود از هر فساد صوم بعد از انکه نیت کرده باشد التصوم
او رمضان تا انکه اکر صائم در ایام رمضان نیت صوم از شب مکرده بود بعد از انکه فجر طالع کشت یا بین
الطلوع والزوال نیت کرده پس ازان بشکست کفارت لازم نیاید بر و بلا خلاف بین ائمنا رحمهم الله تعالی یا بین
ائمنا رحمهم الله تعالی اکر این صوم نیت تمام قطعا بلکه متحلل فیه است حتی له ان یفطر کذا فی الکنز بر همین است
تمام هشم قطعا و ازین جهت کفته اند هر اکر خورد صائم چیزی را نسیانا پس ازان خورد چیزی را عمدا لازم
نیاید کفارت بر و هر چند این روزه تمام نیست قطعا کذا فی البحر الرائق و تفصیل این مسائل نیز کما لا یخفی
پیش می در فصل پنجم از باب چهارم ذکر کرده خواهد شد ان شاء الله تعالی شرط پنجم انکه عبد از انشاء صوم در ان
روز طاری نشود بر و عذر مبیح افطار چنانکه مرض و جنون و اغماء و حیض و نفاس تا انکه اکر افطار کرد
در اول روز بعد ازان طاری کشت بر و هر چیز ازین عذر باسا قط نشود کفارت از و مکر کذا فی المحیط بر همین
و الله اعلم و فتح القدیر و تفصیل این مسائل نیز در باب کفارت صیام خواهد آمد ان شاء الله تعالی و تحقیق بقیه مباحث
کفارت و تفصیل مسائل آن در باب علیحده خواهد آمد ان شاء الله تعالی تتمه حسن فرق نیست در وجوب
کفارت میان حر و عبد فرق نیست میان عبد و میان سلطان و غیر آن کذا فی
البحر الرائق و مخفی نماند هر میان مرد و زن فرق نیست مطلقا در اصل وجوب کفارت و نه در کیفیت آن
اما میان حر و عبد فرق نیست در اصل وجوب لیکن فرق است میان ایشان در کیفیت کفارت چه بنده را
ادای کفارت جائز نیست مکر بصوم دو ماه متتابع چنانکه در باب کفارت خواهد آمد و همچنین میان سلطان و

وغیر آن فرقی نیست و اصل وجوب اما در کیفیت آن فرق کرده اند در بعضی روایات چنانکه تفصیل آن

نیز در باب کفارت خواهد آمد انشاء الله تعالی **تنبیه حسن ایضاً** هیچ شک نیست که از احکام افطار عمداً

بغیر عذر در نهار رمضان وجوب قضا و کفارت است و هم از احکام اوست وجوب تعزیر و حبس لهذا در

فتاوی جماعه آورده اند هر شخص صحیح مقیم که افطار کرد در نهار رمضان متعمداً تعزیر کرده او را و حبس کرده شود تا

توبه کند و اگر چنین شخص مریض یا مسافر افطار کرد در نهار رمضان متعمداً تعزیر نمی کنند و حبس نمی کنند

و در فتاوی جماعه دیگر از جمله فتاوی مصنف نیز تصریح باین معنی شده و در احادیث متعدده وارد شده

که هر که شراب خورد تعزیر کنید و اگر باز خورد تعزیر کنید و اگر باز خورد تعزیر کنید و اگر باز خورد

قتل کنید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد گردن او را بزنید و در بعضی روایات وارد شده

که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی

روایات وارد شده که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد او را

بکشید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی روایات وارد شده

که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد او را بکشید و در

بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز

خورد او را بکشید و در بعضی روایات وارد شده که اگر باز خورد او را بکشید و در بعضی

بسوزد نان یا خرما هر دو یکسان است بسیدنها یا بشیر یا بارد شهاکه ذی فقار قاضیخان و اخذه صه پس اگر خورد نان
نان کشمش یا نان جو یا نان ارزن یا نان جو اسرشک باشش یا مانند آن لازم آید بر هر قضا کفارت اندک
خورده باشد بسیار که ذی السراج الوهاج ۱۲ مسئله اگر خورده پاره نان خشک ۱۲ یا خرما خشک ۱۲ واجب است
کفارت بر هر دو کدام خورد پاره نصف یعنی لازم نبود که ذی اخذه صه ۱۲ مسئله لازم آید قضا و کفارت اگر خورد پلیله
یا سنگ یا کافور یا غالیه یا زعفران که ذی فقار قاضیخان و اخذه صه نیز گفته خشک و کافور و زعفران و پلیله خورده شود
برابر تمر اندر اعاده که ذی محیط السرخسی و المحیط البرهانی و همچنین غالیه بکار میرود ۱۲ که ذی التاتارخانیه
۱۲ مسئله اگر زیر دندان پلیله ۱۲ بخیر خایدن و بین دو دندان است واجب آید کفارت
زیرا که نداند اگر خورده شود برین صورت که ذی السراج الوهاج و در بسوط امام شمس الائمه سرخسی گفته که
اگر صائم فرو برد پلیله را ۱۲ لازم آید قضا و کفارت بر هر خوده زیاده تا اندر دندان یا اندر دهن الاصح زیرا که
پلیله صاحب نداند اگر چه پس لازم آید کفارت خوردن آنچه برابر است هر خورده باشد بر وجه مقتاد یا غیر مقتاد
و همچنین ۱۲ مسئله اگر خورد غالیه ۱۲ یا نه را لازم آید کفارت بر هر دو نه خوشبوئیست که کبیکنند آنرا زر
سه چیز از مشک و کافور و عنبر و غالیه جمع کرده میشود از چهار چیز از مشک و کافور و عنبر و زعفران عود
که ذی السراج الوهاج ۱۲ مسئله کفارت بر فعل لازم آید کفارت زیرا که در رمضان، شهوت شکم و فرج طبع
متحقق است که ذی السراج الوهاج ۱۲ مسئله اگر بیکبار سه صائم فعل درست را در دهن خود فرو خایید و ادا بلکه
مرکبید و اب داخل نشد بر اق داخل سر و جدا نمی شد چیزی از عین فعل روزه او تباه نشود و همچنین حکم دارد که در دهن
پلیله و دهن و بکبد ان گفته که ذی السراج الوهاج ایضا پس اگر گرفت صائم پلیله را در دهن خود و مکید آنرا
پس داخل نشد بر اق داخل او و مغز رفت چیزی از عین آنچه سبب شکم فاسد نکرد روزه او بخلاف پانبد
و شکر که اگر این فعل کرد تا بار روزه فاسد گردد و قضا و کفارت هم لازم آید زیرا که عین شکر در شکم داخل خواهد
شد که ذی التجنیس و مناقر قاضیخان و دیگر ۱۲ مسئله اگر خورد عصیده ۱۲ لازم آید کفارت بر مرکه ذی

المحیط البرهانی و التاتارخانیه و ذی السراج در شرح القدوری و مجامع الروایه شرح الهدایه و عصیده نوعیست از
حلوا که ذی منتخب الغیاث للسید عبد الرشید النسوی ۱۲ مسئله اگر خورد ایارج را لازم آید کفارت بر هر زیرا که
نداند ذی کرده شود بآن عادة که ذی السراج الوهاج و ایارج معجونیست مسهل مشهور معرب ایارن که ذی منتخب
الغیاث للسید عبد الرشید ۱۲ مسئله هر چیز هر چند تفاوت کند شود بآن عادة و صالح تداوی هم باشد واجب
نباید کفارت و در هر جا که سنگ خاک خسته خرما و نبیذ و کاغذ که ذی البحر الرائق و همچنین ست حکم کلوخ نکذا

فی خلاصه و الحقیقه و همچنین شرح الهدایه اما نوع اول پس در دو ست تفصیل احکام شربات

لازم نیست کفارت در جمیع شربات از هر چه ذی شود چنانچه آب نبیذ و خمرا گرچه اندک نباشد
که ذی السراج الوهاج ۱۲ مسئله هر چیز هر چند غلبه کند دوم در شرب آن بر اشتگی یا برد او موجب
کفارت خواه مائع باشد و خورد جامد پس لازم ست کفارت در سل و شیره و دوغ و دهقرات که ذی شرح
جامع الصغیر قاضیخان و شرح الحقد و در نقایه ای و همچنین اگر خورد آب نیشکر را لازم آید کفارت بر دوشنا
یقطع نون و سکون سین شیرینکه ریخته شود بر در آب را که ذی اللوامع و السراج ۱۲ مسئله لازم آید کفارت
باشیدن اگر دآب عصفر و آب زعفران و آب باران و آب برف و آب نارانج چون آش نیده باشند
بین آنها را شعد اگه ذی فتاوی قاضیخان و اخذه صه و تاتارخانیه و نخبه شرح القدوری نذر احدی و معراج
الدرایه شرح الهدایه و همچنین لازم آید کفارت بآشیدن گلاب که ذی شرح جامع الصغیر قاضیخان و معراج
الدرایه شرح الهدایه و التراجم شرح القدوری و همچنین لازم آید کفارت بآن سیدن دوشاب که ذی التراجم
۱۲ مسئله اگر داخل شد باران در دهان صائم پس فرو برد آنرا لازم آید کفارت بر هر که ذی فتح القدیر و غیره گفته
اند اگر صائم دهن باز کرد و افتاد قطره باران یا برف در دهن او پس فرو برد آنرا لازم نباشد بر هر قضا فقط
که ذی فتاوی قاضیخان مشابه اما در اشتاح فرموده هر چه اگر آب برف یا باران در حلق صائم بغیر صنع او رفت
لازم آید بر هر قضا فقط و اگر او خاص کرد آن ۱۲ بصنع خود لازم آید بر هر قضا با کفارت انتهی ۱۲ مسئله اگر فرو برد آمده نه

اسکا از چشم جاتم سجزی دمن او پس ابتلاع کرد آنرا واجب آید بر او قضا بلا کفارت و در مشرفات فقیه
بر جمله کفته هر کاه دست مرتبه با بتلاع شکمی لازم آید قضا نه کفارت کذا فی الفتاوی الظهیریة و المصابیح الوتایع
و الجواهر الاخلاطی و الفصولین و غیرها و حق آن در فصل هفتم از باب چهارم بتفصیل باز خواهد آمد انشاء
الله تعالی **مسئله** لازم یا بکفارت بشرب خون زیرا که مستقذر است و در بعض روایات آمده که کفارت لازم
آورد زیرا که بعضی مردم آنرا سنه خون ملاکه ذا فی شرح المجامع الصغیر لقاضیخان لکن قول اظهر بر الروایة است
یعنی کفارت واجب نیست کذا فی المحیط و الظهیریة و معراج الدرایه و یعنی شرح الهدایه و البحر الرائق **اما نوع**
دویم پس در تفصیل احکام باکولات است و این نوع مبتنی است بر چهار قسم **قسم اول** در بیان احکام
و شبهات و جوب **مسئله** اگر خورد آرد ملا یا خمیر آرد لازم نیاید کفارت خیر اکر نخورده شود زیرا که عادة نه عملوده
نه بیع چیزی که زیان دارد امام محمد مرو است و در آرد کفارت واجب نیست کذا فی المحیط السرخسی و نحوه فی المحلد صه
و معراج الدرایه و صحیح عدم وجوب است کذا فی الظهیریة و المجامع الوتایع و در فتاوی قاضیخان و تاتارخانیه و یعنی
شرح هدایه کفته هر این اختلاف در آرد کندم و جوست اما در آرد برنج کفته آمده هر کفارت لازم است انتهی
در آرد کاوس حکم آرد برنج دارد یعنی کفته اند بوجوب کفارت در آن خیز کذا فی الفتاوی قاضیخانیه **مسئله**
آرد کندم یا جو با آب تر غلط با شکر خورند آن را بقدر یک مشت کویند واجب آید کفارت بخوردن آن کذا
فی الخلاصة البرهانیة و الفتاوی الظهیریة و الفتاوی قاضیخانیه همچنین اکر خمیر کرده اند جو را بر ملا بروغن یا بروغن و شاب لازم آید
کفارت بخوردن آنچ نزد کرانین چنین است هر غیبت کنندرا در آکل آنچ کذا فی شرح المجامع الصغیر لقاضیخان
و نحوه فی الذخیرة و المحلد صه و الفتاوی قاضیخانیه و معراج الدرایه و یعنی شرح الهدایه و ازین عبارت مستفاد میشود
هر آرد جو را چه بروغن یا مانند آنچ خمیر نکرده باشند کفارت نیست چنانکه در آرد کندم و همچنین بخلاف آرد
برنج و کاوس و ظاهر **مسئله** نخوردن برنج و کاوس خمیر را بهانه آنچ کفارت لازم نیاید کذا فی المحیط البرهانی
و الذخیرة و الفتاوی قاضیخانیه و شرح القدوری لغزنویها و شرح لابن الملک و شرح الهدایه السراج معراج الدرایه و وجه

عدم وجوب کفارت انکه در انهار برنج و کاوس خورده نمیشوند عادة کذا فی التجنیس لصاحب الهدایه **مسئله**
بخوردن کندم کفارت لازم آید برابر است هر کندم بریان کرده باشند یا غیر بریان کذا فی السراج الوهاج
زیرا که انهار کندم خورده میشود آنرا برابر تفاوت نمیکنند هم خورده شود تر یا خشک باشد هم خورده شود بعد از خشک
شدن نیز خورده میشوند کذا فی المبسوط السرخسی و الذخیرة و در وجوب کفارت بخوردن دانه کندم اتفاق
علماء ماست بعضی کفته اند هر واجب شود نزد امام اعظم خلافا لصاحبیه کذا فی معراج الدرایه و صحیح آنست
هر واجب است کفارت نزد صحیح علماء ما کذا فی شرح المجامع الصغیر لقاضیخان و المضمرات شرح
القدوری **مسئله** اگر فرو برد دانه کندم درست لازم آید کفارت بر هر کدام که پکدارند بود و همین حکم
اگر شکست و آنکه کندم را پس فرو برد قدر کرز یا زیاده آنچ لازم آید کفارت لیکن اکر مضغ کرد و آنکه کندم
را یعنی خایید و او را ندان در روزه او افساد نشود و اصلا نزد کرانه نجایند ان در دندان مثل شاخ کرده کذا ا
فی خانه قرخانیخان و الذخیرة و الفتاوی قاضیخانیه و در یعنی شرح هدایه کفته هر اکر خایید و آنکه کندم را یا دانه کنجد
یا نخود یا کرده روزه او نیز کرد آنچ دانه ملتزن کرد و بدندان در پس دندان نکشت تکم بلکه تابع لعاب کرده
و ابتلاع لعاب موجب افساد صوم نیست یا جماع آنهر و یا بیع هر عدم فساد و در صورت مضغ مشروط بر دو
شرط یا شد شرط اول آنکه دانه کندم کم از مقدار نخود باشد اما اکر دانها کندم بمقدار نخود یا زیاده از آن باشند
یا هر سه روزه فاسد کرد و نیز اکر چه همچنین تقریح کرده است صاحب بحر الرائق و مضغ انفطار در سنکدنه کنجد چنانکه
نزد خواجه آمد و نیز دلالت برین آنچه امام زیلعی در تبیین خود فرموده هر اکر صائم افعال کرد چیزی که روز
فارج نمیکرد پس نظر کرده شود اکر فرو برد بدست آنرا و درست بفرو بردن روزه او فاسد کردد و قیل بشکند آن چیز
یا کنجد اکر فایده آنرا در دندان پس اکر مقدار نخود نیست هم مفسد صوم نیست و اکر کم از آنست روزه
تباه کردد آنهر شرط دوم آنکه دانه کندم هر آنرا مضغ کرده نیست طعم آنچ در حلق نیاید الا روزه فاسد کردد
اکر چه مضغ کم از نخود باشد چنانکه در سنکدنه کنجد بتفصیل خواهم آمد انشاء الله تعالی **مسئله** در خوردن دانها ر چو

کفارت لازم نیاید بلکه واگر بریان کرده باشند کفارت لازم است چه چو بریان کرده خورده میشود علاقه نمیگیرد
بریان کردن که اقی المحیط السرخسی در شرح قلت کفته ☜ کفارت لازم نمیشود بلکه اگر در خوشه تر باشد
و بیرون آورد آنها ☜ و خورد پس در صورت نیز کفارت لازم است کذا فی التتارخانیه **مسئله** اگر گرفت
کنجد را از غلاف پس فرو برد آنرا در آب بسیار تا آنکه پوست کنجد از او جدا شود و در دندان فاسد کرد روزه او اگر
کنجد را از غلاف پس فرو برد آنرا در آب بسیار تا آنکه پوست کنجد از او جدا شود و در دندان فاسد کرد روزه او اگر
والخلاصیه والجواهر الاخلاطی و جب کفارت در فرو بردن دانه کنجد اختلاف است و مختار وجوب است چه کنجد از جنس
ما یتعذی است که اقی تتارخانیه ضمان و اعتمده صاحب السراج الوهاج و شرح القدوری و معراج الدرایه و فتح القدیر
شرح البدایه و الجواهر الاخلاطی و کشف الرموز و الکنز و شرح النقایه و شرح تنویر الابصار و بسوط الاصح کذا
فی الشمنی شرح ملتقی الابحر و هو الاصح المروی عن ابی حنیفه رضی الله عنه کذا فی محیط السرخسی و هو الصحیح کذا
فی الجواهر الاخلاطی تفاوض المحیط پس بنا بر قول صحیح کفارت لازم آید بفرو بردن کنجد اگرچه بگذارد باشد که اقی السراج
الوهاج و زبده و صریحه ☜ و است فرو بردن کنجد ☜ و نخایند آنرا اما اگر نجایند کنجد ☜ در دندان روزه او
باطل نمیشود بالاتفاق زیرا که آن در دندان مستهلک و مضمحل کردد کذا فی الظهیریه و در ایضاح آورده ☜ اگر صابر نجایند
دانه کنجد ☜ در دندان پس فرو برد آنرا فاسد نمیشود روزه او زیرا که حاصل نکردد غلبه ظن بدخول کنجد در حلق او چه آن
متلاشی نکردد بمضغ پس مستهلک نکردد باوجود شک اگر شک باید طعم کنجد در حلق او نمیشود کذا فی السراج الوهاج
پس چیزی طعم کنجد در حلق او نیافت روزه او تباه نکردد زیرا که وجود طعم دلیل است بر وصول آنچه بسوی حلق کذا
فی محیط السرخسی و در کافی نیز همچنین آورده و کفته ☜ اگر کنجد ☜ نجایند صوم فاسد نکردد اگر طعم ☜ در حلق او یابد
انتهی صاحب فتح القدیر بعد نقل عبارت کافی فرموده ☜ این استحسان است نهایت پس باید ☜ اصل باشد
در شرح تلخیص صائم مضغ کند آنرا که اقی الجواهر الاخلاطی و نهر الفائق پس ازینجا ظاهر شد ☜ همین است حکم دانه
کسنبه و دانه تل انتهی کما لا یخفی و فهمیده نشد ذکر شدن لفظ عدم فساد صوم بمضغ کنجد نزد عدم وجدان طعم حلق این نیز
مفید است باینکه کنجد از مقدار نخود کم نباشد اما اگر مقدار نخود یا زیاده از آن باشد روزه او فاسد کردد اگر بمضغ نکرده

است ازینکه اقی البحر الرائق شرح کنز الدقائق و منح الغفار شرح تنویر الابصار لیکن در صورتیکه بمضغ کرد دانه
کنجد باکدام حال و حال آنکه آن دانه نخود متعدد یا زیاده از دانست یا کم از نخود است لیکن طعم آن ☜ در حلق موجود
کشته است هنوز تصریح دیده نشده است که کفارت در چنین صورت واجب کردد بنا بر قول مختار به
واسطه اینکه از جنس ما یتغذی ☜ واجب نکردد الا آنچه در تجنیس و مختار غیاثیه آورده ☜ مختار در کنجد
و جب کفارت است اکر اجتماع کرد آن ☜ بمضغ نکرد آنرا انتهی و مؤید عدم وجوب است والله اعلم **مسئله** اکر چه
نمیشود کفت که صوم فاسد شود بفرو بردن کنجد بسر شکم آن و قتیست ☜ کنجد بسر شکم آن وقتی است ☜
کنجد بلا مضغ خارج کرفته آورد اخل کرده شده اما اکر کنجد ☜ در دندان ماند بود فرو برد روزه او تباه نکردد کذا فی
محیط السرخسی و خزانة الاکمل و السراج الوهاج و این نیز وقتی است ☜ این کنجد ☜ در دندان ماند بود کم از
مقدار نخود باشد والا فاسد کردد صوم بنفیر کفارت چنانچه در فصل سیوم از باب چهارم مفصلا خواهد آمد انشاء
الله تعالی **مسئله** از فقیه ابو جعفر رحمة الله مرویست ☜ اکر شکفر استلاع کرد دانهای کنجد را است ☜
بر او بلازم آید بر دو کفارت انتهی و شمس الائمه حلوانی در معراج الدرایه و نهایه و عنایه و جمانات منورالمجهرة
و اجتبی نیست ☜ و امام محمد بیرون آمد ☜ رحمة الله در زیر اصحاب خود و هر سه ایشان ☜ لازم
این مسئله پس کفت خبر دهید مرا از آنکه اکر شکفر خورد دانها کنجد ☜ و در بعد دانه و دو بر آمدها ☜ است
آیا لازم آید او را دو کفارت ☜ و آر بر شکنه ☜ لازم آید کفارت نیز کفت این فساد صوم و وجوب کفارت به
واسطه است یا خیره کفتند به دانه اولی تر و ظاهر است ☜ سکوت امام محمد رحمة الله تعالی بر قول اصحاب خود
دلیل است بر قبول ایشان و منع نمودن او ☜ چه از امام محمد ☜ هر دو شده است و حسن است از قول امام
ابو حنیفه رحمة الله که در قیمت عظیم یا سین او مانند نه کردین ☜ نقل کرده شده است ☜ از ایشان و نیز
قول فقیه ابو جعفر مذکور است بر روایت عدم وجوب کفارت در خوردن دانه کنجد و مشکوک نشد ☜ صحیح و اصح
قول فقیه ابو جعفر مذکور است بر روایت عدم وجوب کفارت در خوردن دانه کنجد و مشکوک نشد ☜ صحیح و اصح
نمودن روایت وجوب کفارت فلیتدبر و الله اعلم **مسئله** لازم نیاید کفارت بجز دن ماشی یعنی بر

خوردن دانها آتشها چه آتش پخته باشند کذا فی شرح النقد و در بذاهر و شرح النقد و در ایضاح الملک و
مصباح الهدایه شرح الهدایه و غیرها هم در شرح قدوری آورده اند در نظم نیکو چه واجب یابد کفارت
دراکل قیچ حبوب بکوبد کسندم لیکن این اطلاق مشکل بشود بگیند چه در آنها کفارت نیز لازم میکرد و
در بخش نیز اشکال است زیرا که دانها آن خورده میشوند عادة انتهی کلام النهایه در شیخ الاسلام در شیخ شرح
وقایه نوشته اند چنانکه استثنا کرده اند کسندم یا بیدچه همچنان استثنا کرده شود کنجد یا برقول فتاوا انتهی مسئله
اگر خورد خیر چوبها مزاحم آنرا انفاقا سیر نخورد واجب کردد کفارت چنانکه واجب کردد بر
اکل عصیده کذا فی محیط البرهانی و الفتاوا تارخانیه و السراج الوهاج و الذخیره در شرح القدوری و مصباح
الدرایه شرح الهدایه قسم دویم در بیان احکام شمار و دراق اشجار و بقول و سائر نباتات احکام شمار مسئله
کفارت واجب آید بخوردن انار و انکور و خوردن دست پسوا کذا فی شرح الجامع الصغیر لقاضیخان و در جهانکیری
نیز کفته هر بخوردن انار کفارت لازم کردد کذا فی المحمدیه لیکن این دو قسم است هر انار دانه نیفتد را مانند
خوردن پست انار یا بیه آن کفارت لازم نشود کذا فی الظهیریه و فتاوا تارخانیه و شرح الجامع الصغیر
لقاضیخان و همچنین کر انار در دست یا پوست هم یکی فرو برد بر دو قضا باشد فقط کفارت نیز اکر انار خورد
نشود چنین فرمان کذا فی التجنیس و فتاوا قاضیخان و المحمدیه و منیه در الصغیر کفیت فقط مذکر شدم بخوردن
انار کفارت لازم نیاید محمول است بر انکه خورد آنرا حالت پا پوست هم کذا فی الظهیریه مسئله بخوردن
خروج کفارت لازم کردد کما مر فی شرح الجامع الصغیر لقاضیخان اما اکر خورد پست خروج یا آنرا آن پوست
خشک شاخ بوده کنه ست بحالیکه کرم چه در تهه شده خوردن آنرا کفارت واجب نیاید و اکر ترست
هر آنرا اکرچه در تهه نشوده لازم آید کفارت بر هر کس کذا فی الظهیریه و البحر الرائق و اکر خربزه یا خورد یا پوست
هم یکیش فرو برد روایت کرده ست هشام از امام محمد رحمه الله هر واجب آید کفارت بر دکذا فی شرح الجامع
الصغیر لقاضیخان و المحیط البرهانی و الفتاوا تارخانیه و فتح القدیر و البحر الرائق مسئله اکر خشفا و خورد را دست یکی

فرو برد روایت کرده ست هشام از امام محمد رحمه الله واجب آید کفارت کذا فی شرح الجامع الصغیر لقاضیخان و فتح
القدیر و البحر الرائق در خانیه آورده اند رحمه الله تر کفارت لازم آید اکر چه در دست فرو برد زیرا که خورده میشود
بخلاف انار چنین طرین کذا فی التاتارخانیه مسئله اکر خورد پاره خرما خشک لازم آید کفارت کذا فی الخلاصه
و در قرن قبل مسئله لازم آید کفارت بخوردن انکور کما مر فی شرح الجامع الصغیر لقاضیخان پس اکر خورد دانه
انکور یا این مسئله بر دو وجه ست یا مضغ کرد آنرا یا در دست فرو برد پس اکر مضغ کرد لازم آید قضا و کفارت
باتفاق و اکر در دست فرو برد این نیز بر دو وجه ست اکر نباشد یا دانه انکور تفرق آن لازم آید بر هر تقدیر
کفارت ایضا باتفاق و اکر فرو برد وجه ست آنرا یا تفرق بهم دین اختلاف کرده اند بعضی کویند لازم ست
کفارت و همین ست قول عامه علماء و امام ابو سهیل کفته ست کفارت واجب نیست بر دو با القول هو الصحیح
زیرا که انکور خورده میشود بلا تفرق بهم عادة کذا فی الظهیریه و فتاوا قاضیخان و الخلاصه و مصباح الدرایه و
البحر الرائق و امام صدر در سراج وهاج فرموده هر بایه کفت هر اکر رسید تفرق انکور بسر شکم اولا واجب
یا بکفارت و اکر رسید مغز آن اولا واجب آید کفارت انتهی و مراد از تفرق دیکر باره دانه انکور ست متصل
بیا شاخه نخوشه انکور و سراج آن دانه بدو سه دور میباشد کذا فی البحر الرائق فائده عامه از اهل هند
هر لفظ عارضی اکر ست بصغیر تغییرها دیکر کرده اند لیکن فرموده اند تا شایع و معمول الله تعالی در هر جا چکونه
نقاوه کویند عدیده عامه بمثابه یا عامه العلماء یا بمثال آنچه فرموده اند تا اکثر ایشان بشناسند کذا فی فتح القدیر فی باب ادراک
الفریضه مسئله اکر خورد صائم چهار مغز در دست یا بادام در دست یا پوست هم این مسئله هشت وجه است
اکر مغز یا خشک باشد یا تر هر دو تقدیر یا فرو برد آنرا در دست یا بیاشد و در دندان این چهار وجه
باشد همین چهار وجه در بادام نیز جاری میشود پس جمله هشت وجه شد و اکر مغز چهار مغز است مختلف
نکردد حکم و تر و خشک در دندان پس اکر در دست فرو برد آنرا الغیر فائدن واجب آید قضا و کفارت سقا
لیکن بشرطیکه در در مغز باشد زیرا که خورده هست شمرده میشود یا چیزی نرانند بهمان اندر مغز باشد لازم نیاید

کفارت بلکه قضا فقط کما فی التجنیس و مفاد قاضیخان و التاتارخانیه و شرح الجامع الصغیر لقاضیخان
و نحوذلک فی العمدة و اما حکم بادام پست هر اگر بادام خشک است حکم آن حکم چهارمغز است تا آنکه
واجب آید کفارت اگر خایسه آنرا و اگر دوست فوربرد قضا واجب است نه کفارت و اگر بادام پست
لازم آید کفارت مطلقا یعنی خواه بخایه آنرا و خواه درست فرو برد کما فی مفاد قاضیخان و التاتارخانیه
واقع تقریر سوال اگر گفته شود هر دو نوع میوه هر با بتلاع بادام تر کفارت لازم میآید و با بتلاع چهارمغز
تر کفارت لازم نمیآید جواب گوییم که پوست آنست هر پوست بادام خورده بسر خود عادة بادام گم تر باشد
بخلاف پوست چهارمغز که آن خورده نمیشود اگرچه تر باشد و بخلاف پوست بادام خشک که آن هم خورده نشود
کما فی التجنیس و المحیط سرخسی آورده هر و روایت از امام ابو یوسف رحمة الله تعالی هر چنین صائم مضغ کرد
یعنی بخایید چهارمغز خشک یا بادام را تا آنکه رسید آن مضغوع در شکم هر لازم آید کفارت بر وی زیرا که
خورده است شیئی متقذر به علت هر مؤدب باشی غیر متقذر به معاینه نیز واجب گردند کفارت لازم نیاید
چه اعتبار وقوع افطار شیئی متقذر به اگر هر موجب کفارت است لیکن اعتبار وقوع افطار بغیر متقذر به مانع
وجوب کفارت است پس واقع گشت شک در وجوب آن و کفارت لازم نگردد بشک و در محیط برهانی آورده
که اگر صائم مضغ کرد چهارمغز خشک یا بادام را تا آنکه رسید آن مضغوع بسوی شکم وی واجب آید
کفارت بر وی همچنین مروی شده است از امام ابو یوسف رحمة الله تعالی مطلقا بغیر تفصیل و همچنین روایت
کرده است در منتقی از امام محمد رحمة الله مطلقا بغیر تفصیل لیکن مشایخ ما بعینی از متاخرین در این مسئله تفصیل
یکنند و میگویند هر اگر رسید پوست اولا در حلق در صورت کفارت بود بر زیرا که افطار حاصل کرده است به
پوست و آن موجب کفارت نیست و اگر رسید مغز اولا لازم آید کفارت تغیر و نحو ذلک فی التجنیس و الفتاوی
الظهیریة و العمدة الا آنکه صاحب تجنیس فرع مسئله را در مضغ چهارمغز تر نموده و بحقیقت در کار این تفصیل
فرق نیست میان چهارمغز تر و خشک انهدا امام زاهر رحمة الله در شرح قدوری نموده هر این تفصیل جاریست

در مسئله مضغ چهارمغز اگر هر تر باشد یا خشک اشهر آن اگر تقیید کنند بادام را بخشک چنانچه در فتاوی
سراج الوهاج خواهد آمد بهتر باشد زیرا که این تفصیل در بادام تر جاریست نخواهد شد بواسطه آنکه پوست آن نا کرده
است عادة چنانکه پیشتر از تجنیس گذشت پس لازم آید کفارت بمضغ آن اگرچه رسد بسوی شکم پوست او
کما لا یخفی و نیز مخفی نماند هر باین تفصیل حاصل میشود توفیق میان روایتین هر زیرا که محیط سرخسی نه گذرانده
و انهدا امام هر در سراج الوهاج و جوهره نیره اکتفا بذکر همین تفصیل نموده و گفته هر اگر صائم مضغ
کرد بادام خشک یا تا آنکه رسید مغز آنچه پس اگر رسید پوست بسوی شکم مغز اولا واجب کرده کفارت و اگر
رسید پوست اولا کفارت واجب نیاید و همین است حکم مضغ چهارمغز خورده و بهتر تنبیه

حاصل آنکه کلام در چهارمغز است یا در بادام و هر یکی از اینها یا تر است یا خشک و هر یک از این وجوه
اربعه یا با بتلاع عمدا مضغ کرد این جمله هشت وجه شد چنانکه گذشت پس با بتلاع عمدا و کفارت لازم نشود
در چهارمغز مطلقا خشک باشد یا تر و همچنین لازم نشود کفارت در بادام اگر خشک بود اما در بادام اگر تر
با بتلاع نیز لازم آید کما مر و اگر مضغ کرد لازم آید در وجوه اربعه یعنی اگر چهارمغز خشک باشد یا تر و بادام
هم خشک باشد یا تر لیکن بموجب تفصیل متقدم هر یکی ازین وجوه اربعه در صورت مضغ مذکور شده اند
منقسم بر اقسام اربعه باشد یکی آنکه رسید بسوی شکم مغز اولا دویم آنکه رسید پوست اولا سیوم آنکه رسید
هر دو معا چهارم آنکه معلوم نگردد و اولیت و معیت ایشان ازین جهت نزد وی هر پوست حاصل آمد پس در
هر دو معا از وجوه اربعه مفسده هر در صورت مضغ مذکور شده یعنی در مضغ بادام تر لازم آید کفارت مطلقا
اگر پوست اول مغز رسیده باشد یا اول پوست یا هر دو معا یا چیزی معلوم نشود نزد ما که پوست بادام تر هم
کما مر و اما در باقی وجوه ثلثه یعنی در مضغ بادام خشک و مضغ چهارمغز تر و مضغ چهارمغز خشک اگر مغز
اول رسیده و اولا واجب کرده کفارت و اگر پوست رسیده و لا کفارت واجب نیاید چنانکه پیشتر گذشت
اگر رسیدند هر دو معا صاحب انهدا اختلاف نموده هر اگر رسیدند هر دو معا کفارت لازم نباشد بدو اسلم

وتوقع خشک در حصول انظار بشتی مستفاد نیز پس واجب نشود کفارت بخشک اشتهر از همین عبارت معلوم میگردد که عدم علم بالیت وعصیت تا آنکه لازم نگردد کفارت بواسطه توقع خشک گجا لا یخفی

مسئله اگر صائم مذق جوزه حکم آن حکم چهار مغز باشد که انی الفقاد در النظیریة وفقاد در اصفهان وشرح اجامع الصغیر لقاضیخان وشرح الجامع الصغیر لقاضیخان ومذق بفتح میم وسکون ذال معجمه وفتح قاف سویق است یا شنه کما ذکره انی مؤید الفضلا **مسئله** اگر صائم استلاع کرد سیب یا روایت کرده شده امام محمد رح واجب میگردد کفارت زیرا که سیب بتمامه ماکول است بخلاف چهار مغز که پوست او ماکول نیست که انی فتاد در اصفهان وشرح اجامع الصغیر لقاضیخان ومنوذ اکه انی الفتاوی الظهیریة والفتاوی خانیه وشرح الجامع الصغیر لقاضیخان وذراهر شرح قدوری وشرح الوقایه وشرح الدرایه وشرح هدایه وجواهر اخلاطی وغیرها لکن در سراج وباج گفته رح این فرق میان مضغ واستلاع در چهار مغز خشک است اما در چهار مغز تر لازم آید کفارت باستلاع آن چنانکه لازم آید بمضغ ودر ذخیره از منتقی ابن حفص از فقیه ابوجعفر عکس آن نموده وگفته رح این فرق در چهار مغز خشک است اما در چهار مغز تر طمع بنوشتن وفطار است رح وروایت سراج وباج وذخیره بر دو ضعیف لاند قول اول راجح است وهذا واضح شده است در اکثر کتب والله اعلم **مسئله** اگر خورده صائم پسته است رح این پسته ترست حکم چهار مغز دارد نهر اگر مضغ کرد آن را تفاد کفارت بهم لازم آید چون اندرون در مغز باشد واگر دست فرو برد تفاد لازم آید نه کفارت واگر این پسته خشک است اگر مضغ کرد نیز واجب آید کفارت بر دو نزد جمیع علما واگر سر دو شکافته باشد نیز کفارت لازم نیاید نزد اکثر علما وبعض گفته اند رح اگر پسته سر شکافته نکلین است لازم آید کفارت واگر نکلین نیست کفارت نباشد که انی فتاد در اصفهان وشرح الجامع الصغیر لقاضیخان والفتاوی خانیه وشرح الجامع الصغیر وغیره وغیره تحاصل قول اکثر علما آنست رح در موضع بسته کفارت لازم نیست ودر استلاع نی ودر تعلیق شرح هدایه گفته رح اگر پسته سر شکافته نیست واجب گردد کفارت مطلقا واگر سر شکافته نیست لازم نیاید کفارت مگر انکه مضغ کند انتهر لکن

قول اول ارجح است از جهته بودن او قول اکثر علما، انتهر ذکره ست در کتب کثیره والله اعلم وپسته میوه ایست معروف رح از بلاد ترک پیدا آنکه وپیش کش کنند وبود آنرا پسته شده ان نامند که انی مؤید الفضلا

مسئله اگر صائم مذق جوزه حکم آن حکم چهار مغز باشد که انی الفتاد در النظیریة وفقاد در اصفهان وشرح الجامع الصغیر لقاضیخان وشرح الجامع الصغیر لقاضیخان ومذق بفتح میم وسکون ذال معجمه وفتح قاف سویق است یا شنه کما ذکره انی مؤید الفضلا **مسئله** اگر صائم استلاع کرد سیب یا روایت کرده شده امام محمد رح واجب میگردد کفارت زیرا که سیب بتمامه ماکول است بخلاف چهار مغز که پوست او ماکول نیست که انی فتاد در اصفهان وشرح الجامع الصغیر لقاضیخان ومنوذ اکه انی الفتاوی الظهیریة والفتاوی خانیه وشرح الجامع الصغیر وغیره وغیره تحاصل قول اکثر علما آنست رح در موضع بسته کفارت لازم نیست ودر استلاع نی ودر تعلیق شرح هدایه گفته رح اگر پسته سر شکافته نیست واجب گردد کفارت مطلقا واگر سر شکافته نیست لازم نیاید کفارت مگر انکه مضغ کند انتهر لکن

مسئله اگر صائم خورد بلوط یا میوه عفص رح پوست او را از جهته بودن او تلخ وبد مزه ست رح وبلوط وحشی را مانند کنند بسیب معروف رح از بلاد ترک پیدا آنکه وپیش کش کنند وبود آنرا پسته شده ان نامند که انی مؤید الفضلا

و امثال آن واجب آید قضا و کفارت و اگر از آن نجس است ﴿ خورده نشود قبل از پخته شدن قضا لازم آید نه کفارت که ذی الثانی فیه تفلاعن الصغیر قبل از پخته شدن کفارت لازم نیاید ﴿ همین است حکم اورد و زیرا که اینها خورده نشوند عادة قبل از پخته شدن که ذی الشرح الجامع

کل غیر ارضی باشد اما اگر خورد کل ارضی را لازم آید کفارت کذا فی الخلاصة و ازاما ابو یوسف روی است که در کل ارضی نیز کفارت لازم نشود و بر روایتی از امام محمد در جمیع اقسام کلها کفارت لازم آید کذا فی الزاهدی شرح القدوری لیکن مشهور بر قول اول است یعنی اگر لازم یا بد کفارت بخوردن کل غیر ارضی بزرگ کل ارضی خورده بیشود برابر ندادر کذا فی شرح الجامع الصغیر لقاضیخان و وجوب الکفارة بالطین الارمنی هو المبسوط کذا فی المبسوط شمس الائمة السرخسی و هو المذکور فی الکتب الکثیرة کالمحیط البرهانی والمحیط السرخسی والتبیین وفتاوی قاضیخان والظهیریة والخلاصة والتاتارخانیة والسراج الوهاج والزاهدی و تنویر شرح القدوری و معراج الدرایة و فتح القدیر و التبیین شرح الهدایة و التبیین و البحر الرائق شرح کنز الدقائق و الغرر الفائق شرح درر البحار و الحیط برهانی و وجیز کردری و مجمع الفتاوی و ظهیریه و خلاصه و فتاوی قاضیخان و جامع الصغیر و شرح الجامع الصغیر لقاضیخان و الخلاصة و شرح القدوری للاسبیجابی و شرح الطحاوی للاترازی

داده اند افتتاح دهن است کلم در کل مفتوم و کل دیگر حکم ارمنی دارد کما لا یخفی و دیگر بران قطع آورده کل ارمنی کل است سرخ رنگ بسیار مائل بزیادی سیاه است و بسیار ملس آنرا از تل بگیرند آنرا از تل بگیرند مفتوم از ان جهت غایت نافع است و کل مفتوم کل است سرخ رنگ و بسیار ملس آنرا از تل بگیرند آنرا از تل بگیرند مفتوم از ان جهت گویند نیش مرد را نفش میزداید و مهر میکند و دران از غایت لطافت و خنکی است و دران تریاق هم زهر است انتهی **مسئله** کل چون بآن نشسته شود بخوردن آنچ روزه تباه شود لیکن کفارت واجب نشود مگر انکه عادت کرده باشد بخوردن این کل ۱۲ انگاه کفارت میزند باقضا لازم آید کذا فی فتاوی قاضیخان و الظهیریة و الخلاصة و المضمرات **مسئله** در فقیه فقه هر مرد و امام کبیر خواهرزاده اگر شخصی افطار کرد در رمضان مرة بعد مرة بجماع یا کلوخ بقصد معصیت لازم آید کفارت بر هر زجر او میزند شتند غیر خواهرزاده مگر در نعم یعنی واجب آید کفارت و نفتهر بهمین است و برین فتوی داده اند ائمه امصار اشهر و هکذا فی الفتاوی بها در نفر احد یحیی و جامع الفتاوی در صندلی الجوزالثی و انهر الفائق و کشف الغرر شرح الکنز لیکن صاحب نهرالفائق و کشف الغرر نفرع نموده اند باینکه این ضابطه کلیه است جاری میشود در هر چیزی که غیر متعدد نبوده و غیر مستدام در بیت و خصوص بسنده خاک کلوخ نداده و عبارت صاحب نهرالفائق چنین است که کفت بودستی هر چیز که واجب شود بکفارت بخوردن آنچ اصل عدم وجوب آن است و واقع نشده باشد از درخوردن آن چیز مرة بعد مرة بقصد معصیت اما اگر چنین کرد واجب آید کفارت و هر بهمین فتوی داده اند هر امصار و علیه الفتوی انتهی عبارت انهر و این فائده حسنه است باید یاد داشت انرا و الله اعلم **مسئله** اگر خورد صائم لقمه از نان بغیر مرتبه پس چون فارغ شد آنرا یاد آورد روزه خود ۱۲ پس فرو برد آن لقمه ۱۲ بعد زیاد آمدن یا هنوز باقی بود لقمه ۱۲ هم صوم در هر دو صائم ۱۲ خورد لقمه ۱۲ نشائع برانوال از ابو حنیفه رح آن فرو برد آنرا بعد از طلوع فجر روزه او فاسد نشود ۱۲ و بقول صاحبین رح روزه او فاسد شود ۱۲ و بقول صاحبین رح فتوی میدهند و بقول ابو حنیفه رح اخذ میکنند

بر لفق کفارت در صورت عدم وصول عبارت شیرازی آنست که وجوب قضا ثابت است در دیگر لیکن در نسخ فارسیه مسمی بمجموع خانی از شرح قدوری نقل نموده است عدم وجوب قضا را در صورت فیلسته بر الله اعلم

مسئله اگر صائم ۵۰ روز در رمضان جماع کرد صغیره غیر مشتهاة ۱۵ در وجوب کفارت بین شخص اختلاف شارح نقایه گفته ای شرح القدوری نظر ابهر و در قنیه آورده هر دو وجوب کفارت بجماع صغیره غیر مشتهاة اختلاف نیست بر که قول بعضی گفته اند هر حکم او مثل حکم جماع بهیمه است یعنی باز من مشتهاة تا آنکه لازم آید کفارت بالتفاق واجبی گفته اند واجب آید کفارت نزد طرفین خلافا لابی یوسف و بعضی گفته اند هر لازم نیاید کفارت بالتفاق انهر صاحب بحر الرائق گفته هر عدم وجوب کفارت بجماع غیر مشتهاة مروی است از امام ابو حنیفه رحمه الله تعالی و هیچ علما تصریح کرده اند بدین و وجوب عمل جماع مثل این صغیره چنانکه بجماع بهیمه زیرا که این بر وجه عمل منتهی میشود بطریق کمال این نیز مقتضی عدم وجوب کفارت است انهر مافی المجتبی صاحب نهر مافی الکنز شرح الکنز اصلا بنموده اند در روایت عدم وجوب کفارت بالتفاق در جماع صغیره غیر مشتهاة بدلیل انکه تصریح کرده اند علما و مسئله واجب غسل هر دو بر ستیکه واجب شود غسل بوطی صغیره غیر مشتهاة مگر باز ان از جهة انکه محل مشتهی نیست بر حال پس بنا بر حکم او مثل حکم بهیمه آنهر ما فی النهر و الکشف والله تعالی اعلم و نیز لابد است از بیان معنی مشتهاة صاحب بحر الرائق در فصل محرمات از کتاب نکاح آورده که دختر کم از نه سال مشتهاة نیست مطلقا یعنی در بارست هر قوه یا لاغر باشد و علیه الفتوی و بهذا صاحب معراج گفته هر دختر نیز مشتهاة نیست دختر نه ساله و زیاده از ان مشتهاة نیست بالتفاق و در میان مشایخ در اختلاف روایت مشایخ است و اصح آنست هر مشتهاة نیست انتهی ما فی المجتبی و مسئله فی النهر و غیره **مسئله** اگر در صائم جماع کرد باز من مجنونه در شهر رمضان عمدا لازم آید بر ان مرد کفارت کذا فی البحیرة و الغنیه و الخانیه **مسئله** در طریقه گرمسیر آورده هر اگر نکحین کرد زن صائمه عاقله بالغه نفس خود را اگر کودکی باز مجنون تا جماع کرد هر با آن زن لازم آید کفارت بر ان زن بالتفاق و در نوادر آورده که لازم

بنابر بر زن بجماع کودک و مجنون کذا فی التتمه و الفتاوی الحقیقیه و الفتاوی هر در مشکله فی الحقیق شرح القدوری و معراج الدرایة شرح الهدایة **فائده** در مجتبی و معراج آورده هر اصل در جنس این مسائل آنست هر بروطی که لازم کند صغیره را اگر طاوع شود در غیر ملک یمین بر طریق هر موجب کفارت و بروطی هر موجب حد بیت موجب کفارت بهیت انتهر و ظاهر آنست هر این اصل بر ترجیح روایت نرود اما در سکینه و نیز قمر نماند که استشنا باید کرد از این اصل جماع در دبر را چه آن موجب کفارت است بر قول صحیح از امام اعظم؟ یا بگه موجب حد بیت چنانکه پیشتر در جنس اول از همین فصل گذشته بود **فقیه** بر الله اعلم **باب چهارم در بیان آنچه مفسد صوم و موجب قضاست نقط بلا کفارت** و این باب مشتمل است بر شش فصل **فصل اول در بیان افطار بسبیل قصد** و این فصل مشتمل است بر دو جنس **جنس اول** در بیان حکم افطار بطریق خطا یا اکراه **مسئله** اگر افطار کرد صائم خطا چنانکه در وقت مضمضه آب در حلق او رفت و در وزه یاد نرست یا افطار کرد مکرها فاسد شود روزه او و لازم آید بر او قضا فقط نه کفارت اما اگر افطار کرد ناسیا روزه او فاسد نشود اصلا کذا فی الهدایة و معراج الدرایة و فتح القدیر یعنی شرح الهدایة و کذا فی التوشیح و شرح مجمع و شرح الوقایة و شرح الکنز و النهر الفائق شرح الکنز و کذا فی متفرقات الوقایة و ابی المکارم و النسفی و البرجندی و جامع الرموز شرح مختصر الوقایة و این مذهب ماست اما از مشایخ ما بعضی افطار خطا و مکرها نیز روزه فاسد نگردد و باستدلال میکنند و امام شمس الائمه سرخسی رحمه الله تعالی در مبسوط این را ترجیح داده است و این مذهب ماست و

اگر آن مضمضه بقصد وضو باشد پس چنین روزه ناسی فاسد نگردد روزه خاطی او باشد بعدم فساد و همچنین نکره
قصد افطار نیز ندارد بلکه مضطرب دران پس باشد مثل ناسی در عدم فساد و استدلال علما بما ورد و قوع
یکی انکه زمود رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در حق حضرت لقیط بن صبره رضی الله تعالی عنه در حین مضمضه
تو اب کامل کن وضوء خود را خلال کن اصابع را خلال و تخلیل کن اصابع را بالغه کن در استنشاق مگر انکه صائم باشی رواه ابو داود
والترمذی والنسائی وابن ماجة وقال الترمذی حدیث صحیح پس چون نهی آن حضرت صلی الله تعالی علیه وآله
وسلم صائم را از مبالغه در استنشاق معلوم شد که وصول آب بسوی شکم یا دماغ در ضمن اقامت سنت
نیز منافی صوم است چه اگر منافی نبودی نهی بلا فائده آمدی و جائز نیست که کلام حضرت صلی الله تعالی
علیه وآله وسلم خالی از فائده باشد دویم انکه وصول آب بسوی شکم منافی صوم است چه صورت
صوم عبارت است از ترک اکل و شرب پس بعد وجود منافی نفس صوم باقی نمانده همین است حکم در نسیان
الا انکه عمل نموده ایم در نسیان بعدم فساد بر خلاف قیاس بسبب ورود نص صریح که در حق چنانکه ذکر آن نصوص
در فصل اول از باب پنجم خواهد آمد احادیثی که دلالت نمایند بر فساد بسبب نسیان دلیل گرفته تصریح بعدم فساد
نموده بلکه افاده میکند رفع حکم بالکلیه و رفع حکم نیز در حق کسی که ارتکاب امری نموده است صریحا بلکه اقتضاء و حکم بر وقوع امر
یا وجود امر یا خود امر یا حکم از خود امر بحسب ارتکاب متعلق امر بالکلیه رفع آن مراد نباشد اما بحسب اجتماع
پس جائز است که مراد نباشد شود بر حکم رفع و نهی نیز چنین است زیرا که مقتضی بالعموم نیست و اینجا حق تعالی
واجب کرده است کفارت و دیت در قتل خطا و نمیدانیم که شرعا خطا فقیر را بقید مؤمنه تقیید سلمه آلی
آخر پس معلوم شد که حکم نهی از خاطر نوع نیست چه اگر نوع بودی کفارت و دیت لازم نشدی و ایضا
آنچه ذکر اما ذکر فقیر از ابتدا دلیل گرفته در در نفی فساد صوم ناسی است قطعا چه عدم فساد در صورت نسیان
بسبب ورود نصوص است بر خلاف قیاس که در ردشود و مقتضی باشد بموجب
خود و قیاس چنین ترکیب بر جائز بودن در تقدیر یکه تسلیم کنیم که در صورت نسیان فساد صوم ثابت بود بالفعل

قیاس نیز قیاس مسئله خطا و اکراه بر مسئله نسیان جائز نباشد بواسطه وجود فارق میان مقیس و مقیس علیه از
دو وجه یکی انکه نسیان غالبست و در انسان چه معمول است در جبلت او پس تحرز از امر مکرر نباشد و قوع خطا
و اکراه نادر است پس صحیح نباشد الحاق نادر بغالب دویم انکه نسیان از قبل صاحب حق تعالی حق است آنهی حق
تعالی و امر او فرمود پیغمبر او صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و حق باسم انما اطعمه الله و سقاه و اکراه و خطا از قبل غیر
صاحب حق است و ایشان اکراه از قبل غیر صاحب حق ظاهرست و اما بودن خطا از قبل غیر او در جهتی است هر وصول
چیز بسوی شکم در صورت خطا با وجود تذکر صوم حاصل نگشته است مگر بسبب تقصیر در احتراس از خطا پس
در خطا و غیر اضافت بصائم مشتبه پس لازم آید هر چه در خطا و اکراه از قبل غیر صاحب حق است پس جائز نباشد قیاس
کردن اینها بر صورت نسیان میان آنها و طعه فارق کرده اند نسیان محبوس در مرض حق تعالی است و اکل و شرب
در حال حبس و مرض نشسته که زاده بود مذکفته اند هر چه قضا آن بر محبوس لازم است زیرا که عذر او از قبیل عذر صاحب
حق است و هر مرض لازم نیست بواسطه بودن آن از قبیل صاحب حق کل و الک ما خوذ من الهدایة و التبیین
و غایة البیان و فتح القدیر لا یقال هست درین مقام از بیان فرع مسئله خطا و اکراه و موجب و مهیا اما فروع
مسئله خطا مراد از خطا آنست که روزه یاد داشته باشد لیکن قصد افطار ندارد چنانکه یاد داشت روزه مضمضه
کردن آب از بینی بشکم اندر رفت روزه او فاسد کرده شد قضا لازم آید فقط کذا فی شرح الوقایه و الدرر شرح
الغرر اقدم فی ضمن الدلیل ایضا و همچنین اگر استنشاق کرد و روزه یاد داشت پس آب بینی بشکم او در اندر
رفت روزه او بشکند و قضا لازم کرد اما در وقت مضمضه یا استنشاق روزه یاد نداشت روزه او فاسد
گردد کذا فی المحیط و اگر تا غایه و همین حکم است اگر صائم یاد داشت صوم استنشاق کرد پس آب بسیده
بسوی دماغ و او لازم آید قضا بر وی کذا فی خزانة الاکمل و العینی شرح الهدایة و التبیین شرح الکنز لیکن اگر استنشاق
کرد پس آب رسید بسوی استخوان بینی و از انجا بیرون آمد بسوی دهن و نرسید بدرون سر فاسد نگردد روزه
او کذا فی الخلاصه و البزازیه و جواهر الفتاوی و بزازیه و خزانة الروایات مسئله و هم از صور خطا است انکه صائم سحور خورد بگمان

فاسی

انکه شب با قیست پس معلوم شد که فجر طالع بوده یا افطار کرده بگمان انکه غروب شده است پس معلوم شد که هنوز روز بوده در صورت روزه او فاسد شود و قضا لازم آید نفقه کذا فی التبیین و درین مسئله تفصیلی است طویل در کفایه در فصل هفتم از باب ششم نوشته کذا فی الذخیره و ان شاء الله تعالی **مسئله** دیگر آن است که شخصی نان یا چیز دیگر خورد یا بازنشست بگمان انکه آفتاب غروب کرده است یا مؤذن بانگ شام داده است و روزه افطار کرد بعد ازان ظاهر شد که آفتاب غروب نکرده بود یا مؤذن بانگ شام نداده بود بر او قضا واجب است و کفارت نیست کذا فی المحیط البرهانی و در فتاوی قاضیخان و ظهیریه و خلاصه و السراج الوهاج و عمدة الفقه و غیرها اختلاف است بعضی گفته اند که کفارت واجب است و بعضی گفته اند که کفارت واجب نیست و این قول اصح است

التحبیس لصاحب الهدایة لکن این دلالت کرد بر قدرت نه تشنه باشد در دفع کردن زن ندکوره تا اکراه متحقق شود
انتهی کفارت از زوج ساقط کرد که کافی السراج الوهاج افطار در مضرات کفته که اکر اکراه نمودن مرد خود را بر جماع
و اکر کفارت از زوج ساقط کرد که کافی السراج الوهاج افطار در مضرات کفته که اکر اکراه نمودن مرد خود را بر جماع
زوجه او را خواهد بود و بالاشد بر او لازم نباید کفارت بر آن مرد و اکر مضرت و ضعف نیاورد در خصومت بر زن نه کرد
و اکراه از قبیل اوست کفارت لازم نیست کذا فی السراج الوهاج شرح القدوری و الاختیار شرح المختار و البحر الرائق
شرح کنز الدقائق **تنبیه** آنچه درین نزاع مذکور شد که کفارت بر مکره لازم نیست و قتیکه اکراه
کرده شده او را بر قتل نفس معظم علیه السلام اکر اصلا بر قتل داخل قتل قاصر کرده و او دیده هر شخص درین حال تحقیق میتواند
پس طلب کرد آب و دیانت نیست آنرا این علت مذکور شد از امر و نهی و شنیده او را نه موجب است امام اجل سرخسی و ظهیر الدین
مرغینانی رحمهما الله واجب آید کفارت بر هر زن که اکراه نکرده شده است او را بر آب پس این شرب موجب
کفارت باشد و همچنین اکر اکراه کرد سلطان صائم را بسفر پس جماع نمود صائم و اید و مسافر نمیتوانم افطار کرد او روزه را
قبل از شروع در سفر بدون اکراه سلطان سفر او را در لازم آید کفارت بر در قول اظهر کذا فی
الفتاوی الظهیریة و نمود ذلک فی البحر الرائق **تنبیه ایضا** پیشتر مذکور شد که در مذهب ما در صورت خطا
و اکراه روزه فاسد میشود مطلقا و در مذهب امام شافعی رحمه الله در هر دو صورت فاسد نکردد مطلقا او مذهب امام
مالک و احمد رحمهما الله پس در شده خطا امام مالک موافق ماست و امام احمد رحمه الله موافق امام شافعی رحمه الله در مسئله اکراه نزد
هر دو امام مالک و امام احمد رحمهما الله اکر جماعت کرد مکره یا روزه فاسد شود و اکر خورد یا آشامید روزه فاسد نشود کذا فی فتاوی
الهدایة **فصل دوم** در بیان حکم افطار صائم و مجنون **امامسائل افطار صائم مسئله** اکر مرد در جماع کردن زن خفته
یا فاسد کرد روزه او آن زن و لازم آید بر وی قضا نه کفارت و این مذهب ماست اما نزد امام شافعی رحمه الله روزه
فاسد نکردد روزه آن زن چنانکه در صورت نسیان نزد اکر قصد نکرد بشب افطار را پس لازم نباید قضا
بهر دو امام یکی بر هم عدم فساد در صورت نسیان ثابت است بر خلاف قیاس پس قیاس نکرده شد بر غیر او و نیز
نسیان غالب است بر انسان بخلاف جماع عمدا که غالب نیست و در آن نادر است کذا فی الهدایة و غایة البیان فتح

القدیر شرح الهدایة و السراج الوهاج و المجتبی شرح القدوری و الکافی شرح الوافی و بر وی هر جماع کرد آن زن خفته
یا مادام واجب قضا و کفارت کما یستفاد من عبارة الزاهدی و عبارة زاده هر دو بیست که در واجب کفارت بر
جماع کننده شرط نیست که مفعول نیز محل وجوب کفارت باشد تا انکه اکر جماع نمود زن نائمه یا مجنونه یا مبرسمه لازم آید
کفارت بر مرد جماع آنهی **مسئله** اکر زن خفته ندکوره در اثنای جماع بیدار شد پس فرمان نداد اکر او خود را
در عین جماع نکاه دارد نیست که لازم نیاید کفارت بر هر چیز زیرا که روزه اش باطل شد با ابتدا جماع ناکشته است و بعد از
قضا صوم و جوب کفارت متصور نیست چنانکه در مسئله اکراه پیشتر کذشت و بعد اما واجب نمیشود بر او اثم و
نهی ثانی کفته هر اکر جماع کرد و شد زن خفته یا بعد ازان چیزی خورد یا آشامید بعد الازم نیاید کفارت بر وزیرا که
روزه او فاسد کشته است قبل ازانکه خوردن پس متعلق کردد او بر و جوب کفارت انتهی **مسئله** اکر زنی فعل کرد ذکر
مرد خفته یا در فرج خود عدالازم آید بر ان مرد خفته قضا و آن روزه بلا کفارت در مذهب ما خلافا لزفر و ابن شبرمة
هر زنده ان قضا هم نیست که کذا فی شرح القدوری بلا خلاف **مسئله** اکر زنی خفته آب در حلق صائم نائم روزه
او فاسد کردد و لازم آید قضا بر وی نه کفارت نزد ما خلافا لزفر و ابن شبرمة کذا فی الکافی و العینی شرح الهدایة و
همچنین است اکر اوح شد قطره باران در حلق صائم نائم روزه او فاسد کردد زیرا که رسیدن شی معظم
سهل شکم مرکز کذا فی التجنیس لصاحب الهدایة و لهذا امام قاضیخان در فتاوی خود فرموده هر اکر در حلق صائم در
حال نوم آب انار رفت فاسد کرد روزه او و لازم آید بر وی قضا، فقط و نیست حکم او شل حکم صاحب نسیان
آنانه مینی هر کاه صائم یا مجنون اکر ذبح کردند چیزی را و خورده نشود از وی بیچ نسیان او خورده شود از وی بیچ
نسیان یا مکاه کافی البحر الرائق **واما مسائل افطار مجنون مسئله** اکر در در جماع کردن زن مجنونه صائمه را
لازم آید بر وی قضا بلا کفارت در مذهب ما خلافا لزفر رحمه الله و وجه قول ایشان و جواب هم پیشتر کذشت که عقوبت
در مسئله زنا کذشته کذا فی الهدایة و الکافی و التبیین و کیکنه مرد هر جماع کردن زن مجنونه صائمه را عدالازم آید کفارت
بر هر کدام کافی افتاده التبیین و تکمیله و الفتاوی الهندیة و الفتاوی التاتارخانیة بر تقدیر یکه مرد جماع کننده نیز مجنون باشد لازم

نیاید بردی کفارت بیشتر کما صرح به البرجندی فی شرحه المختصر النقایه سوال اگر گفته شود در قضا بر مجنون صائمه نیاید بردی کفارت بیشتر کما صرح به البرجندی فی شرحه المختصر النقایه سوال اگر گفته شود در قضا بر مجنون صائمه

بسبب جماع یا اورا بگونه مستمر کرد یا نکه صوم از مجنون صحیح نمی فرستد اصلا تا اگر گفته اند در کسی که بسبب جماع یا اورا بگونه مستمر کرد یا نکه صوم از مجنون صحیح نمی فرستد اصلا تا اگر گفته اند در کسی که

جنون او مستوعب گردد تمام شهر رمضان را نیت بر در قضا ایام جنون خواه افطار کرده باشد یا نه و ران جنون او مستوعب گردد تمام شهر رمضان را نیت بر در قضا ایام جنون خواه افطار کرده باشد یا نه و ران

ایام و خواه افطار نکرده باشد بزرا گر نیت از مجنون موجود نشود و صوم بی نیت صحیح نیفتد جواب گویم ایام و خواه افطار نکرده باشد بزرا گر نیت از مجنون موجود نشود و صوم بی نیت صحیح نیفتد جواب گویم

که اصح مسئله آنست هر زن نه که روح او لا عاقد بود پس نیت روزه کرد بعد ازان در روز مجنونه نگشت و که اصح مسئله آنست هر زن نه که روح او لا عاقد بود پس نیت روزه کرد بعد ازان در روز مجنونه نگشت و

در حال جنون زوج در سر جماع کرد و چون زن نه کرده در جنون افاقت یافت بر فعل زوج مطلع گشت در حال جنون زوج در سر جماع کرد و چون زن نه کرده در جنون افاقت یافت بر فعل زوج مطلع گشت

و روزه این زن بسبب این جماع فاسد گشت و لازم آید هر قضا و این روزه بعد از افاقت و اگر این و روزه این زن بسبب این جماع فاسد گشت و لازم آید هر قضا و این روزه بعد از افاقت و اگر این

جماع موجب فساد روزه این زن صحیح نباید در قضا هر لازم نیاید زیرا که جنون با نفس صوم منافات ندارد جماع موجب فساد روزه این زن صحیح نباید در قضا هر لازم نیاید زیرا که جنون با نفس صوم منافات ندارد

بلکه منافات دارد با شرط صوم یعنی نیت و آن موجود نشده بود در حالت جنون بالفعل بلکه منافات دارد با شرط صوم یعنی نیت و آن موجود نشده بود در حالت جنون بالفعل

کذا فی النهایه و معراج الدرایه و فتح القدیر و العینی شرح الهدایه و التبیین و البحر الرائق و الشهر الفائق شروح کذا فی النهایه و معراج الدرایه و فتح القدیر و العینی شرح الهدایه و التبیین و البحر الرائق و الشهر الفائق شروح

الکنز و بالفصل سائل وجوب قضا صوم بر مجنون در فصل دهم از باب هشتم خواهد آمد ان شاء الله تعالی الکنز و بالفصل سائل وجوب قضا صوم بر مجنون در فصل دهم از باب هشتم خواهد آمد ان شاء الله تعالی

فصل دوم در بیان آن اصول چیزی بسبب شکم از سبیل غیر دهن و این فصل مشتمل است بر دو جنس **فصل دوم در بیان آن اصول چیزی بسبب شکم از سبیل غیر دهن و این فصل مشتمل است بر دو جنس**

در بیان حکم اصول از مفطرات مذکوره یعنی مفطرات مذکوره در بین اصل هستند و این جنس منقسم است بر سه در بیان حکم اصول از مفطرات مذکوره یعنی مفطرات مذکوره در بین اصل هستند و این جنس منقسم است بر سه

نوع **نوع اول** در بیان آن اصول چیزی را بباید رون صائم از راه دبر و قبل و در بین نوع سه بحث است نوع **نوع اول** در بیان آن اصول چیزی را بباید رون صائم از راه دبر و قبل و در بین نوع سه بحث است

بحث اول در بیان آنچه داخل گردد از راه دبر و مسائل متعلقان **مسئله** اگر صائم در نهار رمضان حقنه کرد **بحث اول** در بیان آنچه داخل گردد از راه دبر و مسائل متعلقان **مسئله** اگر صائم در نهار رمضان حقنه کرد

یعنی دارو در مقعد روزه او فاسد گردد و لازم آید بر وی قضا بلا کفارت اما وجوب قضا از براست که یعنی دارو در مقعد روزه او فاسد گردد و لازم آید بر وی قضا بلا کفارت اما وجوب قضا از براست که

مروی است عن ابی امامة رضی الله تعالی عنه و آله و صحبه وسلم که افطر صائم و فطر ما خرج ولیس ما دخل ولیس ما خرج افطر صائم و افطر ما خرج مروی است عن ابی امامة رضی الله تعالی عنه و آله و صحبه وسلم که افطر صائم و فطر ما خرج ولیس ما دخل ولیس ما خرج افطر صائم و افطر ما خرج

یعنی روزه دار شود بدان او نه از انچه فرو رود و نه بسبب انکه در حقنه موجود شده است یعنی یعنی روزه دار شود بدان او نه از انچه فرو رود و نه بسبب انکه در حقنه موجود شده است یعنی

فطر اضافی و صول چیزی در دبر صلاح بهست بسبب شکم و اما عدم وجوب کفارت بواسطه انکه موجود نشده است فطر اضافی و صول چیزی در دبر صلاح بهست بسبب شکم و اما عدم وجوب کفارت بواسطه انکه موجود نشده است

در حقنه صورت فطر که عبارت از وصول شی از منفذ معهود باشی در ان کفارت لازم و متی شود در موجود در حقنه صورت فطر که عبارت از وصول شی از منفذ معهود باشی در ان کفارت لازم و متی شود در موجود

کرده صورت فطر و معنی آن معا کذا فی الهدایه و معراج الدرایه و العینی شرح الهدایه **مسئله** شوت قطار کرده صورت فطر و معنی آن معا کذا فی الهدایه و معراج الدرایه و العینی شرح الهدایه **مسئله** شوت قطار

صوم و صورت حقنه متفق علیه میان عامه علما غیر ائمه اربعه و غیر هم الا امام مالک و نزد وی صوم و صورت حقنه متفق علیه میان عامه علما غیر ائمه اربعه و غیر هم الا امام مالک و نزد وی

روایت است کذا فی معراج الدرایه و همچنین عدم وجوب کفارت در حقنه ثابت است باجماع علما و مذهب ما روایت است کذا فی معراج الدرایه و همچنین عدم وجوب کفارت در حقنه ثابت است باجماع علما و مذهب ما

کذا فی الینابیع و السراج الوهاج و در روایتی از امام ابو یوسف کفارت در حقنه لازم آید کذا فی السراج کذا فی الینابیع و السراج الوهاج و در روایتی از امام ابو یوسف کفارت در حقنه لازم آید کذا فی السراج

الوهاج لکن فخر قاضیخان در ظاهر مذهب وجوب کفارت است و اصح اقتصار و اعتماد بر روایت اول است الوهاج لکن فخر قاضیخان در ظاهر مذهب وجوب کفارت است و اصح اقتصار و اعتماد بر روایت اول است

و اگر کسی بمذهب حنفیه مثل مبسوط سرخسی و محیط برهانی و محیط سرخسی و متن قدوری و مختصر شرح قدوری و اگر کسی بمذهب حنفیه مثل مبسوط سرخسی و محیط برهانی و محیط سرخسی و متن قدوری و مختصر شرح قدوری

و متن هدایه و معراج الدرایه و غایة البیان و العینی شرح هر سه و متن وقایه و شرح او وقایه و متن کنز او و متن و متن هدایه و معراج الدرایه و غایة البیان و العینی شرح هر سه و متن وقایه و شرح او وقایه و متن کنز او و متن

تبیین و بحر الرائق و نهر الفائق شرح کنز و متن مجمع و شرح آن که تصنیف مصنف متن است و متن تبیین و بحر الرائق و نهر الفائق شرح کنز و متن مجمع و شرح آن که تصنیف مصنف متن است و متن

در شرح آن سراج الوهاج و شرح آن نهر الفائق سراج بالفتح و متن تنویر الابصار و شرح در شرح آن سراج الوهاج و شرح آن نهر الفائق سراج بالفتح و متن تنویر الابصار و شرح

آن منح الغفار و غیر ذالک من الکتب والد هم **مسئله** رسیدن دخان باشیره باب بوضع حقنه آن منح الغفار و غیر ذالک من الکتب والد هم **مسئله** رسیدن دخان باشیره باب بوضع حقنه

از بر صائم حکم حقنه دارد بدلیل آنچه صاحب مضمرات نموده روزه فاسد میشود اگر چه تمت دارد از بر صائم حکم حقنه دارد بدلیل آنچه صاحب مضمرات نموده روزه فاسد میشود اگر چه تمت دارد

باچیزی مائع در دبر خود انتهی و بدلیل آنچه صاحب خلاصه فرموده هر چیز که برسد بسوی شکم از دبر صائم باچیزی مائع در دبر خود انتهی و بدلیل آنچه صاحب خلاصه فرموده هر چیز که برسد بسوی شکم از دبر صائم

مفطر هم هست باجماع و لازم هست در سر قضا انتهی **مسئله** اگر صائم حقنه کرد بشیره روزه اش فاسد مفطر هم هست باجماع و لازم هست در سر قضا انتهی **مسئله** اگر صائم حقنه کرد بشیره روزه اش فاسد

کرده کذا فی النهایه و مثله فی السراج الوهاج فی باب الوضاع **مسئله** اگر صائم استحقانا کرد بآب و مبالغه کرد کرده کذا فی النهایه و مثله فی السراج الوهاج فی باب الوضاع **مسئله** اگر صائم استحقانا کرد بآب و مبالغه کرد

دران تا انکه رسید آب بموضع حقنه فاسد کرد روزه او و لازم آید قضا بلا کفارت کذا فی المحیط البرهانی دران تا انکه رسید آب بموضع حقنه فاسد کرد روزه او و لازم آید قضا بلا کفارت کذا فی المحیط البرهانی

و الذاتار فرقیه ذکر نا بعضا و نحوه فی المحیط السرخسی و الضا در السراج الوهاج و التبیین و السراج الوهاج و الذاتار فرقیه ذکر نا بعضا و نحوه فی المحیط السرخسی و الضا در السراج الوهاج و التبیین و السراج الوهاج و الضا

العون شرح مقدمه الجزری در عنده آورده در حق صائم مبالغه کردن استنجا تا انکه داصل شد آب بموضع العون شرح مقدمه الجزری در عنده آورده در حق صائم مبالغه کردن استنجا تا انکه داصل شد آب بموضع

حقنه فاسد کرد روزه او لکین مکروه میشود رسیدن آن بموضع حقنه انتهی عبارة الخلاصه و مثل داخل شد آب بموضع حقنه فاسد کرد روزه او لکین مکروه میشود رسیدن آن بموضع حقنه انتهی عبارة الخلاصه و مثل داخل شد آب بموضع

دلو لوایه و منیة المفتی و شرح المجامع المصنف لقاضیخان و المجتبی و مراقی الدرایة و فتح القدیر و البحر
الرائق و الشرنبلالی و الفائق و صاحب فتح القدیر فی موضعه هر آنچه گفته از هر که گرته میرسد آب بموضع حقنه آن
و تمتنیت هم باطن و در میرون نیاید بشهد لما چون باطن در صائم بیرون آمد پس بشست
آنرا ثابت کرد و وصول آب بموضع حقنه نمیتواند و پس بر نخاست قبل از خشک شدن آب از دوزش
نماند کذا در الخلاصة و برخاست روزه او درست شد انتهی **فائدة الیضاً** دخول آب در مانند آن زوجه
مفسد صوم و فتر باشد هر رسد آن آب بموضع حقنه مرجع مذکور است محیط السرخسی و فتح القدیر و البحر الفائق
و غنیه **فائدة الیضاً** صاحب فتح القدیر فرموده هر چون رسیدن آب تا موضع حقنه بسبب مبالغه در استنجا
فاسد کرده روزه او و نیز اعم ضد اختلافی بلا در میان است هر چه بیشتر از خلاصه که گذشت هر
چیزی هر داصل کرد بسوی شکم از دهر مفطرات با جماع انتهی لیکن امام قاضیخان در شرح جامع صغیر
در ثبوت افطار بدان اختلافی نقل نموده چنانکه بتفصیل آن سابقاً مناسبه این مقام در بحث
استنجا در آخر باب ششم خواهد آمد انشاء الله تعالی **فائدة الیضاً** اگر صائم حقنه کرد ناسیا بعیر دوات
حقنه روزه او فاسد کرد زیرا که نسیان عذر است در چیزی اعتماد دخول اکل و شرب جماع
و مانند آن او در چیزی هر اعتماد نیست چنانکه حقنه نسیان عذر باشد کذا فی خزانة المفتین و
محمد علی الحقنه ریکن از عبارت زاهر سرخسی که قدری و مراجع الدرایه شرح هدایه هر دو بر صغیر است
سیوم خواهد آمد مستفاد دیگر دو گر در صورت نسیان روزه فاسد نکرد اگر چه در شرح غیر معتاد باشد و لهذا
در حقنه عذر را تعریح کرده هر چون صائم حقنه کرد فاسد کرده روزه او بشرطی انکه در آن وقت روزه یاد نباشد
انتهی و انما صاحب مراجع الدرایه گفته هر اگر صائم حقنه کرد روزه او فاسد نشود زیرا که رسیده است
بسوی شکم او در حال نذکر صوم چیزی هر دران اصلاح بدست انتهی و ازین نیز تعریح گشته با انکه
افطار در حقنه مقیده بتعمد کر صوم علیه بر دو العمد هم **فائدة الیضاً** اگر صائم حقنه کرد در شب پس آن

بیرون آمد در روز عبارت صریح درین مسئله بهم نرسیده لیکن ظاهر آنست هر روزه او فاسد نگردد زیرا که
افطار صوم از دخول شی نیست نه از خروج و در اینجا در روز باقته نشد نه کم خروج و او دخال هر موجود گشته نیست
در شب آن مفسد صوم نیست اصلا چنانکه اکل و شرب در شب و در وقوع دیوم در مسئله استقا طائر خ
بنظر این خواهد آمد انشاء الله تعالی **فائدة الیضاً** حقنه کردن مرضع صائم بلا حائز است باکی ندارد چون نیته
نداشته باشد نزیرا که تعدد در مباح ثابت نمیشود است با اجت آن با حادیث و در جواز حقنه
ذوق میت میان مردان و زنان لیکن بنا بدکه استعمال کنند چیز حرام مثل شحوم و مانند آن زیرا که
طلب شفا نمودن بشی حرام حرام است کذا فی الهدایه و تبیین من کتاب الکراهیة و تقصیه تمام در زجمة
آنست که اگر حقنه کنند بزاری زهر بهن مباح باشد کذا فی الغایه و الحبی شرح الهدایه و ازالم ابو یوسف
روایت هر اگر حقنه کرد بزاری زهر نیز پاکی نبود زیرا که للاعز چون نهایت رسید بسکنه و مثل آن
کذا فی الغایه البیان و الحبی شرح الهدایه و هم حبی گفته که مثل مرضع است در باطن انسان که مستقر کرده
بسبب هر دو چون شکم انتهی **بحث دویم** در آنچه داصل کرده نزد او قبل **مسئله** اگر زنی زیرا خود بلا دارو
چکانید بقصر شارح گوید هر روزه آن زن فاسد نگردد نزد طرفین و نزد امام ابو یوسف فاسد کرده
و بعضی گفته اند هر روزه آن زن فاسد کرده بلا خلاف چنانکه فاسد میکرد در حقنه بلا خلاف و هذا
القول الاخیر هو الصحیح کذا فی المحیط البرهانی و امام زاده در مجتبی فرموده که صحیح آنست که چکانیدن
دارو در فرج زن مفسد صوم است بالاتفاق انتهی - و الصحیح آنست بهمین قول بلا مبسوطه غایة
البیان و تبیین و فتاوی خلاصه و بحر رائق و فتح الغفار و ضیاء و مصور شرح حقنه عذر فرموده و الاصح کذا
فی مراقی الدرایه و فتح القدیر و نهر الفائق و اما چکانیدن زده در دکر در مسئله آن بتفصیل در فصل
دویم از باب پنجم خواهد آمد انشاء الله تعالی **بحث سیوم** در مسائل ادخال کمنت در قبل یا در دبر

مسئله در الینابیع آورده که اگر داخل کرد صائم کمنت خود بلا در در دبر حالت استنجا آب فاسد کرده

روزه او که انی السراج الوهاج و همچنین اگر زن صائمه در حال استنجا داخل کرد انگشت خود را در فرج خود فاسد کرد روزه او که انی السراج الوهاج و صوم در مسئله ادخال انگشت و در بر یا در فرج معتبر است بدو قید اول انکه انگشت تر باشد و ترک ذکر این تقیید در عبارت سراج وزاهدی از جهة آنست که انگشت در حال استنجا تر میباشد غالبا پس اگر انگشت خشک باشد روزه فاسد نمیکرد که انی ضیاء الابصار و ابتدا در تبیین وضع القدیر و بحر الرائق گفته که اگر داخل کرد زن صائمه انگشت خود را در فرج خود یا در دبر خود یا در دبر صائم داخل کرد انگشت خود را در دبر خود فاسد نکرد روزه ایشان بر قول مختار زیرا که انگشت تر کرده باشد بآب یا بروغن انگاه روزه فاسد کرد انتهی و صاحب ضیاء مصنف شرح مقدمه غزی گفته که چون چرب کرد انگشت را بروغن یا تر کرد آنرا بآب یا بزاق یعنی آب دهن پس داخل کرد آنرا در دبر خود فاسد کرد صوم او بواسطه وصول تری بسوراخ باطن او لیکن کفارت لازم نباشد انتهی قید دوم انکه یاد نداشته باشد روزه را در وقت ادخال انگشت تا انکه اگر روزه دران حالیه یاد نداشته باشد روزه فاسد نکرد که انی السراج الوهاج و شرح القدوری و معراج الدرایه و هم تمام زاهدی بعد نقل این عبارت فرمودند که این تقییدها ست حسن جهة اصحت حفظ آن یعنی انکه از قبیح مفسدات صوم روزه فاسد و قضی کرد صائم در وقت مباشرة فعل ثانی صوم روزه یاد نداشته باشد اما اگر روزه یاد نداشته باشد روزه او فاسد نمیکرد انتهی عبارة الزاهدی و این عبارت نیز ترک جمیع مکروهات صوم را در مسئله احتقان بطریق نسیان چنانکه در وقت اول زین فرع گذشت **فرع دویم** در بیان مسائل مستعاط معنی استعاط ریختن سعوط است در بینی و سعوط بفتح سین دارو ئیست که در دون فرستند گفته انی العینی شرح الهدایة **مسئله** اگر صائم دارو در بینی روزه او فاسد کرد و قضا لازم آید نه کفارت اما فاسد صوم از برای انکه رسیدن چیزی که دران صلاح بدن است بسوی دماغ در رسیدن بدماغ حکم حکم رسیدن بشکم دارد بدو وجه

یکی انکه دماغ معدن حواس است بمنزلت معده و دیگر انکه دماغ جانبی از جوف است بمنزلت شکم زیرا که بدن بریدن هر دو قائم است پس داروی دماغ حکم شکم را دارد و حکم میان دماغ و شکم منتفی نیست اصلی از ان هرچه بدماغ برسد بشکم میرسد و اما عدم کفارت از برای انست که صورت فطرت به صورت فطر و وصول از منفذ معهود است یعنی دهن و آن در دماغ موجود نیست کذا فی محیط السرخسی و معراج الدرایة و السراج الوهاج و ضیاء و هم علاء و بحر و کفارت در صورت استعاط ثابت ست باجماع علماء مذهب ما الا در یک روایت از امام ابو یوسف که کفارت هم لازم ست کذا فی السراج الوهاج شرح القدوری و ایضا المغنی شرح مقدمة الغزی و هر کس ظاهر مذهب عدم وجوب کفارت ست صرح بذالک فی الفتاوی الخلاصة و ابتدا و اقتصار واتح شرنبلالی و همچنین وجوب کفارت را ذکر کرده اند صاحب کتب حنفیه کما لا یخفی و همین ست مذهب امام شافعی و امام احمد رحمهما الله اگر دارو از بینی تو بحلق نزول نموده روزه فاسد کرد و الا لا کذا فهم من معراج الدرایة و الغنیة شرح المنیة **مسئله** دارو بینی تو بحلق نزول نموده روزه فاسد کرد و الا لا کذا فهم من معراج الدرایة و الغنیة شرح المنیة **مسئله** دارو ریختن در بینی روزه فاسد و قتی شود که دارو ندکور بدماغ برسد کذا فی مقدمة الغزی و شرحها السرخسی ایضا الغنیوی و کذا فی البرای شرح مواهب الرحمن و همچنین مفهوم عیشی از عبارت محیط سرخسی و معراج الدرایة و سراج وهاج که شیر کوشت و انچه در فصل سابق گذشته بود در مسئله استقاء آب در دهان بینی روزه فاسد نمیشود مادام که دارو بدماغ نرسد نیز مؤید همین ست کیف و شرح و غایه آورده که هر چیز که برسد دارو در دهان بینی روزه فاسد کرد و روزه او انتهی و این کلام محمول ست کما لا یخفی و الله اعلم **مسئله** هر چیز که بدماغ صائم برسد زاده بینی مثل آب و شیر و روغن و مانند آن حکم رسیدن دارد دارو در افطار صوم بدلیل انکه حاجب علة مذکوره که هر چیز که برسد بسوراخ دماغ صائم بسوی شکم از راه بینی یا از راه دیگر منفذ صوم ثابت باجماع دلالت بر فساد صوم میکند و صاحب بحر الرائق و صاحب نهر الفائق و صاحب غنیه و صاحب منیه و صاحب بدائع و صاحب فتح القدیر و صاحب تبیین الحقائق و صاحب کافی و صاحب مجمع و صاحب ملتقی و صاحب مختار و صاحب وقایه و صاحب نقایه و صاحب اصلاح و صاحب اختیار و صاحب مختصر قدوری و صاحب مختصر کرخی و صاحب هدایه و صاحب کفایه و صاحب نهایه و صاحب مبسوط و صاحب محیط و صاحب ذخیره و صاحب مفید و صاحب مستفید و صاحب مضمرات و صاحب خلاصة و صاحب فتاوی قاضیخان و صاحب فتاوی ظهیریه و صاحب فتاوی ولوالجی و صاحب فتاوی بزازیه و صاحب فتاوی تاتارخانیه و صاحب فتاوی ابو اللیث و صاحب فتاوی صغری و صاحب فتاوی کبری و صاحب فتاوی ابو السعود و صاحب فتاوی ابن نجیم و صاحب فتاوی حانوتی و صاحب فتاوی حامدیه و صاحب فتاوی خیریه و صاحب فتاوی شرنبلالیه و صاحب فتاوی طحطاویه و صاحب فتاوی شلبیه و صاحب فتاوی رملیه و صاحب فتاوی ابن حجر و صاحب فتاوی شوبری و صاحب فتاوی شبراملسی و صاحب فتاوی بجیرمی و صاحب فتاوی خطیب شربینی و صاحب فتاوی زیادی و صاحب فتاوی ابن قاسم و صاحب فتاوی ابن شهاب و صاحب فتاوی ابن حجر مکی و صاحب فتاوی ابن حجر هیتمی و صاحب فتاوی ابن حجر عسقلانی و صاحب فتاوی ابن حجر عسکری و صاحب فتاوی ابن حجر بصری و صاحب فتاوی ابن حجر کوفی و صاحب فتاوی ابن حجر مدنی و صاحب فتاوی ابن حجر مکی و صاحب فتاوی ابن حجر هیتمی و صاحب فتاوی ابن حجر عسقلانی و صاحب فتاوی ابن حجر عسکری و صاحب فتاوی ابن حجر بصری و صاحب فتاوی ابن حجر کوفی و صاحب فتاوی ابن حجر مدنی

شرح الهدایة و التبیین شرح الکنز و قد مر فائدة اگر شب در بینی دارد بچکاند پس آن دارد در روز بیرون
آید روزهٔ او فاسد نمیشود کذا فی خزانة الاکمل و کذا فی التاتارخانیه لقلائص التجرید هکذا فی البحر الرائق و
هم چنین رائق آورده هم چنین بدین تعلیل گفته است عدم فساد بدین مسئله بلکه چون دارد ندکور باز
بیرون آمد معلوم شد که بچکم نرسیده است یا مستقر نگشته است دران و استقرار شیء داخل در شکم شرط
فساد صوم است انتهی بنا ظر بمولف میرآید که تعلیل صاحب بدین غیر صحیح است بلکه در صورت فرق نیست
در عدم فساد صوم میان آنکه مستقر گردد از ندکور در شکم و بعد ازان بطریق قی بیرون آید و میان عدم
استقرار آن در شکم بلکه علقه عدم فساد دانست هر بچکانیدن دارد از در دبر و ناتج شود و شب بصوم
نیست اصلا و در روز موجود نگشته است بکر بیرون آمدن آن دارد و چیزی در روز معدوم نیست
بذرکه فرمود رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که الفطر مما دخل و لیس مما خرج رواه ابو یعلی الموصلی فی
مسنده پس بین تقدیر احتقان در دبر و اتقاء رد کوشش اگر در شب نمود بیرون آمدن آن در روز مفسد
نباشد و بین دلالت میکند عبارت بحر و امداد و افتتاح هر چه در فاتح آینده مرآید علیه رد الله علیهم فائدة اگر
از کلام صاحب بحر و امداد و افتتاح مستفاد میگردد هر صوم فاسد میشود بدو خون چیزی در بدن صائم لیکن به
خروج چیزی از بدن او فاسد نمیشود تا آنکه اکثر فاتح آینده چیزی را از بدن صائم خواه آنچه ظاهر باشد و خواه
بحس روزنه او فاسد نمیکند و الا در یک مسئله آن هستقاست فقط یعنی آنکه شخص قی آورد بتکلف
عمد او روزه او تباه نمیگردد با آنکه داخل متحقق نیست سوال اگر گفته نشود هر حصر استثنا در مسئله استقا
ممنوعست زیرا که خروج خون حیض و نفاس نیز مفسد صوم است جواب گوئیم هر این شبهه وارد نشود
زیرا که فساد صوم بخروج خون حیض و نفاس ازین جهت است که این هر دو منافی لیاقت صوم اند
پس هم جواز صوم از حائض و نفساء بمنزلهٔ عدم جواز آن از کافر باشد و کلام در مقام در مفسد اتی است
که طاری میشوند بعد تحقق صوم از بدن غیر شخص مسلم پاک از حیض و نفاس هکذا فی البحر الرائق ایضا

فصل سیم در بیان مسائل افطار یعنی بچکانیدن دارد در کوشش مسئله باقطار در کوشش روزه فاسد
کردد و قضاء آن لازم کردد چرا که موجود در هر معنی فطر اعنی وصول چیزی هر اصلاح کننده بدنست بسوی
باطن صائم و کفارت لازم نیاید بواسطه انعدام صورت فطر اعنی وصول زیرا مستفاد آن کذا فی الهدایه
و شرح حمالعینی و الکافی و التبیین و هیچ مذکور نشد از فساد صوم باقطار در کوشش بلا وجوب کفارت بدین است
اجماع علماء ما که افی سراج الوهاج و دین و قنیت هر بچکانیده بشد در کوش دارد بدارو دهن بدارو از بینی
بدین ماند اما اگر بچکانید در کوش آب یا داخل نشد در کوش آب بغیر فعل در مفسد نگردد روزه او بواسطه
انعدام صورت فطر و معنی آن مساکه افی الهدایه اما انعدام صورت فطر ظاهرست و اما انعدام معنی فطر
ازینجهت است هر آب چون بکوش اندر میرود فاسد نمیکرد و آن آب قبل ازو وصول بدماغ پس چون
برسد بدماغ نرساند و دران وقت مصلاح کننده بدن نباشد بلکه مضرتست کذا فی الکافی حاصل کلام آنست
هر وصول دوا، و در دغن و مانند آن هر مصلح بدنست ازراه کوش مفسد صوم است بلا خلاف کذا
فی البحر الرائق و النهر الفائق و برابرست که او فاق کرده باشد دوا را یا دارو دهن بدارو بفعل خود یا داخل نشده
باشد در کوش او بغیر فعل او مرکذا فی خزانة الاکمل و معراج الدرایة و یعنی شرح الهدایة اما وصول آب
و مانند آن هر در صلاح بدن نیست در در اختلاف روایاتست بر مسئله قول اول آنکه روزه
فاسد نگردد مطلقا خواه رسیده است آب بفعل صائم یا بغیر فعل او کذا هر ح فی الهدایه و الفتح و العنایه
در تجنیس و فتاوی و الوالجیه آورده هر همه تمار آنست هر صوم فاسد نمیکرد بوصول آب از راه کوش در
هر دو وجه اعنی آنکه بفعل صائم باشد یا بغیر فعل او کذا فی النهر الفائق و هکذا فی کنز العباد و القلائص ایضا
الکبری و امام زاهدی در مجتبی از امام صدر شهید نقل نموده هر چون داخل کرد آب بدارو در کوش خود صحیح آنست
که فاسد نگردد و انتهی قول دویم آنکه روزه فاسد کردد مطلقا خواه رسیده است آب از راه کوش بفعل صائم یا
بغیر فعل او همچنین ذکر کرده است امام زاهد در مجتبی نقلا عن امام الصغیر الاصح و عبارت مجتبی اینست

کرده جامع اصغر او در صورتی که اگر صائم اغتسال کرده یا منغمس گشت در آب یعنی فرو رفت در آن پس
داخل نشد آب در گوش صائم تقاضا کننده آن روزه بلا انتهی و همچنین ذکر کرده است در نصاب و تاتارخانیه نقلا
عن الجامع الصغیر الاوزجندی و عبارتش این است که در جامع صغیر از جند مرزا آورده که اگر داخل نشد آب در گوش
صائم اختلاف کرده اند در آب این صوم واضح است که فاسد نگردد بنزد اگر داصل نشد است بسوی
از درون سر و وصول نجرد در صلاح بدن است شرط نیست فساد صوم بلا تا انکه فاسد میگردد روزه
باوغال جهت دفاع کردن آن در داخل بدن یا انکه اصلاح بدن در درون موجود نیست انتهی در محیط برهانی
آورده که امام محمد در اصل ذکر کرده است فساد صوم بلا در افطار گوش مطلقا و فرق نکرده است میان انکه
صلح بدن است و انچه مصلح آن نیست انتهی و این عبارت محیط نیز همین تا ئید همین قوام نماید به
قول سیوم انکه داخل شده است در گوش صائم بغیر فعل وی چنانکه خوض کرد در آب بغیر فرو رفت در آن
پس آب بگوش او رفت روزه او فاسد نگردد و اگر ریخته شد آب در گوش عمدا دین اختلاف علماء است
و صحیح فساد صوم است بنزدیک باید دانست که داخل شدن ماء بفعل این شخص پس اعتبار نکرده شود در آن
صلاح بدن بلا چنانکه اوغال جهت دفاع کردن آن در هر دو کنه اقوال الامام فاضیخان فی شرح
الجامع الصغیر و التصحیح کرده است این تفصیل بلا را امام قاضیخان در فتاوی خود ترجیح داده است اور ابن
الهمام در فتح القدیر کذا فی البحر الرائق و هو الصحیح کذا فی ایضا المعنوی شرح مقدمة الغزنوی هو الاصح
کذا فی الخلاصة شیخ الاسلام علاء شرح الوقایه و شرح الشیخ ابی المکارم علی مختصر الوقایه و صاحب بحر الرائق گفته
که حکم داخل آب از گوش در حال غسل نیز مثل حکم آن در حال خوض است در عدم فساد و صوم انتهی در
محیط برهانی و جهتی شرعا قدر در آورده است که اگر صائم را در حال اغتسال آب بگوش او در رفت فاسد نگردد
روزه او بلا خلاف انتهی و لفظ بلا خلاف که در این عبارت مذکور نشده محل بحث است چرا که بیشتر از کلام
زاهد نقل نموده شده است خلاف او را و الله اعلم **فائدة** شرط نکرده است امام محمد رحمة الله تعالی در مسئله فطر

چیز را در گوش و وصول آن چیز بلا بدماغ پس از راه جهت اختلاف کرده اند مشائخ رحمهم الله تعالی در این مسئله
بعضی گفته اند که روزه فاسد وقتی گردد که برسد بسوی دماغ و بعضی گفته اند هر چند غالب شد در گوش او گانی پود برای
وجوب قضا کذا فی المحیط البرهانی و التاتارخانیه و در ضیا بمعنوی شرح مقدمه غزنوی گفته که در مسئله
افطار در گوش فاسد وقتی شود که برسد آن چیز بدماغ انتهی و اکثر عبارات متون و شروح و فتاوی نیز
دلالت میکند بر اشتراط وصول بدماغ و انچه مشتهر گشته است که اگر در استنشاق آب بی بینی نرفت از راه پس
باز بیرون آمد بدماغ نرسید روزه فاسد نگردد نیز موید اشتراط وصول بدماغ است **فائدة اخیره** فساد
صوم در صورت افطار در گوش نیز مقید است بتذکره صوم که قائده فی الضیا المعنوی پس ازان معلوم شد
که اگر در وقت افطار روزه یاد نداشت روزه پس بلا خلافی نشود **فائدة اخیره** انچه دین نوع مذکور شد هر قطره
در گوش مفسد صوم است مراد بآن افطار چیزیست که نرم باشد اما اگر داخل کرد چیز خشک را در گوش
خود فاسد نگردد روزه بآن کذا فی شرح القدوری للاقطع الاسفرائی و شروع بنگرد در محیط برهانی
و فتاوی قاضیخان و خزانه المفتین شرح قدوری و سراج الوهاج آورده که اگر صائم نخاریده گوش خود بلا چوب
پس بیرون آورد چوب بلا و بیرون آمد بسبب آن چوب چیز سرخ از بریم گوش پس باز داخل کرد آن چوب بلا بار دیگر
در گوش بالان بریم بهم پس باز بیرون آورد چوب بلا و باقی نماند بریم در گوش روزه فاسد نگردد انتهی **حبس دوم** در
بیان حکم وصول زعفران غیر ساده اعنی مخلوط که در بدن اصلا نیست بلکه سبب عارضی شده و این حبس
مشتمل بر دو نوع است **نوع اول** در بیان انچه آشامیدنی دارد و در جراحتی هست بر شکم یا بر سر **مسئله** اگر صائم
بر شکم جراحتی دارد که باندرون شکم رسیده است یا بر سر جراحتی دارد که بدماغ رسیده است و در ان جراحت
دارو انچه ثابت اگر آن دارو تر باشد فاسد کرده روزه او و لازم آید بر او قضا بواسطه وجود معنی قطر اما کفارت
لازم نگردد نیز از صورت قطر موجود نیست و کفارت لازم وقتی شود که صورت قطر موجود شود
کذا فی الهدایه و الکافی و غایة البیان و این مذهب الامام اعظم رحمة الله تعالی و در مسئله قطر

نمودیشه بداردتر از ابرا اگر آنکه اگر دارد خشک باشد روزه فاسد نمیشود بالاجماع که انی الهبوط و تحقه الفقهاء
و غایة البیان و العینی شرح الهدایه دلیل گرفته اند امام یوسف و امام محمد رحمهما الله تعالی در مسئله دوم ابرتر
باینکه چون انه صائم دارد در درجوجت حاصل گردد و سلا یقین بوصول آنچه منفذ جوجت
از مقامات اصلیه نیست پس کار هر دو میشود و کار بر شک در میکرده و صوم امر متیقن است پس حکم
نکرده شود زوال او بامر مشکوک فیه پس شبهه حکم او مثل حکم دارد خشک دانم ابو حنیفه رح میفرماید رح چون
صائم دانسته در درجوجت انه جنت پس هر شیئیکه طلاقات کنند تر در دانه تر در جوجت رح پس انصدار
کنند دو اسپرا سفل غالبا چه پرچیز رح مانع است طبع او انحدار و تسفل است پس برسد بسوی انه دون
بسبب انحدار و تسفل بخلاف دوا خشک رح آن خشک میماند تر در جوجت رح پس بسته میگردد دهان
جوجت و نفوذ نکرد آن دوا بسوی اسفل کذا فی الهدایة و غایة البیان و العینی شرح الهدایه سوال اگر
گفته شود رح در دوا تر نیز وصول نمود متیقن است و صوم متیقن است و مقرر است که یقین زائل نمیگردد
مگر بمثل یقینی دیگر پس باید رح روزه فاسد نگردد بر مذهب امام اعظم رح نیز اگرچه دوا تر باشد
جواب گوییم رح محقق ابن الهمام در فتح خود فرموده رح امام اعظم رح میفرماید رح در اینجا موجود میگردد وصول به
طریق عادت نه وصول بطریق یقین و موجب فساد صوم اگرچه وصول یقینی نیست لیکن آن امر است مظهر
بنفسی خود رح قوت توان یافت بر وجود او در اروا سببی ست ظاهر عینی بودن دوا در مانع و سیال
و بر امر بنفسی خود مظهر باشد در اروا سلا سببی ظاهر بود دار کرده شود حکم سلا بران سبب پس چون دوا
تر دلیل وصول آن بمعده حکم کرده شود در امر بوصول بطریق عادت بخلاف دوا خشک که ثابت نشده
ست در او دلیل وصول آنچه مراهم محقق ابن الهمام در مسئله علک فرموده که چون دانسته شود در بعض علکها وصول
بطریق عادت واجب ست حکم کردن در امر بفساد زیرا که چیزیکه غالب ست وصول آن عادة مثل متیقن است
در انها و صوم انتهی یاید دانست که در غایة البیان و العینی شرح هدایه آورده رح آنچه مذکور شد از فرق میان دوا

تر خشک نزد امام اعظم رح همین ست ظاهر از روایت چه ذکر کرده ست این فرق سلا امام محمد در اصل عین مبسوط
و شمس الائمه سرخسی نموده که فرق کرده شده ست در ظاهر روایت میان دوا تر و خشک لیکن اکثر
مشائخ بخلاف آنند که اعتبار در وصول است تا اگر یقین شد بوصول دوا در دماغ خشک سبز شکم و دماغ
فاسد نمیشود و اگر یقین نشد بعدم وصول دوا در دماغ تر سبز شکم و دماغ روزه فاسد نمیشود و انهر مانی الغایة و
العینی و امام ابن الهمام در فتح خود و صاحب نهر فائق در نهر خود نموده رح از عبارات این کتب ظاهر میگردد
رح همین شمس الائمه ترک اکثر مشائخ بمجرد نقل نموده صاحبان ظاهر روایت ست لیکن تحقیق آنست رح میان کلام
اکثر مشائخ و ظاهر روایت منافاة نیست زیرا که چون بنا کرد امام اعظم رح بر عدم وصول رح در دوا تر بر نبوت
دلیل از وصول پس بالضرورة معلوم شد رح هر دو قسم که در کلام اکثر مشائخ مذکور اند نیست اختلافی در آنها
اصلا تا گاه اگر یقین نشد بوصول فاسد کرده صوم بلا اختلاف و اگر یقین شد بعدم وصول فاسد نگردد بلا خلاف
و اینجا قسم سیوم که یقین نیشود یکی از این هر دو همین ست محل اختلاف میان امام اعظم رح و صاحبین پس حکم میکند
امام اعظم رح بفساد صوم بنا بر وجود دلیل وصول و صاحبین میگویند بعدم فساد آن انتهی مافی فتح القدیر و نهر الفائق
قائل کلام در مقام آنست رح مسئله اذا ضغ دوا در درجوجت شکم باسکر یا بدون راه دارد بر شش و مثانه
هر دو یا تر یا خشک و بر هر تقدیر تا صائم سلا یقین نشد بوصول آن بسوی شکم و دماغ یا دو سلا یقین شد
بعدم وصول آن بسوی شکم و دماغ یا یقین نشد او اسکیل این هر دو پس اگر یقین شد او اول وصول دوا فاسد
گرداند صوم او بلا خلاف خواه دوا تر باشد و خواه خشک و اگر یقین نشد او سلا بعدم وصول فاسد نگردد صوم
او بلا خلاف خواه دوا تر باشد و خواه خشک و اگر یقین نشود بوصول و نه بعدم آن پس اگر دوا خشک است
نیز ناسد نگردد صوم او بلا خلاف و اگر دوا تر است فاسد کرده نزد امام اعظم رح خلافا لصاحبیه رحمهم الله تعالی
هذا ما استفیض من کلام صاحب فتح القدیر و آبجر الرائق و الله اعلم فائدة یاید دانست رح چنانکه ذکر شد ازماده
صوم اینجا دوا و در جوجت شکم نیز نزد علماء ثلثه ما یا نزد امام اعظم رحمه الله تعالی فقط آن نیز مقیدست باینکه
صوم برنیش دوا و در جوجت شکم نیز

در عین دارد انداختن روزه یاد نهته باشد صرح بهذا العقید فی السراج الوهاج پس ازان معلوم شد که اگر در عین دارد انداختن روزه یاد نه باشد روزه صحیح است و این که مفهوم مخالف در روایات فقهیه حجت است بلا خلاف که در دلائل اصول حجت نباشد کما صرح به ابن الملک شرح الوقایه فی باب المهر **فائدة ایضا** انچه پیشتر نگاشته بیان اختلاف ائمه دین امام اعظم و صاحبین بود لیکن باید دانست که بعد از تقرر مذهب امام اعظم و صاحبین فتوی بر قول یکی از صاحبین یا بر قول هر دو صاحب بمرادی که در فصل اوقات نماز آورده که بر رستی فتوی صریح مراد نیست بلکه مراد عمل کرده شود بر قول امام اعظم و اعدال کرده شود بر قول صاحبین یا بر قول یکی از صاحبین یا بر قول هر دو صاحبین غیر از صاحبین اگر چه تصریح فتوی به نکنند بانکه فتوی بر قول ایشان است مکرر در وقت ضرورت از ضعف دلیل امام اعظم یا وجود تعامل بر خلاف قول او چنانکه در فرائض گذشت انتهی **فائدة ایضا** اگر چه نزد صاحبین انه افتصاد دواء در هر دو حنث سکم یا سه بار نماند روزه او فاسد نمیشود لیکن این فصل مکروه است نزد ایشان نیز کذا فی الاشباه و شرح القدوری **فائدة ایضا** آنچه مذکور شد که نزد امام اعظم انه افتصاد دواء در هر دو حنث سکم یا سه بار نماند روزه او فاسد نمیشود این نیز مخصوص بسه صورت است اما اگر سکنی که در هر دو حنث سکم یا سه بار نماند روزه او فاسد نمیشود این نیز مخصوص بسه صورت است اما اگر سکنی که در هر دو حنث سکم یا سه بار نماند روزه او فاسد نمیشود روزه در رکن ادای معدن شرح الکنز و شفاء قاری علی هامش مسند امام اعظم و در فتاوی قاضیخان اگر دواء در هر دو حنث سکم یا در هر دو حنث سر سکنی علی پس رسید آن سکنی باندرون و نه کفته است که روزه او فاسد نمیشود لیکن قیاس مسئله بیکان نیز آنست که فاسد کرده اورده انتهی فاطوان ضعیف مرقوم است که در مسئله انداختن سکنی در هر دو حنث سکم یا سه تویزه حکم آن باشد که در مسئله بیکان نیز اگر نقل کرده اند فقها، در مسئله بیکان در روایت علی یکی روزه او فاسد و دیگر در عدم آن تعمیل نموده اند عدم فساد را یا نکه موجب نشده است از صائم او خال بضعیف خود نه بطلا صلاح بدان در مسئله سکنک او خال بضعیف موجود است اگر چه اصلاح بدان موجود نیست پس شاید انداختن سکنک مثل او خال چوب در بردن ضعیف آن در هر دو گمان لا یفهم و نه چیزا ام ظهیریه و خانیه و هندیه است که خارق معتاد نموده و غیر

مفاده پرا برانند نزد امام اعظم و هر چیز که داصل کرده شکم یا بدماغ انشی این نیز تا بدشکم روزه او صوم باطل است در صورت انداختن سکنک در هر دو حنث علیه روایة الحسن عن امام اعظم **نوع دویم** در بیان حکم رسیدن بیکان تیر یا آهن نیزه بشکم صائم **مسئله** اگر داخل شد تیر در شکم صائم از یک جانب و بیرون رفت از جانب دیگر یا نکرده روزه او که آنی فتاوی قاضیخان و المحدد عنه و معراج الدرایه و التبیین و البحر الرائق و همچنین فاسد نکرده روزه اگر تیر درون شکم ماند لیکن باقی نماند بهت طرفی از تیر بیرون از شکم که آنی اتا نار فانه و التبیین و اگر باقی ماند پیکان تیر یا آهن نیزه در شکم صائم روزه او فاسد کرده که آنی التبیین و البحر الرائق و همچنین فرموده است امام سرخسی که در مبسوط خود عبارتش چنین است که اگر طعن کرده شد صائم سلاح بنیزه تا انکه رسید بسر شکم او فاسد نکرده روزه او نیز اگر چنین نیزه در دست طاعن است و اصل نشده است بسر یا طن او بحیثما که داصل کرده چوبی علی در بر خود و طرف آن در دست اوست اما باقی نماند آهن نیزه در شکم صائم روزه او فاسد کرده زیرا که متحقق شده است دران وصول حقیقة و حکما انتهی و در فتاوی قاضیخان در صورت ماندن آهن یا نه درون شکم اختلاف نقل کرده و تصحیح عدم فساد نموده و عبارتش اینست که اگر طعن کرده شد صائم سلاح بنیزه و آن رسید بشکم او پس بیرون آورد آنرا فاسد نکرده روزه و اگر باقی ماند آهن نیزه در شکم او اختلاف کرده اند مشائخ دران و صحیح آنست که فاسد نکرده روزه یزدا که موجود نشده است دو سے سلاح بدان و نه ضوع زصائم آنهتر و در فتاوی خلاصه نیز تصحیح عدم فساد نموده لیکن امام زاهد در قنیه می فرماید که چون طعن کرده شد صائم را به نیزه پس باقی ماند آهن نیزه در شکم او و درین اختلاف مشائخ است و ظاهر آنست که فاسد کرده انتهر و وجه ظهور فساد آن است که تعمیل کرده شده است بدان جانب محیط سر حسی را به فساد و اعنی انکه داخل شده است این نیزه در شکم در بعض عباد پس شد حکم آن مثل حکم چیزیکه داخل کرده آنرا صائم بضوع خود والله اعلم **مسئله** اگر صائم طعن کرد نفس خود را به نیزه حکم او مثل حکم طعن غیر باشد در جمیع احواله که ذکر کرده شد غیر که بیرون آورد آنرا فاسد نکرده روزه او و اگر باقی ماند چیزیکه از آن درون شکم دران اختلاف

ست و صحیح علم نداشت گوئی معراج الدرایه بخاطر این ضعیف سر آید پس مقتضای عبارت متقدم تا صحیحا بان
متقدم دلالت میکند صحیح در بجا نداشتن بود چه او در مسئله طعن فی تعلیل کرد عدم فساد صوم را بعدم وجود صنع
از صائم و در اینجا صنع صائم موجود شده والله اعلم **فائدة** جمیع انچه درین نوع مذکور شد مذهب ما بود اما
نزدیک امام شافعی اگر طعن کرد صائم خود را یا طعن کرد او را و دیگری طعن کرد او را فاسد کرده اگر چه کیفیت
او بیرون ماند یا نشود و همین اگر صائم داخل کرد حب را در بن خود و طرف حب در دست او ست فاسد
کرده روزه او نزد او اگر چه نه نزد ما مگر ان معراج الدرایه **نوع سیوم** در بیان ضبط مسائل و حصول
شی از شافذ بدن یا بدو ست که علامه شمنی رحمة الله در شرح مختصر وقایه نوشته که انچه داصل کرد
بسوراخ داخل بدن صائم یا بدو نعمت یا داصل کرد و از شافذ بدن یا از غیر شافذ بدن اما انچه داصل
کرد از غیر شافذ مفسد صوم ست اصلا چنانکه مغسل کرد آب پس یابست سر دی آن در شکم یا جوب
کرد لذام خود بر دهن پس یابست طعم آن در داخل بدن یا سر به اندخت در چشم پس یابست
طعم آن در حلق خود یا بزیر خت خود انچه داصل کرد از شافذ آن نیز بر دو نوع ست
یا داصل کرد از بدن و طعم آن ظاهر ست چنانکه پیش گذشت و یا داصل کرد از شافذ بدن سوراخ دن
و در صورت روزه فاسد کرد و قضا لازم آید بلا کفارت چنانکه دارو اندخت در در یا در بینی یا بلا
جرحت شکم که باندرون راه داشت یا زن دارو در رئیت یا فرج خود یا داخل شد آب بسوراخ باطن صائم
در حالت ستحمی یا استنشاق نمود پس داخل شد آب از ان و رسید بداخ او انتهی کلام الشمنی
و حاصل کلام در ینمقام تا بدانچه مفهوم شد از شمنی و سائر کتب فقه انست که وصول شی از غیر شافذ
بدن منفذ صوم ست اصلا بالاتفاق اما شافذ بدن یا بدو انست که شافذ در بدن انسان بر سه
قسم اند اول دهن دوم سائر شافذ معتاد و غیر دهن چنانکه بینی و گوش و در و فرج زن سیوم غیر معتاد
چنانکه منفذ جرحت شکم و جرحت سر و چیزی که داخل کرد بسوراخ اندرون صائم بر چهار وجه ست یا

صلح بدهنت یا مصلح بدن نیست و بر بر دو تقدیر یا رسیده ست بفعل صائم و یا بغیر فعل این چهار وجه شد
چون این چهار وجه بلا در سه قسم شافذ ضرب کنیم جمله دوازده وجه شود پس این دوازده وجه را در سه
قسم بیان نموده مر آید **قسم اول** اما حکم دهن آنست که هر چیزی که رسیده ازان بسر شکم صائم اگر رسیده است
بفعل صائم و نیز مصلح بدهنت اعنی قابل نشذ یا دوا ست فاسد کرد روزه او و واجب آید قضا و کفارت
یا جامع عمدا مذهب ما و اگر رسیده ست بغیر فعل صائم یا مصلح بدن نیست یا منفعت گشته ست بفعل
صائم و صلاح بدن بر دو صحا فاسد کرد روزه او و لازم آید بر هر قضا بلا کفارت یا جامع عمدا، ما و دو آنچه
از نفیر بینی بیرون می آید هر گاه که از گرمی مغز سر داخل شد آب در حلق او در روزه فاسد نکرد مادام که نزدیک
حلق نشد اگر چه بحس بگرد ائی نمرده که این خلاف مذهب ست **قسم دوم** اما حکم سائر منافذ معتاد آنست
که هر چیزی که داصل کرد از انها بسر شکم یا دماغ اگر رسیده ست بفعل صائم و هم در در صلاح بدن ست
فاسد کرد روزه او و لازم آید بر هر قضا بلا کفارت یا جامع و اندا صاحب سراج وهاج نموده که وجب قضا
بلا کفارت در سه وطا حقنه و آنطار در گوش یا جامع ست انتهی و اگر رسیده ست بغیر فعل صائم و آن چیز مصلح
بدهنت نیز همین حکم ست یعنی وجب قضا بلا کفارت که افهم فی کلامهم و لهذا در فرائد الاحکام و
معراج الدرایه گفته هر چه داخل دارد و در گوش صائم لازم آید بر در قضا بلا کفارت خواه بفعل او یا شنه خواه بغیر
فعل او انتهی و اگر رسیده ست بفعل صائم و لیکن در در صلاح بدن نیست چنانکه آب طاهر ست کفارت
لازم نیاید اما فساد صوم پس در گوش تصریح کرده اند بانکه فاسد صوم مختلف فیه ست و امام قاضیخان فرموده
که صحیح فساد ست و امام زاهد بر در مجتبی گفته هر سه الاصح و در بحر ترجیح داده ست این قول را و در فتح القدیر
گفته الاجود الذی قاله الامام زاهد و غیره گوش پس تصریح کرده ست امام ابن الهمام در فتح القدیر بانکه اگر صائم داخل کرد چه
بلا در خود و غایب کرد ان چوب را در ان یا پنبه نهاد زن در فرج داخل یا استنجا کرد صائم و مبالغه کرد
در ان پس آب بسوراخ داخل در اید روزه در فاسد کرده و غرز ایم فی اختلافی بلا در فساد صوم درین صور انتهی

در مقاصه آورده هر چیز که برسد با ندرون سر از راه بینی یا با ندرون شکم از راه دبر مفطر صوم است
با جماع ولازم است بر وی قضا انتهی ذکر رسیده است بغیر فعل او و نیست در هر صلاح بدن پس در کوش
تقریح کردست امام قاضیخان و صاحب محیط برهانی و قنیه تا بطلان صوم بلا خلاف لیکن اسلام بابو
در همین از جوامع اصغر فساد صوم نقل نموده چنانکه بیشتر ذکر شد بطلان کرده کش نبوده اما در غیر کوش
واقع است اختلاف عبارات پس آنچه نوشته اند که اگر صائم ﷺ در حالت استنشاق آب در بینی
خطأ نه رفت روزه او فاسد نمیشود تا بینکه فساد صوم ﷺ در سائر نظائر خود و آنچه ذکر کرده اند
که اگر زن بیه نشانده بود در فرج خارج پس در فرج داخل ندرفت فاسد کرد روزه آن زن این نیز
مؤید بیشود فساد صوم ﷺ در سائر نظائر خود و هذا علی تقدیر باکه مشت آن نیز بحسب اطلاق
خود متعلق به ترجیح نباشد و همچنین آنچه بیشتر از شتی شارح مختصر قایه که گفته است بحسب ظاهر خود
نیز ترجیحی ندارد لیکن در فتاوی غیاثی ان گفته که اگر صائم را زده شد به تیر یا طعن کرده شد به
نیزه و با قیمانده آهن آنها در شکم او اختلاف کرده اند شارح در فساد صوم او و صحیح عدم فساد است زیرا که
موجود نشد است در در فعل صائم در نه اصلاح بدن اشعر و این تعلیل ترجیح نیست بر عدم فساد ﷺ و ما نحن فیه
والله اعلم **تنبیه** مفهوم ماند که اصیل نیز سوراخ اگر مردستی است از شاذ معتاد ده در این حکم
زیرا که دخول چیز در اصیل مر مفسد صوم نیست نزد امام ابو حنیفه رحمة الله خواه داخل شده است بفعل صائم
یا بغیر فعل او و خواه مصلح به است یا غیر مصلح به دلیل انکه گفته اند مر بیان در اصیل مشکم مفتقر نیست
پس دخول آن در ان عضو نباشد مطلق چنانکه تفصیل آن در ادا خر باب پنجم خواهد آمد ان شاء الله تعالی
قسم سیوم اما حکم شاذ غیر معتاد پس در شاذ غیر معتاد و غیر معتاد ده بر اینند ﷺ
نزد امام ابو حنیفه ﷺ در انچه داصل کرده بدماغ صائم و شکم او انتهی و خود را که گفته انکفایه و معراج الدرایه مطلقا
عن الافصاح فلیتامل والله اعلم **فصل سیوم** در بیان خوردن چیز مر صائم غذا دوا نباشد و این فصل

نیز مشتمل است بر دو جنس **جنس اول** در بیان ابتلاع سنگریزها و آهن پاره ها و مانند آن **مسئله** اگر صائم
فرو برد سنگریزه را یا آهن پاره بسیار فاسد کرد روزه او و لازم آید بر وی قضاء آن روزه بواسطه وجود
صورت فطر در آن ابتلاع ست و لازم نیست کفارت بر وی زیرا که انعدام معنی فطر در آن ملاحیت
شهوت مر تفدیر ﷺ و تبدادر ﷺ کذا فی الهدایه و معراج الدرایه و یعنی شیر چرا پهلو بد همین ست حکم هر
چیز مر غذا نکه فرو شود بآن و نه دو کرده شود بآن تا انکه واجب آید بر وی قضا بلا کفارت بر ابرست
که آن چیز کم از مقدار نخود باشد یا زیاده ازان کذا فی جامع الرموز و فساد صوم و قتی ست هر روزه یاد
نباشد اما اگر بوقت فرو بردن سنگریزه و امثال آن روزه یاد نم شت فاسد نکرد روزه او کما
لا یخفی و هم بیشتر دو باب سیوم کذشته بود در خوردن چیز مر در غذا یا دوا نیست مثل سنگریزه و امثال
آن مرجب قضا ست فقط بشرط انکه صائم ندکر عادت خوردن آن نه باشد اما اگر عادت کرفته
ست خوردن آنرا لازم آید بر وی قضا با کفارت فیلتبر **فائده** در عیون المذاهب جامع الله ارد ست
آورده که با بتلاع سنگریزه یا چیز دیکر مر صائم غذا دوا نباشد قضا لازم آید بلا کفارت الا نزد امام مالک
کفارت نیز لازم آید انتهی و علماء عین در شرح هدایه کفته مر زراه امام مالک در کتب مالکیه نیز موجب قضا
بلا کفارت منقول نشده و همچنین ست مشهور از مذاهب او و انچه بعضی نقل کرده اند نزد او موجب کفارت ﷺ نزد
امام مالک آن قول سخنون ست فقط مر زاصحاب امام مالک ﷺ بود انتهی پس بر آن تقدیر وجوب
قضا بلا کفارت در خوردن چیز مر صائم غذا نباشد مر تبدادر ﷺ را مر ست مجمع علیه شاید میان الله ارد و الله اعلم و بفضله
انشاء الله مرجب تفدیر و تبدادر ﷺ نباشد بعضی ازان در باب سیوم کذشته بود و بعضی ازان در
فصل مهم ازین باب خواهد آمد انشاء الله تعالی **جنس دوم** در بیان ابتلاع چیز یکه در میان دندان مانده باشد
لوطعام و مانند آن و این جنس مبتنی ست بر سه نوع **نوع اول** در بیان انکه آن چیز مقدار نخود یا زیاده
ازان باشد **مسئله** اگر صائم ابتلاع کرد چیز یرا که در میان دندان در میان مانده بود اگر آن چیز بسیار باشد افی مقدار

نخورد باشد یا زیاده از آن فاسد کرده روزه واجب آید بر هر قضا بلا کفارت نزد امام ابو یوسف و امام زفر و
لازم آید هر قضا با کفارت بهم زیرا که این در اصل طعام است و بعد از آن تغییر نموده است پس در کفارت
لازم آید چنانکه در گوشت کشنده و امام ابو یوسف و میفرماید که این چیزیست که نمیکرده میشود و اهل طبع
آن را در میل نمیکنند بجانب او پس گشت از جنس چیزی که صائغ نمیشود پس لازم نمیاید کفارت
دران چنانکه لازم نمیاید در کحل و خاک کذا فی الهدایه و معراج الدرایه و غایة البیان و النهایه و شروح الهدایه و التبیین
باید دانست که صاحب هدایه و غیر او از اصحاب شروح و مقاصر این اختلاف ما بین امام یوسف و امام زفر رحمهما
الله تعالی کرده اند لیکن ترجیح نموده اند قول امام یوسف و صاحب فتح القدیر فرموده که تحقیق آنست که مشایخ
که مفتی باشند و در وقایع نفتوی رسیده باشد مراد ایشان از نوع اجتهاد و موقت باحوال عرف و عادت میکنند
شده است که در لزوم کفارت مفتضی قوت بسیار کمال جانب پس مفتی نظر کند در صاحب این واقعه که آیا نوع
کسانیست که مقرر و معتاد در طبع انها مثل این چیز باشد یا نه کذا نقل عن بعض المشایخ و بقول امام ابو یوسف و مفتی بر همین مراد است
عادت و جود کفارت و کسانیست که بودن طعام در دندان تاثیر نمیکند در کراهت طبع او پس لازم
کند بقول امام زفر و مفتی بر وجوب کفارت انتهی مافی الفتح و مفتخر نماند که آنچه صاحب فتح
القدیر فرموده تحقیقیست عجیب و امر رضا بتکلیف محض و در ما نحن فیه هیچ فائده مترتب نخواهد شد الا انکه به
حسب اصل روایت مفتی بر قول امام ابو یوسف است بدلیل انکه در فتاوی سراجیه و خزانة المرویات آورده که
مفتی بر اقوال ثلاثه قول امام اعظم است بعد ازان بر قول ابو یوسف بعد ازان بر قول محمد بود ازان بر قول زفر
انتهی حضرصاحب درینمقام که امام شمس الائمه سرخسی رحمة الله در مبسوط خود آورده که قول امام ابو یوسف همین است
قول امام ابو حنیفه و امام محمد رحمهم الله تعالی طلبیده بر فائده اجمالیه میان امام ابو یوسف و امام زفر مذکور شد
و تنبیه باید شد که آنچه در میان مانده باشد در اصل صائغ غذا باشد و دوا باشد که ذکر او نموده اند بالقصد و
جامع الرموز و همین مفهوم میگردد از دلیل امام زفر پس اگر آن چیز در اصل صائغ غذا و دوا نبود کفارت لازم نیاید

نزد امام زفر هم و الله اعلم فائدة ایضا در لزوم قضا بلا کفارت نزد امام ابو یوسف بقدر درون چیزی
مقدار نخود در میان دندان فوق نسبت میان انکه داخل کرده باشد صائم آنرا بالقصد خود بسوی شکم یا
خود داخل شده باشد بلا صنع و در صریح بنداتک المحیط البرهانی و المحیط السرخسی فائدة ایضا و صدم
در بقیوت نزد امام ابو یوسف نیز مفسد است با نکه در حلق فرو بردن آن روزه یاد نباشد قیده بذلک
فی قاضیخان پس اگر روزه در آن وقت یاد نباشد روزه او فاسد نمیشود اصلا صریح بذلک فی
الضیاء و المعتبر شرح مقدمة الجزری نوع دوم در بیان انکه آن چیز که از مقدار نخود باشد مفسد
نوع سابق نذکر کرد بیان چیز بیاید و اما اگر فرو برد در میان دندان چیزی اندک تر از نخود فاسد نمیشود
کذا فی المبسوط و الواقعات و باین مذهب ما امام زفر فرقة الله تعالی فاسد کرده روزه او در قلیل چنانکه در
کثیر کذا فی الهدایه و التبیین و مشی قول زفر نیست مذهب ما مشتمل است معراج الدرایه و بعضی شروح
الهدایه و از محیط سرخسی مستفاد میشود که نزد زفر فرو بردن قضا واجب است قضا بالکفارت در قلیل چنانکه در کثیر و به
قول امام شافعی است که در هر حال ظاهر بدست و الله اعلم روزه فاسد نمیکرده بصفحه پس ابتلاع شئی قلیل
از میان دندان ابتلاع از دست از خارج بدان و ابتلاع شئی قلیل از خارج از هر دهن مفسد صوم است یا نکه نوم
و شئی قلیل تابع دندانست بنزد آب دهن چرا حترازند در ممکن نبود در حیث انکه قلیل یا اثر بقا در
میان فرجهای دندان عادة پس معفو کرده شد از انچه نکه گرده شده است آب دهن علاوه ا کثیر پس باقی بیاند
در دهن عادة پس ممکن است تحرز از در پس عفو کرده شده است آنرا کذا فی الهدایه و معراج الدرایه و غایة
البیان و النهایه و شروح الهدایه و التبیین شروح اکثر و مبسوط السرخسی حاصل کلام آنست صریح ابتلاع شئی قلیل از
میان دندان در شروح الهدایه و التبیین و مبسوط السرخسی حاصل کلام آنست صریح ابتلاع شئی قلیل
میان دندان مفسد صوم نیست و زنده مذهب ما برا نیست که فایده نباشد آن چیز یا دریست فرو برده باشد
آنرا و برا نیست که قصد کرده باشد فرو بردن آنرا یا فرو رفته باشد بغیر قصد او کذا فی المحیط البرهانی و نقل عن غایة
البیان و در تاتارخانیه از محیط برهانی آورده که اگر میان دندان صائم چیزی بود پس فرو رفت آن چیز در شکم او

دوران حال در گلوگاه میدانست دخول آن چیزی مثلاً فاسد نکرده روزه او و این وقتیست که آن چیز قلیل است
اما اگر کثیر باشد فاسد کرده روزه او خواه فرو برده باشد از آنرا صائم خواه فرو نرفته باشد بغیر صنع او انتهی و
این عبارت منتقضی میگردد بچون او حال کرد صائم شئ قلیل مثلاً یعنی خود روزه او فاسد گردد پس مخالف
شد عبارات متقدمه بجرانی که در تقریح میکند بعدم فساد مطلقاً و صاحب غایة البیان بعد نقل این برده و آنرا
تقریح روایت عدم فساد مطلقاً نموده است و گفته که همین است مذهب امام ابو حنیفه رحمه الله تعالی و صاحب
تاتارخانیه گفته که هو المختار یعنی فتیه حسن آنچه درین زمانه گذارشته که با بتلاع شئ قلیل از میان دندان
نزدیک روزه فاسد نشود آن وقتی است که بیرون نیاورده باشد آنرا از دهن اما اگر بیرون آورد و بزبان خود
یا بدست یا بغلان پس باز خورد آنرا فاسد کرده روزه او بالاتفاق قلیل باشد آن چیز یا کثیر که این قاضیخان
همین عبارت شرح الوقایه و همین است قول امام فقیه ابو جعفر احمد رحمهم الله تعالی که انی معراج الدرایه انتهی و صوم
در کثیر فاسد میشود و امام در قلیل بجهة آنست که چون صائم بیرون آورد آنرا در دهن شئ قلیل مثلاً ممکن گشت
احتراز از آن و خال آن پس باشد حکم آن شئ قلیل چیز مرد اخال کرده باشد آنرا از خارج دهن اصلاً که انی غایة البیان
و تبیین شرح الهدایه و در محیط رضی آورده که چون بیرون آورد شئ قلیل مثلاً زدهن خود پس باز فرو برد آنرا فاسد
کرده صوم او بالاتفاق پس چون فاسد گشت روزه او به فرو بردن شئ قلیل عبد را از اخراج لازم نیاید کفارت
نزد امام ابو یوسف رح چنانکه لازم نیاید به نزد او در شئ کثیر برادر که این هیچ متفقند در نیست انتهی و شیخ
ابو الکارم در شرح منتقده و غایه فرموده که اگر بیرون آورد صائم چیزی را رح در میان دندان او بود پس باز بخورد
آنرا لازم نیاید کفارت بنا بر اینست که آن چیز قلیل باشد یا کثیر تنمر و در فتاوی ظهیریه و خلاصه آورده که
چون بیرون آورد آنرا پس باز بخورد روزه او در وجوب کفارت چهار قول است فقیه ابو جعفر فرموده که
اصح عدم کفارت است انتهی و در الصحیح که انی قاضیخان شرح الوقایه و در صحت او آنست که این
همین متقدم تر است مذهب ها تقدم و بعد از بیشتر گذشت همین فتوی در بین مسائل بقول امام ابو یوسف است فلیتنبه و در مختارات

کرفا و صوم در خوردن شئ قلیل بعد از اخراج چیزی قتی باشد که آنرا در بدست باشد یا نه اما اگر
بخانه آنرا در دندان فاسد نکرده و روزه او که انی فتح القدیر و النهر الفائق و حاصل این آنست که علامه زیلعی
در تبیین شرح کنز آورده که هر چیز که صائم در فعل کرده آنرا از بیرون دهن نظر باید کرد و دران اگر فرو برده است
آنرا بغیر فائده فاسد کرده روزه او قلیل باشد یا کثیر و اگر فائده است آنرا بهر نظر باید کرد و اگر آن چیز مقدار
خردلیست فاسد کرده روزه او اگر چه کم از نخود باشد روزه فاسد نکرده و انتهی فضائل مسائل بمقام مرجب بها
یاد آنست که درین هر سه نوع در مسئله مذکور شده ندیکی آنکه خورده باشد صائم چیزی را رح در دندان او و مانده بود
بغیر اخراج آن دوم آنکه اخراج کرده آنرا از دهن پس باز داخل کرده آنرا به از حرخوردن دو یکی ازین در مسئله
چهارده بیست زیرا که حاصل است که آن شئ قلیل باشد یا کثیر و بهر دو تقدیر یا مضغ کرده آن آنرا یا
ابتلاع پس در مسئله اول در دو وجه روزه فاسد کرده یعنی مضغ شئ کثیر و ابتلاع شئ کثیر و در وجه دیگر یعنی
مضغ شئ قلیل و ابتلاع شئ قلیل روزه مثلاً باکی نبود و در مسئله ثانیه در سه وجه روزه فاسد کرده یعنی مضغ
شئ قلیل و ابتلاع شئ قلیل و ابتلاع شئ کثیر و در یکوجه رابع یعنی مضغ شئ قلیل باکی نبود پس معلوم شد
که مجموع وجوه ابتلاع شئ قلیل کثیر و ابتلاع شئ قلیل او در یکوجه رابع یعنی مضغ شئ قلیل باکی نبود پس معلوم شد
کز وی بیان این هر دو مسئله در وجه واحد است فقط کما لا یخفی فلیتنبه **نوع سیوم** در بیان فصل میان
کثیر و قلیل **مسئله** فاصل میان کثیر و قلیل مقدار نخود است تا انکه هر چه مقدار نخود یا زیاده از آن است کثیر است
و هر چه کم از نخود است قلیل همه کذا فی الهدایه و غایة البیان و معراج الدرایه یعنی شرح الهدایه و تبیین شرح
الکنز و همچنین واقع شده است در اکثر متون و شروح و فتاوی و این مقدار به مذهب شئ قلیل و کثیر روایت کرده است
از امام ابو یوسف از امام ابو حنیفه رحمهما الله که فرمود در هر چیز باشد در دندان صائم مقدار نخود مقدر روزه او
باشد پس مقدار کم از ابو حنیفه رحمه الله تعالی کثیر را مقدار نخود پس آنچه کمتر است از نخود قلیل باشد کذا فی غایة البیان
هم روایت کرده اند از امام ابو یوسف رحمه الله تعالی که گفت اگر با قیمانده گوشت در دندان صائم پس
نوردانرا لازم آید بر صائم قضا چون مقدار نخود یا زیاده باشد اما اگر کم از نخود است قضا بر صائم لازم نیست

و امام ابو نصر ابو سهل رحمة الله تقدیر شش قلیل کثیر بطریق دیگر نموده و گفته که هر چیز که ممکن باشد اتلاع آن بغیر شقاوت بزاق آن چیز قلیل است و اگر ممکن نیست اتلاع آن الا باستعانه بزاق آن چیز کثیر است کذا فی غایة البیان و نتح القدیر و العینی شرح الهدایه و صاحب نتح القدیر گفته که این قول حسن است انتهی لیکن امام صدر الشهید در شرح صغیر خود بعد نقل بردن قول ابو نصر و بودن غیر قریب بقول انتهی ملخصا بر سوال اگر گفته شود که مقدار قلیل و کثیر مقدار درهم است و گفته اند که مقدار درهم مختلف است پس در اینجا فاصل و امتیاز که کرده اند قلیل و کثیر را بیان نمیکنند فاصل کثیر و قلیل چیست جواب گوییم هر وزن که آنست هر مقدار درهم را در اینجا اخذ کرده اند از موضع استنجا و موضع استنقا و وزن درهم است پس اتلاع آن مقدار درهم را در اینجا اخذ کرده اند از موضع استنجا و موضع استنقا و مختلف است باختلاع و در اینجا مقدار نخود باقی نمانده و در بیان ذکر نخود لغا است پس درست باشد الحاق آن به آب پس لاجرم گردیده اند اکثیر که ذکر کرده اند مقدار درهم را و قلیل از بیان ذکر نخود لغا است فائدة اگر صائم فرو برد شیئ قلیل از بیان دندان خود چند بار بجگد و در مجلس واحد یا مجالس متعدده و بگنجشی هر گاه که بیرون آورد اگر مقدار نخود کرد یا زیاده دندان آیا بیرون آورد صوم او فاسد گردد یا نه این مسئله هنوز معلوم نگردیده بنظر این ضعیف بنا بر چند چیز است و هر گاه زیاده نشده و یکی از آن چیزها در اعتبار کرده شود در هر اتفاق سبب یا اتفاق مجلس یا بر اختلاف در مجلس فاسد گردد صوم آن شخص و الله تعالی اعلم فائدة ایضا در بیان آلوده که اگر آلوده بیرون آید از دندان غیر صائم اگر خورد آنرا جائز بود اما آنچه بیرون آید از دندان عبادت زبان احسن است هر گاه که ذکر کرده که اتلاع بیرون شرع مختصر الوقایه می نگاشت الصور لیکن در فتاوی هر چه در رسائل مشی از آن فرو گذاشت آورده که اگر مانده چیزی در میان دندان پس بیرون آورد آنرا اجلال یا بیرون آمده بفعل خود نکرده و شب خوردن او انتهی **فصل چهارم در بیان مسائل دین** فصل مشتمل است بر سه بحث **بحث اول در بیان** احکام نان روزه شب و صوم دین فصل مشتمل است بر سه نوع **نوع اول در بیان** تعداد قسام فی چه مقصد صوم هستند و نیستند **مسئله** اگر صائم فی گردد مقدار درهم پس باز اعاده نخود قدر درهم از دندان بسوی شکم خود روزه او فاسد

گردد و قضا لازم آید زیرا که هر دو بین حکم خروج است تا اگر دهنه باز منتقض نگردد پس اعاده کردن او نیز لا ابتدای اکل میباشد و لیکن کفارت در نخصورت لازم نباشد زیرا که در اینجا طعام گرد از فعل شکم بیرون آمده است متغیر بر نیست عادة کذا فی الهدایه صاحب فتح القدیر گفته که تقیید نمودن صاحب هدایه بقید عادة از برای آنکه این چیز بحسب اصل اگر معلوم و متغیر بر نیست در حال میز اگر مستقر باشد در معده حاصل آید پس متغیر لیکن عادة گرفته نشده است در متغیر بواسطه عدم صل آن و نفور طبع انسان ازان بخلاف شکیزه که آنها متغیر بر نیستند عادة و نه اصلا انتهی و محض نامه خرما و صوم دین حدیث دلیل است که در حین اعادة قی روزه باد نشته باشد و الا روزه فاسد گردد کذا فی جامع الرموز نقلا من الخلاصة فلهذا در خزانة الاکمل گفته که اگر بیرون آید قی بسوی حلق صائم بحیثیتی که قدرت بر بیرون انداختن آن باز بردی بسوی شکم باید دانست روزه روزه او فاسد گردد و قضا لازم آید انتهی **مسئله** اگر صائم استقا کرد یعنی بتکلف قی آورد آن قی پس دهن بود روزه او فاسد گردد و قضا لازم آید و موجب قضا بسبب آنست که فرمود رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم که من قاء فلا قضاء علیه و من استقاء فلیقض یعنی هر که از قی آید نیست قضا بر او و هر که بتکلف قی آورد پس لازم است بروی قضا روا ه الحاکم و الدار قطنی و مقتضی قیاس آنست که در صورت استقا اصلا روزه فاسد نگردد چونکه خروج بول و غائط و خون جنابت الا انکه ما ترک نموده ایم قیاس را بسبب ورود حدیث سابق و اما موجب کفارت بسبب آنست که چون فساد صوم بوسیله ورود نص است بر خلاف قیاس پس ظاهر نگردد در حق موجب کفارت کذا فی الهدایه و العینی شرح الهدایه بنابر آنچه نه گذشته در صورت استقا قضا لازم آید بلا کفارت نیز وقتی است که در آن حال روزه یاد نداشته باشد اما اگر در آن وقت روزه یاد داشت روزه او فاسد نگردد چنانکه در سائر مفسدات صوم کذا فی جامع الرموز و الهدایه و فتح القدیر و العینی شرح الهدایه و

البحر الرائق و النهر الفائق و کشف الرمز شرح الکنز باید دانست که تفصیل مسائل فی و استقاء بر دو وجه است زیرا که فی یا خود آید بی تعمد است یا صائم خود آورده است از او بی تکلف و بر هر دو تقدیر یا مقدار بر دهن است یا کم از آن و بر هر چهار وجه تقدیر باز گشت چیزی از آن بسوی شکم صائم به نفس خود بی صنع او یا باز گردانیده آن را صائم بصنع خود یا بیرون افتاد و اصلا باز نگشت از آن پس اوقال آن متعسر نباشد چه اوقال مترتب است بر خروج و خروج در جائی متحقق گشته که فی چیزی بسوی شکم صائم نه بی صنع او و نه بصنع او پس ضرب کرده شد چهار بر سه دوازده و چون دوازده شد کذا فی البحر الرائق و تفصیل احکام اینها در دو قسم بیان کرده می آید **قسم اول** در بیان مسائل فی بی صنع

مسئله چون صائم بلا فی آمد بی تعمد این بر سه صورت است **صورت اول** آنکه چیزی باز نگشت از آن بسوی شکم او و در صورت عدم رجوع روزه او فاسد نگشت روزه او نزد امام اعظم رحمة الله تعالی علیه و آله وسلم فاسد می گردد و نزد صاحبین رحمهما الله تعالی روزه او فاسد نمی گردد و این خلاف است بر اصل مذهب و بر دوم فتوی است و بر سوم قاده فلا قضاء علیه و برابر است در صورت عدم رجوع مقدار چیزی که ناقض روزه باشد یا کمتر از آن چه عبارت مذکور مطلق واقع شده است کذا فی الهدایه و غایة البیان و الکافی و التبیین و در منیة الفقاق علما، ما کذا فی السراج الوهاج و درین است الفاق ائمه اصحاب ابی حنیفه کذا فی معراج الدرایه و التبیین شرح الهدایة

و همین است قول حضرت علی بن ابی طالب و ابن عمر و ابن مسعود و ابن عباس و زید و ارقم رضی الله تعالی عنهم اجمعین و همین است قول از اکابر آسمان و ابن منذر و همین است قول کسانیکه حفظ کرده و نشنیده است از ایشان علم دین بلا کذا فی العینی شرح الهدایه **سوال** اگر گفته شود حدیث ابن ماجه روایت کرده است از ابو الدرداء رضی الله عنه هر چه بیرون آرد بعمد فطر الله تعالی علیه و آله وسلم در روزه که عادت داشت در هر روزه بلا پس طلب فرمود آن را و نوشید از ان پس گفتیم یا رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله وسلم به پرسیدکه این روز است که عادت نیستی روزه بلا و ان نذر بود و اگر نه لکن فی گردد پس مقتضای این حدیث باید که روزه بقی فاسد گردد **جواب** گوئیم که این حدیث محمول است بر ما قبل شرع در صوم یا بر اول که آن صوم تطوع بود یا مراد ش آنست که فی کرده پس ضعیف شد پس از جمله عروض ضعف افطار نفرمود کذا فی فتح القدیر و العینی شرح الهدایة **صورت دوم**

آنکه چیزی باز گشت بسوی شکم بصنع صائم و این بر دو وجه است وجه اول آنکه فی کم از پر بر دهن بود پیش از آنکه صائم چیزی از ان تعمد افاسد کرده روزه او بلا کفارت نزد امام محمد رحمة الله تعالی بوا سطه وجود صنع از صائم اعنی اوقال آن بسوی شکم و فاسد نگردد نزد امام ابو یوسف زیرا که فساد صوم متعلق است بخروج چیزی از فاید بسوی شکم صائم و آنچه کم از پر بر دهن است خارج نیست حکما لهذا وضوء بآن منتقض نمی گردد پس اوقال آن متعسر نباشد چه اوقال مترتب است بر خروج و خروج در جائی متحقق گشته که فی کذا فی الهدایه و صحیح درین مسئله قول امام ابو یوسف است کذا فی محیط السرخسی و الذخیره و منتقی حاشیان و مشرح مجامع الصغیر لقاضیخان و غایة البیان و معراج الدرایه و التبیین و فتح القدیر و هو الاصح کذا فی السراج الوهاج و هو الاظهر کذا فی البدائع و اثار فانیه فی فصل مفسدات الصلوة و ملتقی الابحر و هو المختار کذا فی البحر الرائق و النهر الفائق و کشف الرمز شرح الکنز و فتح القدیر شرح منیة المصلی و هو الاصح و دوم آنکه فی مقدار پر بر دهن بود پس باز گردانیده صائم چیزی را از ان عمدا فاسد گردد روزه او باتفاق علما، ما والا فرجه قضا بلا کفارت لفاسد صوم نزد امام ابی یوسف از جزء اخیر آن چه در می مقدار پر بر دهن است پس خروج متحقق شد حقیقة و حکما و اوقال نیز بعد از خروج مفسد صوم است چنانکه اگر بر اق خود را از دهن بیرون آورده و دریگ خود انداخته باز خورد و دامنزد و امام محمد از بر ای اگر صنع صائم موجود شده است کذا فی الهدایه و غایة البیان و معراج الدرایه و التبیین و السراج الوهاج و فتح القدیر و البحر الرائق و غیر ذالک پس علی هذا چه در مسائل باز گشتن فی بعد رز بیرون آمدن معتبر نزد امام محمد وجود صنع است از صائم خواه بر دهن باشد یا نباشد و امانزد امام ابو یوسف اعتبار مقدار پر بر دهن است خواه باز گشته باشد چیزی از ان بصنع صائم یا بغیر صنع او کذا فی السراج الوهاج و التبیین و فتح القدیر **صورت سیوم** آنکه باز گشت چیزی از فی بغیر صنع او کذا فی السراج صائم و این نیز بر دو وجه است وجه اول آنکه فی کم از پر بر دهن بود پس باز گشت چیزی از ان بلا صنع و فرساده نگردد روزه باجماع ما انزد امام محمد از بر ای آنکه صنع صائم موجود

نیست واما نزد امام ابو یوسف از برای انکه مقدار بیشتر در میان نیست کذا فی الهدایه وغایة البیان ومعراج الدرایة وتبیین والسراج الوهاج وفتح القدیر والبحر الرائق وغیره اما نک وجه دوم انکه قی مقدار بیشتر در میان نیست. لو اکثر وا وتبیین والسراج الوهاج وفتح القدیر والبحر الرائق وغیره اما نک وجه دوم انکه قی مقدار بیشتر در میان نیست. لو پس بازکشت چیز زان بلا صنع در فاسد کرد روزه در نزد امام ابو یوسف بواسطه وجود بیشتر در میان واما نکرد نزد امام محمد بجهت انعدام صنع صائم کذا فی الهدایه والکافی وصحیح درین مسئله قول امام محمد است کذا فی محیط السرخسی واخلاصه دنقاه در قاضیخان وشرح مجمع لصفر لقاضیخان وغایة البیان ومعراج الدرایة والتبیین وفتح القدیر والبحر الرائق والنهر الفائق واکشف السرور وهو الاصح کذا فی السراج الوهاج واما نک **فائدة**

بجهیه امام صدر الشریعت صاحب سراج وهاج فرموده هر در جمیع صور بازکشتن قی هر مذکور کرده شده است در آنجا فساد صوم بالاتفاق یا بالخلاف صوم فاسد نمی گردد هیچ چیز بازکشته است از قی بسوی شکم یا باز کرده باشد هیچ آنرا صائم آن چیز مقدار نخود یا زیاده ازان بود انتهی وشمنه فی الصیا المحیوی شرح مقدمه تفقه پس ازینجا معلوم شد که اگر آن چیز کم از مقدار نخود باشد روزه فاسد نگردد اصلا فلیتنه بر **قسم دویم** درمیان مسائل بستقاء **مسئله** چون صائم استقاء کرد بغیر قی آورد بتکلف این بر دو صورت است **صورت اول** انکه آن قی مقدار بیشتر در میان نبود در هیچ صورت روزه او فاسد نگردد بالاتفاق بعلما یا برابر است هر بازکشت ازان چیز بسوی شکم بغیر صنع صائم یا بصنع او یا بازنکشت چیز اصلا کذا فی المحیط البرهانی در فتاوی قاضیخان و اقتصد در اتاتارخانیه وهو فساد صوم ورد لنص ست اعنی حدیث من استقاء فعلیه القضاء وچنانکه گذشت **صورت دویم** انکه آن قی مقدار بیشتر از مقدار هر در میان بود در هیچ صورت فاسد نگردد نزد امام محمد زیرا که حدیث مطلق واقتضاء دو در هر قلیله بیشتر در میان نیست و نزد امام ابو یوسف فاسد نگردد زیرا که مقدار بیشتر در میان نیست پس متقض نقض نیست فروع همگی همه اوضح مستنقض شرح کرده بآن کذا فی الهدایه وتبیین وفتح القدیر وصحیح درین قول امام ابو یوسف است کذا فی السراج الوهاج وتبیین شرح الکنز والاضحیا شرح الملتقی والدرر شرح الغرر و شرح الغفار شرح تنویر الابصار وهو مختار کذا فی البحر الرائق پس بر قول امام محمد چون روزه فاسد گشت قضا واجب

بازکشتن وباز کرده اینجا متصور نگردد ولیکن بر قول امام ابو یوسف چون قی آورد بتکلف وآن کم از بیشتر درمیان بود بعد ازان بازکشت چیز زان بلا صنع صائم یغیر روزه فاسد نگردد بیرا که خود رفع نکرده وهو قول مشروب بیکردد رفع و اگر باز کرده اینجا صائم بصنع خود در صر نزد امام ابو یوسف در روایت است در روایتی فاسد گردد بجهت تقلیل سابق و در روایتی فاسد نگردد بجهت انکه صنع صائم موجود گشته است در اتفاق واخراج صاحبین مکثیر شده و همین گشت بر بیشتر درمیان کذا فی فتاوی قاضیخان و شرح مجمع لصفر لقاضیخان والهدایه وتبیین والکفایه روایت دیم فساد همین است صحیح وهمین است روایت حسن بن زیاد از امام ابو حنیفه رحمه الله انتهی کذا فی محیط السرخسی ودر معراج الدرایه از شرح ارشد و مبسوط نقل نموده هر روایت حسن بن زیاد همین است صحیح زیرا که بکم از بیشتر درمیان است تابع لعابست پس صوم نباشد انتهی والبحر والمحیط برهانی آورده هر چون صائم قی بتکلف آورد کم از بیشتر درمیان است روزه فاسد نگردد نزد امام ابو یوسف مطلقا خواه بازنکشت ازان چیز بسوی شکم یا بازکشت چیز بغیر صنع صائم یا صنع او وهمین است روایت حسن نزد امام ابو حنیفه و نزد امام محمد روزه فاسد نگردد مطلقا خواه بازکشت چیز زان بسوی شکم بغیر صنع صائم یا بصنع او یا بازنکشت چیز اصلا انتهی عبارت المحیط البرهانی الا انکه صاحب فتح القدیر فرموده که قول امام ابو یوسف اگرچه موافق است نزه بعفر لیکن ظاهر در روایت نفی قول امام محمد است بهمین تعریح کرده است دکافی انتهی ودر تبیین شرح کنز واضحیا شرح مختار گفته هر در ظاهر روایت فرق نکرده اند میان بیشتر در کنز ازان لیکن صحیح آنست هر بکثرة در بیشتر درمیان روزه فاسد نگردد انتهی والله اعلم **تتمه حسن** باید دانست که صاحب فتح القدیر وصحیح آنرا هر فرق نیست در جمیع انچه ذکر نموده شد درمیان انواع قی واستقاء اعم از انکه قی بلغم باشد یا صفرا یا سوداء یا خون زیرا که در استقاء بلغم روزه فاسد نگردد و نزد امام ابو حنیفه و محمد رحمهما الله اگر بلغم بقدر ملء فم باشد و نزد امام ابو یوسف مفسد صوم نیست بشرطیکه بر بیشتر درمیان باشد واین اختلاف مبنی بر اختلاف نبی

باختلاف ایشان در انتقاض وضوء حق بلغم پرسرمو بن نزد طرفین ناقض وضوء نیست و نزد امام ابو
یوسف ناقض است و ظاهر آنست که قول امام ابو یوسف در افطار صوم بآن احسن است و قول طرفین در انتقاض
وضوء بآن احسن است زیرا که افطار صوم متعلق است بدخول شی بسر شکم یا بدخول شی بطریق تعدد و فرق بین است
میان آنکه آن شی ظاهر باشد یا جنس پس اگر کرده شود ایجنین باعتبار وجود آن مخالف نقض وضوء که آن متعلق است
بخروج شی بس اینجا نیز باید گفت که وضوء حق کرده شود آنها سلا همچنین و اگر کرده شود آنها سلا همچنین
همچنین تا اعلی بار حتی جمع کرده شود آنها سلا همچنین و اگر کرده شود آنها سلا همچنین تا مرتبه العدد و اگر کرده شود
در شرح جامع صغیر بنا بر قول امام ابو یوسف که اگر استقاء کرده شد چند بار یک سو شوش جمع کرده شود آنها را و اگر
سال کشت سوشوش او بعد بار دیگر استقاء کرد جمع نکرده شود آنها بس وجه تبیین دفع التقدیر و جمع بین الروایتین و فرق
از خزانة الاکمل نقل نموده اند که اگر صائم استقاء کرد و دانست متقدد که اگر جمع کرده شود آنها سلا مقدار پر سرمو بن
کرده اگر بعد ازین هست لازم آید بر وی قضاء آن روزه و اگر در بین متقدد هست یا یکرتبه در وقت صبح دویم در
وقت ظهر روز سیوم و را آخر روز لازم نیاید قضا بر وی آنهم وجه رائق و فتوائی بعد نقل این عبارت گفته اند
کما یاید آنچه از خزانة الاکمل متفرع باشد بر قول امام ابو یوسف است اما در قول امام محمد روزه فاسد میگردد و هر
اگر مقدار پر سرمو بن باشد و بایده صبح دریخ نیز عبارت اعتبار اتحاد و سبب شبهه اعتبار اتحاد و
جنس چنانکه در انتقض وضوء انتهی فصل دویم در بیان احکام قی در حق انتقاض وضوء مسئله صاحب بحر رائق
فرموده که صور تها، قی حرکه ناگرسته نه جسته دوزده اند و وضوء فاسد نمیگردد در هر صورتی حرکه در میان پر سرمو بن باشد
اشرف داینه از خزانة الاکمل آورده و حرکه اگر کسی استقاء کرد بغیر تکلف آورد و پس بیرون آمد کم از مقدار پر سرمو بن
این فاده آنچه بروی قضاء و آن روزه و منتقض نگردد روزه او انتهی فصل سیوم در بیان احکام قی در حق افساد
نماز مسئله در بحر رائق از مضمرات ظهیریه نقل کرده که اگر مصلی قی کرد در دون نماز کمتر از پر سرمو بن پس باز گشت
بجزء زان سر بر شکم او و حال آنکه قدر نجاست بر اطراف آن نماز فاسد نگردد و اگر باز گردانید او سوی شکم
خود حال آنکه قدا در دو بر اطراف آن فاسد نگردد نماز او نزد امام ابو یوسف و نزد امام محمد فاسد گردد و بر قیاس صوم

کشف الاز فی بحث نواقص الوضوء فرع سیوم در بیان آنکه قی آورده بتکلف چند بار و هر بار کم از
مقدار پر سرمو بن بود آیا جمع کرده شود آن بارها و حکم انتقاض صوم بانه مسئله در محیط برهانی و فتاوی
قاضیخانه آورده که نبا بر قول کسی که شرط میکند بر اطراف و صوم در صورت استقاء پر سرمو بن را چون استقاء
کرد کم از پر سرمو بن چند مرتبه پس اگر کرده شد ایجنین باعتبار وجود جمع کرده نشود آن مرتبه بار و اگر کرده شد
همچنین تا اعلی بار حتی جمع کرده شود آنها سلا همچنین و اگر کرده شد آنها سلا مرتبه العدد و اگر کرده شد
بر خروج شی بس اینجا نیز باید گفت که وضوء حق کرده شود آنها سلا همچنین و اگر کرده شد آنها سلا مرتبه العدد و اگر کرده شد
از کسیکه فرود در صوم بلغم سلا گفت که اگر آن بلغم کم از پر سرمو بن هست روزه او فاسد نگردد اجماعا و اگر مقدار
پر سرمو بن فاسد گردد روزه او نزد امام ابو یوسف نزد امام ابو حنیفه گذرانی امداد الفتاح و در شمار تاتارخانیه
از ذخیره نقل نموده که اگر صائم استقاء کرد و دانست متقدد که اگر جمع کرده شود آنها سلا مقدار پر سرمو بن
کرده اگر بعد ازین هست لازم آید بر وی قضاء آن روزه و اگر در بین متقدد هست یا یکرتبه در وقت صبح دویم در
وقت ظهر روز سیوم و را آخر روز لازم نیاید قضا بر وی آنهم وجه رائق و فتوائی بعد نقل این عبارت گفته اند
کما یاید آنچه از خزانة الاکمل متفرع باشد بر قول امام ابو یوسف است اما در قول امام محمد روزه فاسد میگردد و هر
اگر مقدار پر سرمو بن باشد و بایده صبح دریخ نیز عبارت اعتبار اتحاد و سبب شبهه اعتبار اتحاد و
جنس چنانکه در انتقض وضوء انتهی فصل دویم در بیان احکام قی در حق انتقاض وضوء مسئله صاحب بحر رائق
فرموده که صور تها، قی حرکه ناگرسته نه جسته دوزده اند و وضوء فاسد نمیگردد در هر صورتی حرکه در میان پر سرمو بن باشد
اشرف داینه از خزانة الاکمل آورده و حرکه اگر کسی استقاء کرد بغیر تکلف آورد و پس بیرون آمد کم از مقدار پر سرمو بن
این فاده آنچه بروی قضاء و آن روزه و منتقض نگردد روزه او انتهی فصل سیوم در بیان احکام قی در حق افساد
نماز مسئله در بحر رائق از مضمرات ظهیریه نقل کرده که اگر مصلی قی کرد در دون نماز کمتر از پر سرمو بن پس باز گشت
بجزء زان سر بر شکم او و حال آنکه قدر نجاست بر اطراف آن نماز فاسد نگردد و اگر باز گردانید او سوی شکم
خود حال آنکه قدا در دو بر اطراف آن فاسد نگردد نماز او نزد امام ابو یوسف و نزد امام محمد فاسد گردد و بر قیاس صوم

انتهر ومثله فی المحیط السرخسی فی فصل مفسدات الصلوة ودر تاتارخانیه گفته ☞ در فتاوی سمرقند آورده که اظهر در بصورت برقول امام محمد هو الاحوط انتهر مافی التاتارخانیه ودر محیط برهانی آورده ☞ اگر فی کرد متعمدا پرسری دهن وباز گشت فدان چیزی سرش شکم او فاسد نمیکرد ونماز نیز اگر این حدث عمدی بیت لیکن فاسد کرده دهنرا پس

در آن از تاویل نیز اگر دلالت حال مسلم کافی نیست مرجوح نیت سلوه بنده افقه از نه که اگر شخص سلا اعماء شب بعد غروب آفتاب از شب اول از رمضان روزه او جایز باشد دران روز اگرچه متحقق نگشته است از وی نیت صوم نیز اگر چنان کرده شود امر او سلو بر وجود نیت از در نیاز ظاهر حال مگر آنکه آن شخص متهم علیه مریض یا مسافر باشد یا عادت داشته باشد افطار را در ماه رمضان انگاه روزه او درست نیفتد بر حال او دلالت میکند بر عدم وجود نیت از در پس در اینجا نیز همچنین تاویل کرده شود و گفته شود که شخصیکه باز داشته است نفس خود سلو از تمام رمضان بغیر نیت بر در قضا وقتی شود که او مریض یا مسافر یا عادت فاتح ایضا آنچه در این جنس مذکور شد چه اساک کرد از مقدمات صوم بغیر نیت صوم مراد آن تقریر نیت صوم بلکه بغیر نیت افطار چه واجب شد بر در قضا آن روز نزد اشاران دلالت حال او قائم باشد مقام نیت انتهی عبارة النهایة و دغایة البیان و در گذشته است این تاویل سلو از ابن الهمام از فتح القدیر باجنس وجه و گفته است که این تاویل تکلف است چه اضطراح آن در مقام نیت بخلاف مسئله متعرضه نیز اگر اعماء اویست که گاهی سبب آنی فراموش میکند شخص احوال نفس خود سلو بعد از هشیار شدن باگرده شود امر سلو در در نیز ظاهر حال که آن وجود نیت است مگر آنکه شخص عادت داشته باشد افطار سلو در رمضان بخلاف اینجا مقام که در آن تعلیق نموده اند وجوب قضا سلا بنفس عدم نیت ابتداءً نه بامر که سبب فراموشی حال گردد و شک بنیت که این شخص در حالت عدم اغماء بسیار دارد نه بحال خود آیا در اگر گفته شود چه بر شک شک افقه گردن نیت روزه گرده ام یا نه در اینجا ممکن است چه جواب داده شود به بنا بر ظاهر حال او چنانکه گفته شده انتهی فافی الفتح و صاحب غایه نیز موافق ابن الهمام است در رد تاویل مذکور و در شرح وقایه آورده که باگردن بر ظاهر حال در مسئله متعرضه علیه نیز وقتی بود چه رجوع از زوال قدرت یاد نمیدارد که نیت کرده بودم یا نه اما اگر یاد میدارد که نیت نکرده بودم شک نیست در وجوب قضا، آن روزه انتهی و این عبارت شرح وقایه نیز مؤید کلام ابن الهمام میکرد و بحالا نیز و غیر ظاهر است که اگر مرجح عدم وجود نیت صوم دلالت حال در حق صحیح متهم قائم مقام نیت بود سیان مذهب سلا و امام ابو حنیفه فرق نمی ماند حقیقة و حال آنکه در گذشت

کتب فقه بین مذهبین اختلاف ذکر نموده اند بلکه اقوال صاحب البحر الرائق علیه و لیتامل فاتح ایضا آنچه در اول این جنس تقیید نموده شده است بتمام رمضان آن نیز لازم نیست بلکه اتفاقی است تا اگر شخص باز داشت نفس خود سلو از مقدارت صوم در بعض رمضان بغیر نیت صوم و اجب آید بر در قضا همان قدر ایام که از وی فوت شده است فافهم علی شرح الوقایه فاتح ایضا آنچه در این جنس گذشته بود هر بغیر نیت صوم بغیر نیت افطار آن تقیید بعدم نیت افطار نیز نیست اتفاقی است تا اگر شخص هیچ گونه بغیر نیت صوم بلکه بغیر نیت افطار هم واجب شد بر در قضا آن روز نزد اشاران دلالت حال او قائم مقام نیت صوم است فاتح ایضا آنچه در این جنس مذکور شد چه اساک کرد از مقدارت صوم بغیر نیت صوم مراد آن تقریر نیت صوم حقیقی و مگر نیست تا اگر اگر سحور خورد بنا بر صوم و لیکن نیت صوم نکرد پس اساک نمود تمام روز از مقدارت صوم واجب نیاید بر در قضا بواسطه وجود نیت حکمی چنانکه تفصیل این مسئله در باب نیت گذشته بود فاتح ایضا حاصل کلام در اینمقام آنست که علامه بلیر در تبیین خود فرموده که چون شخص در روز رمضان نیت صوم نکرد اگر خورده چیز بر سلا در آن روز واجب یا بر کفارت لازم نزد امام ابو حنیفه و نزد امام ابو یوسف و محمد در آن روز نزد ما واجب آید بر وی قضا، آن روز نزد ما واجب نیاید بر نزد ایشان انتهی فصل ششم در بیان اقسام جماع که موجب کفارت نیستند و این فصل نیز مشتمل است بر سه مبحث مبحث اول در بیان احکام جماع تتمه و مسئله اگر جماع کرد صائم تمام رمضان را یا زن مرده سلا پس زوال شده فاسد کرد روزه را لازم آید بر وی قضا بلا کفارت و این مذهب ماست و نزد امام شافعی کفارت نیز واجب آید بر اگر جماع کرد در روز دیگر غیر رمضان مانند قضا و نذر معین و کفارت لازم نیاید بر کسی که جماع کرد در روز نذر معین و آن موجود نیست مانیکه نیم روز مانده است و کفارت لازم نیاید بر کسی که جماع کرد در اعتکاف واجب و در روز دیگر غیر رمضان مانند قضا و نذر معین و کفارت لازم نیاید بر کسی که جماع کرد

نشد روا مد جماع بهیمه یا زن مرده روزه فاسد نکرده کذا فی الهدایه و تبیین و غیرهما و جماع بهیمه و میته
بنیز از انزال ناقض وضو و غسل نیست چنانکه انزال بدون جماع الرموزی فی حدیث نواقض الوضو
و تقیید نموده شد بجماع بهیمه بواسطه انکه اگر صائم بهیمه یا پسر را دواعلا بر فرج
پس انزال نشد روزه افساد نکرده باتفاق کذا فی کافیه شیخ الاسلام علی شرح الوقایه و جماع الرموز و شرح
منتقد الوقایه **فصل دویم** در بیان احکام جماع در غیر سبیلین و احکام متعلقه بآن

مسئله اگر صائم جماع کرده در غیر سبیلین چنانکه در ران یا در شکم پس انزال شد فاسد کرده روزه و لازم آید قضا بلا کفارت لاعدم
وجوب کفارت پس زجهة انعدام صورت جماع است که آن عبارت است از ادخال فرج و ما وجوب
قضا پس بواسطه وجود معنی جماع است هر آن انزال است به بمنزله و کفایت میکند مرجوب قضا را
منافی از روی صورت معنی مخالف وجوب کفارت که آن مرقوف است بر وجود منافی از روی صورت و معنی
معا کذا فی الهدایه و شروحها و تقیید نموده شد به انزال از جهت انکه اگر جماع کرد در غیر سبیلین و انزال
نشد روزه فاسد نکرد کذا فی التبیین و فتاوی قاضیخان و واقعات حسامیه **مسئله** در حکم جماع در غیر سبیلین است
جماع کردن در رست خود پس اگر انزال نشد روزه فاسد کرد نزد حامد شافعی از جهت وجود معنی جماع و هو
الملی نزد کافی التبیین و الوالوالجیه و لازم نیاید کفارت و آنچه ابو بکر اسکاف در حصورت عدم افساد صوم
ذکر نموده مرد و ست باینکه بمنزله هر ما خود ست در معنی جماع عامه ست از انکه بمنزله عضو خود بوده باشد
یا عضو غیر خود کذا فی البحر الرائق و اذا کرر انزال نشد روزه فاسد نکرد کذا فی الخانیه **فائده** جماع کردن
در رست خود برای انزال منی اگر در شهر رمضان ست حلال ست مطلقا و اگر در غیر رمضان ست اگر برای
قضاء شهوت خود و دیدان لذت نفس نکند عدل ست بلکه اگر فرموده ست پیغمبر خدا صلی الله تعالی
علیه و آله وسلم هر ناکح الید ملعون و اما اگر برای تسکین شهوت نفس نکند تا در حرام نیفتد امید ست که
کمتر بکار نشود کذا فی البحر الرائق و در کفایه شرح هدایه گفته هر بر سبیل شد لام رحمة الله تعالی از یکی جماع

بکند در کف خود در غیر رمضان بقصد تسکین شهوت آیا باشد مرا و را ثواب بر آن گفت رحمه الله
بر سبیل یعنی ثوابی ندارد و بعضی گفته اند که ثواب یابد اگر خوف داشته باشد از شهوت خود کذا فی الهداية
الفتاح و تقیید نمودیم بدست خود از جهت انکه جائز ست مرد را که جماع کند در دست زوجه خود
و کنیز ک خود کذا فی معراج الدرایة **مسئله** اگر مرد صائم قبله داد زن خود را یا لمس نمود زن او را بغیر
حائل حکم او حکم جماع در غیر سبیلین ست پس اگر انزال شد روزه او فاسد کرده و قضا لازم آید بلا
کفارت و اگر انزال نشد روزه درست باشد کذا فی الهدایه و التبیین و آنچه تقیید نمودیم مرد و آن قبله
اتفاقی ست از جهت انکه مرد و زن در تقبیل سادر اند کذا فی جامع الرموز پس اگر قبله داد یا لمس کرد
زنی مرد را و اگر انزال شد آن زن را فاسد کرده صوم آن زن اما اگر انزال نشد آن زن را لیکن
یالمست موجود لذت انزال فاسد کرده صوم او نزد امام ابو یوسف خلافا لمحمد چنانکه در وجوب غسل کذا
فی البحر الرائق و مختصر غاندیه چون قول ابو یوسف و محمد هر دو معارض افتند فتوی بر قول این یا بر قول آن باشد
کما فی الفتاوی السراجیه و خزانة الروایات و غیرهما **مسئله** اگر قبله داد زنی مرد زوج خود را یا لمس کرد
یا لمود آن مرد و محرم نمیشود و نه زن او صوم آن مرد فاسد نکرده کذا فی جامع الرموز لیکن عبارت سراج وهاج
چنین ست و آن مرد و محرم نمیشود و نه زن او صوم آن مرد فاسد میکند و در مجتبی شرح قدوری و معراج الدرایه شرح هدایه گفته هر چون
دو هر دو نبره افاده میکند فساد صوم آن مرد را و در مجتبی شرح قدوری و معراج الدرایه شرح هدایه گفته هر چون
لمس کرد زنی مرد زوج خود را تا انکه انزال شد آن مرد را فاسد کرده صوم آن مرد و بعضی گویند هر اگر تکلف
کرد آن مرد برای انزال روزه او فاسد کرده انتهی **مسئله** اگر قبله داد و صائم زن خود را یا لمس کرد مرد را و
پس آن زن را انزال شد ظاهر عبارت محیط سرخسی آنست هر صوم آن زن فاسد کرده و عبارتش
اینست که لو قبلها او لمسها فانزل فظره و کذا بالعکس یعنی اگر زنی قبله داد مرد را یا لمس کرد او را پس
انزال شد مرد را فظره و کذا بالعکس یعنی اگر زنی قبله داد مرد را یا لمس کرد او را پس انزال شد زن را
فظره و کذا بالعکس انتهی **مسئله** مباشرة و مصافحه و معانقه قبله ست تا انکه اگر انزال شد روزه نشکند
و الا انکه اگر انزال شد روزه نشکند و حکم نمرانش گفته هر برابر ست در بین حکم مباشرت فاحشه و غیر فاحشه پس فاسد

نکرده روزه نگیرد یا نزال آنهم در دبر و گویند که فی البحر الرائق مسئله آنچه
در شرح کنز است مرد یا نزال موجب غسل و صوم است که لامس و ممسوس حائل دارد یا نباشد چنانکه جامع
و شرح منیه پس یا نزال موجب غسل و صوم است که لامس و ممسوس حائل دارد یا نباشد چنانکه جامع
یا حائل باشد یا یکی حائل باشد شود از امر عورت بعضا اگر حائل باشد و رفته شود
روزه فاسد نگردد و اگر به او سبب نزال شود که فی المحیط البرهانی و خانیه شیخ الاسلام علاء شرح اوقایه فائده جلد آنچه
دین فصل مذکور شد از لفظ نزال مراد به آن خروج منی است تا آنکه اگر بیرون آمد مذی در صورتی که
دقیقه فاسد نگردد صوم که فی المحیط البرهانی و الجوهرة النیرة و شرنبلالیه و شرح المنیه و غیرها فائده ایضا
اگر صائم قبله را کرد و کاک ۵ پس نزال نشد روزه فاسد گردد و چنانکه در قبله زن که فی المجتبی شرح القدوری
تقبیل المحارم و ما اگر صغیره را و اگر قبله داد یا مساس کرد و مرد بالغ ۵ شهوت پس نزال نشد حکم آن چه شرح
بهم رسید الا آنکه اینجا در شرح القدوری و جوهر النیرة و شرنبلالیه آورده هم اگر شخص نزال کرد بجماع در وقت خود فاسد کرد
روزه او سبب آنکه فساد صوم منوط است با نزال از مماسته بشهوة و آن متحقق شده چرا که عادت است
از آنکه مماسته مقصود بوده باشد بعضو غیر خود از تهر پس فاسد شد بدین عبارت افاده میکند فساد صوم ۵ در
صورت نزال به مماسته در بالغ بشهوة از جهة آنکه در صورت جماع در وقت غیر خود شده بهت
که مماسته در بالغ بشهوة و اگر صائم قبله داد زنی مرده ۵ یا مساس کرد او ۵ پس نزال نشد حکم آن
هنوز تقریع یافته نشده و الله تعالی اعلم فصل سیوم در بیان بعضی مسائل مناسبه با صیام مسئله اگر در صوم
ذکر خود فرقه بچه بیه با زن جماع کرد ذکر این مسئله بهتر در ابواب خرباب سیوم گذشته بود مسئله
اگر جماع کرده زن با هم آبستن مردان در ماه رمضان اگر نزال نشد هر دو زن را لازم آید بر هر دو زن غسل و
قضاء روزه و اگر نزال نشد هر دو ۵ لازم نیاید غسل و نه قضاء روزه که فی خلاصة و فی فتاوی قاضیخان و
المجتبی و الغنیه و الخلاصة و المجتبی و سراج الوهاج و ایضا فتح القدیر و البحر الرائق در صورت نزال نیز
کفارت نباشد که فی فتح القدیر و اگر نزال نشد هر یکی ۵ را زین هر دو زن لازم آید بر هر دو غسل و قضاء نه بر

زن دیگر که فی جواهر الفتاوی و غنیه فائق گفته ۵ وجود مباشرة فاحشة در میان دو زن مفطر صوم است بشرط
وجود نزال انتهی مسئله اگر هر دو صائم جماع کرده صغیره غیر مشتهاة ۵ پس او را هر دو واجب کفارت بران و اختلاف
مشائخ است که فی المجتبی و تفصیل این مسئله مع مایناسب المقام بهتر و اولا در باب سیوم گذشته بود
فصل ششم در بیان مسائل متفرقه از مفسدات صیام و این مشتمل است بر چهار فصل فصل اول در بیان
اطلاع بران کرده باجون اینجمله باشد یا نباشد مسئله در قاضیخان آورده که اگر صائم استعمال میکرد ابریشم
رنگین ۵ پس داخل کرد آن ابریشم ۵ در دهان خود پس بیرون آورد سبز رنگ ابریشم یا زرد در آن یا سرخ گشت
و ملطخ گشت باب دهان پس سبز گشت آب دهن یا زرد گشت یا سرخ گشت پس فرو برد آن آب را حلق
خود حال آنکه روزه یاد داشت فاسد کرده روزه را و در شرح منیه فی المحیط البرهانی و التجنیس و غنیه و فاضیخان و الجوهرة النیرة
همین است حکم لیکن رنگین که نباشد از زاده مسئله اگر خیاط سیده خت جارة ۵ برشته بگمین
پس برگیرد آن رشته ۵ بجانب خود و فرو برد بعضو آن لعاب ۵ بسر اصل خود پس اگر متغیر گشت بآن رشته لعاب ۵
و از گشت رنگ لعاب همچو رنگ رشته فاسد نگردد صوم او که فی المنیه و در زین عبارت مستفاد میگردد ۵ اگر
رنگ لعاب غالب شود بر رنگ رشته پس فرو برد آن فاسد نگردد روزه او بدلیل آنکه در کافی و شرح وقایه گفته ۵ تخصیص
در روایات ایجاب کند حکم بغیر را از ما عداه انتهی مسئله اگر خیاط تر کرد رشته را بلعاب خود و در تیه پس
لیسید این او در تیه نانی لعاب یکه تر کرده بود بآن رشته پس فرو برد آن قطره ۵ فاسد کرد صوم او که کذا
فی جواهر الفتاوی مسئله اگر شخصی بی نافت رشته ۵ پس تر کرد آنرا بمیزان خود بستر او فعال کرد آنرا
در دهن خود پس بیرون آورد آنرا در همچنین کرد چند بر تبه فاسد نگردد صوم او اگر چه گرده رشته ۵ بر تبه و یا چیزی
باشد از رشته عقدها بر اق که فی الغنیه در مجتبی شرح قدوری گفته ۵ که اگر تافت صاف رشته ۵ پس تر
کرد آنرا بمیزان خود پس بیرون آورد آنرا از دهان خود پس باز فرو برد آن ۵ دو یا زیاده از آن پس
فرو برد آن را بر اق علی ما فاسد نگردد روزه او همچنین است حکم سواک اگر او فرو برد آنرا از دهن خود پس باز

فرو برد آنرا انتهی مسئله چون بیرون آمد خون زرسیان دندان صائم پس داخل گشت در حلق او یا آب
دهان او یا اطباع کرد او یا بصنع خود پس آن پرسته قسمت یکی انکه غالب باشد بزاق برخون دویم انکه
غالب باشد خون برزان سیوم انکه برابر باشند باهم پس در صورت اول روزه فاسد نشود و در صورت ثانیه
غالب باشد خون برزان سیوم انکه برابر باشند باهم پس در صورت اول روزه فاسد نشود و در صورت ثانیه
روزه فاسد کرده و قضا لازم آید بلا کفارت و در صورت ثالثه نیز قضا لازم باشد استحسانا چنانکه در نقض
وضو اذا جبه انکه ترجیح کرده میشود جانب فساد و اصیا ما کذا فی المحیط البرهانی و اذا تاریخ نیه و افطر عمدا و
نحوی فی محیط السرخسی و الجوهرة النیرة و شرح المنظومة الوقایه للشمنی و مختار الفتاوی در در غنا در حاشیه غنیه و
برازیه تقیید بعمد فساد و بهمین مسئله عدم فساد در صورت غلبه بزاق نیوم و بدان طعم خون در حلق و علامه غزی
در شرح الغرر شرح تنویر الابصار گفته هر چند این تقیید حسن است انتهی و اما انچه در سراج وهاج از وجیز
نقل نموده است صوم فاسد و صوم کرچه غالب باشد بزاق بر لعاب بجهة عدم امکان احتراز از ان در پس آن
خلاف ممتاز و اکثر مشائخ است که ذا فی اللهر الفائق مسئله خون زهر بیرون آید از بینی صائم پس بلع
برد آنرا اگر هم چو حکم خویست کرچون آید از دهان تا انکه اگر خون غالب باشد بر آب بینی یا بر هر
آن فاسد کرده صوم را و اگر خون مغلوب باشد نکرده کذا فی شرح المنظومة الوهبانیة للشیخ حسن الشرنبلالی
و مختار خانیه انچه مذکور شد در مسئله خون دندان و خون بینی زخم و صوم در صورت غلبه خون نات و فی
دعوم فساد آن در صورت غلبه بزاق یا آب بینی آن هم وقتی است که آنرا داخل دهان یا بینی فرو برد
اما اگر بیرون آورد آنرا از دهان یا از بینی پس بازاد خال کرده فاسد کرده صوم او اگرچه بزاق یا آب بینی
غالب باشد بلکه ان آب بینی خالص بوده باشد چنانکه پیشتر هم دین بینی خواهد آمد مسئله اگر نازل گشت
آب بینی او بینی صائم از سر او پس باز کشید او تا انکه داخل خود نمود او در حلق خود هم او را روزه او فاسد نکرده
هم آب بینی بیشتر لعاب او است کمر انکه اندک باشد او بر کف خود پس باز فرو برده باشد آنرا انکاه روزه
فاسد کرده و قضا بر و لازم آید کذا فی المحیط البرهانی مسئله اگر فرو برد صائم بزاق خود را زدهان خود فاسد نکرده

هم او لیکن اگر جمع کرد بزاق تا او در دهن خود پس فرو برد آنرا پس از حلق خود کشیده باشد او روزه فاسد نکرده مسئله
اگر بیرون آمد لعاب از دهان صائم پس باز فرو برد آنرا پس اگر منقطع کشته است آن لعاب از دهان او یکه
مضغ است با هم در دهن است هم چو رشته پس باز کشید آنرا پس از دهن خود فرو برد آنرا در حلق روزه فاسد نکرده
اگر منقطع کشت پس برکرفت آنرا و باز فرو برد آنرا فاسد کرده او روزه او لازم یا به کفارت بواسطه بودن او غیر
ماکول عادة کذا فی فتاوی قاضیخان و فتح القدیر و التجنیس و روایت کرده شده است از امام ابو یوسف
چون بزاق بیرون آمد از دهان او پس باز فرو برد آنرا فاسد کرده روزه او اگر هم منقطع نشده باشد
و لیکن اصح قول اول است که ذا فی التجنیس اگر ترشه شده نباشد اصلا بزاق او در وقت کلام یا مانند آن
پس فرو برد آنرا فاسد نکرده صوم او کذا فی فتاوی قاضیخان مسئله اگر صائم ابتلاع کرد بزان چیز خرد و ملا اگر
باشد آن غیر صدیق او لازم آید کفارت بدو و اگر نباشد صدیق او لازم یا به دو کفارت کذا فی کنز الدقائق
فی مسائل شتی تمامش در آخر الکتاب و در جواهر است که بزان چیزست که مکروه نمیود آنرا از انفس نسان و
مستقذر می پندارند او و در قنیه اگر باشد زاغیر صدیق او پس باشد حکم او مثل حکم همین و مانند ان از
انچه مکروه نمیدارد انفس مراد او و پس شاید حکم او مثل حکم نان و فزید و مانند آن زانچه اشتها میکنند آنرا
نفوس که قال الزاهدی تبعین و ازین تعلیل مستفاد میکرد و مراد صدیق کسیست که با او محبت داشته
باشد بحیثیتی که مستقذر بزاق او و مرتفع شود بلکه مشتهی باشد نه مراد صدیق مطلق بر و در بیان شرع
مراجب الرحمن نکته هر چه بر سر تی واجب آید کفارت با بتلاع بزاق صدیق خود یا زوجه خود نه بغیر ازین
هر دو انهر و ظاهر است که مراد زوجیت که باشد و اصداقت داشته باشد و الله تعالی اعلم **فصل دویم** در بیان حکم
ابتلاع اشک چشم و عرق بدن و قطره برف و باران و مانند آن مسئله اگر داخل گشت اشکها چشم
او دهان صائم پس فرو برد آنها او اگر قدر قلیل است چنانکه یک قطره یا دو قطره یا مقدار آن فاسد نکرده روزه او
نزد اکثر مگر اگر مجتمع کشت و اگر بسیار است که با فته نمیشود ملوحت آن در جمیع دهان او پس مجتمع کشت

شئ کنیه وفود در آنرا فاسد کرد و روزه او بواسطه امکان تحرز ازو در وهمین است حکم عرق روغن جوش داخل
کردند در دهان صائم گفته انی الذخیره والواقعات للصدر الشهید و افتاد مرالبرازیه و همین شرح الکنز و
همین است حکم غاز یعنی رسیدن دخان چشم و عرق روز گفته انی جواهر الفتاوی و ابن الهمام در فتح القدیر گفته
در وعدم فساد صوم یکیه و فقره فارقه است از جهته آنکه یا نته مرشود مولمت یکقطره غبار پس آنرا نروش است
که اعتبار کرده شود بوجدان مولمت و علی ذلک مرکب ۲ مر صحیح باحسن الله او از جهته آنکه نمیست باسیح
خوردی و در کشتر از ین قدره آنچه در خارج صیخان گفته مر اگر داخل شده در حلق صائم اشک چشم او یا عرق
جبین او یا خون رعاف او فاسد کرد صوم انهر آن غیر موافق میشود و قول مرا نیز اگر که صیخان تعلیل نموده است
فساد صوم ۲ بوصول سر حلق و مجرد وجدان مولمت دلیل وصول است انتهر عبارة فتح القدیر و این
ضعیف یکوید مر انچه تعلیل کرد انرا صاحب ذخیره و اخاف و برازیه و همین عدم فساد صوم ۲ در یکدو
قطره بعدم امکان تحرز پس آن اقتضا میکند مر عدم فساد در یکدو قطره فرق نمیست در میان وجدان
مولمت و عدم آن و کلام ابن الهمام مخالف است باآن قطعا کما لا یخفی و لیکن صاحب بحر الرائق گفته مر قول
ابن الهمام همین است الا ۲ و همو نست معول علیه و تقویت میکنند او ۲ و کلام صیخان سابق انتهی ما
فی البحر و نیز تائید میکنند کلام ابن الهمام ۲ مسئله آب باران در چه مر بیشتر مر آید مسئله اگر صائم را
آب باران یا آب برف چیزی اندر وقت اغتلاف کرده اند مشائخ رحمهم الله تعالی در مر بعضی گفته اند
که یکدو قطره روزه فاسد نکرد و اصح آنست مر فاسد کرد بجهته آنکه ممکن است احتراز ازو مر به آنکه داخل
نشود و در زیر جبه یا سفر کند انی البدایه صاحب بحر الرائق گفته که قلیل مرجب صدور اقتضا مر نمیشود بر وستی
مسافر مر فرینه ۲ مر سفر ۲ مر در زیر او در آید بانه علی الاشل حکم غیر او و نیست همچنان پس اولی تر
آنست مر گفته شود که فاسد نکند روزه او بسبب آنکه ممکن است پوشیدن دهن و نکت وه کردن آن احیانا
با وجود امکان احتراز از و قول انهر و این فساد صوم فقط بمجرد جهت قضا بلا کفارت بدخول آب باران

یا آب برف وقتی است که داخل نکرده باشد آنرا البصنع خود بلکه سبقت کرده باشد بسیر طلق او بدانت خود
یا اکراه فعال کرده شده او را بطریق تعدد لازم آید بر دو کفارت نیز هکذا افاده فی امداد الفتاح و بیشتر و همین
دیدم ارباب سیوم از فتح القدیر گفته شده مر واجب آید کفارت اگر آب برف یا آب باران و یخ
در دهان صائم پس فرو برد آنها ۲ عمدا فقیه تذکر ضیئ سیوم در بیان احکام او حال انکه ثابت یا جوب
یا بنیه در بیرون فرج داشته آن و احکام داخل تمیز یا نیز و در شکم صائم یا بحکان و بیان ضابطه
کلیه که این مسائل مبتنی اند بران اما ضابطه پس بدانکه هر چیز یکه غالب کرد آنرا صائم در حضور مر
که زمانه فاسد بدان باشد و یا قمر خانه چیزی از ظرف آن در خارج فاسد کرد صوم او و اگر یا تیمار چیزی
از ان در خارج فاسد نکرد صوم او که انی البدائع صاحب بحر الرائق گفته مر این کلیه فانیه تقیید
بعدم تحرز انهر پس اگر تر کرده باشد آن چیز ۲ بآب یا بروغن انکاه فاسد کرد صوم او از جهت وصول
آب یا روغن کذا انی الظهیریه و این همه وقتی است مر روزه یاد نباشد و این تقیید حسن است و واجب
است مر ضبط کرده شود او ۲ از جهته آنکه صوم او حق ۲ جمیع فصول فاسد وقتی کرده مر روزه یاد نباشته
باشد الا فلا کذا انی المجتبی نذر اجیر ۲ و اما فروع آن پس بدانکه متفرع میشوند بران بروجه کلیه مر که در شده
در ضابطه سبب اجر از مسائل نوزدهم است مر چون صائم ابتلاع کرد رشته ۲ از سیمان و کلوف
آن او در دست او ست پس باز بیرون آورد آن رشته ۲ فاسد نکرد صوم او و همین است حکم اگر
ابتلاع نمود انکور ۲ که بسته بود در رشته پس بیرون آورد او ۲ کذا فی الخلاصه و نوزدهم است که بر
است صائم طعام ۲ در رشته و فرو کند است آنرا بسر حلق خود و بود بکلوف نوزدهم رشته در دست او فاسد
نکرد صوم او مگر انکه منفصل کرد و از سر چیز یکه نوزدهم است که ابتلاع کرد صائم کوشتی ۲
که رشته بود بر رشته پس باز کشید او ۲ و در ان ساعت فاسد نکرد صوم او و کر فرو کند است و اورا مگر داد
صوم او که انی السراج الوهاج و نوزدهم است که اگر پرده بنا دز فی صائمه در فرج خارج خود پس اخل کشت

در فرج او که آن رحم است منتفض گردد صوم آن زن که اقی القادر است اجیه در غلط گفته که این وقتی است که آن زن در فرج خارج باشد پس اگر باشد طرفی زنان در فرج خارج فاسد نگردد صوم او اظهر است در آزمایش و چنانچه اندرون فرجه باشد پس اگر باشد طرفی زنان در فرج خارج فاسد نگردد صوم او اظهر است در آزمایش و الله اعلم و الیه المرجع و المآب

و لقد نقلنا تفاصیل مسئله طعن صائم به تیر و یا به تیر هشتر در فصل دوم از این باب گذشته شود در اینجا نظر باید کرد

فصل چهارم در بیان دخول دخان و غبار و مانند آن سر شکم صائم و دخول آن و این فصل مشتمل است بر چهار نوع

نوع اول در بیان دخول دخان و غبار و مانند آن در شکم صائم بغیر صنع او **مسئله** اگر داخل شدن دخان یا غبار یا کسی در حلق صائم و حال آنکه روزه باد بوده است فاسد نگردد صوم او چنانچه ناقض آن است و فاسد گردد اجر آنچه وصول شیئی از خارج سوراخ شکم اگرچه آن شیئی غیر متعدد باشد مثل خاک و سنگریزه و دود و سنگ آن است و به بدیهی ممکن نیست گزر از این اشیا پس گشت حکم او مثل گزر به یا میانه دهان صائم بود به مضمضه پس مفهوم کرده شد از در کنز انی الهدایه و الکافی و صاحب بحر رائق گفته که عدم فساد صوم از این اشیا و از جهه آنست که ممکن نیست امتناع از آنها بسبب اینکه اگر هر یکی از این اشیا داخل خواهد شد بحالت اکراه داخل شده اند بسوی حلق صائم از سکها چشم او یا عرق او یا خون جانب از بینی یا قطره باران یا برف و همین همچنان فاسد گردد روزه او از جهه امکان احتراز و دخول بسبب اینکه آسان است پوشیدن بینی و گرفتن دهان از آنها **مسئله** غبار چون در حکم دخان است تا اینکه فاسد نگردد مدخول او در حلق کذا فی البرهان الاول **مسئله** اگر داخل شد در حلق صائم غبار طاحونه یا طعم او و بو یا غبار چیزی که ممکن است صائم آنرا یا قصد جمع کرده نوع از غبار زمین بسبب باد یا بسبب پاها و دواب و مانند آن روزه فاسد نگردد زیرا که ممکن است احتراز از این اشیا که کذا فی السراج الوهاج **مسئله** اگر داخل شد غبار آرد در حلق صائم داخل آرد بیختن خرمال یا داخل شده غبار آرد در وقت آسیا کردن به طاحونه فاسد نگردد روزه او چنانکه فاسد نگردد صوم او دخول

کمل الدین گذاشته کذا فی خزانة الاکمل و مسائل متفرقه بعد کتاب الصائم **مسئله** پرسیده شده حسین بن علی عینتابی را رقمه الله تعالی از صائم که حرکت داده کرده دهن خود را پس داخل شده غبار در در آبیاری صائم کرده صوم او گفته شده کذا فی

القادر الطبیب مسئله گفته اند ابو یوسف رحمة الله هر زنبور همچو مگس است اگر در دهن شده در حلق صائم فاسد
نکرده صوم که فی خزانة الاکمل نوع دویم در بیان ادخال دخان وغبار وما شاکل آن بجوف خود مسئله اینجا
گذشته صوم او بر اطلاق است یا مقید بما اذا لم یکن ادخال الدخان والغبار بفعله هر ادخال آن بجوف بفعل او
پیشتر از نوع سابق گفته شد بیان حکم دخول دخان وغبار بفعل او هر ادخال آن بجوف بفعل او بر اطلاق
یا مقید بما اذا لم یکن ادخال کرده صائم دخان یا غبار را بسبب شکم او یا دماغ او بس بهر صورتیکه باشد
آن ادخال فاسد کرده صوم او بر اطلاق است یا مقید بما اذا لم یکن دخان غبار یا عود یا غیر آنها تا انکه بجوف رود بی آن بس
کشیده آذر اسپرز نفس خود را تا شتشام کرد دخان او سه حال انکه روزه یاد نداشت فاسد کرده صوم او به
سبب انکه ممکن است تحرز از ادخال مطلقا بسبب شکم خود و دماغ خود این چیز است هر غالبا الله آذر
بسبب انکه ممکن است تحرز از ادخال مطلقا بسبب شکم خود و دماغ خود این چیز است هر غالبا الله آذر
بسیار بر آذر دم پس یا بیقید کرده شود او سه او قوهم کرده شود هر حکم او حکم بوئیدن مشک کلاب است
در جمله انکه واضح است فرق میان بوئیدن بوی مشک و مانند آن و میان جوهر دخانی هر واصل گشته بجوف
بسبب شکم صائم بفعل او انتهی گفته انی امداد الفتاح و در نوح الهیمن حاشیه سکین شرح کنز و تنائج الفطر
حاشیه در شرح غرر آورده هر اگر ادخال کرد صائم دخان را بجوف خود بسبب شکم یا دماغ خود و حال انکه روزه
یاد نداشت فاسد کرده روزه او مرد حالیکه باشد روزه دخان خود یا عنبر یا غیر آنها انتهی ما بینهما و در تنائج الفطر
گفته هر بر اطلاق است و صوم او ادخال کرده شده دخان را بجوف او بفعل او بدهن یا بکشیدن به بینی انتهی
مسئله در فتاوی سلیمانیه گفته هر شخصی هر بجوف کشد بدوائی یا بدهان پس یافت طعم آنرا در حلق خود
او قضا کند روزه را گفته انی شرح الهدایه التعیسی مسئله در محیط آورده هر اگر نها دکف خود بر غبار و
ادخال کرد آن غبار را در دهن خود قضا کند آن روزه را گفته انی خاتمیه العصام علی شرح الوقایه مسئله اگر
ابتلاع کرد مگس بقصد افساد کرد صوم او گفته انی جامع الرموز و در سراج وهاج گفته هر اگر گرفت صائم
مگس را پس فرو برد آنرا بسبر حلق خود فاسد کرد صوم او و لازم آید بر او در قضا و لا کفارت انتهی نوع سیوم
در بیان وجوب کفارت بشرب دخان هر حادث شده است درین زمان مسئله در امداد الفتاح گفته هر

در قضا فقط در صورت دخال دخان بصنع صائم و همین است هر دخان غیر عنبر عود و باشد و اما در دخان عنبر عود
پس بقید بیست لزوم کفارت ایضا بسبب وجود نفع و مداوی همین است حکم هر حاصل هر ظاهر است در
بین زمان از شرب بی دخان و حق لزوم کفارت و نیز اهم از فطر است نه عفو عائشه انتهی و شرح منظومه
دهبانیه هر تصنیف شیخ حسن شرنبلالی است گفته هر لازم آید کفارت بشرب دخانیکه حادث شده است
بسبب انکه اذ یافته شود بآن در زمن ائمه و علماء سلف الرحمن و مشار حنفی رفعة الله در تذکره خود
آورده که نیست شبه در فساد صوم بشرب دخانیکه حادث شده است درین زمان چون تعدد کرده باشد در
ادخال آن و لیکن کفارت لازم نمی آید بواسطه انعدام عسر فطر در هر آن تعدد تعدد و بدست آید
بیست هر گفته شود در وجوب کفارت در حق شخصی هر قصد کننده در سر تعدد و هر یا خوش آذر او را
بطبع خود انتهی ما ذکره الرشیدی و پیشتر در قسم اول از قبیل اول از باب سیوم تفصیل حسن تر گذشته تو
تفاوتش انکه صحیح وجوب دخان و وجوب کفارت است در حق سیکه میل طبع داشته باشد بسوی آن بواسطه
معمول تعدد آن در حق در نظیفه و غیر آنچه پیشتر در قسم چهارم از باب سیوم گذشته
هر کفارت لازم نشود بخوردن چیزی هر تعدد تعدد او در بیست دران چنانکه کاغذ و کلوخ و شکیزه
و امثال پرزه و خاکه مانند آن مگر انکه عادت خوردن این چیزها داشته باشد پس آن نیز اقتضا میکند
وجوب کفارت هر بشرب دخان در حق کسی هر عادت شرب آنرا داشته باشد نظیفه کرد والله اعلم و نخواهد
هر لزوم کفارت مخصوص است با دخال دخان از دهان اما در ادخال از بینی لازم آید قضا بلا کفارت
چنانکه در مسئله مسعوط گذشته بود مگر بقول ابو یوسف هر نزد او لازم نیست کفارت در سعوط طبیعی
نوع چهارم در بیان حکم شرب این دخان حادث از جهته شرع و کراهت و بیان ابتداء زمان
حدوث آن در بلاد ما بیان ابتداء زمان حدوث آن و بطلان بعض علامه فعاله برهانپوری رفعة الله تعالی در
کتاب خود مسمی بهدیة المرید شرح جوهرة التوحید گفته که بوسیله عادت گشت در اوائل مائة عاشره

وقبل آن بمدتی قلیله شرب دخان چیزی که تغییر میکنند دوم از دو عبارات مختلفه پس بعضی زرایت ان
میکوینه اولا خبائث و بعضی دیگر اولا متین بهره دنا و فقانیه و بعضی میکوینه طبایعی و بعضی میکوینه
طبعا و کفت علامه زاهد مرتضی محمد بن احمد بن قاضی عبد الرحمن که ظاهر کشتند در بلاد ما سمرنه نکبکه در
سنه فاسه بعد الف و اق در حتی سمرنه طبعا و متبلاح حتی حتی همچنان و اتفاق مسلمانان و بعد فین آن و
اینجا انتهی مافی شرح المنظومه و محصل عبارت او آنست که شراب این دخان جائز نیست و بیشتر
از اداء اتفاقا که گذشت که شرب این دخان بدتر است که حادث شده است درین زمان در خواهم از
خدا تعالی حفوظ و عاصمت انتهی عبارته الاداء و در رساله مهدیه ابن الهاء و لعباد و لهبا و کفته که مکروه است
الفته اداء نماز کسی که معروف باشد به اکل ریا یا بچیزی از محرمات یا به اجراء چیزی از موضع مکروهات
چنانکه دخانیکه مبتدع شده است درین زمان انتهی ما ذکره ابن الهاء و علامه ابراهیم لقانی در کتاب خود
سر بعده الربعین شرح جوهره التوحید حاصل مرآید در شراب این دخان تشبه بکفار و دوم اشتهار
و اختلاف کرده اند علماء در تشبه بکفار و اصحاب جرائم برده قول بعضی فائضه به حرمت آن و بعضی
بکراهت آن و اصل تشبه پس بسبب اتحاد واقع کشته است در حدیث که فرمود بغیر خدا صلی الله تعالی
علیه و آله و صحبه و سلم شرار الناس الذین یمرتون آخر الزمان بالدخان نیز با بن الف اصحابم و از نبه
و اضافه و دره حشر یصیر رس اصحابم که اصل الخبیث انتهی ما ذکر القانی فی شرح الجوهره و بعضی بر
آن باشند که هر دم انوکس نیکه بمیرند در آخر زمان بسبب دخان پس بیرون آیو آن دخان زمینی
بر کل زایران و از کوشها و در دهان و چشمها در و دیوار تا انکه شود سر بر کی از ایشان باشند
کشت کساله بریان کرده و حافظ جلال الدین سیوطی رحمه الله در تفسیر در منثور آورده که روایت
کرده است ابن جریر از حضرت حذیفه بن یمان رضی الله تعالی عنه که کفت به پرسیدم رسول خدا صلی الله
تعالی علیه و آله و سلم از علامات قیامت است خروج دخان در آخر زمان که پنهانه آسمان و زمین سلاه

در شده و چنانکه اینه اشارب آن مکبند کی و بهن خود بر کی که مقابل او شود و حال انکه منع کرده شده
است اکثل سیر و پیاز سلاه از حضور مساجد بنص صریح و چنانکه سوختن جامه با تش آن بغلت
دخان مثل شیطانی است که باشد در دست او شده در آتش حضور ما در وقت غروب در فجر و حال انکه جایت
ایشان مقابل اند بایشان بتبعیت و پرستی که شامل کردد او سلاه قول خدا تبارک تعالی که فرمود و یحرم علیهم
الخبائث انتهی مافی شرح المنظومه و محصل عبارت او آنست که شراب این دخان جائز نیست و بیشتر
از اداء اتفاقا که گذشت که شرب این دخان بدتر است که حادث شده است درین زمان در خواهم از
خدا تعالی حفوظ و عاصمت انتهی عبارته الاداء و در رساله مهدیه ابن الهاء و لعباد و لهبا و کفته که مکروه است
الفته اداء نماز کسی که معروف باشد به اکل ریا یا بچیزی از محرمات یا به اجراء چیزی از موضع مکروهات
چنانکه دخانیکه مبتدع شده است درین زمان انتهی ما ذکره ابن الهاء و علامه ابراهیم لقانی در کتاب خود
سر بعده الربعین شرح جوهره التوحید حاصل مرآید در شراب این دخان تشبه بکفار و دوم اشتهار
و اختلاف کرده اند علماء در تشبه بکفار و اصحاب جرائم برده قول بعضی فائضه به حرمت آن و بعضی
بکراهت آن و اصل تشبه پس بسبب اتحاد واقع کشته است در حدیث که فرمود بغیر خدا صلی الله تعالی
علیه و آله و سلم شرار الناس الذین یمرتون آخر الزمان بالدخان نیز با بن الف اصحابم و از نبه
و اضافه و دره حشر یصیر رس اصحابم که اصل الخبیث انتهی ما ذکر القانی فی شرح الجوهره و بعضی بر
آن باشند که هر دم انوکس نیکه بمیرند در آخر زمان بسبب دخان پس بیرون آیو آن دخان زمینی
بر کل زایران و از کوشها و در دهان و چشمها در و دیوار تا انکه شود سر بر کی از ایشان باشند
کشت کساله بریان کرده و حافظ جلال الدین سیوطی رحمه الله در تفسیر در منثور آورده که روایت
کرده است ابن جریر از حضرت حذیفه بن یمان رضی الله تعالی عنه که کفت به پرسیدم رسول خدا صلی الله
تعالی علیه و آله و سلم از علامات قیامت است خروج دخان در آخر زمان که پنهانه آسمان و زمین سلاه

باتیانه چهل و شب داخل کرد و هر سه کاسه پیاز نشانده بدان پس بیرون آرد پیاز بینی او و هر دو گوشش او و دیر او پس بخواند پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم هر یوم تا تمام شود بدخان پیش نشستی الی آخر

چیه

سعید قدیر رضی الله تعالی عنها نحو صحیح سابق ۱۲ مرفوعا اخبر کلام الیسوطی مختصرا و مخفی نماند که تشبیه باکفار چنانکه مبنی است در خان آن خاصه ایشان همچنین منهی است در مباشرة امور هر عذاب کرده شود بدان نیز بآن واجد او در دنیا و در آخرت که حرامست پس خاتم حدیث زیرا که بدرستی نهی کرد پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم در روز پس خاتم مدید و فرمود هر بدا علیه اهل النار انتهی و غیر علامه لقانی در شرح جوهره گفته که حاصل کلام آنست هر اختلاف میکنند علما، در عزیمت و کراهت این دخان و آنان در کراهت است و با وجود چنین خواض منتهی نگردد بسر در وجه حرمت اصلا و قیاس نکرده شود او ۱۲ مر تهوه چنانکه بعضی توهم کرده اند نیز زیرا که شبهه اهل مذاهب خالی نباشد از شرب ان بخلاف تهوه هر در این شبهه نیست و نیز از تهوه مشائخ را نزد بلاشک خلاف دخان انتهی فصل کلام در مقام

این ضعیف اصلع الله تعالی شأنه نمیگوید که فصل جمله کلام سابق آنست هر شرب این دخان هیچ شک نیست در بودن او در عزیمت کراهت به گمان اقدم التصریح بعض این العباد و لقانی و غیرهما و ظاهر آنست که کراهت مخصوصه شده او بی اهل عند الاطلاق خصوصا در حال قرب مساجد و مجامع و حضور صلحا در وقت حضر یزیرا که اصرار بیکبار دانه صغیره ۱۲ کبیره پس نزاوار است که کرداند به علت که رونده ۱۲ رشد اکنداز جهنه وقد قال الطیبی فی شرحه علی المشکوة از بی اصر علی بدعة فقد اصاب منه الشیطان بالا ضلال انتهی و هیچ بدعتی نیست بزرگتر از بدعت ضلال و اصرار بر دوست آن گمان اقدم از این و قیست و مقترنا نباشد بسائر گمرهات شرعیه و قصد تعدد در هم نه شته باشد و اما اگر مقترن باشد بآنها چنانکه شرب میکنند او را بر اختلاط و غنا و ردیا بمجامع سفها و اراذل یا بر وجهی هر مخل بمروت و عدالت گردد یا تناول

میکند او را بالات محرمه چنانکه بر نی و بربط نفخه و دوان آنها یا بطریق آوازه آن بر هیئت شنیه با صحاب خمر پس هیچ شک نیست در حرمت استعمال آن برین طریق قطعا کما صرح به لقانی فی شرح الجوهره و اگر تصدق کند او را واسطه احتباع بسوزد و اسبب حصول مرضی و غلبه ظن دانسته باشد در حصول شفا بآن بتجربه و عادت یا بکیفیت طبیعیه حاصل پس با کی نبود و در حق هر حرمین مقترن بمحرمات سابقه نباشد و مع ذالک حسن آنست و بطریق تعفر کند اما اگر احتباع نه دانسته باشد بسر بزود پس مکروه باشد بسر بزود و اجبر مرض و غیر خوف و قوع آن نکرده هست محاصرح به لقانی الیضا فتدبر و کون علی بصیرة من ذالک و تحقیق این مسئله دخان هیچ ایرا د دلایل آن بطریق تفصیل در رساله جداگانه نوشته شرح و تسمیه کرده شده است آنرا به تحفة الاخوان فی منع شرب الدخان فصل هشتم در بیان حکم شخصی که ارتکاب کرد در صوم رمضان فعلی لا کر مفسد صوم هست

پس گمان برد بسبب جهل خود فساد صوم و پس افطار کرد عمدا آیا لازم آید بر وی قضا فقط یا مع کفارت

پس گمان برد بسبب جهل خود فساد صوم و پس افطار کرد عمدا آیا لازم آید بر وی قضا فقط یا مع کفارت این فصل شتمل هست بر دو جنس جنس اول در بیان حکم کسیکه افطار کرد بسیان یا جهالت که در او غلبت کرد بان گمان بر فساد صوم و پس افطار کرد عمدا و بیان فرق میان مسائل ثلثه از روی حکم و تعلیل مسئله اگر خورد یا آنکه سهوا جماع کرد صائم در صوم رمضان بطریق نسیان پس گمان برد که فاسد گشت روزه او پس هیچ خورد یا آنکه سهوا جماع کرد صائم در صوم رمضان بطریق نسیان پس گمان برد که فاسد گشت روزه او پس هیچ خورد یا آنکه سهوا جماع کرد عمدا لازم آید بر وی قضا فقط نه کفارت زیرا که شبهه او واقع شده است او را مستند هست بسر بزیاس در جهة انکه قیاس صحیح اقتضا میکند فساد صوم و افطار به نسیان بواسطه انعدام رکن صوم عنی اساک از مفطرات و هیچ گفته میشود بعدم فساد صوم و افطار به نسیان بواسطه ورود نص هست بر خلاف قیاس پس چون گمان او موافق گشت بقیاس مستحق شبهه در اسقاط کفارت گردانیده شد او را واسطه اکلی و تقصیر کرده شده هست به گمان فاسد بواسطه انکه کرد سهو است هر صوم او فاسده نمیشود به نسیان پس خورد یا آن بهم مستعد اپس نزد این یوسف محمد لازم آید کفارت بر او هر نزد این حنیفه و بر وی دو روز هست در یک روز یی واجب آید کفارت بزرگ که هست هیچ اشتباهی پس هست هیچ شبهه در وجوب

دوم از اول خیشه واجب نیاید کفارت نیز اگر موجب سقوط کفارت از ذمه موقف
و آن شبه قائم است در حال عالم نیز پس شاید این سند نظر اگر کرد پدر کفیز ک پسر خود را لازم نیاید
عدم جواز است در سیوم عرست اول بر خود یا گمان مرد در حلال است مراد نیز اگر شبه
است بقول و این قول بغیر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در خود و مالک لا یملک پس این
مستند

در صورت زیرا که واجب است بر عامی که اعتقاد کند بقلبها و جائز نیست او را که اعتماد کند بر احادیث به

نفس خود بواسطه انعدام اجتهاد او و حق در سر سر صورت احادیث و چون مشتبه عامی عدیش نرسد او را

که افتد کند بظاهر آن به جائز است که آن حدیث معروف باشد از ظاهر خود یا منسوخ باشد یا متروک باشد

پس چون احتمال دکر عامی مردود ترک نمود باشد واجب ترک کردن و شبه مسقط بلا کفارت

کذا فی الهدایه و الکفایه و فتح القدیر و در بحر رائق گفته که ابو حنیفه درین مسئله موافق است به محمد اشهر و این

اختلاف وقتی است که نه نباشد تاویل حدیث بلا و اگر شد است تاویل حدیث و با آن بهم افطار

کرده شد واجب آید کفارت بر در بالاتفاق بواسطه انتفاء شبهه و آنچه گفته است امام اوزاعی بقیاس صوم

بیچاره آن ایراد کننده شبهه بلا بر ساقط کفارت درین مسئله چنانکه ایراد میکرد قول امام مالک شبهه بلا

در مسئله افطار عمدا از افطار ناسیا بواسطه انکه قول او در آخر مخالف است بقیاس کذا فی الهدایه و شروحها

مسئله اگر حامل غیبت کرد پس زان خورد یا آشامید متعد الازم آید بر وی قضا و کفارت بهر کونه که باشد

زیرا که افطار صوم بسبب غیبت مخالف است بقیاس صوم به باقیست رکن صوم با وجود غیبت و وا

حدیث حر آن قول پیغمبر خدا است صلی الله تعالی علیه و آله و سلم حر الغیبة تفطر الصائم پس آن ماول است

باجماع بانکه مراد غیبت ثواب صوم بلا و انچه گفتیم حر بهر کونه که باشد مراد اوست که کمان نبرد

باشد که غیبت افطار میکند صوم بلا یا انکه کمان نبرده باشد و برابر است که رسیده باشد او را حدیث یا نرسیده

باشد و دانسته باشد تاویل او را یا ندانسته باشد و برابر است حر فتوی داده باشد مفتی بجواز یا فتوی نداده

پس واجب آید کفارت در جمیع صور زیرا که این فتوی در غیر موضع خود است چه نیست جمیع خلائق یا سان

علما در عدم فساد صوم با غیبت و فتوی بخلاف اجماع غیر معتبر است کذا فی الهدایه و المحیط و النهایه و

معراج الدرایه و علامه حسنی در محیط خود کرده اند و علت کلم غیبت بلا مثل جماعه تا انکه لازم آید کفارت بلا

باکل عمدا زیرا که فتوی مکرا انکه فتوی نداده باشد او را فقیهی یا تاویل کرده باشد حدیثی بلا اشهر و واجب بحر رائق گفته

که فطر آنست که ترجیح داده شود عبارت محیط بلا بسبب وجود شبهه انتهی و لیکن علامه قاضیخان در شرح

جامع صغیر و علامه زرشتی کنز گفته اند که کرد سیدن غیبه بلا مثل جماعه قول بعضی شارح نخست و قاضی خ

اند که لازم آید کفارت در مسئله غیبت بهر کونه که باشد انتهی کلامهما **فصل دویم** در بیان حکم کسیکه مباشرة

کرد سائر افعال بلا غیر افعال تلثه مفسده پس کمان برد فساد صوم بلا پس افطار کرد عمدا **مسئله** اگر حامل را

فی الواقع غیبه تعدی پس کمان برد که روزه او فاسد کشت پس افطار کرد بعد ازان متعمد او واجب یا کفارت

یا قضا بغ

مطلقا وعبارت آنها اینست که اگر قرآید صائم را بغیر تعمد داود ذاکر بود صوم خود صلوة یا ناسی بود او بلا پس
کان بر دو صائم و صوم بلا پس خورد بعد از در مستعد الازم آید بر هر قضا و کفارت در همه حال و در بعضی روایات
آمده که این وقتی است که عالم باشد اما اگر جاهل باشد پس همین است حکم نزد ابی حنیفه و نزد ابی یوسف
لازم نیاید کفارت و قول محمد مضطرب است انتهی عبارتها و باید که عمل کرده شود و فتوی داده شود بر همین تیسیر
گفتست از عدم وجوب کفارت و در صورتیکه افطار کرد بگمان شب و صوم به قی از جهته آنکه در بحر رائق در کتاب
القضاء آورده که چون قاضی کسنند روایت متون و شروح را پس عمل بر چیزیست که در متون ثبت
و همچنین تقدیم کرده شود روایت شروح را بر روایت فتاوی بالخصوص در اینمقام که مشایخ گفته اند
روایات شروح بلوغ المقصد بسیار سزاوار تقدیم و اعتماد است و الله تعالی اعلم **مسئله** اگر قی آورد صائم بتکلف
و آن پر دهن بود و لیکن در وقت قی آوردن روزه یاد نه شت پس گمان برد صوم روزه او فاسد گشت
و نه بلعید که مستقا باشد بیان مفسد صوم نیست و بعد از ان خورد چیزی عمدا پس حکم او مثل حکم کسی است
که افطار کرد عمدا بعد از اکمل ناسیا در جمیع وجوه تا اگر خوردن او بسبب اعتماد بر گمان فساد صوم
بود لازم نیاید بر او کفارت و اگر میدید که صوم او بمستقا فاسد شد پس خورد بآن عمدا متعمد
لازم آید بر او کفارت نزد ابی حنیفه خلافا لصاحبیه کذا فی المجتبی شرح القدوری **مسئله** اگر احتلام شد
صائم را در رمضان پس گمان برد صبح فاسد گشت روزه او باحتلام پس خورد بعد ازان متعمد لازم
نیاید کفارت بر مرد بر اکه این او لیست بر شتبه میکرد و بر دوم از جهته شهوت او به قضا اشتهوت
بسبب صدمت که ذاتی محیط البرهانی و معراج الدرایه و نحوه فی المحیط البرهانی و الفتاوی الظهیریة و المجتبی و المحیر
الاولی و شرح المنظومة لابن وهبان که این متفق میه است هر دو روزه باحتلام فاسد کرد پس خورد بآن بهم متعمد لازم
باشد بر هر کفارت زیرا که موجود نگشته است در صورت شبه اشتباه و نه شبه اختلاف کذا فی محیط البرهانی
و شرح المنظومة لابن وهبان و الفتاوی الظهیریة و المجتبی و البحر الرائق و لیکن علامه قاضیخان در شرح جامع صغیر گفته که

زن میان عالم و جاهل در مسئله احتلام قول ابی یوسف است و ما نزد ابی حنیفه پس لازم آید کفارت مطلقا انتهی
و در فتاوی قاضیخان و خلاصه و تاتارخانیه گفته که لازم می آید کفارت در مسئله احتلام نزد ابی حنیفه رحمه الله
الروایت مطلقا بغیر فرقی میان عالم و جاهل و روایت کرده شده است از محمد رحمه الله تعالی که کفارت گرد نیست
لا قضی پس فتوی داده شد فقیه او اللیث و صوم باحتلام پس خورد بعد ازان متعمد لازم نباشد کفارت بر وی
و هو الصحیح انتهی **مسئله** اگر غسل کرد صائم پس گمان برد که فاسد گشت صوم او بسبب وصول آب
بسر اکه یا داخ از سینها سر و پس خورد بعد ازان متعمد لازم آید قضا و کفارت بر هر در هر سه حال و در
صغیر آیات آمده که اگر عالم است لازم آید کفارت بر هر دو بلا خلاف و اگر جاهل است لازم آید کفارت
نزد ابی حنیفه خلافا لابی یوسف و قول محمد مضطرب است کذا فی خانیه و فی الخلاصه و هم علیه فتاوی ان
در شرح جامع صغیر گفته شد هر انچه نقل کرده اند بعضی مشائخ در مسئله اغتسال زن فرق میان عالم و جاهل
آن هیچ نیست بلکه لازم آید کفارت بر همه انتهی **مسئله** اگر صبح کرد صائم به غیبت پس گمان برد
که فاسد گشت روزه او پس افطار کرد عمدا لازم آید کفارت بر هر دو بر کسر اکه اعتماد کرده باشد بر خبر فقیهی
یا بر غلبه ظن هر چند است تاویل او بلا اکاه کفارت واجب نیاید بر دو کذا فی المجتبی مدارهای **مسئله**
روزه او آورده که اگر صائم چوب کرد شراب خورد بلا دهن پس گمان برد فساد صوم بلا پس خورد عمدا
لازم آید کفارت بر هر دو اگر چه بستقا کرده باشد از فقیهی یا تاویل کرده باشد عدیتی بلا اعتبار کرده باشد
فتوی بقیه و تاویل بعدیث بلا در مثل این مقام چنانکه در غیبت کذا فی فتح القدیر و نحوه فی الفتاوی الظهیریة و در اتاتارخانیه
نقلا عن الوالوالجیه و در فتاوی قاضیخان خلاف این نقل کرده و گفته هر اگر چوب کرد صائم بدن خود
بلا شراب خورد بلا دهن پس خورد بعد از در متعمد لازم است کفارت بر در بر کسر اکه جاهل باشد پس فتوی
داده شد او بلا بنا بر انکاه لازم نباشد کفارت انتهی **مسئله** اگر سرمه اندخت صائم در چشم خود پس گمان
برد که فاسد و صوم خود بلا بعد ازان خورد متعمد لازم آید کفارت بر هر دو بر کسر اکه جاهل باشد پس فتوی داده شد او را

باوطاء انگاه واجب آمد بر مرتضا بلا کفارت کذا فی المحیط البرهانی وقت در تاتارخانیه وخزانة الاکمل وجامع الفصولین اگر
رسیده بود او را حدیث اعنی قول پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که فرمود علیکم بالاثمد ولیتقه الصائم پس
اعتماد کرد آن حدیث بر اول او ﻫ پس افطار کرد بعد از آنکه ان نباید کفارت نکذا فی شرح القدوری
وقاضیخان وهندیه والبزازیه والخانیه ﻫ مسئله اگر سواک کرد صائم پس گمان برد که روز شده است پس خورد بعد از آن متعدا لازم آید
بدر قضا وکفارت بهم برابر است که علما باشد یا جاهل زیرا که این چیزیست که هر سه شنده اند واخاص عام را کذا فی
قاضیخان وهندیه والبزازیه والخانیه ﻫ مسئله اگر آلت قذف کرد صائم بعضه ﻫ پس گمان برد که فاسد
شد روزه او پس افطار کرد متعمدا پس حکم او حکم غیبت است کذا فی خزانة الاکمل یعنی واجب آید کفارت
بدر مطلقا اگر چه فتور راه داده باشد او را فیقصر یا تاویل حدیثی ﻫ کما تقدم فی الغیبة مسئله اگر مستی کرد صائم
بنیمه پس گمان برد که فاسد شد صوم او پس از آن خورد متعمدا لازم آید بدر قضا وکفارت بزازیست که
عالم باشد یا جاهل کذا فی شرح المجمع الصغیر لقاضیخان مسئله اگر نظر کرد بسوی زن پس انزال شد او را یا فکر
کرد در جمال زن پس انزال شد او پس گمان برد فساد صوم خود ﻫ پس خورد متعمدا لازم آید بدر کفارت مطلقا
وبعد کفته اند که اگر عالم است لازم آید بدر قضا وکفارت واگر جاهل است لازم آید بدر قضا بلا کفارت کذا فی
فتاوی قاضیخان وهندیه والمعنی شرح المجمع الصغیر مسئله اگر لمس کرد صائم یا قبله داد زن را بشهوت یا بیلمس
زد او زن را پس انزال شد او ﻫ پس گمان برد افطار صوم کرده است پس خورد بعد از آن عمدا لازم آید بدر کفارت
مکر آنکه تاویل کرده باشد حدیثی ﻫ یا استفتا کرده باشد مفتیی ﻫ پس افطار کرده باشد بسبب اعتماد
بران آنکه لازم نباید کفارت اگر چه خطا کرده باشد مفتیه ویا تاویب نشده باشد حدیث زیرا که ظاهر فتوی
وحدیث شبیه میشود بر مرسوط کفارت کذا فی فتح القدیر ودر تبیین کفته که قبله ولمس ومباشرة فیما
انزال الحکم آنها مثل الحکم جماعیست تا آنکه ساقط نکردد کفارت بآن مکر آنکه فتور راه داده باشد او را بآن قیدی
انتهی مسئله اگر جماع کرد در غیر سبیلین پس انزال نشد او ﻫ پس گمان برد فساد صوم خود ﻫ پس خورد چیزی

عمدا پس اگر بود افطار او بسبب آنکه فتور راه داده بود او را قیدی بفساد صوم پس افطار کرد متعمدا ساقط کردد کفارت
واکر فتور راه نداده بود او را قیدی پس ساقط نکردد کفارت کذا فی خزانة الاکمل مسئله اگر جماع کرد صائم بهیمه ﻫ
یا زنی را پس انزال نشد او را داخل کرد او را بدر خود یا زنی بدر زنده ﻫ بدر صغیره پس افطار کرد صائم
کناه او از دست خود پس خورد بعد از آن متعمدا پس اگر بود او عالم لازم آید بدر قضا بلا کفارت کذا فی
قاضیخان وهندیه والبزازیه مسئله اگر سحور کرد بعد از فجر کاذب پس کمان برد افطار صوم خود ﻫ پس خورد بعمد
پس گمان برد که این خون حیض ست پس افطار کرد باید بدر لازم نباید کفارت بدر بهم لازم آید کفارت
بدر بهم اگر بود زن خون ﻫ قبل از آنکه رسد بحد بلوغ یا نزده روز راه پس افطار کرد بر کمان حیض باید بدر لازم نباید
کفارت بدای طم رتع لازم آید کفارت بدر نک اگر دید زن خون ﻫ پس کمان برد او را که حیض ست خون آن حیض
لازم نباید کفارت بدر بدر بدر است که دیده باشد خون ﻫ در ایام حیض یا در غیر آن قع اگر نفاس دید زن
چهل روز پس پاک شد بعد از در روز سکه روز پس دید خون را پس کمان برد او را که خون نفاس ست یا خون حیض ست
پس افطار کرد صوم خود ﻫ لازم آید بدر کفارت بهم اگر مستحاضه شد خون مزمن را تا روز یازدهم پس افطار
کرد روزها لازم نباید کفارت بدر بدر اکر ثابت نشده باشد خلاف در صلاة او واکرنه لازم آید کفارت ودر نباشد طلاق
شافعی شرعا حاصل جواب تنبیه کفته چه شاید یکویم که ظاهر آنست چه لازم نباید کفارت بدر بدر زیرا که آنکه حیض
یازده روز است در قول اول نزد ابا حنیفه ودر قول مالک نیست اقل عک اگر استقاء کرد زن دانه خود ﻫ قبل از
تصور پس خون دید بعد استقاط آن خون استحاضه باشد واکر افطار کرد آن زن صوم خود ﻫ بکمان آنکه این خون حیض
ست لازم نباید کفارت بدر بدر استمرار فی الغیبة مسئله وتاتارخانیه کفته اکر افطار کرد آن زن صوم خود ﻫ بعد او خود آن
خون در ایام رمضان پس کمان برد که آن خون استحاضه نیست پس اکر افطار کرد آن زن صوم خود ﻫ بعد او خود آن
خون حیض آید لازم آید کفارت بدر بدر کفت شده است لازم نباید پس کفته شده او کر آیا باشد تفاوت حکم میان آنکه باشد
خون حیض آید لازم آید کفارت بدر بدر کفت شده است لازم نباید پس کفته شده او کر آیا باشد تفاوت حکم میان آنکه باشد

آن حون در ایام حیض او دیا در غیر آن ایام یکفت نه انتهی مافی التاتارخانیه وقد مر رئیس امور مسقط کفارت

وشرح آن در فصل چهارم از باب کفارت خواهد آمد انشاء الله تعالی **باب پنجم در بیان چیزهائیکه مفسد صوم میشود**

صوم یا بنها اصلا واین باب مشتمل است بر دو فصل **فصل اول در بیان افطار بطریق نسیان** واین فصل مشتمل

ست بر شش جنس **جنس اول** در بیان آنکه افطار بر نسیان مفسد صوم نیست **مسئله** اگر افطار کرد صائم بر نسیان

یعنی آنکه ارتکاب نکند امری بر خلاف صوم نیست از اکل یا شرب یا جماع یا غیر آن در حالیکه روزه یاد نداشت

فاسد نگشاد صوم او در مذهب ابو حنیفه رحمة الله واین استحسان است در مذهب مالک رحمة الله تعالی صوم او فاسد

گردد وهمین است قیاس بسبب آنکه موجود گشت منافی صوم پس شبیه حکم او مثل کلام ناسی در نماز و در

هستن آن است بر روایت کرده حضرت ابو هریره رضی الله عنه که بر سبیل فرمود پیغمبر صلی الله تعالی

علیه وآله وسلم که من نسی وهو صائم فاکل او شرب فلیتم صومه فانما اطعمه الله تعالی وسقاه یعنی هر شخصی

فراموش کند در حال آنکه او روزه دار باشد پس کمود یا بیاشامد پس کو تمام کند آن شخص روزه خود را که بدرستی

اطعام کرد او را وسقی نمود او را الحدیث رواه الجماعة الا البخاری وچون ثابت گشت این در اکل و شرب

ثابت گشت این بواسطه استواء آنها در کیفیت مخالف نماز بسبب آنکه هیئت صلوة مذکر است به

بدرستی که قیام در نماز مع استقبال قبله و وضع یمین بر شمال در رکوع و قعود و سائر افعال مشروعه در روزه یاد

نیست مذکر است پس غالب باشد نسیان در روزه نسبت به نماز مذکر در صوم پس غالب باشد

وقوع نسیان در روزه چون چنین فرق مرجود شد آنها که گرده اکل و شرب صوم را بصلوة پس باید قیاس صلوة بر قضیه

قیاس کنانی الکافی والهدایه **مسئله** فرق میان صوم فرض و نفل در عدم فساد آن با فطار بطریق

نسیان زیر اکه نفل وارد شده است بطریق اطلاق و مفصل نگردیدن آن فرض و نفل کذا فی الهدایه وشروحها

مسئله نیز چنین گذشت از عدم فساد صوم در صورت افطار بطریق نسیان مفاد وشی است بر واجب بودن

قضاء آن صوم ولیکن افضل آنست که قضا نکند او را بر اثر خروج از خلاف هر چه بذلک فی شرح مختصر الوقایه

جمیع الی الکلام وشرحه للعلامة القهستانی **ضابطه** هر آنچه در مسائل نسیان در هر باب گفته که مخالف نسیان

عادة استحسانا نیست در وقت حاجت اوست و گفته اند علماء رحمهم الله تعالی هر نسیان عذر نیست در حقوق

عباد و در حقوق خدا تعالی عذر است در حق سقوط اثم و اما در حق حکم پس اگر آن نسیان باو جود مذکر است و مثل

ترک نماز و روزه بسبب آنکه اکل مضر نباشد بسبب آنکه تقصیر از راست بخلاف سلام سهو

و قعود که آن عفو است بواسطه وجود ضرر و اگر نسیان باندک نباشد یا در عین موجود بود چنانکه اکل صائم آن نیز

عفو نباشد و اگر نباشد یا در اندک زیاده بر آن اولی تر بعفو چنانکه ترک ذبح بر شبیه بالنهر انی الجوالر انتهی

مسئله نیز چنین گذشت که افطار صوم بر نسیان مفسد صوم نیست وقتی است که جرعه داده شود او را

بر یع یکی از اشخاص بخورد بر نسیان پس گفت او را تشخص دیگر که تو صائم پس یاد یا در روزه بودن مستمر

شود بر آن خوردن پس بدرستیکه فاسد نگردد روزه او نزد امام ابو حنیفه و ابو یوسف رحمهما الله تعالی بر اگر جرعه داده شد

او را یا بکه خوردن حرام است بر وی و جرعه یکه شخص جبت است در دیانات پس شاید بر وی سبیل کند بسوی زائل و

نزد امام زفر حسن بن زیاد روزه او فاسد میگردد کذا فی فتح القدیر و در شرح عیون گفته که نزد امام ابو حنیفه

و ابو یوسف لازم آید در صورتیکه صوم رمضان بطریق نسیان پس یاد آورد صوم را بنفس خود

آورده او را بنفس خود در صورتیکه خورد صائم در صوم رمضان بطریق نسیان پس یاد آورد صوم را بنفس خود

پس باز خورد مرتبه دیگر فاسد گردد صوم او و لازم آید بر وی قضا پس انجنان باشد که دیده او را غیر او انتهی

مسئله در فتاوی قاضیخان گفته که اگر تحقه کرد صائم در صوم خود بر نسیان فاسد گردد زیرا که نسیان عذر است

در چیزها که مستند و مثل اکل و شرب و جماع و مانند آن اما در چیزها که مستند نیست چنانکه تحفه عذر نباشد انتهی

لکین از عبارت زاهدی شرح قدوری و معراج الدرایه شرح هدایه و مقد مغنی مرسوم ترکتب مستفاد میگردد در

صورت نسیان روزه فاسد نگردد و کراهیت در شبیهای غیر معتاد باشد چنانکه تفصیل آن در فصل دوم از باب چهارم گذشته

بود **مسئله** اگر جماع کرد صائم با زن خود عمدا و حال آنکه آن زن روزه یاد نیست لازم آید کفارت بر زوج یا جماع

کند انتهی یعنی شرح العده و همچنین اگر جماع کرد مرد یا زن خود حال انکه آن مرد روزه یاد نبیست زن روزه
یا دیست لازم آید کفارت بر آن زن نه بر مرد که انمی افتار نمایند بلکه روزه مرد فاسد شود و اصلا کفاره لا یفهم
مبحث سیوم در بیان انکه اگر صائم بیمود و در صوم خود چیزی بخورد یا بیاشامد یا بیاد آید یا باو صوم
یا نه مسئله اگر شخص دید صائمی را که بیمود چیزی خورد در صوم بیاشامد یا بیاد آید یا باو صوم یا نه
یا جوان قهر بس اگر اقدام پیر و ضعیف باشد و اگر اقدام نباشد اورا زیرا که نهی صائم میکند
معصیت نیست پس سکوت از معصیت نیست و زیرا که پیر مظنه تهمت است و اگر جوان بود که فوت
داشته باشد بر صوم یکروزه یا چند روز یا نه تحریر است که ذی الحجه الحرامی صاحب
اداء الفلاح گفته که مدار در همین بر ضعف صوم و قوت و نیست هیچ فرقی میان انکه پیر بود یا جوان
و تقیید به پیری و جوانی کرده اند بغلبه عادات واقع شده آن قید احترازی نیست بلکه الفاقی است و بلند ارتک
نموده است و در محقق ابن الهمام تحریر عبارت الامداد و صاحب برهان گفته که ظاهر کلام شارح آنست که
فرقی در میان صوم فرض کرد قضا یا کفارت باشد و در میان صوم نفل و شد یا دادن صوم و عدم آن
تحریر مبحث سیوم در بیان انکه اگر صائم در افتار اکل و شرب و جماع نا سیار روزه یاد آورد و پس باز استاد
از اکل و شرب و جماع آیا صوم او صحیح میشود یا نه و بیان انچه مناسبت باین مقام مسئله اگر صائمی مر خورده
چیزی یا میان دندان پس در افتار آن روزه یاد آورد و پس ترک او خورد نش کرد لیکن یا قیمانده طعم آن چیز در دهن او
فاسد نخورده صوم بقیاس بر نماز و در جواهر الفتاوی گفته که اگر صائم افطار کرد بچیزی از شیرینی پس استاد کرد
عین او در دهن او و فصل شده و در افتار خورد یا نخورد یا نست علامت آنرا در دهان خود پس فرو برد آنرا فاسد نکرده و نماز او انهی
مسئله اگر مفتح کرد صائم لقمه را و بیاد آورد روزه را و پس فرو برد آن لقمه را بعد از تفکر تفصیل این
مسئله پیشتر در اوائل خرصیل دویم از باب سیوم گذشته شود مسئله در تبیین گفته که اگر مر خورده یا آن سیدصائم
میان دندان پس افتار اکل یا شرب یاد آورد روزه را پس نگذاشت لقمه را یا ترک نمود شراب را یا جماع میکرد و میان

دندان افتار آن یاد آورد روزه را پس باز کشید و نگرخود را در وقت تذکر یا جماع میکرد صائم و شب پس طلوع فجر
فرو بردن افتار جماع پس باز کشید و نگرخود را مع طلوع و درین همه صورت روزه او تمام باشد نزد امام ابو حنیفه
و امام محمد رح و نزد امام ابو یوسف رح روزه او فاسد گردد زیرا که او در حال ترک سابقه مرتکب حرام شده و این منافی
رفع الله تعالی و نزد ما نزد فرض روزه او فاسد گردد زیرا که او در حال ترک سابقه مرتکب حرام شده و این منافی
روزه و گرنه فرصت که بهر ستی نزد او تحقق شرط نیست چنانکه اگر شخص کوشته خورد که نوشته این عامه را
و حال انکه نوشیده بود آن جامه را پس بکشید آنرا در حال خانت کرد بر قول زفر انانزد امام ابو یوسف و محمد رح
پس صوم او در صورت جماع فقط نزد این کرا کشیدن و نگر نیز جماع ست از جهته حاست فرع بفروع دو گر
قول ابو حنیفه است که کشیدن و نگر ترک فعل ست پس منافی نباشد صوم را و همچنین اگر اکل و شرب ترک او
بقطع است پس مفسد صوم نباشد انتهی عبارته التبیین و در افتار قرصیفتان گفته که اگر طلوع کرد فجر و حال انکه
صائم اخلال بود با اهل خود پس بیرون آورد ذکر خود را و در ان ساعت یا جماع میکرد با نسیان پس باز کشید
اگر خورد افساد نکرد صوم او در هر صورت و بهر الصحیح فلا فارق اشتر مسئله آنچه پیشتر گذشت که ترک فعل
منافی صوم در حال طلوع فجر و در حال تذکر مفسد صوم نبود مشروط ست بود شرط اول انکه ترک فعل
مذکور متصل باشد بوقت طلوع فجر و بوقت تذکر تا انکه اگر دوام نمود بر ان فعل بعد از طلوع فجر یا بعد از
تذکر متصل را عامی عمدا یا خطا فاسد کرد روزه را اما در صورت خطا پس در سراج وهاج گفته که اگر جماع کرد
روزی با زن خود بگمان انکه شب ست پس دانست که جماع او واقع گشت بعد طلوع فجر پس بیرون آورد
ذکر خود را در ان ساعت روزه او فاسد شود زیرا که خطای ست در فعل مفسد ست و نیست کفارت بروی
از جهته عدم اثم و همین حکم ست اگر خورد چیزی پس بداند که گشت فجر انتهی و اما در صورت عمد پس در افتار
صاحب گفته که چون جماع میکرد صائم در روز با نسیان پس یاد آورد روزه را پس دوام کرد بر جماعت یا
باشد بر کفارت از جهته تمکن شبهه انتهی شرط دویم انکه بعد از ترک فعل باز عود نموده باشد پس اگر فعل تا

اگر جماع نکرده به نسیان در روزه رمضان پشته باد آورد روزه را پس بیرون آورد و ذکر خود سه ساعتان
ساعت مقارن بنده گیرد یا جماع عمدا پس از طلوع فجر پس چون فجر طالع گشت بیرون آورد ذکر خود سه ساعتان
بطلوع فجر پس خود نمود بسوی جماع فاسد کرده روزه او و لازم آید بر هر قضا بالکفارت بهر از جهة اگر عامد کشته
ست بسوی جماع و حال آنکه او در خود باقی ست بر صوم خود که انی اسیر جماع الزاع و در مقاتر خلاصه و قنا تاطا
گفته که همچنین ذکر کرده ست وجب کفارت ۱۲ درین صورت در بعض کتب مطلقا و در بعض کتب ذکر کرده اند
از امام محمد رحمه الله فتح ۱۲ در روایتی لازم آید کفارت و در روایتی دیگر گفته که آن موقوف ست بیداند
که روزه بر ته اول فاسد گشته پس باز خود عمد لازم آید بر هر کفارت و اگر جاهل باشد لازم نیاید انتهی **مسئله** اگر
پیشتر کرشت در شرط ثانی هر **مسئله** جماع قبل از فجر تا ذکر آن عند الطلوع اگر عمد از ترک فصل باز
خود نمود لازم آید قضا با کفارت آن وقتی ست که ترک فصل مقارن بطلوع فجر بوده باشد بعد ازان باز خود
نموده باشد و اگر جماع دیگر باز به خود پس طالع گشت فجر در اثناء جماع پس نه ست طلوع ۱۲ و مضی
قدر بحال خود بسترده است که فجر در وقت جماع او طالع بوده فاسد کرده صوم او اگر چه شبهه آلت ۱۲
بعد از علم طلوع وقت بسبب وجود افطار رخطا چنانچه پیشتر از سراج وهاج گذشت و اگر در صورت باز
ادخال کرد آلت ۱۲ بعد از کشیدن لازم نیاید کفارت پیشتر ذکر اگر افطی رخاسی گشته ست قبل ازین ادخال اهلم
بقدر اگر بکشتال **مسئله** در فتح القدیر و بحر الرائق گفته که اگر ابتدا کرد در جماع به نسیان پس یاد آورد پس اگر
باز کشیده نفس خود ۱۲ ازان ساعت فاسد نگردد روزه او و اگر دوام خود بران تا انکه انزال کرد لازم آید بر هر قضا
بعد ازان گفته ازانکه نسبت کفارت بهر مطلقا و بعض گفته ازانکه کابین دشرت ۱۲ گر یک نموده باشد نفس
خود ۱۲ بعد از تذکر اگر نه گر یک کرد نفس خود ۱۲ بعد از تذکر لازم آید کفارت بر هر چنانکه لازم آید کفارت
در صورت اعاده اد خال اگر بعد از اخراج آن ذکر جماع کرد عمدا قبل از فجر پس طالع گشت فجر واجب آید
بر هر اخراج نفس حال پس اگر گر یک نمود نفس خود ۱۲ حکم او حکم او غسل حکم سابقه باشد انتهی عبارة الشرح و الجوهر

این مصنف بگوید که آنچه تقیید نموده ست صاحب فتح القدیر و بحر و جوب قضا را بدوام کردن بر جماع تا
اگر از انکه آن قید اتفاقی ست و مختلف نگشته و حکم میان انکه در ترک کرد مقدار انه ترک یا بیشتر الاقدار
مدت اخراج که آن معفو ست از جهة انکه ترک جماع ست و ترک جماع شاقی صوم ست چنانکه پیشتر از
تبیین گذشته و اما آنچه صاحب ایضاح بعد نقل عبارت صاحب فتح و بحر گفته که از ان ثابت
ست که فرق میان دوام و ذکر نکرده اند ایشان اورا اگر برابر بیان وجوب کفارت پس آن چیزی نیست از جهة انکه
بودن ذکر موجود ست در فتح و بحر و غیر آنها که از انزال شرط ثابت ست برابر وجوب کفارت چه قضا اشهوت
متفق میگردد و غیر او نیست انزال اگر بشیع پس بر توقف نباشد و وجوب کفارت بر هر چنانکه از مسئله اکل لازم
بر آید کفارت با کل یک لقمه نه بشیع و تفصیل این مسئله پیشتر در جلس اول از باب سیوم گذشته بود ملتفت بر
و الله اعلم **فصل دویم در بیان مسائل متفرقه** و این فصل شامل ست بر شش جلس **جلس اول** در بیان حکم
احتلام و احتجام **مسئله** اگر صائم در خواب رفت پس محتلم شد فاسد نگردد صوم او بسبب انکه فرمود غیر خود را
صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که ثلاث لا یفطرن احیاما القی و الحاجة و الاحتلام یعنی سه چیز نمی شکنند روزه را
یکی قی نمودن خون سیوم احتلام و بسبب انکه موجود نگشته ست صورت جماع که آن اوغال فرج
ست در فرج نه معنی آن که آن از ان ست از شهوت بخلاف سنه گذانی الهدایه و فرق ثابت در عدم فساد
صوم باحتلام میان انکه از ان شود یا نه گذانی الضیاء و بعضی شرح عقدته الغنه نیز و در معراج الدرایه گفته
که اگر صائم ملاعبه احتلام از ان شد فاسد نگردد صوم او بنا بر اجماع ائمه اربعه انتهی **مسئله** در نقاوة الفتاوی گفته
بعد از طلوع صبح نیست قضا و آن روزه بر در خیانکه در احتلام در نهار رمضان گذانی الجوهرة النیرة
اگر جامعت کرد صائم یعنی خون نگشته باید بدن خود فاسد نگردد صوم او بواسطه عدم مظور از جهة انکه مظور انچیز
ست که داخل گردد بسوی صائم نه چیزی که خارج گردد از بدن او و نزد امام احمد بن حنبل جامعت مفسد صوم

ست از جهة قول بنیه قدا اصل الله تعالی علیه وآله وسلم ه افطر الحاجم والمحجوم رواه الترمذی وبشل این ترک کرده
شود قیاس ها میکوییم ه روایت کرده شده است که به رسنیکه پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم حجامت کرد
وحال انکه او صائم بود داده اینجا را برو غیره در روایت کرده شده است از حضرت انس رضی الله تعالی عنه که به رسی پیغمبر خدا
ورسنی بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که سر به زانو خنی و در حجامت خود وحال انکه او صائم بود
اورا کرد آیا کرد بت بسوء شدید شما جامت ه بامرد حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم گفته شد مگر
روزه را بضعیف و همچنین روایت کرد ابن ماجه بروایت عائشه رضی الله تعالی عنها وبسبب انکه ثابت
در میان هشتم و داع منفسد روا فض از صائم قضا شافی باشد صوم او که افی للکفایه و التبیین و در نتح القدیر
گفته که اگر سر به زانو خجامت صائم فاسد نکرد صوم او نزد ما برابر است ه بانه باشد طعم آن سر به و افطر خود یا
بزرگ موجود رطق او اثر نیست داخل زصائم نه از منفسد زیرا که ثابت در میان حجم و داع هیچ منفسدی
و غطر صوم خبیر بود ه داخل کرد و از منفسد نه از صائم که آن جمیع بدست از جهة انکه انفاق علماء در
حق کسیکه داخل شود دو آب دیا بدسر در او در شکم خود بر انکه فاسد نکرد صوم او و دلالة انکه مکروه و نشده است بلو
حنفیه رحمة الله تعالی آنرا که داخل شود صائم در آب دیا بچه خود و جانه تر کرده پس از جهة انکه است که
افطار ریاضت زود در دلتنگی ه در عبادت نه از جهة انکه او قدر بست از افطار اتهتر عبادة فتح القدیر سوال
اگر گفته شود که چون ثابت در میان حجم و داع هیچ منفسد پس چگونه بیرون مرآید انسکه از حجم
جواب گوییم که انسکه مترشح میشود نه همچو عرق پس دلالت نکند بر وجود منفسد گفته اند فی الهدایه مسئله
اگر صائم سر به زانو جامت و حجم خود پس بتران امید اخت پس بافت رنگ سر به و در اق خود
فاسد نکرد صوم او و در اصح نیز که موجود رطق او اثر او ست نه بعین او پس مفطر باشد گفته اند فی التبیین
اینقول لااکثر گفته اند فی العینی شرح الهدایه و در غنا و منیه و ظهیریه گفته که باکی نیست به انکه ال کرد طعم او در طق
خود یا در زبان خود انتهی و قد مر در رسائل الکحال صائم در فصل دوم از باب ششم خود بر آید از حلق و اصد
تفا مسئله هم در غنا و منیه و ظهیریه گفته که اگر بنا و صائم در حجم خود بشیر یا دوا را بر حلق او پس بافت طعم

از حلق او در حلق خود یا نه گفته اند فی السراج الوهاج مسئله اگر صائم سر به زانو جامت در حجم خود فاسد نکرد
صوم او در حجامت یا نکرد چه واصل کرد طعم او در حلق او و گفته اند مالک و احمد رحمهم الله تعالی که اگر طعم
او حلق او رسد روزه فاسد کرد و وجه قول ما آنست که روایت کرد ابو رافع رضی الله تعالی عنه که به
ورسنی بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که سر به زانو خنی و در حجامت خود وحال انکه او صائم بود
رواه البیهقی و همچنین روایت کرد ابن ماجه بروایت عائشه رضی الله تعالی عنها وبسبب انکه منیت
در میان هشتم و داع منفسد روا فض از صائم قضا شافی باشد صوم او که افی للکفایه و التبیین و در نتح القدیر
گفته که اگر سر به زانو جامت صائم فاسد نکرد صوم او نزد ما برابر است ه بانه باشد طعم آن سر به و افطر خود یا
بزرگ موجود رطق او اثر نیست داخل زصائم نه از منفسد زیرا که ثابت در میان حجم و داع هیچ منفسدی
و غطر صوم خبیر بود ه داخل کرد و از منفسد نه از صائم که آن جمیع بدست از جهة انکه انفاق علماء در
حق کسیکه داخل شود دو آب دیا بدسر در او در شکم خود بر انکه فاسد نکرد صوم او و دلالة انکه مکروه و نشده است بلو
حنفیه رحمة الله تعالی آنرا که داخل شود صائم در آب دیا بچه خود و جانه تر کرده پس از جهة انکه است که
افطار ریاضت زود در دلتنگی ه در عبادت نه از جهة انکه او قدر بست از افطار اتهتر عبادة فتح القدیر سوال
اگر گفته شود که چون ثابت در میان حجم و داع هیچ منفسد پس چگونه بیرون مرآید انسکه از حجم
جواب گوییم که انسکه مترشح میشود نه همچو عرق پس دلالت نکند بر وجود منفسد گفته اند فی الهدایه مسئله
اگر صائم سر به زانو جامت و حجم خود پس بتران امید اخت پس بافت رنگ سر به و در اق خود
فاسد نکرد صوم او و در اصح نیز که موجود رطق او اثر او ست نه بعین او پس مفطر باشد گفته اند فی التبیین
اینقول لااکثر گفته اند فی العینی شرح الهدایه و در غنا و منیه و ظهیریه گفته که باکی نیست به انکه ال کرد طعم او در حلق
خود یا در زبان خود انتهی و قد مر در رسائل الکحال صائم در فصل دوم از باب ششم خود بر آید از حلق و اصد
تفا مسئله هم در غنا و منیه و ظهیریه گفته که اگر بنا و صائم در حجم خود بشیر یا دوا را بر حلق او پس بافت طعم

فصل دوم در بیان حکم نزال بنظر مسئله اگر نظر کرد صائم بسوی زن پس نزال شد فاسد نکرد روزه او بر اثر
که نظر کرده شود بسوی زن از آنرا بسوی فرج آن و برابر است که تکرار کرده باشد نظر را یا نه گفته اند فی البحر
الرائق و وجه عدم فساد صوم آنست که موجود نگشته است صورت جماع و نه معنی آن چنانکه اگر تفکر کرد
در جمال زنی پس نزال شد فاسد نکرد صوم او پس همچنین باشد حکم نظر گفته اند فی الهدایه و در امام مالک رحمه
الله گفته است که اگر تکرار کرد نظر را پس نزال شد فاسد کرد روزه او زیرا که در حکم مباشرت است بیکوییم
علیه وآله وسلم که النظر الاولی لک و الثانیة علیک غیر نظر اول برابر نیست و نظر دوم بر توست بیکوییم
که این در حق اثم و مواخذه است در حق نظر کرد باشد بسوی چیزی که جایز نیست نظر بسوی او و اگر این حکم
منقسم بر وجود را نه شرط نکرده شد نظر را چنانکه در پس گفته اند فی السراج الوهاج فصل سوم
در بیان انکه حکم او ذان و اکتحال و ادهان حکم شبیه باشد و ادر حجم مسئله اگر صائم روغن زند بخت در سر
خود و در شارب فاسد نکرد صوم او از جهة عدم شافی گفته اند فی الهدایه و غیرها و فرقی نیست میان انکه
روغن زده است باشد بروغن زیت یا غیر او از روغنها گفته اند فی شرح الکنز للعینی و برابر است که بیابد طعم

آن یا بمخرج آن در حلق خود فاسد نگردد صوم او گفته انی البحر الرائق مسئله در تبیین آورده که اگر میگوئی صائم

همین است فارنه مجب والبته اطلاق کرده است کراهت را در هدایه و شرح وقایه و کنز و ملتقی و غیر آنها بی شمس الائمه
علیه الرحمة الله تعالی گفته که کراهت دوق در صوم نفل است پس آن نفی کراهت بروایتی شاذ و کراهتی
شاذه است در جواز اقتدار در تلوح بغیر عذر برزه اگه کلام در آنست و دوق نمود بغیر عذر و معنی بر روایة
شاذه خورد نیست بلکه افاده صاحب البحر الرائق و امداد الفتاح مسئله اینکه گذشت که مکروه است صائم
را چشیدن چیزی مقصد است بدوم عذر نا اگه اگر چشیدن بسبب عذر نمکروه نباشد چنانچه اگر زوج زنی
را بچشیدن چیزی مقصد است بدوم عذر نا اگه اگر چشیدن بسبب عذر نمکروه نباشد چنانچه اگر زوج زنی
را باسید که بزنگی بد خلق باشد پس باکی نیست آنرا ن را که چشد طعام را بزبان خود نگذ انی البحر الرائق و صاحب
امداد الفتاح گفته که ممکن است که حکم اجیر منیر همچنین باشد انتهی مسئله دیگر از بحر الرائق گفته که نیست از
افعال چشیدن چیزی وقت شناخته شود چشیدن سرکه از روی ضرورت بلکه مکروه است چشیدن
جائز آن همچنین ذکر کرده است و لو الحرمی در تاتار خانیه گفته است و صاحب نهایه و فتح القدیر انتهی
فی البحر و کذا فی الفتح و در سراجیه و منار قاضیخان و غیر آنها که مکروه نیست کذا فی المحیط فصل دوم
در بیان حکم صائم بچیزی و حکم مضغ علک مسئله مکروه است مر زن صائم را مضغ کندنه غیر خایه
بدار کودک خود طعام را و در فتح گفته که عذر نه نباشد باشد چنانکه طعام را بچشد و قماچ نبود بسوزکردن است
و دوم کراهت مضغ است مر زن را در وقت تعریض صوم بر خود کذا فی الهدایه و تقیید بوقت صوم بدوم عذر
از جهت اینکه اگر نمیترسد بر آن زن صائمه چاره از مضغ بسبب اینکه نمیترسد بر کودک که مضغ نخاید برای
کودک او طعام را چنانکه حائض و نفسا با جبر ایشان از روزها مر روزه نمیدارند و بسبب اینکه نمیترسد بر
طبیخی را که شیر میدوشیده را پس یکه گفته شد مر آن زن صائمه را به مضغ چیزی را مر صیانت ولد
آنرا منی هم جائز است مر زن صائمه را بنا ظار در وقت تعریض صوم بر ولد خود از هلاک کذا فی التبیین در فتاوی
سراجیه گفته که باسی است بمضغ طعام برای کودک در رمضان چون نیابد چاره را زمر زمستان مسئله مکروه است
مر صائم را مضغ علک نوشته انکه در وقت تعریض صوم بر نباشد و لیکن فاسد نکند روزه او زیرا که داخل

نمیشود بسوزش او عین او بلکه داخل نمیشود بسوزش او الا لعلم او که انی البحر الرائق و
همین است در نهایة البیان گفته که این مر مکروه است از آنرا که مضغ علک در عدم فساد صوم همان فرق
است در میان علکی و عدکی در نظار بر الروایت از جهت انکه اطلاق کرده است امام محمد رحمة الله تعالی
علیه و دلیل در مر گفته انی البحر الرائق و غیره و بعضی گویند که این وقتی است که علک معمول نباشد و اما اگر غیر
معمول باشد بلکه نرگفته باشد اورا و نخا نیده باشد هیچ کی پیش از فاسد کردن روزه او و از جهت انکه
علک را بتدا، مضغ پاره پاره میکرده پس داخل کرده بسوزش کم او بعض اجزاء او و بعضی گویند اگر
علک سیاه باشد روزه فاسد کرده اگرچه معمول نباشد زیرا که آن پاره پاره میکرده و میکند از پس مضغ پس داخل کرده
زمین آن چیز بسوزش کم بخلاف علک سفید که آن مر گوارا از بسبب مضغ پس زود زمین آن چیزی
بسوزش کم بلکه بر سد را نکه او کذا انی الکافی و محقق این الهمام در فتح القدیر گفته که اطلاق امام محمد رحمة الله تعالی
علیه و دلیل در مسئله مضغ محمول است بر انکه علک معمول و سفید باشد از جهت قطع بانکه عدم فساد و حل
است بدوم وصول پس چون فرض کرده شد در بعضی علکها موقوف وصول بطریق عادت واجب کرده شد
حکم بفساد بنا بر آنکه آنچه داصل کرده بطریق عادت مثل متیقن است انتهی فی الفتح مسئله آنچه بیشتر
گویند چان حکم مضغ علک در صوم بود و اما در غیر صوم پس مکروه است مضغ آن مر زنان را و مسئله
از جهت انکه کراهتی مسواک در حق ایشان چه دندان زنان اضعف اند از دندان مردان پس خوف
تباهی آن در مقام مسواک در حق ایشان بیشتر است و لهذا مسواک بر دندانهای ایشان باکی نیست و مکروه نیست
بجهانی آنرا مثل مسواک کذا فی الکافی در فتح القدیر گفته که مضغ علک در حق ایشان مکروه نیست بلکه
مستحب است از جهت قیام او بمقام مسواک در حق ایشان انتهی و اما در حق مردان غیر صائم پس مکروه است
از جهت انکه حاصل مر آرد در تراشه نباشد و هر چی که بر سر کرده شده است مارا از تشنه بایشان و این گرانیا
وقتی است که مضغ کرده باشد او بغیر علت و اما اگر مضغ نمود آنرا بواسطه علتی چنانکه بود در دندان او بوسر کننده

پس پاکی باشد بآن زیرا که ضرورت مباح گشته است کذا فی الهدایه و الکافی و البحر الرائق **مسئله** بدانکه علک بکسر عین مهمله و سکون لام چیزیست که منفضخ نمود و شود و بمرور زمان سخت میشود و نمیتوان بدهان علک گفته علک بفتح عین مهمله و فتح لام و کاف و آخر آن کاف است کذا فی المغرب و در صراح آورده است که علک هر صمغ که جویده شود و از کسی بکسی نچسبد و در دهان نماند و بدندان نچسبد و بمعنی مضغ آمده است و در مصطلکی **فاتح ایضا** بدانکه علک هر منفضخ علک مستک میباشد و نمیتوان داد و در آورد نفسی بآن لیکن دهانت میکشد و بعد از مدتها بهم میسازد طعام او اشتها را زیاد میسازد و خوردن را تیز میکند و در ابتدا انفتاح گفته که منفضخ علک ایرانست میگویند لاغر چیست را انتهی **جنس سیوم** در بیان حکم کراهت قبله و لمس و مباشرت بازن در حال صیام **مسئله** مکروه است صائم را که قبله بزن کند و در تنور که مامون نباشد از زوال بیازار جماع و اگر مامون بود از زوال نیز اولی باک نباشد زیرا که عین قبله مفطر نیست زجهت بقای کمن صوم و لیکن مفطر کرد بقابلیت خود پس در حالت اصل اعتبار کرده شود عین قبله سهو و مباح در گشته شود اصل و در حالت عدم اصل اعتبار کرده شود عاقبت امر و پس کراهت داشته شود او سهو دران حال و در روایت کرده شده است از حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که گفت پرسیدم در جوان ثیوبت حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه و آله وسلم از قبله پس اذن داد و در ایس گفت جوان گریان آمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم پرسید که چه چیز ترا گریانیده است گفت آرزو میکنم پیرمرد مالک نفس خود است و درین حدیث اشارتست بسوی آنچه ذکر کردیم از رزق میان حالت امن و عدم امن پس کروه باشد قبله در حال عدم امن پاکی باشد بآن و در حال امن کذا فی الهدایه و السراج الوهاج و دلالت میکند بر عدم کراهت قبله در صوم در حالت امن آنچه روایت کرده شده است از ام المؤمنین عائشه رضی الله تعالی عنها که گفت بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم که تقبیل میکرد مرغی را از زنان خود و حال آنکه او صائم بود و روایت کرده شده است از حضرت انس رضی الله تعالی عنه که گفت پرسیده شد پیغمبر خدا را صلی الله تعالی علیه و آله وسلم از قبله صائم پس فرمود که آن شئی بریخانه است که بر میکند آنرا یکی از شما که ذائی السراج الوهاج و

این اباحت تقبیل در حالت امن و کراهت آن در حالت عدم آن مذهب ماست خلافا لمن ذهب الیه و صحبت بدین حدیث

السراج الوهاج و در محیط برهانی گفته هر مباشرة فاحشه در صوم مکروه است بلا خلاف و همین است

علامت حسن بن زیاد از ابی حنیفه رحمه الله انتهی **مسئله** جماع در غیر فرج مثل قبله است در نقل باطل روایت

کذا فی السراج الوهاج ایضا نظیر لاباس بست در حال امن و مکروه است در حال عدم آن **مسئله** ذکر السراج

گفته که باک نیست صائم را بمعانقه و متی چه باشد بر لباس خود یا باشد بر نفس خود و یا آنچه

روایت کرده شود از ابی حنیفه رحمه الله تعالی ز کراهت معانقه صائم را مطلقا آن خلاف مشهور است

انتهی **مسئله** هم در سراج گفته که اگر مرد خواست که بخسبد در بستر زن خود در نهار رمضان و حال آنکه

صحت میان الیتان زن هیچ جامه پس نظر باید کرد اگر مساس نمیکند فرج مرد با فرج زن پس باک نبود

و اگر مساس میکند پس مکروه باشد زیرا که این مباشرة فاحشه است انتهی **مسئله** قبله فاحشه در حکم مباشرة فاحشه

تا آنکه مکروه نشود على الاطلاق بغير در حالت انس و غير آن و قيد ناشئه از آنکه ميگويد که بگزرد و الجهار نزند و کذا
في مراقي الفلاح و در ردالمحتار حموي در شرح کنز گفته که اطلاق اين دو آيه
ميفهم که آنچه در خرده است از امام احمد رحمة الله تعالى از کراهت فاحشه و الا نه پس منبغي تقييل سخت
تر از ماشه و انتهى و في النهر الفائق حنبلي چهارم در بيان حکم احتجام در صيام مسئله پاکي منبت باحتجام
در صوم در متن و شرح و حاشيه باشد بلفظ خود از ضعف اما اگر خبره بر نفس خود که احتجام ضعيف
سازد و پس آن مکروه باشد کذا في البحر الرائق و مقصد غير شامل حجامت است درين حکم کذا في الخانية
خانيه و هم در تاتارخانيه گفته و هم در کبري است بشيخ الاسلام رحمة الله تعالى هر شرط که راحت حجامت ضعيفي را
احتجاج افتد در روز افطار صوم انتهى و در امداد الفتاح گفته و مکروه است روزه صائم را بکسنده کار يکه
گمان برد بسبب آن که ضعيف شود او را و در صوم و خاکم نفس و حجامت و عمل سخت از جهت آنکه در آن
در نقص صوم بزرگ و انتهى و هم در امداد الفتاح گفته و چون حجامت ضعيف مکروه سازد صائم را در صوم
مکروه باشد لکين بايد هر تاجيزکننده حجامت باشد و انتهى و وقت غروب انتهى جنس سيم در بيان حکم خوض
صائم در آب و حکم سباحت صائم در آب و حکم ريا کردن صائم با و اندرون آب و اين جنس شتمل است
بر سه نوع نوع اول در بيان حکم خوض صائم در آب و در در مختار و در کنز حکم اغتسال صائم در آب نيز مسئله
اگر اغتسال کرد صائم در آب پس داخل شد آب در گوش او خاشاک مکروه صوم او بلا خلاف کذا في التاتارخانية
و البحر الرائق و حاشيه شيخ الاسلام حامد شرح الوقايه پس معلوم شد که غسل اغتسال صائم در آب بغير خول آب
در گوش نيز مفسد صوم هست بلا خلاف و اما کراهت اغتسال صائم پس روايت کرده شده است از بخيفه
رحمة الله تعالى که مکروه هست اغتسال در صوم و در امام ابو يوسف مروي هست عدم کراهت او و بهذا الاقليد کذا
في البحر الرائق و عدم الکراهة يفهمي کذا في البرهان شرح مواهب الرحمن و فتح المعين حاشيه النسفي و فوري
از مسائل اغتسال و درين ششم از فصل دوم درين باب خواهد آمد انشاء الله تعالى مسئله اگر خوض کرد صائم در

آب پس داخل گشت آب در گوش او فاسد نگردد صوم او که اين تاتارخانيه و الظهيرية و
اتاتارخانيه و فتح القدير و درين عبارت معلوم ميگردد که خوض در آب بغير خول آب در گوش نيز مفسد صوم باشد
بدليل آنچه در تاتارخانيه و در فتاوي سراجيه گفته که رسيده شد او را رحمة الله تعالى از آنچه زيد صائم در حوض آب غوطه زده
است و آب در گوش زيد در آمده است شتر عار روزه زيد باطل شده است يا نه و الله تعالى اعلم انتهى
و درين نيز تصريح ميکنند باکه خوض صائم در آب مفسد صوم نيست چه غوطه خوردن بمعنى خوض است و درين
مذهب بيان ما بود و در مذهب امام شافعي و امام احمد بن حنبل رحمهما الله تعالى نيز خوض اف و نيکننده صوم ميباشد تا آنکه
علامه ابو الحامد اسفرائيني از علماء شافعيه در شرح مختصر خرقي گفته که اگر انغماس کند صائم در آب يا آنکه
غائب سازد تمام بدن خود را و در مفاسد نگردد صوم او در اين اگر در انغماس زياده و از آن ميبايست که او را ر
نميکند آب بر بدن خود فرو رسد سوي شکم او چيزي پس مفسد باشد همچو غسل انتهى و در صحيح بخاري گفته که
گفت حضرت انس رضي الله تعالى عنه که بودي ما بودي را حوض تا تقوم مرتوزيس تر و در وحال انکه ما صائم بوديم
انتهى و کرماني در شرح صحيح بخاري گفته که تقوم بمعنى خوض در آب و انغماس در آب است انتهى حاصل کلام آنست
که چنانکه واقع شده است تصريح بعدم فساد صوم بخوض در آب در کتب مذهب شافعيه و حنابله همين واقع
شده است تصريح بآن در کتب حنفيه مذهب حنفيه کما تقدم لکين شرح حسن ستور در شرح فارسي خود بر شرعة
الاسلام از قنيه شرح هدايه گفته و نقل نموده است تفصيل و هر چون خوض کرد صائم در آب پس اگر مستقر
گشته هر دو قدم او در زمين و مانند آن ناشد مکروه صوم او و اگر مستقر نگشته قدمها را و در چيزي روزه فاسد
گردد انتهى و نيفزوده است که خوض صائم در آب مکروه باشد بر قول اينچنين اگر مستقر باشد هر دو قدمها او بر چيزي
مذهب بيان ما بود و در مذهب امام شافعي و امام احمد بن حنبل رحمهما الله تعالى نيز خوض اف و نيکننده صوم ميباشد تا آنکه
علامه ابو الحامد اسفرائيني از علماء شافعيه در شرح مختصر خرقي گفته که اگر انغماس کند صائم در آب يا آنکه
غائب سازد تمام بدن خود را و در مفاسد نگردد صوم او در اين اگر در انغماس زياده و از آن ميبايست که او را ر
نميکند آب بر بدن خود فرو رسد سوي شکم او چيزي پس مفسد باشد همچو غسل انتهى و در صحيح بخاري گفته که
گفت حضرت انس رضي الله تعالى عنه که بودي ما بودي را حوض تا تقوم مرتوزيس تر و در وحال انکه ما صائم بوديم
انتهى و کرماني در شرح صحيح بخاري گفته که تقوم بمعنى خوض در آب و انغماس در آب است انتهى حاصل کلام آنست
که چنانکه واقع شده است تصريح بعدم فساد صوم بخوض در آب در کتب مذهب شافعيه و حنابله همين واقع
شده است تصريح بآن در کتب حنفيه مذهب حنفيه کما تقدم لکين شرح حسن ستور در شرح فارسي خود بر شرعة
الاسلام از قنيه شرح هدايه گفته و نقل نموده است تفصيل و هر چون خوض کرد صائم در آب پس اگر مستقر
گشته هر دو قدم او در زمين و مانند آن ناشد مکروه صوم او و اگر مستقر نگشته قدمها را و در چيزي روزه فاسد
گردد انتهى و نيفزوده است که خوض صائم در آب مکروه باشد بر قول اينچنين اگر مستقر باشد هر دو قدمها او بر چيزي
مذهب بيان ما بود و در مذهب امام شافعي و امام احمد بن حنبل رحمهما الله تعالى نيز خوض اف و نيکننده صوم ميباشد تا آنکه
علامه ابو الحامد اسفرائيني از علماء شافعيه در شرح مختصر خرقي گفته که اگر انغماس کند صائم در آب يا آنکه
غائب سازد تمام بدن خود را و در مفاسد نگردد صوم او در اين اگر در انغماس زياده و از آن ميبايست که او را ر
نميکند آب بر بدن خود فرو رسد سوي شکم او چيزي پس مفسد باشد همچو غسل انتهى و در صحيح بخاري گفته که
گفت حضرت انس رضي الله تعالى عنه که بودي ما بودي را حوض تا تقوم مرتوزيس تر و در وحال انکه ما صائم بوديم
انتهى و کرماني در شرح صحيح بخاري گفته که تقوم بمعنى خوض در آب و انغماس در آب است انتهى حاصل کلام آنست
که چنانکه واقع شده است تصريح بعدم فساد صوم بخوض در آب در کتب مذهب شافعيه و حنابله همين واقع
شده است تصريح بآن در کتب حنفيه مذهب حنفيه کما تقدم لکين شرح حسن ستور در شرح فارسي خود بر شرعة
الاسلام از قنيه شرح هدايه گفته و نقل نموده است تفصيل و هر چون خوض کرد صائم در آب پس اگر مستقر
گشته هر دو قدم او در زمين و مانند آن ناشد مکروه صوم او و اگر مستقر نگشته قدمها را و در چيزي روزه فاسد

صائم در آب بدانکه شیخ حسن متوفی در شرح فارسی خود بر شرعه الاسلام در مسئله سباحت اختلاف
روایت نقل نموده و گفته کرشتاد در سفر صوم است گذاشی اتا تارخانیه و جغر گفته اند که بگیره صوم است
انگاه بقه والله یکم بالصواب کلام الشیخ حسن این ضعیف اصح الله تعالی شانه میگوید که روایت مسئله
سباحة در شرعه شرعه الاسلام مذکور یا نقه مرشوه اصلا تا انگه این ضعیف بر سر مسئله سباحت صائم قرب
بسیصد عدد کتب تتبعا بلکه زیاده از ان از نقه حنفیه بلکه قدر از کتب نقه شافعیه و مالکیه و حنابله نظر
نموده مع ذالک هیچ تصریح بابت فساد صوم و یا عدم آن بسباحت بنظر یا بحث الا در کتاب مذکور فقط
دور از اختلاف در فساد صوم و کراهت آن اشد الکراهة نقل نموده علمای عصر ما نیز در مسئله سباحت اختلاف
در فساد صوم و کراهت آن میکنند جغر قائل اند بفساد و جغر بکراهة و حاصل عبارت کتاب مذکور و علمای
عصر آنست که هیچ اختلافی نیست در بودن سباحت مکروه الکراهة اما فساد صوم بان پس مختلف فیه است
فلیتدبر **تنبیه خمس** بدانکه این ضعیف مرده ام مسئله سباحت چند مدت فکر سیده در شکستن روزه
اضطراری او الدین الا انکه در همین تالیف این رساله در این ضعیف بران مستقر رسیده که ارتفع
عدم فساد و بت بوجوه متعدده و **وجه اول** انکه ما اعتماد میکردیم در افتاء با فساد بر روایت تاتارخانیه که نقل نموده
است از شرح حسن متوفی در شرح شرعه الاسلام و لیکن بعد از ان روایتی نگرده در تاتارخانیه در کتاب
صوم الصلاة بانه فرمود پس نادم شدیم و حکم کردیم بان از جهت انکه اصل عدم فساد
است **وجه دوم** انکه اعتماد میکردیم در بر روایت صدر شرح هدایه که نقل نموده است از شرح حسن متوفی
در شرح شرعه الاسلام نیز و گفته که حوض مع عدم استقرار در اقدام مثل سباحت است پس روایت در حوض
روایت بسباحت تکون بعد ازان تصریح یافتم در کتب متعدده مثل تاتارخانیه و خزانیه و ظهیریه و
تاتارخانیه نقل القدیر و غیرآن بعدم فساد و صوم در صورت حوض و فرق نکرده اند درین همه کتب میان استقرار
اقدام و عدم آن چنانکه مقرر است در نوع اول گذشت **وجه سیوم** انکه در خلاصه نقل القدیر و غیرها گفته که

اینکه زاده در سر بر او مدرون رود مفسد صوم و مقرر بود هر کمل حقنه رسد و آن کنه واقع میشود اتفاقا از بعضی
اهل بصارت مسموع شده که مسافت مابین محل حقنه و دهان در زیاده از مقدار دهها انگشت است پس بدین
آب سباحت بدان موضع مشکوک فیه باشد و ظاهرا بر هر صوم اگر بر سبیل تحقیق و یقین بشک زائل
نشود و اگر ظن غالب یا یقین شد شخص بر سباحت بوصول آب بموضع حقنه لازم آید بر وی قضا آن روزه نزد
اکثر علماء و نزد بعضی فاسد میگردد بدلیل انکه تصریح کرده اند فاضیخان در شرح جامع الصغیر و در مجتبی شرح
قدوری و جغار و صراج الدرایه شرح هدایه باینکه اگر سباحة کرد صائم در استنجا تا انکه رسید آب بموضع حقنه
پس این نکته واقع میشود و اگر همچنین کاهی واقع شد روزه فاسد گردد و قیل فاسد نگردد انتهی پس بدین تقدیر اگر
عمل کرده بروایت عدم فساد در مثل این موضع که محل عسر و عموم بلوی است هیچ باک نباشد هر چند
گرچه روایت ضعیف است بنسبت روایت فساد و الله تعالی اعلم **تنبیه خمس ایضا** آنچه در تنبیه بیان مذکور
شد بیان حکم فساد و صوم و عدم آن بسباحت بود لیکن هیچ شک نیست در کراهة سباحت چنانکه گذشت
بلی طریق احتیاط و ورع صائم آنست که تا ممکن باشد او را نوع سباحت هیچ حیله چنانکه گذشت
باز خواهد آن یا بتقدیم سباحت قبل از فجر یا تاخیر آن بعد از غروب پس باید که اقدام نماید بر
فصل او صوم مرکز و اما در وقت ضرورت کثیره پس خود را مستولا و وارد دهها هم کند و ذرق تحرک
کثیر اختراز نماید و بروایت عدم فساد عمل کند مع ذالک اگر باز قضا کرد آن روزه را احتیاطا الا ولتر
باشد والله تعالی اعلم **فائده** در فتاوی صحبت گفته که بگیره للصائم اللعب فی الماء الکثیر کذا فی التاتارخانیه
یعنی مکروه است بر صائم بازی در آب بسیار **نوع سیوم** در بیان حکم ریاکردن صائم یا دردن آب
مسئله اگر صائم فساد در آب داد و یا غرط داد در و فاسد گردد روزه او بزدا که جمله خروج منع نکنند از دخول کذا
فی المحیط شرح القدوری و جامع الرموز شرح مختصر الوقایه و فی [illegible] سین مهمله یا در سر کوبنده هر ریاکرده
شود او را از بر دو او آوز باشد و غرط بضاد معجمه یا در سر کوبنده هر ریاکرده شود او را از بر بر و یا از زبان باشد و در

سوابع الدرایه گفته که فساد و خلط صائم و آب بعد صوم نیست بلکه مکروه است نزد ما و بهمین است
قول شافعی و مالک و اما ما احمد گفته که باک نیست ما میگوئیم هر وجه که ارا به آنست که فرموده پیغمبر خدا صلی الله
تعالی علیه آله وسلم کمن مال حول لم یحمر یوشک ان یلقح فیه انتهی مافی سوابع الدرایه و معنی حدیث آنست
که هر که مکروه بکرد شیخ او نزدیک است هر واقع شود در هر خلیقه بد و لیکن صاحب فتح القدیر و صاحب بحر الرائق ذکر
کرده اند در بحث استیعاب عبارتی که دلالت میکند بر نفی کراهت صوم خبز بزاق با آرد زدن در حال استیعاب آب
و عبارت فتح و بحر این است که لا ینقض الصائم عند الاستیعاب ریقا ما و یکره نزعه لدخول الاصبع المبلله
کمل و لذلک لم یفسد الصوم انتهی و در تتمه الروایات گفته که قولهم لا ینقض ارادوا بخروج الریح در رساله
فارسیه مسمی بعدة الاسلام گفته که قولهم لا ینقض مبنی آنست هر باد را نگذند انتهی پس معلوم گشت
که در خروج باد از دبر در وقت ملاقات آب آنوضو نیست و در روایت است در فساد صوم و عدم آن پس باد هم
که احتراز کند صائم از در احتراز کند خیر نادر اتع نکرد صوم او در اختلاف والله الموفق و اما احکام استیعاب
در صوم پس در بیان چهارم از فصل آینده خواهد آمد انشاء الله تعالی **فصل دویم در بیان آنچه مکروه است**
نفل آن در صوم و این فصل مشتمل است بر شش جنس **جنس اول** در بیان حکم کحال و ادویان صائم و این جنس
متضمن است بر دو نوع **نوع اول** در بیان حکم کحل در صوم **مسئله** مکروه نیست بر صائم و کره سرمه انداز دن در
چشم خود در نهار صوم از جهت انچه روایت کرده شده است از عائشه رضی الله تعالی عنها که گفت بود سنتی
که سرمه کرد پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم در چشم خود در حال نکه او صائم بود در واه الدار قطنی و از جهت انکه
کحل صائم فی نفسه باشد اصوم نه از روی صورت نه از روی معنی کذا فی الکافی و التبیین و هم در تبیین گفته که
باک نیست باکتحال چون قصد نداشته باشد تداوی را سرمه نزینت سرمه نیست پیچ فرقی میان انکه مفطر باشد
یا صائم انتهی و معنی الشرح هدایه گفته که کما حیث و در وان کره سرمه انداختن چون قصد زینت نداشته باشد
تداوی را سرمه نزینت سرمه نیست بسبب انکه زینت بسیار از زنانست انتهی و در جامع الرموز گفته که باک نیست

زنان را باکتحال مطلقا و باک نیست مردان را بکحل بیاض نزدا و هر چه از زینت نیست انتهی و قد مر از مسائل متعلقه
باکتحال در صوم در فصل دویم از باب پنجم گذشته بود در انجا نظر باید کرد **فائده مهمه** صاحب فتح القدیر و
بحر الرائق گفته اند که باید دانست که نیست تلازم میان قصد جمال بر ترک مرفق عاده و قاعده و در اظهار
زینت بود و بشکر بطریق فخر و آن از ترک ادب نفس و ذیرکی ادست و ان قصد زینت پس از مفسدات نفس
است و گفته اند هر چه وارد شده است احادیث در جواز خضاب چون باشد و در هر قصد زینت پس بود از ان
کره حاصل گشت زینت پس هر ستیکه حاصل گشت آن در ضمن قصد مرطوب پس مضر باشد او و چون
اختلاف نکرده است در اصل سوء خیر زینت انتهی مافی الفتح و الجوهره صاحب بحر بهمین عبارت سابقه گفته
که این سبب گفته است دلو الجرد نقادر خود و پوشیدن جامهای رخ سیاه است در وقتی که بقصد زینت
باشد زیرا که تغیر حرام است و تغییر عدم تغیر آنست هر شبیه بان جامها چنانکه باشد پیش ازانها انتهی
نوع دویم در بیان حکم ادویان در صوم **مسئله** مکروه نیست بر صائم لا دوغن انداختن در شارب خود
یا دیگر موی که نفس او از شهوت و دوغن انداختن در شارب نیست قضای شهوت را از این صورت
نه از این صورت یعنی کذا فی الکافی و همچنین است حکم انداختن دوغن در سر و اعضاء غیر مشاهد بدن کما لا یخفی
مسئله مستحسن است دوغن انداختن در سر بهار کسر بر روی آورده اند و قتی که قصد زینت نباشد زینت
لا از جهت انکه وارد شده اند احادیث در ورود دوغن انداختن نشود در لحیه بقصد تطویل لحیه و تکثیف باشد
بلکه استحسان کرده اند قصد زینت است کذا فی الهدایه و الکافی **تتمه حسنه** در بیان حکم کرفتن چیز از لحیه
قبل از رسیدن آن بقدر قبضه **مسئله** مسنون در لحیه قدر قبضه است کما فی الهدایه و الکافی و التبیین و ۱۲
فتح القدیر و الجوهره ازان پس لابد است در بیخ مقام از بیان حکم افتد چیزی از لحیه قبل از رسیدن آن بقدر قبضه
یا بیرون از ان و ذکر کرده میشود آنرا در دو قسم **قسم اول** در بیان افتد لحیه بعد از قبضه به انکه روایت کرده اند
ابو هریره رضی الله تعالی عنه که گفت رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم هر دو در صحیح خود از حضرت ابن عمر رضی الله تعالی عنهما که گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله

وسلم خالفوا المشركين احفوا الشوارب واعفوا اللحى يعنى مخالفت كنيد مشركان را بگيريد ريشها را و بگذاريد
ريشها را و ديگر آورده است بجاى حديث صحيح خود كه كسان ابن عمر اذا رفع راسه من الركعة قبض على لحيته فما فضل اخذه
يعنى بود حضرت ابن عمر رضى الله تعالى عنهما چون برخاستى از ركعت سيوم گرفتى قبضه بر لحيه خود پس هر چه فاضل
شده از قبضه قطع كردى و حافظ ابن حجر در فتح البارى گفته است كه چون دارد شده است در صحت نوع انسانى
عوام را عطاى ليه و اعطا بيشتر گواهش است و لازم نمى آيد ازان نهى از اخذ فيما دون القبضة پس اخذه آنرا قوم سنت
ظاهر حديث و گرايت آنرا اخذ هيچ چيزى از لحيه از طول و عرض آن اگر چه بسيار دراز كرده و گفته اند
جاهليه و هم چون زائد كرده بر قبضه اخذ كرده شود آن قدر كه زائد بر آن است و حمل كرده اند اين جماعه نهى را
بر منع از آنچه ميكرده اند عاجم از نقص لحيه و تخفيف آن انتهى كلام حافظ ابن حجر و مخفى نماند بر اين مرد
قول كه اين مجرد ذكر نموده پس قول اول از آنها نه بسبب امام شافعى و ديگر روايت از امام احمد است و قول
ثانى نه بسبب امام ابا حنيفه و يك روايت از امام احمد است و امام زدن امام مالك پس گفته است علامه ابو
عبد الله ابى در شرح صحيح مسلم كه مكروه دانسته است امام مالك تطويل شاذ را در لحيه و قدر مكروه است
آنرا بقبضه انتهى و در اختيار رختار از فقه حنفيه گفته است روايت كرده امام محمد از امام ابا حنيفه رحمة الله
تعالى كه معنى اعفاء لحيه آنست كه گذاشته شود و ملا تا انكه انبوه و بسيار گردد و قصر كردن لحيه سنت است
و آن آنست كه بگيرد مر لحيه خود را پس هر چه زائد گردد بر قبضه او آنرا قطع نمايد زيرا كه لحيه زينت
مردان است و كثرت آن مخل زينت است و طول فاحش در خلاف زينت است انتهى عبارة الاختيار و
نحوه فى محيط السرخسى و غاية البيان و هم در محيط و غاية گفته كه امام محمد نقل كرده است اين عبارت را
از ابا حنيفه در كتاب الآثار و گفته است و به ما خذ انتهى و در نهاية شرح هدايه و در ضياء معنوى شرح مقدمه
غنيه و در شرح كنز الدقائق تصنيف ابن ملك با شاره آورده اند لحيه نزد ما مقدار است بقدر قبضه انتهى
و استدلال ميكنيم ما بفعل حضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وآله وسلم و بفعل ابن عمر و ابا هريرة رضى الله تعالى عنهما

باينكه دارد شده است در احاديث و آثار از آنهاست كه روايت كرده حضرت عبد الله ابن عمر رضى الله عنه كه
گفت پيغمبر خدا صلى الله تعالى عليه وآله وسلم از لحيه خود از طول و از عرض آن روايت ترمذى
و در آنهاست كه روايت كرده مروان بن سالم مقنع كه گفته ديدم مر حضرت ابن عمر را رضى الله تعالى عنهما كه بگرفتى
لحيه خود را و درست خود بستر قطع كردى از آنچه زائد شدى بر كف روايت احمد و ابو داود و النساى فى كتاب
الصوم و در آنهاست كه روايت كرده هشيم بن ابى الهيثم كه بود حضرت ابن عمر فرار الله تعالى عنهما كه بگرفتى لحيه خود
را و در روايت خود بستر قطع كردى از آنچه تحت قبضه است روايت محمد بن الحسن فى كتاب الصوم و در آنهاست كه روايت
كرده ابو هريرة كه بود حضرت ابو هريرة رضى الله تعالى عنه كه قبض كردى لحيه خود را پس قطع كردى از آنچه فاضل شدى از
قبضه روايت ابن ابى شيبه فى مصنفه كل هذه الاحاديث مذكورة فى فتح القدير وغيره سوال اگر گفته شود كه معارضه
ميكند اين احاديث را حديث بخارى و مسلم از ابن عمر كه دراج شده است در امر بما عفاء لحيه دلالت مر آنرا از
امر اخذ لحيه جواب گوئيم كه صحيح گشته است از ابن عمر امر بحديث نه از كرد او ميگوئى از فعل خود آنچه فاضل
شدى از قبضه چنانكه گذشت و اصل نزد ما آنست كه چون عمل كند راوى بر خلاف مروى خود آن دليل شهير بر نسخ
آن روايت است و خصوص درين مقام كه منقول گشته است عمل بآن از غير او در غير عيني از حضرت ابى هريرة رضى الله عنه بلكه از
حضرت پيغمبر خدا صلى الله تعالى عليه وآله وسلم در تقدير تسليم پس اقل مافى الباب آنست كه عمل كرده شود نهى بر
نزول موجب اجماع كه ميگويند فسخ غالب لحيه بلكه حلق ميكرد نهى را بعض از ان لحيه را و دراج گردد جمع
درميان روايات و تائيد ميكند اراده اعفاء لفظ مسلم كه دراج شده است در رواية ابا هريرة رضى الله
تعالى عنه از آنحضرت صلى الله تعالى عليه وآله وسلم كه فرمود خالفوا المشركين اعفوا اللحى خالفوا المجوس و اين جمله
اخير دراج نشده است در موضع تقليل بنده از حاصل ما افاده المحقق ابن الهمام و العينى فى شرح الهداية و حافظ ابن حجر
دراج نمودند كه فرمود پيغمبر خدا صلى الله تعالى عليه وآله وسلم كه خالفوا المجوس زيادت اكثر ميكند قصد ميكرد نهى
امر را بالعفو نزد ايشان حلق مرخود را نهى را انتهى پس حاصل كلام آنست كه نزد امام اعظم ابو حنيفه و

قبضه لیکن در کتب حنفیه اختلاف روایت واقع شده است و ما بعد قبضه بر سه قول **قول اول** انکه افذه ما بعد قبضه است و ما قبل آن نیست **قول دوم** انکه افذه ما بعد قبضه سنت است چنانکه بیشتر رزاقیا و محیط و غایة کذا فی **قول سیم** انکه افذه ما بعد قبضه مستحب است صحح هذا الاخیر صاحب البحر الرائق کفته که مقتضا این روایت آنست که قبضه واجب است کما صرح به فی النهایة و فتح القدیر صاحب بحر الرائق کفته که مقتضا این روایت آنست که ترک کردن او منهی قول اول انکه افذه ما بعد قبضه سنت است چنانکه بیشتر رزاقیا و محیط و غایة کذا فی

ما ذکر عباض و این کلام نیز قریب است بمذهب حنفیه **واما در مذهب حنابله** پس تصریح کرده است ازانجمله علامه علی بن بهاء الدین بعلی در کتاب خود مسمی بفتح الملک العزیز شرح الوجیز که در افذه قبضه بعد قدر قبضه نزد خاصله دو وجه است یکی انکه مکروه است ترک دو امر باعفاء و یکی انکه مکروه است ترک دو امر باعفاء در حدیث ابن عمر دویم انکه مکروه است ترک هیئت فصل این عمر چرا دست از امر حدیث او است بسیار رونده بقصد آن و اما افذه قبضه چه دون قبضه است پس مکروه است اشتهر عبارة شرح الوجیز فتح القدیر و فتح الغفار مرصافی کذا فی **فائدة** ابن امین کفته که کیفیت تقدیر قبضه آنست که بکیرد او سط ریش خود پس بکذارد انکشت سبابه و انکشت خنصر را بر طرف راست و چپ او سط ریش خود و انکشت ابهام را بر طرف زیر او سط ریش خود و انکشت وسطی را بر طرف زیر او سط ریش خود و انکشت وسطی را بر طرف زیر او سط ریش خود و انکشت وسطی

حال صوم سنه اداء ترتب کذا فی الکافی و التبیین و فتح القدیر مسئله فرق نیست در عدم کراهت سواک در
زوال میان آنکه در اول روز باشد یا در آخر آن و دلیل ما نص حدیث است که گفت صلی الله علیه وآله وسلم
علیه والله وسلم که فرمود اذا صمتم فاستاکوا بالغداة و لا تستاکوا بالعشی یعنی چون روزه دارید مسواک کنید
مسواک کنید در اول روز نه در آخر روز رواه البزار فی مسنده و الدارقطنی و ابن عدی فی الکامل و ضعفه
بالحارث و هو ضعیف و لکن وثقه غیر واحد و بقیة رجاله ثقات و لان السواک مطهر للفم و مرضاة للرب
و لا فرق فی ذلک بین الصائم و غیره و لان السواک یزیل الصفرة و الوسخ عن الاسنان و یقوی اللثة و یذهب
بالبلغم و یطیب النکهة و یشد المعدة و یهضم الطعام و یحسن الفم و یجلو البصر و یرضی الرحمن و یسخط
الشیطان کذا فی المحیط و الظاهر ان السواک مستحب فی جمیع اوقات النهار لعموم الادلة و لا یکره بعد
الزوال لان الخلوف محمود و مندوب الیه و السواک مزیل له و لا یلزم من ازالة المحمود ان یکون مکروها
و لان الخلوف انما یتولد بعد الزوال و السواک انما یزیله فی الحال و لا یتولد بعده شیء آخر فلا یلزم
من ازالته ازالة شیء آخر و لان الخلوف انما یتولد بسبب الصوم و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة
الحاصلة بسبب الطعام و الصوم لیس بسبب الطعام و لان الخلوف انما یتولد بسبب خلو المعدة عن الطعام
و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة الحاصلة بسبب الطعام و لان الخلوف انما یتولد بسبب خلو المعدة
عن الطعام و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة الحاصلة بسبب الطعام و لان الخلوف انما یتولد بسبب
خلو المعدة عن الطعام و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة الحاصلة بسبب الطعام و لان الخلوف انما
یتولد بسبب خلو المعدة عن الطعام و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة الحاصلة بسبب الطعام و لان
الخلوف انما یتولد بسبب خلو المعدة عن الطعام و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة الحاصلة بسبب
الطعام و لان الخلوف انما یتولد بسبب خلو المعدة عن الطعام و السواک انما یزیل الرائحة الکریهة
الحاصلة بسبب الطعام و لان الخلوف انما یتولد بسبب خلو المعدة عن الطعام و السواک انما یزیل
الرائحة الکریهة الحاصلة بسبب الطعام و لان الخلوف انما یتولد بسبب خلو المعدة عن الطعام و السواک
انما یزیل الرائحة الکریهة الحاصلة

احمد و ابو امام مالک پس مکروه داشته است روا صائم را استعمال سواک تر سبز بنرگ انی المعدن شرح الکنز
و استدلال بیکبر ند قائلان بعدم کراهت آن بحدیث بیهقی که روایت کرد از انزا عاصم احول از حضرت
انس رضی الله تعالی عنه از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم چنانکه پیشتر گذشت و با تر مر کی روایت کرد
آنرا بخاری در صحیح خود که گفت ابن سیرین رضی الله تعالی عنه که لا باس بالسواک الرطب
یعنی باکی نیست در صائم بسواک تر قیل لطعم گفته شد مر ابن سیرین را که مر سواک تر را طعمی است
قال و الماء لا طعم له است مضمض بگفت مر آب را نیز طعمی است و تو مضمضه میکنی بآن گفت انی فتح القدیر
و غیره مسئله فرق نیست در جواز سواک مر صائم را در مذهب یا میان انکه در صوم فرض باشد یا نفل گوا
فی جامع المرموز از مجتبی فرق نیست در جواز سواک صائم میان انکه باشد در وضوء فرض یا در وضوء
نفل و میان انکه باشد وضوء بهار خاز کلوته یا غیر گفته به گفته انی شرح القدوری و در عقود اهم تتمیم فرق در
بیان بیع اطلاقا تیکه منقول شده اند از ائمه ما در مذاهب اربعه در مسئله سواک صائم بر انکه در معتمد ان
شرح کنز الدقائق گفته است که مکروه نیست استعمال سواک مر صائم را نه وبا بر ابر است که صوم فرض
باشد یا نفل و بر ابر است که سواک در اول روز باشد یا در آخر آن و بر ابر است که سواک تر سبز باشد
یا خشک مکرره باب یا خشک و گفته است امام ثانی مر که مکروه است استعمال سواک تر و خشک بعد از زوال
خواه روزه فرض باشد و خواه روزه نفل و گفته است احمد بن حنبل که اگر روزه نفل است مکروه نیست ملخصا
و اما اگر روزه فرض است پس مستحب است سواک قبل از زوال و مستحب نیست بعد از و در کافیه است مالک گفته
مکروه نیست استعمال سواک تر و گفته است ابو یوسف که مکروه است استعمال سواک تر کرده باب و طری قی
خبط ابن اقوال آنست که گفته شود که بهر حالی خالی نیست سواک از انکه تر سبز باشد یا تر کرده باب
یا خشک هر یکی از ین اقسام تقادیر نموده شود بر دو وجه یا انکه باشد قبل از زوال یا بعد از ین پس شش قسم شد
هر یکی از ین شش قسم بر دو وجه یا انکه در صوم فرض باشد یا در صوم نفل پس این دوازده وجه شد نه

پس اگر سواک بسواک خشک قبل از زوال و صوم فرض بود یا نفل پس در هر دو وجه سواک کرده باشد یا آفاق
تبع علماء و اگر سواک کرد بسواک تر سبز قبل از زوال و صوم فرض بود یا نفل پس در هر دو وجه سواک کرده
باشد مکروه نزد امام مالک و همین است روایت از امام ابو یوسف و اگر سواک کرد بسواک خشک بعد از
زوال پس اگر صوم فرض است مکروه باشد نزد امام شافعی رحمه الله و اگر صوم نفل است مکروه نباشد نزد
نزد مالک و شافعی رحمه الله و اگر سواک کرد بسواک تر کرده باب بعد از زوال پس اگر صوم فرض است مکروه
باشد نزد مالک و شافعی رحمه الله و احمد بن حنبل و همین است روایت از ابی یوسف انتهی ما استفیدین
عبارة المعدن شرح الکنز پس حاصل کلام انست که در مذهب ما چنانچه مکروه نیست سواک مر صائم
را در صورتی از جمله دوازده صورت مستفاده اصلا فیکره در الله تعالی اعلم فائدة انچه پیشتر گذشت بیان عدم
کراهت سواک در صوم در مذهب ما چنانچه بود لیکن تعرض نکرده شده بود در اجاره مستحب سواک مر
در صائم در مذهب حنفیه در نهایه شرح هدایه گفته شده است که مر صائم را چنانکه
سنت است مر غیر صائم را که انی البحر الرائق و در تبیین گفته شده مکروه نیست سواک مر صائم را بلکه مستحب
است مر او بعد از دهم در تبیین در ضمن وضو گفته که صحیح انست که سواک مستحب است نه سنت مر او که سنت
آن خصالص وضوء انتهی و در فتح القدیر و بحر الرائق گفته که آن مستحاب السواک فی الوضوء بعد المضمضة
در او نفلی سنت موکده است نه سنت مستحبه بواسطه ثبوت آن بقول و فعل حضرت پیغمبر خدا صلی الله
تعالی علیه و آله و سلم پس زد عبارت تبیین و فتح القدیر معلوم گشت که سنت مستحبی است سواک مر
صائم را و غیر صائم را بر قول صحیح بواسطه عدم فرق میان ایشان طیبة بر مسئله در تبیین گفته که باید
رصائم اگر که مسواک کند بر عرض دندان بچوبی عرض در سطری مثل خنصر باشد بشوید دهن خود را بعد
از ان انتهی جنس سیوم در بیان حکم استشمام بوی گل در انچه عطر دانند آن مسئله در شرح مجمع امام زاده
گفته که بوئیدن گل و انچه عطر غالبه مر صائم را در شهر رمضان مکروه است نزد اهل سنت بواسطه

آنچه روایت کرده شده است از پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که بدرستی او بود ترک کرد کل سنه در شهر
رمضان وقال انکه صائم بود و بعضی از رود افض کرده سیدارند بوبر کل در رائحه عطر و کاغذه سنه برای صائم در ایام
تقویت میکنند دماغ سنه و بعضی از رودم کروه سیدارند بوبر کل در رائحه عطر و کاغذه سنه برای صائم در ایام
تابستان نه در ایام زمستان ولیکن این مخالف قول اهل سنت و جماعت است کذا فی خزانة الروایات
و مثانه الروایات بخلاف وقال بعضهم وعوده آن سفه صوم است در وقتی که او قال کرده باشد اورا بسوی
حق خود بسبوز دماغ خود بطریق تعدد چنانکه پیشتر در بعضی چهارم از فصل هفتم از باب چهارم گذشته بود

فصل چهارم بیان حکم استنجا با آب در صوم **مسئله** باکی نیست روصائم را که استنجا کند با آب کذا
فی الخلاصة ولیکن مکروه است روصائم را که مبالغه کند در استنجا از جهته آنکه در وقت خوف وصول آب
بسوی شکم کذا فی السراج الوهاج **مسئله** باید روصائم سنه که در وقت استنجا کاشته نه نشیند و مقعده خود
را رعایت نکند تا داخل نکرده تر بسوی باطن او بخلاف غیر صائم که مستحب است در حق او آنست که
وقت استنجا کاشته نشیند و مقعده خود را رعایت نکند زیرا که بیشتر زیاده تنظیف کذا فی شرح منیة المصلی لابراهیم الحلبی
و در ابانه گفته در استنجا پس باید کرد تغیر اگر چه شخص غیر صائم باشد زیرا که چه بسیار کند روی عظیم را که فی الخلاصة
والوالوالجیه والجواز الرائق و در خانیه گفته که باید روصائم را که مبالغه نکند در استنجا و نخیزاند در موضع استنجا
تا انکه خشک نکند مقعده خود سنه بجرقه تا داخل نکرده آب بسوی باطن او پس فاسد کرده صوم او و زین سبب
گفته اند که نفس تا باید دین فالت انتهی و در مثانه الروایات و عمدة الاسلام گفته که آنچه گفته اند که روصائم
استنجا نفس نباید بردن آنست که مبادا که نکند انتهی **مسئله** در خانیه و ظهیریه گفته که اگر صائم مبالغه
کرد در استنجا تا انکه داخل گشت آب بسوی باطن او فاسد کرد صوم او انتهی و مثله فی السراج الوهاج با لفظ
فی الایضاح و لازم آید بر قضا انضم بالکفارت کذا فی المحیط السرخسی و کنز العباد و مختصر قاری که در
صورت وصول آب بسوی باطن صائم بسبب مبالغه در استنجا وقتی صوم فاسد کرده و که آب بموضع حقنه

رسد و لیکن رسیدن آب بدو انجا که گفته اند فی محیط السرخسی فوق القیء و النجو الغائط و غیر **مسئله**
کرصائم استنجا کرد با آب و مبالغه کرد در ان تا انکه رسید آب بموضع حقنه بطریق یقین پس هیچ خلاف
نیست در فساد صوم او بدلیل انکه صاحب فتح القدیر گفته که هر شخص که مبالغه کرد در استنجا یا با نکه داخل
کشت آب بسوی داخل و بر او پس آن مفطر صوم باشد و نیفتد هم بر وی هیچ خلاف در سنه و ثبوت افطار با ن
و اما عدم صحت سنه فساد صوم بوصول بسوی در پس بمقدار موضع حقنه پس انتهی عبارة فتح القدیر
و دلیل انکه در خلاصه گفته که هر چیز که داصل کرد بسوی شکم زیاده بر پس آن مفطر صوم است باجامع و
لا بأس در در قضا انتهی و مثله فی الکفایه شرح الهدایه نقلا عن الایضاح و وزین عبارة مستفاد میگردد
که در شیخ که مبالغه کرد در ارخاء در حالة استنجا و لیکن یقین بسیدار بعدم وصول آب بموضع حقنه پس نباید
گرد صوم او چنانکه فاسد نکرد صوم کسیکه مبالغه نکرد در ارخاء و اما کسیکه مبالغه کرد در ارخاء و لیکن
یقین نکرد بوصول آب بدان موضع د نه بعدم وصول آن پس فساد صوم مختلف فیه است و حمل کرده شود
بر صورت روایتی سنه که در واقعات آورده که هر چیز صائم استنجا کرد بسبب مبالغه در ارخاء کرد نفس خود را خلاف
کرده اند در شرح نظم هیچ انتهی عبارت الواقعات و نیز حمل کرده شود بر صورت روایتی سنه که در ترغیب
الصلوة و مجموع خانی عبارات زاد الجاسر ابو الهیاس ناطفی آورده و گفته که رسیدن و شرح ابو القاسم
صفار و از صائم که استنجا کرد با آب بر طریق ارخاء آیا فاسد نکرد و بان صوم او و اگر چه استنجا کرد با شیء رود و
سنت انتهی عبارة الترغیب و المجموع خانی و هم در ترغیب گفته که اگر استنجا کرد صائم در صوم خود بروده سنت
امام شمس الائمه حلوانی گفته که روزه او فاسد کرد و انتهی و در جامع الرموز شرح مختصر قدوری در بحث استنجا
گفته که هر که رستی صائم چون استنجا کرد با آب و داخل انکه ارخاء نموده بود و مقعده خود سنه بنابر ارخاء فاسد کرد
صوم او در بروایت انتهی و نیز در جامع الرموز و در شرح مختصر قدوری که تصنیف شیخ الاسلام است گفته که هر که رستی
صائم چون ارخاء کرد مخرج خود سنه بسبب مبالغه پس در رسید خوف فساد صوم بوصول آب بسوی باطن انتهی پس

محصل هیچ روایات آنست که در صورت مبالغه در روزه و حالت استنجا اختلاف روایتست در فساد صوم آن محمول باشد بر صورت علم بوصول آب بموضع حقنه اگر واصل شد قضا پس اختلاف نباشد در فساد و جنابه از فتح القدیر و غیر آن گذشت و لکین قاضیخان در شرح جامع صغیر و زاهدی و مجتبی گفته اند که اگر در استنجا بحقنه آب بموضع حقنه نرسد و بیرون آید روزه فاسد نشود و این مخالف شرح قدوری و جنابر در معراج الدرایه شرح هدایه نقل کرده اند اختلاف روایت است در صورت تیقن بوصول نیز عبارت زیلعی پیشتر مذکور شد سابقا در فصل اول از باب ششم گذشته بود و الله اعلم

مسئله وقتی این اتهام در فتح القدیر آورده که اینجا گفته اند که اگر وصول آب بموضع حقنه در وقت استنجا گفته باشد آنرا قبول نمی کنند که معده او بیرون نیاید تا اگر معده او بیرون آمد پس نشست آنرا ثابت کرده بیاشد آنرا قبول نمی کنند که معده او بیرون نیاید تا اگر معده او بیرون آمد پس نشست آنرا ثابت کرده وصول آب نظیر استنجا دانسته پس اگر بر عادت پیش از آنکه خشک سازد معده بر فساد صوم و اگر خشک کرده آنرا پس بر عادت باقی نباشد انتهی فی فتح القدیر و در فتاوی ظهیریه گفته که اگر بیرون آمد اندرون در دبر در حالة استنجا پس بازگشت سوی مکان فاسد کرده روزه او مگر آنکه خشک خانه باشد و اقل از آنکه برخیزد انتهی و مثله فی سراج الوهاج بالفاظ من الایضاح **مسئله** در فتاوی غیاثیه گفته که اگر صائم بسبقه کرده در استنجا بماء بیرون آمد داخل دبر او بالکه برخیزد از موضع خود تا آنکه بیرون خشک نسازد بخرقه پاک و اگر بیرون آمد داخل دبر او بالکه برخیزد از موضع خود تا آنکه بیرون خشک نسازد بخرقه پاک و همین است حکم صاحب بسوکه انی خزانة الروایات و خانیه و در جواهر الفتاوی گفته که اگر زن **مسئله** با سر دنبه پس چون می نشیند بدارد بقوت استنجا کند بیرون نمی آید چیزی از آن اگر بر سر خرقه داخل نیکرد و باطل نکرد صوم آن زن و وضوء آن زن بر آنکه آن اثر نیست نزد علی کذا فی خزانة الروایات و خانیه و در فتاوی قاضیخان و جواهر الفتاوی **مسئله** اگر زائل کرد صائم انگشت خود را در دبر خود در حالت استنجا بآب فاسد کرد روزه را کذا فی السراج الوهاج یعنی بواسطه وصول تری بسر انگشت مستنجی نمی باشد غالبا بخلاف آنکه انگشت خشک باشد انگاه روزه فاسد کرد و تفصیل این مسئله پیشتر در فصل دوم از باب چهارم گذشته بود در اینجا باید دید و الله الموفق **فصل پنجم** در بیان حکم مضمضه و استنشاق در صوم و مغرغره دران **مسئله**

باکی نیست صائم را بمضمضه و استنشاق بشرط وضوء کذا فی البحر الرائق بلکه مضمضه و استنشاق بشرط وضوء سنت است در حق صائم یا نکه در حق غیر صائم و الله تعالی اعلم **مسئله** مکروه نیست صائم را مبالغه کردن در آنها در حق وی کذا فی الاشباه و النظائر لصاحب البحر الرائق فی القاعدة الثامنة من الفن الاول و در مجتبی شرح قدوری گفته که مکروه است صائم را مبالغه کردن در مضمضه و مصر مبالغه کردن در آنها است اسالک آب بلا در دهن و بر کشد دهان خود را فاما غرغره پس ازقسم مبالغه نیست زیرا که چون غرغره کند البته کرده شود مضمضه آب در سر آب بسوی حلق و انتهی عبارة المجتبی و لکین در معراج الدرایه بعد نقل عبارة مجتبی گفته که ذکر کرده است قاضیخان در جامع خود خلاف روایت مجتبی را و گفته که مبالغه در مضمضه همین غرغره است انتهی و بعد از نقل کرده در فتاوی غیاثیه ازالی حنیفه مر کراهت غرغره را در حق صائم پس فاهر گشت هر دو کراهت غرغره در حق صائم اختلاف روایه میباشد و الله تعالی اعلم و اما در حق غیر صائم پس در عدة الاسلام آورده که غرغره هم در وضوء هم در غسل سنت است و در فتاوی هست و انچه بعض علماء کرام گمان نموده اند که غرغره و غسل فرض است آن صحیح نیست انتهی عبارة العدة و تقدم در فتاوی هست سنیت مبالغه در مضمضه و استنشاق در وضوء و غسل و در حق غیر صائم در سنت شدن و چنانکه میباید شرعی و شرح جامع الصغیر تالیف قاضیخان و در شرح طحاوی و مجتبی شرح قدوری و کفایه و فتح القدیر و شرح هدایه و تبیین الحقائق و بحر الرائق و نهر الفائق و فتاوی ظهیریه و سراج الوهاج و النظائر و غیرها و لکین در شرح منیه المصلی گفته هر مبالغه در آنها در وضوء سنت نیست بلکه مندوب **مسئله** در اینجا سه شی آورده که روایت کرده نشده است زایل حنیفه رقمه الله تعالی که مکروه نیست صائم را مضمضه و نیز استنشاق و نه آنهی و در فتاوی قاضیخان ترجیح عدم کراهت نقل کرده و عبارتش چنین است که مکروه نیست صائم را ادخال آب در دماغ و نه آنهی و در فتاوی ظهیریه ترجیح عدم کراهت نقل کرده و عبارتش چنین است که مکروه نیست صائم را ادخال الماء الی انفه غیر مبالغة و در ظهاریه الروایت باکی نیست زیرا که مقصود باکی کردن نیست پس حکم او مثل حکم مضمضه است در صورت انتهی **فصل ششم** در بیان حکم انفصال صائم و استقاء او و در آب و غیر آن و آب بسر و چیدن او و امثال ذلک بجاء تر **مسئله** روایت کرده نشده است زایل حنیفه رقمه الله تعالی که مکروه نیست صائم را انفصال

دستفاع درآب دانکه بزودآب بسر خود دانکه بپیچد بدن خود بیجامه تر بزرگه درین نشیمانست
اظهار دلتنگی درعبادت وروایت کرده شده است ازابی یوسف رحمة الله تعالی که مکروه نیست این
نشیمانوا لا ظهر بزرگه روایت کرده شده است که بدرستی پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله وسلم رغبت بسر
خودآب از شدت حرارت وحال انکه او صائم بود بزرگه نیست در تعریض صوم رفساد ونیست
درین اظهار دلتنگی درعبادت بلکه دروست اظهار ضعف بنیه خود واظهار عجز بشریت خود که
بدستی مخلوق کشته است انسان ضعیف قال الله تعالی خلق الانسان ضعیفا کذا فی محیط السرخسی والبحر
الرائق ودرقاضیخان وخلاصه کفته شده است وعلیه در امام ابو یوسف رحمة الله تعالی علیه یکی
ازین نشیمانوا یکی هم حکم استطلاق است درعدم کراهت تنهر ودرنصاب کفته که قول ابی
یوسف هو المختار کذا فی التاتارخانیه وهو المختار خذوا بالرخصة کذا فی الخلاصه وفی الجوهرة النیرة
شرح مواهب الرحمن وفتح المعین کاشف المسکین نقل کرده شده است رضی الله تعالی عنهما که در
خود بیجامه تر دارد تنی چه شدت بیکدار حرارت بود بزرگه انی شرح مختصر الوقایه بشیخ ابی المکارم ومعنی
استفاع صائم آنست که رنگ کند درآب بسر خود بزرگه انی النقایه استسقا بالفتح یا رابت مسئله
مکروه نیست ابو حنیفه رحمة الله تعالی صائم را دخول درآب که انی فتح القدیر ودر خزانة الروایات
کفته که اکر داخل شد صائم درآب بسر خود بزرگه نیست تنهر ومتعرض نماند که این کراهت بروایت منقول از
ایشان باشد چنانکه درفتح القدیر تصریح نموده شده است وابو یوسف که متعرض نیست پس مکروه نباشد
مع هذا اکثر فضل کرد ادست خود جانب اخلاف والله تعالی اعلم فائدة علامه عینی در شرح خود کفته که آنچه
مروی شده است ازابی حنیفه رحمة الله تعالی از کراهت اغتسال صائم آن روایت غیر معتمد علیه است ومذهب
مفتی به آنست که غایرست ومکروه نیست وجوز شامل است مرجیع انواع غسل را از فرض وسنت
وغیرها انتهی باب پنجم در بیان مسائل متعلقه بخوردن سحور در رمضان وافطار کردن در آن ودرین باب
شش فصل است بر هفت فصل فصل اول در بیان استحباب خوردن سحور واستحباب تاخیر دران واستحباب
تعجیل افطار مسئله بدانکه خوردن سحور مر صائم را مستحب است بزرگه درین نشیمانوا
علیه وآله وسلم که تسحروا یعنی سحور خورید زیرا که در سحور برکتی است رواه الجماعة الا البخاری
کذا فی التبیین ودمشق ابن الهمام در فتح القدیر کفته که مراد به برکت حصول قربت بصوم زیادت بدین اینکه
درسحور ثبت است ازان حضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که فرمود یا رسول خواهید یکدیکر نماز بر قیام لیل یا بر
خواهید بخوردن سحور بصیام نهار یا انکه مراد ببرکت زیادت ثواب است ازجهة اتباع او در سنت پیغمبر
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم چنانچه مروی آن حضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که فرق میان روزه ما وروزه اهل کتاب
خوردن سحور است وجایز نیست که مراد ببرکت بروی معنی باشد اعنی حصول قوت وزیادت ثواب ازجهة
هم نمانات درمیان این هر دو انتهر مافی فتح القدیر وسحور بفتح سین چیزی را کویند که خورده شود در وقت سحر
وانکه ازسین اخیر ازنیست که کذا فی البحر الرائق وجهر کفته اند که دخل کرد وقت سحور بعضی نصف
اول الیل نیست که انی شرح المشکوة للشیخ علی القاری مسئله سنت است که روزه دارسحور بخورد اکرچه بیکلقمه
باشد یا بکدم آب کذا فی کنز العباد وکفته باید حد اکثر نکند در خوردن چنانکه باقی نماند باو از فرصوم وچنانکه
بیکلقمه بغیر از اهل اسراف واتراف نزد اکثر درین صورت تا بیماند صوم از چیزی که مقصود ازو تشنه است
الا وان زجر بیهوده دریاضت نفس کذا فی امداد الفتاح وهمچنین باید صائم را که خورده درونت نظر
بقدر طعام درونت چنانکه درضمن ششم ازین باب خواهد آمد ان شاء الله تعالی مسئله خوردن سحور
مر صائم را مستحب است باجماع هذا بحب الدرایه مسئله چنانکه مستحب است نفس سحور همچنان مستحب
است تاخیر خوردن او زیرا که فرمود پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که لا تزال امتی بخیر مابقوا علی ثلاث
الشتن فجر تا اخیر سحور تا وقتیکه تا خیر کنند در سحور وعجلوا الفطور وتعجیل کنند در افطار رواه الامام احمد
ابن حنبل کذا فی التبیین مسئله ودانا افطار صوم پس مستحب است در مرتعجیل است ازجهة ورود حدیث سابق ودرنشر

الاسلام گفته که تعجیل کند صائم افطار را و نگذارد نماز مغرب را تا قبل از افطار را شهرود جامع الرموز شرح

مختصر وقایه گفته که مستحب است افطار کردن قبل از صلوة مغرب انتهی **مسئله** مستحب است تعجیل کردن در افطار

در صورتیکه ظن بطلوع فجر نکند و به خوردن سحور نزدیک نباشد مثل اینکه ظن نکند که اذان اخیر الوان است پس اگر با وجود

این باب بگذرد خواهد آمد انشاء الله تعالی **مسئله** این همه گفتیم که سنت است ذکر مسئله سحور بود و اما مسئله افطار پس

بیشتر از هر آن که سنت است هر افطار کند صائم ما دام که غالب نگردد بر ظن او غروب شمس اگرچه از ظن گفت

خوان **مسئله** اگر شک افتاد صائم را در غروب شمس حلال باشد او را افطار کردن نزد کرخی اصل بقا نهار است

این مقتضی نمی شود بشک که ذاتی الهدایه پس چون غالب شد بر ظن او بقا نهار ریح خفائی باشد در عدم حل

افطار و احکام و جوب قضا یا کفارت با فطار در صورت شک در غروب یا در صورت غلبه ظن بقا نهار پس

فصل سیوم در بیان اعتماد کردن در سحور و افطار بر تحری و بر آواز طبل و بر

آواز فرس مسئله جائز است خوردن سحور نیز بر تحری و تفکیکه ممکن باشد او را طلوع فجر بعض خود یا بخبر

دادن کسیکه ثقه باشد نزد او علامت شمس الائمه حلوائی رحمة الله تعالی که اگر شخص سحور خورد نیز بغالب رای خود یا بگمان باشد شخص

دیگر یکه ثقه نباشد نزد او یا گمان مرجح نباشد نزد او نیز همان حکم دارد که گذشت و

و اگر منع نکنند او را تا آخر روز دیگر غروب پس در غیبت جائز نیست او را که افطار کند بجهت آنکه احتیاط
نماید در امر چنانکه تابع کرده علامتی و از تاریکی دانسته آن که فی المحیط البرهانی و الفتاوی قاضیخانیه و نحو آنها

المتن مسئله اگر سحر خواند شخص که سحور خورد یا آواز طبلی که میزنند آنرا و وقت سحر پس اگر بسیار گفته است
آواز طبلها از جاهای اطراف بلده پس باید که نیت بخورد سحور بر آن و اگر مرتفع شود آواز یک طبل و
پس اگر بداند که فاسق است اعتماد نکند بر او و اگر نداند حال او و از عدالت فسق احتیاط کند و نخورد چیزی

که فی المحیط البرهانی و الفتاوی قاضیخانیه **مسئله** اگر نشنیده مؤذن را و شنیده اند او را در روز شک در رمضان پس
گمان برند که روز بعید است پس افطار کرد و روزه او بعد از آن ظاهر گشت که طبل بر او غریب بعید بود لازم آید
بر او قضاء آن روز و نه یکن کفارت لازم نیاید که فی الجمله **مسئله** اگر میخواهد شخصی که اعتماد کند

در خوردن سحور بر آواز خروس احتیاط نماید در پس بعضی از مشایخ ما اکتفا نکنند او را و گفته اند بعضی از ایشان
که باکی نیست باعتماد بر آن چون تجربه کرده باشد آنرا بارها و ظاهر شده باشد بر او که آواز او موافق میباشد وقت

فی المحیط البرهانی و الفتاوی قاضیخانیه **فصل چهارم در بیان اعتماد کردن در سحور و افطار بر اخبار شخص مطلع**
و غروب مسئله جائز است خوردن سحری بقول یک شخص که خبر داد بدهم طلوع فجر و نیست آن شخص عادل
باشد که فی الفتاوی قاضیخانیه و در افطار پس اگر خبر داد صائم را شخصی بغروب آفتاب و نیست آن شخص عادل

نیکو نیست که جائز است که افطار کردن بقول شخص واحد مگر که ثابت باشد وجود دو شخص و امام شمس الائمه
حلوائی گفته که ظاهر آن است که باکی نیست باعتماد بر قول شخص واحد در مسئله افطار و قید کرده او
عادل باشد و میل کند قلب صائم بسوی صدق او چنانکه در مسئله سحور که فی المحیط البرهانی و الفتاوی قاضیخانیه

و بقول المجتبی بغدا هر دو جامع الرموز را هر دو معتبر است بدلیل این روایت گفته که گفت شیخ ما که
تشبیه مسئله افطار بمسئله سحور از جهة قبول قول یک عادل است و یکیچ نکته نکته نیست در مسئله سحور
میل کردن قلب صائم بسوی قول او از جهتی **مسئله** اگر خبر داد شخص صائم را بدهم طلوع فجر پس بخورد او چیزی

بقول او بعد از آن ظاهر گشت که فجر در آن زمان طالع بوده لازم نیاید کفارت بر صائم که فی البزازیه و فرق
میان عدم لزوم کفارت بر صائم میان آنکه آن خبر شنیده موثوق باشد یا نباشد و میان آنکه عادل باشد یا غیر
عادل بدلیل آنچه ذکر کرده است در قضاء قاضیخان و در قضاء ظهیریه که اگر گفت صائم را مؤذن خورد سحور نظر کن
که آیا فجر طالع است یا نه پس آن زن نظر کرد و باز گشت و گفت مرا وقت خورد سحور که فجر هنوز طالع است
پس جماعت کرد با آن زن مرد و بعد از آن ظاهر گشت که در آن وقت فجر طالع بوده اختلاف کرده اند
شارح گفته و وجوب کفارت بر آن مرد بعید گفته اند که اگر تصدیق کرد آن زن را و آن زن نیز عالم است کفارت
نباشد بر آن مرد و بعضی گفته اند که نیست کفارت بر ایشان مرد مطلقا و همین است قول صحیح تر اگر آن مرد یقین
داشت زنت و شک میداشت در وجود نهار و اما در آن زن پس لازم است کفارت بنا بر آنکه افطار کرده باشد باوجود
علم بطلوع انتهی مافی فتاوی قاضیخان و الظهیریه و نحوه فی الخلاصه و نیست فرق میان آنکه آن خبر دهنده
آزاد باشد یا بنده بدلیل آنچه ذکر کرده است در فتاوی بزازیه که اگر خبر داد کنیزک مر مولای خود را بدهم طلوع
فجر و حال آنکه آن کنیزک سید است طلوع فجر را پس جماعت کرد آن مولی را و لازم نیاید
کفارت و دار کنیزک پس کفارت لازم است انتهی مافی البزازیه **مسئله** اگر او مرده بود اعتماد نکند بر خبر او
پس نخورد او را و بطلوع فجر پس آن خبر دهنده عادل بود یا نه جائز باشد او را که چیزی خورد خواه آن
خبر دهنده آزاد باشد و خواه بنده و خواه مرد باشد خواه زن و اگر خبر داد او را کودکی عاقل بطلوع فجر نخورد
چیزی را اگر غالب ظن او صدق آن کودک کند فی المحیط البرهانی و الفتاوی قاضیخانیه **مسئله** اگر خورد سحر که
فجر را و شنوده بود چیزی را و هنوز پس خبر داد او را یک شخص عادل یا یک فاسق فجر طالع شده است یا نه گفته
طلاق مشهود جائز باشد مر او را و خورد چیزی بعد زوال او را کفارت بر او لازم آید که فی المحیط
البرهانی و المجتبی شرح القدوری و قتی گفته شنوده باشد پیش از آن چیز را و هنوز اما اگر مرد خود پس خبر داد
او را عادلی در اثنا و خوردن پس این مسئله بر دو وجه است یکی آنکه گفته باشد او را که بدرستی فجر دمیده است پس

در اینصورت اگر تمام کرد خوردن را لازم نیاید کفارت بر او زیرا که بر گمان خود بعد از آنکه فجر طالع شده بود خورد و اگر گمان کرد که فجر طالع نشده است و خورد و بعد از آن ظاهر شد که فجر طالع بوده است کفارت بر او واجب است و اگر در وقت خوردن شک داشت که فجر طالع شده است یا نه و بعد از آن ظاهر شد که طالع شده بود کفارت بر او واجب است و اگر در وقت خوردن شک داشت که فجر طالع شده است یا نه و بعد از آن ظاهر شد که طالع نشده بود کفارت بر او واجب نیست و اگر در وقت خوردن شک داشت که فجر طالع شده است یا نه و بعد از آن ظاهر شد که طالع شده بود کفارت بر او واجب است و اگر در وقت خوردن شک داشت که فجر طالع شده است یا نه و بعد از آن ظاهر شد که طالع نشده بود کفارت بر او واجب نیست و اگر در وقت خوردن شک داشت که فجر طالع شده است یا نه و بعد از آن ظاهر شد که طالع نشده بود کفارت بر او واجب است

کو اہی ایشان بعد ازان ظاہر گشت عدم غروب قضا لازم آید ہر دو تکین کفارت لازم نیاید باتفاق
و اگر کواہی دادند بطلوع فجر دو مرد دیگر بعدم طلوع آن پس خود مردود شود بعد از سماع کواہی ایشان
بعد ازان ظاہر گشت کہ بر طلوع بود لازم آید ہر دو قضا و کفارت باتفاق زیرا کہ بینہ ہا بر اثبات اند
نہ بر نفی پس قبول کرد شہادت مثبت را نہ نافی و انتہی مافی الزراز یہ و الحاصل ہ و سراج وہاج ہ
صورت اخیر اختلاف نقل کرد و تصحیح عدم وجوب کفارت نمود و عبارت سراج و ہاج چنین ہست کہ اگر
خبر دادند مردان دو مرد بطلوع فجر و دو مرد بعدم او پس خود مردود شود بعد ازان ظاہر شد کہ خود ان او بعد از طلوع
بود بعضے گویند کہ بر ہر دو ہست کفارت زیرا کہ اعتبار مر اثبات را ہست و این موضع موضع احتیاط ہست
و بعضے گویند واجب آید بر ہر کفارت و ہمین ہست قول صحیح زیرا کہ بر ہر سہ کہ تعارض ایجاب کردہ ہست
شک را و اصل بقا دلیل ہست انتہی عبارۃ السراج ہ مسئلہ اگر گواہی دادند یک مرد بر طلوع فجر و دو مرد دیگر بر
عدم او پس خود چیزی نبود بعد ازان ظاہر گشت کہ خود ان او بعد از طلوع بود لازم نیاید کفارت بر ہیچ یک
جہت یکی بر طلوع نیست چہ تا نہ یکی آن نصف چہ ہست کہ افی خزانۃ المفتین و منشۃ فی البقاع
از زراز یہ و الحاصل ہ فصل ششم در بیان معفر امور کہ مستحب ہست قبل آن در حال افطار صوم ہ مسئلہ مستحب ہست
تعجیل کردن در افطار قبل از صلوۃ مغرب کذا فی جامع الرموز و شرح المنوذج المہذب کہ تصنیف
شیخ عبد الرؤف مناوی ہست گفتہ کہ سنت ہست کہ تعجیل کند افطار را بانکہ ابتداع کند او را بعد تحقق غروب
و اما آنچہ میکنند فلکیان از زدن تک نمودن بعد غروب شمس یکدیگر را پس آن مخالف سنت ہست انتہی
و شیخ علی قاری در شرح مشکوۃ گفتہ کہ سنت ہست تقدیم کردن افطار را بر صلوۃ مغرب از جہت
وارد حدیث در ان ہم مسئلہ اہل اسکندریہ افطار کنند صوم را در وقتی کہ غروب کند شمس در نظر ایشان
و اما کسی کہ بر شارہ اسکندریہ ہست و بر بلند آفتاب را پس او افطار کند ما دام کہ غروب کند شمس در نظر
او کذا فی خزانۃ الاکمل و منشۃ فی الفقہ و ہم مسئلہ در رشحۃ الاسلام گفت کہ باید کہ افطار کند بشیرینی و

افضل آنست کہ خرما باشد پس اگر نیابد آنرا افطار کند بآب پاک و بود حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ
وسلم کہ افطار میفرمود بر رطب پیش از نماز پس اگر نبود بر دو ہ آشنی و گفتہ شدہ ہست کہ افطار میکرد پیغمبر خدا
صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم در تابستان بر آب و در زمستان بر خرما کذا فی خزانۃ الروایات و منحۃ الاولیاء
از بعضے تبیین خود گفتہ کہ روایت کردہ شدہ ہست از حضرت انس رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ ہر کہ میخواہد پیغمبر خدا
صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم را کہ افطار میکرد بخرمای تر و اگر نیابد ہر دو نیز افطار نمود بر خرما خشک و اگر آنرا ہم
نیابد ہر آینہ مرآنرا سیدہ جرعہا از آب رواہ احمد و ابو داؤد و ترمذی و ابن حبان و حاکم و بیہقی و شیخ علی قاری در شرح
مشکوۃ نشان داده کہ ہست قوت این حدیث را و گفتہ کہ لفظ جرع کہ در حدیث سابق واقع شدہ مواد بآن ستہ مرہ
فرا گرفته کہ ہست قوت این ادنی کمال سنت ہست و اما اصل سنت پس حاصل میشود بیک فرا و نیز گفتہ
ہست از رعایت ترتیب مابین خرما و آب در وقتیکہ ہر دو موجود باشند پس اگر افطار نمود بآب یا بوجود خرما
ملامت نبود اما اگر خرما نبود و پس آنرا کرده باشد سنت و انقضی میکنند کلام معتبر نزد علما کہ تقدیم کرده
شود اگر نہ یکی چیزی شیرینی میبایا ہ بر آب و اما قول کسیکہ گوید سنت در مکہ معظمہ تقدیم آب نزد ہست
بر خرما باعتبار آنچہ آن پس مردود ہست از جہت آنکہ آن خلاف طریقہ اتباع ہست بدو روزه داشت پیغمبر خدا
صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم در سال فتح مکہ روزه بسیار در مکہ معظمہ و منقول نکشته ہست کہ او افی تلفت کرده غلامان
خود را از تقدیم خرما بر آب و اگر بفرض ہر آئینہ منقول میشد ہر آئینہ حمل میشد بر افاده علی القرار ہ فائدہ ہ نکتہ در افطار
بخرما ہست کہ شیرینی زود بر مزاج قوت را و تور میدہد و نیز در ایجابی ہست بسوی حلاوت ایمان و ایشان
بسوی اول نعمتی عصیان و نیز خرما حلو و قوت ہست و نفس صائم بقصد تحصیل ہست تیلور و جوع پس
اگر در ضائع بازاله تقدیم او بچیزی کہ حلو و قوت ہست و این چیزی کہ گفته کہ خواص فرما ہست کہ وقتی
کہ بر سر معدہ اگر بر ما بر آنہا ہ فائدہ حاصل میکرد و ہر غذا را و کہ بیرون میآرد چیزی را کہ در امعا ہست از
ثفلہا و طعام و اما آنچہ اطبا میگویند در اکثر خرما ضعیف میسازد نظر ہ پس قول ایشان نخواہد بر اکثر

کثیر از خبار که مفسر کردند قلیل جهر آن قوی میماند نظر اکمل و اتم و اکثر و اشیع علی القاری شرح مشکوة و غیرهما
الشکوة و حافظ ابن حجر عسقلانی در فتح الباری شرح بخاری در کتاب صلوة العیدین آورده که گفت در استحباب
اظهار بودن آنست که در روز عید اظهار بودن آنست که ضعیف ساخته است او را
صوم در ایام یوم در نیز شیئی علیه تر فتی شاید قلب اتنهی کلام الحافظ ابن حجر و علامه عینی در شرح
بخاری آورده که گفت در استحباب اظهار بودن آنست که در وقت خروج بعید گاه تکبیر گفته شود
تعالی در وقتی که رسیده شد او را از گفتن آن و بعضی گفته اند که گفتن در آن سنت که در وقت خروج
هیوت و همو نیست شجره طیبه جهر داخل شده است در قرآن قال الله تعالی ضرب الله مثلا کلمة طیبة
کشجرة طیبة و بعضی گفته اند که در وقت خروج مثل تشبیه داده شده است بسلم چنانکه
واقع شده است در احادیث صحاح انتهی کلام العینی و تشبیه داده شده است مرغل علیه شخص مسلم از جهة
کثرت خیر او از جهت آنکه ساقط نمی شود بر کسها او پس همیشه مرساند به او و پاکیزه میباشد میوه او یا آنکه
میوه او قابل خوردن میباشد از وقت ظهور او تا وقت رسیدن و قبل از خشک شدن و بعد از آن وضع الاکل
نفع گرفته میشود از جوب او و از اوراق او بلکه از ریشه ها، فجا پس این شجره تشابه دارد بمؤمن
چنانکه مؤمن تشابه دارد بشجره از جهة کثرت طاعات خود و مکارم اخلاق خود کذا ذکره الکرمانی فی شرح البخاری
مسئله در مقادیر صحیحه آورده است که افضل اوقات مستحبه آنست که در وقت افطار یک روزه میت
کند روزه خود را اگر نه آن قادر نباشد مسئله دعا کند صائم در وقت افطار پس دعا کند صائم در وقت افطار
لقوله او لا که یا واسع المغفرة اغفر لی گذا فی النصیاء المنیر شرح مقدمه الغنی از بعلاء من شرعة الاسلام و در قلم
زرکشی از ذکت شافعیه گفته که بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که میگفتی در وقت افطار خود که اللهم لک
صمنا و علی رزقک افطرنا فتقبل منا انک انت السمیع العلیم رواه الدار قطنی انتهی و در فتاوی تاتارخانیه از فتاوی

جت نقل نموده که در خبر آمده است که گفت حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم مر حضرت علی مرتضی را
رضی الله تعالی عنه که یا علی چون تو دریابی وقت غروب را و افطار کنید صائم باشی پس هر آینه افطار خواهد الله تعالی
صوت و علی رزقک افطرت و علیک توکلت تا نوشته شود بار تو اجر کسیکه روزه داشته است آن روز
یا اگه نقصان پذیرد از اجر آن چیزی را انتهی و شیخ علی قاری در شرح مشکوة گفته صوم بر وجه پیغمبر خدا
صلی الله تعالی علیه و آله و سلم چون افطار میکرد در صوم خود را میگفتی که اللهم لک صمت و علی رزقک
افطرت رواه ابو داود و اما آنچه شهرت یافته است بزبانها از زیادت لفظ و بک آمنت و علیک توکلت
و بعضی گفته اند که در حدیث اصلی ندارد اگرچه معنی آن صحیح است و وارد شده است که بدرستی پیغمبر
خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم میگفت در وقت افطار خود که یا واسع المغفرة اغفر لی و بعضی گفته اند که محمد بن الحسن
الشیبانی فقیه است و زرقی فاظر است انتهی کلام علی القاری و علامه نور در راد کار خود گفته که روایة
کرد ابن ماجه و ابن السنی از عبد الله بن ابی ملیکه که گفت من شنیدم حضرت عبد الله بن عمرو بن عاص را
رضی الله تعالی عنهما که او میگفتی در وقت افطار که اللهم انی اسئلک برحمتک التی وسعت کل شیئی ان تغفر لی
انتهی و مخفی نماند که اقتصار کرده شده است در اینجا بر ذکر دعوات افطار که وارد شده اند در احادیث
از وجه با صحة و ذکر نکرده شد بقیه دعوات که مستحب است خواندن آنها در وقت افطار پس گرد آنها بهشته از فصل
نهم از باب اول که شته بود مسئله شیخ ابن علان بکری رقمه الله تعالی در شرح اذکار نووی گفته که آیا ذکر
کرده شود این دعوات بعد قبل از افطار یا بعد از آن و افطار یا بعد از آنست که بعد از صوم باشد به همین نهج است
از بعضی روایات تصریح بلفظ بعد یت و برین قاعده از مشایخ دیگر کسی در خاطر من گفته که آیان مواظبت
ذکر و قبل از افطار یا بعد از آن یا بتقارن بآن برابر است و در آیان به مستحب انتهی مسئله در شرعة الاسلام
گفته که هر گاه افطار کند در وقت افطار خود صائم باید او سئل چیزها که از او خواسته است در زمان ایمان یا باید او سئل
شکر و الصابیح آورده که روایة کرد حضرت سلمان فارسی رضی الله تعالی عنه که گفت حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله

کو ہر کہ افطار کند صائم لا در رمضان باشد آن مغفرت بار کرنا باں او آوازہ در رقبہ جائز او آزاد شدن او ذرخ و
باشد بر اثر روشن اجزا یا انکہ منقصی کردہ از اجزاء چیز گفت سلمان کہ گفتیم ماصر با رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ
علیہ وآلہ وسلم کہ بہ بود خدای تبارک و تعالیٰ این ثواب مر کسی لا کہ افطار کناند صائم لا ہر چہ بکمک شیر یا بر
یک خرما یا بر یک شربہ از آب انہ ہر نانی اسکوہ مسئلہ بیاید صائم لا ہر چہ بکمک شیر یا بر
در وقت افطار غذا و دعا پس اگر جمع کردہ شیر خوردن در وقت در حال افطار خرد محروم ماند از ثواب
صیام و باطل کردہ طابع صوم و قبر نفس کہ انی کنز العباد فائدہ در حدیث وارد شدہ ہر صائم لا
دو وقت ہست از آنہا نزد افطار او است و در روایتی آمدہ کہ نزد افطار او است و وقت دیگر نزد لقاء پروردگار
او است پس اطلاق کردہ اند علماء رحمہم اللہ تعالیٰ کہ در تعیین وقت او نزد افطار پس بعضی گفتہ اند کہ آن
وقت مغفرت ہست چنانکہ مروی گشتہ ہست او خبر کہ بہ ہستی خدائے تبارک و تعالیٰ یا مزد او در وقت ہر افطار
چندان او چندان ہزار او بعضی گفتہ اند کہ آن وقت اجابت دعا ہست زیرا کہ در گشتہ ہست در
اخبار کہ ہر صائم لا را دعوتی ہست مستجاب نزد افطار کہ انی کنز العباد فصل ہفتم در بیان حکم کسی کہ سحور
خورد بگمان آنکہ شب باقی ہست پس معلوم شد ہر فجر طالع بود یا افطار کرد بگمان آنکہ غروب شدہ ہست
پس معلوم شد کہ آفتاب قائم بود آیا کفارت بر ہر لازم آید یا نہ مسئلہ اگر شخص سحور خورد بگمان آنکہ شب باقی
ہست پس معلوم شد کہ در وقت خوردن او فجر طالع بود یا افطار کرد بگمان آنکہ غروب شدہ ہست پس معلوم شد
کہ در وقت افطار او آفتاب ظاہر بود درین ہر دو مسئلہ شخص مذکور آثم نبود و لیکن قضا لازم آید بر ہر کہ در رقبہ
او خود اگر کشتہ خود سازد مفطرات صوم و نیز واجب آید بر او قضا بلا کفارت کذا فی الہدایہ و الکافی فی معراج
الدرایہ و المعراج الوہاج و اعدم آنم پس ازیں جہت آنکہ افطار حاصل شدہ ہست بر طریق خطا نہ بر وجہ قصد و بر ہیچ
فرمودہ ہیچ بشارہ و نشانہ و لا شاخ علیکم فیما اخطأتم۔ و لکن ما تعمدت قلوبکم تعیین نیت کنا ہر شاد و چیز کہ
خطا کنید آن بگناہ در چیز ہست ہر تعمد کنند بآں دلہا شما کذا فی معراج الدرایہ و المعراج الوہاج و ما لزم الخ

ہر در رقبہ روز پس از جہت آنکہ این وقتی ہست کہ واجب ہست تعظیم آن بصوم و چون صوم کہ کفی نشد پس
تعظیم کنند او لا بتشبیہ تا حاصل آید رعایت حق وقت بقدر امکان و اما وجوب قضا بر پس در رقبہ
آنست ہر انبصوم حضرت کہ مفسوست مثل دہند او جہت قضا آن بر دلیل بر سنہ او اما عدم
وجوب کفارت بر در پس ازیں جہت آنکہ جنایت او قاصر ہست بواسطہ انعدام قصد او کفارت لازم
نباید کہ بیکبار جنایت کاملہ کذا فی الہدایہ و الکافی تحقیق حسن باید دانست کہ تفصیل مسائل این فصل
بر شش عدد وجود ہست ز آنہا پانزدہ عدد وجود در مسئلہ سحور انہ و ہا نزدہ عدد وجود دیگر در مسئلہ افطار
پس در بعضی وجوہ ازانہا صوم فاسد نمی گردد اصلا و در بعضی دیگر فاسد میگردد لازم می آید قضا بدون کفارت
و در بعضی دیگر لازم می آید قضا و کفارت مجملا پس لابد ہست در تعیین ہر یکی از تعیین جمیع وجوہ تا کہ در تفصیل آنہا
پس میگوئیم کہ وجہ اول انکہ یقین مبیحہ ثابت بعدم طلوع فجر پس سحور خورد بعد ازاں یقین شد کہ فجر طالع بود
در ہیچ صورت واجب آید قضا بلا کفارت کما مر و ہی الہدایہ و الکافی خلاصہ وجہ دوم انکہ یقین مبیحہ ثابت
بعدم طلوع فجر پس سحور خورد بعد ازاں یقین شد کہ فجر طالع بود در ہیچ صورت واجب آید قضا بلا کفارت
چنانکہ مستفاد میگردد از عبارات کتب پیشتر از ہذا چہ آنکہ در جامع الرموز و غیرآں گفتہ کہ اگر خورد صائم
بآفتاب پندارد جامع گردد عدد از ابتداء طلوع فجر پس لازم آید بر وی قضا و کفارت انتہی وجہ سوم
اگر گمان می برد غالب ظن عدم طلوع فجر پس سحور خورد بعد ازاں یقین شد کہ فجر طالع بود واجب آید
بر وی قضا فقط بلا کفارت کذا فی المحیط الرائق و انہر الفائق وجہ چہارم انکہ گمان می برد غالب ظن طلوع
فجر پس آن بہم سحور خورد بعد ازاں یقین شد کہ فجر طالع بود واجب آید بر وی قضا و کفارت انتہی وجہ پنجم
انکہ گمان می برد غالب ظن غروب آفتاب پس افطار کرد بعد ازاں یقین شد کہ آفتاب غروب نشدہ بود واجب آید
بر وی قضا فقط بلا کفارت کذا فی المحیط الرائق و انہر الفائق وجہ ششم انکہ گمان می برد غالب ظن غروب
آفتاب پس افطار کرد بعد ازاں یقین شد کہ آفتاب غروب نشدہ بود واجب آید بر وی قضا و کفارت کذا فی
تبیین الحقائق و المحیط الرائق و در فتاوی تبیہ درین مسئلہ اختلاف روایت ہست و ظاہر الروایۃ آنست
کہ ہیچ کفارت نیست کہ واجب کرد انہتر و در اشباہ و النظائر کہ تصنیف مصنف بحر الرائق ہست در کتاب

الصوم او فرع فاني كه ... صحيح است در صورت وجوب كفارت انتهى **وجه پنجم** انكه شك سيد است در ميان
طلوع فجر و عدم آن و مراد از شك ... ست پس سحر خورد بعد ازان يقين شد كه فجر طالع بود
واجب آيد بر وي قضا بلا كفارت كذا في متون ... شود بلكه غالب كرد ظن او بر انكه فجر طالع بود پس لازم نيايد بر وي قضا و نه
كه يقين شد او را كه يقين ... در شهر روايت ... فجر صادق بود او را بطلوع فجر صادق عادل شهر عبارة البحر و تفصيل مسئله غلبه ظن
باز درين فصل تكرير ... انشاء الله تعالى **وجه ششم** انكه يقين سيد است بغروب شمس پس افطار
كرد بعد ازان يقين شد كه غروب نكرده بود لازم آيد بر وي قضا نه كفارت كما صرح به في البزازيه و الخلاصه
وجه هفتم انكه يقين سيد است بعدم غروب شمس پس افطار كرد بعد ازان يقين شد كه غروب نكرده بود
لازم آيد بر وي قضا و كفارت چنانكه ... **وجه هشتم** انكه گمان برد و غالب ظن غروب شمس
او را بطلوع فجر پس سحر خورد بعد ازان يقين شد كه غروب نكرده بود لازم آيد بر وي قضا فقط و كفارت نزد كرخي غلبه ظن
بمنزله يقين ... پس كما كه ... كرد بعد ازان يقين شد كه غروب نكرده بود **وجه نهم** انكه گمان نبرد بر غالب ظن عدم
غروب شمس او را پس افطار كرد بعد ازان يقين شد كه غروب نكرده بود لازم آيد بر وي قضا و كفارت معا كذا في
البحر و ادراك الفلاح پس ازينجا معلوم ميشود كه در ... آيد كفارت مع قضا بطريق اولي كما لا يخفى
وجه دهم انكه شك سيد است در ميان غروب شمس و عدم آن پس افطار كرد بعد ازان يقين شد كه غروب نكرده
بود لازم آيد بر وي قضا و كفارت معا كذا في التبيين و ادراك الفلاح و نخواند او را در ... فقط پس سقط
فخر الاسلام و محقق اين الهمام در فتح القدير گفته كه سيد ... في ظاهر الرواية و جوب كفارت در صورت ...
و لكن علامه عيني در شرح هدايه گفته كه در وجوب كفارت در صورت اختلاف مشائخ است پس در جامع
شمس الائمه گفته كه واجب آيد كفارت و روايت كرده شده است ... ازو امام محمد عدم وجوب كفارت و انتهى
كلام العيني و همچنين تصريح كرده است در ظهيريه و خزانة الاكمل بوجوب قضا فقط و بصورت سوال اگر

گفته شد كه بنا بر روايت وجوب كفارت در صورت فرق چيست ميان اين وجه و ميان وجه پنجم
چه واقع شده بود در در شك ميان طلوع فجر و عدم آن تا انكه لازم مي آيد كفارت درين وجه و لازم
نمي آيد در وجه پنجم **جواب گوئيم** كه فرق آنست كه در اقتحام شك امتناع او را در غروب مباشرة او متيقن به
نهاد و شك است در وجود ليل نزد كه نهار اصل است كه ثابت است بيقين و يقين زائل نمي گردد بشك پس
چون افطار كرد در صورت شك تعمد كرده باشد در افطار صوم پس واجب آيد كفارت بخلاف انكه شك
افتاد او را در طلوع فجر پس سحر خورد زيرا كه در صورت ليل اصل است پس ثابت شده بيقين و شك
زائل نمي شود بيقين و پس متحقق نگردد تعمد افطار در ... طلوع فجر پس لازم نيايد كفارت كذا في متون
البزازية و التبيين شرح الهداية **وجه يازدهم** انكه يقين سيد است بعدم طلوع فجر پس سحر خورد بعد ازان متبين
گشت او را چيزي و حكم اين وجه در وجه سيزدهم خواهد آمد انشاء الله تعالى **وجه دوازدهم** انكه يقين مي
داشت بطلوع فجر پس سحر خورد بعد ازان متبين گشت او را چيزي و حكم اين وجه در وجه چهاردهم خواهد
آمد انشاء الله تعالى **وجه سيزدهم** انكه گمان نبرد بر غالب ظن عدم طلوع فجر و پس سحر خورد بعد ازان
متبين گشت مراو را چيزي و درين فاسد نگردد صوم او اصلا نزد كه اصل بقا ليل است پس منتقض نگردد
آن بشك كذا في البحر الرائق و زينجا ظاهر ميگردد كه فاسد نگردد صوم او در وجه يازدهم بطريق **وجه چهاردهم**
انكه گمان نبرد بر غالب ظن طلوع فجر او را پس سحر خورد بعد ازان متبين گشت مراو را چيزي كفارت
ست بيقين ليكن زائل گشت آن بيقيني ديگر مثل او و اما وجوب كفارت در ... پس نديده ام من او را و
لعلها تخفى فوقه آنجا تا و الله تعالى اعلم **وجه پانزدهم** انكه شك ميداشت در ميان طلوع فجر و عدم آن پس
سحر خورد بعد ازان متبين نگشت او را چيزي و درين وجه فاسد نگردد صوم او بسبب فوت ذكر كرديم كه
اصل بقا ليل است پس منتقض نگردد بشك كذا في البحر الرائق **وجه شانزدهم** انكه يقين ميداشت بغروب
شمس پس افطار كرد بعد ازان متبين نگشت او را چيزي و حكم اين وجه در وجه بيستم خواهد آمد انشاء الله تعالى

وجه هفتم آنکه یقین سیدانست بدم غروب شمس پس افطار کرد بعد ازان متیقن نگشت او را چیزی و حکم این
وجه و وجه نوزدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی وجه شانزدهم آنکه گمان می برد بر غلبه ظن خود غروب شمس را
وجه دوازدهم نوزدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی و لازم نیاید بر وی قضاء و کذا نی
پس افطار کرد بعد ازان متیقن نگشت او را چیزی صحیح باشد صوم او و لازم نیاید بر وی قضاء و کذا نی
المتیقن پس زنهار ظاهر نگردد صحت صوم او وجه نوزدهم بطریق اولی گمان را نه غیر وجه نوزدهم آنکه گمان می
برد بر غلبه ظن خود عدم غروب شمس را پس افطار کرد بعد ازان متیقن نگشت او را چیزی لازم آید بر وی
قضاء و کفارت بسا کذا فی المحلی و صد والمتیقن و الیقین الواقعی و وجه خلاف صحت صومش و وجوب
کفارت درین مسئله زجهة آنست که زنهار اصابت ثابت نشود بر وی و بر هیچ کس منضم شد بآن غالب ظن
او یکی گشت بنزدیک یقین انتهی و لیکن صاحب بدائع گفته که درین مسئله هیچ شک نیست در وجوب قضاء
اذا کفارت پس در مر اختلاف است بعضی گویند که او متیقن بود نهار و بعضی گویند
هر واجب شود و هو الصحیح زیرا که احتمال غروب قائم است پس شبهه باشد و کفارت لازم نگردد بر یاد وجوب
کذا فی البحر الرائق پس زنهار ظاهر گشت هر دو وجه هفدهم باشد هیچ شک در وجوب کفارت از جهة
انکه او افطار کرده بود این احتمال بسبب حصول یقین در نهار و الله تعالی اعلم وجه بیستم آنکه شک میدانست
در غروب شمس عدم آن پس افطار کرد بعد ازان متیقن نگشت او را چیزی لازم آید بر وی قضاء و در
وجوب کفارت دو روایت است کذا فی المحیط و ذکر فقیه ابو جعفر لزوم کفارت است کذا فی فتح القدیر
و امداد الفتاح و لیکن صاحب سراج وهاج و ذکر کرده است خلاف این تا آنکه نقل نموده است اجماع علی
بر عدم وجوب کفارت در مصر صورت بلکه تصریح کرده است در مضمرات و خزانة الاکمل در صورت بعدم
وجوب قضا نیز عبارت آنجا چنین است که اگر افطار کرد صائم و حال انکه شک میدانست در غروب شمس
پس اگر متیقن نگشت لازم باشد چیزی بر وی و اگر متیقن گشت هیچ غروب نشده بود قضا کند آن روزه
را انتهی عبارة الظهیریة و الخزانه وجه بیست و یکم آنکه یقین میدانست بدم طلوع فجر پس بخورد بعد از آن

یقین نشده هیچ فجر طالع نبود وجه بیست و دوم آنکه گمان می برد بر غلبه ظن طلوع فجر را پس بخورد بعد ازان
یقین نشده که فجر طالع نبود وجه بیست و سیوم آنکه گمان می برد بر غلبه ظن طلوع فجر را پس بخورد بعد ازان
یقین نشده هیچ فجر طالع نبود وجه بیست و چهارم آنکه گمان می برد بر غلبه ظن خود طلوع فجر را پس بخورد بعد
ازان یقین نشده هیچ فجر طالع نبود وجه بیست و پنجم آنکه شک میدانست در میان طلوع فجر و عدم آن پس بخورد
خود بعد ازان یقین نشده هیچ فجر طالع نبود وجه بیست و ششم آنکه یقین میدانست بغروب شمس پس افطار کرد بعد
ازان یقین نشده که غروب شده بود وجه بیست و هفتم آنکه یقین میدانست بدم غروب شمس پس افطار کرد بعد از
آن یقین نشده که غروب شده بود وجه بیست و هشتم آنکه گمان می برد بر غلبه ظن غروب شمس را پس افطار کرد بعد
ازان یقین نشده هیچ غروب شده بود وجه بیست و نهم آنکه گمان می برد بر غلبه ظن عدم غروب شمس را پس
افطار کرد بعد ازان یقین نشده هیچ غروب شده بود وجه سی ام آنکه شک میدانست در میان غروب شمس و عدم آن پس
افطار کرد بعد ازان یقین نشده هیچ غروب شده بود پس در جمیع این وجوه که ابتدا از نهار او وجه بیست و یکم تا سی ام
گردد صوم او اصلا هیچ بنداند مگر فی الیقین و الیقین الواقعی و عبارت آنها اینست که اگر متیقن نگشت که خورد ن
او در شب بود لازم نیاید چیزی بر وی و در جمیع انچه ذکر کردیم انتهی فائده جلیله در بیان طریق ضبط این سی
وجه و وجوه متقدمه حاصل کلام در مقام آنست که چند وجوه که ذکر شده اند سی وجه اند الفضل ما شهدت
به الاعداء یا نه نحو ازشد در غالب کتب انشاء الله تعالی و طریق ضبط این وجوه آنست که کلام در مقام
بر دو قسم است قسم اول در مسئله سیوم و دوم در مسئله افطار لا مسئله سحور پس یا آنست که در وقت
خوردن او آنشا میدان یقین میدانست بود جود لیل یا بود جود نهار یا گمان می برد بر غلبه ظن خود لیل یا وجود
نهار یا شک میدانست در میان این وجود این هر دو را و اینک شاد بر طرفین است پس این پنج و بنج در
هر یکی ازین پنج وجه بر سه وجه است یا آنکه متیقن گشت صحت ظن او یا بطلان ظن او یا متیقن نگشت
چون هر پس پانزده وجه شدند و چنانکه جاهر میشوند این پانزده وجه در مسئله سحور همچنین جاهر میشوند ازان هر

پانزده وجه در مسئله افطار نیز پس جمله سابق و به شرط فلیتتبه و صاحب جواهر آن ضبط نموده است و ابن ادریس وجهار وجه و لکن ضبط او حاضر نیست و صاحب نهر فائق ضبط نموده است و ابن ادریس و شش وجه و لکن آن شش را به شمار نمی‌آورد و همین سه وجه پس ذکر آن تطویل بی‌شمار بلا فائده قلیل است و الله تعالی فائده

حسنه در بیان قاعده که بیان کند حکم آن سه عدد وجوه متقدمه بالا را در وجوب کفارت بر سبیل اختصار

پس بدانکه قضا واجب میشود در مسئله سحور در هفت وجه از دوازده وجه یا نزده متقدمه پس اگر ظاهر شد که خوردن او در روز بود لازم آید بر وی قضا مطلقا و خواه در وقت خوردن یقین شد یا غلبه ظن داشته باشد یا وجود لیل یا وجود نهار یا شک میان آنها و اگر ظاهر نشد که خوردن او در روز بود یا در شب در صورت فضا لازم آید در دو وجه فقط و آن آنست که در وقت خوردن یقین یا غلبه ظن داشته باشد بوجود لیل یا وجود نهار یا شک میان آنها و اگر ظاهر نشد که خوردن او در روز بود یا در شب در صورت فضا لازم آید در دو وجه فقط و آن آنست که در وقت خوردن یقین یا غلبه ظن داشته باشد بوجود روز و همین است قاعده وجوب قضا در مسئله افطار الا آنکه در مسئله افطار در یک وجه هشتم نیز قضا لازم کرده و آن آنست که شک میدشت در میان غروب و عدم آن پس افطار کرد بعد زوال خبر ظاهر شد و دین وجه قضا بر وی لازم نباشد در روایت یقین و فتح القدیر اما در اتحاف و لیکن فتاوی ظهیریه و خزانة الاکمل تصحیح نمود وجوب قضا را و دین وجه نیز خالی از اشکال نیست پس بدانکه سحور لازم نیاید کفارت در جمیع وجوه یازده مکرر در دو وجه و آن آنست که در وقت خوردن یقین یا غلبه ظن میدشت بطلوع فجر صادق خورد بعد زوال ظاهر گشت که فجر طالع بود پس دین هر دو وجه لازم آید کفارت اما در صورت یقین پس معلوم نیست خلاف در مسئله و اما در صورت غلبه ظن پس اختلاف در آنست لیکن تصحیح نموده است در فتاوی قاضیخان و چنانکه گذشت در مسئله افطار پس لازم آید کفارت در شش وجه یازده متقدمه در بعض بلا خلاف و در بعض بخلاف پس اگر ظاهر شد که خوردن او در روز بود لازم آید کفارت در مسئله وجه و آن آنست که پیش از ان در وقت خوردن یقین یا غلبه ظن میدشت بدم غروب یا شک میدشت بین الجانبین الا آنکه در دو وجه اول خلاف است

در وجوب کفارت و اما در دو وجه شک پس ابن الهمام گفته هر نمیدانم فرق فلان سه را در وجوب کفارت در دی و ابن شرنبلالی بداید در مسئله افطار نقل نموده چنانکه گذشت و اگر ظاهر نشد که خوردن او در روز بود یا در شب پس در صورت نیز کفارت لازم آید در سه وجه سابق الا آنکه در صورت در وجه اول لازم آید کفارت بالشک و اما در وجه ثانی پس اختلاف در روایت است و تصحیح کرده است صاحب بدائع عدم وجوب را و اما در وجه ثالث پس نقل کرده اند نیز علی ابن الهمام اختلاف بالا در وجوب کفارت در دو وجه صاحب سراج نقل نموده است اجماع بالا بر عدم وجوب آن لکن نقدم و الله تعالی اعلم فائدة حسنه الفة بدانکه تقسیم ابن سائل بر شش عدد وجه چنانکه گذشت موافق است بکلام صاحب بحر فائق و غیر او از علماء و لیکن بحسب استقصا و دقت کلام ایشان نمیتواند که ظاهر نیست نیز اگر ایشان نگفته اند که هر یکی از دو وجوه مشروحه که پنج از ان در مسئله افطار و ده گر شده در مسئله سحور اجزاء دین میگوییم که هر یکی از ان وجوه مشروحه بر پنج وجه است یه خالی نیست که متیقن گشت صحت ظن او الا بطریق یقین یا بطریق غلبه ظن یا متیقن گشت بطلان ظن او بطریق یقین یا بطریق غلبه ظن یا متیقن نگشت چیزی پس سه وجه ازان مذکور شده و تقسیم متقدم و با قیما نده ازان دو وجه یکی آنکه متیقن گشت صحت ظن او غلبه ظن دویم آنکه متیقن گشت بطلان ظن او غلبه ظن و چهار این دو وجه ملاحظه وجوه عشره سابقه نمودیم حاصل بیست وجه گردد پس چون گفتیم آن بیست وجه سه باشکی وجه سابق جمله اعداد بلا شک نیز شصت تفصیل گذشته و اما بیست وجه با قیه پس تفصیل نمودیم آنرا آنکه در ده وجه ازان بیشتر تفصیل گذشته و اما ده وجه دیگر پس مکرر همین مقدمه را در آنها تفهیم کنیم و در نهایه و کافی و حاشیه المنایه و سراج الوهاج و غایة البیان آورده و محصل جمیع کتب نزد اینست که اگر غلبه ظن شخص را آنکه خورد او در وقتی که فجر طالع بود نیست هیچ خلافی در عدم وجوب کفارت بر اشخص و اما قضا پس بعضی گفته اند که واجب آید بواسطه عمل بغالب ظن و در دریست رعایت احتیاط و لیکن ظاهر روایت آنست که قضا مستحب است نه واجب زیرا که لیل ثابت است بیقین و یقین زایل نگردد مگر بمثل خود و علیه

ظن منزل منزل یقین و آنچه در ظاهر الروایه ست همین ست صحیح بخلاف آنکه بود ظن غالب شخص را که خورد او قبل از غروب که واجب آید در صورت بودن قضاء و در روایت واحده اعتبار منزلت هیچ خلاف ورویا و یکین اختلاف ست در وجوب کفارت پس صاحب گفته گفته هر دو واجب باید کفارت زیرا که احتمال غروب بودن زرد که نهاد ثابت بود و درستی هر شش گشت سپرد او علیه ظن بیک گشت بمنزله یقین انتهی محصل هیچ یک از دو را که نهاد ثابت بود و درستی هر شش گشت سپرد او علیه ظن بیک گشت بمنزله یقین انتهی محصل هیچ یک از دو را که نهاد ثابت بود و درستی هر شش گشت سپرد او علیه ظن بیک گشت بمنزله یقین انتهی محصل هیچ یک از دو را که نهاد ثابت بود و درستی هر شش گشت سپرد او علیه ظن بیک گشت بمنزله یقین انتهی محصل هیچ یک از دو

الکه کرخ و صاحب هدایه گفته هر دو گفته هوست قول صحیح گفته ای الجواز الوی و در سراج وهاج آورده که کرخی و صاحب هدایه گفته هر دو گفته هوست قول صحیح گفته ای الجواز الوی و در سراج وهاج آورده که کرخی و صاحب هدایه گفته هر دو گفته هوست قول صحیح گفته ای الجواز الوی و در سراج وهاج آورده که کرخی و صاحب هدایه گفته هر دو گفته هوست قول صحیح گفته ای الجواز الوی و در سراج وهاج آورده که

دشته تب و خوف میدارد از هلاک یا از فوت عضو یا از انکه زائد خواهد گشت مرض او سبب صوم
یا از انکه دیر خواهد کشید مرض او سبب صوم پس جائز است مر او را که افطار کند صوم مضان و قضا کند
او را بعد زان بزرگ فرموده است حضرت حق سبحانه و تعالی که فمن کان منکم مریضا او علی سفر فعدة من ایام
اخر و این نص اگرچه اباحة افطار میکند بار بر مریض لیکن نا پسند انیم قطعا که ترک عبادت افطار در مرض سنت
مگر برای دفع حرج و هرج و تی متحقق گردد در خوف و اشته باشد زیان هلاک یا از فوات عضو یا از زوال او
مرض یا از دیر کشیدن آن که افی البحر الرائق و درین مسئله خلاف امام شافعی است که او اعتبار نمیکند
خوف هلاک و خوف فوات عضو را و معتبر نمیدارد مگر خوف از زیاد مرض و اشتداد او را چنانکه معتبر میدارد
شافعی این هر دو را و حق تعالی نیز دلالت میکند بر آنکه مضرت مرض و اشتداد آن گاهی مضرتی میکند و بسوی
هلاک زیرا که آن تاثیر میکند در ضعف قوتها تا آنکه متعلق است حیات بآن و ضعف انها مفضی میگردد
بسوی هلاک پس جائز باشد احتراز کردن صائم از زمان چنانکه جائز است احتراز او از هلاک که افی البحر
و شرح جامع مسئله آنچه گفتیم که اگر صائم خوف میدارد از هلاک یا از فوات عضو یا از زیادت مرض یا
اشتداد او آن مراد بآن خوف مجرد وهم نیست بلکه خوفی قوی گردد به غلبه ظن بر سبب امارتی که دلالت
کند بان یا سبب تجربه یا سبب اخبار طبیبی مسلم که ظاهر باشد فسق او و بعضی گویند که عدالت او
شرط است که افی فتح القدیر و البحر الرائق و النهر الفائق و عینی در شرح هدایه گفته در مسلم طبیب شرط
نیست پس اعتبار نکرده شود قول طبیب کافر و هندو در قنیه گفته که مقبول نیست قول کافر در افطار
صوم زیرا گاه باشد که غرض او افساد عبادت باشد و نظیر او نیست که اگر شروع کرد مسلم در خانه تیمم پس دعوة
کرد کافر یا او کنیسه آب خواهم داد و تر ا پس او قطع کند نماز و انهر بانی الظهیریه صاحب جواهر الفتاوی بعد
نقل عبارت ظهیریه گفته که درین کلام اشارت است بسوی انکه جائز است مر بعضی را که طلب کند طبیب کافر را که
در اسرار الیطال عبارت نیز را که مقبول قول کافر و باشد معتمی نیست که باشد غرض او لطف و

عبارت بنا بکه او در طلب جائز نیست انتهی بانی البحر مسئله رمضی در تبیین و عینی در شرح
کنز گفته و انکه قبول کرده شود قول طبیب مسلم در حق افطار رمضان و تمرکز طبیب مسلمان کار فاذق باشد انتهی
و شلبی در الفتاوی در سراجیه و در جامع الفتاوی گفته مر بعضی مر مسایخ شوافطار رمضان مر دریا آنست که
زائد بیشود مرض او سبب صوم و معرفت آن زو یا مرض یا تجربه یا قول طبیب عادق و بالقول طبیب عادق مسلم
و اگر نیابد طبیبی عادق و واقع گردد غلبه ظن او بر چیزی پس بخورد اولا یا بروی واجب یا کفاره بعد
از ان بخورد طعام بروی انتهی بانی جامع الفتاوی و این ضعیف اصح الله شانه میگوید که این چند اگرچه لطیف گفته
اما در حق اسقاط کفارت و آن ظاهر است و لیکن نفع کردن آن در حق اباحة افطار در وقت مرض چنانکه
بیان کرده در عبارت جامع الفتاوی پس مشکل است ما دام که غالب گردد ظن او زیادت مرض یا دیر
ماندگی او سبب صوم و الله سبحانه و تعالی اعلم مسئله هر مریضی مر جائز است او را افطار رمضان پس معنی
جواز آنست که او مخیر است در میان صوم و افطار لیکن نزد آنکه صوم غربت است او را افطار رخصت پس
صوم افضل باشد مگر آنکه بترسد از هلاک پس آنگاه افطار واجب شود که افی البحر الرائق مسئله فرق نیست
در جواز افطار بسبب مرض میان انکه ظاهر کرده مرض قبل از طلوع فجر یا بعد زان و میان انکه ظاهر کرده
قبل از انکه نیت صوم کند یا بعد زان که بدرستی جائز است افطار و دریں همه صور تها بخلاف مسافر
که اگر او شروع کرد و سفر بعد زانکه بامداد کرد بروزه پس جائز نباشد او را افطار که افی البحر و در قنیه
بیان اینان آنست که در مسئله مرض آورده نیست عذر از طرف صاحب حق یعنی از طرف فداء افتاد و در مسئله
سفر آورده است عذر از طرف صائم که افی الفتاوی الغیاثیه مسئله اگر صائمی در چشم یا جریان شکم یا سخت
شکم نیست او را جائز است مراو را افطار صوم که افی البدایع و همچنین اگر زائد شکید در سبب صوم
او را در حمت او یا در دسر او یا در غیر آن از زعفران پس جائز است مراو را که افطار کند صوم و همچنین اگر
بترسد از ظهور مرض یا صداوت او یا از نقصان عقل جائز کرده است او را افطار که افی جامع الرموز مسئله اگر

مریض از مرض تقدرت کشت لیکن ضعف او هنوز باقی است و خوف آن میرود که اگر صائم شود باز مریض گردد پس جائز باشد او را افطار صوم و این خوف چیزی است که افی شرح المجمع بالملک ملحق شده فی نفع القدیر و دیگر در تبیین و عینی شرح کنز آورده که شخص صحیح گمان برسد که باز مریض خواهد شد بسبب صوم پس حکم او مثل حکم مریض است غیر مرتجو از افطار انتهی صاحب بحر رائق و نهر فائق و منح الغفار گفته اند که مراد از

شب نوبت تب پس افطار نمود بعد از طلوع فجر را اگر مبتلا مکرده بود صوم او در آن شب لازم آید یا نه
فضا بالکفارت انتهی وجه فرق میان مسئله قتال و مسئله تب آنست که در مسئله قتال
الفصول العادیة ولیکن در فتح القدیر از خلاصه نقل کرده که اگر صاحب تب افطار کرد در روز نوبت تب
قبل زظهور آن باکی نباشد انتهی صاحب بحر الرائق گفته که باکی نیست بافطار در روز نوبت تب
قبل زظهور آن لیکن اگر دران روز تب نیاید لازم آید کفارت برو همچنانکه لازم میآید کفارت بر
زنی که افطار کرد بگمان انکه این روز روز حیض است و دران روز حیض نیاید انتهی عبارة البحر و در خزانة
آورده اجماع کرده اند بر انکه در مسئله تب لازم آید کفارت و در مسئله حیض پس در لزوم کفارت
در هر دو اختلاف مشائخ نیست و صحیح آنست که واجب کرده انتهی سوال اگر گفته شود در فتاوی
بزازیه آورده اصح عدم لزوم کفارت است در هر دو مسئله یعنی مسئله تب و مسئله حیض و در ذخیره نقل
کرده لفظ اجماع و هر دو جا بکفارت در مسئله تب و لفظ صحیح در مسئله حیض پس از اینجا هر دو قول
کدام راجح باشد جواب گوئیم که اقوریت روایت و وجوب کفارت است در هر دو مسئله زیرا که ظاهر است
که لفظ اجماع اقوریت از لفظ اصح و همچنین لفظ صحیح اقوریت از لفظ اصح بدلیل انکه علامه ابن نجیم
حلبی در شرح کبیر منیه المصلی گفته که وقتی که تعارض کردند دو امام معتبر در تصحیح پس گفت یکی
از ایشان که صحیح اینست و گفت دیگر که اصح اینست پس اخذ کردن بقول کسیکه گفت صحیح اینست
اولی است از اخذ کردن بقول کسیکه گفت اصح اینست زیرا که تصحیح قابل است زیادتی را بر مقابل خود
و مقابل اصح صحیح فاسد است پس هر که گفت که صحیح قابل اصح صحیح است بر بودن آن قول صحیح و اما کسیکه صحیح گفت پس نزد او آن حکم دیگری فاسد باشد
پس اخذ کردن بقول کسیکه اتفاق کرده اند بر بودن او صحیح اولی تر باشد از اخذ بقول کسیکه نزد یک بعضی
از ایشان فاسد است انتهی کلامه نقلته بحروفه تعالی والله تعالی اعلم فصل نهم در بیان احکام جوع و عطش و صیح

افطار است مسئله از اغذار صحیحه افطار است جوع و عطش که در اثر حوف هلاک یا نقصان عقل باشد
چنانکه کنیزکی را ضعیف کرده از عقل و تبرسد از هلاک بسبب صوم جائز شود او را افطار صوم و همچنین است
حکم کسیکه برده باشد او را سلطان در ایام کرم برای عمارت یا برای کار دیگر سخت پس جائز شود او را
افطار چون تبرسد از هلاک یا از نقصان عقل کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و در اضاب گفته که کسیکه
برده زند او را سلطان سلطان برای عمارت پس سخت گیرد بر برده او را بخورد او را سکیره و ناچار آن بعد
از ان افطار کند کذا فی معراج الدرایه مسئله چون کنیزکی ضعیف کرده در شهر رمضان از عمل خود یا
خود چنانکه دیگ پختن یا نان پزیدن یا جا بجا برداشتن یا مانند این پس افطار کرد آن کنیزک و اگر افطار
نکند میترسد بر نفس خود از هلاک لازم آید بر وی قضا فقط بلا کفارت کذا فی المحیط البرهانی و شامل است این
الظهیریة و الخانیة و فتاوی قاضیخان و الخلاصه و همین است حکم زن مسکوم چون افطار کرد بر ترسیدن این
اعمال لازم نباشد کفارت بر آن زن کذا فی الخلاصه و الخانیة و در تبیین گفته که کنیزکی
خدمت خود را بکند چون بیترسد از ضعف جائز است او را که افطار کند و قضا نماید انتهی مسئله
از ربط برهانی و فتاوی قاضیخان و ظهیریه و فتاوی و الوالجیه و بحر الرائق گفته که میرسد کنیزک را که امتناع کند از
استمال امر مولای خود در وقتی که عاجز نیکند مولی او را از اقامت فرائض زیرا که کنیزک هم باقی است
خدمت بر اصل حریت در حق ادای فرائض انتهی مسئله بنده یا حری که خدمتکار است اگر بترسند بر
نفس خود یا بر زیادتی کشیدن آن پس سخت شد گرمی روز بر ایشان و بترسیدند بر خود زهلاک پس جائز
است مر او را که افطار کند صوم و واجب نیاید کفارت باو کذا فی الخلاصة و الخانیة و
فرائد الروایات مسئله اگر محترفی میداند که اگر او اشتغال کند بحرفت خود بترسد او را مرضی پیچ افطار
کند الزام نیست او را که افطار کند قبل از رسیدن مرض کذا فی الخلاصة و الخانیة و الثامارخانیه و هم
در کتب ثلاثه مذکوره گفته که جائز نیست مر خباز را که بپزد طعام در ایام شهر رمضان چندانکه

برساند اورا بسوء ضعیف زیرا که افطار بکند بچیزی در نصف نهار و دشوار است گیرد در نصف دیگر روز او را
کویند که کفایت نمیکند او را جوع عمل نصف نهار یا سود آن پس او کاذب است و قول او باطل است به اکثر
ایام زمستان پس هر که بیکرد از عمل در آن ایام کو کفایت میکند میان قدر عمل در بین ایام انتهی **مسئله** و جواهر الفقه
آورده که اگر فقیر سوء اولاد است داد و حاصل میکند بسبب کسب خود قوت اولاد و خود سوء ایشان داخل
شده اند در سال قحط داد میتواند که اگر روزه رمضان بدارد قادر نخواهد شد در کسب پس اگر او را خوف
درشته باشد بر نفس خود از هلاک در حال جایز باشد او سوء افطار و صوم کفتی ظاهر است که او را خوف
نخواهد شد بر نفس خود از هلاک و اما اگر خوف داشته باشد از هلاک بر غیر خود جایز نیست او را افطار
همین است قول صحیح انتهی **مسئله** در بیع الفهم آورده که اگر شخصی نقد بیع دارد نفس خود سوء در چیز سرخت یا در
علی الفور تا انکه غلبه کرد بر او عطش شدید پس افطار کرد پس اختلاف کرده اند علما در لزوم کفارت بر مفتضی
کویند که لازم آید بر او کفارت او مسافر نه مریض و بعضی کویند که لازم نیاید که او فی الفقه و الروایه و بر روایت عدم
وجوب کفارت اکثر کرده اند مشائخ که اداء فی الفقه و بدو افتاد کرده اند و است بقای رمضان تا کذا فی الفتاوی **مسئله**
اکر مرد در کسب نفقه نفس خود و اهل خود میرسد از هلاک بر نفس خود بسبب شدت کرما جایز باشد
او را که افطار کند و بعد از ان بازقضا کند که او فی جامع الفتاوی و مشتمل فی شرح الکنز و لهذا کمال بابا انتهی عن
النهایه و الله تعالی اعلم **فصل سیوم در احکام سفر مسئله** جایز است مسافر سوء را که افطار کند در ایام سفر و
بعد از ان قضا کند اکثر ایام را بشرط آنکه آن مسافر قادر باشد بر صوم در ایام سفر یا باشد زیرا که سفر فاعل نیست
در شقتی و غلبه اکثر که اینها نه مس آنند پس حکم کرده شد بسوی نفس سفر عذر و رخصت افطار بواسطه انکه آفات
کرده شده است او را در مقام مشقت چه غالبا نمی باشد او را غالبا بخلاف وضع چه آن کاهی بسیکرد بسبب صوم
در اندیشه میکرد بسبب اکمل پس شرط کرده شد در جواز افطار هر کرا او مفضی باشد بسوی ضرر پس واکر کرده شد کام بالاضرر
ضرر بر نفس مثل نه فی الهدایه و التبیین **مسئله** اکر مسافر سوء ضرر نمیرساند بسبب صوم پس صوم افضل است مر او را

فلان ثالث فکر نزد او افطار افضل است بدلیل انچه فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که لیس من البر
الصیام فی السفر و دلیل میکریم بقول حضرت حق سبحانه و تعالی که فرمود ان تصوموا خیر لکم یعنی روزه داشتن
بهتر است بر شما و نیز بدرستیکه رمضان وقت ادا است و ایام دیکر وقت قضا است و هیچ شک نیست
در انکه وقت اداء افضل است از وقت قضا و احادیثی که دلیل است بآن تاخیر پس آن محمول
است بر حالت جهد و مشقت بدلیل انچه روایت کرده است آنرا بخاری و مسلم و بر بستی بود بغیر خدا صلی الله تعالی
علیه و آله و سلم در سفر پس پرسید جمعی که از دحام کرده بود ند بر مرد و بر سایه کرده بود ند بر او پس پرسید که
چه شده است این مرد را کفتند که صائم است پس فرمود که لیس من البر الصیام فی السفر پس معلوم شد که
افضلیت افطار در وقتیست که مسافر سوء ضرر رسد بصوم کذا فی الهدایه و فتح القدیر و التبیین بخلاف بعضی
جوان اصلا ضرر نمیرسد بصوم پس در آن حال صوم واجب شده باشد و ترک رخص نزد اکثر علما و وجهش انکه او را کرده
اند بهیت حکم سوء در سه حضر به نفس رخص چنانکه پیشتر کذشت **مسئله** در فتاوی قاضیخان کفته که کودک
سالم سوء روزه نمیتواند داشت در وقتی که لاحق کردد او سوء جهد و مشقت بسبب صوم انشهر و ظاهر آنست که کرسنه و تشنه
باشد بدلیل انچه از هدایه و غیر آن کذشت در حالة جهد و ضرر افطار افضل است **مسئله** صاحب جرائی کفته که
افضلیت افطار مخصوص بفقیر نیست بلکه بر مدن نیست بلکه بر مدن است در ضرر مانا انکه ضرر نمیکند صوم بدن مسافر سوء و کیکنی
بیع نفقه او یا اکثر ان او را فطر میکنند و نفقه مشترک است در میان ایشان پس افطار افضل است در
حق نفقه او یا اکثر ان او را فطر میکنند و نفقه مشترک است در میان ایشان پس افطار افضل است در
حق او زیرا که ضرر مال همچو ضرر بدن است انتهی عبارة البحر الرائق و لیکن صاحب نهر خالق کفته که تعلیل کرده است
اصحاب ما بضایع افضلیت افطار را سوء در این **مسئله** بمشقت اکثر جماعت و آن اصلا ثابت از قبیل صاحب جرائی
لازم نمیاید ضایع شدن آن بسبب صوم او پس ممنوع است انتهی عبارة النهر **مسئله** همچو کذشت از افضلیت
افطار در حالت ضرر آن وقتی است که خوف هلاک نه نهاده باشد و در آن ضرر او را که اکر او را خوف هلاک داشته باشد بسبب
ضرر او را واجب است بر روزه افضل کذا فی البدائع و البحر الرائق **مسئله** ابتداء سفر در رمضان جایز است پیش از

مذهب اکثر صحابه رضی الله تعالی عنهم و وجه جوازش آنست که دارنده بعد نقص بطریق اطلاق فجا کنه فرموده او تعالی فمن کان منکم مریضا او علی سفر فعدة من ایام اخر و نیز اعم بسیار جوز افطار شقت است و آن شامل است هر دو حال که انی محیط اسرار حقیقت و انور الرائی مسئله آنچه ذکر کردیم از جواز افطار در حق ساقر آن همه وقتی است که نیت صوم نکرده باشد اما اگر نیت کرد صوم شد و در شب پس بداد کرد و حال آنکه نقض نکرده بود نیت خود بقبل زفجر پس باید اکرد بصوم پس حلال باشد او را افطار کردن در آن روز و اگر نیت نکرده بود نیت خود بقبل زفجر پس اگر افطار کرد در آن روز قبل زغروب این مسئله بر دو وجه است وجه اول آنکه بداد کرد بصوم پس افطار کرد قبل از اینکه او سفر دیگر بعد زان ساز فرشد واجب آید بر او بر قرار قضا و کفارت مخالفه انی انکافی و محیط اسرار حقیقت و انور الرائی و بلند او فتاد خلاصه آورده اگر مقیم نیت سفر کرد پس افطار نمود صوم او بعد زان ساز فرشد واجب آید کفارت بر او انتهی و در فتاد سر جهه گفته که اگر مقیم نیت سفر کرد پس بیرون آمد از خانه خود پس بخورد چیزی قبل از انکه بیرون آید از عزائم است مقرر لازم آید کفارت بر او انتهی عبارته سبحانه فی امداد الفتاح و در ذخیره گفته اگر مقیم بداد کرد بقصد خود در شهر خود یا در مقامی که اقامت پانزده روز در آنجا عزم کرده باشد

که اثم گردد چنانکه در اکراه بر اکل میته گفته اند فی البواقی و تقیید نموده شده است باکراه بقتل نفس از جهته
اینکه اگر گفته شده اول که اطلاق بکنی و اکراه بقتل کنیم بهتر است پس مباح باشد اورا اطلاق صدم چنانکه اگر گفته شده
اورا که بیاشام خمر شده و اکراه بقتل کنیم و او شارب خمر نیز اگر گفته شده بقتل و داشتن تهدید
بهمین گفته اند فی النهایه شرح الهدایه و مفهوم نمی شود از عبارت که لابد است در اکراه بقتل نفس از بودن مکره بکسر راء
قادر بر ایقاع فعل که تهدید میکند بآن خواه سلطان باشد و خواه غیر او و نیز لابد است از خوف مکره بفتح
راء از ایقاع آن فعل و اکراه متحقق نمی شود اکراه چنانکه تحقیق کرده شده است آنرا در کتب مطوله در ابواب
اکراه و بودن متحقق اکراه جائز فرض کرده اطلاق را علیه در فصل پنجم در بیان احکام زنی حامل و مرضع
که مرتکب شده باشد یا اکه فرار نموده باشد بر اطلاق یا بر تقیید بر

برای دفع حرص تا آنکه اگر اداء تحمل کرد شفقت را روزه دارد ذمه مرکز افی البجوالرائق
اما اگر کفاره یکی از ایشان خوردن دیگری همچنین اگر خواسته یک خوردن دو مسکین سه جا جائز نباشد مگر آنکه
اطعام کفاره یکی از ایشان خوردن دیگری همچنین اگر خواسته یک خوردن دو مسکین سه جا جائز نباشد مگر از نصف
طعام و قیمت مفروض بسوی خوردن سیر کننده از بر اگر آنکه اگر مسکین سیر بود قبل از خوردن طعام فدیه یا آنکه
بود همین غیر او حال و ما سیکرد و از دو مرد استقبال کند افی جامع الرموز و در خزانة المفتین آورده که مرد شخصی
عاجز گردد از صوم و حال و ما سیکرد و از دو مرد استقبال کند افی جامع الرموز و در خزانة المفتین آورده که مرد شخصی
که افطار کرد در رمضان بعذر مرض یا سفر یا حیض پس اگر او قادر باشد بر قضا لازم آید بر او قضا و
جائز باشد او را افطار دون فدیه چون امید سیرارد در قدرت بر صیام در مستقبل و اما اگر عاجز است از صوم و ما سیه
شده است از قدرت در مستقبل جائز نباشد او را و اگر فدیه دهد جایز باشد حکم او مثل حکم شیخ فانی انتهی مسئله در همین
و صحایح آورده که جائز است بر شیخ فانی سه که فدیه بدهد در هر روز در شهر که افطار کرده و انتظار نکشد مضی شهر را
انتهر و در قنیه آورده که اگر تصدق کرد شیخ فانی در شب فدیه صوم فردا سه جائز باشد و ابو حنیفه کبیر در فتاوی
خود گفته است اگر خواهد بدهد فدیه سه در اول رمضان یک قبه دانگر خواهد بدهد در آخر رمضان یک قبه انتهی
مانی الخلاصه مسئله چنانچه ذکر کردیم از وجوب فدیه بر شیخ فانی در یک حکم او ثابت آنچه دانستی که او
قوت اگر نباشد و قادر بود بر ادا و فدیه ادا کرد قادر نباشد بر آن پس استغفار کند از خدای تارک و تعالی که از ظهر
الفائق فصل دوم در بیان طریق دادن شیخ فانی فدیه سه و بیان قدر آن مسئله فدیه هر روز از مقدار
صدقه فطر است تا آنکه به اندازه جوش دارد به هر روز نصف صاع از گندم یا از جو میزه یا صاع کامل از خرما یا از
جو الا آنکه فرق است در میان فدیه و صدقه فطر از جهة آنکه واجب است تملیک در فدیه بلکه جائز است که
اباحه کند یعنی جو را تا مقابله هر روز یک مسکین سه و در خوردن سیر کننده بخلاف صدقه فطر که تملیک
واجب است و در اگر که آنی التاتارخانیه و البجوالرائق مسئله شیخ فانی سه را دادن فدیه بر دو طریق است یا بالطریق
اباحه و یا بالطریق تملیک چنانکه گذشت پس بیان کرده میشود احکام هر دو طریق سه و در دو مرحله اباحه و اداء دال
پس اختیار کرد اباحه سه مجموعه را مقابله هر روز یک مسکین سه و در خوردن سیر کننده برابر است که رعایت
آن نصف صاع گندم و یا زیاده و تقصیر نمودیم به در خوردن به واسطه آنکه یک خورد و کفایت نمی کند و در خانه

کفایت نمی کند در کفاره رات و همچنین اگر خواسته غذا یک مسکین سه و خواسته شب دیگر را جائز نباشد مگر آنکه
اطعام کند به یکی از ایشان خوردن دیگر و همچنین اگر خواسته یک خوردن دو مسکین سه جا جائز نباشد مگر از نصف
طعام و قیمت مفروض بسوی خوردن سیر کننده از بر اگر آنکه اگر مسکین سیر بود قبل از خوردن طعام فدیه یا آنکه
بود همین غیر او حال و ما سیکرد و از دو مرد استقبال کند افی جامع الرموز و در خزانة المفتین آورده که مرد شخصی
عاجز گردد از صوم و حال و ما سیکرد و از دو مرد استقبال کند افی جامع الرموز و در خزانة المفتین آورده که مرد شخصی
که افطار کرد در رمضان بعذر مرض یا سفر یا حیض پس اگر او قادر باشد بر قضا لازم آید بر او قضا و
جائز باشد او را افطار دون فدیه چون امید سیرارد در قدرت بر صیام در مستقبل و اما اگر عاجز است از صوم و ما سیه
شده است از قدرت در مستقبل جائز نباشد او را و اگر فدیه دهد جایز باشد حکم او مثل حکم شیخ فانی انتهی مسئله در همین
و صحایح آورده که جائز است بر شیخ فانی سه که فدیه بدهد در هر روز در شهر که افطار کرده و انتظار نکشد مضی شهر را
انتهر و در قنیه آورده که اگر تصدق کرد شیخ فانی در شب فدیه صوم فردا سه جائز باشد و ابو حنیفه کبیر در فتاوی
خود گفته است اگر خواهد بدهد فدیه سه در اول رمضان یک قبه دانگر خواهد بدهد در آخر رمضان یک قبه انتهی
مانی الخلاصه مسئله چنانچه ذکر کردیم از وجوب فدیه بر شیخ فانی در یک حکم او ثابت آنچه دانستی که او
قوت اگر نباشد و قادر بود بر ادا و فدیه ادا کرد قادر نباشد بر آن پس استغفار کند از خدای تارک و تعالی که از ظهر
الفائق فصل دوم در بیان طریق دادن شیخ فانی فدیه سه و بیان قدر آن مسئله فدیه هر روز از مقدار
صدقه فطر است تا آنکه به اندازه جوش دارد به هر روز نصف صاع از گندم یا از جو میزه یا صاع کامل از خرما یا از
جو الا آنکه فرق است در میان فدیه و صدقه فطر از جهة آنکه واجب است تملیک در فدیه بلکه جائز است که
اباحه کند یعنی جو را تا مقابله هر روز یک مسکین سه و در خوردن سیر کننده بخلاف صدقه فطر که تملیک
واجب است و در اگر که آنی التاتارخانیه و البجوالرائق مسئله شیخ فانی سه را دادن فدیه بر دو طریق است یا بالطریق
اباحه و یا بالطریق تملیک چنانکه گذشت پس بیان کرده میشود احکام هر دو طریق سه و در دو مرحله اباحه و اداء دال
پس اختیار کرد اباحه سه مجموعه را مقابله هر روز یک مسکین سه و در خوردن سیر کننده برابر است که رعایت
آن نصف صاع گندم و یا زیاده و تقصیر نمودیم به در خوردن به واسطه آنکه یک خورد و کفایت نمی کند و در خانه
شرط جواز فدیه استمرار عجز است تا تمام مدت عمر و این شخص یقین نمیداند که اوقات در خواهد شد یا قضا

آن ایام در تمام عمر خود و اگر نذر کرد صوم روز معین بعد از پس روزه نداشت در آن روز تا انکه شیخ فانی گشت

جائز شود و بعد فدیه دادن از فرد ما اگر واجب شده بر مرگ کفارت بعین یا کفارت قتل پس بیانست چیزی بر او که

کفارت دیه بآن وصال انکه بود او شیخ کبیر عاجز از صوم در وقت و وجوب کفارت یا انکه واجب شده بود

لیکن قیاس آنست که باطل کرده فدیه ایام قدرت بعینه در حق همان بانزده در حق فقط نه در حق جمیع ایام

فصل هفتم در بیان انکه کی مریض یا مسافر یا صاحب عذر دیگر قبل از زوال عذر خود فوت میشود

یا ایشان قضا بچیزی لازم نمیشود مسئله اگر فوت شود مریض در رمض خود یا مسافر در سفر خود نیست

بهتر قضا بچیزی از جهت انکه فرموده حق جل شانه و من کان مریضا او علی سفر فعدة من ایام اخر و ایشان

ادراک چیزی از عدد ما در ٩ از ایام دیگر و از جهته انکه چیزی معدور در نگذشته تا ادراک چیزی از او

شود ایشان را در حق قضا بطریق لزوم نیست پس هر چیز که شرع کند و جب اصل

آن شرع کند و جب فرع و اگر نه انی الهدایه و التبیین و فائت لزوم قضا و در وجوب وصیت بیست باطعام یعنی

بر ان فدیه که انی الهدایه پس هیچ بیشتر گذشت که اگر فوت کرد مریض در رمض خود یا مسافر در سفر خود آن

قضا نیست بلکه مرده و آنست که فوت شود مریض یا مسافر قبل از زوال عذر خود تا انکه اگر افطار کرد مریض در

شهر رمضان بسبب مرض بعد از ان مسافر شد در روز عید فطر پس بایسته بود بر مسافر تا انکه فوت کرده لازم

باو چیزی بود بر گذاشی خود انی الخزانة الاکمل مسئله اگر زن حامل دیا مرضع افطار بکرده بود بسبب خوف بفرزند خود

یا بولد خود پس فوت کرد بعد قبل از زوال آن خوف لازم نباشد قضا بر ایشان چنانکه در فوت کردن مریض و

مسافر قبل از زوال رمض و سفر که انی البحر الرائق و همچنین اگر فوت کرد حائض یا نفسا در حیض یا نفاس لازم

نبود بر ایشان قضا که انی جامع الرموز و همین است حکم مجنون و مغمی علیه و مکره بقتل نفس یا انکه اگر فوت

کرد قبل از زوال عذر لازم نباشد قضا بر ایشان بدلیل انکه گفته است صاحب بدایع که بر سکران مرتد واجب قضا

شراب است مشعره و که کسی از آنجا نیست و جود قدرت بر قضا از آنجا نیست فقیه حسن انچه بنیز گفته شد که اگر مریض

سن ملحق کند انی الهدایه مسئله اگر فدیه داد شیخ فانی تا مرز سکی روزه بعد ازان قادر گشت بر قضا ء

یا زده روز فدیه بش ام شد این مسئله را بتعریف در هیچ کتابی که آیا باطل شود فدیه او حق جمیع ایام سکی عدد یا

در حق همان یانزده روز فقط و عصام در حاشیه شرح آقا یه گفته همین نیز ندیده ام این مسئله را صریحا و

لیکن قیاس آنست که باطل کرده فدیه ایام قدرت بعینه در حق همان یانزده در حق فقط نه در حق جمیع ایام

فصل هفتم در بیان انکه کی مریض یا مسافر یا صاحب عذر دیگر قبل از زوال عذر خود فوت میشود

یا ایشان قضا بچیزی لازم نمیشود مسئله اگر فوت شود مریض در رمض خود یا مسافر در سفر خود نیست

بهتر قضا بچیزی از جهت انکه فرموده حق جل شانه و من کان مریضا او علی سفر فعدة من ایام اخر و ایشان

ادراک چیزی از عدد ما در ٩ از ایام دیگر و از جهته انکه چیزی معدور در نگذشته تا ادراک چیزی از او شود

شود ایشان را در حق قضا بطریق لزوم نیست پس هر چیز که شرع کند و جب اصل

آن شرع کند و جب فرع و اگر نه انی الهدایه و التبیین و فائت لزوم قضا و در وجوب وصیت بیست باطعام یعنی

بر ان فدیه که انی الهدایه پس هیچ بیشتر گذشت که اگر فوت کرد مریض در رمض خود یا مسافر در سفر خود آن

قضا نیست بلکه مرده و آنست که فوت شود مریض یا مسافر قبل از زوال عذر خود تا انکه اگر افطار کرد مریض در

شهر رمضان بسبب مرض بعد از ان مسافر شد در روز عید فطر پس بایسته بود بر مسافر تا انکه فوت کرده لازم

باو چیزی بود بر گذاشی خود انی الخزانة الاکمل مسئله اگر زن حامل دیا مرضع افطار بکرده بود بسبب خوف بفرزند خود

یا بولد خود پس فوت کرد بعد قبل از زوال آن خوف لازم نباشد قضا بر ایشان چنانکه در فوت کردن مریض و

مسافر قبل از زوال رمض و سفر که انی البحر الرائق و همچنین اگر فوت کرد حائض یا نفسا در حیض یا نفاس لازم

نبود بر ایشان قضا که انی جامع الرموز و همین است حکم مجنون و مغمی علیه و مکره بقتل نفس یا انکه اگر فوت

کرد قبل از زوال عذر لازم نباشد قضا بر ایشان بدلیل انکه گفته است صاحب بدایع که بر سکران مرتد واجب قضا

شراب است مشعره و که کسی از آنجا نیست و جود قدرت بر قضا از آنجا نیست فقیه حسن انچه بنیز گفته شد که اگر مریض

فوت کرده در مرض خود لازم نیاید بر مدرک قضا و آن وقتی است که مریض امید و داشته باشد زوال آن مرض را

اما اگر مریض عاجز است از صوم در حال و نا امید است از قدرت بر روزه در استقبال پس لازم است بر فدیه هر

روز مرض از جهت یوم او در حکم شیخ فانی کما فی المحیط و الکافی و صاحب محیط گفته که اگر بهبود یافت

یک حفظ جد اگانی جامع الرموز و در مفاتیح الدرایه گفته که اگر افطار کرد شیخ فانی در شهر رمضان

بعد ازان فوت کرد قبل از انکه دیا بد بعد از رمضان ایام مریض بر ذمه او نمانده قبل از زوال مرض و سفر

که لازم نیاید بر ایشان چیزی زیرا که امید بهبود از ذات ایشان ادراک ایام صحت و اقامت شده و در شیخ

فانی نا امید متحقق گشته انتهی و در بعض شروحان گفته اند که اگر شیخ فانی مسافر بود پس فوت

نمود قبل ز اقامت گفته شده ست که باید که واجب نشود بر وی وصیت کردن بفدیه انتهی **فصل هشتم**

در بیان انکه اگر صحیح گشت مریض یا مقیم گشت مسافر یا زائل گشت عذر مقدر در دیگر لازم آید بر

ایشان قضا و ایام قدرت **مسئله** اگر صحیح گشت مریض یا مقیم گشت مسافر یا زائل گشت عذر غیر

ایشان در مقدر و در ین قضا کنند ایشان صیام ایام قدرت را کذا فی الهدایه و شروحها پس اگر قضا نکردند

آن صیام را تا انکه رسید فوت با ایشان لازم آید بر ایشان وصیت با طعام بقدر انچه واجب گشته ست

بر ایشان از صیام اگر مال داشته باشند کذا فی جامع الرموز و در ایضاح شروح اصلاح گفته که در روایت

نه آمده است که صحیح شود حقیقة بلکه آنست که بارشد بحیثیتی که صالح باشد او را افطار رصوم بانکه زائل گردد از و

فوت فریضه مرض و با فوت در ماندگی او انتهی **مسئله** انچه گفتیم که قضا کنند ایشان در ایام قدرت ملا زم نیاید

آنست که قضا لازم نیاید مگر بقدر قدرت تا انکه اگر بود بر ذمه یک سال فرض قضا و ده روزه پس صحیح گشت

یا مقیم گشت بعد از رمضان مقدار پنج روز بعد ازان فوت نمود لازم آید بر مدرک قضا پنج روز کذا فی شرح

الوقایه و این بخلاف مسئله نذر است بر ایشان که نذر بصیام ها شهر یا به اعتکاف **اما در نذر بصیام** پس اگر

مریضی نذر کرد بر خود که روزه دروز دیگاه پس فوت نمود قبل از صحت لازم نیاید بر ورثه او کرد صحت

یافت در یکروز پس ازان فوت کرد لازم آید بر مدرک وصیت کند بفدیه تمام ماه نزد ابا حنیفه و ابی یوسف

و امام محمد پس لازم آید بر ورثه وصیت بقدر ادراک چنانکه در مسئله قضا در رمضان ذکر کرده اند

ابا حنیفه و ابو یوسف میان مسئله نذر و مسئله قضا در رمضان و میگوید که نذر سبب است بر وجوب

بنفس خود و چون فائت گشت اصل بغیر صوم بسبب برئت پس ظاهر گردد وجوب در حق ظهور که

آن وصیت بفدیه ست بخلاف مسئله قضا در رمضان که سبب وجوب در ورد ادراک عدة ست

پس متقدر نشود وجوب بقدر انچه ادراک کرده شود کذا فی الهدایه و الکافی **واما نذر باعتکاف** پس اگر

ریضی نذر کرد بر خود اعتکاف ماهی سپس قبل از انکه صحت یابد فوت کرد لازم نیاید بر ورثه او و اما اگر

صحت یافت در یکروز پس ازان فوت کرد لازم کرد بر مدرک فدیه تمام ماه نزد اکثر اگر اعتکاف عبادتی ست دائم

که تخییری میکند و کذا فی المضمرات **فائدة** انچه گفتیم که در مسئله قضا لازم مرآید بر مریض

قضا صیام رمضان بقدر انچه ادراک کرد آن وقتی ست که در مریض امید صحت داشته باشد ازان مرض را

اگر متحقق گشته ست نا امیدی او از صحت پس لازم نیست بر مدرک فدیه هر ایام روزی کذا فی جامع الرموز **فائدة**

ایضا در جامع الرموز گفته که آنچه بیشتر گذشت که هر لازم آید بر مریض و مسافر و امثال آن قضا و صیام

بقدر ایام قدرت باید گر استثنا کرده شود ازان ایام منهیه یعنی انکه اگر ادراک کرد آن ایام را لازم نیاید

بهر قضا آنها زیرا که صوم قضا جائز نمی شود در آنها انتهی **فائدة ایضا** انکه در ایام صیام قضا تابع شرط

نیست بلکه مستحب ست کذا فی الهدایه و این مسئله بازمع التفصیل در باب روزه خواهد آمد انشاء الله

تعالی **مسئله** انکه واجب قضا صیام بطریق تراخی ست نه بطریق فور تا انکه اثم مگردد بتاخیر و تفصیل

کرده واجب را آخر عمر و امید اگفته اند اصحاب ما که مکروه نیست صوم تطوع مر کسی را که لازم است بر او

قضا انکذا فی البحر الرائق و یکره مستحب آنست که تاخیر نکند صوم قضا را بعد ز قدرت بعد ز کذا فی التبیین

وتحقیق این مسئله بتفصیل باز در باب دوازدهم خواهد آمد انشاء الله تعالی فصل نهم در بیان آنکه اگر صحیح کشت مریض یا بالعکس کشت مسافر یا بالعکس کشت عذر معذوری دیگر پس قضا کردند ایام قدرت را

واجب آید بر ایشان آن که وصیت کنند بدادن فدیه صیام از ترکه ایشان و این فصل مشتمل است بر پنج

جنس فصل اول در بیان احکام واجب دادن فدیه بولی میت از ترکه که میت مسئله اگر صحیح کشت مریض

یا بالعکس کشت مسافر یا بالعکس کشت عذر معذوری دیگر پس قضا کردند صیام را در ایام قدرت واجب آید

بر ایشان آن که وصیت کنند ولی خود را بدادن فدیه صیام از ثلث ترکه ایشان زیرا که چون ایشان در وفات

کردند عاجز بودند از صوم که در وقت ایشان بوده پس ملحق شده بشیخ فانی در حکم جواز فدیه که ادای الکافی و

التبیین در اولی کسی است که باشد مرد را دلالت تقرب در مال او بعد موت او اگرچه وارث باشد یا دشمن کذا

فی المحیط الرائی و النهر الفائق مسئله حکم صلوة مثل حکم صیام است تا آنکه اگر عاجز کشت مرضی از صلوة

یا بیماری و حال آنکه زائل نشده بود و عقل او پس تا خیر کرد نماز را تا وقتی که قادر کرد بر صلوة یا بیا

لازم باید بر ورثه اگر ترکه وصیت بفدیه داد اگر صحیح نشد از آن مرض به حیثیتی که قادر کشت بر ادا، و واجب

آید قضا خود بر او اگر قضا کرد تا آنکه رسید موت او و واجب شد بر او که وصیت کند بدادن فدیه آن نماز که قادر ادا

فتح القدیر فی باب صلوة المریض مسئله چون قبل از وفات وصیت کرد بدادن فدیه از ترکه خود واجب آید

بر ورثه اگر نکند تنفیذ وصیت او را از ثلث ترکه و در مذهب ما خلافا للشافعی رح نزد در لازم می آید بر ورثه

دادن فدیه بقدر وصیت از جمیع ترکه چنانکه در دیون عباد کذا فی الکافی و صاحب بحر الرائق گفته رح وصیت

مشروط است بلزوم فدیه بر ورثه نزد ما تا آنکه اگر وصیت نکرد وصیت لازم نیاید بر وارث چیزی زیرا که

این از حقوق خدا تعالی است و للابد است در آنها از وصیت اما اگر تبرع کرد جائز افتد از فدیه میت

و ثواب بر وارث را نیز که ادا نماید یعنی شرح الکنز، لعله عرض الاختیار و شمله فی فتح القدیر بحیث لا یمکن

لعله عرض الدار الا فتراه در در فرزانه بفضیلین گفته رح اگر فوت شود قبل از وصیت چیز نگذرده شود ورثه را بر اطعام

هر آنکه تبرع کند ورثه از درم و مال آنکه باشند ایشان از اهل تبرع پس جائز شود تبرع ایشان انتهی

از این عبارت مستفاد میگردد که اگر بعضی از ورثه صغار باشند جائز باشد تبرع در حصه ایشان نیکبتر

در مقدرات وفات در تاتارخانیه گفته که اگر ورثه تبرع نکردند بفدیه نباشد بر ایشان ادا و آن بلکه ساقط

و حکم دنیا نزد ما خلافا للشافعی رح انتهی و مثله فی شرح القدوری لابن الملک مسئله آنچه گذشت که چون

وصیت کرد لازم آید بر ورثه تنفیذ وصیت او از ثلث مال حرامش آنست که اگر وصیت کرد بقدری

داده از ثلث مال خود لازم نیاید بر وارث دادن آن مقدار زیادت پس اگر داد وطه آنرا برضا، خود جائز

بود دادن وقتی است که میت وارثی نباشد اما اگر او را وارثی نبود و اقامه کرد وصیت را بجمیع مال

کذا فی جامع الرموز و را ثلث مال مذکور شد ثلث جمیع مال است ولیکن آن نیز وقتی است که نباشد

در ترکه دینی از دیون عباد پس اگر باشد دینی از آنها در ترکه نافذ کرده وصیت از ثلث باقی نه از ثلث

جمیع مال کذا فی الجوهرة النیرة شرح مختصر القدوری مسئله اگر وصیت کرد بجمیع ما بر صلوة یا صیام خود یا باقی

لازم آید بر ورثه اگر ترکه وفا کند بآن از ترکه و تسلیم نمود او را بعضی خود بطریق تملیک یا بطریق اباحت بشرط آنکه بدهد او

فقرا و مساکین و بعد از فوت در پس در حقوق مشارع است بعضی گفته اند که نافذ شود از جمیع مال

اگر اجازه دهند ورثه و اگر نه نافذ کرده شود از ثلث و اما اگر صدقه کرده بود آنرا از ترکه پس فدیه باشد از ثلث

مال در وقت عدم اجازه ورثه باجماع کذا فی الخلاصة و در بذل الهدی مسئله جائز نیست مردی میت را

گذارده دارد بدل میت یا نماز گذارد بعوض او نزد ما که روایت کرده شده است از ابن عباس و ابن عمر رض

الله تعالی عنهم که لا یصوم احد عن احد و لا یصلی احد عن احد یعنی شرح المنیه فاطع مسئله در بیان

احکام شرعیه ترک دادن نماز یا روزه را عمدا بغیر عذر پس فدیه داد بر آنها دادی او قبیه از وفات

نزد ما باین فدیه جائز نبود مسئله بدانکه در جامع الرموز گفته رح در کلام متن رنجیت بسبب آنکه

اگر کسی تقصیر کرد در ادای صلوة و صیام عمدا باطاعت نفس و فداع شیطان پس بشتابان کشت در آخر عمر

خود وصیت کرد فدیه جایز نگردد فدیه از مرده در اول کتاب مستصفی دلالت است بر جواز و در نهایت
بیع اختلافی در انکه آن امر است مستحسن چه واصل کرد و سپرست تراب او انتهی بانی جامع الرموز
و در محیط مرحمی در کتاب الکفارات آورده که بر شخص که وفات کرد و حال انکه واجب بود بر او زکوة یا
حج فرض و او وصیت نکرد که از ترکه او ادا کنند واجب است بر ورثه او که ادا کنند از اصل مال او
و در قنیه و در کتاب الوصایا گفته که معتبر در فدیه صلوة و صیام صاع بغیر فدا است صلی الله تعالی علیه
و آله وسلم و آن هشت رطل است بر طل عراق نزد ابا حنیفه و محمد انتهی و اما اختلاف ثانی پس واقع است
در انکه نقد کرده شود آن صاع سه یوزن کیل پس در هدایه و کفایه و نهر فائق گفته که معتبر نزد امام ابی
حنیفه وزن بر صفت وزن هشت و نزد امام محمد کیل است و چون قول ابا حنیفه اثبت است که چون اختلاف میکنند
ایشان در مقدار صاع تقدیر میکنند آنرا بوزن پس معلوم شد که معتبر در فدیه وزن است انتهی و در محیط فتح
القدیر گفته که معلوم است بیع اختلافی در قدر صاع بغیر فدا است صلی الله تعالی علیه و آله وسلم الا انچه منقول
شده از اهل عراق و حجاز پس اهل عراق میگویند که هشت رطل بوده و اهل حجاز میگویند که پنج رطل و
خمس رطل بوده پس این اجماع باشد در ایشان بر انکه اعتبار کرده شود صاع را وزناً نه رطلاً از معیار
وزن اند قطعاً انتهی حاصل کلام انست که معتبر نزد ابا حنیفه صاع عراقی است و اعتبار کرده شود او را
بوزن و مخفی نماند که صاع عراقی اصغر است از صاعهای بلاد هند و سند پس لابد است از تقدیر آن به
تقدیر اهل هند و سند و تاریخان را بکار آید بدانکه مقرر است که در صاع عراقی چهار من است و هر منی
رطل پس هر صاع هشت رطل و نصف صاع چهار رطل باشد و معتبر رطل عراقی است باتفاق علماء
که آنرا رطل خود او نیز گویند و هر رطلی از ان بیست استار است و من شصت عرجهل استار است و اما استار
بکسر همزه پس تقدیر کرده اند علماء اوزان را باحبات پس هر استار شش حبه است و هر حبه نیم مثاقیل
است کما فی شرح المجمع و غیره و اما حبات مثاقیل پس هر استار چهار نیم مثقال است کما فی شرح
الزاد و الجوهر النیرة و غیرها و علامه طحطاوی در حاشیه شرح درر گفته که این قول اصغر علماء است و بعضی دیگر گفته اند

رطل بود سر و نیز ثابت شده است که صاع عمر بن خطاب رضی الله تعالی عنه هشت رطل بوده پس ظاهر
آنست که صاع عمر همان صاع باشد که در زمان پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم بوده بدلالت
صحیحین که ثابت شده است خلاف او کذا افاده فی فتح القدیر و یعنی شرح الهدایه و علامه زاهد
در منیه و در کتاب الوصایا گفته که معتبر در فدیه صلوة و صیام صاع بغیر فدا است صلی الله تعالی علیه
و آله وسلم و آن هشت رطل است بر طل عراق نزد ابا حنیفه و محمد انتهی و اما اختلاف ثانی پس واقع است
در انکه نقد کرده شود آن صاع سه یوزن کیل پس در هدایه و کفایه و نهر فائق گفته که معتبر نزد امام ابی
حنیفه وزن بر صفت وزن است و نزد امام محمد کیل است و چون قول ابا حنیفه اثبت است که چون اختلاف میکنند
ایشان در مقدار صاع تقدیر میکنند آنرا بوزن پس معلوم شد که معتبر در فدیه وزن است انتهی و در محیط فتح
القدیر گفته که معلوم است بیع اختلافی در قدر صاع بغیر فدا است صلی الله تعالی علیه و آله وسلم الا انچه منقول
شده از اهل عراق و حجاز پس اهل عراق میگویند که هشت رطل بوده و اهل حجاز میگویند که پنج رطل و
خمس رطل بوده پس این اجماع باشد در ایشان بر انکه اعتبار کرده شود صاع را وزناً نه رطلاً از معیار
وزن اند قطعاً انتهی حاصل کلام انست که معتبر نزد ابا حنیفه صاع عراقی است و اعتبار کرده شود او را
بوزن و مخفی نماند که صاع عراقی اصغر است از صاعهای بلاد هند و سند پس لابد است از تقدیر آن به
تقدیر اهل هند و سند و تاریخان را بکار آید بدانکه مقرر است که در صاع عراقی چهار من است و هر منی
رطل پس هر صاع هشت رطل و نصف صاع چهار رطل باشد و معتبر رطل عراقی است باتفاق علماء
که آنرا رطل خود او نیز گویند و هر رطلی از ان بیست استار است و من شصت عرجهل استار است و اما استار
بکسر همزه پس تقدیر کرده اند علماء اوزان را باحبات پس هر استار شش حبه است و هر حبه نیم مثاقیل
است کما فی شرح المجمع و غیره و اما حبات مثاقیل پس هر استار چهار نیم مثقال است کما فی شرح
الزاد و الجوهر النیرة و غیرها و علامه طحطاوی در حاشیه شرح درر گفته که این قول اصغر علماء است و بعضی دیگر گفته اند

کهرستار و چهارم مثقال و یک قیراط است یعنی بیستم حصه مثقال انهر و دوم نخود انفطار آورده که انچه از شرع
مع و غیر آن کهرستار مشغول نیم درم شرعیست آن نیز افاده میکنند زیادتی قیراط سوتاسا در آینده
درهم مثاقیل بوزن سبعه انتهی و این ضعیف اصح الله تعالی نامه میگوید که مدار حساب بر درهم مثاقیل است
که ذکر آنها در کتب فقه واقع است و لیکن متعارف در دیار هند و سنده توله ها و ماسها و پیسها انوه نوزادرم
و مثاقیل پس در مقام ذکر میاریم مقدار نصف صاع بالله راجح و مثاقیل اولا بعد ازان تخمین میکنیم آنرا
بتوله ها و ماسه ها و پیسها پس از جهت انکه تفاوت نرباشد در میان افراد آنها بصنوح دیگر
دوانا پیسها پس از جهت انکه بر عامه خلق آسان گردد اگر چه مابین افراد پیسه ها قلیل تفاوت هم هست
دو فتح کرده میشود در مقام سه نوع اول نوع اول در بیان تقدیر نصف صاع عراقی بدراهم بر انکه هفت سیر
گندم هر سیر وطل بیست استار است دهم استار شش پنجدرم شعیر پس برین حساب در هر
وطلی یکصد و سیزدهم شعیر و در برنجی دو لیست و شصت و دوم شعیر و در نصف صاع پانصد و پانصد
و بیست و دوم شعیری و در یکصاع پنجهزار و چهل و دوم شعیر میشود کما صرح به فی لغات در اسماء رجال کتاب
الوجیاز و الهند ا در در شرح غرر گفته سه معتبر و صدقه فطر صاعیست که وزن کنهر زه چهل و دوم شعیر عرده
باشد انتهی و در نهیه الاوان آورده مهم خواجه بهاء الدین مقاتی قدس سره زلکه سفطر و دوم شعیر آورده بود چنان
تفحص کرده نزد اورده ایل پس یکصد و سی شعیر بوزن دهلی سکه ماسه و چهار جو و در بع جو آمده و برین حساب دو
و شعیر عرده تولد نقره و هشت ماسه و ده نیم جو است و دو لیست و دوم شعیر پنجاه و چهار توله و پنج ماسه و
دو جو است انتهی مافی نهیه الاوان و در ترغیب الصلوة در کتب اصحابه آورده که و دوم شعیر بوزن دهلی سکه سه
و چهار جو و در بع جو است و برین حساب دو لیست و دوم شعیر پنجاه و چهار توله و پنج ماسه و دو جو میشود و دوم
شعیر نقره و هشت ماسه و دو نیم جو میشود هر توله دوازده ماسه و هر ماسه شتاز ده جو است انتهی و در ترغیب الصلوة
و در کتب صوته فطر آورده که نصف صاع عراقی دو من مکه است و دو من مکه بالاحتیاط نهصد سیر دهلی میشود پس از

بسیری هفت سیر کنیم لازم آید و اگر از خرمایا از مویز یا از شعیر دو چهار دو سیر لازم آید و ثقات که در
ولایت کنبهات وزن کرده اند عین صاع که و درم سکه امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه آورده اند تا تاریخ دوازدهم
ماه ربیع الاول سنه اثنا و عشر و سبعمائة یکمن سنگ آهن از گوات که کمین سنگ است آورده بودند وزن کردند
یکمن مکه سه و نیم سیر شد بوزن دهلی جرما الله تعالی عن الآفات سیر سر که شصت و درم سنگ است و یکصاع
مکه در آن حنظ کیل کرده اند دو لیست و چهل و هشت سنگه نقره است سکه دهلی و نصف صاع صدو بیست
و چهار سنگه نقره است و یکدرم کامل که در ان درم سکه امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه بود از ان چهار درم
یک سنگه نقره دهلی میشود کم و دو جهت انهر عبارة ترغیب الصلوة و ظاهرست که چون در چهار درم شعیر یک
سنگه نقره سنگ دهلی کم دو جهت پس در سنگه نقره یک تولد و یک ماسه و دو جو چه باشد و نیز مخفی نماند که
در سکی سنگ دو جهت که آن در چهار ماسه میشود کما سیجی فاحسن متانة و الجموع فاعتبار ات پس برین
تقدیر سیر از سیر ها و دهلی بحساب تولد ها بیست تولد وزن میشود و آن بحساب پیسه ها غلام عالمگیری
یکصد و چهل تولد و بحساب پیسه ها غلام عالمگیر یکصد و بیست و یک پیسه و زناً میشود و ظاهرست که سیر ها
بلده تهته معمولها بر سیر ها دهلی نهایت زیاده و لذه پر سیر ها از سیر ها ترتهته بقدر وزن پیسه ها غلام
عالمگیر سنگ دو پیسه و بوزن تولها شانزده و شش تولد و ده ماسه یک پاتولی عاید بلده تهته گردد
شده بود و آنرا از گندم متوسطه بوزن پیسه ها غلام عالمگیر سنگ هفت پیسه و بوزن تولها چهل و دو تولد و
هفت ماسه و شانزده حصه ماسه میشود پس برین حساب در نصف صاع که هفت سیر دهلی است بحساب
سیر ها بلده تهته سنگ نیم سیر و بیست حصه سیر میشود بحساب پاتولی ها سه تولد و پنج ماسه و دو جو
و اگر شیخ الاسلام ذکریا تولی کسر زیاده میشود کما لا یخفی نوع دوم در بیان تقدیر نصف صاع عراقی باشاقیل
عبد الحق دهلوی در شرح صراط المستقیم در بحث صدقه فطر آورده در نصف صاع عراقی دو من است و من چهل

درستار جهار نیم مثقال پس من صد و هشت و مثقال بود انتهی پس بدین تقدیر در نصف صاع عراقی سیصد و
شصت مثقال میشود و نیز در شرح صراط مستقیم در بحث آب وضو و غسل آورده که من شرعی چهل سار است
در طل بیست استار و هر ستار چهار نیم مثقال که وزن یک بیست انتهی و ظاهر است که مراد از
بیست بیست استار و هر ستار چهار نیم مثقال است و آنچه ما یافته ایم در زبان شیخ علیل الحق
بیست بیست دانسته است زیرا که همیشه از علمای کشمیر الآن تعارف دارد که چهل بیست پخته و نصف صاع نهصد و
هشتاد پس سنگ وزن بیست بیست پخته چهل بیست پخته و نصف صاع نهصد و
بیست پخته و صاع یکصد و شصت بیست پخته پس یقین شد که آنچه در رسائل مفتاح الصلوة آورده که
رطل بوزن بیست بیست تخمینی و فهمیده مولانا نظام الدین در شرح نام حق نگفته که صاع بوزن دیار ما یکصد و شصت
بیست بیست مراد است انتهی بیست بیست پخته است فلیتدبر و مقدار یک بیست پخته یک نیم جیله عالمگیری
است سلسله دارد و زنانه پس بدین تقدیر در نصف صاع عراقی یکصد و بیست بیست عالمگیر میشود و آن
بحساب سیصد و بیست تولچه میشود و دیگر بر بیست و نه روز ماه بحساب یازده تولچه و
دو سیر یا دوازده تولچه میشود پس بدین تقدیر حساب شیخ علیل الحق و شرح نظام الدین و مصنف مفتاح الصلوة
یا حجب ترغیب الصلوة و حجب نعیم الالوان متقارب باشد کما لا یخفی و این ضعیف اصلح الله
میگوید که اگرچه در تقدیر نصف صاع عراقی طرق حساب دیگر نیز بنظر میرسد لیکن درین رساله بر همین طرق
اکتفا افتاد و وجهت آنچه پیشتر گذشت که در ترغیب الصلوة گفته که تخمین این حساب بین صحابه
مکه و مدینه در هم کهران سکه امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه بوده و نموده شده و در رضا در نعیم الالوان گفته که خواجه
بهاء الدین متقاضی قدس سره در شهر هرات که مظنه آورده بود نیز همین حساب موافق آمد و در زجهت آنکه
حاجی شیخ علیل الحق و هبر مولانا نظام الدین و مصنف مفتاح الصلوة نموده اند نیز مقارب باین است
کما تقدم و این ضعیف در تقدیر صدقه فطر رساله جداگانه نیز نوشته است و در آن بتحقیق مقام بتفصیل تمام
نموده و نام نهاده آنرا به نتیجة الفکر فی تحقیق صدقة الفطر پس هر که خواهد هر دو رساله را مطالعه کند و
از آنجا به تحقیق مقدار صاع و مد و غیره اطلاع یابد

مطالعه نماید باید که از مطالعه کند و الله تعالی اعلم للموفق و المعین و هو اعلم بالصواب

نوع سیوم در بیان قدر فدیه یکروزه و یکماه و یکسال

چون بیشتر معلوم شد که در نصف صاع عراقی سته یا توئی یازده تولچه دو سیر
یا توئی است پس در صاع عراقی شش نیم یا توئی و نصف سبع یا توئی میشود پس بنابران واضح میگردد
قدر فدیه یکسال که نصف صاع از گندم پس فدیه نمازها و یکروز تقسیم است بر پنج فرض ششم و نزیک کاسه سه
یا توئی و پنج سبع یا توئی میشود و فدیه نمازها و یکماه و هشت کاسه نیم یا توئی کم میشود و فدیه نمازها و
یکسال هفت قرار و بیست و یک کاسه دوده یا توئی میشود هر قرار سی شصت کاسه و این همه وقتی است که
سال سیصد و شصت روز گیریم و هر ماهی سی روز شمار کنیم و الیکن علامه زاهد در رضا در عادر و بحث
فدیه صلوة از کتاب الوصایا گفته که مقدر کردن سال سیصد و شصت روز و هر ماه سی روز موافق
نیست بسیر قمر زیرا بسیر شمس چه بر سیاح بسیصد و پنجاه و چهار روز است زیرا که از سال مقرر دوازده
هفته چهل و شش ماه بر شصت روز و دو شش ماه دیگر بر بیست و نه روز و همین است قول صحیح از اقدیر
سنه قمریه و چون معتبر داشته شود و در اینجا سنه قمریه پس نقصان کرده شود از حساب تمام سال فدیه
شش روز انتهی مافی الفتاوی در هامش پس بنابرین تقدیر چون فدیه شش روز سی مقدار هفت کاسه و
شش یا توئی و دو سبع یا توئی است از جمله مقدار مذکور کم کرده شود باقی فدیه نماز یکسال هفت
قرار و چهار ده کاسه و چهار یا توئی پیمانه فلیتدبر و بر همین قیاس حساب کرده شود فدیه دو سال و
چهار سال و زیاده و از آنچه گذشت پس یکعدد مشکل نیک نمازیست پس فدیه یکماه رمضان بحساب سی روز
شش کاسه و دو نیم یا توئی و نصف یا توئی میشود پس مقدار فدیه نماز یکسال صادر یکروزه فدیه هفتاد و
دو هیما ر رمضان بگذرد یا دو یکروزه از آن فلیتامل و منحصر نماند که این همه بر حساب که از آن نصف
صاع بر هم زنان گذشته

صلوة وصیام میت بشرطیکه وصیت کرده باشد **مسئله** در مفاتیح حاضر که تصنیف زنا هر ست گفته
وصیت بجمیع حقوق خدا تعالی چنانچه صلوة وذکوة وصوم وحج ونذر کفارت وصدقه فطر وسجده تلاوت
مسئله اگر واجب کرده است شخصی اعتکاف را برخود بالطریق نذر جبران فوت کرده الحاکم کنند ولی او بجای
هر روز از روزها اگر اعتکاف مقدار نصف صاع از گندم چنانکه در صوم گذشت القادر الواو الجمعیه **مسئله**
اگر نام نبرده است میت زکوة یا عشر یا نذر یا مال یا اضحیه فدیه دهند ولی در مقدار آنچه مانده است هر روز روزه ای
ندر نیت کند انی لقضاء ما فاتنی من صلوة رمضان ادا ولله علی ان اصوم غدا قضاء ما فاتنی من صلوة رمضان **مسئله** حاصل
کلام آنست که هر چیز که از عبادات بدنیه است حکم دین خراج وجزیه کذا فی فتح القدیر **مسئله** حاصل
ندر نیت کند انی لقضاء ما فاتنی من صلوة رمضان ادا ولله علی ان اصوم غدا قضاء ما فاتنی من صلوة رمضان **مسئله**
کلام آنست که هر چیز که از عبادات بدنیه است پس الحاکم کنند ولی میت از هر وجهی از آنها قدر صدقه
فطر ظاهر چیز که از عبادات مالیه است چنانکه زکوة پس اخراج کنند از ترکه مقدار آن را حکم واجب باشد بورثه و
هر چیز که مرکب باشد از عبادات بدنیه ومالیه چنانکه حج پس حج گذارند از ورثه مرد و از مال میت گذاشی الحج
الاولی فائده در بیان معرف فدیه **مسئله** معرف فدیه معرف صدقه فطر است پس جائز باشد دادن فدیه
اصل خود را فروع خود را نه دادن اصل فروع را نه دادن مملوک خود را و نه دادن هاشمی را و جائز
است دادن ذمی را زیرا که معرف فدیه و صدقه فطر معرف زکوة است که فرق آن معروف است در مسوای
زکوة مخلاف جزیه که آن معرف میت در جمیع گذاشی الحج الاولی والحج الاولی والمناسک الاوسط
لواژه الله السندی **مسئله** جائز نیست دادن فدیه مرغنی را گذاشی الحج الاولی و مولانا رحمة الله السندی
در مناسک اوسط گفته که مراد بغنی در مقام کسی است که باشد در ملک او وسعت در حد تحریم فاضل از مسکن و
کسوت و خادم و اسب سوار و در خانه و اگر نزد در نیفتد جائز است او را اخذ زکوة و فطره فدیه بیگانه
صدقات نطوعات و جائز نیست که داده شود فدیه مرابن السبیل را که منقطع شده از مال خود انتهی **فائده ایضا در**
بیان جواز ترفیق فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی
جائز نیست ترفیق فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی
جائز نیست ترفیق قیمت در فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی
جائز نیست ترفیق قیمت در فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی

القادر حاضر وکیلی در فتاوی تاتارخانیه از ضیر فیه نقل نموده که صحیح آنست که در سجده تلاوت فدیه لازم نمود
انتهی ودر اشباه والنظائر در کتاب الصوم ازفتاوی آورده که نیست بیچ فدیه برای سجده تلاوت انتهی
مسئله اگر واجب کرده است شخصی اعتکاف را برخود بالطریق نذر جبران فوت کرده الحاکم کنند ولی او بجای
هر روز از روزها اگر اعتکاف مقدار نصف صاع از گندم چنانکه در صوم گذشت القادر الواو الجمعیه **مسئله**
اگر نام نبرده است میت زکوة یا عشر یا نذر یا مال یا اضحیه فدیه دهند ولی در مقدار آنچه مانده است هر روز روزه ای
ندر نیت کند انی لقضاء ما فاتنی من صلوة رمضان ادا ولله علی ان اصوم غدا قضاء ما فاتنی من صلوة رمضان **مسئله**
کلام آنست که هر چیز که از عبادات بدنیه است پس الحاکم کنند ولی میت از هر وجهی از آنها قدر صدقه
فطر ظاهر چیز که از عبادات مالیه است چنانکه زکوة پس اخراج کنند از ترکه مقدار آن را حکم واجب باشد بورثه و
هر چیز که مرکب باشد از عبادات بدنیه ومالیه چنانکه حج پس حج گذارند از ورثه مرد و از مال میت گذاشی الحج
الاولی فائده در بیان معرف فدیه **مسئله** معرف فدیه معرف صدقه فطر است پس جائز باشد دادن فدیه
اصل خود را فروع خود را نه دادن اصل فروع را نه دادن مملوک خود را و نه دادن هاشمی را و جائز
است دادن ذمی را زیرا که معرف فدیه و صدقه فطر معرف زکوة است که فرق آن معروف است در مسوای
زکوة مخلاف جزیه که آن معرف میت در جمیع گذاشی الحج الاولی والحج الاولی والمناسک الاوسط
لواژه الله السندی **مسئله** جائز نیست دادن فدیه مرغنی را گذاشی الحج الاولی و مولانا رحمة الله السندی
در مناسک اوسط گفته که مراد بغنی در مقام کسی است که باشد در ملک او وسعت در حد تحریم فاضل از مسکن و
کسوت و خادم و اسب سوار و در خانه و اگر نزد در نیفتد جائز است او را اخذ زکوة و فطره فدیه بیگانه
صدقات نطوعات و جائز نیست که داده شود فدیه مرابن السبیل را که منقطع شده از مال خود انتهی **فائده ایضا در**
بیان جواز ترفیق فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی
جائز نیست ترفیق قیمت در فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی
جائز نیست ترفیق قیمت در فدیه و جزیه آن از حقوق خدا تعالی **مسئله** جائز نیست ترفیق فدیه که ذاتی

از زکوة بخلاف اضحیه (؟) و مانند آن و حق هر جائز نیست دفع قیمت در آنها گذا فی غایة البیان صاحب بحر

رائق گفته بعدم جواز قیمت در اضحیه مقتضیست بقاء ایام نحر و ابعد از آن پس جائز نیست دفع قیمت

آن انتهی **فصل چهارم** در بیان کیفیت اسقاط صلوة و صیام بفدیه **مسئله** در جامع الرموز شرح مختصر وقایه گفته

کیفیت اسقاط صلوة و صیام آنست که اسقاط کرده شود از عزم در دوازده سال و از عزمین نه سال را که آن مدت

دوازده سال و نه سال بلوغ سن یائسگی زن است بقدر آنچه تحریر صور یائسگی از یک بیت در فرد واحده اگر تمام سال او دائی باشد

بقدیه پس دفع کند بسور یائسگی ثلث قدر صاع هر در ملک بیت بوده پس قبض کند یائسگی آنرا بعد ازان باز

بقدیه پس دفع کند بسور یائسگی ثلث قدر صاع هر در ملک بیت بوده پس قبض کند یائسگی آنرا بعد ازان باز

بخشد آنرا به دارنده پس قبض کند دافع آنرا بعد ازان باز دفع کند آنرا بسور یائسگی پس باز همچنین میکند

مرة بعد مرة تا انکه منتهی گردد بعدم او و اما اگر میت مالک نبود در وقت وفات چیزی بسور پس مستحقین

کنند وصاعی را از حنطه پس دافع کند او را بسور یائسگی پس باز یائسگی دفع کند او را بسور وارث

پس همچنین میکند مرة بعد مرة تا انکه منتهی گردد بعدم او یا بدهد بکوید دافع بر یائسگی هر در هر مرتبه بر سن دفع میکنم

بسر او چندین قدر دال هر بهمت فدیه صیام چندین قدر دت بر ارکان بن فلان بن فلان متوفی دیگر بدهد

یائسگی که قبول کرده من لو لا دافع آنست که این اسقاط صیام و صلوة قبل از دفن میت شده اگر به

جائز نیست بعد از دفن و اگر دفع کرد فدیه جمیع صیام هر یائسگی را واحد در یک دفعه جائز باشد و لیکن اگر دفع کرد

بسر یائسگی کمتر از نصف صاع آن معتبر نباشد انتهی عبارة جامع الرموز **مسئله** در مختار حاوی آورده که نصف صاع

قاضی جزیع هر در فدیه صلوات و صیام جائز نیست که هر عهد یائسگی هر کمتر از نصف صاع و گفته شده که علامه

نجم الدین در سراج خود که این وقتی است که دائی باشد ثلث مال در جمیع صلوات و صیامات تا بفدیه دور و

بفدیه ملکات مکرره و اما اگر دائی نباشد ثلث در جمیع آنها پس جائز نیست که داده شود در یائسگی

کمتر از نصف صاع بعد از انکه تمام کرد برابر هر غائر هر روزه قدر نصف صاع بسبب دور بودن فقرا

و گفته ابو هریرة و بقالی رحمة الله تعالی هر جائز نیست تعویض فدیه صلوة واحده یا صوم واحد بر دو یائسگی جائز است

فدیه صلوات متعدده و صیام متعدده بر یک یائسگی و گفته شده که در سراج نجم الدین که این وقتی است که مال

نگردد مثل در آن یائسگی سوای اغنیا و اگر نگردد مثل چنانکه در حق اغنیا و فقیر نگردد انتهی عبارة النقایة

مسئله در شرح منیة المصلی گفته هر جائز نیست دفع فدیه صلوات کثیره بسر یک فقیر و داده شود یک درهم بخلاف

کفارات یمین و ظهار و افطار انتهی و همچنین جائز نیست تفریق فدیه یک نماز و یک روزه بر مسکین فقط خلاف

کفارات هر جائز نیست در آنها دادن یائسگی کمتر از نصف صاع گذا فی خانه و در محیط یائسگی در مسائل

فدیه است هر صاعی که شش یائسگی را نفقه دهد و هر یائسگی چهار صاع گندم یا جو و هر صاعی چهار مسکین الا صاع عن الوتر یکی

جائز نیست داون چنانکه گذشت و در اهر هر در ختار حاوی گفته هر این وقتی است که داده شود هر از فدیه

فدیه است هر صاعی که شش یائسگی را نفقه دهد و هر یائسگی چهار صاع گندم یا جو و هر صاعی چهار مسکین الا صاع عن الوتر یکی

جائز نیست داون چنانکه گذشت و در اهر هر در ختار حاوی گفته هر این وقتی است که داده شود هر از فدیه

فدیه بقبل از اعطاء آن بقیه اما بعد از انکه اعطاء کرد آنرا بقیه و تمام گشت فدیه صلوات و صیام جائز نیست که داده

شود چیزی عوضی و شنیده شود از شهر و یا بوده است که ذکر کرده است علامه زاهد در کتاب الوصایا از فتاوی حاوی عبارة

مسئله که قبل از اعطاء آن بقیه اما بعد از انکه اعطاء کرد آنرا بقیه و تمام گشت فدیه صلوات و صیام جائز نیست که داده

آورده هر علامه نجم الدین در سراج خود که طریق اسقاط صلوة و صیام بفدیه بر سه وجه است **وجه اول** انکه میت گفته

باشد که کلا دوائی باشد ثلث ترکه او بفدیه پس در خصوصیت هر غائر هر روزه هر سجده تلاوت در عبارة

مسئله در هر روزه ضد وتر و هر صدقه فطر در هر روز از کفارات در رمضان هر روزه هر واجب گشته ها شنیده روی

شنیده در هر روزه ضد وتر و هر صدقه فطر در هر روز از کفارات در رمضان هر روزه هر واجب گشته ها شنیده روی

باشد پس ملک گشته باشند از روی قطع منکوحه باشد آنها بعد از دادن فدیه هر یکی از زنها ضعف

صاع از گندم یا یک صاع از جو یا از خرما بصاع پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و از فدیه غیر زنها چنانکه ذکر کرده شد و

از مال از فدیه پس بر دوی او مقدار آنچه باقی باشد بر او از قدر و قیمت صاع بصاع پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم

نهصد طلای عراقیست نزد ابا حنیفه رحمة الله تعالی علیه و محمد پس فدیه نماز را دیگر دو آن پنج فرض و ششم وتر است که

صاع از گندم یا شش صاع از جو یا خرما بصاع آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله وسلم و بر این قیاس کرده شود فدیه

نماز از یگانه و بیگانه و دوسال و دوسال و سه سال فزاینده روزان تا انکه تمام شوند سالها همچنین که وصیت کرده شد

باتها **دوم** انکه میت ترکه گذاشته باشد دیگری ثلث آن وافی باشد بفدیه پس درین صورت دفع
کند وارث میت یا وصی او یا وکیل او ثلث جمیع ترکه سوی فقیر بطریق فدیه پس تبول کند آن فقیر
نیز بطریق فدیه بعد ازان باز یعنی کند آن فقیر ثلث مذکور مدافع ندور پس ازان یعنی کند مدافع
مذکور همچنین یکند مرة بعد مرة تا انکه تمام شود صاع از یک نصف صاع از یکدیگر یا صاع نزد چهار فقیرها
یا چهار یا سیزین موصی بها لازم باید بر هر دافع و فقیر که ذکر کنند اجزاء یکسور بلکه ذکر کنند جمیع ثلث
فوائت موصی بها در اعطاء و استعطاء و ذکر یکسور باشد ثلث مذکور بر انها لازم آید بر هر دافع و فقیر که ذکر کردند
که مقابل است بآن از سیزین فوائت موصی بها و طرح کند آن قدر سه بر درجه از اعطاء و استعطاء و **دیه**
سیوم انکه میت نگذاشته ترکه و اصلا پس در صورت استقراض کنند ورثه او مقدار سه از کسانیکه کوتاه
کنند بفدیه نمازها یکروز یا دو روز یا ده روز یا یکماه یا یازده یا دوماه یا یازده یا دو سال یا یازده یا
ازان یا استقراض کنند قیمت آنرا پس دفع کنند آنرا سوی فقیر بطریق مذکور پس آن فقیر باز بخشد ایشان را
پس باز دفع کنند ایشان آنرا سوی فقیر دیگر و همچنین یکنند مرة بعد مرة تا انکه تمام شود بر هر
نماز نصف صاع یعنی صاع چهار فدا الله تعالی علیه و آله وسلم بعد ازان اگر فقیر یا ربخشد آن فدیه را ورثه تا
بر نهد سه مقدار عوض جایز باشد دیگری آن آنست که ادا کنند ورثه آن قدر سوی فقیر مقترض زمان خود و استقراض
نکنند آنرا از فقیر اخر عاصل ماذکر فی الفقه و الحاصل فی نقل عن الاسرار بنجم الدین العلامه **این ضعیف اصلح الله**
تعالی یکوید هر فقیر که عبارت فقیر حاضر شتمل بیت بر زیاده حسنه الا انکه آنچه او گفته هر فدیه نمازها را
یکروز که صاع نیم است دارش صاع یعنی فدا الله تعالی علیه و آله وسلم چنانکه خود تصریح کرده و آن حساب
صاع بلده ثقه هر معمول اهل است یکیک سه وسکه یا نوی و پنج سیر یا نوی میشود کما تقدم **مسئله** دیم در فقیر حاضر

بعد از انکه گردد که اگر شخص وصیت کرد قبل از وفات خود بر اسر صلوة خود دیگری ذکر کرد سائر واجبات و پس
ادا کردن مسئله فدیه نیز بر سه و بر ست بر ثلث مال یا وفا کننده باشد بصلوات و سائر واجبات جمیعا یا وفا
کننده باشد بصلوة فقط یا وفا کننده باشد بصلوة پس اگر ثلث وفا کننده جمیع مستحب باشد بر ورثه که فدیه
انهه ذکر سائر واجبات از ثلث مال بعد از ادا فدیه صلوة و اگر ثلث وفا کننده باشد جمیع بلکه بصلوة فقط
منتهی بشود بر ورثه دور کننده ثلث سوی در میان فقرا ابطا بفقیر تملیک کنند ایشان آن ثلث را بفقراء
بیت فدیه واجبات مذکوره پس باز تملیک یکنند فقراء آنرا بورثه تا انکه تمام کرد فدیه آن واجبات
بعد از ان به بنده ورثه این ثلث را بر ذمه صلوة او اگر ثلث وفا کننده نیست بصلوة نیز پس ازین
صورت او در کننده ورثه ثلث را اولا بر سر نماز ادا بطریق واجب پس دور کنند بر سر سائر واجبات بطریق
استحباب تا انکه کرد فدیه جمیع انچه عبارة احی هر وزانیها استقاد کنت فاطمة هست آن آنست
که واجب بر ورثه که دور کنند ثلث ترکه سوی در میان فقرا چون وافی باشد ثلث بتمام حقوق موصی بها
فلمان **مسئله** دیم در فقیر حاضر آورده هر کفت است شرف الائمه سکی رفقه الله تعالی هر که مردی مال ندارد
حال انکه هستند بر حقوق خدا تعالی واجب یا شد بر هر وصیت کردن دیگری مستحب است مراد از کلمه وصیت
کند دکفته است نجم الدین علامه در اسرار خود در حقوق خدا تعالی حج نماز ندارد واجب است وصیت
بکند مستحب و دیگری چون وصیت کرد واجب کردد بر ورثه تنفیذ آن یا نکه استقراض کنند چیزرا
از ترکه پس بخشند آنرا بفقیر بطریق فدیه پس باز بخشد فقیر باز ان پس باز بخشند ایشان بفقیر و
دیگران یکنند تا انکه ادا شود فدیه آنها پس باز رد کنند آن چیز سوی متقرض انچه عبارة احی در **مسئله**
هر فقاهر حاضر در کفته هر جمع اکر لازم شده باشد بر ذمی حقوق خدا تعالی و حال انکه آنها زائل نشده بر ثلث مال
لازم است بر ورثه وصیت کند به ثلث در امر بفقیه توبه و استغفار کنند سوی خدا تعالی و باشد او مغفور و
انچه مرقوم نمانده که بقصد بیرن اتفاق رفت و الا وزن نیست در عدم وجوب وصیت بزائد بر ثلث میان مرد

وزن اما اگر وصیت کردند لازم نیست بورثه تنفیذ آن بطریق استقراض بنا بر اصح روایت لهذا فاره غیره

بدانکه وخزانة الاکمل وکتاب الصلوة وذیل سائل متفرقه وزفاف مرصاعد آورده اند که اگر فوت نمود

شخصی وحال انکه متعهد بود مر نمازها را بسیار وترکه گذاشت بسی که بمیت رسید قیمت آن جاریه

چیز نمازرا پس بایدکه بفروشد ولی میت آن جاریه را بمیت فقیر معتدبه قیمت تمام خرید پس قبض نماید

ثمن آنرا از فقیر سپس بازدهد بآن فقیر به نیت آن فدیه آنچه عبارة خزانه لاکمل ودر اینجا

بدلیل انکه در فتاوی حاوی گفته که نیج اگر وصیت کرد نزدی برای نماز، ودر ورثه چند سال وثلث ترکه او بدان

است بفقران پس اگر گذاشت وصی آن زن آن دیون را بدین مدیونان بنیت فدیه آن نمازها ودر ورثه

جائز باشد ظ اگر وصیت کرد شخصی بثلث مال خود برای صلوة وصیام وثلث مال او قیمة لا؛ انه یعنی

دیون اند بردم پس کلام مشعر است در آن دیون بر ایشان بخلاف انکه وصیت کرد شخص بتصدق ثلث مال

خود پس وفات کرد پس غصب کرد غاصبی ثلث ترکه او را واداء نمود آنرا پس اگر خواهند وصی مر کرد لانه آنرا

صدقه بر غاصب واگر انکه غاصب نفقه ست جائز باشد وفرق میان این هر دو مسئله آنست که قبض غاصب

حاصل کننده ست بعد موت موصی بسبب ارث کرد وآن قبض صدقه بخلاف دیون انتهی عبارة الحاوی وظاهر است

که جائز باشد ودر ماتن فیه ولی را بخشیدن ثمن جاریه بفقیر قبل القبض بنا بر روایت نیج اما روایت ظ

پس آن نمیفاده ونمیکند جواز را از جهت انکه قبض فقیر در ماتن فیه نیز خاصل کننده ست بعد موت

موصی چنانکه در مسئله غاصب والله تعالی اعلم سوال دویم انکه لازم میآید در صورت بیع شیئی پیش

کنیم که آن جائز باشد بنا بر جواب که آن جائز ست به حسب بحر از اتی در اوائل در اداء کل ما یلیها

از خزانة الفتاوی نقل نموده که بیع کردن چیزی که سالم بگیرد بهتر است بهر دو دم جائز باشد واختلاف است در آنرا

والله اعلم بالصواب

والله ابو یوسف گفته که مکروه ست والله محمد گفته که مکروه ست انتهی ودر قنیه وفتاوی حاوی وفصل استیجار

مستقرض مقترض را از کتاب الاجارات آورده که جائز ست بیع چیزی که سالم بگیرد طلوع ست بروه

اینجا ذکر کرد آن بیع ست بتراضی قال الله تعالی الا ان تکون تجارة عن تراض انتهی خلیفه نیم در بیان

بعضی مسائل متفرقه متعلقه باحکام فدیه مسئله ودر فتاوی قنیه آورده که کسی رسیده شد خبر بوی را رحمة الله تعالی

از شخصی که وصیت کرد کسی که صرف کند ثلث مال او را بسوی نمازها، او که لازم اند بر وی پس وفات

کرد این صاحب میت مال موصی که پس بقدر که رسد او را ثلث مال او صرف کند من القدر را بسوی فقرا

از مال نفس خود بطریق تبرع پس همچنین گوید آیا ساقط شوند نمازها از ذمیت گفت که ساقط شوند پس نماز

پسر شده اند واگر چنین او را وصیت کرد وصی آنقدر را از مال نفس خود بطریق تبرع پس صرف کند ثلث مال میت

گفت که صرف کند آن ثلث را بسوی ورثه وپرسیدند شیخ حسن بن علی رغبتانی رحمة الله تعالی از شخصی که

وصیت کرد بسوی وارث خود یا که صرف کند ثلث مال او را بسوی مساکین واموال او عقارات پس اگر

دفع کرد وارث خود یا که صرف کند ثلث مال او را بقیمت را از مال نفس خود تا باقی ماند آن اموال

جایز در آنچه رسد او را اگر چنین کند گفت آری انتهی ما فی الفتاوی در قنیه نقل کرده ست خلاف

وارث تبرعا را وگفته که اگر تصدیق کرد وصی از مال نفس خود فدیه نمازها، موصی را جائز باشد از میت

وصی منظور آنست که گمان غلبه دارد که او را جور باشد انتهی ودر فتاوی سراجیه گفته که اگر وصی تنفیذ کرد وصیا

میت را از مال نفس خود رجوع کند او در ترکه هو المختار انتهی وبنا بر اخذ کذا فی خزانة الاکمل و

نظر ماند که روایت سراجیه وخزانه نیز تا ید نکند جواز تنفیذ وصی را از مال خود اگر چه آن

نشود رجوع نمی رسید او را در ترکه نظیفه بر مسئله وقنیه گفته که اگر وصیت کرد شخص برای نمازها

مر خود وظر او معلوم نیست پس آن وصیت باطل ست کص اگر در بعضی صورت ثلث ترکه وافی نکند فدیه

نمازها جائز ست آن وصیت واگر ثلث ترکه اکثر باشد از فدیه آنها جائز نبود انتهی مسئله ودر مقدمه

حاضر گفته که صح لو جایز نیست مردمی ح و چه بعد از فدیه کفارت صلوة پسر موتمی ح و نه پسر خویش ل انتهی

مسئله در فدیه آورده که هم اگر وصیت کرد شخصی از مال خود چیزی معین ل بابر صلوة وصیامات خود پس فوت کرد و مال انکه در ترکه محتاج الیه پسر او جایز نباشد صرف او بسوی ایشان ط روایت کرده اند اگر مال انکه در ترکه محتاج الیه پسر او جایز نباشد صرف او بسوی ایشان ط روایت کرده اند اگر مال انکه در ترکه محتاج الیه پسر او جایز نباشد صرف او بسوی ایشان ط روایت کرده اند اگر

از محمد رحمه الله تعالی ح گفت اگر وصیت کرد شخصی ثلث مال خود برای مساکین پس محتاج شدند ورثه او و مال انکه ایشان را بیابند حاضر اند پس اگر اجماع کردند ایشان بر انکه گردانند آن ثلث ح برای نفوس خود یا محتاج گشتند بعضی از ایشان پس اجماع کردند بانکه بدهند آن ثلث مر آن بعض ورثه ل پس این همه جایز بود و، اگر باشد در ورثه صغیر یا غائبی یا حاضر غیر راضی جایز نبود ز گفت اگر وصیت کرد شخصی باینکه بدهند از کفارت صلوات خود مر فرزند خود ل و حال انکه او وارث نیست پس داده شود او ل چنانکه وصیت کرده است ولیکن جایز نه فقد از کفارت گفت رضی الله تعالی عنه کهپس بر ین روایة باید هر انچه جواب گفته بود هم بجواز صرف پسر و ورثه آن وقتی بود هر باشند ورثه غیر والدین و مولودین ازانا که جایز نیست صرف کفارت پسر ایشان نه بخلاف انچه ذکر کرده است هشام از محمد که آن وصیت ل در مطلق وصیت بر ابر ساکین است پس شرط نکرده شود در ح در شکل آن انتهی عبارة القنیه مسئله در فدیه آورده که هم عت اگر وصیت کرد شخصی بکفارت صلوات خود بر ابر مردمی معین جایز نباشد مر وصی ح را که صرف کند آن کفارت ل بسوی غیر آن مرد قح شم صح جایز نیست مر وصی ح را نه مر قاضی ل را که صرف کند کفارات ل بسوی غیر آن مرد گفت رضی الله تعالی عنه که هو الصحیح و هکذا ورد ناشود بکر بهمین روایة بسبب انکه فارغ زمان و طمع قضاة و غیر ایشان در دور انتهی مسئله فدیه نماز ها جایز نیست مگر بعد از موت پس اگر فدیه داد نماز ها ئ خود در وقت خود جایز نباشد کذا فی الخانیة و در قنیه گفته ح موت نیست فدیه هیچ صلوة در حالت حیاة بخلاف صوم انتهی مسئله اگر فوت شود انسان قرا آن وقت نماز ده نشود هیچ صوم فدیه آن نماز کذا فی الخانیة در باب قضاء الفوائت بخلاف صوم که هر سنی اگر شخصی از

رمضان در رمضان تا نصف نهار پس عاجز گشت او ل موت واجب آید بهر که وصیت کند بفدیه آنرا و گذا فی فتح القدیر فی باب ایقاع غیر فرض آنست که مقدر در صوم جزء اول است و در نماز جزء آخر کذا فی معراج الدرایه و تفصیل آن نماز در جنس دویم از فصل ز باب نهم خواهد آمد ز ان شاء الله تعالی

فصل چهارم در بیان انکه احکام اثما، و جنون در وسط ذکر ضابطه حسنه

بدانکه گفته ست حافظ الدین ابو البرکات رحمه الله تعالی در کافی خود که اصل انست ح اعذار بر چهار نوع اند نوع اول انکه ممتد شود تمام روز و شب غالبا چنانکه نوم پس آن استغراق مر گنند چیزی ل از عبادات بسبب انکه ایجاب قضا در هر موجب حرج ح نیست و لهذا واجب نمی شود بهر مرتبه یکی و ولایتی بسبب نوم نوع دوم انکه ممتد ست اصلا بلیق خلقت چنانکه صبی پس ساقط میشوند بآن جمیع عبادات بواسطه رفع حرج نوع سیوم انکه ممتد کرده شود در وقت صلوة نه در وقت صوم غالبا چنانکه اغماء پس اگر آن ممتد گشت بر صلوات باینکه زائد گشت بر یکشبانروز کرده نشود او ل عذر در حق صلوات بر ارتفاع حرج و باطل شود او ل عذر در حق صوم پس نشود او ل عذر در حق صوم نیز اگر چه ادا ما مدت یکماه نادر ست پس نوع آن غالبا و کرده نشود او ل عذر در حق صوم نیز اگر چه ادا ما مدت یکماه نادر ست پس نوع آن غالبا و کرده نشود او ل عذر در حق صوم نیز اگر چه ادا ما مدت یکماه نادر ست پس

مانده در ایجاب قضا، صوم هیچ حرجی بر آید از ضعف عزیمت بخلاف عزیمت که چیزی ل پس ممتد نگردد حیات او بخلاف عادت مگر نادر گاه و نیست هیچ حرجی در نوادر پس اسقاط کنند اغما، قضاء صوم ل نوع چهارم انکه ممتد کرده در وقت صلوة و صوم و کما هو ممتد نشود چنانکه جنون پس اگر آن ممتد گشت بر صلوات و صوم اسقاط کنند آن هر دو و رتبه عبارة الکافی و چنانکه این فصل متعلق است بر

فصل نخست اول در بیان مسائل اغماء مسئله هر شخص ح واقع شد بر او اغماء در رمضان چند روز پس اگر میت بر او قضاء روز اول بر او ح عارت نکرده باشد او را اغماء در روز یا در شب چه اغماء هر کی میت بر او قضاء روز اول بر او ح عارت نکرده باشد او را اغماء در روز یا در شب چه اغماء نماز صوم نیست بلکه نماز فاته میداند به نیت او و فعا هر آنست ح موجود نگشته باشد نیت زیرا شخص بسبب انکه غلبه کرده شود او ل بر صلاح چه نیت فریضه ست قبل نه نصف نهار و مستحب است در شب

وظاهر از حال مسلم براعاده فرائض و مستحبات دنیا، امر بظاهر واجب است مادام که دانسته نشود خلاف آن تا آنکه اگر باشد آن شخص منعرعلیه بسیار فرا بر بعضی باعادت دانسته باشد بفطار و جمع رمضان لازم باشد بهر قضا، آنی روز زیرا که ظاهر حال اتیان عدم وجود نیت است کذا فی الهدایه و شرحها للکمیر و علامه صدرالشریعه در شرح وقایه گفته که این وقتی است که منعرعلیه یا فراموش کرده بود یا نه اما اگر یقین میدانند که او نیت کرده بود پس شک نیست در صحت صوم و اگر یقین میدانند که او نیت نکرده بود پس هیچ شک نیست در عدم صحت صوم انتهی مسئله این حکم روز اول بود فاما آنچه بعد از ان است پس بر منعرعلیه قضا، آن بواسطه عدم وجود نیت به نیت عبارت است از عزم بر صوم و آن متحقق نمیگردد از منعرعلیه این مذهب است اما بنا بر مالک رحمة الله پس لازم نمیآید بر او بهر قضا، تا بعد روز اول نیز چنانکه لازم نمیآید بر هر قضا، روز اول چرا که صیام تمام شهر رمضان ادا میشود مذهب در نیت واحده چنانکه اعتکاف و در مذهب ما لابد است از نیت برای هر روز بسبب انکه صوم هر روز عبادت علیحده تا انکه فساد بعض مانع نمیشود صحت باقی را به تحلل میکرد در میان ایام زمانی که قابل هم هست آن نیست پس بشسته صیام متعدده بمنزله صلوة نافله خواهد اقتضا میکند بر یک نیت آنها بنیتی علیحده بخلاف اعتکاف که آن عبادت واحده است اگرچه طویل گردد مدت او بهر تحلل نمیشود در روزی که صالح باشد برای اعتکاف کذا فی الکافی و غیره مسئله هر شخص که اغماء و اقع شود بر او در تمام رمضان یا انکه شروع کرده اغماء او در شهر رمضان پس مستمر گشت تا انقضاء رمضان لازم آید بر او قضاء جمیع ایام که اغماء او در شهر رمضان بود کذا فی الکافی و غیره مسئله هر شخص که اغماء او در بعض رمضان واقع شود پس اگر بیدار شد در بعض آن پس واجب آید بر او قضاء آن روز که بیدار شد و اگر بیدار نشد در بعض آن پس واجب نیست بر او قضاء آن روز که بیدار نشد بسبب انکه اغماء در بعض روز مستلزم اغماء در جمیع روز است کذا فی الهدایه و الکافی و غیره مسئله هر شخص که اغماء او در شهر رمضان واقع شد پس

پس بامداد اگر بیهوش لازم نیاید قضا بر وی اگر بیشتر شده در روز از رمضان پس اگر بیشتر شده در وقت نیت
پس بامداد اگر بیهوش لازم نیاید قضا بر وی اگر بیشتر شده در روز از رمضان پس اگر بیشتر شده در وقت نیت
قبل از نصف نهار قضا لازم آید بر وی اگر بیشتر شده در روز از رمضان اغماء که در وی واجب قضا و صحیح است
کذا فی الکافی و فتح القدیر و غیرهما و در جزء سیان مسئله صوم و صلوة در ضابطه که در اول این فصل گذشت
مذکور شد فائده ایضا گفته اند که اگر شخصی بیهوش شده در تمام رمضان پس بیشتر شده در روز از رمضان
چون بیهوش مستوعب که در وی بیشتر رمضان لازم نیاید قضا بر وی این شخص صوم رمضان لازم نیاید بلکه همین
حال در صوم نذر تا آنکه اگر نذر کرد شخصی بر خود صوم شهر شعبان سنه پس بیهوش گشت در شعبان قضا کند
او را اگر بیشتر شده گشت در بعضی آن لازم آید بر وی قضا نکند و لیکن در قضا نذر ظهیریه و سراج وهاج تعلق نمود
طلاق او را گفته که در صورت نذر لازم آید بر وی قضا و شعبان اگر چه بیهوش گشت در جمیع اوقات که در
حبس جماعی نرفصل و جمع از بلاد یازدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی فائده در بیان حکم صوم سکران در بیشتر
و اغماء گفته اند هیچ اشکالی نیست در آنکه سکران اگر بیشتر شده گشت قبل از خروج وقت نیت پس
نیت کرد صحیح گردد روزه او و نیز اگر شرط نیست در روزه رمضان که نیت کرده شود از شب اگر بیرون
آید وقت نیت قبل از بیشتر شدن او تا آنکه شام باشد قضا بر وی لازم گردد انتهی فصل یازدهم در بیان احکام
حیض و نفاس مسئله اگر حائض گشت زنی در شهر رمضان یا نفاس دید او در روز پس او فاسد گشت نفاس
رمضان اگر چه فوت گشت از وی روز صیام در آن ایام بخلاف نماز پس لازم نیست قضا نمودن آنها بسبب
آنکه ادای کرده شده است از عشر رضی الله تعالی عنها که گفت بودیم یک زنی از ما در عهد پیغمبر خدا صلعم حائضه
او را حکم کرد که هیچ پاک نشده از حیض قضا میکرد صیام و قضا نمیکرد نماز را و سبب آنکه در قضا نماز
حرج است از جهت آنکه تکرر آنها و نیست چنین در قضا صوم کذا فی الهدایه سوال اگر گفته شود که
حائض و نفساء واجب بر حائض و نفساء صیام ایام حیض و نفاس و لیکن اگر بیهوش در آن ایام روزه دارند
صحیح گشت صوم او و واجب گردیم که در غایة البیان و امداد الفتاح گفته صحیح و لیکن وضو قبل از طهارت
جایز نبود یا نه جواب گوئیم که در غایة البیان و امداد الفتاح گفته که صحیح و لیکن وضو قبل از طهارت

حرام است انتهی **مسئله** در شرح وقایه گوید که صائمه چون حیض یا نفاس بیند در نهار صوم
باطل کرده صوم او برابر است که بامداد در آخر نهار یا در اول او پس واجب کرد بر وی قضا و آن صوم هم واجب
باشد اما اگر صوم نفل باشد لازم نیاید قضا و او مخلوف نماند که اگر حائض گشت و قتا آن واجب کرده
بر وی قضا و آن انتهی و در کفایه شیخ الاسلام هشتم وقایه در کتاب الصوم آورده که هر چون صائمه در صوم تطوع
حائض گشت الصح آنست که واجب آید قضا بر وی انتهی **مسئله** هر زن که طاهره بود در اول نهار پس حائض
گشت واجب نیاید بر او امساک بطریق تشبه دیگران یا بود هر چند خوردن او مفطر باشد که انی قادر است اما چنین **مسئله**
گشت واجب نیاید بر او امساک بطریق تشبه دیگران یا بود هر چند خوردن او مفطر باشد که انی قادر است اما چنین **مسئله**
اگر پاک گشت حائض بامداد در نهار رمضان جائز باشد او را صوم این روز لیکن واجب کرده بر او امساک
در بقیه روز که انی شرح الوقایه برابر است که پاک گشته باشد قبل از زوال یا بعد از ظهر و قبل از خوردن چیزی
یا بعد از زوال که انی المحیط شرط الهدیه **مسئله** و همین است حکم اگر پاک گشت حائض بامداد نهار را
بود از روز که انی المحیط شرط الهدیه **مسئله** و همین است حکم اگر پاک گشت حائض بامداد نهار را
الطلوع فجر جائز باشد صوم او و واجب آید بر او امساک که انی فتح القدیر **مسئله** اگر پاک گشت حائض
در شب پس اگر باک گشته است برده روز صحیح باشد صوم آن روز اگرچه باقی از شب لمحه باشد و اگر پاک گشته
است بر گشته از وده روز صحیح شود صوم آن روز اگرچه باقی از شب مقدار آن غسل تواند کرد در وی پس
اگر غسل نکرد در آن شب یا غسل کرد صوم او که انی شرح الوقایه و در خزانة المفتین گفته که حائض بامداد
اگر برده پاک شده بود طلوع فجر جائز نگردد ایشان را صوم نه فرض و نه نفل و واجب آید بر ایشان
قضاء آن روز و قضا و روزها یکه حائض و نفاسا بودند در آنها و اگر حائض و نفاسا پاک گشتند قبل از طلوع
فجر پس اگر پاک گشته است برده روز از حیض و بر چهل روز از نفاس جائز شود ایشان را صوم آن روز از
رمضان اگرچه باقی از شب مقدار این عمل شود و اگر پاک گشته است بر گشته از وده روز در حیض و بر چهل روز
از نفاس پس اگر بقدر تواند از شب مقدار این عمل شود بر ایشان واجب گردد و اگر نه جائز باشد صوم ایشان و اگر نه
در هر جائز باشد صوم ایشان و اگر نه بقدر کمتر از این مقدار از شب **مسئله** جائز باشد صوم ایشان در آخر روز

باقیست

باشد بر ایشان قضاء آن چنانکه اگر پاک گشتند بعد از طلوع آنچه باقی خزانة المفتین و منیة
المحیط آخر شب دهم در محیط گفته هر زنی که پاک گشت بر گشته از وده روز در حیض پس طلاق گشت فجر نهار ان
بفراغ او از غسل جائز باشد او را صوم روزه در آن روز زیرا که در حق زن هر بر گشته از وده روز
پاک گشته مدت اغتسال داخل مدت حیض است پس لابد است از وجود زمان تطهر بعد از هر دو تا گردد
در میان واجب انتهی **مسئله** در صورتیکه پاک گشت حائض بر گشته از وده روز باقی ماند از شب
مقدار غسل و تحریمه واجب شود بر وی صوم آن روز که انی جامع الرموز **مسئله** حیض اگرچه
شافی بصوم و کیفی شافاة نمی زند و به نیت تا انکه اگر منیت کرد صوم را حائض در وقت حیض
پس پاک گشت قبل از طلوع فجر صحیح باشد صوم او که انی السراج الوهاج **مسئله** در شرح وقایه در
باب حیض آورده که اگر زنی طاهره پرده نهاد در اول شب پس چون نماید دید بر او خون ثابت
کرده حکم حیض از وقت دیدن و دیدا اگر زنی حائض پرده نهاد در اول شب پس چون نماید دید بر وی
ز رد سفید حکم کرده شود بطهارت از وقت نهادن پرده انتهی پس بر این تقدیر اگر نهاد حائضی در رمضان
پرده **مسئله** قبل از طلوع فجر پس بود هشت آنرا قبل ز نصف نهار پس دید بر آن ز رد سفید **مسئله** جائز کرد صوم
او اگر نیت کرد آنرا در وقت نیت و نموده باشد چیزی قبل ز نصف نهار صریح بدانکه فتح القدیر نیز
در آن کتاب الصوم عند ذکر مسائل الفیئة **مسئله** انچه گذشت آنچه حکم صوم حائض بود و اما صلوة پس
مقرر در آخر وقت است تا انکه اگر زنی حائض یا نفاس دید در آخر وقت نماز ساقط گردد از هر آن
نماز اگر زنی پاک گشت ز حیض یا نفاس در آخر وقت واجب گردد آن نماز بر وی پس اگر پاک گشته
بوده روز واجب کرده آن نماز بر وی اگر هم باقی از وقت مقدار یک لمحه باشد و اگر پاک گشته نبوده باشد
بر گشته از وده روز پس اگر باقی از وقت مقدار آن شده که تحریمه بگشت مقدار آن نماز واجب گردد
ان نماز والا فلا گذا فی شرح الوقایه شیخ باب الحیض **باب نهم در بیان مسائل اساک در رمضان**

طریق تشبیه بصاحبان و این باب مشتمل است بر یک فصل **فصل اول در بیان ضابطه که مبنی اند مسائل**

این فصل بر دعوی بدانکه در هدایه و دیگر کتب همه اصل در مسائل تشبیه نزد ما آنست هر شخص که در بعض نهار بصفتی هر که اگر مرتد بود بآن صفت در اول نهار بر آینه لازم آید صوم او بر آن شود و در بعض نهار بصفتی هر که اگر مرتد بود بآن صفت در اول نهار بر آینه لازم نیاید صوم او بر آن نشود و واجب بین شخص هر اساک کند در بقیه نهار برای تشبیه بصاحبان چنانکه گذشت که هر که بالغ شد در اثنای نهار رمضان یا کافر هر که اسلام آورد در آن یا حائض هر که پاک گشت در آن اشهر صاحب هر دو رائی گفته اند هر که اصل جامع نیست در مسائل تشبیه چه تشابه در ک در ک چه افطار عمداً یا خطأ یا مکره یا ناسیاً هر که با آنکه واجبست بر ایشان اساک بر ایشان تشبیه پس یعنی واو حالیه عبارت صاحب بدایه است که بنا کرد بر اینکه واجبست بر ایشان اساک بر ایشان تشبیه پس یعنی اند در دو اصل اصل اول انکه بر کسیکه ست مسائل تشبیه چه بر دو اصل وگفته هر که مسائل تشبیه مبنی اند بر دو اصل اصل اول انکه بر کسیکه واجب باشد بر صوم رمضان بسبب وجود اهلیت پس متعذر گشت بر هر عذر یا در صوم چنانکه گذشت بسبب اظهار کرد عمداً یا خطأ یا مکرها پس واجب باشد بر اساک بر ایشان تشبیه بصاحبان و اصل دوم انکه هر شخص که بود او در اول نهار از صوم رمضان عذر هر که مانع وجوب صوم یا مبیح افطار بود پس زائل شد آن عذر از در گشت بر حالی هر که اگر بود بر هر در اول نهار بر آینه واجب شدی بر او صوم یا مباح گشتی افطار بر او چنانکه گذشت که هر که بالغ شد در نهار رمضان یا کافر که اسلم شد در اثنای نهار یا حائض که پاک شد در پس واجب شد بر هر اساک بر ایشان تشبیه بصاحبان انتهی ما افاده صاحب البدایه و خلاصه آنکه هر این مذهب ماست و امانت هر پس مواخذ نیست بما در اصل اول مخالفت ما با در اصل ثانی نیز هر پس گوییم که تشبیه خلاف است در حقیقت صوم نه تعذر زیرا که آن مشروع گشته است در وقت عجز از ادا و صوم پس واجب نباشد تشبیه مگر در کسی که هر که واجبست بر او اصل یعنی صوم و حق او چنانکه مقرر شد عمداً یا خطأ بخلاف یعنی هر که بالغ شد یا کافر که اسلام آورد یا حائض که پاک گشت واجب نیست بر ایشان اصل یعنی صوم پس لازم نباشد بر ایشان خلف یعنی تشبیه و ما میگوییم که واجب گشته است تشبه

بر اثر قضای حق وقت بطریق اصالت نه بطریق خلفیت زیرا که رمضان وقتی ست معظم که در هر ست تعظیم آن بصوم و چون عاجز گشت از ان واجب شود بر او اساک بطریق تشبه بارعایت حق وقت بقدر ممکن و بگوشد باشد اساک خلف از صوم و حال انکه مشروع نگشته ست قضا بدل از صوم و جایز نیست که باشد شرعی و احد را دو بدل کذا فی الکافی و غیره فائده بدانکه اصل اول اقتضای کند وجوب تشبیه را بر فطار که حائض گشت در آخر نهار بسبب انکه حادث گردد بر او در هر واجب گشته ست در ماه رمضان پس متعذر شده است بر وی در بعضی دران دیگر نیست ازیرا که تقویم کرده است در فاقد صلاحیت را بر فاقد طهارت بود در اول نهار پس حائض گشت واجب باید بر او در اساک بر ایشان تشبه انتهی سزاوار نیست که گفته شود که اصل اول انکه هر که واجب باشد بر او صوم رمضان بسبب وجود اهلیت پس بنا بر این گفته شود که اصل اول انکه هر که واجب باشد بر او صوم رمضان بسبب وجود اهلیت پس متعذر شده باشد بر او در بعضی در صوم بسبب وجود نسیان غیبت مرافطار را صحیح کرد و اصل دوم انکه زائل شود عذر از فطار قبل

فوائد الصائم آنچه بیشتر گذشت هر که اساک اشتغال ندارد پس هنر اساک آنست که نخورد چیزی را یقینی را خورده ثانی العقد و صائم باشد و مراد آنست هر که اساک نشود در بقیه روز خود امر سه زوال صوم نیست چنانکه اکل شرب و جماع و مانند آنها بغیر منیت فقیه بر فائده ایضاً آنچه بیشتر گذشت از وجوب اساک بر آن نهی است بر اصر ار و اتیان و دیگر آنست هر که اساک سنت نه واجب یکی صحیح است کذا فی فتح القدیر و معراج الدرایه و العینی شرح الهدایه و النهر الفائق شرح کنز الدقائق و هو الاصح کذا فی الجوهرة النیرة و دیگر ثابت شد بسنت آنکه اجزا بروایت وجوب اساک در اثنای کلیت وجوب فقیها علی

فصل دوم در بیان آنچه متفرع میگردد از مسائل بر ضابطه سابقه متفرع عاند که این ضابطه مشتمل بود بر دو اصل پس بیان کرده میشود فروع بر یک اصل بعد از فروع بر دیگر اصل **فصل اول در بیان فروع اصل اول** پس از انهاست که گفته شود که اصل اول انکه هر که واجب باشد بر او صوم رمضان بسبب وجود اهلیت پس متعذر شده باشد بر او در بعضی در صوم بسبب وجود نسیان غیبت مرافطار را صحیح کرد و اصل دوم انکه زائل شود عذر از فطار قبل

کرآمدن داخل رمضان شد لازم آید بودن اساک بقیه روز نزد ما و نزد شافعی فرمیرند کذا فی فتح القدیر والبحر الرائق
والنهر الفائق و در آنجا است که سهو خورد بکسان اگر شب باقی است یا اوقات کرده بکسان اگر شب باقی است
پس صوم خود روز بود لازم نباشد بر اساک که بقیه روز خود نزد ما و نزد شافعی فرمیرند کذا فی فتح القدیر

حبس دویم در بیان آنچه متفرع میگردد از مسائل مذکوره و بهیت که شرت فروع آن تقسیم کرده میشود این
فصل بر پنج فرع **فرع اول** در بیان حکم کودکی که بالغ شده باشد در اثنای روز رمضان و کافر که مسلمان شده در اثنای روز
اگر بالغ شده کودکی در نهار رمضان یا اسلام آورد کافری در آن واجب است بر ایشان که اساک کنند بقیه روز خود
نزد ما خلافا لمالک فرمیگوید واجب نباشد بر ایشان قضاء صوم آن روز اگرچه چون مذکور در عدم ابطال روزه ثابت
فی طلب نبود ایشان در اول روز بوجوب صوم در چون واجب نبود در اول روز واجب نباشد در تمام روز

زیرا که صوم یوم واحد متجزی نیست در حق وجوب بشرط الا انکه فرق ثابت میان مسئله کودک و مسئله کافر
از جهت انکه اگر کودک نیت کرده صوم تطوع و در روز بلوغ قبل نصف نهار جایز افتد تطوع او و اگر کافر
نیت کرده صوم تطوع مادر روز اسلام جایز نیفتد تطوع او زیرا که کافر نیست از اهل تطوع قبل از اسلام
و کودک اهل تطوع است قبل از بلوغ و بعد از زوال و در روایت کرده شده است از ابی یوسف که جایز کرد تطوع
از کافر در مسلم گشت چنانکه جایز شمرد از کودک چون بالغ گشت کذا فی الهدایه و الکافی و بیکنید اظهر الروایت
قول العوام یعنی ثبوت فرق میان ایشان کذا فی المحیط السرخسی و علیه اکثر شارح کذا فی فتح القدیر و مولانا

الدرایه و البنایه شرح الهدایه و المحیط البرهانی **مسئله** فرق نیست در وجوب اساک بقیه روز و در عدم وجوب قضا
آن روز میان انکه موجود گردد اسلام او بلوغ قبل از زوال یا بعد از زوال یا قبل از دخول یا بعد از دخول بخلاف ما ذکر
از ائمه ثلاثه در صورت بلوغ صبی کودک بالغ شده باشد بسال یا بغیر آن و در اسلام که بالغ شود نزد ما

پسرک شبانه دختر که کذا فی البرجندی و شرح المنظومة و کشف الاسرار شرح المنار و در صورت که ان اسلام
آورد کافر اصلی یا مرتد که کذا فی البرجندی و کشف الاسرار ایضا **مسئله** آنچه گذشت بیان حکم اسلام و بلوغ در اثنای

بود اعنی بعد از طلوع فجر و اما اگر موجود گشت اسلام یا بلوغ قبل از طلوع فجر لازم آید بر ایشان صوم آن روز
کرم بانی زیرا که مقدار یک ساعت شایسته که افی خزانة المفتیین و اما اگر اسلام آورد کافر یا بالغ گشت کودک
مقارن بطلوع فجر لازم آید بر هر صوم آن روز اگرچه ادراک نکرده است شب را همین است اظهر علی پرده ای
کذا فی التبیین فی اوائل کتاب الصوم **مسئله** آنچه بیشتر گذشت هر جمع اسلام آورد کافر یا بالغ گشت کودک
در آنجا وقت صوم اعنی در نهار رمضان لازم نیاید صوم آن روز بر هر آن مخصوص مسئله صوم است پس جایز گردد
در نهار ما انکه اگر موجود گشت اسلام یا بلوغ در آنجا وقت نماز یا در آخر آن لازم گردد بر هر آن نماز اتفاقا

کذا فی المحیط الرائق و بهمین فرق میان **مسئله** صوم و صلوة است هر سبب که واجب صلوة جزئی است کل متصل
لاداء است چنانکه مقدرات در اصل قصه موجود گشته است اهلیت نزد هر سبب واجب صوم جزء اول است
از هر روز و صوم دویم است اهلیت در وقت وجود هر سبب واجب کرده صلوة نه صوم کذا فی الهدایه و الکافی و البحر
الرائق **فائده** این همه ذکر هر روز اسلام و بلوغ بود و اما صیام ایام گذشته قبل از اسلام و بلوغ پس نظر است
هر لازم باشد بر ایشان قضاء آنها زیرا که واجب گشته بود بر ایشان صوم در ایام بسبب انعدام اهلیت
واجب و نیز ظاهر است هر لازم باشد بر ایشان قضاء ایام صبا بعد روز بلوغ و اسلام بسبب وجود اهلیت و قیام دلیل وجوب
کذا فی الهدایه و الکافی **ذکر مسائل ارتداد در صوم و لیالی بعد تعالی** **مسئله** اگر صائم مرتد گشت و العیاذ
بالله تعالی باطل کرد صوم را و نیز اگر ارتداد و نافی صوم بود و بیکنید لازم نیاید بر او قضاء آنچه صوم بود از اسلام
کذا فی القنیه و در سراجیه **مسئله** اگر مرتد گشت بعد از زوال اهل اسلام بعد طلوع فجر از نهار رمضان بعد از ان باز گشت

فرع دویم در بیان آنچه متفرع میگردد از مسائل مذکوره و بهیت که شرت فروع آن تقسیم کرده میشود این
فصل بر پنج فرع **فرع اول** در بیان حکم کودکی که بالغ شده باشد در اثنای روز رمضان و کافر که مسلمان شده در اثنای روز
اگر بالغ شده کودکی در نهار رمضان یا اسلام آورد کافری در آن واجب است بر ایشان که اساک کنند بقیه روز خود
نزد ما خلافا لمالک فرمیگوید واجب نباشد بر ایشان قضاء صوم آن روز اگرچه چون مذکور در عدم ابطال روزه ثابت
فی طلب نبود ایشان در اول روز بوجوب صوم در چون واجب نبود در اول روز واجب نباشد در تمام روز

زیرا که صوم یوم واحد متجزی نیست در حق وجوب بشرط الا انکه فرق ثابت میان مسئله کودک و مسئله کافر
از جهت انکه اگر کودک نیت کرده صوم تطوع و در روز بلوغ قبل نصف نهار جایز افتد تطوع او و اگر کافر
نیت کرده صوم تطوع مادر روز اسلام جایز نیفتد تطوع او زیرا که کافر نیست از اهل تطوع قبل از اسلام
و کودک اهل تطوع است قبل از بلوغ و بعد از زوال و در روایت کرده شده است از ابی یوسف که جایز کرد تطوع
از کافر در مسلم گشت چنانکه جایز شمرد از کودک چون بالغ گشت کذا فی الهدایه و الکافی و بیکنید اظهر الروایت
قول العوام یعنی ثبوت فرق میان ایشان کذا فی المحیط السرخسی و علیه اکثر شارح کذا فی فتح القدیر و مولانا

الدرایه و البنایه شرح الهدایه و المحیط البرهانی **مسئله** فرق نیست در وجوب اساک بقیه روز و در عدم وجوب قضا
آن روز میان انکه موجود گردد اسلام او بلوغ قبل از زوال یا بعد از زوال یا قبل از دخول یا بعد از دخول بخلاف ما ذکر
از ائمه ثلاثه در صورت بلوغ صبی کودک بالغ شده باشد بسال یا بغیر آن و در اسلام که بالغ شود نزد ما

پسرک شبانه دختر که کذا فی البرجندی و شرح المنظومة و کشف الاسرار شرح المنار و در صورت که ان اسلام
آورد کافر اصلی یا مرتد که کذا فی البرجندی و کشف الاسرار ایضا **مسئله** آنچه گذشت بیان حکم اسلام و بلوغ در اثنای

کذا فی البدایه و الوقایه و کنز الدقائق و یکفی وجوب بهاک درحق مسافر مقید است بانکه قدوم نموده باشد
بعد از زوال یا قبل از زوال بعد از کامل نا انکه اگر قدوم نموده قبل از زوال و قبل از اکملی واجب شود بهر صوم
حقیقتاً در آنروز نیز انکه سفر شافی نوجوب صوم نیست کذا فی السراج الوهاج و یکفی اگر افطار کرد در آن
روز لازم نیاید کفارت بهر دو بسلسله قیام شبه مبیح گردد قیام نیست نفس مبیح یعنی عذر کذا فی البدایه و الحیط بی
و در آنچه قدوم مسافر نه قدوم مصر خویست فقط بلکه مراد آنست هر قدوم نموده باشد در موضوع که میخواهد و دخول وی
نا انکه اگر نیت کرد اقامت نصف شهر و دیگر مصر خود بعد از مضی نصف نهار شد حکم او مثل حکم قدوم در
خود کذا فی جامع الرموز این همه وقتی است هر قدوم مسافر در نهار رمضان لیکن باشد اما اگر قدوم کرد در نهار غیر
رمضان واجب نشد بهر دو اسک بقیه روز نیز بر که وجوب اسک مخصوص برمضان نیست چنانکه خواهد آمد
و یکفی اگر بود قدوم صوم او در غیر رمضان قبل از انصاف نهار پس نیت کرد صوم نفلی او ان روز صحیح
باشد صوم او نیز از انکه سفر شافی صحت شروع در صوم نیست کذا فی البحر الرائق و مخفی نماند که صحت صوم رمضان
و غیر آن به نیت روز از نه مقید است بانکه موجود نشده باشد از مبیحات شافی صوم بعد از فجر عمداً یا نسیاناً پس اگر
خود چیزی از نسیاناً بعد از فجر بود از ان نیت کرد صوم او صحیح باشد صوم او کذا فی التاتارخانیه و ذکر این مسئله
سابق در آنجا مناسب تر بود در اینجا بیشتر مذکور شد فصل اول در بیان نیت مفصلاً گذشته بود مسئله اگر مسافر گشت
در گذشت از سفر تا روز گذشته باشد بقدر نیت افطار مراد او پس او است که سفر مقدار مسافت نکند
روز بقیه لازم نیاید کفارت بهر دو اسک گذشته بقیه روز خود کذا فی خزانة الاکمل و مسائل متفرقه بعد کتاب
الصوم قدری از مسائل متفرقه بسفر در فصل سیوم از باب ششم ذکر نشده تعلیقاً گذشته بود نوع چهارم در بیان حکم حامل و مرضع
و غیر متعلق بدر حکم مرض است و بعد از واجب شد بقدر قضا، ما مضی نهاری نوع پنجم در بیان حکم حامل و مرضع
مسئله اگر حامل خود چیزی در اول نهار پس از ان مبیح شد او و یا ولد خود را ترسید یا باید روزه گیرد
بقیه روز خود کذا فی التاتارخانیه و همچنین اگر در ضعه خود چیزی در اول روز خود پس از ضع شده او یا ولد خود
را ترسید یا باید روزه گیرد

باب اسک بقیه روز برای عشیا و انتهی فائده ایضا در بیان انکه وجوب اسک بقیه روز در جمیع مسائل متقدمه

مخصوص ست باداء صوم و فقط مسئله در رفع القدیر در ادلهٔ کتاب الصوم آورده که اگر کسی شخص را

کسی خورد چیزی را بگمان انکه اسک کند در بقیه روز خود مکرر در شرح فروش کرده ست صوم او را بنوعی خورانیده

نجوانده قضا رمضان که اگر افطار کرده در سفر لازم نیاید بر و اسک بقیه روز انتهی و در معراج الدرایه شرح

هدایه گفته که بدرستی صوم رمضان واجب گشته ست در وقت بهار قضا، و صحت آن وقت دلیل بر اینکه ثابت

گشته ست بر ایمان نزوده فضیلت تا انکه واجب گشته ست قضا، حق او بصوم بر کسیکه اهلیت صوم

دارد با اسک بقیه یوم بر کسیکه عاجز شده از صوم انتهی فصل سیوم در ذکر انکه واجب میت را بر اولیاء

اسک بطریق تشبه بصائمان مسئله لازم نیست بر حائض و نفسا که اسک کنند بطریق تشبه قبل از طهارت

از حیض و نفاس و همچنین لازم نیست اسک بر مریض و مسافر قبل از زوال مرض و سفر زیرا که قیام

این اعذار مانع ست از وجوب صوم حتی اثنای آن پس لازم نباشد از وجوب تشبه کز انی الکافی و در ملتقی

و تاتارخانیه گفته جماع کرده اند علماء مذهب ما شافعی بر عدم وجوب تشبه بر حائض و نفسا در بعض

و مسافر قبل از زوال عذر ایشان انتهی مسئله واجب نیست تشبه بر حائض در روز ابتدا و حیض گذا نه

السراجیه فائده در بیان انکه هر که لازم نیست تشبه بر مریض یا مرد مرتد که اکل او بطریق خفیه شاید مسئله

در تقیه آورده که هر کسیکه واجب نیست تشبه بر مرد بلکه مباح و دانسته شده ست او را افطار رزا صحیح بعذر

پس او را فطر کردن بطریق خفیه مکروه که عذر افطار شاید پس حائض افطار کردن بطریق خفیه اشهر تر بر طریق جهر انتهی

و در نوادر الفقه در آورده که حائض بلاشک یه در ماه رمضان پیش مردمان طعام خوردن و همچنین مسافر را در شهر

و در بهجة الفتاوی از فخر الروایات و ستة الروایات و در بحر الرائق از نهایه نقل کرده ج جائز ست مر بعض

و مسافر را خوردن بطریق جهر انتهی و وجه توفیق میان این روایت و روایت سابقه آنست که مجوز مذهبا

نزدیک نیکه الطلاع و دانسته باشند مریض و مسافر ایشان نه نزد دیگران ملفقند کرد والله تعالی اعلم باب

سوم در ذکر جمیع اقسام صیام علی الکمال والتمام و این باب مشتمل ست بر نه فصل فصل اول در بیان تقسیم

صیام بیکه لازم ست تتابع میان ایشان مسئله در سراج وهاج شرح قدوری آورده که بدانکه جنس صیام

بگاهی بازده نوع ست هشت نوع از زمان نه گردانیده اند و در قرآن کریم و سه دیگر مذکور نشده اند و در قرآن

یکی هشت گشته آنرا به سنت اما آن هشت نوع که مذکور نشده اند در قرآن زمان چهار نوع متتابع انه و

و چهار دیگر صائم مخیرست اگر خواهد تتابع کند و اگر خواهد تفریق نماید اما آن چهار نوع که متتابع اند

مذکور نشده اند در قرآن پس یکی از آنها صوم رمضان ست که واجب گشته ست متتابع نیز اگر نذر بوجهی

خواهش نه کرد فمن شهد منکم الشهر فلیصمه یعنی هر که حاضر شود در زمان شهر ٥ پس کور روزه باید آن شهر ٥

در شهر متتابع ست از جهت تتابع ایام و دویم صوم کفارت ظهار ست که فرمود او سبحانه تعالی فمن لم یجد

فصیام شهرین متتابعین سیوم صوم یمین ست که واجب گشته ست متتابع نیز دانا زیرا که فرمود

فصیام شهرین متتابعین چهارم صوم قتل ست که فرمود او سبحانه تعالی فمن لم یجد فصیام شهرین

حضرت حق همچنان که فمن لم یجد فصیام ثلثة ایام فرانگذ عبد الله بن مسعود در قرأت خود که متتابعات

پس اقتدا کردیم ما بو بر شرط کردیم تتابع ٥ خلافا لثالث فرع چهارم صوم کفارت قتل ست چه فرمود او

سبحانه و تعالی و در من لم یجد فصیام شهرین متتابعین و اما آن چهار نوع دیگر که نذکور نشده اند در قرآن

اصائم مخیرست در رعایت تتابع میان آن پس یکی از آنها صوم قضا رمضان ست که فرمود او سبحانه

و تعالی و در کر که فعدة من ایام اخر اطلاق کرد او تعالی و در تقیید نفرمود متتابع پس جایز ست بر اطلاق

خود دویم صوم نذر مطلق ست که فرمود او سبحانه و تعالی و در کر که فعدته من صیام پس ذکر کرد او اطلاق و

نذر ما گفته تتابع ٥ پس جایز ست بر اطلاق خود سیوم صوم تمتع ست چه فرمود حق سبحانه و تعالی و در کر فصیام ثلثة ایام

فی الحج و سبعة اذا رجعتم پس اطلاق کرد آنرا و ذکر نکرد تتابع ٥ چهارم صوم جزا صید ست قال الله تعالی

لیذوق وبال امره عفا الله عما سلف و من عاد فینتقم الله منه و در کر فجزاء مثل ما قتل من النعم یحکم

او عدل ذالک صیاما ذکر کرد او ٥ نیز بطریق اطلاق و دانا آن ست که نوع دیگر هم که نذکر شده اند در قرآن بگاه

نذر گشته اند بر هشت یکی از آنها صوم کفارت افطار ست که ثابت گشته ست متتابع نیز زیرا که فرمود حضرت

صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در حدیث اعرابیه که قسم شهرین متتابعین دویم صوم تطوع است که ثابت
گشته است بحدیث چه روایت کرده شده است که بود عادت شریف آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم
که چون در آمد در خانه بعض ازواج طاهرات خود کفتی که اهل حکم ما نیستی آیا هست با شما طعامی
پس اگر گفتند که نیست فرمود که من صائمون یعنی ما روزه میداریم سیویم صوم نذر هست
واجب نشده است بدلالت قرآن وحدیث اما قرآن پس قوله تعالی ولیوفوا نذورهم واما حدیث پس قول
آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که فرمود من نذر ان یطیع الله فلیطعه ومن نذر ان یعصی الله
فلا یعصه و صوم نذر بر دو وجه بیست یکی معین دویم مطلق اما معین آنست که بگوید که خدای تعالی
راست برمن صوم شهر معین یا صوم ایام معین پس لازم آید بر وی تتابع در ین صیام برابر است
که ذکر کرده شده باشد در تتابع صوم یا ذکر نکرده باشد اومر و ذکر افطار کرد در هر روز صوم نذر معین قضا
کند آن روز مر و دیگر روز سه گیرد و اما مطلق پس حکم او آنست که اگر ذکر کرده شده است تتابع صوم در لازم
شود تتابع و همچنین اگر نیت تتابع کرد در در لازم شود تتابع تا آنکه اگر افطار کرد روز سیم از ان
سر گیرد دهمه مر و دیگر اگر نکرد تتابع را و نیت هم نکرد و او را پس خیر است اگر خواهد تتابع کند و اگر خواهد
تفریق کند و باید دانست که هر صیام که واجب کرده است انها را حاجی سبعی نه وقتی بطریق تتابع چنانکه
کفارت ظهار و کفارت قتل و کفارت یمین پس اگر افطار کرد در آنها روزی بلا بعذر سر لازم آید بر وی
استیناف یعنی ازسر گرفتن و همین نیت حکم کفارت افطار نیز زیرا که آن مثل کفارت ظهار است و
همچنین نیت حکم صیامیکه واجب کرده است آنها مر صائم بر نفس خود بطریق تتابع و دنباله دادن مر ان را
و دنباله طلبیدن هر روز عید و در در ایام عذر خیض هر آن عذر نیست و لازم نیست بر حائض که متصل کند
بقیه ایام خود همین حکم است اگر ایجاب کرد بر نفس خود صوم سه تتابع را و اگر افطار کرد در
هر روز عیدین پس ان عذر باشد همچو حیض انتهی عبارة السراج الوهاج بلفظها ونقل کردیم ازو اتباعا بها و لله

اشغال آن هر دو اند کثیره مسئله در بحر الرائق آورده که بدانکه صیامات لازمه بسیار و نوع اند هفت
نوع ازان واجبست بتتابع در آنها و آن اینست صوم رمضان و کفارت قتل و کفارت ظهار و کفارت
یمین و کفارت افطار در رمضان و صوم نذر معین و صوم یمین معین و شش نوع دیگر واجبست
بتتابع در آنها و آن اینست صوم قضاء رمضان و صوم متعه و صوم کفارت حلق و صوم جزا صید و صوم
نذر غیر معین و صوم یمین غیر معین چنانکه گفت والله که شش روزه خواهم گرفت یکماه پس اگر افطار
کرد روز سیم در صیام واجبه التتابع آیا لازم آید بر وی استیناف یا نه پس میگوییم که بر صورتیکه اگر کرده
شده است در نیت تتابع بواسطه فصل و آن صوم هست شرط باشد تتابع را در وی بصورتیکه اگر کرده شده است
در نیت تتابع بواسطه وقت پس فوت آن وقت استقاط کند تتابع را اگر چه باقی ماند آن فصل واجب قضاءً
مثال الاول صوم کفارت قتل و کفارت ظهار و کفارت یمین و کفارت افطار است و امثال کرده شود آنها
نذر غیر معین را وقتی که ذکر کرد تتابع را و نیت هم کرد و او را در در وقت ثانی صوم رمضان و صوم نذر معین
و صوم یمین معین است انتهی عبارة البحر الرائق مسئله در محیط برهانی در کتاب الصوم گفته که اگر شخص گفت
که خدای تعالی راست برمن که روزه بدارم شهری متتابع و نیت نکرد شهری معین و پس شروع کرد
در صوم شهری و افطار کرد روز سیم روز سیم لازم آید استیناف بر وی و اگر تعیین کرد آن شهر و گفت که
خدای تعالی راست برمن که روزه بدارم این شهر متتابع پس افطار کرد روز سیم از ان شهر لازم نیاید
استیناف بر وی زیرا که لازم آید او را استیناف در فصل ثانی دافع شود جمیع صوم یا اکثر آن در غیر وقتی
که افساد کرده شده است نذر را بسوی آن و نیست اینچنین در فصل اول چه در شهر معین بود انتهی باقی
الخلاصة الرباني در محیط سرخسی در کتاب الصوم آورده که اگر نذر کرد شخص صوم شهر معین را و شرط کرد تتابع را
اگر پس افطار کرد روز سیم از ان واجب باید استیناف بر وی زیرا که شرط شد تتابع در شهر معین نفوت
انتهی باقی محیط سرخسی و در تبیین شرح کنز آورده که چون نذر تعیین کرد وقت را با یکدیگر ایجاب کرد جمیع صوم

شهری معین یا ایام معینه لازم آید بر هر که روزه دارد متتابع بواسطه بجا درت ایام پس اگر روزه دارد
متتابع نیکو گردد شهر و اگر قرائن کرد روزها واجب نباید بر هر استیناف و لازم آید بر هر قضا و هچو افطار کرده
مثلاً نیکو گردد شهر و اگر نکرد شهر دوراز برای آنکه چون متتابع در شهر معین انتهی ما نع
جاریست که دگر گردد شهر تتابع سوا و ذکر نکرد شهر دوراز برای آنکه چون متتابع در شهر معین انتهی ما نع
البتعیین و لیکن در فتح القدیر در کتاب الایمان و در بحر الرائق و نهر الفائق و در باب ظهار نقل کرده که اگر متتابع در شهر
متتابع در شهر معین فوت نیست بلکه مفسد است و عبارت آن رساله کتاب اینست که بدرستی بر تقدیر که شرط
کرده شد و در متتابع را تعیین کرده باشد اگر افطار کرد در روز دیگر یا باطل کرد و یا قبل آموزد
ولازم آید بر هر استیناف چنانکه صوم نذر که شرط کرده شده است و در متتابع را خواهد نذر معین باشد خواه نذر
مطلق بخلاف نذر معین که قبل از شهر اول متتابع چنانکه گفت صوم نذر بدرستی برنی صوم شهر واجب
شده اگر بدرستی متتابع کرده باشد در غیر این صورت باطل گردد بلکه لازم
آید قضا همین یکروز فقط زیرا که این زیادت بر رمضان و حکم رمضان همین است انتهی عبارة الفتح و
الجوهر النیره مسئله در محیط برهانی آورده که اگر گفت شخصی که فدای تو باد یک ماه روزه بدارم شهر
پس گرفت کرد هشت شهر معین یا نه چنانکه نیت کرد صوم واجب یا شعبان یا نه آن را پس افطار کرد
روزی یا روزها در آید بر قضا، آن روز نیست بر هر استیناف جمیع صیام و اگر نیت کرد شهر غیر معین
را پس نیست صحیح نیت کرده شهر هلالی یا ایام پس بر کدام نیت که کرد روزها صحیح باشد نیت او
پس بعد ازان اگر نیت نکرده است متتابع لازم نخواهد بود روزه دار و متتابع او اگر خواهد متفرق و اگر نیت
کرده است متتابع پس شروع کرد در صوم شهر و افطار کرد روز سی ام ازان لازم آید بر هر استیناف چنانکه لازم آید
در صورت تصریح بر متتابع انتهی عبارة المحیط ایضاً مسئله در کرده است علاء عثمان بن ابراهیم در شهر جامع
کبیر که اگر نذر کرد که شخصی بر خود که روزه دار در شهر متتابع لازم آید بر هر صوم شهر بصفت متتابع پس اگر نیت
کرده بود خود شهری معین بنظر کرده شود اگر نیت کرده است از استعمال بکلام خود صحیح شود نیت او بلیک اگر

نیت کرده است محتمل کلام خود را زیرا که سال سنگر احتمال سیزده معین را دارد اگر نیت کرده است فصل میان
کلام او و میان این نیت معتبر باشد این نیت زیرا که چون او نیت کرده تعیین را متصل بنذر پس آن
نذر مطلق باشد پس بتعیین شهر بعد از تعیین بود پس مقبول نباشد انتهی عبارة الفتح که بقیه مسائل متعلقه بذکر
متتابع در صیام و فصل سیوم از فصل پنجم از باب یازدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی تمام شد متتابع در میان اگر افطار کرد
حیض در زمان یا در صیام واجب التتابع یا لازم آید بر هر استیناف صوم یا نه اما صوم رمضان و شفر عاد
کرده صوم واجب التتابع یا صوم رمضان نیست و یا صوم نذر و یا صوم نذر کفارت و اما صوم رمضان پس ظاهر
است که چون حیض دید زنی در اثنا آن لازم نباشد بر وی قضا ایام حیض فقط شرط نیست تتابع در قضا و آن
و اما صوم نذر پس بدانکه اگر زنی نذر کرد صیام ایام سه روز شرط کرد در وی تتابع یا نیت کرد او را پس اگر
نذر کرده شد آن زن صوم مقدار مدت شهر را و ظهر او بحسب عادت خود مقدار شهر را اکثر از ان بجا آرد پس آن
زن حائض گشت در میان آن ظهر یا در آخر آن بر حقیقتی که بانی شود میان حیض او مقدار سه روز لازم شود
بر او استیناف جمیع صیام و اگر ظهر آن زن بحسب عادت خود کمتر از شهر میباشد پس او قضا کند ایام حیض
را فقط و اگر نذر کرده شد آن زن صوم مقدار مدت ده روز یا کمتر ازان پس حائض گشت در میان مدت صوم
استیناف کند آن زن صیام را لازم که او فارغ خواهد شد بر صیام ده روز بغیر حیض که ذاتی است راجع الوجاح و مسئله
واضحه المعنی شرح مقدمه اخیر از زیادات و رضا بحضور آورده که این وقتی است که زن نذر کرده شد بصوم شهر
معین اما اگر نذر کرده بود بصوم شهر معین پس حائض گشت در وی لازم نیاید استیناف بر آن زن فلا قضا
کند ایام حیض و فقط انتهی ما فی الضیا یعنی برابر است که ظهر او کمتر از شهر باشد یا اکثر ازان کما لا یخفی مسئله
پس اوزده در این دو ماه سی و قضا کند ایام حیض انتهی و صحت ضیا بحضور شرح مقدمه غنیه که این وقتی
است که ظهر آن زن کمتر باشد از دو ماه در عادت حیض و اگر باشد ظهر او در عادت مقدار دو ماه یا زیاده ازان

پس او روزه دارد در اول ظهر خود تا بگذرد نه بهر دو ماه بغیر حیض چنانکه پیشتر گذشت انتهی شارح المقدمة و
فاکهٔ کلام آنست که نذر کرده بود بصوم دو ماه و بوعادت طهر او دو ماه یا زیاده از آن پس حیض دیده
در اثنا، صیام واجب گردد بهر استیناف و شاید که این مخصوص باشد بصوم نذر یا در صوم کفارت پس ذکر کرده
ست در قنیه که هر زنی که واجب است بر هر صوم دو ماه از کفارت و عادة آن زنی در ظهر مقدار مدت دو ماه
یا اکثر از آن پس حیض او قطع نکند تابع سال نیز است انتهی و الله تعالی اعلم **اما صوم کفارت**
پس سائل آن شرح بتفصیل در فصل دویم و فصل پنجم ازباب سیزدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی **فصل دویم در**
بیان حکم صوم تطوع و جائی جواز افطار در صوم بغیر عذر یا بغیر آن لازم نیکرد صوم نفل بشروع تا آنکه اگر افساد
کرد او را بعد از شروع لازم آید قضا بر صرکه ذا فی البدایه و الکافی و فرق قائمیت در وجوب
افساد کرد آن لازم آید بر قضا نزد ما خلافا للشافعی فرقی المسلمین کذا فی البدایه و الکافی و فرق قائمیت در وجوب
قضا، صوم تطوع نزد میان آنکه حاصل گشته باشد افطار بقصد صائم یا بغیر آن و بهذا در نهایه شرح هدایه
گفته قضا، صوم بعد از افساد واجب است بر اربعه که حاصل گشته باشد افساد بصنع او یا بغیر صنع او تا آنکه
اگر افطار کند بعذر حیض یا نفاس لازم نیاید قضا و این ما لا خلاف فیه کذا فی المحیط و غیره و صاحب
عنایه شرح الهدایه گفته که مسئله بود از تطوع واجب آید بر وی قضا، آن بر قول اصح کذا فی خانیه شیخ الاسلام
و فخر الاسلام گفته زیاده که مسئله بود از تطوع واجب آید بر وی قضا، آن بر قول اصح کذا فی خانیه شیخ الاسلام
عنایه شرح الهدایه **مسئله** آنچه پیشتر گذشت از وجوب قضا، صوم تطوع و صلوة تطوع به افساد
بعد از شروع آن وقتی است که شروع کرده باشد در آنها قصد اما اگر شروع کرد در صوم یا صلوة بگمان آنکه واجب
ست بر او پس ظاهر گشت که آن واجب نبود بر او پس این واقع شود از تطوع و در حق آنست که اتمام کند
او را و نیکه لازم نیاید بر او بعد از تمام آن قضا، تا آنکه اگر افساد کند واجب نیاید بر او بعد از تمام قضا، آن کذا فی المحیط و غیره و صاحب
هدایه و نیکه صوم تطوع نیز بر خود لازم نیست آن صوم بر او لازم نیست و در وجوب
اداء و در آن حال اگر افطار کرد بعذر و بغیر عذر قضا، نیز بر او لازم نیست و الله تعالی اعلم **اما صوم کفارت**
پس سائل آن شرح بتفصیل در فصل دویم و فصل پنجم ازباب سیزدهم خواهد آمد ان شاء الله تعالی **فصل دویم در**
بیان حکم صوم تطوع و جائی جواز افطار در صوم بغیر عذر یا بغیر آن لازم نیکرد صوم نفل بشروع تا آنکه اگر افساد
کرد او را بعد از شروع لازم آید قضا بر صرکه ذا فی البدایه و الکافی و فرق قائمیت در وجوب
افساد کرد آن لازم آید بر قضا نزد ما خلافا للشافعی فرقی المسلمین کذا فی البدایه و الکافی و فرق قائمیت در وجوب
قضا، صوم تطوع نزد میان آنکه حاصل گشته باشد افطار بقصد صائم یا بغیر آن و بهذا در نهایه شرح هدایه
گفته قضا، صوم بعد از افساد واجب است بر اربعه که حاصل گشته باشد افساد بصنع او یا بغیر صنع او تا آنکه
اگر افطار کند بعذر حیض یا نفاس لازم نیاید قضا و این ما لا خلاف فیه کذا فی المحیط و غیره و صاحب
عنایه شرح الهدایه **مسئله** آنچه پیشتر گذشت از وجوب قضا، صوم تطوع و صلوة تطوع به افساد
بعد از شروع آن وقتی است که شروع کرده باشد در آنها قصد اما اگر شروع کرد در صوم یا صلوة بگمان آنکه واجب
ست بر او پس ظاهر گشت که آن واجب نبود بر او پس این واقع شود از تطوع و در حق آنست که اتمام کند
او را و نیکه لازم نیاید بر او بعد از تمام آن قضا، تا آنکه اگر افساد کند واجب نیاید بر او بعد از تمام قضا، آن کذا فی المحیط و غیره و صاحب
هدایه و نیکه صوم تطوع نیز بر خود لازم نیست آن صوم بر او لازم نیست و در وجوب
اداء و در آن حال اگر افطار کرد بعذر و بغیر عذر قضا، نیز بر او لازم نیست و الله تعالی اعلم

کذا فی الخلاصة و التاتارخانیه و البحر الرائق **مسئله** آنچه پیشتر گذشت که لازم گردد صوم نفل بشروع آن وقتی است
که شروع کرده باشد او را در غیر ایام منهیه پس اگر شروع کرد صوم را در ایام منهیه بغیر نذر پس افطار کرد آنرا واجب
نیاید بر وی قضا، آن نزد ابی حنیفه رح خلافا لصاحبین و در ایام منهیه بنج روز اند یکی روز عید
فطر دویم روز عید اضحی و سه روز بعد از دو روز تشریق کذا فی شرح الوقایه و تشریق کردن بغیر عذر نذر از جهت آنکه گرد نذر
کرا شخصی بر خود بصوم ایام منهیه پس شروع کرد در صوم پس افطار کرد لازم آید بر وی قضا، آن چنانکه ذکر این مسئله
گذشت جائز است افطار صوم نفل بی عذر و بی علت و مکروه است افطار بی عذر و علت و بعذر و علت جائز نیست
و کسی که شروع کرده است در صوم تطوع که افطار کند بغیر عذر نزد ما خلافا للشافعی آن ابطال عمل است و در همسکه نهی کرده
شده است از آن قال الله تعالی و لا تبطلوا اعمالکم و اگر عذر مرتفع نباشد مباح باشد افطار او را نزد ما خلافا
جائز است افطار بعذر در صوم نفل پس جائز باشد در تطوع بطریق اولی و لازم نباشد قضا بر وی کذا فی شرح الوقایه
و فی خزانة الاکمل و فی الخلاصة و البحر الرائق و النهر الفائق و تاتارخانیه و غیرها **مسئله** آنچه گذشت از عدم جواز افطار در صوم تطوع بغیر عذر همین است ظاهر الروایه نزد ابی حنیفه رح
کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و النهر الفائق و تبیین الکنز و همو اصح کذا فی المحیط و همو
ناخوذ کذا فی شرح ابی المکارم و همو مختار الوقایه نقل عن الکافی و روایت دیگر از ابی حنیفه آنست که جائز
است قضا، صوم تطوع علی افطار بغیر عذر و چون افطار کرد واجب آید قضا، آن و همین روایت مذکور است در منتقی
و اختیار نیز و اختیار کرده صاحب هدایه و صاحب مجمع البحرین و صاحب ملتقی الابحر و صاحب
ملتقی الابحر و صاحب نقایه و صاحب اصلاح و صاحب اختیار و صاحب وقایه و صاحب مختار و صاحب
وقایه و صاحب نقایه و صاحب اصلاح و صاحب اختیار

آنست که ضیافت عذر است صبح افطار در صوم تطوع بسبب آنچه روایت کرده شده است که پدر بعضی بود پیغمبر خدا
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم را در ضیافت و فرزند اصاغر پس امتناع کرد شیخ از خوردن در آن ضیافت و گفت
که من صائم پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم مر او را که بخور و صائم شو روز دیگر
پس صائم شد پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم مر او را که بخور و صائم شو روز دیگر
کسی او را پس تو افطار کن این صوم تطوع است و قضا بکن روزی دیگر و در مکان او آنچه عبارت الکافی و این حدیث در کافی
مذکور نمی‌شود است روایت کرده است او را ابو داود و دار قطنی نزد یا سعید غدر در روایت کرده است او را دار قطنی
در جایی دیگر رضی الله تعالی عنهما کذا فی العینی شرح الهدایه و تابع انظر حاشیه الدر شرح الغرر و علامه ابو المکارم در
شرح منتقی در آنجا که ذکر نمود حدیث مذکور را روایت کرده شده است از پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که
شیخ کبیر افطار کند هر گاه بخواهد و مسلم نوشته شود در دیوان او ثواب دو هزار روزه تهجد و صدقه در مضمرات
تفاریق قدوری حاصل کلام آنست که ضیافت عذر است در صوم تطوع و هو الاظهر کذا فی المبسوط
والعینی والنهایه و معراج الدرایه والعینی شرح الهدایه و هو الصحیح کذا فی شرح الجامع الصغیر للقاضی خان
و ذکر الحکام الحلوة و صحح المولی المحقق نذ قاده کذا فی البحر الرائق و هو المراد من اطلاق حنیفه و ابی یوسف و محمد
کذا فی المجتبی و ذکر کرده اند شیخ متأخرین در مسئله ضیافت تفصیل و بر دو وجه وجه اول آنکه گفته که نظر
کند ضیف در پس اگر باشد صاحب طعام قوت کسیکه راضی شود بحضور او و ستاند بر تمکن و بترک افطار پس
افطار کند و اگر نباشد که او ستاند در خواطر شد بترک افطار پس افطار کند قضیه و قضا کند او و هو ا
التفصیل هو الصحیح من المذهب کذا فی المحیط البرهانی و الفتاوی البرهانیه و در تاتارخانیه و المجتبی شرح القدوری
و معراج الدرایه و العینی شرح الهدایه و منیة المصلی و غنیة المستملی و نور الایضاح و در مضمرات و تاتارخانیه
و شرح الوالکام بر منتقی و قاضیخان حسب نقل نموده چنین یافته که خوبتر و نیکوتر آنست که مضیف صاحب دعوت
بصوم خود و طلب کند از مدعو افطار را پس اگر نکند ردد او را و صاحب دعوت و ستاند در کرد و صوم افطار او را
آنکه افطار کند و اجر صوم نیز مر او را باشد و وجه دوم آنکه گفته است شیخ ابو الیسر

الائمه علوطی رحمه الله تعالی که احسن اقاویل در این باب آنست که در کرام اعتماد و نخته باشد صائم از نفس خود
بر رضای آن صوم پس افطار کند بار سر فرح او ذی از برادر مسلم خود و اگر اعتماد نخته باشد از نفس خود و قضا
آن افطار نکند اگرچه بشنید و ترک افطار را به اسلم کذا فی المحیط البرهانی و اذا تاتارخانیه و المجتبی و مختصر خانیه
که چون عذر دانسته شد ضیافت و صوم تطوع برابر رضا برادر مسلم است و اگر افطار نکند رضیاتش
بر دل ثبوت نفس خود مکروه نیست باشد صریح بذلک فی الفاتر تاتارخانیه تطلق علی نظیره مسئله چون
گفتیم که ضیافت عذر است در تطوع پس عذر باشد آن در حق ضیف و مضیف کذا فی شرح الوقایه و شرح
منتقی الوقایه یفتح ابواب المکارم و الدرر شرح الغرر و البحر الرائق و النهر الفائق و تنویر الابصار شرح منح الغفار و
را آنست که جایز است مر هیچ یک را ازایشان افطار صوم حتی تا در بیکدیگر کذا فی الایضاح شرح الاصلاح
این کمال باشد مسئله در محیط برهانی و ذخیره و تاتارخانیه و تجنیس و مزید و معراج الدرایه و عینی و رد شرح هدایه
آورده که چیز یکه گذشت از جواز افطار در تطوع بعذر ضیافت آنگاه وقتی است که افطار قبل از زوال
باشد و اما بعد از زوال پس افطار نکند مگر اینکه باشد در ترک افطار عقوق بوالدین یا بیکی ازایشان انتهی و ظاهر
عبارات این کتب آنست که اختلافی نباشد بر ظاهر الروایه در عدم جواز افطار بعد از زوال و لیکن در مرفع
الغدر دیگر الی تصریح کرده است بثبوت اختلاف در در و عبارت ایشان آنست که اختلاف کرده اند
مشایخ بر ظاهر الروایه در آنکه ضیافت عذر است یا نه بعضی گفته اند که نعم و بعضی گفته اند که لا و بعضی گفته اند
که اگر قبل از زوال و نه بعد از زوال و نه بعد از مر که باشد و ترک افطار بعد از زوال عقوق باعث والوالدین تخلاف
بعد الزوال بعضی عبارتها مسئله این همه وقتی گذشت از جواز افطار بعذر ضیافت آن مخصوص بصوم
تطوع است و اما در صیام مفروضه و واجب پس جایز نیست افطار بر ارباب ضیافت کذا فی الذخیره و المحیط البرهانی
الا فی شرح القدوری و العینی شرح الهدایه و یکی روایت کرده است بشر از ابی یوسف رحمه الله تعالی جایز
است صیام او در صوم فطر و نذر و قضاء رمضان و تطوع و صوم جزاء الصید و صوم متعه بر بعد از اهلال

افطار کند روزهٔ او روزه دار دیگر و ذر مکان او بخلاف صوم رمضان که جایز نیست افطار دیگری را

الفقیه و مصباح الزاد و المبتدی و شرح البدایه مسئله اگر کسی خود و شخص بطلان زوجه خود که افطار کنند فلان

روز پس اگر فلان روزه نفل داشته است باید هر دو افطار کنند برادر حق برادر و خواهر حق خواهر دیگر روزه

نگیرد و اگر نفل نداشته باشد روزه نفل داشته است باید هر دو افطار کنند برادر حق برادر و خواهر حق خواهر دیگر روزه

ب

که هر که روزه دارد سه روز از اول شبان و سه روز از وسط آن و سه روز از آخر آن بنویسد
خدا تعالی برای او اجر بهشت و بخشید و گوید که عبادت کرده بتمام مرضات الله تعالی را مدت یکسال و اگر بمیرد
در این ایام مرد شهید بشمار و آنچنین عبادت کند الجاد و **مسئله** مستحب است صوم ایام بیض و آن سیزدهم
و چهاردهم و پانزدهم از ماه زیرا که روایت کرده شده است از حضرت ابن عباس رضی الله تعالی
عنهما که کفت صوم این ایام صوم بغیر قریشی است صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که او روزه میداشتی
در این روزها از هر ماهی و میفرمود که این صیام دهر است و بعضی از روزهم مکروه میدانند صوم بیض را
برای خوف توقیت و احاق بواجب کذائی فقاد قافیفان و صاحب فتح القدیر میان این دو روایت
روایت توفیق نموده و گفته که مستحب است صوم ایام بیض مادام که کجانی نرده نشود احاق او را بواجب
انتهی و در بیان شرح مواهب الرحمن گفته که روایت کرده است نسائی از حضرت ابن عباس
رضی الله تعالی عنهما که گفت بود بغیر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که افطار نمیکرد در ایام بیض ابدا و
سفره در حضر انتهی و در کنز الجاد و زریا بیض نقل نموده که روایت کرده شده است از حضرت ابی ذر غفاری
رضی الله تعالی عنه که گفت فرمود بغیر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که افطار نمیکرد در ایام بیض ابدا و هر کسی که
روزه دارد در هر ماه هر روز پس آن صیام دهر است پس نازل کرد حق سبحانه و تعالی در کتاب خود تصدیق
این قول بقوله من جاء بالحسنة فله عشر امثالها پس هر یک روز مثل ده روز
باشد انتهی مافی منح الجاد و در فتاوی سفرقند یزدهم رکفته که مستحب است صوم سه روز از هر ماه بالرغم
سفرقند باشد انتهی و در فتح القدیر آورده که مندوب است صوم سه روز از هر ماه و مندوب بودن آنها
سیزدهم چهاردهم پانزدهم انتهی **فائدة در بیان وجه تسمیه ایام بیض به بیض** بدانکه بیض جمع ابیض
است یعنی سفید و تسمیه کرده شده است این ایام بیض یا باعتبار حذف مضاف یعنی ایام شهار البیضه
زیرا که ماه تاب باقی میماند در این شبها از اول شب تا آخر آن و اکثر پس ایام نفس خود بهم سفید اند و باید

دانست که در لیالی تمام شهر را در لسان عرب و ده نامهست در هر سه شب یک از آنها باسمی مسمی پس
شب اول را غرر گویند بضم غین معجمه و فتح راء مهمله اولی زیرا که غرر بهر چیز یعنی اول او است در سه شب
دیگر را نفل گویند بضم نون و فتح فاء و زیر اکه ایشها را نافله بمعنی زیاده را نافله را خوانند و سه شب
دیگر را تسع گویند از جهة انکه آخر آنها لیل تاسع ست و سه شب دیگر را عشر نامند از جهة انکه اول
آنها لیل عاشر ست و سه شب دیگر بیض نامند و کر آنها بیضه کذشت و سه شب دیگر را کهل نامند
بیض در ع نامند از جهت انکه سیاه باشد اوائل آنها و سفید باشد بقیه آنها عرب کویند
کهرة لیلة در عا یعنی این شبی ست که طالع میکردد ماهتاب او در دیک صبح و سه شب دیگر را متصل
از هدع ظلم خوانند و سه شب دیگر را که متصل ظلم اند حنادس خوانند بواسطه تاریکی آنها و
حنادس جمع حندس ست بکسر حاء مهمله بمعنی شب تاریک و سه شب دیگر را دآدی کویند بروزن سلام
زیرا که آنها لقایا یا شهر اند و سه شب اخیر را محاق کویند بواسطه امتحاق قمر در آنها و اول نهار کل
و لک بن سوارج الدرایه و بعضه من اقاموس و در فتاوی ظهیریه ذکر کرده ست دهیر دیگر سه در تسمیه ایام بیض
بدین نهج کفته شده چون حضرت آدم صلوات الله و سلامه علیه روزه داشت این سه روز را پس قبول کرده
شد توبه او را و سفید کشت بدن او بعد از انکه سیاه شده بود پس تسمیه کردند این روزها را بایام بیض
انتهی **مسئله** مستحب ست صوم روز دوشنبه و پنجشنبه از جهت انکه فرمود بغیر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم
که اعمال بنی آدم در روز دوشنبه و پنج شنبه پس دوست میدارم که عرض کرده شود اعمال من
بر من و کار کرده میشود

که مکروه است و اکثر علماء بر انند که مکروه نیست بلکه مستحب است بر خلاف آنکه مراین ایام را فضیلتی نیست
پس مستحب باشد تعظیم آنها بصوم و اما آنچه مکروه است شنبه است صوم روز شنبه و یا انفراد پس بواسطه
تشبیه است به یهود و آن موجود نیست درین صیامات کذا فی الجواهر الناقی و در سراج وهاج آورده
که آنا مکروه است صوم روز دوشنبه و صوم روز یکشنبه یعنی بطریق انفراد و بعضی علماء گفته اند که مکروه است
و بعضی گفته اند که مکروه نباشد وقتی که قصد کنند بآن تعظیم این هر دو روز و از جهت آنکه یهود تعظیم
میکنند روز شنبه را و نصاری تعظیم میکنند روز یکشنبه و از همین جهت مسئله مستحب است صوم روز پنجشنبه
و روز جمعه و روز شنبه از سر شهر حرام و اشهر حرم چهار اند سه از آنها متصل اند ذو القعدة و ذو الحجة و محرم
یکی جدا است و آن رجب است کذا فی السراج الوهاج مسئله در احیاء العلوم در ذکر ایام و لیالی فاضله
آورده که در خبر نیز اصلح الله تعالی علیه و آله وسلم هر روز روزه دارد بهشت و هفتم از شهر رجب بنوبه
فدا نثار او صیام شصت ماه را کذا فی کنز العباد مسئله مستحب است صوم نه روز از اول ذو الحجه
کذا فی السراج الوهاج پس اگر واقع شد شک در روز که آن روز عرفه است یا روز نحر است پس افضل
در هر صوم است کذا فی الخلاصه مسئله صوم عرفه غیر حاج راستحب است و همچنین حاج را وقتی که
ضعیف کند صوم او سه از وقوف و دعوات و اگر ضعیف نکند صوم او سه از انها پس مستحب ترک
اوست و بعضی گویند که مکروه است مراد از کراهة تنزیهه و همین است حکم صوم ترویه یعنی روز هشم از
ذی الحجه نیز اگر صوم در دو عاجز خواهد کرد صائم سه از اعمال حج کذا فی فتح القدیر مسئله مندوب است
صوم ایام تشریق که سه روز اند بعد از روز عید قربان و آنها روز یازدهم و دوازدهم و سیزدهم ذی الحجه
و بعضی گفته اند که صوم در سبیل تحریم است و بعضی گفته اند که در سبیل تنزیه است و بعضی گفته اند که صوم حرام است در
یکی از دو روز اول و بعضی گفته اند که صوم در روز اول حرام است و در روز دوم مکروه تحریما و در روز سوم
مکروه تنزیها و این قول اصح است کذا فی خزانة المفتین و الفتاوی و در الظهیریة و در
اتحاف غایته کرم آنکه ضعیف نکنند او سه از اوراد و اسائر عبادات آنکه مکروه نباشد کما فی صوم عرفه و الترویه
مسئله مکروه است صوم در طریق مکه زیرا که او ضعیف خواهد کرد او سه کذا فی شرح الکنز لابن ملک
باشد مسئله مکروه است صوم صمت یعنی روزه سکوت زیرا که آن صوم مجوس است و صوم صمت آنست که

روزه دارد و کلام نکند بر خود علام را بگوید با یه که تکلم کنند با هر خیر و به حاجت خود اگر داع شود کذا
فی فتح القدیر و در بدائع گفته هر صوم صمت آنست که امساک کنند از طعام و از کلام مطلقا کذا فی الجواهر الناقی
و علامه ابو المکارم در شرح مختصر وقایه آورده که صوم صمت مکروه است وقتی هر چه مطلقا کند او را قربت فانا
صمت جایز است پس مکروه باشد انتهی مسئله مکروه است صوم دهر از جهت انکه او ضعیف خواهد کرد صائم
را باز از جهت انکه صوم طبع خواهد کشت او سه و صیتی عبادت به خلاف عادة است و افضل صیام داود
علیه السلام که روزه دارد در یکروز و افطار کند در روز دیگر کذا فی فتح القدیر و در خلاصه آورده که صوم دهر مکروه
و قتی است هر روزه در سال تمام و افطار نکنند در ایام منهیه و اما اگر افطار کرد در ایام منهیه پس مکروه نیست
یکی نهی است از صوم روزه دارد در یکروز

پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم چه شما روزه وصال دارید گفتند یا رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم تو
میدارد روزه وصال و فرمود کدام یکی از شما چو بوسی که پروردگار من مرا خورانده مرا در شب دی
قوت نمیدارد در کذا فی الغنیة والظهیریة والصغیری **مسئله** روزه در شش روز متتابع در ماه شوال
بعد از عید فطر مختلف فیه است بعضی گفته اند که مکروه است و بعضی گفته اند که مکروه نیست و چه کراهت تنزیهی است
یا کراهت دیگر است که بر سبیل فصل حاصل نشده است بر ذوق و اما اگر تفریق کرد صوم آن شش
روز و در شوال پس آن در ترست از کراهت و از تنزیه بسیار نزدیک تر است بسوی جواز کذا فی
الکافی و فتاوی قاضیخان **مسئله** مکروه است تحریما صوم یوم عرفه هر آن مرد و عید و ایام تشریق است کذا
فی فتح القدیر والبحر الرائق **مسئله** مکروه است صوم یوم شک به نیت رمضان تحریما و به نیت واجبی دیگر
تنزیها کذا فی البحر الرائق و ذکر این مسئله مفصلا و بیشتر از باب دویم در مسائل صوم یوم شک گذشته بود
مسئله مکروه است صوم روز نوروز و صوم روز مهرجان زیرا که در وی تعظیم آبا و جد کفار است
مأثور از تعظیم آنها و یکی از کبرای آن گشت روز نیروز هر فروجرد این شخص عالم میشد روز در قبل از نیروز پس
پاکی خود کذا فی فتاوی قاضیخان و در فتاوی سراجیه آورده که صوم روز نیروز مکروه است یکی اگر روزه
میداشتی این شخص قبل از نیروز تطوع و پس صوم افضل بود و اگر نه پس افطار افضل انتهی و نیروز روز اول است
از ماه فروردین و مهرجان روز شش نزدهم از مهرماه است کذا فی الاقلیدیات شرح انتقایه و روز نیروز و
روز مهرجان هر دو روز جشن ملت کذا فی مولد الفضلاء و غیره **مسئله** صوم چهل دگر مکروه است کذا فی
الصوم و خزانة المفتین و در فتاوی برازیه گفته و ذکر کرده است امام اوزجندی که مکروه است صوم چهل
که روزه میدارند آن را در ایام چهل دان صوم نصاری است انتهی و در حقائق شرح منظومه گفته هر از ساخته
است که واجب است حفظ آنها هر چه پوشیده شده امام شمس الائمه اوزجندی و از صوم اربعین هر آنها و
بعضی از صوم چهلم گرفته و صیام اهل نزاع اجمالی از عادیان آمده آن مکروه باشد گفت آری و آنصوم نصاری است کذا

الصاب انتهی عبارة الحقائق **مسئله** مکروه نیست صوم تطوع مر کسی را که بر وی است قضاء رمضان کذا
فی جواهر الاخلاطی **تنبیه حسن** و بر این کراهت صوم تطوع مر زوجه را بغیر اذن زوج و مر بنده
را بغیر اذن مولی و مر اجیر را بغیر اذن مستاجر **مسئله** مکروه است بر زن را که روزه تطوع دارد بغیر
اذن زوج خود و قتی هر صوم زن مضر نگردد بزوج نیز اگر نه مراد است حق استمتاع و طرز او زوجه خود پس
بیاید و اگر منع کند زوجه را از صوم پس اگر روزه داشت زن بغیر اذن زوج خود بیرسد مر زوج را که افطار
کناند او سه و قضا کند زن آن روزه را و قتی هر اذن دهد او را زوج او یا وقتی هر هوا کرده او را یا اگر
صوم زن مضر نگردد زوج و بسبب آنکه زوج مریض یا صائم یا محرم یا هیچ یا غیره پس نرسد زوج را
منع کردن زن را از صوم تطوع و رسد مر آن زن را که روزه دارد و کرده باشد او را زوج او نیز اگر نه هست
در ابطال حق زوج کذا فی المحیط و تبیینه والبحر الرائق و دین بیان حکم زوجه بود اما در حق مرد و مادر او
خواهر پس صوم تطوع دارند بغیر اذن او کذا فی السراج الوهاج **مسئله** نرسد مر بنده را و کنیزک را که روزه
تطوع دارند مگر باذن مولی اگرچه مضر نگردد صوم تطوع مر مولی را و بخلاف زوجه که منع در حق مر قید است
بوجود ضرر از جهت آنکه منافع زوجه مملوک نیستند مر زوج را و نیست او را از زوجه مگر حق استمتاع
و ذکر روزه گذشت بنده یا کنیزک بغیر اذن مولی پس مر رسد مولی را که افطار کناند او را و اقضا کنند او صوم را
و قتی که اذن دهد او را مولی یا آزاد کرده و همین است حکم مدبره و ام ولد کذا فی المحیط **تنبیه** البحر الرائق
بدانکه منع زوج زوجه را از صوم نفل و قضای رمضان بعد از شروع در آن و منع مولی بنده را و منع مستاجر
اجیر را از صوم نفل و قضای رمضان بعد از شروع در آن و منع مولی بنده را و منع مستاجر اجیر را از صوم نفل و قضای رمضان بعد از شروع در آن
مسئله نرسد زوج را منع زوجه را از صوم قضای رمضان و نذر معین و کفارات و نذر مطلق و صوم تمتع و صوم
جزاء صید و صوم جزاء حلق و صوم جزاء قتل و صوم جزاء جماع و صوم جزاء ظهار و صوم جزاء یمین و صوم
متعة حج و صوم اعتکاف واجب و صوم قضای اعتکاف فاسد و صوم قضای حج فاسد و صوم کفارة یمین
و صوم کفارة قتل و صوم کفارة ظهار و صوم کفارة افطار در رمضان و صوم کفارة جماع در رمضان و صوم
کفارة حلق و صوم کفارة صید و صوم کفارة تمتع و صوم کفارة قران و صوم کفارة جنایت در احرام و صوم
کفارة جنایت در حرم و صوم کفارة جنایت در اشهر حرم و صوم کفارة جنایت در حرم و صوم کفارة
جنایت در احرام و صوم کفارة جنایت در اشهر حرم و صوم کفارة جنایت در حرم و صوم کفارة

ز کفارت ظهار سبب تعلق حق زوجه بآن انتهی عبارته اقتصد در فتح القدیر گفته که بصوم و واجب شرط باشد
برنفس سبب کما بتر گفت او انفس خود و صیامات کفارات پس حکم آنهنه مثل حکم صوم فصل است مگر کفارة
ظهار انتهی **مسئله** روزه ندارد اجیر صوم تطوع را مگر باذن مستاجر چه ضرر میکند صوم مر مستاجر
را در خدمت و اما اگر مضر باشد پس جایز است اجیر را که روزه دارد بغیر اذن او کذا فی البحر الرائق **مسئله**
اگر احرام بست زنی بر ارتج تطوع بغیر اذن زوج گفته اند که جایز است مر زوج را که اعلال کند او را
از احرام و همین است حکم اجیر و همچنین است حکم مر خدمتکار را کذا فی
فتاوی قاضیخان **پس حاصل آنست** که بدرستی صوم و حج و صلوة چون نفل باشند درین همه امور مساوی باشند
هر قریبی از زن و خادم و اجیر **باب یازدهم در بیان مسائل صیام نذر و این باب شامل است بر پنج فصل**
فصل اول در بیان تفسیر نذر و در کون آن و حکم آن اما تفسیر نذر پس ایجاب انسان است بر نفس خود
چیزی را مر غیر خدا را تعالی گذا فی المحیط شرخ الکنز **و اما رکن نذر** پس لفظ است که دلالت کند بر ایجاب چنانکه
گوید لله علی کذا یعنی فلانرا است بر من چندین مقدار روز صوم یا صلوة یا ما شابه آن تا آنکه اگر شخص
مریض بود پس گفت که ان عوفیت گذا یعنی اگر شفا یابم من ازین مرض روزه دارم چندین مقدار
روز یا واجب گردد بر من لفظ بدو بر چیز تا آنکه گوید که لله علی و این قیاس است و در استحسان لازم آید
اگر تعیین کرد چنانکه گفت الصوم گذا یعنی روزه دارم من چندین مقدار روز را لازم گردد بر من صوم تمام تا
نه بستی تا نظیر شش آنست که اگر گفت ان ارتج حجی شهر حج کنم پس هست چیزی بر من و اگر گفت
ان فعلت گذا فانا احج یعنی اگر کردم کذا من پس شهر حج کنم پس کرد آن فعل را لازم آید حج بر وی
گذا فی البحر الرائق و در میط برهانی و خزانة الاکمل عکاف این روایت نقل کرده و عبارت آنها این است
که اگر گفت شخص که ان شفر الله و یعنی هست گذا یعنی اگر شفا دهد الله تعالی مریض مرا پس روزه دارم چندین
قدر روز را لازم یابد بر وی چیزی نزد ما اگر گوید فی الحال صوم کذا اشتهر و تقیید کرده شد بلفظ نیز اگر نیت کافی

شود از ایجاب نذر بلکه لابد است از تلفظ بآن گذا فی الاشباه و النظائر **و اما حکم** نذر پس بر کران در فصل
سیوم از باب خواهد آمد ان شاء الله تعالی **فصل دویم در بیان شرائط صحت نذر مطلقا خواه نذر بصوم باشد**
یا بغیر عبادت بدنیه یا مالیه مسئله بدانکه نذر صحیح گردد حکم بصفت شرائط **شرط اول** آنکه باشد منذور در
صحت بذات خود تا آنکه اگر نذر کرد بر خود چیزی را که معصیت است بذات خود چنانکه گفت مر خدا را لله
بر من قتل کنم فلان کس را این نذر صحیح نشود بلکه یمین باشد و لازم آید بر کفارت یمین بر سبب خبث پس
بر ارتکاب کردن نفس نشود و بر عاصی شود و نذر متعلق کرد چنانکه متعلق بمعصیت نشود و واجب نگردد
بآن کفارت پس اگر ارتکاب کرد معصیت مملوک علیه ساقط کرد کفارت و قائم باشد بخلاف آنکه نذر کرد
بچیزی که طاعت است چنانکه حج و صلوة و صدقه که بدرستی یمین لازم گردد نفس نذر پس جایز نشود کفارت از
فوت بندر به تحرکه میت کند بلفظ نذر یمین ﴿ و انگاه جایز شود کفارت از روزه بجهت ظهار بزد امام اعظم
کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق و در فتح القدیر گفته ﴿ روایت کرده شده است ﴿ از ابو حنیفه رجوع عنه و قول ثانی
قول اوست ﴿ بصفت روزه گفته ﴿ جایز باشد کفارت در نذر بطاعت نیز و گفته است شمس الائمه حلوانی
قول اول ﴿ همین است اختیار بزدوی و بواسطه کثرت ظهور آن در زمان و گفته ﴿ همین است اختیار صدر
الشهید و در فتاوی صغری و به یفتی انتهی عبارته فتح القدیر و مفهوم نماند که آنچه ذکر کرده شد صاحب فتح القدیر
از رجوع ابو حنیفه بسوی قول صاحبین جواز کفارت در نذر بطاعت است ﴿ نذر متعلق باشد بشرط ﴿ مراد
از شرط نشود وجود او ﴿ و اما اگر نذر صحیح باشد یا معلق باشد بشرط بلکه مراد ازو شود وجود او ﴿ جایز نشود
کفارت اصلا بلکه واجب آید بر وی وفا بنفس نذر چنانکه تصحیح کرده است او را اصحاب هدایه و غیر او
فصل این مسئله در فصل سیوم ازین باب خواهد آمد انشاء الله تعالی و تقیید کرده شد بصفت عدم جواز نذر
معصیت را بسوی آن شئی معصیت بذات خود بسبب آنکه اگر باشد آن چیز معصیت بغیر خود صحیح باشد
نذر چنانکه نذر بصوم یوم نحر که ذا فی البحر الرائق **شرط ثانی** آنکه باشد شئی منذور به عبادتی مقصوده پس

لازم نیاید بر امر چیزی بسبب شئی مباح چنانکه اکل و شرب و لبس و جماع و طلاق و نه بسبب چیزی که نیست
جایز مقصود تا آنکه اگر نذر کرد و ضرور را بر او وقت هیچ نماز لازم نیاید بر وی و همچنین اگر نذر کرد که سجده
تلاوت را یا تکفین میت را لازم نیاید که انی البحر الرائق فی کتاب الصلوة والصوم و هم در بحر الرائق
از بدائع نقل نمود که از شروط صحت نذر است بودن آن شئی قربت مقصود پس صحیح نباشد نذر بوضوء و
اغتسال و دخول مسجد و مس مصحف و اذان و بنا رباطات و مساجد و غیره و الک زیرا که نیها اگرچه از
قسم قربت اند لیکن مقصود نیستند انتهی **مسئله** در فتاوی سراجیه آورده که اگر نذر کرد ختم قرات
قرآن میبی باشد نذر او انتهی **مسئله** در محیط فرخی در کتاب النذر آورده هر نذر صحیح وفی نمود هر باشد نذر به
عبادة مقصودة پس لازم نیاید بر چیز نیذر قرات قرآن در تسبیح انتهی **مسئله** در قنیه آورده که اگر نذر کرد
که بگوید این دعا را در پشت هر نماز نوزده بار صحیح باشد نذر او و اگر گفت خدا را بر است بر من هر صلوة
و ختم بر پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم در هر روز هزار بن بار لازم آید بر وی و بعضی گویند هر لازم نیاید
انتهی و بداکه صاحب بحر الرائق در باب یمین آورده هر مراد بقربت مقصوده آنست که واجب نشده باشد
آن عبادت در ضمن چیزی دیگر بطریق تبعیت انتهی پس بین تفسیر باشد قرات قرآن عبادت مقصوده
نیز که واجب کرده نشده است او در ضمن نماز به طریق تبعیت فلیتنه بر **شرط ثالث** آنکه باشد از جنس
منذور و اجبر دیگر پس هیچ لازم نیاید بنذر چیزی که نیست از جنس او و اجبر دیگر چنانکه عبادت بعض
در تسبیح جایز نکند انی البحر الرائق **شرط رابع** آنکه واجب باشد آن شئی بر هر قبل از نذر پس از این
سبب صحیح باشد نذر بصلوة ظهر و غیر آن از مفروضات که انی البحر الرائق و هم در بحر الرائق در کتاب
الایمان آورده اگر گفت کسی که هر گاه که من خدا را بر است صحیحه کنم آن نذر باشد پس
آنکه صحیحه واجب بود بر وی قبل از نذر انتهی **شرط خامس** آنکه آن شئی مستقبل الکون باشد پس اگر نذر کرد
صوم دیروز را بعنوان قضای شهر ماضی لا صحیح باشد نذر او کذا فی البحر الرائق **مسئله** اگر گفت بعضی عبد از زر الله

که خدا را بر است بر من روزه امروز لازم نیاید بر وی هر چیز که کذا فی شرح الهدایه و بر لزوم هر دو بسیار از قربات
این شروط در جنس چهار دهم فصل پنجم از این باب خواهد آمد انشاء الله تعالی **شرط سادس** آنکه چیز که التزام
کرده نیست آنرا بر خود از مال معتد آن در ملک او موجود باشد تا آنکه اگر التزام کرد نیذر زیاده را از آنچه در
ملک اوست لازم آید بر وی مقدار بر حر در ملک اوست هر لمختار چنانکه تشخیص گفت هر اگر کرد این فعل کنم
پس نزار درهم از مال من صدقه ست پس کرد آن فعل و حال آنکه نیست در ملک او صد درهم لازم نیاید بر وی
که همین صد درهم را کر نباشد در ملک او چیز لازم نیاید بر وی هر چیز که کذا فی الخلاصه و الهم چنین **مسئله** هم در خلاصه
آورده که اگر تشخیص گفت هر خدا را بر است بر من که هدی کنم این گوسفند و حال آنکه آن گوسفند ملک غیر است
چنین باشد آن نذر و اگر نیت کرد چنین باشد انتهی **شرط سابع** آنکه در مس نکرده باشد نذر خود لفظ
انشاء الله تعالی را تا آنکه اگر گفت انشاء الله تعالی متصل بنذر خود لازم نکرد و چیز بر وی که کذا فی البحر الرائق و
تقیید کرد با تصال بسبب آنکه اگر واقع شده در میان آنها سکوت بسیار غیر ضرورت لازم آید بر وی آنچه گفت
از نذر خود بخلاف آنکه باشد سکوت بسبب ضرورت چنانکه تنفس یا سکاک دیگر و بهن او یا بودن ملکت
در زبان او **مسئله** فرق نیست میان آنکه ذکر کرده باشد لفظ انشاء الله تعالی یا بقصد با یغیر آن که بدرستی لازم
آید بر هر چیز که نذر کرده باشد بغیر انشاء الله تعالی **مسئله** اگر بعضی گفت انشاء الله تعالی
از او لازم نیست بسبب ذکر لفظ انشاء الله تعالی بلکه ان مخصوص نیست بلکه ان بلکه هر کلمه که در معنی اوست مکم او دارد
چنانکه الا ان یشاء الله یا الا ان یشاء الله یا بمشیة الله و مخصوص نیست بلفظ مشیت بلکه
همین نیت مکم هر لفظ هر در معنی اوست چنانکه ارادت و محبت در ضاء همچنین اگر تعلیق کرد نیذر مشیت
خدا گفت ان یشاء الله یا ان یشاء الله لازم نیاید بر وی هر چیز کل و الک ع البحر الرائق من کتاب الطلاق و اگر گفت یا نفذ
شده است این مسائل لا بتصریح در باب نذر لیکن ذکر کرده اند ایشان را در این مقام از جهة آنکه ذوائع
نذر است بر من و به فرق میان طلاق و نذر در این مسائل و الله تعالی اعلم **فصل سیوم در بیان آنکه حکم نذر**

است که چون هیچ کشت نذر شرط واجب کرده در نماز در وفا بآن و بیان آنچه منقول شده است

فرق میان نذر و منجز و معلق مسئله اگر نذر کرد کسی بچیزی از طاعات مطلق یا معلق بشرط پس موجود گشت آن شرط لازم آید بر وی وفا بنذر خود بنا بر آنکه فرمود پیغمبر ما صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که من نذر ان یطیع الله فلیطعه و این حدیث یا بطلاق خود شامل است مر نذر منجز و معلق بشرط را و فرق میان ایشان آنست که نذر منجز آنست که واجب شود بی شرط و معلق آنست که واجب نشود الا بشرط پس اگر نذر کرد که روزه دارد امروز یا نماز کند پیش از زوال یا صدقه دهد بدرم پیش از آنکه بسخن دیگر مشغول شود یا بسفر نرود پیش از آنکه بشهر خود رسد پس موجود گشت آن شرط جایز باشد او را که عین نماند نذر و انتهی ما فاتنی الفتح المنیر

بیان حکم کلام است که ذکر کرده است و از معتبر و تبیین خود دانسته که اگر تسمیه کرد نذر را بچیزی پس نذر مطلق واجب آید بر وی وفا بآن چیز و همین حکم است در نذر معلق اگر نشرط تعلیق او را شرط کند بلکه مراد از نشستن شود وجود او و اما اگر نشرط نشود مراد نه نشستن شود وجود او و احتمال است در بعضی گوید که واجب است بر او وفا بنذر در بعضی گوید که جایز است او را کفارت همین که خواهد وفا نکند بنفس نذر و همین است صحیح و رجوع کرده است ابو حنیفه بسوی او قبل از وفات خود بهفت روز و قبل ازین گفته است که واجب نشود الا بشرط و این کلام از معتبر مسئله آنچه ذکر کردیم از وجوب وفا بنذر نماز و بآن آنست که واجب کرده بر وفا بنفس نذر و اصل در آن قرآن است و اجماع امت و اما سنت پس حدیث عمر است که گفت یا رسول الله من نذر کرده بودم در جاهلیت که اعتکاف کنم یک شب در مسجد حرام پس فرمود او را پیغمبر صلی الله علیه وسلم که وفا کن بنذر خود و اما از جهت معقول پس آنست که واجب شده است بر ذمه او بسبب التزام او و ذمه او بیقین مشغول است پس واجب است بر او یقین فراغت و این بنا بر آنست که نذر سبب است مر وجوب را و سبب موجب است مسبب را و علت است مر معلول را و این مذهب جمهور است و مذهب ابو حنیفه آنست که نذر یمین است و کفارت یمین واجب شود بحنث و بنا بر این اصل گفته است که اگر نذر کرد که نماز نکند یا روزه ندارد یا حج نکند یا صدقه ندهد یا بسخن نگوید یا بسفر نرود یا

مسئله اگر نذر کرد صوم ۹ در شهر رجب یا صلوة را در پس تعیین کرد او را قبل از رجب جائز است اقتدا از نذر در قول ابا حنیفه ۹ و ابی یوسف خلافا لمحمد و اما اگر تعیین کرد بانچه گفت چون بیاید شهر رجب نذر در قول ابا حنیفه ۹ و ابی یوسف خلافا لمحمد و اما اگر تعیین کرد بانچه گفت چون بیاید شهر رجب روزه دارم شب پس جائز نباشد این روزه قبل از رجب یا اگر چه معلق بشرط نباشد سبب قبل از وجود شرط کذا فی البحر الرائق و در فتاوی قاضیخان گفته که اگر تعیین کرد صوم ۹ بشرط پس روزه داشت قبل از وجود شرط جائز نباشد و اگر اضافت کرد صوم ۹ بسبب نزد وقتی پس روزه داشت قبل از ان وقت جائز باشد در قول ابا حنیفه و ابی یوسف خلافا لمحمد و در فتاوی سراجیه گفته که اگر گفت خدا تعالی بر من که روزه دارم روز قدوم یا چون تحمل نمود او را جائز نبود انتهی و هم در سراجیه آورده که اگر نذر کرد شخصی رجوع که روزه دارد مدت کماه و در کماه پس روزه داشت در سکان دیگر جائز باشد خلافا لزفر انتهی **مسئله** اگر نذر کرد کذا زان در رکعت ۹ در سجده ۹ پس گزارد آنها ۹ در سجده دیگر جائز باشد کذا فی فتاوی قاضیخان و اگر زان در رکعت ۹ در سجده ۹ پس گزارد آنها ۹ در سجده دیگر جائز باشد کذا فی فتاوی قاضیخان و همچنین اگر نذر کرد بتصدق در روز جمعه پس تصدق کرد قبل از ان جائز شود از نذر کذا فی الخلاصه و اجماع کرده اند بر انکه اگر نذر معلق بود چنانکه گفت چون قدوم کند غایب یا شفا دهد خدا تعالی مریض مرا پس نذر او است بر انکه صوم شهر رمضان یا اعتکاف آن پس تعجیل کرد شهر ۹ قبل از ان جائز نباشد کذا فی فتاوی قاضیخان و اگر نذر کرد

در نذر واجب آید وفا بالتزم و قضا از فوت نه کفارت و در یمین واجب آید حافظت بر ترک کفارت
نذر فوت قضا کند آنی غایته شیخ الاسلام عائشه رح الوقایه در اکثر نسخ کرد یمین را بغیر نعم نذر یا منیت کرد
نذر و یمین را قضا پس درین هر دو صورت نذر و یمین باشد نزد ابا حنیفه رح و محمد رح تا اگر افطار کرد در واجب
آید بر قضا و بر او کفارت نیست نزد ابو یوسف رح در صورت اول یمین باشد فقط و در صورت ثانیه
نذر باشد فقط ابو یوسف میگوید رح نذر در دین لفظ حقیقت است تا اگر نوع قربت باشد بر نیت و هر چه
لفظ او را صلاحیت قربت نباشد مجاز باشد بر نیت چون نیت کرد هر دو را صلاحیت دارد رح کرد حقیقت
زیرا که اصل در کلام حقیقت است و ابو حنیفه و محمد میگویند رح این کلام نذر است بصیغه خود یمین است بر واجب
خود و واجب این هر دو وجوب است زیرا که نذر بر ایجاب است و یمین بر ایجاب یکسان حقیقتی برد را
و چون متفق گشتند در ایجاب باشد ثانی میان آنها پس جائز است رح جمع شوند هر دو در لفظ واحد بر سبیل
عموم مجاز کذا فی الهدایه و الکافی **مسئله** در بیان مسائل نذر بصوم یوم نحر و سائر ایام منهیه اگر گفت رح
علی الله است بر من صوم یوم فطر یا صوم یوم نحر یا صوم ایام تشریق باید او را رح افطار کند در ان ایام و قضا کند
آن روز را در ایام دیگر اما واجب قضا پس از جهته آنست رح این نذر صحیح است نزد ما خلافا للشافعی رح فرق
و ایشان فی نهد میگویند رح این نذر بمعصیت است بواسطه ورود نهی از صوم این ایام و نذر بعاصی صحیح نیست
و ما میگوییم رح نذر بصوم طاعت است و معصیت متصل نیست بآن از روی ذات فعل که آن هم صوم است
از حیثیت ذات فعل اتحاد تا ملفظ بر پس نیست معصیت در ان پس صحیح باشد نذر بآن لیکن باید که افطار
کند برای احتراز از ارتکاب معصیت مقارنه بصوم پس زان قضا کند برای اسقاط واجب کذا فی الهدایه و فتوح
الاصول و غیرها و آنچه گفتیم رح باید او را رح افطار کند در ان ایام مراد بآن آنست رح واجب است افطار
بوقتی که در وقت فروع از معصیت و آنچه مشایخ نهایه گفته رح افضل افطار است پس در قابل است
کذا فی فتح القدیر و البحر الرائق **مسئله** فرق میان وجوب در نظر بر امر و دیه میان آنکه تصریح کند بنذر صوم یوم نحر یا بگوید

بر نه استحالی است بر نفی صوم فردا پس موافق گشت روز فردا بروز نحر که نافی البحر الرائق **مسئله** اگر گفت
رح واجب است بر من افطار صوم ایام منهیه آن وقتی است رح نذر کرد بآنکه بصوم همین ایام یا صوم سال تمام اما نذر کرد بصوم
همین ایام پس او افطار نکند درین ایام و اگر افطار کرد روایت کرده شده است نزد ابا حنیفه رح واجب کرد
بر او اطعام کذا فی البحر جنید رح شرح مختصر الوقایه و در محیط بر تا گفته رح اگر در نذر کرد بود بصوم ابد پس او
افطار کند در ایام منهیه و اطعام کند بر ای هر روز مسکینی رح مقدار نصف صاع از گندم نیز اگر قاع نشده است
تا بصوم روز صوم این ایام پس قضا دهد هر او چنانکه فرید و دیگر مشایخ فتاوی اشعار داشته اند جامع الرموز **مسئله**
اگر نذر کرده بود زن بصوم ابد پس افطار کرد بواسطه درش یا حیض فریه دهد او را در نذر که امثله یعنی نیز اگر نذر
او را فریه مستمر بحیضت تا مدت عمر و این زن یقین میداند یا نکه قادر نمی شود هرگز قضا، این صوم تا
وقت مرگ خود **مسئله** آنچه گذشت نزد وجوب قضا و صیام ایام منهیه پس آن وقتی است رح افطار کرد نه باشد
در آنها اما اگر افطار نکرد بلکه روزه داشت در آنها بیرون آید از عهده نذر زیرا که ادا نموده است او را
چنانکه اگر نذر کرده بود او را به التزام کرده است او را بصفت تعقبان پس بیرون آید از عهده نذر او را
بنفس چنانکه اگر در نذر کرد باعتاق بنده نا بینا پس او را عتاق کرد و از عهده نذر باعتاق آن
آید شمار میکند و چیز را زود واجبات بآن که ذکر کرده شد همچنین اگر نذر کرد بصوم یوم خمیس یا
نوروز و افطار کرد آنرا در یوم فطر جائز کرده بسبب وجود معاملت که ذکر شرع القدوری بخلاف
ذکر او در دشت در ایام منهیه نزد ما چیزی دیگر چنانکه نذر مطلق و کفارت و امثال آن جائز نمود
کذا فی شرح مختصر الوقایه بعد رح چنید **مسئله** آنچه ازین فصل گذشت نزد وجوب قضا صیام ایام منهیه
بنا بر این آنچه وقتی است رح نیت نکرده باشد یعنی لا اگر نیت کرد یعنی لا و نذر کرد بآنکه واجب آید بر وی
در کفارت رح یعنی مع نیت قضا، صوم بافطار و اگر نیت کرد یعنی لا و نذر کرد بآنکه واجب آید بر وی
کفارت افطار نزد قضا کذا فی البحر الرائق و قد مر مفصلا و بتقیید کرده شد نیت بافطار نزد آنچه گفته اگر روزه دو

در آن ایام بیرون آید از عهده نذر و یمین معاً پس لازم نیاید بر او قضا، بسبب آنکه ادای آن کرده است
بلند و در وی کفارت نیز از آنکه حنث شود بر وجه ملتزم و الله تعالی اعلم **فائدة در بیان حکم کسیکه روزه**
دوشنبه و پنجم خود را ایام منهیه بغیر نذر مسئله اگر شخصی شروع کرد در صوم پنجم و یا غیر آن از ایام
منهیه بغیر نذر باید او را که افطار کند در آن روز و چون افطار کرد لازم نیاید بر او هیچ قضا، و او نزد ابو حنیفه
رحمة الله تعالی خلافاً لابی یوسف و محمد به قول ایشان آنست که بر او شروع ملزم است
چنانکه نذر و نذر بصوم این ایام هیچ است و بیاید حکم او مثل حکم شروع در صلوة در وقت مکروه و نزد
کردست ابو حنیفه رحمة الله تعالی و میان صوم که شروع کرده در آن روز نحر و میان نذر بصوم نحر و میان نماز
شروع کرده در آن در وقت مکروه که گفته اند لازم است بر هر قضا، و در دو صورت اخیره نه در صورت
اولی به قول ایشان خلافاً لابی یوسف آنست که نفس شروع در صوم تسمیه کرده شود شخص را بصیام تا آنکه حانث گردد بآن
حالف بصوم پس نفس شروع مرتکب میگردد هر آینه پس لازم گردد ابطال او و واجب نباشد صیانت او
و وجوب قضا مبتنی است بر وجوب صیانت بخلاف مسئله نذر، در آن مرتکب نمی شود نهی را بنفس نذر
و همین است موجب پس مغفول گشت مسئله نذر بمسئله شروع بغیر نذر و آنچه گفتیم که مرتکب نمی شود نهی را
بنفس نذر بواسطه آنست که در نذر ذکر صوم است و آن قربت و طاعت است و وصف معصیت متصل
بر روزه در فعل برزخ که حاصل میشود بآن ترک اجابت بخلاف مسئله صلوة که در آن نیز مرتکب میگردد
نهی را بنفس شروع در صلوة و لهذا اجابت نمی شود حالف بصلوة بشروع در آن تا آنکه تمام کنند رکعت را
پس در وجوب صیانت مؤدی از بطلان پس آن مضمون میشود بقضا و چون مضمون گشت بقضا ساقط گردد
از ذمه بسجود و چون قطع کرد او را بعد از سجود نیز مضمون باشد که در الهدایه و الکافی مسئله آنچه گذشت
که شخص که شروع کرد در صوم یوم نحر بغیر نذر باید او را که افطار کند در آن روز مراد آنست
که افطار واجبست بر هر کجا که رسد چنانکه در فتاوی قاضیخان و غیرها **جنس سیوم** در مسائل نذر بصیام سال تمام **مسئله** اگر شخص نذر کرد

او است که او نذر کرده است بصیام مدت معینه تا آخر فرد اجره و اما روایت ما ضعیفه ﴿ اول آن محروم است
تا وقت تکلم پس فوا شد درهمی ماضی چنانکه لغو باشد نذر بصوم دیروز و این فروع مناسب است با بیان مقام
که اگر گفت خدا را بر من صوم شهر رمضان آید بر من صوم یک شهر رمضان که هست نا در در سر زیرا که
ذکر کرده است او شهر معین ﴿ پس منصرف شود بسوی معهود بحضور اما اگر نیت کرد شهر کامل ﴿ پس همین
باشد که نیت کرد زیرا که او نیت کرده است چیزی ﴿ که محتمل کلام اوست ذکره فی التجنیس و درین
فروع تأیید عبارت و عبارت غایة رانیز از تهر مانی فتح القدیر و صاحب بحر رائق گفته ﴿ لکن مست که توفیق
داد شود میان عبارت تبیین و عبارة غایة باینکه حمل کرده شود عبارة تبیین ﴿ بر انکه نیت کرده بود
بصوم این سال و نیت کرده بود سال کامل ﴿ و حمل کرده شود عبارة تبیین ﴿ بر انکه نیت کرده بود او
را از تهر مانی الهدایه و این توفیق حسن است و غریب پس حفظ باید کرد او را ﴿ مسئله ﴾ این همه گفتگو است از
لزوم قضا ایام منهیه و قتی بود که افطار کرده باشد در ایام منهیه اما اگر روزه داشت و آن ایام خارج کرده
از عهده نذر کرا فی الهدایه و الوقایه ﴿ مسئله ﴾ هر شخص ﴿ نذر کرد بر خود بصوم این سال پس اگر باشد آن قبل
از رمضان واجب آید بر وی صوم آنچه باقی است از ین سال تا آخر او چه گما و عن فتح القدیر و لیکن
واجب باید بر وی قضا رمضان ما ﴿ روزه داشته است در ین زیرا که صحیح نیست التزام رمضان نذر
از جهت آنکه صوم رمضان واجب است بر وی بجهتی دیگر کذا فی البحر الرائق ﴿ مسئله ﴾ این همه بیان نذر وط
بود اما اگر نذا نذر کرد بصوم این سال پس بدرست ﴿ او قضا کند بدا ین ایام حیض خود نیز زیرا که
آنحال کا مر قابل بشایست از حیض باکه کرد او آن زن در از طهر پس صحیح شود ایجاب بجمانی النهایة و در
فتح القدیر و البحر الرائق نوع دیگر و بیان انکه نذر کرد بر خود صیام سال غیر معین را و لیکن نشرط کرد
تتابع را در در ﴿ مسئله ﴾ اگر شخص نذر کرد بر خود صیام سالی و شرط کرد تتابع را و در پس بر سر یکه او افطار
کند در ایام منهیه و قضا کند آنها را پس اگر روزه داشت در آنها بیرون آید از عهدهٔ نذر چنانکه در نوع اول

کرده است زیرا که لازم شده است بر ین شخص ﴿ روزه دارد در دوازده ماه پس صائم کرده دران یازده ماه و
لیکن افطار کند ایام منهیه ﴿ و قضا کند آنها را کذا فی المحیط شرح الهدایه و فیه گفته شده ﴿ لازم آید بر وی
صوم یازده ماه نذ جهة آنست که واجب قرار کرده بر در قضا صیام رمضان درین نوع چنانکه در نوع اول
یاد کرده او نذر کرده است در نوع اول سال معین ﴿ و درین نوع سالی متتابع را و سال معین و متتابع قائم شد
در رمضان پس چون ایجاب کرد سال معین با متتابع ﴿ پس بر سر یکه او ایجاب کرد رمضان ﴿ و غیر رمضان ﴿
پس صحیح شود ایجاب غیر رمضان و باطل کرده و در حق رمضان از جهت واجب رمضان با ایجاب خدا ابتدا
کذا فی فتح القدیر ﴿ مسئله ﴾ فرق ست در میان نوع اول و این نوع از جهت آنکه اگر افطار کرد ایام منهیه ﴿
در نوع اول قضا کند آنها را بهر گونه ﴿ خواهد متفرق یا متتابع و قضا کند آنها ﴿ و درین نوع متتابع بود سلم
رعایت تتابع شروط بقدر امکان کذا فی الهدایه و همچنین اگر افطار کرد روز نذر ﴿ سوای ایام منهیه درین نوع
لازم ﴿ هر دو اعاده جمیع دور نوع اول لازم نیاید اعاده کذا فی التبیین و علامه ابن الهمام در فتح القدیر
گفته ﴿ و به فرق آنست ﴿ بدرستی تتابع در نوع اول نیست مفهوم علیه و نه التزام کرده شده ست او را
از اول قصد بلکه لازم شده ست از روی ضرورت پس چون افطار کرد در در روز سوم ﴿ لازم نیاید بر وی هیچ سوی
آنچه افساد کرده ست او را الا انکه آداتم باشد بسبب این افساد چنانکه اگر اضافه کرد روز سوم ﴿ از رمضان
لازم نیاید بر وی قضا غیر آن روز با وجود اتم زیرا که رمضان واجب التتابع ست از روی ضرورت به
علاوه تتابع درین نوع که بدرستی التزام نموده ست او ﴿ قصد پس چون افطار کرد در روز سوم ﴿ لازم آید
بر وی استیناف آنچه گذشته ﴿ هر شخص ﴿ واجب کرد بر خود صوم شهر معین یا سالی معین ﴿ لازم آید بر در صوم آن شهر و آن سال متتابع یکدیگر اگر افطار کرد در مقدار
روز ﴿ لازم آید بر وی قضا آن مقدار روز ها و واجب نیاید بر وی استیناف بر ابر ست ﴿ شرط کرده باشد
تتابع ﴿ در وقت نذر یا نه زیرا که وکر تتابع در نذر معین لغو ست نهر ﴿ مسئله ﴾ این همه ﴿ نوگر شد

وكذا اشتراط التتابع بوداما اگر شرط نكرد تتابع را بتصريح بلكه نيت كرد واداء در پس صاحب بحوائج
كفته كه نيت تتابع نمى شود تا اگر افطار كرد روز نيز از ان اعاده نمايد صيام
تمام سال را انتهى مانى الجوهره مسئله اچه مذكور شد در حق مرد ست واما در حق زن پس لازم آيد بروى
قضاء ايام حيض او چنانكه بعد ازين در بنيه حسن بيارد از نوع سيوم خواهد آمد نوع سيوم در بيان
انكه نذر صيام كرد بر خود سال غير معين بى شرط تتابع نكرد تتابع را و در مسئله اگر شخص نذر كرد بر خود
صيام سال غير معين را و شرط نكرد تتابع را در صحيح باشد اورا صوم ايام منهيه و كروه روزه دوشنبه
در انها خارج نكند و از عهده نذر بكلى واجب شود بر قضاء آن ايام نزد انكه او نذر كرده ست صوم سال
بطريق كمال پس اوا نكند آنرا بطريقى نقصان بخلاف دو نوع سابق كه در انها خارج كردد از عهده نذر
بصوم دران ايام كذا فى الهدايه و شروحها و بايد دانست كه درين نوع وصل كنند ايام قضا را بماضى پس كروصل كرد
انها بد كه كرده ست در بعض مواضع كه او خارج نكرد از عهده نذر ديكتى اين غلط ست وصحيح انست كه
خارج كردد از عهده كذا فى البحر الرائق مسئله لازم ست درين نوع بر مذهر كه روزه دارد دوازده ماه
كه نباشد در ان رمضان وند ايام منهيه بخلاف صورت اشتراط تتابع كذا فى فتح القدير و لهذا در فتاوى قاضيخان
كفته كه واجب آيد درين نوع بر مرد قضاء سى و پنج روز بر ابر رمضان و پنج روز قضاء ايام منهى
انتهى مسئله اين هر دو حق مرد ست اما اگر نذر كرد زن بصيام سال غير معين و نيت نكرد تتابع و پس
تعيين كرد سال و بر ان صوم و روزه داشت در ان سال پس او قضا كند ايام حيض خود و نيز كذا فى البحر الرائق
الرابع تنبيه حسن بدانكه محصل اين بر سه نوع آمد كه مر نذر صوم سال را سه صورت ست يكى انكه
نذر كرده باشد بصوم سال معين دويم انكه نذر كرده باشد بصوم سال غير معين و شرط كرده باشد در و تتابع را سيوم انكه
نذر كرده باشد بصوم سال غير معين و شرط نكرده باشد در و تتابع را پس در صورتين اوليين واجب آيد
بر مرد قضاء صيام ايام منهيه نفقه اكر او افطار كرده باشد در انها نه اكر روزه داشته باشد در انها و واجب نيايد

بر مرد قضاء رمضان و در صورت ثالثه واجب آيد بر مرد قضاء ايام منهيه بدا نست كه روزه داشته باشد
در انها يا نه وبيك واجب آيد بر مرد قضاء دو ايام منهيه و ايام رمضان نيز درين هر دو حق مرد ست اما
زن پس او قضا كند در جميع صور ثلاثه ايام حيض خود و نيز اما در صورت اولى پس لازم آيد بروى
دو بر ابر آن كه قضا نمود و اما در صورت ثانيه پس او نه كرده ست و اما در صاحب بحوائج ظلم خود و اما
در صورت ثالثه پس بتصريح واقع شده ست بان در سراج وهاج كه اما مرد و الله تعالى اعلم تنبيه حسن ايضاً
بدانكه اين انواع ثلاثه كه كذشت از وجوب قضاء و اينكه افطار كرده در انها در جميع صور نذر بصوم سال آن
وقتى ست كه نيت كرده باشد يمين را و اما اكر نيت كرد يمين را پس افطار كرده در ان سال واجب آيد بروى
كفارت يمين زيرا كه لفظ نذر احتمال سيد ارد يمين را كما مر كه ذكر انى الهدايه و شروحها و مخفى نماند كه وجوب
كفارت فقط وقتى ست مر نيت كرده باشد يمين را مع نفر نذر و اما اكر نيت كرده باشد يمين را مع عدم نفر نذر
لازم آيد بر مرد قضاء دو كفارت يمين معا بسبب افطار كه ذكر انى شرح الجامع الكبير لقوام الدين كاكى بن ابراهيم
الاروپى الحنفى و نيز ذكر كرده شده ست در اوائل اين فصل شش عدد وجوه كه در تفصيل اين مسئله
بايد كه در انها و نيز علامه ماردينى در شرح جامع كبير كفته مر انچه مذكور شد از وجوب قضا و كفارت
بين افطار آن مخصوص بصورت اوست اعنى صورت نذر بصيام سال معين و ديكتى اكر افطار كرد
در نذر بصيام سال غير معين واجب نيايد بر مرد قضا و نه كفارت يمين اما در صوم سال غير معين كه غير متتابع
ست پس ظاهر ست و اما در صوم سال غير معين مر متتابع ست پس از جهت انكه واجب آيد بر او استيناف
و اما وجوب استيناف نيافتاده قضا كننده و نه عاصى انتهى كلام حسن چهارم در دو كر سائل متفرقه متعلقه به
نذر صوم مسئله در مقادير ظهيريه آورده مر اكر نذر كرد شخص بصوم روز خميس يا دو شنبه پس روزه دارد روزى
يكبار كافى باشد مراورا اكر انكه نيت كرده باشد و كذا فى البحر الرائق مسئله اكر كفت شخص كه فداى راست
برين كه روزه دارم هر خميسى را و هر دو شنبه را پس روزه نداشت در دو واجب آيد بر مرد قضاء دو پس اكر نيته

کرده باشد همین نذر را صحا واجب آید قضا و کفارت در افطار خمیس اول یا دو شنبه اول و اما اگر افطار
کرده از آنها بود نذر پس لازم آید در قضا، فقط بواسطه اخلال همین به جنس اول و بقضا، نذر صحا الا اخلال
کرده از آنها بود نذر پس لازم آید در قضا، فقط بواسطه اخلال همین به جنس اول و بقضا، نذر صحا الا اخلال
که افی نفع القدور **مسئله** دگر کرده است ابو لولو المجوسی در قضا در خود که اگر گفت شخصی که خدا را است بر من که
روزه دارم در خمیسی پس افطار کرد در یک خمیس اگر قصد داشته باشد همین را کفارت دهد بر همین خود بعد
از آن اگر افطار کرد خمیسی دیگر را لازم نیاید کفارت زیرا که کفارت همین یکی است پس چون خانث گشت
در هر یکبار حانث نگردد در هر بار دیگر که افی البحر الرائق **مسئله** اگر شخصی نذر کرد بر خود صوم رجب پس
روزه داشت در شهر رجب و گفت صیت ونه روزه واجب نیاید بود بر قضا، در روز بخلاف انکه نذر
کرده بود صوم شهر غیر معین را پس تعیین کرد شهر رجب را بر او صوم پس گشت آن شهر صیت ونه روز که در
این صورت واجب آید بر در قضا، یکروز که افی اسراج الوهاج **مسئله** شخصی نذر کرد بر خود صوم رجب پس
پس تعیین کرد صوم را قبل از رجب یا بعد از رجب یکروز را که احتمال است که رجب سی روز باشد
پس اگر روزه داشت صیت ونه روز بعضی گویند واجب آید بر در قضا، یکروز و بعضی گویند که واجب
نیاید و علامه مرغینانی گفته است اصح نزد من عدم وجوب است که افی اسراج الوهاج **مسئله** در خانیه و ولوالجیه
گفته که اگر شخصی گفت است خدا را است بر من صوم شهر رجب لازم آید بر در صوم شهر کامل اگر خواهد متتابع او را
و اگر خواهد متفرق دارد و هکذا گفت که خدا را است بر من صوم این شهر لازم آید بر در صوم بقیه شهر رجب
است در آن زیرا که او در گرد است شهر را متعارف پس منصرف گردد بسوی معهود بحضور و اگر نیت کرد
شهر کامل پس آنچنان باشد که نیت کرده است زیرا که در نیت کرده است چیزی را که محتمل کلام او است
که افی البحر الرائق **مسئله** اگر گفت بزبان فارسی که امسال روزه دارم لازم آید بر در یکروزه و اگر گفت
این سال روزه دارم واجب شود بر در صیام بقیه سال که افی الخانیه در الظهیریه و در خانیه قرقاشیانی و خلاصه
گفته که اگر گفت شخصی که خدا را است بر من صوم این سال لازم آید بر در صوم نزد وقت حلف امضی سال

دیشت بر در قضا، آنچه گذشته است قبل از وقت یمین امتهر **مسئله** اگر گفت شخصی بزبان فارسیه که
خدا را است بر من روز یکشنبه لازم آید بر در صوم یکشنبه و اگر گفت خدا را است بر من روزه یکشنبه لازم نیاید
بر در چیزی زیرا که چون مقدور نگردد بآن ساقط شود بآن سال که فته را پس شاید نذر در ستقبل اگون گذا
فی قوزانه بالمتین **مسئله** در خانیه طهیریه گفته که اگر نذر کرد بصیر شهر رمضانی واجب نیاید بر در صوم آنشهر
اگرچه فرو ماند در وقت نذر مضی آن شهر را زیرا که مشروع در ستقبل اگون است گذا فی البحر الرائق **مسئله**
اگر گفت بعد از زوال که خدا را است بر من صوم این روز لازم نیاید بر در چیزی بر در گفته افی شرح القدوری **مسئله**
مسئله اگر گفت خدا را است بر من صوم این روز لازم نیاید بر در چیزی بر در گفته افی شرح القدوری **مسئله**
اگر گفت که خدا را است بر من صوم نصف روز صحیح باشد نذر او گذا فی البحر الرائق **مسئله** اگر گفت که خدا
را است بر من صوم این روز لازم نیاید بر در اگر صوم همین یکروز بخلاف کسیکه گفت که بر من است ده
روز این سال گذا فی فتح القدور **مسئله** اگر گفت خدا را است بر من صوم روز که بوم فی در طهر که
صحیح باشد نذر او اجماعاً و همین کلام است اگر خود چیزی را در اول نذر پس از آن گفت که خدا را است
بر من صوم این روز لازم نیاید بر در چیزی بر قول مشهور گذا فی اسراج الوهاج **مسئله** اگر نذر کرد شخصی را
خود میسام شهر رجب را پس فوت شود قبل از آمدن رجب لازم نباشد بر در چیزی گذا فی الفصول العادیه
فی الفصل الثالث والثلاثین **مسئله** اگر نذر کرد شیخ بر خود پس مجنون گشت قبل از آمدن شهر رجب
یا قبل در آن جنون تا آنکه گذشت شهر رجب بود زان هشیار گشت لازم آید بر در قضا، صوم شهر
رجب گذا فی الظهیریه و اسراج الوهاج صاحب اسراج گفته که صوم نذر در این مسئله مخالف است بصوم رمضان
تا آنکه اگر مجنون گشت قبل از رمضان تا آنکه گذشت شهر رمضان لازم نیاید بر در قضا، آن و فرق میان

اللا اگر وجوب میشود نذر در مرضی است تا وقتی شهر رجب داخل شود که در این صورت اورا در حال چنانکه در این قول

و چون وجوب ثابت گشت در حال ساقط نگردد آن بحدوث جنون بعد ازان و درین مسئله خلاف مرجئه است

که نذر او لازم نیاید قضا صوم نذر چنانکه صوم رمضان نیاورد انکار اصل نذر او آنست و وجوب نذر مطلق

بحول وقت انتهی محصل آنچه از اوباع الوباع مسئله اگر گفت زنهار که ضرار راست برنج که روزه دارم در روز

حیض خود یا در روزی که بخوابم هیچ چیز بر او در صحیح نباشد نذر او نیز انکه او اضافت کرده است نذر او

بسر او وقتی صحیح متصور است صوم در روز پس صحیح نشود چنانکه صحیح نیست اضافت بشب خلاف انکه

نذر کرد زنی که بر خود صوم سالی معین کند که در معصومیت لازم آید در قضا ایام حیض خود زیرا انکه سال کامل عبارتی

بیاشد از ایام حیض پس صحیح نگشت ایجاب کفارت نماید فتاوی قاضیخان مسئله اگر نذر کرد زنی بر خود که

او روزه دارد فردا یا طلاق او لازم آید بر او روز حیض او لازم آید بر او صوم قضا او نزد ابو یوسف خلاف است اگر نذر کرد زنی بر خود صوم فردا دارد و حال انکه او حائض بود نذر او

نزد ابو یوسف خلاف است اگر نذر کرد زنی بر خود صوم فردا دارد و حال انکه او حائض بود نذر او

فی فتاوی قاضیخان ایضا مسئله اگر نذر کرد شخصی بر خود بصوم رجب پس داخل گشت شهر رجب و حال انکه

او بیمار است اگر طاقت نیدارد بر صوم که بفرد رسیس جایز است او را که افطار کند و قضا کند او را چنانکه

در صوم رمضان اگر اغمی الکفاتی مسئله اگر نذر کرد شخصی بر خود که روزه دارد فلان روز تا آنکه زنده باشد

پس بیرگشت و ضعیف شد از صوم در آن روز جایز است او را که افطار کند و الطعام کند بمقابله هر روزی مسکینی

اگرچه آن مسکین مسلم باشد یا ذمی پس اگر قدرت نداشته باشد بر اطعام بواسطه عسرت خود استغفار کند

بسبب ضعف انتهی کذا فی الفصل الحادی عشر اجیر وحر او بطعام یا بکسوت است بعد فطره و یا بحاجت است بخود یا فلان

مسکین در وقت سبب گذشته چنانکه بیاورد در مسائل شتی فانیا در فصل ششم از باب ششم گذشته بود

مسئله اگر نذر کرد شخص صوم ابد بعد پس ضعیف گشت از صوم بسبب اشتغال بعبادت جایز است او را

که افطار کند و الطعام کند بجای هر روز نصف صاع از گندم زیرا انکه او یقین میداند بانکه قادر خواهد شد

بر قضاء آن بقیه عمر خود پس اگر قادر نشد بر الطعام بسبب عسرت استغفار کند بسوی خدای تعالی و اگر قادر شود

بران روزها بسبب شیخوخة ضعیف و کبر سن آن رسد او را که افطار کند آن روزه با و قضا کند آنها یا

نه انتهی چون نباشد نذر او بدانکه اغنی فقیر قاضیخان و فتح القدیر و در فقه ابو اللیث آنچه گفته که هر شخص که نذر کرد

بر خود بصیام جمعه در مدت عمر خود یا در یکسال و ماند آن و او میسر اند که روزه دشوار خورد پس بر او روزه بیاورد یا بدهد یا بریح

و ضعیف پس طریق او آنست که روزه دارد بحساب آن ایام در زمان خریف باشتا قبل از رسیدن او وقت

نذر انتهی مسئله در مضمرات از خانه در محیط نقل کرده که هر شخص که نذر کرد بر خود که

روزه دارد روزها دوام بر زمرة باشد پس ضعیف شد و عاجز گشت از صوم افطار کند و الطعام کند بجای هر روزی

نصف صاع از حنطه و کفت علامه حجة الاسلام رحمة الله تعالی مقتدر بر است که افطار کند و کفارت دهد از بهین

خود باطعام ده عدد مساکین تا اخر باز گردد زیرا که فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم

النذر بمین و کفارته کفارة الیمین انتهی ما ذکره فی المضمرات نقلا عن خانه الجوهرة و شمنة مناسبة از روایات

مسئله اگر گفت شخص مر خدا را است برنج که روزه دارم روز سه که قدوم کند در فلان پس قدوم کرد

فلان در شب لازم نیاید بر او هیچ چیز نزد ابی حنیفه و اگر قدوم کرد در روز پس اگر نیاید قدوم او قبل از

زوال در روز که خورده بود نذر او در وی چیز نزد او یا در روز که حائض گشت در زمان نادره واجب

نیاید چیز بر او نزد محمد و بهوا فتار و روایت کرده شده است از ابا یوسف وجوب کفاره را و اگر بیاید

قدوم او بعد از زوال لازم نیاید چیز بر او نزد محمد و بهست روایتی و در زیر او گذاشته فتاوی قاضیخان

و الطعام در آنجا چه و اگر قدوم نموده شبانه فلان در روز رضی لازم آید بر وی قضا روز و عوض او گذاشته اغنی فقیه

مسئله اگر گفت شخص مر خدا را است برنج که روزه دارم در بیرون قدوم کند در فلان تا هیشه

این قدوم کرد فلان در شب واجب نیاید چیز بر او زیرا که لفظ یوم چون مقارن کرد بچیزی که مخصوص

است بنهار چنانکه صوم مراد گشته شود آن بیاض نهار پس اگر نیافت وقتی که جواب گفته است

در آن صوم که آن نهار است و اگر قدوم کرد او در روز پس اگر باشد قبل نزد زوال و قبل نزد کل روزه دارد

در روز اگر قدوم کرد قبل از زوال بعد از اکل یا بعد از زوال قبل از اکل روزه دارد آن روز را و مستقبل

و روزه ندارد در آن روز نیز اگر مضاف بسیر وقت نزود و جود وقت مثل مرسل ست و اگر ارسال کرد

هر آینه بود جواب همان که انا لله و انا الیه راجعون و نیه گفت ☜ روزه دارد آن روز را و مستقبل را و پس

آنست که لازم ست بر صوم بر روز ☜ مثل او ست در مستقبل نادرست عراد که انا لله و انا الیه راجعون

مسئله در فقیه آورده که بق اگر گفت شخصی ☜ ضد اثر است برنی ☜ روزه دارم در روز ☜ قدوم کند

در روز فلان پس قدوم کرد فلان در روز ☜ نیت کرده بود این شخص در آن روز تطوع ☜ واقع شود

و افضیم روز فلان یا بر و صوم و عن نیت تطوع چیز چنانکه صوم رمضان و نذر معین ط و از

کجا یوسف رفته الله ☜ مرا بست ☜ اگر گفت شخصی ☜ ضد اثر است برنی روزه دارم در روز ☜ و

قدوم کند در فلان پس قدوم کرد فلان در روز ☜ او صایم بود در روز رمضان یا از کفارت یا از تطوع

جایز افتد روزه او و نیچ نیت کرده بست و بر و بست صوم در روز ☜ از کجا قدوم فلان اخبر عبارة التقیه

مسئله ذکر کرده ست در محیط برهانی از قدوری ☜ اگر گفت شخصی ☜ ضد اثر است برنی ☜ روزه دارم در روز که

قدوم کند در روز فلان پس قدوم کرد فلان در رمضان جایز افتد صوم او از رمضان و از روزه ☜ لازم

کرده ست بر خود لازم نیاید بر و بست بسبب نذر چیز را اخبر بانی المحیط و شنقه ع اسراج الوهاج مسئله

اگر گوید شخصی بنفس خود ☜ او روزه دارد در روز ☜ عاشیت دهد او سه غدا اتعالی و در سپاه عاشیت

داد او سه غدا اتعالی در روز پس هر گاه ☜ روزه دارد آن شخص از روز ☜ همیشه و اگر تعیین کرد مدت او را

تا گوشتن تا یا شهر روزه دارد از روز ☜ تا انکه منقضی گردد آن وقت که انا لله و انا الیه راجعون مسئله

اگر گوید شخصی بنفس خود ☜ روزه دارد مهر روز ☜ ☜ قدوم کند در فلان و نیز کرد اینه بنفس

خود ☜ روزه دارد در روز ☜ عاشیت یا بر و در ☜ فلان تا همیشه پس هر گاه نیت یافت فلان در روز که

قدوم کرد فلان پس بر او ست صوم بنان یکروز فقط تا همیشه و نیت بر صوم چیز نرود یکر عبارت آن کذا فی المحیط

مسئله اگر گفت شخصی ☜ ضد اثر است برنی ☜ روزه دارم در روز ☜ قدوم کند در فلان شکر الله تعالی

و داد و نیت به آن یمین را پس قدوم کرد فلان در روزی از رمضان یا شد بر گفارت یمین و نیست بروی

قضا بنرا که موجود نگشت بان شرط بر آنکه آنصوم ست به نیت شکر او نیت نکرد او را از رمضان یا ز

کرده او در یمین خود بوجود شرط بر ☜ آنصوم ست به نیت شکر و جایز افتد او را از رمضان نیز لازم

باشد بر و صوم قضا آن کذا فی ضاقر خانیخان و الملخصه مسئله اگر نذر کرد شخصی بصوم دو ماه متتابع از روز

قدوم فلان پس قدوم کرد فلان در شعبان پس او روزه دارد بعد از رمضان چنانکه در حیض گذشت انا لله و انا الیه راجعون

در نذر و او لیه گفته ☜ اگر مردی اراده کرد چیز را پس جاری گشت بر زبان او طلاق یا عتاق

یا نذر لازم آید بر و آن چیز را نه آنکه فرمود پیغمبر ضد اصلی الله تعالی علیه و آله و سلم ☜ که چیز را نذر کند آنها عمداً

نذر لازم آنها عمدست یکی طلاق دوم عتاق سیوم نکاح و نذر در معنی طلاق و عتاق ست زیرا که او حمال

قرار داد صنع بعد از وقوع او کذا فی المحیط و همچنین اگر اراده کرد شخصی نذر صوم یکروز را پس جاری

گشت بر زبان او صوم شهر لازم آید بر و صوم شهر کامل کذا فی السراجیه مسئله اگر گفت شخصی که خدا ا

راست بر ☜ روزه دارم این روز را شهر پس این مسئله بر سه وجست دیم آول انکه نیت کرد

که روزه دارد این روز را سه مرتبه لازم آید بر و بر همان نیز اگر نیت کرده ست چیز را که محتمل

او را لفظ دارد دیم آنکه نیت کرد که روزه دارد این روز را بر چند بار که دارد این روز در شهر

بر او اجب کرد بر وی همچنانکه نیت کرد و لازم آید بر و صوم این روز چهار بار یا پنجاه چنانکه دارد

در شهر زیرا که نیت کرده ست چیز را که محتمل ست او را لفظ و بر او اضافی دیم آنکه نیت

او را نفی در این دو اختلاف روایه ست بعضی گویند که لازم آید بر و صوم این روز چند بار که دارد

و بعضی گویند بسبب شک و بعضی گویند که لازم آید بر و صوم این روز

مرتبه یکبار یا پنجبار و لازم نیاید بر و بر زیادت بسبب شک و احتیاط در امر عبادت کذا فی المحیط مسئله اگر گفت شخصی ☜ خدا و ست برنی که روزه

دارم این شهر لا لازم آید بر هر صوم آن شهر معین بر کفاره ﴿ خواهد روزه دارد آن شهر ﴿ متوسع است
بودن تا انکه رسد ادا موت زیرا انکه شهر متصور نیست که باشد روز حقیقه که آن بیاض نهار است پس حل
کرده شده ادا بر مطلق وقت پس باشد حکم او مثل حکم شخصی ﴿ که گفت خدا ترا است برمن که روزه دارم این
شهر ادوقتی نزد اوقات که انی الجواز الرائی مسئله اگر گفت ﴿ خدا ترا است برمن ﴿ روزه دارم روز
دوشنبه راساً لازم باشد بر هر ﴿ روزه دارد بر هر دوشنبه ﴿ که گذ کند بر هر تا مدت یکسال که از خاتوی
تا صیفی ان مسئله اگر نذر کرد شخص بر خود صوم روز ﴿ و نیت کرد ﴿ بر ما ﴿ فرد ادا نکرد بر روزه لازم
دوشنبه جمع باشد نیت او زیرا که نیت عمل می کند مکرر ملفوظ و ادا اگر گفت ﴿ خدا ترا است برمن
صوم روز ﴿ و نیت کرد بر روز ﴿ ادا نکرد بر هیچ شنبه نیت او کذا فی البحر الرائق تطابق نظم ﴿ و غیر ها
مسئله در منتقی آورده ﴿ اگر گفت شخصی ﴿ خدا ترا است برمن صوم روز ﴿ دوشنبه ﴿ نیت کرد بر هر دوشنبه را
کویا بر او پس لازم آید بر او بر انچه نیت کرده همین حکم است اگر نذر کرد بر خود صوم روز ﴿ که قدوم
کند فلان در روز ﴿ نیت کرد ﴿ بر ما ﴿ آن روز وا نکرد و روز دیگر خواهد آمد لازم آید بر او بر انچه نیت
کرد و ادا اگر گفت ﴿ خدا ترا است برمن صوم فردا یا صوم ﴿ این شهر ﴿ نیت کرد که هر ﴿ ما آنها باز
خواهد آمد روزه خواهد گرفت پس این نیت چیزی نیست و لازم نیست بر ﴿ روزه دارد همان روز ﴿ که
حکم نموده بآن کذا فی المحیط البرهانی مسئله اگر گفت ﴿ خدا ترا است برمن صوم ابد و قصد نمود
صوم دهر معین را از ابد چنانکه صوم همیشه یا جمعه و یا گفت ﴿ ما سوی گفته خدا است که بر آنیه روزه دارم
من ابد او نیت کرد دهر از ابد لازم باشد بر او انچه نیت کرد که کذا فی المحیط البرهانی ایضا مسئله
اگر گفت شخصی ﴿ خدا ترا است برمن ﴿ روزه دارم یا روزها دارم روز ﴿ لازم آید بر او صوم یکروز کذا فی البدایع
الوقایع مسئله اگر گفت شخصی که خدا ترا است برمن ﴿ روزه دارم فی روز ﴿ و روزی لازم آید بر او صوم
یکروز مگر انکه قصد آن نه باشد بآن زیرا ﴿ که کذا فی السراج الوقایع ایضا مسئله اگر گفت شخصی که خدا ترا است

برمن صوم جمعه اگر مراد نداشته باشد بآن زیرا صوم جمعه را بنیتی نمیدارد اصلا لازم آید بر او صوم هفت روز
پیاپی انکه لفظ جمعه کاهی ذکر کرده شود او را و مراد نداشته شود بآن روز جمعه ﴿ و کاهی ذکر کرده شود او را و مراد نداشته
شود او را جمعه را و غالب است استعمال او در ثانی پس مصروف کرده مطلق بسوی اکثر افراد خاصه قاضیخان
ذکر کرده و نداشته است بآن روز جمعه را لازم آید بر او صوم هر روز جمعه نیز انکه نیت کرده است حقیقت کلام
خود را کذا فی البحر الرائق مسئله اگر گفت شخص ﴿ خدا ترا است برمن صوم جمعه از این شهر پس لازم باشد
بر او که روزه دارد بر یک جمعه ﴿ که گذ کند بر او بر این شهر و گفته است شمس الائمه خرشی ﴿ ها او لیصم کذا
فی البحر ایضا مسئله اگر گفت ﴿ خدا ترا است برمن صوم ایام جمعه لازم آید بر او صوم هفت روز کذا فی
البحر ایضا مسئله اگر گفت ﴿ خدا ترا است برمن روزه دارم شنبه ﴿ هشت روز لازم آید بر او صوم
دو روز شنبه و اگر گفت که خدا ترا است برمن ﴿ روزه دارم شنبه ﴿ هشت روز واجب آید بر او صوم
هفت شنبه زیرا انکه شنبه در هفت روز مکرر شود پس حمل کرده شود کلام او را بر عدد شنبه ها بخلاف هشت
و اگر هر هشتی شنبه در آنها مکرر نمیشود کذا فی البحر ایضا و مخفی نماند که انچه نه گردشد از لازم صوم او عدد
شنبه را صورت آن ﴿ و هفت عدد شنبه در صورت ثانیه آن وقتی است که او نیت نموده باشد او را اگر
نیت او نباشد پس لازم آید بر او بر انچه نیت کرده کذا فی المحیط البرهانی مسئله اگر او اجب کرد شخصی بر خود
صیام را متتابع پس روزه داشت آنرا متفرق جایز باشد و اگر او اجب کرده است صیام ﴿ متفرق پس
روزه داشت آنرا متتابع جایز بود مسئله اگر گفت شخص ﴿ خدا ترا است برمن صوم مثل شهر رمضان پس اگر
روزه داشت مثل او را در عدد واجب یا در عدد جایز است او را که تفریق کند و اگر مراد داشته است مثل او را در
تتابع لازم است بر او ﴿ که روزه دارد متتابع و اگر او را نیتی نباشد جایز است او را ﴿ روزه دارد متفرق نیز اگر
افضلی است هر دو را پس باشد مراد او را خیار کذا فی المحیط و البحر الرائق مسئله اگر گفت که خدا ترا است برمن که
روزه دارم دو روز متتابع پس روزه داشت یا نزده روز و افطار نکرد در آنها یکروز او عمدا تا که روزه افطار

روزه روزست یا از پنجروز پس او روزه دارد پنجروز دیگر متتابع تا موجود شوند ده روز متتابع کفاره البحر
الرائق مسئله اگر کفاره شخصی که فدا ئیست برمن صوم آخر روز از اول شهر وصوم اول روز از آخر شهر
لازم آید بر هر صوم روز یا نزدیم وقت نزدیم کفاره البحر الرائق مسئله اگر کفاره شخصی که فدا ئیست برمن که
روزه دارم در متتابع از اول شهر وآخر آن باشد در کم روزه در یا نزدیم وقت نزدیم یا زیرا نکه روز
یا نزدیم از اول شهر بیست وقت نزدیم از آخر او وسوا ئی اینها مقصود نیست که دو روز متتابع باشند یکی
از اول شهر ودیگر از آخر آن کذا فی الخانیه مسئله اگر کفاره شخصی که فدا ئیست برمن رجب
بعد از ان روزه داشت از کفارت ظهار خود دو ماه متتابع که یکی از آنها رجب بود جایز باشد صوم او
از کفارت واجب شود بر قضا ارجب بر او نماند وهو الاصح کذا فی الخانیه مسئله اگر نذر کرد که شخصی
بصوم واجب پس روزه داشت در آن روز از دو اجب دیگر واقع کرد صوم او از آنچه نیت کرد ولازم آمد
بر قضا مثل نذر ودو اجب دیگر بهمین اگر نیت کرده باشد بر سر همین والا بحکم اینکه نیت کرده
باشد در وقت صوم که روز بسوا م نذر نگاه لازم آید بر هر قضا وکفارت بهمین مقاکه فدا ئی انتا نیه
مسئله شخصی که التزام کرد بر خود صوم دو ماه متتابع را پس شروع کرد صوم سه در رجب وشعبان پس نگاه
ناقص گشت شعبان یکروز پس چله آنست که شروع کند مدت یکه روز پس نیت کند در روز اول رمضان
از نذر خود که فدا ئیست بر قضا وبسیا جیه فتح کتاب الصیل مسئله اگر کفاره ظهار برمن صوم شوال وذو القعده
وذو الحجه پس روزه داشت این هر سه ماه بحساب الا پس بود ذو القعده که سی روز بود وشوال
بیست ونه روز لازم آید بر او صوم هجده روز فطر واضحی را باهم تشریق زیرا نکه او التزام کرده است صوم سه ماه
معین را ودر سه یکه او روزه نداشته است ماسوا ین ایام خمسه را واگر تعیین نکرد ماهها را مسئله اگر کفاره
فدا ئیست برمن صوم که ماه پس شروع کرد در صوم در شهر شوال وذو القعده پس بود ذو القعده وذو الحجه سی یکی
روز بود وشوال بیست ونه روز لازم آید بر او قضا شش روز کذا فی الخانیه مسئله اگر کفاره شخصی

کرفداء ئیست برمن که روزه دارم دین روز هر روز سه یا در هر روز این روز را لازم آید بر او صوم یکروز وماه اگر
کفاره فدا ئیست برمن که روزه لازم نرود این روز یا این روز نرود الا زم آید بر او صوم اول وقتی از
هر دو وقت که تکلم نموده بیست بآن پس اگر اول آن هر دو وقت این روز بشد وکفته باشد آنرا بعد روز دوم
لازم نیاید چیزی بر او در کذا فی فتاوی قاضیخان ایضا در سراج وهاج آورده که اگر کفت شخصی که فدا ئیست
برمن صوم این روز فردا پس اگر کفته باشد این الفاظ قبل از زوال وقبل از اکل لازم آید بر او صوم این روز
وبیست بر او صوم فردا واگر خورده باشد این روز چیزی یا باشد بعد از زوال لازم نیست چیزی بر او در کذا فی
الخانیه مسئله اگر کفت شخصی مرا سکه ست بخورانید مرا بیاید روزه دارم فردا پس روزه فردا نیست قضا بر وی
وکفارت وهذا از همین خود کذا فی قضا در سراجیه مسئله اگر کفاره ظهار برمن که فدا ئیست برمن که روزه دارم شهری
پس وقت نزدیک قبل از صحت لازم نباشد چیزی بر او در وقتی که صبح کشت در یکروز پس وقت نزدیک لازم نباشد بر او صوم
کذا فی البقیه تمام شهر نزد ابی حنیفه وابی یوسف رح نزد محمد لازم نباشد بر او در قیه بقیه صحت یعنی همان یکروز کذا فی
الکافی مسئله اگر کفت شخصی که لله علی صیام الایام وحال انکه نیت نکرد چیزی لازم نیاید بر او صیام
در روز نزد ابی حنیفه وصیام نخست روز نزد صاحبین در اگر کفت لله علی صیام ایام لازم آید بر او صیام سه
روز نزد ابی حنیفه همین بست رح نیز وقتیکه اگر کفت لله علی صیام الشهر لازم آید بر او نزد ابی حنیفه صیام ده ماه
از ماه جیه صیام ودوازده ماه کذا فی البحر الرائق مسئله اگر کفت لله علی صوم ایمی لازم آید بر او صوم ده نجه
نزد ابی حنیفه رح نزد صاحبین رح صوم جمعه یا جمع عمر کذا فی الخلاصه مسئله اگر کفت لله
علی صیام السنین لازم آید بر او صوم صیام ده سال نزد ابی حنیفه رح نزد صاحبین رح صیام جمع عمر کذا فی
کفاره الصغیر حاصل این همه آنست که نادر یاد کرده ست لفظ ایام را یا جمعها را یا شهرها را یا سنین را
او را بصیغه تعریف یا بصیغه تنکیر پس اگر ذکر کرده ست
او را بتنکیر واقع شود بر سه عدد بر ابر ست که ذکر کرده ست لفظ ایام را یا شهرها را یا جمعها را یا سنین را زیرا نکه

ته عدد اقل چیزیست که متداول کرده اند و اسم جمع و ضعیف در کلام او حرف عهد دنه چیز حرف دلالت کنند
بر جمع کثرت و ذکر کرده است او را بصیغه تعریف الف و لام پس در مسئله ایام واقع شود نزد ما چنین
برده روز نزد ما جایز است بر هفت روز نیز انکه حرف لام حرف عهدست و معهود همین هفت روز انست که
دائر میشود بر آنها ماهها و سالها هر گاه که میگذرند آن هفت روز باز مر آیند پس منصرف کرد مطلق الف و لام
بسوی آنها و ابو حنیفه رحمة الله علیه گوید ذکر الف و لام دلیل کثرت است نیز انکه حرف تعریف را برای
استغراق جنس است پس منصرف کرد کلام او بسوی اکثر چیزی که متداول کرده اند و اکثر ایام در لغت در قرآن
که مقرون باشد بعدد آن ده روز است پس بگفته میشود در لسان عرب برای بالاتر زده روز که از عشر
بگذرد تا عشرة شهور اعشار یا ماه در مسئله شهور واقع شود نزد ما و ابو حنیفه برده ماه نیز برا صل که نزد او آنست
زیرا که ده عدد اکثر چیزیست که متداول کرده اند و ادراک لفظ جمع در حالیکه مقرون باشد بعدد زیرا که گفته
میشود در لسان عرب که عشرة شهور یا عشرة شهور و گفته میشود برای بالاتر از ده ماه الا عشر شهور الا و نزد ما جایز است
لازم آید بر صوم دوازده ماه با عتبار صوم در ایام یعنی شود بر آنها سالها چنانکه فرمود حضرت حق جل جلاله
که الا لبثة اشهر یعنی الا عشر شهور الا و در مسئله جمعه ما سالها واقع کرده نزد ما و ابو حنیفه برده جمعه ده سال
نیز برا صل نزد او چنانکه پیشتر گذشت نزد ما جمعه واقع شود بر جمعه ها از صحیح عمر در صورت اداء و
سالها از صحیح عمر در صورت ثانیه نیز انکه در جمعه ها و سالها نیست قدرت بر صوم و پس شاید برای استغراق جنس
دقیقان باشد در متداول کرده جمیع عمر و کمال ادراک فی بسوط الرحمن و این و قدرت در هر زمان در وقت
تلفظ بنذر نباشد پس اگر نیت کرد چیزی را لازم آید بر وی آنچه نیت کرد تا انکه اگر گفت لله علی صوم
ایام و نیت کرد اکثر از ده روز واقع کرد بر انچه نیت کرد و همچنین اگر نذر کرد صوم جمعه ها و نیت کرد جمعه ها
یا نیت کرد جمعه ها این ماه لازم آید بر وی روزه همان قدر جمعه انقطاع همچنین اگر نذر کرد صوم سالها پس اگر
نیت نذر دوازده سال نزد ما و ابو حنیفه در جمیع عمر نزد ما جایز است که نیت کرد چیزی را لازم آید بر وی

انچه نیت کرد کذا فی السراج الوهاج **مسئله** اگر گفت رحمه الله علی صیام الزمن او الحین و نبود او را نیتی
لازم آید بر وی صیام شش ماه کذا فی البحر الرائق **مسئله** اگر لازم کرد بر خود صوم دهر یا بصیغه نکره گفت لله
علی ان اصوم دهرا پس واقع کرد آن بر شش ماه نزد ما جایز است و ابو حنیفه رحمه الله گوید صوم دهر
را علی التأبید اگر چه کرد دهر بلام تعریف واقع گردد بر جمیع عمر او کذا فی فتاوی قاضیخان و البحر الرائق
مسئله اگر گفت لله علی ان اصوم عمرا پس روایت کرده شده است از ابا یوسف صوم شش ماه و از محمد
صوم یکسال و گفته شده است رحمه الله بلفظ عمر بلام تعریف واقع گردد بر ابد در ظاهر الروایة کذا فی فتاوی
القاضی و در خزانة الاکمل آورده که اگر گفت لله علی صوم عمر لازم آید بر وی صوم یکروز الا اگر گفت
لله علی صوم العمر لازم آید بر وی صوم ابد انتهی **تتمیم حس در بیان انکه هر چه جز نذر بر مخلوق نزد ما جایز**
و اوجب است مسئله در بحر رائق و نهر فائق گفته که ذکر کرده است شیخ قاسم رحمه الله تعالی در شرح در المختار که اما
نذر که نذر میکنند بآن اکثر عوام جاهلند که مشاهده میکنیم یا اورا بآنکه باشد مراد آنرا غائبی یا مریضی یا حاجتی
فرو پس باید بدو سر قبر بعض صلحا، و بیند از دور سنگ او را بر سر قبر و پس بگوید که یا سید فلان اگر باز آید
غائب من یا شفا یابد مریض من یا روان کرده حاجت من پس بر است او را ز چیزی نقد یا راز نقره چیزی
نقد را یا راز طعام چیزی نقد را یا راز آب چیزی نقد را یا راز شمع چیزی نقد را یا راز زیت چیزی نقد را
پس این نذر باطل است بالاجماع بواسطه وجوه متعدده و وجه اولی انکه این نذر برا مخلوق است و نذر بر
مخلوق جایز نیست زیرا که نذر عبادت بر مخلوق جایز نیست و وجه دوم انکه منذور را در ملک
ربست مالک نشود چیزی و وجه سیوم انکه او کمان میرود به نیت تقرب میکند او را امور بغیر خدا تعالی و این
کفرست یا رب مگر انکه گفته شود یا الله جل جلاله بدرستی که نذر کرده ام بر تو اگر شفا دهی مرا یا باز آوری
غائب مرا یا قضا کنی تو حاجت مرا که اطعام کنم من فقیر را که هست بر دروازه مسجد فلانیه رضی الله تعالی
عنها یا فقرای که هستند بر دروازه امام شافعی رضی الله تعالی عنه یا بفرش کنم من حصیر را بر اسب جامه

ایشان یا زیت و بزاق و قوت ایشان یا بدهم دراهم و بکسی که قیام میکند بشمار ایشان یا بغیر ایشان یا بکم
باشد و در نفع بیمار فقراء و نذر برای خدا و غیر و جعل و دیگر شیخ باشد حکم برای تعیین محل تصرف نذر
برای مستحقان او ساکنان اند در رباط شیخ یا در مسجد او پس جایز باشد نذر بدین اعتبار زیرا که صرف
نذر فقراء اند و بهر حال هر آن موجود کشت و جایز نیست که صرف شود نزد ابوسهل غنی غیر مستحق یا
و نزد ابوسهل صاحب علم بواسطه علم او ادام او فقیه باشد یا نباشد بنا بر شرع جواز تصرف نذر بسوی
او نیز دیده شد اجماع بر صحت نذر بیمار مطلق و آن نذر منعقد میگردد و مشغول میشود ذمه ناذر
بآن و بهر حال آن خواهد بود بلکه سخت است و جایز نیست و حرام شیخ و اهل آن و نه اکثر آن
و تصرف در آن بوجهی از وجوه که او فقیر بود و نه شیخ مراد او علی فقراء که عاجز اند نه کسب و ایشان مخلوط
پس اهل نذر نمیکنند نذر را بسبیل صدقه مبتدا و در اهل آن نیز مکروه است یا دوام قصد نکنند نافذ بآن
تقرب بسوی خدا تعالی صرف او بسوی فقراء و قطع کند نظر او نزد شیخ و چون دانست این قرار او
پس بر کسی که صرف میشود زر دراهم و شمع و زیت و غیر آن و نقل کرده میشود او بسوی قبور او میباید
تقرب بسوی ایشان آنچه خواهد بود اجماع و شمع و زیت که قصد کنند تقرب او بسوی فقراء احیا نه
ما ذکره فی البحر الرائق و النهر الفائق تعلیق شرح و در البحر و شلبی کشف الرمز شرح الکنز و تابع او نظر
حاشیه الدرر شرح الغرر هم چنین نهر الفائق و کشف الرمز بعد نقل عبارت مذکوره گفته اند که بهر حال مشکل است
اند مردم بین در حضر ما در مولد سید احمد بدوی انتهر و در رفع لبس حاشیه سکین آورده است این مسئله
بین عبارت که بدانکه نذر هر واقع میگردد بواسطه کرام بواسطه تقرب بسوی ارث ان پس آن اجماع
بالطل است و حرام ما هر چه قصد کنند صرف او بسوی فقراء ام و بهر سه یکی مشکل گشته اند مردم بین بر
خصوصا در بین اعصار و بلاد گروه بسیار است این مسئله و علامه شامی در شرح در البحر ذکر انی الدر المختار را سپس
عبارت الفتح لبس و الله تعالی اعلم پس این و لبس باب دوازدهم در بیان مسائل صیام قضا در رمضان و قضاء نذر

بین و بین باب مشتمل است بر یک فصل فصل در بیان احکام صوم قضا، مسئله هر شخص که لازم شود بر قضا
چند روز از رمضان نزد مختار است در انکه اگر خواهد قضا کند آنها بر استتابع و اگر خواهد تفریق کند آنها بر
و نیست هیچ فضلی در تخییر او میان این امور اما جواز تفریق پس از جهت آنست که اصل مطلق رخصت و نیست
در او تقیید به تتابع و آن قول حضرت متبوع است جناب که صدقه فی ایام غیر و نیز از جهت آنست که
روایت کرده جابر رضی الله تعالی عنه که مردی پرسید بحضرت حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم
از تفریق قضا در رمضان پس فرمود حضرت این معوض بسوی تو هست آیا نه بینی که اگر لازم شود وی بر یک ز
شما پس قضا کند او را یک درهم و دو درهم آیا باشد آن قضا و بین و فلا انکه قدرت بر یک و تتابع قاصر او را و نیز هست
فرمود حضرت و اما استحباب تتابع پس زیرا که آنست که در تتابع مسارعت بسوی ابراء ذمه است و جهت
قال و استقصا سوا الا منفقره تم یکم کذا فی الهدایه و معراج الدرایه مسئله اگر تاخیر کرد قضا رمضان را تا که
در رمضان دیگر تقدیم کند صیام رمضان دیگر را بر صیام قضا و قضا کند اول را بعد از رمضان پس زیرا اگر رمضان
وقت ادا است و مابعد آن وقت قضا است کذا فی الهدایه و شرح مجمع پس بر یک گفته تقدیم کند او را بر قضا
مضایق آنست که هر مرتبه بر او اگر همچنین کند و یکبار تقدیم کرد قضا را واقع گردد او را و اگذا فی النهر
الفائق این وقتی است که صحیح مقیم باشد اما اگر مریض یا مسافر بود و نیت کند قضا را واقع گردد از او
کما لا یخفی مسئله قضا نذر معین شود قضا رمضان است در حکم جواز تفریق چنین شرط کرده باشد او در
تتابع خواهد او را در خزانة الاکمل آورده که اگر نذر کرد شخص صیام شهر معین را پس روزه نذر ادا کرد در وی
قضا رمضان را در قضا، او جایز است که تفریق کند قضا را و النهر مسئله هر شخص که واجب شده است
بر او قضا صوم رمضان و کفارت آن آیا جایز است او را که تقدیم کند کفارت را بر قضا رمضان یا نیست اما م
ابو الیسر این مسئله گفت هر جایز است کذا فی الخلاصه و هو الظاهر کما فتح الغفار مسئله اگر فوت شد از
الیام شهر رمضان از قضا یا کفارت صحیح باشد روزه او نزد انکه انچه در ذمه او بست کامل پس ادا نکرد

بنا نقص کفائی جامع الامور **مسئله** واجب بنیت قضا صوم رمضان بر فور بلکه واجب بنیت بر سبیل تراخی زیرا که ادا و قضا متباینند بتباین دو نوع از ماهیت پس صوم ادا بنیت ادا واجب است و صوم قضا بنیت قضا و بنیت ادا صوم قضا صحیح نیست و بنیت قضا صوم ادا صحیح نیست و معنی تراخی آنست که متعین بنیت زمان اول بالفعل نیست بلکه در وقتی شروع کرد در ان امتثال کرده باشد و در ان وقت بنیت ادا کرده باشد پس در هر وقتی شروع کرد در ان امتثال کرده باشد و در ان وقت بنیت ادا کرده باشد بر وی اثم نیست تاخیر و متضیق کرد بر امر و واجب در آخر عمر او در زمانیکه گمان نمود که در ان زمان خواهد مرد و در ان زمان بنیت قضا کرده و واجب بر فور بلکه واجب بر تراخی است چنانکه در نیت صوم تعلوع قبل از زوال گفته شد و همچنین است حکم نیت قضا رمضان و اگر واجب بر فور واجب بر تراخی نکرده و در آخر عمر بنیت قضا کرده و

او معرف بود جائز است نزد ابی حنیفه و محمد خلافا لابی یوسف چنانکه در زکوة گذشت انتهی البحر الرائق منه

باب الظهار دوم از مرد کتاب الزکوة آورده مراده به تحریر امنیت اجتهاد و یکی غلبه ظن هست بدون

او معرف بود از شک در بودن او معرف و چه گفتیم مراد برائیست بواسطه انکه اگر رفع کرد کفارت نه

او معرف بود از شک در بودن او معرف و چه گفتیم مراد برائیست بواسطه انکه اگر رفع کرد کفارت نه

یا اجتهاد بدون غلبه ظن یا بغیر اجتهاد اصلا بود از شک یا بظن انکه هست او معرف پس متبین نگشت

مانع پس هر سه یکی جائز شده و همچنین اگر متبین نگشت چیزی پس حکم او عدم جواز زوجیت تا انکه متبین

کرده بودن او معرف و اگر رفع کرد زکوة ۱۲ بسوی کسیکه گمان برد او ۱۲ غیر معرف بود زان متبین نگشت

بودن او معرف پس آن جائز باشد و تقیید کردیم بودن غلبه ظن بعد از شک بواسطه انکه اگر رفع کرد

زکوة ۱۲ بسوی شخصی و نگذشت بر خلاف او و آن معرف است یا نه پس حکم او جواز زوجیت تا انکه متبین

گشت بودن او معرف پس آن جائز باشد و تقیید کردیم بودن غلبه ظن بعد از شک بواسطه انکه

اگر رفع کرد زکوة ۱۲ بسوی شخصی و نگذشت بر خلاف او و آن معرف است یا نه پس حکم او جواز زوجیت

تا انکه متبین گردد بودن او غیر معرف انتهی عبارة البحر **فصل سیم در بیان انکه کفارت صیام متعدده متداخل میکردد و بیانه بیان آنچه مناسب است بذکر** **مسئله** بدانکه کفارت صیام متعدده متداخل میکردد

اگر افطار کرد چند بار در یک رمضان کفارت نداده بود در اثنا آنها لازم آید بر وی یک کفارت فقط

زیرا انکه کفارت مشروع گشته است بازر جر و آن حاصل میکردد به کفارت واحده اما اگر جماع کرد در روز

هر کفارت داده بر او بود زان جماع کرد در روز دیگر لازم آید بر وی کفارت تنبیه بر ظهار اول یکی

سعد بر زجر حاصل گشت او که کفارت او گذشت انتهی البحر الرائق و انچه در ظهار اول در بیت همین

قول اصح گذاشی محترز الدرایه و این وقتی است که افطار چند بار در یک رمضان بوده باشد اما اگر افطار

او در دو رمضان بوده لازم آید بر کفارت صیام در مرتبه اگرچه در اثنا کفارت ۱۲ بر مرتبه اولی

و دین ظاهر روایت است که افی اگر اجماع او جامع و البحر الرائق و همین است صحیح

فی الهدایه و الوقایه و المجمع ۱۲ و گفته است محمد رحمة الله تعالی هر فرق ثبت میان یک رمضان و دو رمضان تا انکه اگر

کفارت نداده باشد بر مرتبه اول هر افطار کرده مرتبه دوم از رمضان ثانی لازم باشد بلکه همه کفارت فقط

و در سیر اکبر که علیه الاعتماد و در برزازیه و سراجیه گفته هر هوالاصح **فائده** مخفی نماند هر چند فرق مختلف

کرده ترجیح داده شود فی هر روایت ۱۲ چنانکه تفصیل آن در فصل ششم از باب هشتم گذشت انشاء الله تعالی و نیز لفظ صحیح و اصح چون مقابل افتند ترجیح کرده شود طرف صحیح ۱۲ چنانکه تنبیه دادا خر فصل

اول از باب ششم مفصلا گذشته بود فلیتذکر **مسئله** اگر افطار کرد در روز پس آزاد کرد بنده ۱۲ پس آزاد کرد بنده ۱۲ پس

افطار کرد در روز دیگر پس باز آزاد کرد بنده دیگر ۱۲ پس باز افطار کرد در روز سیوم پس باز آزاد کرد بنده سیوم ۱۲

بود بر آن مستحق گشت بنده اول و ثانی لازم نیاید چیزی دیگر بر اثر نیز انکه بنده ثالث و خواجه آزاد شده بر سه مرتبه

اگر مستحق گشت بنده ثالث پس لازم است بر وی هر آزاد کند یک بنده ۱۲ زیرا انکه متقدم اجزء فرقه از

ثانی و ثالث و اگر مستحق گشت بنده ثالث پس لازم است بر وی هر آزاد کند یک بنده ثانی و ثالث محاذی لازم آید بر وی آزاد

کند یک بنده دیگر را بر اثر افطار ثانی و ثالث و همین حکم است اگر مستحق گشت بنده اول تبریح ثانی و ثالث

لازم آید بر وی آزاد کردن یک بنده ۱۲ زیرا انکه تنبیر یل کرده خود مستحق را بمنزله معدوم و اگر مستحق گشت بنده اول

و ثالث بدون ثانی آزاد کند یک بنده ۱۲ بر اثر افطار ثالث زیرا که بنده ثانی کفایت کند از افطار اول و

اصل درین مسائل آنست هر ثانی جائز نیکردد در زمانیکه قبل او نه زمانیکه او گذاشی فتح القدیر و البحر الرائق **فصل چهارم**

در بیان انچه اسقاط میکند کفارت ۱۲ بعد از وجوب آن و در وی انچه اسقاط نمیکند و در **مسئله**

اگر افطار کرد هائم عمدا در صوم رمضان پس ریض گشت در آن روز مرض هیچ افطار را بیاد جامع کرده باشد

زنا حائضه یا مرتد در حال طهارت بود پس حائض یا مسلم گشت آن زن بعد از ان روز ساقط کرد و کفارت گذاشته

افطار را سهو چه بخلاف مسئله سفر انکه اگر افطار کرد هائم عمدا پس بعد از ان روز مسافر شد ساقط نکرد و کفارت

از ذمه او بدون آنست هر اعتراض حیض در وض در اثنا و نهار ایراث یکبنده شبهه ۱۲ و در ماضی زیرا که انها

نیستند بصبح در میں بتیین گشت که این روز هنود روز صوم و حق در بچه صوم لازم و اداء مستحب میگردد
از روزه و وجوب و سقوط بخلاف سفر که آن با فتیار او است پس کردار نیده شده اورا در حکم عدم گذارنا انگاه
مسئله حکم نفاس حکم حیض است تا انکه ساقط کرد کفارت بعروض نفاس بعد از افطار بعد کذا فی فتح
القدیر مسئله اگر افطار کرد روز را بعمد بعد ازان اگراه کرد شد او را بر سفر روز ان روز ساقط نگردد کفارت
چنانکه نگردد بسفر طائعاً زیرا انکه اگراه عذر است در حاصل گشته است از غیر و حجب حق و بعضر گویند در
ساقط نگردد در مسئله اگراه زیرا انکه موجود نگشته است صنع از صائم گذا فی الکافی و در نهر فائق گفته در اگر
سافرت کرد باگراه بعد از انکه افطار کرد عامداً ساقط نگردد از وی کفارت در افطار اگراه زیرا که او هو الصحیح و متعلق
گشته اند روایات بر عدم سقوط کفارت در صورتیکه سفر کرده طائعاً غیر بعد از افطار را اگر افطار کرد بعد از
شروع در سفر واجب نیاید به کفارت انتهی فی النهر مسئله اگر افطار کرد صائم عمداً بعد ازان مجنون شد از انفس خود را
پس گشت کفارت نمی دارد بر صوم بعضر گویند در ساقط گردد کفارت از وی و بعضر گویند که ساقط نگردد او هو
الصحیح زیرا انکه این عذر است که آمد است از طرف عبید نه از طرف خدا از انگاه پس تاثیر نکند در سقوط کفارت
کذا فی الخلاصه انتهی بدانکه در بحر الرائق گفته در صحیح آنست که ساقط نگردد در صورت انبهر و در فتح القدیر
گفته که هو المختار و همچنین اگر فرد و انه خشت بنفس خود و زر سطحی یا جبلی بعد از افطار بعد ساقط نگردد کفارة
کذا فی امداد الفتاح مسئله اگر صبح کرد مقیم بصوم و بعد ازان مسافر شد پس افطار کرد صوم را ساقط گردد کفارت
زیرا انکه اصل آنست در چون گشت صائم در آخر نهار بر صفتی که اگر مرد مرد بر در اول نهار بر آید صباح
میگشت او را افطار ساقط کرده کفارت از وی گذا فی البحر الرائق و این وقتی است که افطار کرده بعد از شروع
در سفر و اگر مقیم نیست که سفر را پس افطار کرد قبل از شروع در ساقط نگردد از وی کفارت کما فی الخلاصه
مسئله اگر صبح کرد مریض بصوم پس ازان افطار کرد متعدا لازم نیاید کفارت بر وی کذا فی الذخیرة و متعلق
افتاء را فی غایه فقالوا فی فتاویه مسئله اگر صبح کرد مریض یا مسافر در اول نهار رمضان بنیت صوم پس بهمدران

روز صحیح یا مقیم گشت بعد از ان افطار کرد نه آنقدر را لازم نباشد بدان گذا فی الخلاصه
مسئله در منتقی آورده که اگر افطار کرد صائم متعمد در رمضان پس بیهوش گشت مقدار ساعتی قلم نیست
کفارت بر وی کذا فی فتاوی قاضیخان مسئله ذکر کرده است محمد بن شجاع در اصل صلوة که چون افطار کرد
صائم متعمداً بجز بر موجب کفارت است پس ازان مجنون شده دیوانه شد روز بعد روز پس بازگشت صحت دیوانه
لازم آید بر وی قضا و کفارت گذا فی الذخیره مسئله اگر بیهوش گشت مجنون از جنون خود در شهر رمضان
قبل از زوال و نیت کرد صوم را پس جماع کرد با زن خود هم در آن روز لازم نباشد کفارت بدر بیهوشی گذا
فی الفصول العادیة فی الفصل الثالث و الثلاثین مسئله اگر اکراه کرد شد او را بر سفر پس افطار کرد صوم را
قبل از انکه بیرون آید بسوی سفر و بعد ازان عفو کرده شد از در سفر را یا تقدیم کرده بیشتر از مقدار انکه
قصر کرده شود او را پس او را فطار کرد صوم را و بعد ازان عفو کرده شد از در قصر پس بر وی واجب باشد
بدر کفارت گذا فی البحر الرائق فصل پنجم در بیان کیفیت ادا و کفارت مسئله بدانکه کفارت افطار صوم
رمضان مثل کفارت ظهار است پس همان کند رقبه را که یاد کرد بیاد آنرا روزه دارد دو ماه متتابع
باشد و در آنها رمضان نه و یا بنهیه و اکر استطاعت نه داشته باشد صوم و پس اطعام کند شصت مسکین
بمقدار یکی از مقدار نطره یا قیمت آن گذا فی محیط السرخسی و البحر الرائق مسئله فرق میان کفارت
ظهار و افطار یکی در مسئله واحده فقط و آن آنست در چون جماع کرد مرد ظهار باز ان ظهار برخاست و
مدت او در ترتب عامداً یا ناسیاً و در روز ناسیاً استناف کند صیام را نزد ابو حنیفه و محمد لقوله تعالی فتحریر
الذی ساد در کفارت صوم اگر در اثنا شد چنین فعل از در مفر باشد همچنین حکم در کفارت ظهار اگر جماع کرد
ظهار را غیر ظهار برخاست در مفر باشد گذا فی البحر چنانکه شرح مختصر الوقایه ذکر کرده است علامه سفر در تعبیر
مدارک فرق کرد میان کفارت ظهار و افطار زیرا که آن ایست در اگر استتباع آورد ظهار را زاد او کفارت
پس ازان در و مراعات کند بسوی آن قاضی و لازم است بر قاضی در جبر کند او را بر ادای کفارت و حبس کند او را

بازآن بخلاف سایر کفارات که کفارات بر فرزند قاضی ﷺ هر چه حبس کند او را بر ادای آنها نزیرا که تاخیر در کفارت ظهار حرام میکند زن را بواسطه امتناع از استمتاع انهی کلامه المغفر و مفخر نماند که چون فرق بیست در میان کفارت ظهار و افطار در غیر ماه رمضان پس زین سبب نوشته میشود در این مقام بسیاری از مسائل هر دو را که گذشته اند در همین کتاب در فصل کفارت ظهار **وچه آنکه** ادا در کفارت بر سه قسم است یه اعتاق و الطعام و صیام پس ذکر کرده میشود هر یکی زین سه قسم ﷺ در جنبی علاحده و بنا کرده میشود این فصل بر چهار جنس **جنس اول** در بیان مسائل ادا در کفارت با عتاق رقبه **مسئله** فرق نیست میان آنکه رقبه ذکر باشد یا انثی کبیر باشد یا صغیر اگرچه رضیع باشد زیرا که اطلاق کرده میشود اسم رقبه بر همه زین جهت که اعتاق نمودن رقبه عبارت است از زوالت رقبه ﷺ مملوک باشد مشکل و جه کفارت انهی الهدایه و النهر الرائق **مسئله** فرق نیست میان آنکه رقبه سلیم باشد یا کافر کر مرتد باشد یا مرتد و مانند آن و فرق نیست میان رقبه صحیح در بین آنکه گرده است در فقد غایه مریض ﷺ هر همه شته شود صحت او پس آن جایز باشد از آنکه او صحیح است فکما کفانی النهر الرائق **مسئله** جایز نیست در کفارت اعتاق رقبه نابینا و نه آنکه بر دست او بریده باشد و نه آنکه هر دو زانگشت او بریده باشد و نه آنکه هر دو پای او بریده باشد و نه آنکه هر دو دست یا هر دو پای او شل شده باشد و نه کسی که مقعد شده باشد و نه کر که نشنود چیزی ﷺ اصلا و نه آنکه بریده نشده دست راست و پای او از یکجای تنه و نه آنکه ساقط شده باشد دندان او که در حد تا در نباشد بر منفعت و جایز نیست در اعتاق عیبین و خصو و مجبوب خلافا لزفر و جایز است اعتاق کسیکه بریده باشد هر دو گوش او و جایز است اعتاق رقبه نا و قرنا و دانکه او ﷺ بر ضی شده و انکه ادرم چشم باشد و جایز است خنثی کسیکه رقبه باشد سوراخ هر دو ابر در او در سه مرتبه در پیش او کسیکه بریده باشد دو پای او چنان قدرت در آنرا نباشد بر خوردن و کار کردن چنان شود بسبب انکه بلند کردن در همین جایز است اعتاق کسیکه بریده باشد یکی از دو دست او و یا یکی از دو پای او و انکه بریده باشد

دست چپ و پای راست او و یا بعکس آن نه انکه بریده باشد دست و پای او از یک جانب و اصل در این مقام آنست که هر چه ستی فوات جنس منفعت منع میکند جواز را و هر عیب منع نمیکند جواز را زیرا که رقبه بفوات جنس منفعت عائله میگردد دمن و هر مخلوق لمنفعتان منفعت کمال و ادراک نفع النهر الرائق فی باب الظهار **مسئله** جایز نیست در کفارت اعتاق جنین مطبق و نه جنان معتوه مغلوب که نفع انکافی و ما کسیکه کار هر مجنون میشود و کار هر شیار میکند و پس جایز است اعتاق او که انی الهدایه و این جواز وقتی است که اعتاق نموده شود او را در حال بستاد او و الا جایز نبود که انی النهر الرائق **جنس دوم** در بیان مسائل ادا در کفارت بصوم و در وی چهار نوع است نوع اول در بیان آنکه جواز کفارت بصوم مقید است بصوم دو ماه متتابع و بیان متتابع و دریا نابی آنست ﷺ موجود باشد رقبه در ملک او و آزاد کند آنرا بنده ﷺ پس او در وقع دارد دو ماه متتابع و دریا نابی آنست ﷺ موجود باشد رقبه در ملک او و نیز باشد در ملک او بها رقبه فاضل زر قدر کفایت او و در تاتار خانیه گفته ﷺ هر شخص ﷺ باشد در ملک او بها رقبه و نیز باشد در ملک او بها رقبه فاضل زر قدر کفایت او و در تاتار خانیه گفته ﷺ هر شخص ﷺ باشد در ملک او بها رقبه لازم باشد بر و اعتاق او اگر چه بر خود متتابع باشد بسوی آن رقبه انهی و آنچه تقیید کردیم بر دون بها رقبه فاضل از قدر کفایه بواسطه انکه قدر کفایت مستحق الصرف است پس باشد آن در حکم عدم و در فاضل است از قدر کفایت مرتد ﷺ اصلا و نه آنکه بریده نشده دست راست و پای او از یکجای تنه و نه آنکه ساقط شده باشد دندان او که در حد تا در نباشد بر منفعت و جایز نیست در اعتاق عیبین و خصو و مجبوب خلافا لزفر و جایز است اعتاق کسیکه بریده باشد هر دو گوش او و جایز است اعتاق رقبه نا و قرنا و دانکه او ﷺ بر ضی شده و انکه ادرم چشم باشد و جایز است خنثی کسیکه رقبه باشد سوراخ هر دو ابر در او در سه مرتبه در پیش او کسیکه بریده باشد دو پای او چنان قدرت در آنرا نباشد بر خوردن و کار کردن چنان شود بسبب انکه بلند کردن در همین جایز است اعتاق کسیکه بریده باشد یکی از دو دست او و یا یکی از دو پای او و انکه بریده باشد

در وقتی که سلطانیه کند آنرا زن چرا بدان بیع و چیزی گشت بر آن زن کفارت جایز نباشد او را صوم و اگر در شخصی که مالیت غالب یا دینی است مثل پول بر ذمه او ثابت شود پس اطعام کفارت دهد آن جایز باشد او را صوم و کویند که این وقتی است که آن مال غایب غیر رقبه باشد (اما اگر رقبه باشد که جایز افتد در کفارت جایز نباشد او را اداء کفارت بصوم نزد آنکه وقت ادا بر اعتاق آشهر مانی البوا ازائی تعلق نگرفته بود بر اعتاق آن رقبه

فصل مسئله در بدایع آورده که اگر بود در ملک او رقبه صالحه برای کفارت لازم است بر وی اعتاق آن رقبه بر این است که لازم باشد بر وی تا بنا شود نزد آنکه او را حاجت حقیقی آشهر مانی و مطلب بجز ازائی نگفته که حاصل آنست که بر کسی که بر وی اعتاق رقبه موجود و مانع نیکند و حوج تر از رقبه حاجتی را مانع اعتاق آنچه نزدیک مسئله نیاز دهسار در حق کفارت معتبر اند در وقت ادای کفارت نه در وقت وجوب پس اگر واجب گشت کفارت بر شخص و حال آنکه او تنگدست بود بعد از ان تونگر شد جایز باشد او را صوم و اگر در وقت وجوب توانگر بود بعد از ان تنگدست شود جایز کرد صوم مر وی را کذا فی البوا ازائی فصل

آنچه پیشتر کفته شد مر جواز کفارت بصوم مقید است بعدم وجود رقبه در ایام عذر است که مستمر باشد تا فراغ صوم هر دو ماه که فارغ شود بعد از اعتاق در روز اخیر قبل از غروب شمس واجب آید بر وی اعتاق و اگر صوم او تلوع و در فضل آنست که تمام کند صوم این روز اخیر پس اگر افطار کرد لازم باشد قضا بر وی زیرا که شروع کرده است در وی و اگر استقاط نه بر او التزام نکند ذا فی البوا ازائی فی الباب فصل کذا ایضا فصل در مجتبی آورده که اگر کفارت او کرد بصوم و بود در ملک او رقبه مر فراموش کرده بود آنرا و بعضی کویند که جایز نباشد صوم او نزد ابو حنیفه و محمد و صحیح آنست که جایز است آشهر مانی فصل در جامع اصغر کفته که اگر کفارة لازم شود بر شخصی پس بخشید مال خود بر شخصی دیکر و تسلیم نمود او را بعد از ان کفارت او کرد بصوم پس زوال رجوع کرد در وی جایز افتد صوم او و معتبر و کفارت وقت ادا است نه غیر آن آشهر مانی البوا ازائی فصل کذا فی الجامع الصغیر

فرع دویم در بیان انکه اعتبار کرده شود در صوم کفارت عدد دو ماه بآید یا بحساب ایام فصل علامه

مسکین و شرع کرد کفته مر اکر روزه دو ماه را بنا جایز نباشد اکرچه شهر ها بیست و نه روز و اکر روزه دو شهر آن دو ماه بغیر الله اعتبار کرده شود بر هر شهر سی روز پس اکر نقصان کرد در یکصورت بر تمام چهل و نه روز لازم آید بر هر دو اصناف جمیع آشهر و در محیط شرخ کفته مر همین حکم است اکر اعتبار کرده بروجه ها باید پس علت کشت در آسمان و زمین یکی است ام نوزده شد هلال ها اعتبار کرده شود بر هر یکی نیمی روز آشهر مانی فرع سیوم در بیان انکه اکر متعلق کشت افطار صوم بسبب سفر یا مرض یا حیض در اثناء صیام کفارت یا متعلق کشتند ایام منهیه یا شهر رمضان در اثناء آن آیا واجب آید بر وی استیناف صیام یا نه مسئله آنچه پیشتر کذشت از تقیید صوم بر دوماه متتابع بر جهت آنست که افطار کرده در اثناء مدت دو ماه بالکل کشت اکچه روزه داشته بود قبل از در و لازم آید بر وی استیناف یا بر آنست که افطار نموده باشد بعذر بر خیانکه سفر یا مرض و یا بغیر آن و همین حکم است در کفارت قتل و ظهار زیرا که در اینها نیز تابع کسر انکه باشد افطار بسبب عذر حیض پس بهتر است اکر حائض نشد زنه در اثناء دو ماه لازم نیاید بر وی بر استیناف صیام فهیه زیرا که او در بابت مدت دو ماه فارغ از حیض بسبب عادة الا انکه چون پاک کردد این زن از حیض پس لازم است بر وی بر شتمل کند ایام صوم بعد از حیض تا بیاید حیض تا انکه اکر متصل کرد آنها بر حکمه افطار کرد روز بر بعد از حیض لازم آید بر وی استیناف زیرا انکه ترک نموده است او تتابع بر بغیر ضرورت کذا فی البوا ازائی مسئله تتابع شرط است در صیام کفارت افطار و ظهار و قتل پس این جمله چهار عدد کفارت اند بر متتابع اند و اصل در در آنست بر اسلام شنود و صیام کفارت حلق و کفارت جزا صید بر این بغیر متتابع اند و اصل در در آنست بر اکر کفارة ظهر شروع کرد و شده است در ر البوا صوم او متتابع است و اکر اعتاق شروع نیست در اثناء صوم او متتابع است و اکر اعتاق شروع نیست در اثناء صوم او جایز است بر وی اعتاق بر هر خانه که خواهد پس او مخیر است کذا فی الهدایه مسئله اکچه تقیید کردیم عدم اجوب استیناف بر هر خانه که حائض نشد زنه در اثناء دو ماه از جهت آنست بر اکر عارض کشت حیض مر زنا بر در اثناء کفارت بین پس لازم است بر وی

بکیرد

استیناف بر انکه این زن تواند یافت مدت سه روز نباشد از حیض و انچه تقیید کردیم بعضی از جهت
آنست که اگر زن نفاس گذشت در انتها مدت دو ماه پس لازم است بر او استیناف صوم و این مسئله از انهاست
که زن نفاس در انتها حکم حیض یابد نفاس زیرا که نفاس قطع میکند تتابع در هر کفارهٔ بخلاف حیض که ان قطع
نمی کند در انتها حکم حیض یابد نفاس زیرا که نفاس قطع میکند تتابع در هر کفارهٔ بخلاف حیض که ان قطع
نمیکند تتابع و در کفارت افطار و ظهار و قتل روایت کرده شده است از محمد رحمة الله تعالی که گفت اگر روزه
دارد زن بیگانه را صبح او زان حائض گشت پس زان انگه گشت استیناف کند صیام و نیز اگر او کفاره
بر عاتقهٔ تتابع پس لازم باشد تتابع بر وجه روایت کرده شده است از ابی یوسف و گفت اگر روزه دارد
زن بیگانه پس زان حائض گشت و رماه دوم پس او نیاکند یعنی استیناف نکند صوم هر دو ماه لما ذکرنا فی البحر الرائق
من باب الظهار مسئله در تبیه آورده و هر که زنی عادت پسندار دو سر گشود طهر او مقدار مدت دو ماه بازیاده
زان پس حیض این زن قطع نمیکند تتابع و در صیام کفارت او نیز را که این عادت نادر است انتهی مسئله
هم در تبیه آورده و هر که افطار کرد زنی در انتها کفارت متعدد پس حائض گشت هم در انروز منقطع گردد
تتابع او انتهی و ذکر قدوری در مسائل خاسیه ایمقام بیشتر در فصل اول در باب اهم که نشته بود فلیتذکر مسئله
شرط است در جواز صیام کفارت که متصل گردد شهر رمضان در انتها ان زیرا که شهر رمضان وسط نمیکند
نمیکند فرض وقت را تا انکه نیت کرد صوم کفارت را در رمضان واقع کرد و از صوم رمضان و این استحسان
وقتی است که آنشخص صحیح و مقیم باشد پس اگر مسافر باشد جایز است او را که روزه دارد در رمضان از روی حجی
دیگر مثل کفارت و غیر ان در ریض دو روایت است هر دو کر ان در دو روایت بتفصیل در مسائل نیت گذشته
بود و اختصار کرده شده است بر عدم تتابع رمضان از جهت انکه شرط نیست که متصل گردد صوم نذر معین او
در انتها مدت کفارت زیرا که اگر نیت کرد صوم در روز نذر معین و حجی دیگر و غیر از رمضان واقع گردد
خلاف رمضان که از فی البحر الرائق تا باب الظهار مسئله در فتاوی تبیه آورده و هر پرسیده شد علی بن احمد
از زنی که واجب شده بود کفارت بهر سبب افطار در رمضان احمد پس تاخیر کردن از زن صوم کفارت را تا شهر

رجب وبود عادت ازن که حیض آمدی او را در هر ماه سه روز پس ممکن نگردد ازن را که او کند صوم کفارت
را متتابع قبل از دخول رمضان آیا قطع کند رمضان تتابع او را حیض این زن پس گفت او که رمضان قطع نمیکند
تتابع او را حیض مقیم انتهی و مراد وی انست که اگر ان زن مقیم بشهر قطع کند رمضان تتابع او را حیض هر چند
مسئله شرط است در جواز صیام کفارت که متصل نشود ایام تشریق در انتهای ان زیرا که صوم درین ایام انقطاع
را بواسطه ورود نهی از صوم انتها پس شاذی گردد بان صوم کامل در ایام تشریق خمسه عشر و ان دو
روز عید و سه روز تشریق و ذکر ذا فی البحر الرائق هم در هر که در اصل گشته ایام نهی در انتهای صوم کفارة
منقطع گشت تتابع بر وجه است که روزه نهی بود در ان ایام یا افطار کرد بود در انتها زیرا که ممکن است که
در ابتدا ان زن دو ماه فاطر نذر ایام نهی انتهی نوع چهارم در بیان انکه قابل است در صیام کفارت زن را که تبین
کند صوم او را از انکه نیت کند در انتهای از شب و مخفی نماند که تحقیق مسائل این نوع بیشتر در باب اول ازین
رساله گذشته بود پس تکرار کرده نمیشود انجا را و یقتصر احتصارا فی الکلام جنس سوم در بیان مسائل او را کفارة
بالطعام خصت مسکین و این جنس چند نوع است بر که نوع اول در بیان انکه جواز اطعام مسکین مقید است
بایام تشریق صوم و بیان معنی عدم استطاعت بر شیخیکه واجب است کفارت بر او را که
استطاعت صوم نداشته باشد مسئله هر که عاجز شود زوال او را یا بسبب نهایت پیر رسیدن او
یا بسبب مرض که امید صحت نباشد زوال او را بسبب نهایت پیر رسیدن او
یا بسبب مرض که امید صحت نباشد زوال او را بسبب نهایت پیر رسیدن او
الطعام کند شصت مسکین را تقیید عموم مرض بانکه امید صحت نباشد زوال او بواسطه انکه اگر بود و را
امید صحت نباشد زوال او را لیس بجایز تا نباشد او را الطعام مسکین بلکه مستفاد گردد بدلالت که تا نه
زمان صوم وقت ادا جایز باشد او را الطعام مسکین و در عکس آن جایز نباشد که ادا قبل از وقت الطاقت لیتحقق
الطعام مسکین نوع دوم در بیان معنی مسکین مسئله بدانکه مراد بمسکین در جهت انکه در یتعلق اطعام است

در فقیر در مقابل او تقیید کرده شده است بمسکین زیرا جهت انکه جایز نیست اطعام غنی نه بطریق تملیک نه بطریق اباحت کذا فی الجواهر الزائی و هر شخص که موجود است مال در ملک او لازم است بر دریدنی زیادتی عباد پس او غیر ست درخور جواز اند کفارات کذا فی الجواهر الزائی و قدر در رسائل متعلقه بحوث کفارت بتفسیر و فصل دویم ازین باب کذشته بتفسیر فلیتذکر **نوع سیوم** در بیان انکه جایز نیست در کفارات اطعام مساکین بطریق تملیک و اباحت و تفصیل کرده شود این نوع بر سه قسم **قسم اول** در بیان مسائل تملیک **مسئله** در جواهر الزائی کفته هر جایز است در کفارات اطعام مساکین بطریق تملیک و اباحت پس چون اراده کند تملیک بدهد هر مسکینی صاع و مقدر رفطره و اکر براده کند اباحت طعام کند مسکینی را دو وقت سیر کنند از تمر و در قول او مقدر رفطره اشاره است بسوی انکه بدهد هر مسکینی نصف صاع از حنطه یا صاع از جو یا خرما و آرد هر چیز حکم اصل او دارد و همچنین نیست کفتم حکم کفتم وارد و اختلاف کرده اند مشایخ در انکه معتبر در آرد و پست کیل است یا قیمت چنانکه اختلاف کرده اند در صدقه فطر و اکر بر اد بعض از کفتم و بعض از جو جایز باشد اکر قدر واجب شاه از روی ارزش چنانکه بدهد ربع صاع خرما و از کفتم و نصف صاع جو و از جو کذا فی الجواهر الزائی و در باب الظهار **مسئله** جایز است در قیمت در کفارات و کفته لا بد است در آن قیمت از جنسه منصوص علیه باشد پس اکر دفع کرد شی ء منصوص علیه را بطریق قیمت جایز نباشد مکر انکه برسد آن شی ء بدفوع مقدار آن در معین کرده شده است شرعا پس اکر دفع کرد نصف صاع خرما بقیمت آن یعنی نصف صاع کفتم جایز باشد و واجب باشد بر او تمام کند نصف صاع دیکر و از خرما بر آن کس که داده بود بر او از زر پس اکر یابد ازان شی ء را و اکر نیابد پس جایز باشد تمام **مسئله** در بدائع کفته هر کاه وصیت کرد شخص مر دیکر را بانکه کفارت دهد از زر پس وصی فرا رسد غذا و شصت مسکین پس فوت شود از ان مسکین قبل از فرا رسیدن عشا ایستاب کند تمام الطعام فرا رساند غذا و عشا مر مساکین دیکر و نیز اکر بوقت هر میت هر سه مسکین را غذا دهد و وصی او کمان برد که هر یک از ایشان کفته است که من نخورده ام پس بکمان او غذا دهد هر یک را و اکر بعد از ان معلوم شود که هر سه کفته اند که ما نخورده ایم پس بر وصی است که هر یک را غذا دهد و اکر بعد از ان معلوم شود که هر سه کفته اند که ما نخورده ایم پس بر وصی است که هر یک را غذا دهد و اکر بعد از ان معلوم شود که هر سه کفته اند که ما نخورده ایم پس بر وصی است که هر یک را غذا دهد

باز اکر اعاده کند من و کیر را بهر مسکینی زانها پس اکر نیافت آن مساکین اولین را پس اعاده شصت مسکین دیکر را هر مسکینی یکمن از کندم نیز جایز باشد و همچنین اکر دفع کرد کفارات و بسر کسانی را پس اعاده کرد بر ایشان کفارات بعد ازان باز کشتند آن

ایشان و یا اعاده کنند غذا را باشان بهم بر عدد در دیگر و اگر خانه نشدند ساکین در سفره وصی یا ولی مرصی را که از انتقال
کنند یا بحضور ایشان آنچه تصدیق کرده شده خورند یا وقت سیر کنند و بواسطه اکه اگر بود در آن
ساکین تحکم سیر بود قبل از اکل یا کودکی هم نیست مراعی جائز یفقه خوردن او در عدد ساکین و اختلاف
کرده در شایع و در باقی و اقتصار کرده شده بر ذکر سیر از بار اگر نه نظر کرده نشود بعد از سیر سیر کمتر مقدار طعام
تا اگر نه روایت کرده شده است از ابا حنیفه رحمة الله تعالی در کفارت یمین که اگر پیش آورد چهار نان را بسوی
دو مسکین سیر نگشته ایشان را در حق جائز باشد در کفارت اگر هم نرسند آنها مقدار صاع بالنصف صاع
و دلالت در زمان خوردن نان چو در زمان تا ممکن کرد و ایشان را تمکن کردند هم در وقت
اعتبار یافتن خوردن نیست که انی البحر الرائق قسم سیوم در بیان شرکه کردن میان تملیک و اباحت مسئله
اگر سیر دارد هر روز مقدار نصف صاع کندم یا صاع جو مر یک فقیر را تا مدت دو ماه صحیح است بشرط آنکه مقصود
دفع حاجت محتاج است و حاجت تجدد دیگر در هر روز پس دفع کردن سوی فقیر اول در روز دیگر مثل
دفع بسوی غیر او که انی الهدایه فرق نیست در میان تملیک و اباحت چنین ذکر داده در کفارت یمین مر یک
فقیر را طعام ده مسکین در وه روز یا خورانید غدا و شام مر یک فقیر را در وه روز جائز باشد نزد ما و چنین اگر جز اینست
یک فقیر را بیست غدا در کفارت یمین یا بیست شام جائز باشد نزد ما که انی البحر الرائق و تقیید کرده شده
بر اول یک فقیر تا مدت دو ماه از جهت آنکه اگر داد فقیر را پنج صاع کندم یا شصت صاع جو در یکروز جائز
نباشد مگر از یک روز زیرا که هم حاجت تجدد نشده است تعدد و حقیقة و نه حکما از جهت عدم تجدد حاجت و این وقتی
است که داده شود مر یکرا از جنس واحد یا اگر داده شود هر نوعی از انواع متفرقه پس اختلاف روایت است در وجوب آن
است که نوعی نیست میان دو نوع از جنس واحد و دو نوعات متفرقه که انی المحیط در طعام اباحت فرق نیست میان دو نوع
از جنس واحد و دو نوعات متفرقه بلا خلاف که انی التاتارخانیه مسئله حکم کسوت در کفارت یمین مثل طعام است
آنکه اگر داد یک مسکین را در وه جامه در وه روز جائز باشد از کفارت یمین زیرا که متجدد میشود حاجت حکما یا بقاء

بعد زمان که انی البحر الرائق سن باب الظهار و کسیکه داد مسکین را در یک روز فریه دو صبح حکم آن چیزیست
دیروز دیم از فصل ششم که نشته بود فرع هم در بحر الرائق در باب ظهار آورده و که سوال اگر گفته شود که آیا جائز
ست دفع میان اباحة و تملیک برای مرد و احد یا برای بعضی مساکین نه بعضی دیگر یا اگه دهد نوعی بعضی یا کین
یا نوعی هم بعضی دیگر جواب گویم اما اول پس در تاتارخانیه گفته هم اگر خواهد غذا هر یک فقیر سر وه داد
اداکین کنند پس در مروی است و اقتصار کرده است در بدائع بر جواز نیز اگر داد و جمع کرده است میان وه
چیز که جائز است بر یکی از آنها علی الانفراد و چون خواهند غذا در مساکین را داد و ایشان را قیمت عشا
یا فرا نیشان داد ایشان را و داد و ایشان را قیمت غدا جائز بود و اما نانی چنانکه تملیک کرد نسبت عدد مساکین
را طعام کرد غدا و عشا نسبت عدد دیگر سوی پس آن جائز بود و اما ثالث پس در کافی آورده هم جائز است تملیک
بعضی از آنها بدیگر است نهر ما فی البحر فرع ایضا در زیر صفحه صبح است اباحة در آنها مسئله صبح است اباحة
در کفارات و فدیه زیرا که وارد شده است در آنها لفظ الطعام و جائز نیست اباحة در زکوة و صدقة فطر زیرا که
واجب در زکوة دینا است و در صدقة فطر ادا است و این بر وه بر ائز تملیک انه حقیقة گذا فی الهدایه
البحر الرائق و در کافی و فتح و تاتارخانیه آورده که اصل در این باب آنست که هر جا که آنچه مشروع گشته است
بلفظ الطعام از حقوق واجبه مالیه پس جائز است در و در الطعام اباحت چنانکه در صدقه صوم رمضان و کفارت
یمین کفارت افطار رو کفارت ظهار رو صوم و حج و هر چه مشروع گشته است بلفظ ادا و یا بلفظ ایتاء جائز
نیست در و تملیک چنانکه در زکاة و عشر و صدقه فطر و هر چه مشروع گشته است بلفظ صدقه چنانکه کفارت قتل و
یمین در و تملیک شرط است و در هر دو زنوا بی یوسف جائز است و در بدائع آورده نهر مسئله آنچه مشروع گشته است
بلفظ الطعام از حقوق واجبه مالیه نسبت اباحة در طعام کفارات فقط پس جائز باشد اباحة
در کفارات مراد ش آنست هم جائز است اباحة در طعام کفارات فقط انتهی بحر الرائق حنفی جهارم
کسوت در کفارات شبانکه عدد یت و عدد مساکین شود جامهاء هر مسکینی یک به گذا فی البحر الرائق حنفی جهارم
ابدا زاد ائی متفرقه متعلقه بکفارت و این فصل مشتمل است بر دو نوع نوع اول در بیان کیفیت کفارت و کفاره

صیغه مجهول عالیه مسئله جایز نیست مر بنده ی را کفارت که صوم دو ماه متتابع و جایز نباشد ادا اعتاق او و نه
اطعام نیز الا که بنده مالک نشود و چیزی ی اگر چه بتملیک کرده شود او را و اعتاق و اطعام شرط است در آنجا ملک است
و همچنین اگر اعتاق یا اطعام کرده شود از بنده خود جایز نبود اگر چه با شد بامر بنده ی نزد آنکه بنده داخل ملک نیست
پس مالک نگردد بتملیک بوی کذا فی الکفایه مسئله حر حر چون کرده شده است او را بسبب سفه همی بسبب
نادانی حکم او مثل بنده است پس کفارت نزد یکی صوم او قول صاحبین ح قصور داده شده است بر در آنکه اگر
آزاد کرده شده از امر بنده ی جایز نباشد آن از کفارت و لازم آید صوم او بر آنکه ذا فی البحر الرائق تح باب الظهار
نوع دوم در بیان کیفیت کفارت سلطانی و کفارت واردت از زمینت مسئله اگر لازم گشت کفارت بر
سلطان و او توانگر است حال علل حلال خود فی نیست بدلها مر او را بیع یکی قصور داده شود او و لا باعتاق
رقبه و گفته است ابو نصر محمد بن سلام ح قصور داده شود او را بصیام و دوماه یز از آنکه مقصود از کفارت از جاد
است و آسان کرده بر سلطان افطار شهر و اعتاق رقبه پس حاصل گردد نزد جرکه ذا فی البحر الرائق تح باب الظهار
المصرم نقلا عن البزازیه و در حقانی شرح منظوم آورده اگر لازم گشت کفارت بر سلطان اگر توانگر شود او و لا
بصیام او سلم تشدید ی بر بهر ستی و گر فرو نهشت فقیه ابو جعفر نهشته او از متوفرات خود ما اگل گشت
و در سراج ابا نصر محمد بن سلام پس پرسیدند او را ح از افطار کردن می در دو روزه رمضان متعمد ا پس گفت ابو نصر او را
که روزه در مدت دو ماه پس چون آغاز چیزون نمت گفتند مر او را نصر اصحب او ح اگر او میکرد در این
مرتبه یا عتاق رقبه تمتر از در گفت ابو نصر ح اگر او میکردم او ح یا عتاق رقبه هر آینه افطار میکرد نمی روزه
لا باعتاق رقبه و یک رقبه را و همچنین واردت کرده شده است ابو بکر اسکاف از ابا نصر ح همها اعتاق شهر ما نع
اعتاق دو ماه مسئله نگفته واردت از زمینت پس ذکر آن مفصلا بیاید در جنس صوم از باب فصل نهم از باب
هشتم گذشته بتوفیقه تعالی و الله تعالی اعلم باب چهارم در بیان مسائل اعتکاف به آنکه ایراد کرده
شده است باب اعتکاف ح در ترجمه صیام از جهت آنکه اعتکاف قسم از جنس صوم است به اعتکاف از روی شش

فصل است از خروج ح صوم یازده شش است از مفطرات و تقدیم کرده شده است صوم ح بر اعتکاف به واسطه
آنکه صوم شرط اوست و شرط مقدم است بر شروط فاعل بدانکه شروط و هیت اعتکاف ثابت گشته است بکتاب
و سنت و اجماع اما کتاب پس قول حضرت حق سبحانه و تعالی ح فرموده و لا تباشروهن و انتم عاکفون
فی المساجد و اما سنت پس روایت کرد ام المؤمنین عائشه رضی الله تعالی عنها که بودی بود پیغمبر ما
صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که اعتکاف میکرد صوم در هر رمضان و در روایت کرده شده است از حضرت انس بن
مالک رضی الله تعالی عنه ح که گفت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم ح معتکف میکنشتی در عشر اخیر از
رمضان و اما اجماع پس بر درستی ح مجمع کشته است و از زمان حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه
و آله و سلم الی یومنا هذا بر بودن اعتکاف قربت و عبادت که ذا فی شرح القدوری مختصرا و فاده ایضا
بر آنکه اعتکاف مشروع شده است از شرائع قدیمه و بلند آمده و حضرت حق سبحانه و تعالی ی و عهد ما
با ابراهیم و اسمعیل ان طهرا بیتی للطائفین و العاکفین که ذا فی شرح الکنز ح الجوهرة النیرة ح
ان فقیه در آنکه نباکرده عیشود این باب ی بر یازده فصل فصل اول در بیان تفسیر اعتکاف و رکن آن
و شرائط آن و صفت آن و سبب آن و حکم آن بر سبیل اجمال اما تفسیر اعتکاف پس
بدانکه اعتکاف در لغت اقتال است از قول عرب که گویند عکف الرجل یعکف از باب نصر چون دو اگر کرد
او را بر چیزی و اقامت کرد بر آن در نهایه کفته ح او متعد است و لازم است اما متعدی پس مصدر او عکف است
یعنی حبس و منع از روی است قول حضرت حق سبحانه و تعالی ح فرموده الهدی معکوفا ان یبلغ محله و از معنی اخذ کرده
شده است اعتکاف در مسجد و اما لازم پس مصدر او عکوف است یعنی اقبال بر شیء بطریق مواظبت و از روی
قول حضرت حق سبحانه و تعالی یعکفون علی اصنام لهم که ذا فی البحر الرائق و اعنی اعتکاف در لغت است
اما در شریعت پس درنگ کردن ست در مسجد با نیت و معنی المرء مر جوه بهذه العبارة زیارت
و صفی و اما رکن اعتکاف پس بدانکه همون درنگ کردن است که گذشت و اما شرائط اعتکاف پس

بدانکه از شرائط صحت اعتکاف آنست بودن او در مسجد و نیز شرط است صوم در حق معتکف واجب و
هم از شروط صحت اعتکاف است اسلام و عقل و طهارت از جنابت و حیض و نفاس زیرا که کافر نیست
از اهل عبادت و مجنون نیست از اهل نیت و جنب و حائض و نفساء ممنوع اند از مسجد که ادنا
البدائع و صاحب بحر الرائق بعد اصل عبارت بدانچ مذکور شد اورده است زیرا که مقصود اصلی از اعتکاف
بسر بردن است بطاعت و عقل زیرا که ربما هر دو معدوم میشوند از اشتراط نیت بسبب انکه کافر و مجنون هر
دو میتوانند از اهل نیت و اما طهارت از جنابت پس باید که باشد آن شرط جواز یعنی مثل نیت شرط صحت
نیست

سنت موکده است و آن دهشب اخیر است از رمضان سیوم اعتکاف سنت است و آن دهشب اخیر است از رمضان
و معنی کلام هم ذا بالتفصیل بعد ایضح کما فی البعضی شروح الکنز و هو الصواب کذا فی شرح المشکوة للشیخ عبد الحق
اوهم دلیل بر آنکه سنیت آن دهشب اخیر از رمضان مواظبت پیغمبر است صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بروی
دهشب مذکور بدلیل انچه واقع شده است در صحیح بخاری و مسلم چه بدرستی بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله
وسلم اعتکاف میکرد در دهشب اواخر از رمضان روزان روز چه قدوم نمود آنحضرت در مدینه منوره تا انکه در لیل
کشت بحق تعالی پس این مواظبت مقرونه بودم ترک بگاه و دلیل شاهد بر سنیت زیرا جهت انکه متقرن گشته است
این مواظبت بودم انکار بر یکیکه تمکن دارد از نسبت به ترک بودن بر او بتا انکار بهرانه میرود بر دلیل بر وجوب
کذا فی فتح القدیر سوال اگر گفته شود ثابت شده است در احادیث صحیحه ترک نموده است بود آنحضرت صلی الله
تعالی علیه وآله وسلم اعتکاف عشر اخیر رمضان در یکسال پس قضا کرد آنرا در شوال پس مواظبت مقرونه باشد بترک
یکبار و جواب آنکه در سنن وضو آورده صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بر چیزی لیل عدم ترک
دلیل سنت نموده است و اگر باشد مدح ترک احیانا پس آن دلیل سنت غیر موکده است و اگر مقرونه باشد انکار
بر ترک آن پس آن دلیل وجوب نیز نهیر عبارة البحور چون ثابت گشت در اعتکاف عشر اخیر رمضان ترک
یکبار پس بگفته صحیح شود استدلال کردش بدین مواظبت بر بودن این اعتکاف سنت موکده جواب
کویم چه در تحریر اصول فقه آورده چه رواه بدم ترک است چه ترک نموده باشد او بعذر یا بغیر عذر در هر دو صورت اقتراع
کرده است بر فضائل بلکه بانکه ترک آنحضرت مر اعتکاف دو سال بسبب عذر بوده پس قدح نکند در صحت
استدلال کذا فی البحر الرائق حاصل کلام آنست که اعتکاف دهشب اخیر از رمضان سنت موکده است کما فی
فتح القدیر والتبیین والبحور و نهر الا نکه سنت کفایه است کذا فی شرح الکنز للکسکین و بودن سنت کفایه چون
ست قول جمیع کذا فی شرح مختار الاولی به شیخ ابن الکمال و الفتاوی الظهیریة و خلاصة الفتاوی تا انکه اگر ترک دادند اهل
بلده کلهم لاحق کردند اثم را و السادات و الا فلا کذا فی المجتبی شرح القدوری و معراج الدرایه شرح الهدایه و مشکلة

فی

فی جب المغنی و بعض نسخ جامع الرموز و در بیان شرائط صوابب الرحمن کفته است چه سنت است بالاجماع کفایه
و نیکو کردن و بسیار در دهشر اخیر از رمضان بسبب انکه واقع کشته است اجتماع بر عدم علامت بعض اهل علم چه او
نمودند او را در وقتی چه او کرده او را بعض دیکر ازایشان در شهر مسئله اول بدرستی آنست که معتکف کردد در هر
رمضانه روز بسبب انچه روایت کرده شده است چه بدرستی بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم چه معتکف
بشود در رمضانه روز کذا فی الغنیة و منیة المفتی و اللفظ له و الظاهر انه کذا فی خزانة الروایات و در سراج وهاج و معین شارح چه آورده
آورده چه از آداب اعتکاف است چه مداومت کرده شود بدرستی در ده روز اخیر رمضان انتهی و در ذخیره آورده
که بدرستی بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و اصحاب او در اواخر از اوکه معتکف بشود در رمضان تا انتهای
در رمضان آنچه در صحیح بخاری و مسلم و اتفاق شده که بدرستی بود حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم
که اعتکاف میشود در روز بیست روز از رمضان تا انکه وفات کرد ایشان او را اعتکاف پس باز معتکف میکشتند
ازواج او بعد از وی در آخر فصل سیوم در ذکر مسائل متعلقه بآنه الطهارت اعتکاف بسبیل تفصیل بدانکه نیت
کرده نشود چه در آنچه از شرائط صحت اعتکاف است نیت و صوم و بودن در مسجد پس در اینجا کرکرده میشود بتفصیل
آنچه بیاید در آینده ضمن جنس اول در ذکر مسائل متعلقه به نیت مسئله نیت شرط صحت اعتکاف است بدرآنرا
هر چه باشد یا جماع کذا فی معراج الدرایه مسئله شرط صحت اعتکاف روزه بنیت است زیرا که
نیت اعتکاف واجب یا سنت یا نفل کذا فی الاشباه و النظائر پس اکر اعتکاف او بنیت
باز نباشد یا جماع کذا فی معراج الدرایه مسئله شرط صحت اعتکاف وجود نیت است نزد ابتدا و شرط
نیت بقا نیست بلکه در وجوب حاجت بسوی تجدید نیت چون فارغ کشت از سجده فروع جماع
یا کلام کشت بسوی آن کذا فی البرجندی شرح منظومة النوازل به مسئله شخصی چه اراده کند ایجاب اعتکاف را
بر خود بایکه ذکر کند او را بزبان و کفایت کند در ایجاب آن نیت بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه
ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الظهیریة و اختیار الفقیه ابو اللیث چه اکر نیت کرد و ذکر نکرد بزبان و نه بقلب کذا فی الذخیره و اختیار الفقیه

اعتکاف است رد مذهبا چون اعتکاف واجب شد فلانا للشافعی او میگوید در صوم عبارت است آن اصل
ت بنفس خود پس باید شرط برا برغیر خود و ما دلیل میگیریم بقول حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم
هر نذر و لا اعتکاف الا بصوم یعنی نیست اعتکاف مگر بروزه و قیاس کردن در مقابله نص منقول غیر معقول
ست که ابی الهدایه و اکثانی و تقیید کرد شد اشتراط صوم را باعتکاف واجب از جهت انکه نیست
هیچ اعتکافی در روایات مذهب ما در اشتراط در وداما اعتکاف نفل پس روایت کرده است حسن بن زیاد
از ابا حنیفه اشتراط صوم را در هر سه حالت ظاهر حدیث سابق پس بر این روایت باشد اعتکاف نفل کمتر
از مقدار روز زیرا که صوم متصور نیست در کمتر ازان و در روایت کرده است محمد از اصل از ابا حنیفه هر اقل
اعتکاف نفل مقدار یک ساعت است بهمین قول ابا یوسف و محمد و آسانش انکه معنی نفل ساعات است
و لهذا جایز میشود قعود در مسجد بقدر یک قیام پس بر این روایت جایز باشد اعتکاف نفل بغیر صوم کذا
فی الهدایه و شروحها و فایز کرد و غیر اختلاف این هر دو روایت در حق کسیکه شروع کرد در اعتکاف نفل
پس قطع کرد او ابطال نباشد ملک اتمام بود در روایت حسن لازم آید قضا زیرا که اعتکاف نفل در
روایت اول مقدر است بسوم شش صوم پس منقطع او ابطال باشد و ابطال عمل حرام است کذا فی الهدایه و الکافی
و محقق ابن الهمام در فتح القدیر گفته که در بین تفریع نظر است از جهت انکه متبع نیست نزد عقل
که قائل شود بصحت اعتکاف نفل در مقدار یک ساعت با وجود نه اشتراط صوم هر دو گاه نیز باشد صوم کمتر
از یک روز بهتر و صاحب بحر الرائق گفته که مخفی نماند که انچه ادعا کرده است او محقق آن امر نیست
عقلی مسلم لیکن نشنیده نشود بر انچه تفریع کرده اند بآن شارح ثقات از عدم اشتراط صوم در اعتکاف
نفل در ظاهر الروایه خود ابا حنیفه و از آنها نیکه تفریع کرده اند بآن صاحب مبسوط است و صاحب شرح طحاوی
و فتاوی قاضیخان و فتاوی ظهیریه و فتاوی کافی و بدائع و نهایه و غایة البیان و تبیین و غیرایشان هم صحیح
آنها تفریع کرده اند که ظاهر الروایه نیست اشتراط صوم در اعتکاف نفل انچه در عبارة البحر [illegible]

پس این عبارت کنز از قبیل تسامحات واقع شده است بر اطلاق هر اعتکاف سنت مؤکده است و آن در سنگ
کردن است در مسجد بصوم و بهر نیت نهتی و صاحب بحر الرائق بهمین عبارت اعتراض کرده و گفته هر نذر صوم
در این مقام نباید نذر اکه ممکن متر شود حمل او بر اعتکاف منذور بسبب انکه تقرب گردد بسبب نذر از این باب که نفل
اعتکاف نفل مقدر بیک ساعت است پس لازم آید هر نیت صوم شرط در در پس واقع شود ناقص پس باطل
عبارت کنز چه افاده کند بیک اشتراط صوم هر اعتکاف غیر منذور و دیگر عدم اشتراط او و پس اگر گفته شود
هر نکته که حمل کرده شود عبارت کنز بر اعتکاف مسنون سنت مؤکده است هر آن در شهر اخیر است از
رمضان پس شد صوم شرط در در تا انکه اگر اعتکاف کرد در غیر صوم بسبب نذر صحی یا سفر باطل هر صحیح باشد
جواب گوئیم که ممکن نیست هر حمل کردن شود عبارت کنز بر اعتکاف مسنون بسبب انکه تقرب نموده اند
شارع با نکه صوم شرط است در اعتکاف نشده و فقط نه در غیر او انتهی عبارة البحر در تنویر الابصار آورده هر
اعتکاف بر سه قسم است یکی واجب است و آن نذر و دوم سنت مؤکده و آن عشر اخیر است از رمضان
سوم مستحب است و آن در غیر انهاست از زمان و صوم شرط نیست مگر برای قسم اول فقط انتهی پس عبارة
تنویر الابصار نیز تفریح میکند با نکه صوم در اعتکاف مسنون شرط نیست فیتقید بما مر [illegible] در گذرانیدن شارع
کلا از مسائل بر اشتراط صوم در اعتکاف منذور مسئله از نوع اشتراط صوم در اعتکاف منذور است
اگر گذرد که شخص بر اعتکاف شبی صحیح باشد نذر او زیرا انکه صوم شرط است در در شب حل صوم نیست
گذرانی او بحر الرائق بخلاف اعتکاف نفل و اگر مختلف گشت شخص در شب بنیت اعتکاف نفل
صحیح شد اعتکاف او بواسطه عدم اشتراط صوم در در گذرانی او مداد اشتراط هر وزر آنهاست هر اگر نذر کرد
اعتکاف در روز هر خورده بود در هر صحیح نخورد نذر او و لازم نیاید بر هر چیز زیرا که او صحیح نشود
بر چه هم گذرانی او بحر الرائق و وزر آنهاست هر اگر بداد کرد در روز حال انکه نیت کرده بود صوم تطوع
بود از ان کفت در بعض نسخ نه اثم است بر ان که مختلف شود در ین روز صحیح باشد نذر او مطلقا در حین

قول ابا حنیفه نزد انکه اعتکاف واجب صحیح نمیشود مگر بصوم و صوم در اول روز منعقد گشت تطوع
پس ممکن نیست که گردانیده شود اول واجب بعد از دو گفته است ابو یوسف که اگر نذر باعتکاف قبل
از زوال پس بر مدت اعتکاف همین روز گذا فی المحیط ابر هانی و شد فی فتاوی خانی و همچنین اگر
باداکرد در روز شک نیت نکرده بود صوم بلا پس زان گفت قبل از زوال که خدا ازاست بر نفی
معتکف شود درین روز صحیح باشد نذر او نزد ابا حنیفه و گفته است ابو یوسف که لازم آید بر او اعتکاف
آن روز بصوم ذکر مستلف شد در اروز لازم باشد قضا بهر گذا فی فتاوی قاضیخان و فتح القدیر و این اختلاف
وقتیست که شیخ نذر او قبل از زوال نه خورد چیزی که اگر خورد چیزی بلا پس گفت که خدا ازاست
بنفی اعتکاف امروز یا گفت همچنین بعد از زوال لازم نباشد بهر چیزی بالاتفاق بواسطه عدم امکان صوم
بعد از کمال دهد از زوال گذا فی معراج الدرایه **مسئله** اگر گفت شخصی که خدا ازاست بر نفی که معتکف شهر بر
غیر صوم پس لازم نیست بر او که معتکف کرد باشد بر صوم و صائم شود در آن گذا فی الخانیه و در الظهیریه و در آن تا رخانیه
نوع سیوم در بیان آنکه شرط است در اعتکاف واجب وجود ذات صوم نه صوم بجهت اعتکاف **مسئله**
شرط است در اعتکاف واجب وجود ذات صوم نه صوم بجهت اعتکاف تا اگر نذر کرد شخص یا اعتکاف
شهر در رمضان صحیح باشد نذر او و لازم آید بر او اعتکاف در رمضان و جایز نباشد صوم رمضان از صوم اعتکاف
کذا فی محیط السرخسی و البحر الرائق و التفصیل **مسئله** نذر یا اعتکاف شهر رمضان و فصل کند هم عمرا پهر آورد آن و الله تعالی
مسئله اگر چه شرط نیست که صوم مقصود بجهت اعتکاف بود و لیکن شرط است که اقصوم واجب بود از
اول نهار کذا فی البدائع و الهند اصحیح اگر نیت کرده است در روز صوم تطوع را اگر چه
نذر کرده باشد قبل از آن صوم واجب اعتکاف در روز که نیت کرده است در روز صوم تطوع را اگر چه
نذر کرده باشد قبل از آن صوم واجب اعتکاف در روز که نیت کرده است در روز صوم تطوع را اگر چه
نوع چهارم در بیان آنچه مفسد اعتکاف است و آنچه مکروه است در اعتکاف و آنچه مستحب است
در اعتکاف و آنچه مباح است در اعتکاف **مسئله** مفسد اعتکاف جماع است عمدا و سهوا
و همچنین جماع در سائر حدود فرج از قبل و دبر آدمی و بهائم و میته و جماع در غیر فرج از دبر آدمی
و بهائم و میته و جماع در غیر فرج از قبل زن میته و جماع در غیر فرج از قبل بهائم و جماع در غیر فرج
از دبر بهائم و جماع در غیر فرج از دبر میته و جماع در غیر فرج از قبل میته و جماع در غیر فرج از دبر
میته و جماع در غیر فرج از قبل بهائم و جماع در غیر فرج از دبر بهائم و جماع در غیر فرج از قبل
میته و جماع در غیر فرج از دبر میته و جماع در غیر فرج از قبل بهائم و جماع در غیر فرج از دبر
بهائم و جماع در غیر فرج از قبل میته و جماع در غیر فرج از دبر میته و جماع در غیر فرج از قبل
بهائم و جماع در غیر فرج از دبر بهائم

عائشه الدرایه شرح الهدایه و محقق این الهمام در فتح القدیر روایت بعضی از مشایخ امتی و در مصابیح الدرایه گفته که مراد کافی و فتح القدیر و مصابیح الدرایه و غایه البیان آورده که مراد از ثبوت اطمینانه یعنی مسجد جماعت غیر مسجد جامع را اما مسجد جامع پس جایز نیست اعتکاف در آن گرچه نذر کرده و در نماز باجماع انتهی و در فتح البیان از ذخیره نقل کرده که اما مسجد جامع پس صحیح میشود اعتکاف در آن مطلقا اتفاقا انتهی **پس ما حصل کلام** آنست که صاحبین تجویز نکنند اعتکاف را در هر مسجد مطلقا و ابو حنیفه در روایتی موافق قول ایشان است و در روایت اصح مشهور از او یکی مسجد جامعست و دیگر هر مسجد جامع موافق قول ایشان است و در روایت اصح مشهور از او یکی مسجد جامعست و دیگر هر مسجد جامع است در جامع جائز بود مطلقا اتفاقا فلیتنبه **مسئله** مولانا عصام در حاشیه شرح وقایه آورده که بیرون آمدن از مسجد جامع که اقامت کرده نشود در صورت فرض بجماعت تا مدت سال انتهی **مسئله** جائز نیست اعتکاف در مسجد هر که اقامت کرده نشود در صورت فرض بجماعت تا مدت سال انتهی **مسئله** جائز نیست اعتکاف در سطح مسجد و در رحبه مسجد که اضافی است بمسجد یعنی شرح النبی زرد و مراد به رحبه ساحت مسجد است و محیط و فراخ باشد کمافی المصباح انتهی **و این همه بیان جواز بود و اما افضل آنست** که معتکف میشود در مسجد حرام زیرا که او آنست در حرم و واسطه ماسن خلق و هبوط وحی و محل نزول رحمت و بعد ازان در مسجد پیغمبر ما صلی الله تعالی علیه و آله و سلم هر آینه افضل است به بعد مسجد حرام زیرا که او بیت مکان عبادت آنحضرت در حیات او و جوار روضه او بعد وفات او و بعد ازان در بیت المقدس زیرا که او بیت مسکن انبیا علیهم الصلوة والسلام و قرار ایشان در بعد ازان در مسجد جامع ما سوای سه بقعه متقدمه و بعد ازان در هر مسجدی که اهل او کثیر باشد و بسیار شود جماعت در مرکز اما فتوی ثانی صاحبین و ثانی الروایتین صاحب بحر نقل در گفته که بنا بر این عبارت آنست که هر گاه نظم نکرده نشود و مردم نشود مسجد از اباحنیفه نزاهت او در قول صاحبین باکی نیست باز بلکه همین بیت افضل و در نهایه شرح بدایه گفته که بر قول صحیح همین بیت عمل مردم امروز است **مسئله** در فتاوی خلاصه و سراجیه آورده که اعتکاف در مسجد جامع افضل است و قتی که گزارده میشود و در غیر آن نماز را بجماعت ادا

چنین باشد پس اعتکاف در مسجد جامع خود افضل ست انتهی و در فتاوی ظهیریه و خلاصه و تاتارخانیه آورده که چون اراده کند معتکف اعتکاف را اکثر از هفت روز معتکف گردد در مسجد جامع انتهی **این همه بیان اعتکاف نفل بود اما در حق زن** پس افضل آنست هر معتکف گردد در مسجد خانه خود چنانکه افضل و حق او بجا گزاردن صلوات خمسه مسجد خانه خود ست و تفصیل مسائل اعتکاف زن در فصل هم خواهد آمد انشاء الله تعالی **فصل چهارم در بیان آنکه اعتکاف چیزها واجب کرده و بیان آنکه اعتکاف نفل شروع واجب کرده یا نه و بیان آنکه علما علیهم الرحمة در شرح هدایه گفته که اعتکاف بود چیزها واجب کرده یکی به نذر دوم بملیق شرط انتهی در فتاوی قاضیخان و تاتارخانیه آنست که اعتکاف بر دو چیز واجب کرده دو

لفظ الحدیث و علامه عینی در لفظ این حدیث در شرح بخاری گفته است که ترک نمود آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم

اعتکاف را در آن ماه بواسطه آنکه گرایه و دشت اعتکاف از زوجات خود را از جهت آنکه مسجد محل اجتماع مردمان است

و عاطر آیند و در اعراب و شاعران و بیاز جهت آنکه خیمه شود نه ایشان در مسجد را بزنند چنانچه انتهی کلامه و قطع

این حرکت مر دلالت میکند صریح بر آنکه جایز نیست خروج از معتکف لقطوع عبد از دخول در امر و بر آنکه

لازم میشود اعتکاف بشروع در امر و اما قضا، او صلی الله تعالی علیه و آله و سلم اعتکاف نمیشد و در شوال پس بر طریق استحباب

بوده نیز از عبارت حضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم چون میکند در عشر دوم مرتبه دیگر در عشر اخیر استقبال

نشده است مر از زوجات او اعتکاف کردند با او در شوال انتهی و اما دلیل عقلی پس الشرح علمی در آورده مر اگر قطع کند

شخصی اعتکاف لقطوع بعد از شروع در لازم بر او مر چیزی بخلاف آنکه قطع کرد صوم لقطوع بعد از شروع

در لازم آید بر او قضا و وجه فرق میان هر دو مسئله آنست مر اعتکاف عبارت است از لبث یعنی درنگ در

مسجد و هر چیزی از لبث آنرا میگیرد واقع میگردد بر خلاف عبارت و صائم است آن جزء که باشد عبارت از نفس

خود را صوم عبارت است از امساک و هر چیزی از امساک مفقود است بسبب دیگر مر او بودن او عبادت زیرا که صائم

مثبت است از قبیل امساک پس چیزی از روی واقع نشود عبارت آنه که ذاتی صلوح او را بر این صنعت اصلح شود شرع

میکرد که تحقیق آنست مر شروع در اعتکاف ملزم است چنانکه در صوم و صلوة الا آنکه لازم نمیآید قضاء چیزی در

قطع اعتکاف لقطوع بعد از شروع نیز آنکه چیزی از لبث صادق نمیآید بر او در امر اعتکاف و اعتبار کرده میشود

او را اثر خاص باعتکاف یعنی صفت خارج کرد و از عهده آنچه لازم گشته است بشروع بخلاف صوم لقطوع و صلوة

لقطوع مر لازم میآید در اول قضاء یکروز و در ثانی قضاء دو رکعت زیرا که صوم در شرع صادق نمیآید بر امساک در

کمتر از هر رکعت روز و صلوة اگرچه صادق نمیآید بر رکعت واحده و لیکن معتبر نه شده شب کمتر از دو رکعت

شرعا بواسطه دو رکعت فجر از تغییر فلیتدبر و الله تعالی اعلم مسئله لازم نمیشود بر انسان چیزی از صلوة و صوم و اعتکاف کذا فی الهدایه و الکافی

ایجاب کند او را بر انسان زیرا که مجرد نیت لازم نمیشود بر انسان چیزی از صلوة و صوم و اعتکاف کذا فی الهدایه و الکافی

و علامه عینی در شرح بخاری گفته است مر آنچه گفته است ائمه بحنفیه علماء اعتکاف واجب میشود به نیت پس آن مقصور نیست

بر اعتکاف بلکه هر عملی مر نیت کند شخصی نفس او را لازم نماید آن عمل بر او مر بمجرد نیت بلکه لازم میشود بشروع

و اختلاف روایت است در نزد ما در لزوم اعتکاف بشروع انتهی فصل پنجم در بیان آنکه اقل اعتکاف نفل مقدر بیک

ساعت است و اقل اعتکاف واجب مقدر بیکروز است مسئله اقل اعتکاف نفل یک ساعت است کذا فی الوقایه و

الکنز و تنویر الابصار و غیره و هر ساعت از ساعات شب و روز باشد از شب کذا فی فتح القدیر و ظاهر است

از زمان و در عرف فقهاء نه جزئی از بیست و چهار اجزاء روز و شب مر ساعات بیست و چهار گانه که اقل از آن کار

توان کرد و تعبیر بالابصار و غیره از هر بیست و چهار گانه از ساعات شب و روز باشد از شب کذا فی فتح القدیر پس

بر این تقدیر صورت اعتکاف نفل آنست که داخل کرده در مسجد به نیت اعتکاف بدون نذر پس بشرط مکث

بقدر یک ساعت قائم کرده مر او را ست ثواب معتکف مادام مر در مسجد است پس چون بیرون آمد منقطع گشت اعتکاف

او همین گفته است امام محمد در اصل پس شاید این ظاهر الروایه گذاری بر اطلاق او یا دلیو الوثوق و غیرها و در حاویه آورده

مر اگر شروع کرد شخص در اعتکاف نفل پس قطع کرد او را لازم نیاید و هر قضا و در روایت اصل نیز مر که اعتکاف

نفل مقدر نیست پس قطع او را بحال عمل باشد و در روایت حسن بن زیاد لازم آید بر هر قضا نزد ابو حنیفه رحمه الله

بر اشهر صوم انتهی و در معراج الدرایه و غنیه شرح هدایه گفته مر روایت اصل همین است ظاهر الروایه علماء

و اشهر و اصح تا آخر النظر مما نقل عبارت عنایه گفته مر پس از اینجا معلوم شد که آنچه مر که نوشته است در بعضی

کتب که اقل اعتکاف نفل نزد ابو حنیفه یکروز است و نزد ابو یوسف اکثر روز و نزد محمد مقدار ساعت پس آن

ظاهر الروایه است و ظاهر الروایه روایتی از علماء ثلاثه را بر روایت اصل است و اشهر مسئله نذر کرد اعتکاف

نفل یکروز را در مسجد جامع اعتکاف کند در مسجد جامع و جایز است بر او اعتکاف در مسجد دیگر و افضل آنست

مختصر خواجه آورده است و الله تعالی اعلم مسئله در اعداد اصطباح آورده مر که اعتکاف نفل حاصل میشود به مجرد

مکث در مسجد هر چند مر نیت نکند و مکث نیز چند ساعت نباشد چنانچه گذشت و کراهت دارد که

اذان گوید در مسجد و هر نزدیک مسجد و دروازه و خروج را از دروازه و دیگر نزدیک مسجد طریق بغیر این جایز نیست

شود و اشهر و شیخ عبد الحق و بعضی مرشرح مشکوة آورده که گفته اند شایع ﴿ باید مرود ﴿ چون داخل گردد در مسجد که
نیت کند اعتکاف را تا حاصل شود او را ثواب اعتکاف اشهر و شیخ علی در شرح مشکوة در اوائل باب
اعتکاف آورده ﴿ پس باید ﴿ چون داخل شود در مسجد بگوید ﴿ نویت الاعتکاف ما دمت فی هذا المسجد
زبدة در شرعا فایه شرعة الاسلام تصنیف مولانا حسن توقریب در بحث اعتکاف بطریق نقل نذکر
العباد آورده ﴿ هرگه در مسجد درآید و با یاد ﴿ نیت اعتکاف کند تا خوردن و آشامیدن و خواب کردن و مانند
آن جائز شود و اشهر ﴿ اقل اعتکاف حدیث بیان اقل اعتکاف نفل بود رما اعتکاف
واجب پس اقل او یکروز است زیرا که اعتکاف واجب مشروط است بصوم و آن مقصور نیست در اقل از یوم
کذا فی البرجندی شرح نخبة الفقایه پس اگر گفت شخصی ﴿ فه انرا بت بر من اعتکاف و نمیدانم که قدر او
زدت لازم آید مدار اعتکاف یکروز یکما یخیر ﴿ مسئله ﴿ این همه بیان اقل اعتکاف بود اما اکثر او پس دو را
صدر نیست پس گر نیت کرد اعتکاف مدت عمر خود ﴿ جایز باشد کذا فی شرح المشکوة ﴿ شیخ عبد الحق المحدث
دفاظ بین چو در شرع اعتبار گرفته ﴿ اتفاق کرده اند علما بر عدم تحدید اکثر اعتکاف اشهر ﴿ فصل ششم در بیان
انکه جایز نیست مر معتکف ﴿ خود را از مسجد مگر بعذر ﴿ و این فصل مشتمل است بر پنج جنس جنس اول در ذکر
اعذار که جایز شود بآن مر معتکف ﴿ خود را از مسجد و این جنس منقسم است بر دو نوع نوع اول در بیان انکه
جایز نیست مر معتکف ﴿ خود را از مسجد بر ای حاجت طبیعیه چنانکه بول و غائط و غیر آن ﴿ مسئله ﴿ بیرون نیاید
معتکف از مسجد مگر بمقدار حاجت طبیعیه پس از حاجت انکه روایت کرده شده است از ام المومنین عائشه رضی الله
تعالی عنها ﴿ که گفت بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ﴿ داخل میکرد بر در خانه خود سر معتکف بود مرا که
حاجت انسان منتفی علیه در وقوع آن حاجت است بول و غائط ﴿ و از جهت انکه معلوم است و نوع
این حاجت در مسجد مر معتکف ﴿ را لابد است آن ﴿ را از در دیگر ﴿ نیست قضا ﴿ این حاجت در مسجد پس
جایز باشد او ﴿ را خروج بر ای قضا آن پس نباید خروج بر ای آن مستفتی بدلیل دلالت چنانکه اگر مرگ شد

خروج شخصی بر انکه نپرسند این جامه ﴿ و مال انکه او پوشیده است آن جامه ﴿ پس وقت نزع جایز مستفتی باشد
زیرین بطریق دلالت بخلاف انکه خروج کرد معتکف بقدر فرض ﴿ هرگاه که فارغ شد از حاجت و انکه فرض
معلوم او نوع نیست الا انکه اتم میشود در خروج بقدر فرض و را خروج بر ای حاجت پس زحمت انکه این
اهم حوایج است در حق انسان و غیر معلوم است ﴿ وقوع آن پس نباید خروج بر ای آن مستفتی دلالة چنانکه جایز
است خروج بر ای حاجت انسان نه بلکه این اولا است بر ای لابد بودن حاجت و نه که نوانی الهدایه الکافی
والتبیین ﴿ مسئله ﴿ صاحب جوهرة النیرة ﴿ انچه مذکور شد ﴿ بیرون نیاید معتکف از مسجد بر ای این و نه حاجت
مر او را آن دوست خروج است بانی انکه حرام است ﴿ بر معتکف ﴿ بیرون آمدن از مسجد در شب یا در روز تفریحا
کرامت بجهت آن صاحب کبیر و این وقتی است ﴿ که اعتکاف واجب باشد اما اگر اعتکاف نفل باشد
پس بر سد مر او را ﴿ خروج بغیر حاجت زیرا که آن خروج تمام کننده است مر اعتکاف نفل را پس ساز نشد
است مر او را ﴿ تهر عبارة البحر و مثل این مسئله بیشتر در فصل چهارم و هیچ چیز نگفت هم در فصل پنجم
از این فصل مکرر مفصلا خواهد آمد ان شاء الله تعالی ﴿ مسئله ﴿ علامه حلبی در حاشیه شرح وقایه گفته ﴿ حسن آنست
که تفسیر کرده شود حاجت طبیعیه ﴿ بطهارت و مقدمات آن تا داخل کردد در در استنجا و مقدمات آن پس
ان ضعیف میگوید ﴿ این امور داخل اند در حاجت شرعیه نیز پس ذکر کرده شد اینها در نوع دوم
از جنس اول ، و الله تعالی ﴿ مسئله ﴿ چون بیرون آمد بر ای حوائج و غائط پس باید ﴿ که طهارت کند و نگوید معتکف
که نبود فرو نرفتن از طهارت در خارج مسجد تا انکه اگر معتکف کرد بیرون مسجد بقدر یکی جهت فاسد کرده
اعتکاف او نزد ابی حنیفه رحمه الله تعالی بخلاف چیزی که ثابت کرده شد بقدر آن مقدور باشد بقدر او پس نباید معتکف
بر ای نزع نعل معتکف بغیر ضرورت پس نباید او صف اعتکاف کند انی الهدایه والکافی نگوید که باشد
مکث در مسجد دیگر غیر مسجد اعتکاف پس در صورت فاسد کردد اعتکاف چنانکه نزع ایمه از جنس
مر او را آن ، و الله تعالی ﴿ مسئله ﴿ چون بیرون آمد بر ای قضا حاجت پس نیست بیان انکه داخل شود

در زیر سقف غیر سقف مسجد یا داخل نشود نه زیر آن و هر دو جا نزد ملاقات ملائکه نزد او و چون بیرون آید
برای قضاء حاجت باید که داخل نشود در زیر سقفی دیگر تا آنکه اگر داخل شد در زیر سقف مسجد فاسد کرده
اعتکاف را در مذهب ما و مذهب مالک چیزی نیست از جهة آنکه بود حضرت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم
داخل میشد سر او بسوی او بجهة خود چون بیرون آمدی برای قضاء حاجت کنانی بلسوط الهرشی و معراج
الدرایه و العینی شرح الهدایه **مسئله** چون بیرون آمد معتکف برای حاجت انسانیه جایز است او را که نشستی کند بر
سبیل توده یعنی بر طریق وقار و سکینت کذا فی النهایه و فتح القدیر و صاحب فتح القدیر تعلیل کرده
است جواز را باینکه حق سبحانه و تعالی دوست میدارد ستاری در هر چیزی و هر دارد ستاری است از سراع
پس این سکنات داخله در آنها، و حرکات مشی معدود باشند از نفس اعتکاف نه از زوائد خروج انتهی **مسئله**
اگر در قرب مسجد خانه کسی باشد او را دستدار معتکف است لازم نیاید بر معتکف که قضا کند حاجت خود را
در خانه در نزدیکی جایز است او را و هر دو بسوی خانه خود اگر بستدند معتکف زاده خانه یکی قریب دیگری
بعید مقصر گفته اند در جایز نیست او را اگر برد و بسوی بعید پس اگر برفت بسوی او فاسد کرده اعتکاف در
بعضی گفته اند در جایز است او را در نفس بسوی بعید کذا فی السراج الوهاج و ظاهر الفاظی و کشف الاوزه صاحب
نهر فائق گفته که باید که تخریج کرده شود برین هر دو قول حکم کسی که ترک کرد خانه خلا قریب را در مسجد بوده
و رفت بسوی خانه خود انتهی **مسئله** از حاجت طبیعیه حیض در حق زن تا آنکه اگر حائض گشت زن معتکف
در اثنا، اعتکاف جایز است او را اگر بیرون آید از مسجد کذا فی البحر الرائق و تفصیل مسائل عوارض حیض در
اثنا، اعتکاف در فصل دهم خواهد آمد انشاء الله تعالی **مسئله** دهم از حاجت طبیعیت قی پس جایز باشد
معتکف را اگر بیرون آید از مسجد برای قی کذا فی فتح البارمر شرح البخاری **مسئله** علامه قرامانی در مسائل
متفرقه از کتاب الکرابیه از محمد الجی موسی نقل کرده است رحمة الله تعالی از معتکف
چون محتاج گردد او بسوی قصد وضو است آیا بیرون آید از مسجد و نمی تواند و علامه زاهد در شرح قدوری

آورده که روایت کرده شده است از ابی حنیفه رحمة الله علیه که گفت چون بیرون آید معتکف از مسجد
برای قصد حاجت فاسد کرده اعتکاف او را بدرستی که پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم احتجام
کرد در مسجد در وقتی که معتکف بود انتهی **مسئله** جایز است مر معتکف را خروج از مسجد برای قصد
بالاجماع کذا فی شرح القدوری نقلا از ابو بکر رازی و در بحر رائق گفته اند شارح در کرابیه اخراج
او را زودتر از مسجد و نهی و صاحب نهر گفته اند خلاف در کرابیه است و نیست اخراج خلافی در وجوب
او خلاف آن را انتهی **نوع دوم** در بیان آنکه جایز است مر معتکف را خروج از مسجد برای حاجت غیر
چنانکه صلوة جمعه و عید و غیر آن **مسئله** جایز است مر معتکف را خروج از مسجد برای حاجت جمعه و نماز
چنانکه گذشت خلافا لمالک مر او را خروج از مسجد برای حاجت مفسد اعتکاف است زیرا که ممکن است
او را که معتکف کرده در مسجد جامع تا آنکه اگر باشد اعتکاف او کمتر از هفت روز معتکف کرده در
هر مسجد که خواهد و اگر باشد اعتکاف او هفت روز یا زیاده از آن معتکف کرده در مسجد جامع و ما
یکوییم مر او را خروج است حق سبحانه و تعالی مر دانیم عاکفون فی المساجد تعمیم کرد مساجد را و تقیید نکرد بمسجد
جامع پس صحیح نباشد اعتکاف در جامع و غیر آن و چون صحیح گشت اعتکاف در غیر جامع پس ضرورت
میشود مر او را خروج **مطلقا** کذا فی الهدایه **سوال** اگر گفته شود که چرا ساقط نمیشود باطل کننده اعتکاف
بعد از خروج **جواب** گوییم که جایز است که ساقط شود بعذر اعتکاف مانند سفر و ترک و غیر آن پس جایز است که ساقط کرده شود بعذر اعتکاف **جواب** گوییم که جایز است که ساقط
شود بعذر اما بر صفات اعتکاف نه زیرا که اعتکاف فرو نشسته است از جمله در مرتبه واجب بواسطه آنکه
اعتکاف واجب گشته است بنذر و جمله واجب گشته است بایجاب خدا تعالی پس نمیرسد بدرجه اسقاط
آن بایجاب چیزی به نذر خود کذا فی السراج الوهاج **مسئله** چون معتکف گشت در مسجد جامع پس
او را بیرون آید برای خارج جمعه بعد از زوال پس معتکف کرده شود در آن حال و این وقتی است که ممکن باشد
او را ادراک جمعه بخروج بعد از زوال بانکه باشد محل اعتکاف او قریب بمسجد جامع و جنینی را گر انتظار کند

زوال شمس رافت نشود از دو خطبه و جمعه و اگر باشد محل اعتکاف او بعید از مسجد جامع بحقیقی ح
فوت خواهد شد از خطبه یا جمعه انگاه انتظار کشد زوال شمس ش گه افی الکافی و زین عبارت مفهوم میشود
ح اگر بود محل اعتکاف او قریب از جامع پس بیرون آمد از مسجد قبل ز زوال فاسد کرد اعتکاف او
وبکند نذره لم یخرج فاد ش و این مسئله صریحا و در فقه ظهیریه و تاتارخانیه آورده ح اگر باشد منزل معتکف
بعید از جامع پس باید ح بیرون آید وقتی ح داند ح خواهد رسید جامع ش ح در وقت اذان اگر چه باشد
خارج او قبل ز زوال هم یا بصبح نهر در وقت یقین آرد ح بیرون آید در وقتی ح یکی شنود اورا اذان گاز
جمعه و ادراک سماع خطبه و ادا، چهار رکعته یا شش رکعت قبل ز ظهر و حاکم سازد درین تقریر خاطر خود ش
و تحری کند در و مداومت نهد بر تعیین نیز اگه نکته صادق تعیین ز نهر سئله چون معتکف برای نماز جمعه بر
سوی جامع در آید باید ح گزارد بستنهار جمعه ش ح در جامع خواه بستنهار قبلیه نشیند و خواه بدیه زیرا که سنن
جمعه تابع جمعه اند پس ملحق باشند بآن اما سنت قبلیه پس بگزارد قبل ز نماز جمعه چهار رکعت ش و در روایت
حسن بن زیاد شش رکعت ش و چهار رکعت سنت جمعه و دو رکعت تحیت مسجد کذا فی الهدایه و الکافی
و بکذا فی شرح الجامع الکبیر للصدر و صاحب فتح القدیر و بحر الرائق گفته ح هر سنتی ح تقریح کرده اند فقهاء بانکه
چون شروع کرد در فریضه یا سنت در وقتی ح داخل شده در مسجد جائز باشد ادا ش از تحیت مسجد زیرا که
تحیت حاصل میکرد بآن پس نیت حاجت بسوی تحیتی دیگر در تحقیق پس آنچه گفته در تمام از صلوة
تحیت آن ضعیف ست انظر این ضعیف بکجا ح که در محیط برهانی آورده که روایت کرده شده ست از ابو حنیفه
که گزارد سنت قبل از جمعه چهار رکعت و در اصل نیز گفته که بگزارد قبل از جمعه چهار رکعت نهر پس چون فائده
شد در اصل چهار رکعت ست فقط همین باشد ظاهر الروایه و باشد روایت حسن بن زیاد غیر ظاهر الروایه پس
ضعیف باشد روایت حسن بر نسبت روایت اصل کما افاده صاحب الفتح و الجوهر الیه بروایا سنت بعد
پس بگزارد بعد ادا، جمعه چهار رکعت ش نزد ابا حنیفه و شش رکعت ش نزد صاحبین بنا بر اختلاف ایشان

در سنت بعد از جمعه ح آن نزد ابا حنیفه چهار رکعت ست و نزد صاحبین شش رکعت کذا
فی الهدایه و الکافی و غیرها و صاحب بحر الرائق گفته ح ظاهر گشت از انچه ذکر کرده اند فقهاء ح هر سنتی
چهار رکعت نماز که گزارده میشود او ش بعد از جمعه بنیت آخر ظهر پس نیست ادا و صحیح در نفس
سبب انکه تقریح کرده اند در سیقام بانکه نگزارد معتکف مگر سنت بدیه فقط و بسبب انکه گفتی ح انصاف
کرده ایم اورا ز شاخین پس اختیار نکرده ست مگر ابو یوسف و قوع شک در انکه جمعه او سابقه ست یا نه
بنا بر روایت علم جواز تعدد جمعه در صورا حد در بر سی ح تخصیص کرده ست امام شمس الائمه سرخسی بر انکه
هیچ از مذهب ابا حنیفه جواز اقامت جمعه ست در صورا حد در دو مسجد و زیاده ز ان و گفته که ناظر
در فتح القدیر گفته ح هو الاصح پس باید ح فتوی داد و شود بگزاردن آخر ظهر را مصادر و زنا از جمعه
انگاه روم راه بر بند نگزاردن آن بسوی تکاسل از جمعه تکب بسیار و واقع میشود درین ایشان ح جمعه فرض
ست و ظهر کفایت نیکند و نیست خفائی در گفتن کسیکه اعتقاد کند شش این ح انتهی کلام صاحب البحر
سئله اگر چیزی گذشت ح چون معتکف برای نماز جمعه در مسجد جامع در آمد پس بگزارد بعد نماز جمعه چهار
رکعت بانشش رکعت ش ع القولین پس آن بیان استحباب بود اما اگر اراد اقامت کرد در جامع زیاده
از دو سنن یا نکه اقامت نمود در وقتیکه روز در شب یا اقامت نمود در وقتی ح انگاه تمام شد اعتکاف او ناسد
گردد اعتکاف او زیرا که این نیز نوعی صارف اعتکاف ست الا نکه مستحب نیست اقامت در جامع بسبب
انکه اندر اک فرضیت ادا، اعتکاف ملازم یک مسجد پس تمام نکنند او را در مسجد بغیر ضرورت کذا فی محیط
الرضی و الهدایه و الکافی و التبیین و تاتارخانیه و در بحر رائق گفته ح اقوی آنست که بعد ز گزاردن سنن جمعه
باز گردد بسوی مسجد اول نهر و در ذخیره و دیگر رائق گفته ح اگر درنگ کرد در مسجد جامع بعد ز گزاردن سنن نکرد
ما ثم ظاهر فیما یاتی ح مراد کراهه تنزیه ست بمعنی خلاف اولی بقرینه روایات سابقه و الله تعالی اعلم
این همه ح گر گفته شد از عدم صحت اعتکاف بغیر جامع آن وقتی ست که انتقال نموده باشد بغیر جامع

برای عذر رجعه اما اگر اعتکاف خود را بسوی مسجد دیگر بغیر عذر برد جایز نباشد کذا فی الخلاصه
ابن رشد منعتکف الوقاید فاسد کرد اعتکاف او نزد ما چنین است مذهب مالک و احمد
زیرا که نزد ایشان نفس خروج از مسجد بغیر ضرورت فاسد میکند اعتکاف را خلافا للاوزاعی و محمد که گفته اند
این فاسد نمیکند اعتکاف را خروج مادام که باشد آن اکثر از نصف روز یا نصف شب کذا فی المحیط و الجواهر
و اما اگر انتقال کرد معتکف از مسجد باعتکاف بسوی مسجد دیگر بسبب عذر رفیع جمعه از ان بعذر که غالب است
وقوع آنها پس حکم او در نوع دوم از قبیل آینده مستفاد خواهد آمد ان شاء الله تعالی مسئله حکم نماز عیدین مثل حکم
جمعه است تا که جایز باشد خروج برای نماز آن بر دو کذا فی السراج الوهاج و المختصرات و التاتارخانیه و جامع
الرموز مسئله دهم از حاجت شرعیه است آنچه پس جایز باشد خروج معتکف برای او کحاجت مقدم علی حاشیة
یعنی عیادت مریض الواقع بدین جایز است خروج او برای آن زیرا که جماعت چنانچه خواهد آمد ان شاء الله تعالی
ادای اقتضاء مسئله دهم از حاجت شرعیه است وضو و غسل پس جایز باشد مر معتکف را خروج از مسجد
برای آنها اگرچه فرض باشد بالفعل کذا فی المضمرات و الخلاصه و التاتارخانیه و کنز العباد و ستانه الارادات
و شرح عبد الحق و غیر او شرح مشکوة آورده اند اما غسل جمعه پس ضروری است و از سر حاجت است یا نه و مراد باهم از
وی روایتی صریحه است از انچه ذکر کرده است در شرح او او که بر سنتی بیرون آید معتکف برای غسل فرض و قلیل
انتهی کلام الشیخ عبد الحق و محقق خانه در روایت نه کرده مقصور بر شرح او را و او نیست بلکه موجود است در کتب
متعدده سابقه کما لا یخفی مسئله اگر متمم گشت معتکف فاسد نمیکرد او اعتکاف او پس اگر مکث باشد او لاکه
اعتکاف کند در مسجد بغیر تلویث چنین کند و اگر نه بیرون رود و غسل کند پس باز در مسجد
آید کذا فی فتح القدیر و در تبیین آنیه بیرون آید معتکف برای غسل اگر احتلام باشد او را و مکث نیست
اغتسال در مسجد نهی مسئله اگر لشست معتکف سر خود را در مسجد باکه باشد بآن چون تلویث نکرد مسجد را
نه آب مستعمل اما اگر باشد به حقیقتی متلوث میکرد و مسجد بآن پس منع کرده شود او را از ان زیرا که تنظیف مسجد

واجب است و اگر دو معتکف در ون مسجد در آوند پس آن نیز بر همین تفصیل است کذا فی السراج
نقل عن البدائع و هم صاحب بر گفته اند این جواز تو صی در مسجد در صورت عدم تلویث معتبر است
و اما بیرون معتکف پس اگر رود پس او را وضو کردن در ون مسجد اگر چه در آوند بشرطیکه باشد موضع
گرفته نشده باشد او را برای وضو و گزارد و نشستن نماز را در سر اتهر نهائی المبسوط و در تبیین شرح هدایه گفته اند
کره معتکف را که وضو کند در مسجد یا در عرصه او مگر انکه باشد در موضع گرفته آماده کرده شده او را برای وضو و اگر نباشد در مسجد چنین
موضعی وضو کند در مسجد در آوند و بیرون اندازد آنرا از مسجد جایز باشد انتهی مسئله دهم از حاجت نیست
از ان پس جایز است معتکف را خروج برای آن چون در دروازه مسجد باشد و زن نیست بیان
مؤذن و غیر مؤذن بر قول صحیح کذا فی المضمرات و الخلاصه و الجوهر النیرة و التاتارخانیه و فتاوی قاضیخان
و در المحیط آورده اند صوم معتکف بر سنت است اگر در روزه او در ون مسجد است پس همچنین است در نظم
الوقایه و بعضی گفته اند این در حق مؤذن است زیرا که خروج مؤذن برای اذان مستثنی باشد از ایجاب اما
غیر مؤذن پس نباشد کرده اعتکاف زیرا که خروج از مسجد اگرچه بقدر ساعتی باشد مفسد اعتکاف است نزد امام ابو
حنیفه و صحیح آنست این قول کل است در حق کل یعنی نیست فرق در جواز خروج برای اذان در حق مؤذن
و غیر مؤذن نزد ابو حنیفه و صاحبین زیرا که او خروج کرده است برای رفاقت نماز و سنن نماز او را کرده
و غیر آن نزد ابو حنیفه و صاحبین زیرا که او خروج کرده است برای ضرورت
مشهود در مواضع خود پس اعتبار کرده نشود او را فارق اتهر عبارة قاضیخان و الولوالجی طبس اوم در ذکر اقدار یکه
فاسد میشود اعتکاف بسبب خروج برآنها بد آنکه پیشتر گذشت که جایز نیست معتکف را که بیرون آید
از مسجد مگر برای حاجت طبیعیه یا شرعیه یا حکمی الجوهره و اکثر و غیر ها پس بدین قدر جایز باشد معتکف
را خروج از مسجد بغیر عذر رفته بعذر و حاجت مذکوره و اگر خروج کرد فاسد کرده اعتکاف را و لیکن واقع نشده
است و بعضی گفته اند اختلاف روایت در فساد و عدم اعتکاف بسبب خروج معتکف برای بعضی از اعذار چنانکه
انهمام مسجد و غیر آن پس بیان کرده میشود مسائل این فصل در دو نوع نوع اول در بیان اعذار که فاسد

بیشود اعتکاف بسبب خروج از مسجد برای آنها باتفاق روایات مذهب اما حنیفه مسئله جایز نیست
معتکف ج بیرون آید از مسجد برای عیادت مریض و نه برای نماز جنازه نزد انکه زیرا نمیستند تا معلوم
اوتوجه درحق معتکف نباشد خروج برای آنها مستثنی از ایجاب کذا فی الکافی پس اگر خروج کرد برای
عیادت مریض فاسد کرد اعتکاف او کذا فی الفتح در خلاصه و اسم جنازه همچنین اگر خروج کرد برای تشییع
جنازه یا برای نماز او فاف کرد اعتکاف او اگرچه متعین شود نماز جنازه بر دیگران فی الحین فرق القدوری
البحر الرائق و این وقتی است ج بیرون آرد باشد معتکف بقصد عیادت مریض یا بقصد نماز جنازه لکن
اگر بیرون آمد برای حاجت انسانیه پس ازان رفت بعیادة مریض یا بنماز جنازه بغیر انکه قصد داشته
بود آنها ط پس جایز بود کذا فی البحر الرائق نقلا عن البدائع و شیخ عبد الحق دهلوی در شرح مشکوة
و شرح مراط مستقیم آورده که اگر بیرون آمد معتکف برای حاجت و اتفاق افتاد او را عیادة
مریض و نماز جنازه و مخوف نزد طریق نکرد و زیاده نرفت قدر نافرنه ایستد فاسد نمیشود اعتکاف و اگر این
چنین نشود بلکه کرد و برین است اجماع اربعه کذا قال اللطیفی انتهی کلام عبد الحق و شیخ علی قاری در شرح
مشکوة آورده که عیادة نکند معتکف مر مریض را و لیکن بپرسد زود در حالیکه گذرنده باشد بطریق خود به
دلیل انکه روایت کرده عائشه رضی الله تعالی عنها ج بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم که چون بیرون آمدی
برای حاجت انسان گذر میکرد بر مریض پس می پرسید از وی و نمیایستاد نزد وی رواه ابو داؤد انتهی کلام
الشیخ علی مسئله بیرون باید معتکف از مسجد برای اکل و شرب نزد انکه ممکن است قضاء این حاجت
درون مسجد پس نباشد ضرورت در خروج برای او کذا فی المبسوط البرهنی و المجتبی شرح النقد و در پرس اگر بیرون
آمد برای اکل یا شرب فاسد کرد اعتکاف او کذا فی الفتح در بسیاجیه و التبیین و البدائع و المجتبی شرح
البدایه و البحر الرائق و دوغه در ظهیریه گفته در بیرون آید معتکف بعد از غروب جایز است اکل و شرب انتهی صاحب
بحر الرائق گفته باید حمل کرده شود عبارت ظهیریه را برانکه فرماید معتکف کسی را که یاد دهد برای

او طعام و آب ط پس انکار شیخ از خروج برای آن مثل خروج برای ضرورت خروج ضروری چنانکه بیاید و فاظ انتهی ش
الجود شد فی جامع الرموز در عینی شرح هدایه آورده که عدم جواز خروج مختص است برای اکل و شرب بیت وقتی
که ممکن باشد آن بغیر خروج و اما اگر ممکن نباشد پس جایز است او را خروج برای آن انتهی و این مذهب ماست
و اما نزد شافعی جایز است معتکف ط خروج از مسجد برای اکل و شرب مع الاکراه کذا فی مراقی الفلاح
و در ذخیره آمده خروج جواب ما در فصل نهم خواهد آمد انشاء الله تعالی مسئله بیرون نیاید معتکف از مسجد
برای خواب زیرا که مباح است معتکف ط خواب درون مسجد پس اگر بیرون آمد برای خواب در خارج
مسجد فاسد کرد اعتکاف او کذا فی التبیین و در البحر الرائق و العینی شرح الهدایه و اما اگر هر معتکف در مسجد
واکل و شرب او در در پرس بر فصل نهم خواهد آمد انشاء الله تعالی مسئله بیرون نیاید معتکف از مسجد
بسبب مرض کذا فی المحیط البرهانی و المجتبی پس اگر بیرون آمد مقدار ساعتی بجهت مرض فاسد کرد اعتکاف او
زیرا که وقت مرض معلوم نیست پس باشد آن مستثنی کذا فی التبیین شرح الهدایه و نزد ابو حنیفه و
الظهیریه و مشله فی الخلاصه و فتح القدیر الا انکه اثم نکرد در صورت خروج بجهت مرض کذا فی الظهیریه و
الخلاصه و فتح القدیر مسئله اگر بیرون آید معتکف از مسجد برای قبالة دادن حریق یا غرق یا برای جهاد
اگرچه در وقتی که نفیر عام نباشد یا برای ادای شهادت فاسد کرد اعتکاف او در ین جمیع صور بخلاف انکه
خروج کرد برای حاجت انسان فاسد نمیشود اعتکاف او نزد انکه آن معلوم التوقیع است کذا فی التبیین
فتح القدیر و البحر الرائق مسئله اگر بیرون آمد معتکف از مسجد ناسیا فاسد کرد اعتکاف او اگرچه
باشد خروج بقدر رعاف کذا فی الخلاصة و الظهیریة و المحیط البرهنی فائدة حسنه فائدة حسنه فیه در ین نوع مذکور شد از فساد
اعتکاف به خروج قدر کیست در جلد این مسائل آن مستفتی است هر قول را که خواهد دانا تر داند صاحب
فاسد کرد اعتکاف او و در ین جمیع مسائل مادام که نکشت نکند در بیرون مسجد اکثر از نصف نماز طهیر
فائدة حسنه فیه در ین نوع مذکور شد از فساد اعتکاف بخروج برای عیادت مریض و صلوة جنازه و

بخوان آن مخصوص به اعتکاف واجب باشد یا در اعتکاف تطوع و مسنون پس جایز است خروج برای خا
عیادت مریض و صلوة و جنازه و مانند آن و فاسد نگردد اعتکاف بدین خروج بلکه مشهور شده چنانکه تفصیل
روایات این مسئله گاهی حقه و جنس پنجم ازین فصل خواهد آمد انشاء الله تعالی **نوع دویم** در بیان
عذراکه دافع مذمت اختلاف روایت در فساد و اعتکاف به خروج برآنست و این نوع مبنی است
بر سه **قسم اول** در ذکر روایات موجبه عدم فساد **مسئله** در تبیین آنست که اگر نهدم گشت مسجدی
که بود معتکف در آن پس انتقال نمود بسوی مسجد دیگر فاسد نگردد اعتکاف او بواسطه ضرورت
زیرا که باقی نماند آن مسجد صانع اعتکاف بعد از انهدام پس فائت گشت شرط اعتکاف و
همچنین اگر بیرون آمد معتکف بسبب تعذر اهل مسجد و انهدام صلوة قسمه در و فاسد نگردد اعتکاف
و اگر اخراج کرد معتکف را از مسجد ظالمی باکراه یا تهدید معتکف بنفس خود یا مال خود و زر و رد آن
پس بیرون آمد از مسجد فاسد نگردد اعتکاف او در نهر **مسئله** در علی شرع هذه روایت از معتکف نقل نمود که
جایز است معتکف را که تحول کند از مسجد بسوی مسجد دیگر در پنج چیز یکی آنکه منهدم گردد مسجد اول
آنکه مشوق شود اهل مسجد پس جماعت کنند و در سیوم آنکه خوف کند بر اموال و اجانب سلطان چهارم
آنکه اخراج کند او را ظالمی بیم آنکه تهدید کند بر نفس خود یا بر مال خود و زر و زدان در نهر و **مخفی نماند** که در
عبارت یعنی تعریج مثبت بدیم فساد اعتکاف پس تحول کرده شود جواز بدون عبارت او بر عدم آنم و موفقنا
بین از روایات چنانکه در قسم سیوم از فتح القدیر و بحر الرائق خواهد آمد انشاء الله تعالی **قسم دویم** در ذکر
روایات موجبه فساد **مسئله** در رساله قاضیخانه و ظهیریه آورده که اگر منهدم گشت مسجد پس انتقال کرد
بسوی مسجد دیگر یا اخراج کرد معتکف را سلطان باکراه یا اخراج خود او را عظیم و یا خوف کرد
معتکف جائر بول یا غائط پس حبس کرد او را عظیم او در مدت یک ساعت فاسد گردد اعتکاف او در قول
ابی حنیفه در نهر **مسئله** اگر بیرون آمد معتکف از مسجد بواسطه تعذر اهل مسجد و انقطاع جماعت زوری

فاسد گردد اعتکاف او گفته اند فتح القدیر **قسم سیوم** در بیان آنکه اختلاف در روایات در فساد و اعتکاف که
درین دو قسم سابقا مذکور شد از آن ترجیح طرف فساد است یا عدم فساد و سابقا **بدانکه** در هدایه و کنز الدقائق
گفته اند اگر بیرون آمد معتکف از مسجد مقدار ساعتی بغیر عذر فاسد گردد اعتکاف او و در شهر و این آنهام در
فتح القدیر شرح هدایه و این نیز مخدوش بجواز آنی شرح کنز گفته اند هر مراد بعذر چیزیست که غالب باشد وقوع او
چنانکه بول و غائط و صلوة جمعه و مانند آن و الا پس اگر اراده داشته خروج آن مطلق عذر باشد هر آینه معذور بود
خروج مانند یا کمتر از نصف اعتکاف بواسطه بودن آنها عذر شرعی نیست و ازین جهت بلکه آن معدود نیست
کما هو جواب آنچه تقریر کردیم ما ظاهر گشت قول ابی حنیفه و اعتکاف در صورتیکه خروج کرد معتکف بسبب
انهدام مسجد یا بسبب تعذر اهل او یا اخراج کرد او را ظالم یا از مسجد و متابع خود کما فی فتاوی قاضیخان
و الظهیریه یا خروج کرد بر ای ترس از خانه اگرچه متیقن نکند با شبه و هر یا بر ای ترس فوت مال خود یا بر ای ادا شهادت یا
بر ای عذر مرض یا بر ای اغاثه غریق یا حریق پس فرق نمودن از بعض جانب بین درین مقام در میان این مسائل
تا آنکه گردانیده است بعضی از مصنفه و بعضی از غیر مصنفه از مالا یتبغی است بلکه قبائح است چنانکه گذشت
در فتح صدر نکرده آخر ازین هم عذر اند در حق اسقاط اثم بلکه واجب کرده هر اینها و چون متیقن کرد بر وی
نماز خانه یا او ادا شهادت یا آنکه ظالم میشود حتی سلم اگر شهادت نزد یا بر ای اغاثه غریق و مانند آن انتهی
فصل الفتح الیمین **این ضعیف میگوید** که از عبارت فتاوی قاضیخان و صوم در فتح صدر نکرده معلوم میشود که
مذهب ابی حنیفه است و نیز از بعض دیگر است از عدم فساد در بعض صور آن مبنی است بر قول
صاحبین است پس عبارت فاسد مضمونه نیز مؤکد است بدیکه و عبارت فتح و بحر الرائق بغیر عبارت خلاصه چنین است
اگر اگر بیرون آمد معتکف از مسجد بغیر عذر در مقدار رکن اصلی بطل کرد اعتکاف او نزد ابی حنیفه و اما نزد
صاحبین پس باطل نشود تا آنکه باشد خروج او اکثر از مدت نصف روز و اگر بیرون آمد اکثر از نصف معتکف معذور است
آن نیز بر همین خلاف است الا آنکه اتم نکرده اگر همیشه خروج او بقدر ربع روز از اعذار است و مراد از انهدام مسجد و همچنین

اکراه خارج کرد او سلطان یا کراه یا خارج کرد او غریم یا خود بیرون رفت یا غالط پس حبس کرد او غریم اتهر مانی هندیه سوال اگر گفته شود در جواب آورده که اگر بیرون آمدن او متکلف بود الح

سیان یا ابا حنیفه و صاحبیه پس فتوی نرود و عمل نکرده شود بکلی بر قول ابی حنیفه اگرچه تعریج نمودند مشایخ
بیرون فتوی بر قول صاحبیه که فی البوالوالجیه فی باب مواقیت الصلوة و لهذا اقتفریج نمودند لکن اکثر اصحاب
متون و شروح و فتاوی حنفیه مسائل اعتکاف بر قول ابی حنیفه چنانکه تفصیلا آنها را عرض دیدم ازین
فضل پیشتر گذشت **مسئله** را به خروج اقتصالی اکثر بدن است پس اگر اخراج کرد معتکف سر خود را
برای شستن یا غیر آن از مسجد بسوی خانه خود فاسد نگردد اعتکاف بواسطه آنکه روایت کرده شده است که
بر سر مبارک خود را بسوی عائشه رضی الله تعالی عنها
پس می شستی عائشه سر مبارک او را و او شانه مرا در اول و بسبب آنکه معتکف با خراج سر خارج
نباشد از مسجد تا آنکه اگر بوکند خود شخصی بر آنکه بیرون نیاید از پیش سرای بدو زان بیرون آورد سر خود را
و زان سر را عانت نکرد کذا فی المبسوط یعنی **مسئله** اگر بیرون آورد معتکف از مسجد هر دو دست را یا
هر دو پا را یا عضو دیگر را از اعضای خود و سایر بدن او داخل مسجد است فاسد نگردد اعتکاف او
زیرا که صادق آمد بر آن مسمی خروج را اخراج عضو فقط و لهذا عانت نمی کرد بآن حالف بر خروج تا دام که
اخراج نکند اکثر بدن خود را کذا فی الخانیه فی الروض و المنهاج و الوجیز و شرح الوجیز و شرح البهجة من
کتب الشافعیه و همین است موافق مذهب حنیفه علما یفهم من کتاب الایمان **مسئله** تقیید کرده شده است
فساد به خروج از مسجد از جهت آنکه اگر صعود نمود بر سطح مسجد فاسد نگردد اعتکاف او زیرا که سطح مسجد
از مسجد است و در کافی جامع الرموز **مسئله** اگر بیرون آمد معتکف از مسجد بسوی مسجد دیگر بغیر عذر باطل
کرد اعتکاف او را بنزد ابی حنیفه خلافا لصاحبین و نزد او مفسد است اگرچه قبل باشد از نزدیک صاحبین باطل نگردد اعتکاف
او نزد ایشان خروج وقتی مفسد است که اکثر از نصف روز باشد **مسئله** در کذا فی المحیط السرخسی و
الله اعلم بالصواب

فصل چهارم

در بیان آنکه چیزها فضل نیز گفته شده است

مسئله در فضل اول از فصل گذشته بود که هر چیز مفسد اعتکاف است چنانکه خروج از مسجد و غیر آن پس فرق نیست در میان آنکه ارتکاب کند او را عامداً یا

ناسیاً ابتداءً یا ابتناءً **مسئله** اگر بیرون آید معتکف از مسجد ناسیاً فاسد نگردد اعتکاف او کذا فی خانیه
قاضیخان و الظهیریه **مسئله** اگر بیرون آمد معتکف بغیر عذر در روز یا در روزها فاسد گردد اعتکاف او کذا
فی المحیط السرخسی **مسئله** اگر خارج کرد معتکف ناسیاً فاسد گردد اعتکاف او در صوم او کذا فی الهدایه شرح
الله و در پس معلوم شد که فساد اعتکاف مستلزم فساد صوم است بخلاف عکس که اگر فاسد گشت صوم
معتکف فاسد گردد اعتکاف او کذا فی الخلاصه از محرر **مسئله** اگر خورد یا آشامید معتکف چیزی را
در شب فاسد نگردد اعتکاف او مطلقا بر اینرا که عامداً باشد یا ناسیاً و اگر خورد یا آشامید در نهار پس
اگر عامداً باشد فاسد گردد اعتکاف او بسبب فساد صوم و اگر ناسیاً باشد فاسد نگردد اعتکاف بواسطه
بقاء صوم کذا فی البدایع و البوالوالجی **مسئله** اگر خورد معتکف در نهار بسبب مرض فاسد گردد صوم او
کذا فی المحیط شرح القدوری فاسد شد اعتکاف او نیز کما لا یخفی **مسئله** اصل درین مسائل آنست که
هر چیزی که ممنوع باشد از جهت اعتکاف نه از جهت صوم چنانکه فروج از مسجد و جماع پس مختلف نگردد
در حق مردان و زنان و در هر چیزی که ممنوع نباشد از جهت صوم چنانکه شب و اکل پس مختلف باشد
در حق مردان و زنان و در هر دو را کذا فی المبسوط السرخسی و البدایع و المحیط شرح الهدایه و البوالوالجی **جنس**
دیگر در بیان آنکه آنچه در اجناس و اجناس در اجناس مقصد نیست کذا فی شرح الوجیز خروج معتکف از مسجد بجهت
اداء اعتکاف هر آینه مخصوص باعتکاف واجب است **فصل** **مسئله** در محیط برآنست و خروج و نشستن مردم
آورده که اگر نذر کرد و شده است از عدم جواز خروج معتکف بغیر عذر پس آن نذر را اعتکاف
واجب است که ایجاب کرده شده معتکف او را اگر اعتکاف نفل و آن آنست که شروع
کرده است در و پیش از آنکه ایجاب کند پس باک نباشد بآنکه خروج کند از مسجد بعذر و بغیر عذر و ظاهر
الروایه آنست که عانت نمی المحیط و النوازل **مسئله** در مختار الفتاوی آورده که اعتکاف اگر نفل است
اگر بیرون آید برای عیادت مریض و صلوة جنازه و قضاء حوائج و غیره و لک همین و اگر واجب است

اسپیجابی در شرح خود آنجا مسئله در هر دانق گفته که اگر شروع کرد در اعتکاف نفل پس قطع نمود او را لازم
نیاید بر او قضای آن در ظاهر الروایه نزد آنکه اعتکاف نفل غیر مقدر است پس بنا شد قطع را بالجمله علی بلکه باید
او مستکف بقدر آنچه اتفاق کرد و بایستد او تارک مراعتکاف را در وقتی که خود رجوع نمود آنجا مسئله در فتاوی
قاضیخان و ظهیریه و خلاصه آورده که چون معتکف کشتی در مسجد بغیر آنکه ایجاب کند اعتکاف را
برنفس خود بعد از آن بیرون آمد از مسجد لامحاله باید چیزی بر آن در روایتی از ابی حنیفه لازم نباشد بر روح
معتکف که در یکروز آنجا رود واجب اعتکاف یکروز است بغیر ظاهر الروایه که در آن تقدیر
کرده شده است اعتکاف یکروز و ظاهر الروایه عدم وجوب قضاست کما تقدم فلیتنبه بر مسئله اما اعتکاف
کننده که بی حاجتی از مسجد بیرون آمد بمقدار زمانی قلیل یا کثیر برای خدا تعالی پس او مستکف
نشده که بر او شکستن واجب باشد بلکه شکست کننده در زمانی طویل بعد از آن بیرون آمد قبل از نصف در لازم نیاید بر او چیزی
و شاید بر آن قدر اعتکاف که ادا کرد ثواب عبادت و بقیه روایات کتب معتمده متعلقه بدین فصل را
بتفصیل آینده خواهیم آورد انشاء الله تعالی فائده مسئله در بیان آنکه عدم جواز خروج بغیر عذر در اعتکاف واجب
نیز مقید است باینکه استثنا نکرده باشد معتکف آن را از نذر خود مسئله در فتاوی قاضیخان آورده که اگر شرط
کرد مستکف در وقت نذر اعتکاف که بیرون آید بسوی عیادت مریض و نماز جنازه و حضور مجلس علم
اگر شاید جایز باشد او را خروج بسوی این امور کذا فی المضمرات و الفتاوی التاتارخانیه و جامع الرموز
و بعضی گفته است اگر شرط کرد در وقت نذر که بیرون آید برای زیارت قبور یا برای اجابت ضیافت
کذا فی خزانة المفتین تتمیم حسن در ذکر مسائل متعلقه باعتکاف مسنون یعنی اعتکاف عشر اخیر از
رمضان و این تتمیم مشتمل است بر مسائل ثلثه مسئله اول آنکه در اعتکاف مسنون یعنی اعتکاف عشر اخیر از
رمضان هم شرط است یا نه جواب گوئیم که شرط است بدلیل آنکه در ینابیع و مضمرات و سراج وهاج گفته
اند و آورده که اعتکاف بر دو قسم است اعتکاف واجب و اعتکاف نفل پس واجب آنست که ایجاب کند

او را معتکف بر نفس خود چنانکه گوید مرخدا را تعالی بر است بر من که معتکف شوم و از سر باید بر آن و این قسم
جایز نباشد مگر بصوم و نفل آنست داخل شود در مسجد بنیت اعتکاف بغیر آنکه ایجاب کند او بر نفس خود
و این قسم جایز است بدون صوم و بغیر صوم و همین است روایت اصل بخلاف روایت حسن از ابی حنیفه که در وی
جایز نباشد اعتکاف نفل مگر بصوم انتهی پس این دلالت تصریح میکند باینکه صوم شرط نیست در روایت اصل
بکور اعتکاف سنه و فقط و بیشتر و همین دوم از فصل سیم گذشته بود که تصریح کرده شد بدین امر روز
کتب معتمده چنانکه مبسوط سرخسی و شرح مجمع المحیط و فتاوی قاضیخان و ظهیریه و غیر آن باینکه روایت عدم آنست که
صوم در غیر اعتکاف سنه در همه است ظاهر الروایه و تصحیح نامه علی گذشته شد و فتوی نیز داده شد بحکم ظاهر
الروایه بسبب آنکه هر چه ماسوای ظاهر الروایه است واقع شده است رجوع از امر و چون مجتهد رجوع کرد
از قولی نامه آن قول قول دیگر صرح به فی الملک فی الجواهر الفقه فی کتاب القضاء و همین دوم از فصل سیم
گذشته بود باینکه صوم شرط نیست در اعتکاف عشر اخیر از رمضان تا آنکه اگر معتکف کشت شخصی را در وقتی که روزه نداشته است بسبب مرض یا سفر
صحیح باشد اعتکاف او فاسد نیست مسئله ثانیه آنکه چون شخص شروع نمود در اعتکاف عشر اخیر از رمضان
آیا حرام باشد بر او خروج بغیر عذر و بسوی عیادت مریض یا نماز جنازه یا نه و آیا باشد این خروج
فاسد کننده مر اعتکاف او را و واجب کننده قضا را بر او یا نه جواب گوئیم که حرام باشد در اعتکاف
عشر اخیر رمضان خروج بغیر عذر و بر او از نماز جنازه و عیادت مریض و دگر خروج کرد و در او فاسد نگردد
اعتکاف او و واجب نیاید قضا بر او لیکن منتهی گردد اعتکاف او بین خروج پس بوده
مانند صوم که روزه را صفت شکننده اعتکاف عشر اخیر است کما سیاتی مفصلا اما عدم حرمت خروج
در اعتکاف مسنون پس بواسطه آنکه در محیط برهانی فرموده آورده که نوشته از عدم جواز خروج از مسجد
بر معتکف در اعتکاف مسنون پس آنچه در اعتکاف واجب است که ایجاب کرده شد معتکف او را بر نفس خود و آنرا

در اعتکاف نقل و آن آنست که شروع کرده باشد و این بغیر آنکه ایجاب کند او را بر نفس خود پس باید باشد
بآن خروج کند از مسجد بقدر ریزه بغیر عذر در ظاهر الروایه انتهی ما فی المحیط و الذخیره و مثله فی السراج الوهاج
شرح القدوری و الهدایه و الکفایه و التبیین شرح الهدایه و شرح المجمع لابن الملک و فتح الغفار شرح المنار و الجوهره
و امداد الفتاح شرح نور الایضاح و البحر الرائق شرح کنز الدقائق و فتح القدیر شرح الهدایه و النهایه شرح الهدایه
و الشیخ اسماعیل الکرمانی شرح الوقایه و الحلبی شرح الوقایه و منحة الخالق شرح البحر الرائق و الطحطاوی
علی مراقی الفلاح شرح نور الایضاح و الشرنبلالی شرح الدرر و الغرر و الشیخ اسماعیل النابلسی شرح الملتقی
و الشیخ ابو الاخلاص حسن الشرنبلالی شرح الوقایه و نجوه فی التجنیس و المزید لصاحب الهدایه و الفتاوی الخانیه
و کنز العباد و خزانة الروایات و خانیه و غیرها و در تحفة الفقهاء که تصنیف علماء اولین
سمرقند است آورده که آنچه گذشت از عدم جواز خروج در اعتکاف برای عیادت مریض و نماز جنازه آن
همه در اعتکاف واجب است نه نماز و اعتکاف تطوع پس باید که عیادت کند مریض را و حاضر
شود در نماز جنازه در جواب ظاهر الروایه انتهی ما فی السراج الوهاج و المضمرات و الباقانی الکبیر
و الشیخ اسماعیل النابلسی شرح الملتقی و شمنه فی السراج الوهاج و المضمرات و الباقانی الکبیر
و الشیخ اسماعیل النابلسی شرح الملتقی و شمنه فی السراج الوهاج و المضمرات و الباقانی الکبیر

پس بدانکه در معراج الدرایه شرح هدایه آورده که چون داخل شد در مسجد بنیت اعتکاف نفل پس
بیرون آمد لازم نیاید بر او هیچ چیزی باشد او مختلف بقدر آنچه اقامت کرد و همین است ظاهر الروایه عند
ثلاثه و همین است قول ثانی از دو احد انتهی عبارة معراج الدرایه و در بحر الرائق آورده که اگر شروع کرد در اعتکاف
نفل پس قطع کرد او را لازم نیاید بر او قضا، آن در ظاهر الروایه زیرا که اعتکاف نفل مقدر نیست بزمانی
پس نباشد قطع او ابطال عمل مگر باشد او مختلف بقدر آنچه اقامت کرده باشد او تارک شد اعتکاف را
در وقتی که خروج نمود انتهی و هم در بحر الرائق در موضع دیگر آورده که فساد متصور نیست مگر در اعتکاف واجب
انتهی و در فتح القدیر گفته که قضا لازم میآید بمجرد افساد اعتکاف مندوب و چون افساد کرد او را قبل از تمام انتهی سبحانی
از مجموع این روایات مستفاد گشت که اعتکاف نفل در کلام مشائخ شامل است رمضان و غیر آنرا تا آنکه اگر
حرام نباشد در وقت خروج بغیر عذر و بسبب عیادت مریض و صلوة جنازه و ذکر خروج کرد فاسد نمیشود اعتکاف او

واجب نیاید قضا آن بلکه مستحب گردد اعتکاف او را باشد او را ثواب بمانند آن از اعتکاف فاسد بر سوال اگر گفته
شود که مولانا حسن متوسط در شرح فارسی خود بر شرعة الاسلام آورده که اعتکاف ده روز اخیر از رمضان سنت
اگرچه سنت است و یکی از واجب بگیرد و شروع بقربه عبادات نماز النوافل حبب الاعتکاف هذه
الشروع و التعلیق انتهی جواب گوییم که صاحب بحر الرائق گفته که اختلاف روایت است در آنکه اعتکاف
تطوع مقدر بمقدار یوم یا شب مقدر است و ذکر کرده است امام محمد در اصل خود بغیر روزه و خود مقدر است
پس همین باشد ظاهر الروایه و در روایت کرده است حسن بن زیاد تقدیر او سه یوم انتهی و همه این فروع
موضع دیگر گفته که آنچه شده است و بغیر کسب نذر و جب اعتکاف بشروع این فهمیده نمانده آن مفروغ
است بر قول ضعیف که شرط کرده شده است در وی زمان سه و در اعتکاف تطوع و اما بنا علی الاصح
است اول اعتکاف نفل قدر ساعات است پس واجب نشود اعتکاف بشروع انتهی پس معلوم شد که آنچه ذکر کرده است
موافق آن مبنی است بر روایت حسن بن زیاد و خلاف ظاهر الروایه است و ظاهر الروایه عدم
لزوم اعتکاف است بشروع کما لا یخفی و بر تقدیر تسلیم که اعتکاف بشروع واجب کردد پس نیز قضا
واجب نباشد زیرا که اسم اعتکاف صادق آید بر آنچه بقدر ساعات فخلاف صوم که اصلا چنانکه خواهد آمد
سابقا اعتکاف و صوم بیشتر از شرح طحطاوی در فصل چهارم مفصلا گذشته بود و قال ابن الهمام و لو شرع
و اگر شروع کرد شخص در اعتکاف مسنون یعنی عشر اواخر از رمضان بنیت آنکه پس افساد کرد او را استحبابا
فلا قضا است واجب نباشد قضا آن بر او بر قول ابو حنیفه و محمد و واجب شود قضا، آن بر قول ابی یوسف چنانکه
در اربعه اعتکاف نفل شروع بهمو نفل ظاهر الروایه است و بهذا تعریح کرده است در معراج الدرایه بلکه
نفل شروع بدلیل تشبیه او بنماز نفل و آن خلاف ظاهر الروایه است و بهذا تعریح کرده است در معراج الدرایه بلکه
نفل شروع بدلیل تشبیه او بنماز نفل و آن خلاف ظاهر الروایه است و بهذا تعریح کرده است در معراج الدرایه بلکه
اعتکاف نفل شروع بهمو نفل

روایه البخاری و مسلم عن عائشة رضی الله تعالی عنها و نیز ثابت است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم چون معتکف
میشد سر خود را نزد من میآورد پس شانه میکردم و از حیض و نفاس منع نمیکرد و در حالت اعتکاف بیرون از مسجد
بحاجت خود میرفت و در روایتی است که سر خود را از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره از حیض و نفاس
شانه میکردم و در روایتی است که سر خود را بسوی من دراز میکرد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است
که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی
است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در
روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم
و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه
میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره
شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در
حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و
من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من
میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد
بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم
از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله
و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی
علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی
الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که
آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در
روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه
میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در
حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از مسجد بخانه من
میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و سلم از
مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و
آله و سلم از مسجد بخانه من میآورد و من در حجره شانه میکردم و در روایتی است که آنحضرت صلی الله

بلوغ حمد یا نسیان نزد انکه شب حل اعتکاف است پس باید جماع ممنوع دوام چنانکه در روز پیش ذکر کرد بکل حال

خلاف صوم و حالت معتکف نکرده است پس مفسد نباشد نسیان در اعتکاف بخلاف صوم کذا فی البحر الرائق و غیرها

مسئله فرق ثابت در فساد اعتکاف میان انکه جماع در قبل باشد یا در دبر کذا فی جامع الرموز و میان انکه نزال شود

یا نشود کذا فی شرح مختصر الوقایه بشیخ اسمعیل الکنکاهی و میان انکه باشد جماع بطوع و یا بکراه کذا فی اعداد الجماع **سوال**

اگر گفته شود هر معتکف را باید مکرر در مسجد و صوت جماع در مسجد مخصوص نیست پس معتکف چون ذکر و صوت جماع بر

معتکف افاده میکند فائده **الجواب** گفته شود که فائده اش آنست که ریا نکند و صوت جماع بر معتکف

و رویت خود بر جماع جایز است فائده انتهای شرح البحر الرائق و تتمه ثابت هر باشد زوجه معتکف در خانه خود بدون

زوجه پس ممکن باشد وطی و غیر مسجد و در بیوت بالمرة و اعتکاف زوجه کذا فی هر چند شرح مختصر الوقایه

اگر جماع کرد معتکف و غیر صیام یا قبله دادیا لمس کرد پس اگر انزال شود پس درین هر سه چیز فاسد میکرد اعتکاف

اوزیرا انکه این جماع است معنی پس فاسد کرد اعتکاف آن چنانکه فاسد میکرد صوم و اگر انزال نشد ثابت درین

هر سه چیز فاسد نکرد اعتکاف اوزیرا انکه ثابت آن در معنی جماع و لهذا فاسد نمیشود صوم بآن کذا فی الهدایه

و الغیه بانزال درین هر سه چیز برا رفساد اعتکاف است و یکی خواهد جماع در سبیلین و قبله و لمس نیز بر

معتکف و اگر هر انزال شود یا نشود کذا فی الهدایه و الکافی و در غایتی شرح هدایه گفته هر در محیط برهانی و غیر ها ذکر

کرده ثابت حرمت لمس و قبله بر معتکف و شرط نکرده اند درین هر دو شهوت لیکن عبارت مرغینانی دلالت

میکند بر انکه لمس بغیر شهوة حرام ثابت بر معتکف اگرچه اطلاق کرده اند و در کتب شهوره انتهی **این**

ضعیف میگوید که تا نبود میکند عبارت مرغینانی بلا شبهه مگر کرده است علاء سرخسی در مبسوط خود که باک ثابت

بر معتکف بلا هر اخراج کند سر خود را بسوی اپل خود تا بشوید سر او و نیز اگر سر خود را بسوی کسی که در منزل

خود باشد بیرون مرآورد در سر باک خود را بسوی عائشه رضی الله تعالی عنها

و شستی عائشه سر باک او را و شانه میدارد او را و غیر عبارت **مسئله** جماع بهیمه تا جماع در غیر

سبیلین ثابت تا انکه اگر انزال نشد او لا فاسد کرد اعتکاف او را اگر انزال نشد فاسد نکرد و لیکن عوام باشد

کذا فی البحر جنبد شرح مختصر الوقایه **مسئله** در نظر قاضیخان و خلاصه گفته هر اگر معتکف نظر کرد بشهوت پس

انزال نشد فاسد نکرد اعتکاف او چنانکه فاسد نکرد صوم او کذا فی شرح مختصر الوقایه بشیخ اسمعیل الکنکاهی و

همچنین اگر تفکر کرد در جمال زن پس اگر انزال نشد او لا فاسد نکرد اعتکاف او کذا فی الجواهر الزاهی **مسئله**

اگر معتکف شب فاسد نکرد اعتکاف او کذا فی فتح القدیر و در **مسئله** لباحت خلوت بزن خود بر

معتکف و لو باحت زیارت بر معتکف و پس در فصل نهم خواهد آمد **مسئله** ردت بطل اعتکاف ثابت کذا فی

فتح القدیر و یکی چون اعتکاف فاسد کرد و به ردت واجب باشد قضا او بعد از تجدید اسلام بسبب ردت

و اگر اسلام زوجه ان تنهی نفقهما لهما قد سلف و بسبب قول حضرت خیر خلق الله تعالی علیه و آله و سلم هر زوجه

الاسلام یجب ما قبله کذا فی البدائع و نحوه فی فتح القدیر و البحر الرائق **مسئله** اگر واجب کرد شیخ اعتکاف

بر نفس خود بعد از ان مرتد شد و العیاذ بالله **مسئله** اگر واجب کرد شیخ اعتکاف بر نفس خود بعد از ان

مرتد شد و العیاذ بالله بعد مجدد از ان مسلمان آورد ساقط گردد از ذمه اعتکاف نزد انکه نذر بقرب قربت

بود ملزم کرده به ردت مثل ساع قرب کذا فی خلاصة الفتاوی و فتح القدیر **تتمه** در بیان انکه هچه ذکر کرده

شده است درین جنس از زنان و اعتکاف او طراز نیز مخصوص است باعتکاف واجب **مسئله** بدانکه در هر

زمان آورد در هر فساد مستحب است مکرر اعتکاف واجب هم در هر گفته هر که شروع کرد در اعتکاف

نفل پس قطع کرد او لا زم نیاید بر در قضا و ظاهر الروایه انتهی و ازین عبارت مستفاد میگردد که هر جماع

مفسد او مصور ابطال میکنند اعتکاف واجب و فقط نه اعتکاف مسنون و مستحب و نیز اگر اعتکاف و قطع

و افطار عامد او ناسی شامل میشوند صورت فروج و جماع و غیر آن را از محظورات اعتکاف چنانچه

ازین گذشت و هر فضل کذا علم شایخ شامل ثابت مر مسنون و مستحب را و نیز دو سه کتاب را جامع خود ثابت این **مسئله** و قاب

هر زمان او را و گفته ثابت در وقت قول صاحب کنز هر و مسنون لبث فی مسجد لصوم و نیته هر بشرط الصوم

در اعتکاف واجب ظاهر است و اما در اعتکاف مستحب و مسنون پس مبنی است بر روایت حسن زرارة و
وجه سقوط بکام مصنف نیز مبنی است بر روایت حسن یا بواسطه عدم تقیید او بوا جب و دلالت سیکند بر اینکه
اجل ذکر کرده شده است مصنف بعد از این در قول خروج ساعة بلا عذر فسد و بطل یو طیه و مخرج او اگر انتهی محصل
المتبر پس این صحیح است در ظاهر الروایه اعتکاف مستحب و مسنون باطل میشود بخروج پس واجب باشد قضا
آن بلکه اعتکاف مستحب و مسنون منتهی سیکرد بوطی تا اینکه کرد وطی در اثناء اعتکاف مسنون فعل کرده شده ادا
صحت چنانکه یحقیق آن پیشتر در اوا خر فصل هشتم گذشته بود حنین دویم در بیان انچه مفسد اعتکاف است
مسئله عمدی شکننده اعتکاف سه چیز است یعنی فسق کفتن و فسق شکنند او را جماع یعنی خصوصت کردن با مردم زیرا که فسق است
این شیاهت بواسطه اعتکاف و بعد او را مر کرده شده است آنها سه قبل از اعتکاف و فعلت مکروه
بان رکن اعتکاف و فعلت محروه بان رکن اعتکاف که آن لبث است و نه فعلت سیکرد و آنها شرط او که آن
صوم است و همین است حکم در شب کذا فی المبسوط الرضی پس اگر خورد مصنف در شب چیز سکروه
حاصل کشت او را سکر فاسد نکرده اعتکاف او زیرا که او تناول کرد چیز سه مصنوع است در همین زا که مبنا
اعتکاف است پس بنا بر حکم او تناول کسیکه تناول کرد در اعتکاف بلا عذر سه کذا فی فتاوی قاضیخان مسئله
اگر مصنف ارتکاب کرد کبیره بلا شک فاسد نکرد اعتکاف او نزد جمهور الامة و امام مالک در یک روایتی از دو اما و
سیکنند اعتکاف سه کبیره نه صغیره کذا فی معراج الدرایه مسئله اگر مصنف خورد یا آشامید در شب یا در روز دو کر
این مسئله قبل ازین در همین چهارم از فصل ششم کذشته بود مسئله شکننده اعتکاف سه اغما چون دائم بسکرد
همه روز و همین است حکم چون کذا فی فتح القدیر و المنس اغما و همین پس مفسد است بلا خلاف ما دام
که منطبق نکرده تابع کذا فی البدائع پس اگر مصنف سه رسید اغما و یا چنین همه روز لازم نباشد بلکه بعضی از
چون نشود باز از سر کیرد اعتکاف سه بواسطه فوات تابع از وجه الاصل شرط ادا اعتکاف الخ
صوم کذا فی مبسوط الرضی و فتاوی قاضیخان و البدائع و کذا در زکشت چنین و با اینجا نه تا چند سال پس ازان بیشتر

کشت واجب آید بر قضا اعتکاف و قیاس در چنین طویل است که ساقط کرد قضا و اعتکاف چنانکه
ساقط سیکرد قضا رمضان بتکه الا انکه قضا کند اعتکاف سه استحسانا بسبب انکه منت حرجی در قضا
اعتکاف کذا فی البدائع مسئله اگر مصنف مغمی شد بیهوش کشت بعد از ان هشیار کشت بعد از چند سال واجب آید
بر قضا چنانکه اگر مجنون شد مستغرق و بعد از ان هشیار کشت بعد از چند سال کذا
فی فتاوی قاضیخان مسئله جائز است مر مصنف را احرام بعد بر از رجع و عمره کذا فی التبیین شرح النهر پس
اکر احرام بست مصنف به حج یا بعمره اقامت کند در معتکف خود تا انکه فارغ کردد از امر بعد از ان مضی
کند در احرام خود زیرا انکه ممکن است مر دیرا اقامت هر دو در اثناء اعتکاف از فوت حج
تمتع کند اعتکاف سه بسبب یعنی فسق کفتن و فسق شکنند او را جماع یعنی خصوصت کردن با مردم زیرا که فوت
این شیاهت بواسطه اعتکاف و بعد او را مر کرده شده است آنها سه قبل از اعتکاف و فعلت مکروه
بان رکن اعتکاف و فعلت محروه بان رکن اعتکاف که آن لبث است و نه فعلت سیکرد و آنها شرط او که آن
صوم است و همین است حکم در شب کذا فی المبسوط الرضی پس اگر خورد مصنف در شب چیز سکروه
حاصل کشت او را سکر فاسد نکرده اعتکاف او زیرا که او تناول کرد چیز سه مصنوع است در همین زا که مبنا
اعتکاف است پس بنا بر حکم او تناول کسیکه تناول کرد در اعتکاف بلا عذر سه کذا فی فتاوی قاضیخان مسئله
اگر مصنف ارتکاب کرد کبیره بلا شک فاسد نکرد اعتکاف او نزد جمهور الامة و امام مالک در یک روایتی از دو اما و
سیکنند اعتکاف سه کبیره نه صغیره کذا فی معراج الدرایه مسئله اگر مصنف خورد یا آشامید در شب یا در روز دو کر
این مسئله قبل ازین در همین چهارم از فصل ششم کذشته بود مسئله شکننده اعتکاف سه اغما چون دائم بسکرد
همه روز و همین است حکم چون کذا فی فتح القدیر و المنس اغما و همین پس مفسد است بلا خلاف ما دام
که منطبق نکرده تابع کذا فی البدائع پس اگر مصنف سه رسید اغما و یا چنین همه روز لازم نباشد بلکه بعضی از
چون نشود باز از سر کیرد اعتکاف سه بواسطه فوات تابع از وجه الاصل شرط ادا اعتکاف الخ
صوم کذا فی مبسوط الرضی و فتاوی قاضیخان و البدائع و کذا در زکشت چنین و با اینجا نه تا چند سال پس ازان بیشتر

متابع شد بسبب خروج دیاض کثیف بغیر منع او خیانکه حیض و جنون و اغماء طویل کذا فی فتح القدیر
والبدائع و البحر الرائق مسئله و فضیا همین شرط مقدمه غزا فرآورده هر شخص را هجب کرد بخود اعتکاف
شهر معین لازم آید بر وی هر متتابع کرد در همان شهر معین اعم متتابع و اگر افطار کرد از روی بیکروز یا
یا دو روز لازم باشد هر قضا، آن دلازم نباشد بر قضا، چه گذشته است از اعتکاف او پس اگر متتابع
گشت دران شهر معین تا انکه بگذشت لازم آید بر او اعتکاف شهر غیر معین اشهر مانی الهندیه و حکم اعتکاف
درین مسئله بر علاف صوم است تا انکه اگر نذر کرد صوم شهر معین لازم پس روزی نداشت در روز لازم تابع بر قضا
او دیسه مراد اهر تفریق کند قضا لازم هر چه بر فی خزانة الاکمل مسئله در محیط سرخسی آورده هر شخص را هجب
کرد بر خود اعتکاف رمضان لازم صحیح شد نذر او زیرا که شرط وجود ذات صوم است نه صوم کهذا اعتکاف و پس
ازان مسئله نذر باعتکاف شهر رمضان بر دو قسم است قسم اول انکه اطلاق کرد شهر رمضان را و تعیین نمود
او را پس در صورت مختلف کرد او هر رمضانی را خواهد قسم دویم انکه تعیین نمود رمضان را پس در صورت
لازم آید بر وی هر متتابع کرد او دران رمضان معین و بعد ازین مسئله تعیین رمضان نیز رشته و جهت دوم
اول انکه مختلف گشت قضا دران رمضان دیگر مختلف نشد دران پس در صورت لازم باشد او را کرد قضا
کذا فی البدائع و البحر الرائق و علامه عینی در شرح هدایه گفته هر قول صاحب هدایه که گفت قضا،
این ما حبتها در مسجد افاد و یکنند هر اگر ممکن باشد او را قضا، حاجت اکمل و شرف در مسجد جامع باشد او را کرد
بیرون آید از مسجد برای آن انهدم و خوف فی البحر الرائق کما تقدم فی الجنس الرابع من الفصل الرابع من کتاب الصلوة مسئله مختلف
خواب کند دران مسجد پس اگر خروج کرد از مسجد برای خواب کردن فاسد گردد اعتکاف او کذا فی البدائع شرح
البدایه و التبیین و البحر الرائق و این در حق مختلف ثابت است و اما در حق غیر مختلف ثابت نیست خواب در مسجد و بعضی
گویند هر اگر غریب است باک نباشد او را خواب در در کذا فی فتح القدیر و اکمل و شرب و غیر مختلف را هر چه خواب
ست کذا فی البحر الرائق مسئله جائز است مر مختلف را هر بیع و شرا کند در مسجد زیرا که مختلف متابع مسجد و

بود پس این تفاوت زیرا که موضوع اعتکاف بر تابع است ز جهت انکه او دائم میباشد و نهاد پس
جاری کرده شود او را بر موضوع خود دام هر تغیر نه هد او را و بشرط کل ذلک فی محیط السرخسی فصل هم در بیان
انچه مکروه است در اعتکاف و انچه مستحب و مباح است در مسئله بود و باشد مختلف در مسجد و جائز است
او را خروج از مسجد برای این چیزها بدین مذهب است قول مالک خلاف الف خروج او جائز است
مر مختلف را خروج از مسجد برای اکل و شرب نیز اگر میباشد کسی دیگر غیر مختلف نیز پس بگوید
مر آید بر مختلف خوردن بغیر او بسبب هیچ در وجه است ز ترک مروت و اگر خورد با او کفایت کند لحاظ مروت را
و نیز مختلف کار بر نخیزد هر چه در نهاد نشود خبیث الطعام او را بواسطه فقر و یا بسبب قرض در پس معذور در نهاد
شود او را در جواز اکل و شرب در خانه خود و اما مستدلال میکنیم بانکه بود پیغمبر ما صلی الله علیه و آله و سلم
مر فرود در آن شد بسوی او اعتکاف درون مسجد و بانکه ممکن است قضا، حاجت اکل و شرب درون مسجد پس فرود
نیست بسوی خروج و انچه ذکر کردیم ثانی مر پس اخراز نکند است ز قبیح آن بانکه بگیرد در حال اعتکاف خود
جایها را ز قبه و مانند آن پس خورد و یا شاید در در کل ذالک فی الهدایه و سوج الدرایه و العینی شرح الهدایه و
بیهوده ازین جمله پس اگر خروج کرد مختلف از مسجد برای خوردن یا آن میدان فاسد کرد اعتکاف او را و نذر بجا
کذا فی الهدایه و التبیین و البحر الرائق و علامه عینی در شرح هدایه گفته هر قول صاحب هدایه که گفت قضا،
این ما حبتها در مسجد افاد و یکنند هر اگر ممکن باشد او را قضا، حاجت اکمل و شرب در مسجد جامع باشد او را کرد
بیرون آید از مسجد برای آن انهدم و خوف فی البحر الرائق کما تقدم فی الجنس الرابع من الفصل الرابع من کتاب الصلوة مسئله مختلف
خواب کند دران مسجد پس اگر خروج کرد از مسجد برای خواب کردن فاسد گردد اعتکاف او کذا فی البدائع شرح
البدایه و التبیین و البحر الرائق و این در حق مختلف ثابت است و اما در حق غیر مختلف ثابت نیست خواب در مسجد و بعضی
گویند هر اگر غریب است باک نباشد او را خواب در در کذا فی فتح القدیر و اکمل و شرب و غیر مختلف را هر چه خواب
ست کذا فی البحر الرائق مسئله جائز است مر مختلف را هر بیع و شرا کند در مسجد زیرا که مختلف متابع مسجد و

کنند حاجت او پس اگر منع کنیم یا او را از بیع و شرا

بسر آن سبب انکه مرتبا بمسجد مشغف گردیده

بیع

و شرا کم یعنی دور دارید ما بدو خود را از بیع خود شرا خود کلی ذاکر الهدایه و شرعا جهاد او احضار بیع در

بوشنبه اما اگر بیع یا شرا کرد مشغف برای تجارت مکروه باشد و این درخ مشغف است و دا یغیر مشغف پس

مکروه است او را بیع و شرا در مسجد مطلقا زیرا که فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم جنبوا مساجدکم صبیکم

سلسله مکروه است مر مشغف را حکم کنند کم مر خرید را بواسطه قول حضرت حق جل شانه که فرمود وقتل العباد ای یقولوا

الذی هی احسن و این بعموم خود اقتضا میکند هر حکم کنند در غیر مسجد مگر خرید پس مسجد او باشد که ذاتی الجواهر الناظم

در همین گفته هر چون حکم کند بغیر خرید مکروه است و غیر مشغف پس هر گاه مکروه نباشد در حق مشغف انهی سلسله

در زاد آورده که انچه گفته زنده حکم کند مشغف مگر خرید و اوش آنست که حکم کنند بجز خرید و در اراقم باشد

زیرا که بودی که حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم حکم میفرمود بر اردم در اهنگاف خود که ذاتی اعتباد

و تائید میکنند او را انچه علامه سیجیا پا گفته هر باک نیست مر مشغف را سخن کردن با آنچه در ان گم نیست و

موافقت میکنند او را انچه صاحب هدایه گفته هر اجتناب کند مشغف از حکم بخرید هر در اراقم باشد پس این

عبارت مستفاد میشود که جائز نیست مر مشغف را حکم به بیاع و دیگر صاحب کوراتی گفته که ظاهر آنست هر

مکروه است مر مشغف را حکم به بیاع و کلام بیاع در مسجد مکروه است بیفزود و حسنات الا

چنانکه بیفزود آتش هیزم الا هر چه بر فتح الاول قبیل باب الوتر انتهر فی البحر این ضعیف اصبح الله تعالی

شانه میگوید که ظاهر آنست که جائز نیست کلام بیاع مر مشغف را در وقت حاجت چنانکه مستفاد میگردد

از کلام صاحب زاد و علامه سیجیا پا و صاحب هدایه و اما گفته صاحب بحر اولی گفته پس جواب از ان آنست

که بودی صاحب بحر ذکر کرده است بنفس خود قبیل باب الوتر هر کراهت کلام بیاع در مسجد چنانکه صاحب

فتح القدیر ذکر نموده مقید است به انکه نشسته باشد در مسجد بار کلام اما اگر نشست بار عبادت پس بعد از ان

حکم کرده باشد انتهر و مشغف را نشسته است در مسجد بکر بار عبادت پس حکم بیاع مکروه باشد و حق او

الدیدم کم کم کراهة کلام مقید نیست بآن پس نیز مشغف متاع است بسوی کلام در مسجد چنانکه مقتاع است

علامه حمیه الدین ضریر بانکه اعتقاد کند او را عبادت چنانکه میکرد نبی محمد صلی الله علیه و سلم اشتر حرمت بعدم

اعتقاد عبادت پس مکروه نیست بقرینه انچه وارد شده است در حدیث شریف کن تحت بنا انتهی و نحو نه

ابو الواثق و ا ما صحت ز معاصی لسان پس ز اظلم عبادات است که ذاتی اسراج الوهاج و جوهرة النیرة

سلسله مکروه است مر مشغف را حکم کنند کم مر خرید را بواسطه قول حضرت حق جل شانه که فرمود وقتل العباد ای یقولوا

الذی هی احسن و این بعموم خود اقتضا میکند هر حکم کنند در غیر مسجد مگر خرید پس مسجد او باشد که ذاتی الجواهر الناظم

در همین گفته هر چون حکم کند بغیر خرید مکروه است و غیر مشغف پس هر گاه مکروه نباشد در حق مشغف انهی سلسله

در زاد آورده که انچه گفته زنده حکم کند مشغف مگر خرید و اوش آنست که حکم کنند بجز خرید و در اراقم باشد

زیرا که بودی که حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله وسلم حکم میفرمود بر اردم در اهنگاف خود که ذاتی اعتباد

و تائید میکنند او را انچه علامه سیجیا پا گفته هر باک نیست مر مشغف را سخن کردن با آنچه در ان گم نیست و

موافقت میکنند او را انچه صاحب هدایه گفته هر اجتناب کند مشغف از حکم بخرید هر در اراقم باشد پس این

عبارت مستفاد میشود که جائز نیست مر مشغف را حکم به بیاع و دیگر صاحب کوراتی گفته که ظاهر آنست هر

مکروه است مر مشغف را حکم به بیاع و کلام بیاع در مسجد مکروه است بیفزود و حسنات الا

چنانکه بیفزود آتش هیزم الا هر چه بر فتح الاول قبیل باب الوتر انتهر فی البحر این ضعیف اصبح الله تعالی

شانه میگوید که ظاهر آنست که جائز نیست کلام بیاع مر مشغف را در وقت حاجت چنانکه مستفاد میگردد

از کلام صاحب زاد و علامه سیجیا پا و صاحب هدایه و اما گفته صاحب بحر اولی گفته پس جواب از ان آنست

که بودی صاحب بحر ذکر کرده است بنفس خود قبیل باب الوتر هر کراهت کلام بیاع در مسجد چنانکه صاحب

فتح القدیر ذکر نموده مقید است به انکه نشسته باشد در مسجد بار کلام اما اگر نشست بار عبادت پس بعد از ان

حکم کرده باشد انتهر و مشغف را نشسته است در مسجد بکر بار عبادت پس حکم بیاع مکروه باشد و حق او

الدیدم کم کم کراهة کلام مقید نیست بآن پس نیز مشغف متاع است بسوی کلام در مسجد چنانکه مقتاع است

هست کنانه ذاتی ضم الغانی کشف الغرور و نهر و کشف گفته که مکروه نیست تجریه است و دیگر تخصیص کرده است او را

بسوی آن عیب در نیز انکه او ممنوعیت زن خود و پس شنید کلام بیاج جائز در حق خیر او نه در حق خیر او چنانکه
در بیع و شراء مانند آن پیشتر گذشت آری باید در زانه بکند بر قدر یا متاع الیه از کلام و الله تعالی اعلم بحقیقة
الام و در عنایه شرح هدایه گفته شود صاحب هدایه او لا گه تکلم کند مختلف
کلم خیر و گفته است نه یا کو اجتناب کند از کلام مرجب اثم است پس این هر دو عبارت متناقض اند
زیرا که اول اقتضا میکند حرمت کلام و دوم تبا به اقتضا میکند جواز کلام بیاج ﴿جواب﴾ گوئیم که منیت
هیچ تناقضی در نیز انکه تکلم بیاج خیر است در وقت حاجت بسوی او و انتهی ما فی العنایه و در نهر فائق و
کف از رگفته ﴿تکلم کند بکلم خیر و از خیر است کلام بیاج در وقتی ﴿جابت افتد بسوی او بخلاف
آن در غیر حاجت و فهم در فتح القدیر گفته ﴿کروه است کلام بیاج در مسجد آن نیز محمول است بر غیر حاجت
و نهر ما فی النهر و الکشف در مراجع الدرایه از شرح و نقل کرده ﴿باکی نیست بیع در مسجد چون اندک
باشد اما اگر نشست در مسجد برای بیع کروه باشد و انتهی ﴿مسئله﴾ در البحر گفته ﴿حسن است
مختلف ﴿اشتغال بتاجه نماز و قرات قرآن پس اگر اشتغال کرد بامور دنیا یا طلق کرده ﴿کناه کار شود و اگر در
آن وقت نباشد کذا فی کنز العباد ﴿مسئله﴾ در بیاج نعته گفته ﴿کروه است تعلیم در مسجد بأجر و همچنین کروه
است کتابت مصحف در مسجد بأجر و نهند اکروه است دو خاتم جامه در دو خانه کفش در و کرکذا فی التبیین در
مراجع الدرایه آورده و کرا کی نیست بدو خانه دو خانه کفش در مسجد و نباید ﴿بگیرد و ﴿مسئله﴾ جایز است
در آن نشستن در مسجد برای دراقه انتهی و فیه ﴿اگر خیاط حفظ میکند مسجد ﴿پس اگر باشد
بخیاطت در کرذا فی التبیین شرح الهدایه ﴿مسئله﴾ در خزانة الاکمل گفته اگر خیاط یا کاتب یا معلم عمل کند
در مسجد پس اگر باجرة است مکروه باشد و اگر بغیر اجره باشد یا برای نفس خود ﴿مکروه نباشد چون باشد مضر بمسجد
کذا فی المراج الوهاج ﴿مسئله﴾ در تبیین گفته ﴿هر چیز ﴿مکروه است درون مسجد مکروه است بالای سطح او و همچنین
﴿مسئله﴾ باید مختلف ﴿مشغول نشود بامور دنیا و ملازمت کند بقرآن و حدیث و ذکر علم و تدریس آن و سیرة

بقراءة قرآن

پیغمبر ها الله تعالی علیه آله وسلم و قصص انبیا صلوات الله تعالی علیهم اجمعین و حکایات مسلمین و کتابت امور
دین کذا فی فتح القدیر ﴿مسئله﴾ جائز است مختلف ﴿و خوشنودی کردن او در وقت مالیدن
و جائز است او را انکاح کردن و قطع نمودن کذا فی جامع الرموز در جمع طرسی آورده که اوراز خوشنود کردن باید
مختلف نیز نوشته ﴿و در منیة ﴿خواهر نزا انکه هر سی پیغمبر خدا الله تعالی علیه وآله وسلم بگیرد او را همچنین همکنان
خود انتهی ﴿مسئله﴾ چنانکه جائز است مختلف ﴿بیع دشراء همچنین جائز است اولا هم عقد ﴿ابتاع
الله و او بسوی او پس جائز باشد ﴿مرتزوج کند و حجت نیابد که ای الحجر الذی در ابتاع ﴿ابتاع
داشته باشد بسوی آن عقد برای نفس خود یا برای عیال خود اما اگر عقد میکند برای تجارة کرده باشد و حق مختلف
زیرا که او مشغول است بسوی خدا تعالی پس باید او ﴿مشغول نباید بامور دنیا کذا فی فتح القدیر و همچنین
جائز است مختلف ﴿احرام بند و بیع و اجاره و تفصیل این مسئله پیشتر در فصل هفتم گذشته بود ﴿مسئله﴾
جائز است مختلف را ﴿بر پیشه احمق شباب خود ﴿غلام فا لاحمد بن حنبل ﴿نزد در کرده است پرسیدن
با بهای رفیعه کذا فی مراجع الدرایه ﴿مسئله﴾ جائز است مختلف ﴿طیب و علق رأس و زین کردانی
فتح الباری شرح البخاری ﴿مسئله﴾ روایت کرده شده است از عائشه رضی الله تعالی عنها ﴿که گفت بود پیغمبر ما صلی
الله تعالی علیه وآله وسلم در حال اعتکاف ﴿بیرون می آورد بر من سر مبارک خود ﴿از مسجد بسوی حجره پس شانه
میداد و در حال اعتکاف ﴿که طائض بود بر رواه البخاری و علامه عینی در شرح بخاری گفته ﴿این حدیث دلالت
میکند بر انکه جائز است مختلف ﴿بیرون آمدن و همچنین علما بر آنند ﴿که مکروه نیست در اعتکاف مگر آنچه
﴿مکروه است در مسجد و نیز دلالت میکند بر انکه بدن حائض طاهر است ﴿که موضع خون نیز انکه اگر بدن او
نجس نمی بود هر آئینه تمکین نمی نمود پیغمبر خدا الله تعالی علیه وآله وسلم سر خود ﴿را بر ران شانه دادن انتهی
﴿مسئله﴾ بیاج است مختلف ﴿خلوت بحرمه خود و نیز بیاج است زیارت زن ﴿مختلف ﴿بدلیل زیارت
ام المؤمنین صفیه بنت حیی رضی الله تعالی عنها ﴿حضرت پیغمبر خدا الله تعالی علیه وآله وسلم را در مسجد در حین

اعتکاف آنحضرت کذا فی العینی شرح الهدایه ﴿ مسئله ﴾ جائز است معتکف را ﴿ که ﴾ امانت کند و بیرون آید از

محل اعتکاف خود بسوی محل امانت بدلیل امانت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در حال اعتکاف بدین

اند جمهور علماء الا اسحق بن راهویه که او منع کرده است امانت معتکف را ﴿ که ﴾ کذا فی شرح صحیح مسلم للعلامة الابی

﴿ مسئله ﴾ جائز است معتکف را ﴿ که ﴾ بگذرد در نزدیکی مسجد و صعود کند بر منارهٔ او کذا فی العینی شرح الهدایه و

همین است مذهب ائمه اربعه الا در یک روایت از امام مالک ﴿ که ﴾ منع نموده است او ان معتکف را ﴿ که ﴾ بر منارهٔ کذا

فی شرح صحیح مسلم للقاضی عیاض ﴿ فائدهٔ حسنه ﴾ شیخ علی قاری در شرح مشکوة آورده ﴿ که ﴾ بود عادت حضرت پیغمبر

صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ﴿ که ﴾ میکرد معتکف ﴿ که ﴾ در مسجد در حال اعتکاف ﴿ که ﴾ خلال فرستد سر مبارک را در نزد عائشه و شستر

کند در دو از چشمها را ﴿ که ﴾ بردارد سر خود را ﴿ که ﴾ کرفت او صلی الله تعالی علیه وآله وسلم حجره را ﴿ که ﴾ از حصیر انتهی

﴿ فائدهٔ حسنه ایضاً ﴾ در تاریخ کبیر سمهودی در فصل سابع از باب رابع آورده ﴿ که ﴾ روایت کرده است طبرانی در معجم کبیر و اوسط

از حضرت معیقب رضی الله تعالی عنه ﴿ که ﴾ کفت اعتکاف فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در مسجد

خود در قبه که از کهبار عمل ﴿ که ﴾ بود بر در دروازه آن قبه حصیری برای اعتکاف او بود ﴿ که ﴾ اعتکاف باید کرد

در راست مسجد باشد و بعضی کفته اند ﴿ که ﴾ در راست امام باید و الا پیچه نیکو می پندارند آن را باشد ﴿ که ﴾ اکر معتکف

را نباشد جانب راست مسجد باید و اکر معتکف مقتدر باشد بطرف راست امام باید بواسطهٔ آنکه مقتدی را ﴿ که ﴾

در راست امام باستادن نوعی بسیار است کذا فی موارد الشریعة شرح تحفة الاسلام ﴿ فائدهٔ حسنه ایضاً ﴾ در بیان

آنکه پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در کدام طرف از مسجد بود اکر چه علامه فهامه سید نور الدین سمهودی

رحمة الله تعالی در تاریخ کبیر مدینه مشهور در فصل سابع از باب رابع آورده ﴿ که ﴾ روایت کرده اند این زیاد و کجی

در بیان محل اعتکاف پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم از ابن عمر رضی الله تعالی عنهما ﴿ که ﴾ کفت بود پیغمبر خدا

صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ﴿ که ﴾ چون اعتکاف میکرد ابر انه افکنده شود سریر او را و خیمه زده میشد بر بالای

سریر او ﴿ که ﴾ نزد اسطوانه توبه و روایت کرده است ابن ماجة از نافع از ابن عمر رضی الله تعالی عنهما ﴿ که ﴾ مثل این و

روایت کرده است بیهقی بسند حسن از ابن عمر رضی الله تعالی عنهما ﴿ که ﴾ بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ﴿ که ﴾ چون

اعتکاف میکرد در انداخته شود برای او فرش او را و نهاده میشد سریر او را ﴿ که ﴾ در مسجد او نزد اسطوانه توبه از جانب

قبله و تکیه میکرد در آنحضرت بر آن اسطوانه و نیز روایت کرده است ابن زیاد و کجی از محمد بن ایوب ﴿ که ﴾ کفت

دیدم پسران را ﴿ که ﴾ بود در پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم سریر او را و دیدم یعنی نزدیک خانه عایشه بود در مکانی

که تحل و انداخته میشد سریر آن در میان اسطوانه ﴿ که ﴾ مواجه قبر شریف است و در میان قناویل و اضطراح

میشود در ﴿ که ﴾ بود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم آنها را ذکر کرده السمهودی و نیز علامه سمهود در تاریخ مذکور در فصل شانی

از باب رابع آورده ﴿ که ﴾ بود اسطوانه توبه در جانب شرقی از مسجد نزد دروازه فاطمه ام المؤمنین ابن الله تعالی

عنها و کفته است ابن زباله ﴿ که ﴾ بود بر این خانه کاه حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در مسجد اول او و

میان اسطوانه توبه مقدار هفده ذراع ﴿ بود ﴾ اسطوانه توبه از جهت شرق و اثر میان استفاده کشت

﴿ فائدهٔ عجیبه ﴾ و آن آنست ﴿ که ﴾ بود محل اعتکاف حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در جانب شرقی از

مسجد و آن در دکستان مسجد است بسبب انکه قبله مسجد نبوی مواجه جنوب است بواسطهٔ وقوع مکه معظمه در جانب

جنوب از مدینه منوره و اینها الله شرفها تعظیما و تبشیرا و تنویرا مستفاد کشت از اینها فائدهٔ عجیبه و کیفی جواز

وضع سریر و اضطراح ﴿ بر در ﴾ درون مسجد ﴿ که ﴾ کذا فی العینی ﴿ مسئله ﴾ هر کرا اراده اعتکاف عشر اخیر از رمضان کند او را مکروه

است در مسجد و جایز است بیت یکم و دوم ﴿ که ﴾ آفتاب تاریخ بیستم هنوز غروب نکرده باشد چنانکه در ﴿ که ﴾ این مسئله بعد

ازین در فصل دویم از فصل یازدهم تفصیل خواهد آمد انشاء الله تعالی ﴿ فصل دوم در بیان مسائل اعتکاف زنان و این فصل

مشتمل است بر چهار جلس ﴿ جلس اول ﴾ در بیان انکه اعتکاف نشیندن زنان در مسجد خانه خود ﴿ مسئله ﴾ معتکف کردن زنان

را در مسجد خانه شان یعنی در موضعی ﴿ که ﴾ مقدست برای صلوات خمسه او درون خانه او بسبب انکه همچون نست موضع

نماز زنان و داده شده است او را ﴿ که ﴾ حکم مسجد در حق نماز او پس همچنین باشد در حق اعتکاف او و بسبب انکه در وی

فایدهٔ تر است در حق زن کذا فی الهدایه و شروحها و این مذهب است و اما نزد ما نعم ﴿ که ﴾ جائز است

اعتکاف در غیر مسجد جماعت در حق مرد بدلیل انکه مسجد خانه نیست اولا بحکم مسجد بودنش
جایز نیست و اعتکاف کردن در دوجا نزد شیخ طوسی رحمه الله جایز است بلکه در سایر اقوال
ساجد ما استدلال میکنیم بر انکه چیزی انکه مسجد خانه اگرچه نیست در حق مسجد در بعضی احکام و لیکن
حکم مسجد دارد در حق نماز زن و افضل مواضع ادای اعتکاف در حق زن موضع نماز است
در هر جایگه در حق مرد و نماز زن در مسجد خانه خود افضل است و لهذا چون پوشیده شد حضرت پیغمبر خانه را
صلی الله علیه و آله و سلم از افضل مواضع نماز زن پس فرمود که بیت حجرتهای خانه او از اوراد
و دیگر انکه وارد شده است در حدیث که بهترین حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم چون اراده کرد اعتکاف
در شود زن قبه در مسجد برای خود پس چون داخل شد در مسجد دید قبه دیگر را در مسجد زده پس گفت که این قبه
بهتر کیست نه گفتند که حفصه و زینب پس خشم آمد او صلی الله علیه و آله و سلم از فرمود که رد کرد
کردن آن قبه را پس چون که راست درشت او صلی الله علیه و آله و سلم را ترک زن در مسجد تا انکه
بیرون آرد مدت ایام اعتکاف پس اگر منع کرده شود ایشان را از ورود زنان ما الا در شب
سیوم انکه ساجد جماعت داخل نمیشود در آنجا هرگاه که وزن در طول نهار قدرت ندارد بر ایستادن پس خوف آنست
شود بر ورود او قطع نفقه از جانب شوهر پس متعین باشد افضلیت اعتکاف او در مسجد خانه که اداء اسراج
او باجماع شرح المقدار است مسئله آنچه گفته است که زن معتکف کرود در مسجد خانه خود بیان افضل بود و اگر اعتکاف
نمودن زن در مسجد جماعت جایز است و اعتکاف در مسجد خانه خود بیان افضل بود و اگر اعتکاف
در خانه خود گفته که اعتکاف زن در مسجد جماعت مکروه است انسب صاحب هر فائق که ظاهر او دلالت میکند
تنزیه است بقرینه انچه در ذیل بیان آورده که مثبت فلان صحابی اصلی بنا در انکه اعتکاف زن در مسجد جماعت
صحیح است انچه در اصل گفته که معتکف مکروه در زن در مسجد پس آن محمول است بر بهتر فضیلت و دیگر بر جماعت
انچه اختیار نموده ایم از ربع زمان از حضرت ساجد بر ابر جمیع صلوة در زمان یابد که تردد نکرده شود در ذهاب

از اعتکاف در مسجد اشهر مافی الخبر مسئله در خلاصه وقع التقدیر و وضع لاختیار گفته که هر زن معتکف باید مسجد خانه خود
افضل است از مسجد محله و مسجد محله افضل است او از مسجد جامع انتهی و شیخ عبد الحق محدث دهلوی در شرح مشکوة گفته
که نقل کرده شده است از بعضی اصحاب ما که اعتکاف زن در مسجد جماعت نزد ابو حنیفه رحمه الله جایز است انتهی ظاهر این
جواز بلا کراهة باشد نزد بعضی مکروه می باشد از اقناع خوف فتنه و دیگر عبارات گذشته در وقایه و غیر آن تقاضا
میکنند اطلاق کراهة را و الله تعالی اعلم مسئله آنچه تقیید کرده شد اعتکاف زن را بمسجد خانه پس از جهت آنست
که اگر اعتکاف نمود زن در خانه خود در غیر مسجد لا صحیح نباشد اعتکاف او بر اصح است که باشد و در خانه او موضع معتکف
بر عکس نباشد کذا فی المحیط و الذخیرة پس اگر نباشد در خانه آن زن مسجد قبیل این نباشد که صحیح گردد نذر
موضع خود لا مسجد پس معتکف گردد در در کذا فی المحیط و جامع الرموز مسئله صاحب بحر فائق و کشف الرموز گفته اند
که ندیده ایم با حکم اعتکاف فضلی مشکل لا در مسجد خانه خود که صحیح است یا نه و باید که صحیح نباشد بواسطه احتمال
ذکورت او انتهی و بهذا انظار کرد کذا فی فتح المبین عاشیه الکنز لقاضی الزاهدی فصل دوم در بیان انکه چه جایز است
بر زن معتکف لا خروج از مسجد خانه خود مسئله مسجد خانه در حق زن معتکف در حکم مسجد است در حق مرد پس جایز نباشد
او را بیرون آمدن از در مگر بر ارادت حاجتی که کذا فی حاشیه شرح الاسلام عن شرائط الوقایه پس اگر بیرون آمد معتکف از مسجد
خانه خود بغیر حاجت اگرچه باشد بیرون آمدن او بسبب خانه باطل کرد اعتکاف او اگر اعتکاف واجب باشد و فتنی
کرد در اگر اعتکاف نفل باشد و فرق میان هر دو آنست که آن زن شاب کرده در آن خانه نه در اول و همچنین است
در حق مرد کذا فی المحیط و الذخیرة فصل سیوم در بیان حکم عروض حیض و نحاسه در اثنا اعتکاف مسئله اگر عارض گشت
معتکف را در اثنا اعتکاف بیرون آید از اعتکاف خود لابد باید بر او بر استیناف اعتکاف چون باشد اعتکاف
لا بقدر اشهر یا زیاده از ان و دیگر متصل سازد قضا ایام حیض لا بلکه خود کذا فی شرح منظر الوقایه بشیخ
اسمعیل الحلبی پس اگر متصل نکرد آنرا باستیناف باید اعتکاف خود لا کذا فی المحیط و الذخیرة و انچه تقیید کرده شده است
بودن اعتکاف بقدر اشهر یا زیاده در زمان پس از جهت آنست که ذکر کرده است زاهد در شرح قدوری که اگر نذر کرد

زن اعتکاف ده روز ﴿ پس شروع نمود دران دو حائض گشت در اثنای آن روز سیم کرد اعتکاف ﴿ نیز اگر
ممکن است تتابع در صورت انتهی و مقصر خانه ﴿ فهم درینجا ذکر کرده شد زوجه یستیاف مطلقا در صورت نذر
به اعتکاف ده روز یا کمتر ازان بشرط عدم اتصال قضا ﴿ ایام حیض لطهر در صورت نذر باعتکاف شهر یا زیاده
ازان آن مقصود نیست یکروز قبل ماه شهر نذر کرد غیر معین و ایام نذر کرد غیر معینه پس حیض دید در اثنای آنها
او اگر نذر کرده بود باعتکاف شهر معین چنانکه رجب شلا یا ایام بعینه چنانکه عشر اخیر از رمضان شلا پس حیض
دید در اثنای آنها در صورت واجب یا به عوارض یستیاف اعتکاف در جمیع وجوه بلکه قضا خاید تمه الا سه
درست نشده است ازوهر چنانکه پیشتر ذکر به ابواب مرتع القدر و دیگر رائی در فصل ششم گذشته به طبقه بر اوله
فتاح اعلم مسئله شرع کرد بر اعتکاف ﴿ پس حیضه آنچه مروی گشته است از عائشه رضی الله تعالی عنها ﴿
گفت اعتکاف نمود بهمراه پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بعض ازان و حال انکه او مستحاضه بود ﴿ پس دیدن
خون ﴿ پس مرتفع نشد ﴿ در زیر خود را و النهی سر گذاشتی شرح مختصر الوقایه یستیاف اینا اعتکاف ﴿ مطلقا
عینی در شرح بخاری گفته ﴿ و به بعض از مذکور ام المؤمنین ام سلمه است رضی الله تعالی عنها انتهی پس
چهارم در بیان انکه اعتکاف کنند زن مگر باذن زوج مسئله معتکف کرد زن ﴿ زوج را ﴿ زوجه را نباشد
مگر باذن زوج اگر چه اعتکاف واجب باشد گذا فی البحر الرائق پس اگر معتکف گشت بغیر اذن زوج خود
رسد مر زوج او ﴿ جماع کند با او و رسد او ﴿ منع کند آن زن ﴿ از معتکف گذا فی الفتاوی شرح مختصر
القدوری مسئله اگر معتکف گشت زنا باذن زوج خود در مسجد خانه خود مگر رسد مر زوج ﴿ جماع کند
او را و نرسد او ﴿ منع کند آن زن ﴿ از معتکف گذا فی المحیط و در معراج الدرایه آورده
﴿ که رواست مر زوج ﴿ جماع کند زن خود را یا بیرون آرد او ﴿ بعد از انکه اذن داده بود او را ﴿
اعتکاف و دگر اذن داد زن او را پس منع نکند او ﴿ صحیح فرقند منع او یکی انهم باشد انهم مسئله در محیط سرخسی
آورده ﴿ اگر اذن داد مر زن خود را باعتکاف ماهی غیر معین پس زراده کرد آن زن ﴿ معتکف کرد ماهی یستیاف

پس بیرسد زوج ﴿ اگر کند آن زن ﴿ بطریق نیز بر انکه اذن نداده بود آن زن ﴿ باعتکاف مشتابع
نه بطریق نفل و نه بر وجه دلالت و اگر اذن داد مر زن خود را باعتکاف شهر معین یا بصوم معین پس اعتکاف
کرد آن زن یا روزه داشت دران شهر متتابع فرسد در صورت مر زوج ﴿ منع کردن آن زن را و نرسد متتابع
زیرا که او اذن داده بود در تتابع مر آن زن ﴿ بطریق دلالت بواسطه انکه شهر معین متتابع است زیرا که
وقوع کند آنی البحر الرائق و قدر بر ذکر مسائل مناسب این مقام در فصل اول ازین باب نیز گذشته بود فصل یازدهم
در بیان احکام نذر باعتکاف و این فصل مشتمل است بر سه جنس جنس اول در بیان انکه نذر باعتکاف صحیح
وقتی شود ﴿ منذور آن مستحیل الکون نباشد بداهة انکه پیشتر در فصل دویم ازین باب یازدهم گذشته بود ﴿ در اشته الکا
وجوب وفاء بنذر آنست ﴿ نباشد منذور مستحیل الکون پس شروع کرد ﴿ بر ادای آنچه در جزو ادای آورده بود که اگر نذر کرد
شخصی ﴿ خود باعتکاف شهر رمضان صحیح نباشد نذر او انتهی و غیر مشروع کرد ﴿ بر ادای فرض اعتکاف ﴿ گفت
اعتکاف نمود بهمراه پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بعض ازان و حال انکه او مستحاضه بود ﴿ پس دیدن
خون ﴿ پس مرتفع نشد ﴿ در زیر خود را و النهی سر گذاشتی شرح مختصر الوقایه یستیاف اینا اعتکاف ﴿ مطلقا
عینی در شرح بخاری گفته ﴿ و به بعض از مذکور ام المؤمنین ام سلمه است رضی الله تعالی عنها انتهی پس
چهارم در بیان انکه اعتکاف کنند زن مگر باذن زوج مسئله معتکف کرد زن ﴿ زوج را ﴿ زوجه را نباشد
مگر باذن زوج اگر چه اعتکاف واجب باشد گذا فی البحر الرائق پس اگر معتکف گشت بغیر اذن زوج خود
رسد مر زوج او ﴿ جماع کند با او و رسد او ﴿ منع کند آن زن ﴿ از معتکف گذا فی الفتاوی شرح مختصر
القدوری مسئله اگر معتکف گشت زنا باذن زوج خود در مسجد خانه خود مگر رسد مر زوج ﴿ جماع کند
او را و نرسد او ﴿ منع کند آن زن ﴿ از معتکف گذا فی العینی شرح الهدایه و در معراج الدرایه آورده
﴿ که رواست مر زوج ﴿ جماع کند زن خود را یا بیرون آرد او ﴿ بعد از انکه اذن داده بود او را ﴿
اعتکاف و دگر اذن داد زن او را پس منع نکند او ﴿ صحیح فرقند منع او یکی انهم باشد انهم مسئله در محیط سرخسی
آورده ﴿ اگر اذن داد مر زن خود را باعتکاف ماهی غیر معین پس زراده کرد آن زن ﴿ معتکف کرد ماهی یستیاف

باشد نیت نکند چیزی ۲ اصلا نکرده شده بودند در اینجا احکام این شش اقسام پس یاد آوردآنها ۱ در اینمقام غیر فایده

جنس دویم در بیان اینکه اگر نذر کرد شخصی بخود یا مکلف دو شب روز یا زیاده ازان لازم آید بر او اعتکاف آن قدر ایام متتابع مع لیالی بخلاف نذر یا اعتکاف یک روز و این جنس مشتمل است بر سه نوع **نوع اول** در بیان اینکه نذر کرد یا اعتکاف سه روز یا سه شب یا زیاده ازان **مسئله** اگر شخصی نذر کرد بر خود اعتکاف سه روز یا زیاده ازان یا سه شب یا زیاده ازان لازم آید بر او در اعتکاف آن ایام مع لیالی و آن لیالی متتابع مع ایام و لازم آید بر او متتابع در اعتکاف اگرچه شرط نکرده باشد تتابع ۱ و لیکن اگر نیت کند ایام ۱ خاصه صحیح باشد نیت لاکن فائده ای دارد باشد که در آن صورت اگر نیت کند لیالی

اعتکاف شبه لا پس بر ستی که لازم آید بر او اعتکاف متتابع اگرچه شرط نکرده است تتابع لا پس اگر تفریق کند
او را لازم آید استیناف بر او زیرا که منتی اعتکاف و تتابع است بسبب انکه او دائم میباشد و دلیل بر انها انکه اگر انکه
تخصیص کند بر تفریق یا نیت نماید او را انکاه جایز کرود او لا تفریق مخالف صوم زیرا که معنی صوم تفریق
بسبب انکه قابل نیستند مصوم آ پس واجب شود بر تفرق کرا که تخصیص کند بر تتابع یا نیت کند
او را و ایضا اگر نذر کرد شخصی اعتکاف شهر غیر معین لا لازم آید بر او بر اعتکاف متتابع و اگر نذر کرد صوم شهر غیر
معین لا لازم باید بر او بر تتابع کرا که تخصیص کند بر تتابع یا نیت کند او را کما انی الهدایه و معراج الدرایه
و الکافی و التبیین **مسئله** اگر نذر کرد اعتکاف ایام ع و نیت کرد روزها لا فقط صحیح باشد نیت او و
رساند ع و تفریق کند زیرا که ایام واقع شرند متفرقه کما انی الکافی و همچنین اگر گفت ع فلان شهر
بر من اعتکاف نتسع روز و گفت ع نیت کردم روزها لا فقط نه شبها لا صحیح باشد نیت و رساند او لا تفریق
کند آن اعتکاف لا اگر خواهد و لازم نیاید بر او بر تتابع کرا که شرط کند انی سراج الوهاج **فائدة** اصل در همه
آنست ع هر وقتی ع داخل نگردد شب در وجوب اعتکاف در جائز باشد مراد لا تفریق در هر وقتی ع داخل
نشده نه شبها و روزها در اعتکاف پس لازم آید بر او تتابع کما انی البدائع **نوع دویم** در بیان حکم شخصی ع نذر
کرد اعتکاف در روزها و شب **مسئله** حکم منتی مثل حکم جمع است کما انی القوانین یعنی در تداول در روز
در شب و تداول در شب و در روز لا تا انکه اگر نذر کرد با عتکاف در روز داخل شوند در در شب نیز اگر
نذر کرد با عتکاف در شب داخل شوند در در روز نیز در وجوب تتابع در ین اعتکاف چنانکه واجب است
تتابع در مسئله جمع پس داخل شوند در مسجد قبل از غروب شمس و مکث کنند در در روز در شب و در روز و بیرون آیند او
بعد از غروب از روز ثانی در ین ظاهر الروایت و در روایت کرده شده است از ابی یوسف ع در منتی داخل شود
شب اول و به قول ابا یوسف است ع منتی غیر جمع است پس باشد لفظ منتی و لفظ مفرد برابر باهم در لفظ
مفرد داخل شود شب با اتفاق بر همین داخل شود در قبیله الا انکه شب متوسطه داخل میشود در در مسئله روز

اتصال بعض اجزاء دیگر و این ضرورت بر وجه فرض شود در شب اول و به ظاهر الروایه است و در منتی
منتی جمع است پس اتی کرده شود او لا بجمع احتیاطی در امر العباده و گفته انی الهدایه و شرحها للعینی **سوال**
اگر گفته شود ع چه سبب ترک کرده اند علماء ما اصل خود ع در ین مسئله را جهت انکه اتی کرده است ابو یوسف
در مقام تثنیه لا به فرد و ابو حنیفه و محمد اتی نموده اند او را بجمع و عکس این کرده اند بعضه در مسئله **جواب**
گوئیم ابو حنیفه و محمد عمل نموده اند باحتیاط در هر دو موضع تا ما مسئله مجمع پس در جهت انکه جماعت در مسجد
باتفاق در اقامت تثنیه و مقام جمع افضل تر است بسبب انکه تجارت میکنند در تثنیه هر دو طرف
اعنی مفرد و جمع زیرا انکه واقع شده است تثنیه در میان این هر دو پس باشد در شهر اطلاقه کسی در جماعت جمعه
عمل بر احتیاط و اما در مسئله اعتکاف پس اقتدا در آنست ع اتی کرده شود منتی ع به جمع زیرا که اعتکاف
دو روز مع دو شب احوط است از اعتکاف دو روز و یک شب و بسوء ایضا منتی اثبات نموده است صاحب
بدایه یقول خود گفت احتیاطی خیز و ادا الاجادة و اما ابو یوسف میگوید ع هست لائق به تثنیه نه مخالف باشد
حکم او با حکم جمع در هر صورة زیرا که در هست عمل به اوضاع و ادوات ضارع که اند و هان و تثنیه و جمع لا انکه من
یافتم در جمله کلم تثنیه لا مخصوص بغیر جمع نه جمله انکه تسمیه کرده شده است او لا به جمع به واسطه اجتماع دو بے
و تثنیه در تحقق معنی اجتماع مثل جمعه است پس اتی کردم در در تثنیه لا به جمع بدین سبب موجود نشده
است در غیر جمعه چیزی ع دلالت کند بر اجتماع پس باشد عمل تخفیف اوضاع اگر تر کما انی معراج الدرایه **فاصل**
انکه چون معلوم کردی ع حکم منتی مثل جمع است در مسئله اعتکاف پس بدانکه اگر نذر کرد شخص با عتکاف دو
روز لازم آید بر او دو روز یا بر دو شبها ر خود چون نیت کرد باشد لیل و نهار لا معا یا نیت نکرده باشد
چیزی ع و همچنین اگر نیت کرد نهار لا فقط صحیح باشد نیت او چنانکه در مسئله جمع و اگر نذر کرد شخص با عتکاف
دو شب یا روز یا شب خود اگر نیت کرد باشد لیل و نهار لا معا یا نیت نکرده باشد چیزی ع و اتی کرده باشد
نهار لا فقط و اما اگر نیت کرد لیل لا فقط لازم نیاید بر چیزی بر در کرا فهم فی الجواز الاتی و غیره **نوع سیوم**

در بیان آنکه حکم شخصی که نذر کرد یا اعتکاف یکروز یا یک شب **مسئله** اگر گفت خدا را بر من اعتکاف

روز لازم آید بر او اعتکاف یکروز فقط خواه شب برابر بیست که گرده باشد روز یا فقط یا نباشد

او که نیتی پس داخل شود در مسجد قبل از طلوع فجر و بیرون آید از دی بعد غروب پس اگر نیت کرد روز یا با شب

لازم آینده برابر روز با شب خاکه انی الجوار الرائق اما اگر نیت کرد شب یا فقط صحیح نشود نیت او کذا فی الظهیر

الفائق و کشف الرموز پس چون صحیح نشد نیت او کرد اینده شود او که گویا نیت نکرده بست اصلا پس

لازم شود بر او اعتکاف یکروز فقط و الله تعالی اعلم و اگر نذر کرد یا اعتکاف شبی پس اگر نیت کرد لیل و نهار یا

صحاً یا نیت نکرد چیزی یا نیت کرد لیل یا فقط صحیح باشد نذر او و لازم نیاید چیزی از او و اگر نیت کرد

نهار را فقط لازم آید بر او بهمان نهار کذا فی الجوار الرائق و در ایت کرده شده است از ابا یوسف که گفت

چون نذر کرد شخصی یا اعتکاف شبی و نیت کرد لیل و نهار لازم آید بر او هر دو صحاً و باشد تقدیر مسئله

آنکه گویا گفت خدا را بر من که معتکف شوم شبی بروز آن کذا فی التاتارخانیه **فائده در بیان ضبط مسائل انواع ثلاثه متعلقه** بدانکه حاصل کلام آنست که نماز یا ذکر کرده بست لفظ مفرد یا مثنی

یا مجموع هر یکی از انها یا بوم بست و لیل پس این شش وجه شد و هر یکی از این شش یا نیت

کرده بست چیزی یا پس اینجمله بیست و چهار وجه شد که ذکر انی الجوار الرائق **فائده** چون داخل کرد در

اعتکاف لیل و نهار پس ابتدا او از لیل باشد زیرا که اصل آنست که هر شبی تابع میباشد روز را یا

که بعد از بست و ابتدا کرد از وقت بیستو نزدیک یا شب اول رمضان و کذر در وقت شب آنها یا در شب لال

از شوال کذا فی الکافی و در نماز در والجیه در کتاب الاضحیه آورده که هر شب در هر وقتی تابع میباشد نهار آینده یا

و در ایام اضحی تابع نیست مر ایام ماضی یا بر آسمان عرفه در محیط در کتاب الحج آورده که صبح تابع تابع است

ایام تشریق را یا ایام ماضیه و اگر در صبح صیام باشند در حکم ایام ماضیه خانکه تبع عرفه تابع ایام

تروبست شب عید نحر یا تابع روز عرفه بست انتهی و الله اعلم و در شرح هدایه گفته که گرد اینده شده است

شب نحر تابع روز عرفه در حکم وقوف و همچنین گرد اینده شده بست شب یازدهم یا تابع روز نحر در حکم رمی

رتهر بس حاصل آنست که شب سیام یا تابع روز ما آینده یا که هر چهار شب از شب اول تا شب دوازدهم یا روز

و دو روز دهم هر انها تابع ایام متقدمه بستند کذا فی الجوار الرائق **فائده اخری** هر که نذر کرد بر خود اعتکاف

دو روز یا دو شب یا زیاده بر ان لا و داخل کرد در مسجد قبل از غروب شمس و بیرون آید از مسجد بعد غروب

از آخر روز نذر او کما هو ظاهر به فاضیخان فی فتاواه کذا فی الجوار الرائق و طیبی و عبد الحق دهلوی و علی قاری در شرح

مشکوة گفته اند و اگر اراده کند شیخ اعتکاف شهر یا عشر بس داخل کرد او در مسجد قبل از غروب

شمس و نیست شده تا درین میان اگله اربعه انتهر **فائده اخری** هر که اراده اعتکاف عشر اخیر رمضان کند

او داخل شود در مسجد بشب نزد دخول تابع بست و یکم چنانچه آفتاب تابع بیستم هنوز غروب نکرده باشد

که انی شرع الخاط المستقیم للشیخ عبد الحق الدهلوی و خود او شرح المشکوة الشیخ علی القاری رس پس اطلاق لفظ

عشر بر بست باعتبار اعم الوجهین باشد زیرا که زود بست تا تابع بست و یکم تا آخر شهر کما هو ردر بسا شده

و کما هو ظاهر روز فطیعه بر **مسئله** کسیکه اعتکاف دارد بست و عشرا خیر از رمضان او بیرون آید از مسجد بعد غروب

روز اخیر از رمضان کذا فی تبیین الحقایق و عبارة فاضیخان المتقدمة من قریب و علامه مینی در شرح بخاری گفته که

همین بست مذهب شافعی و احمد پس در تحت کند مشکف در مسجد تا عید فطر و بیرون نیاید

از در مگر لحاجة هر چه بیرون آید بر ای رفتن از نان رد و بس از نان خود اعتکاف کرده اند اصحاب مالک

در انکه اگر در تحت شب عید فطر در مسجد ماند خود اعتکاف او باطل شد انتهی کلامه یعنی دعلاء مینی در شرح بخاری گفته که

الاکمال شرح صحیح مسلم آورده که اجماع نقل کرده شده بست اختلاف مالک را پس آن در اعتکاف عشر اخیر رمضان

بست فقط و امار و غیر آن همین بست تابع ایام خلافی در انکه بیرون بعد از غروب از آخر ایام اعتکاف خود تا هنوز

فصل سوم در بیان مسائل متفرقه متعلقه بنذر اعتکاف **مسئله** اگر نذر کرد بشهر بر خود اعتکاف شهری

معین یا غیر معین لا لازم آید بر او اعتکاف متتابع کذا فی الفتاوی الظهیریه و تعیین شهر معوض باو بست

چون معین نکرده باشد از اول وقت نذر پس ابتدا کند اعتکاف ۱۵ از هر جائی ۲ خواهد ولازم آید در شهر
بود شهر ۱۵ و در گذرد انی فتح القدیر ۲ یکیتی ۲ اگر نذر کرد اعتکاف شهر معین ۱۵ پس اعتکاف کرد در شهر
رمضان جائز نیفتد اعتکاف او زیرا که لازم نگشته ست بر در اعتکاف بصوم بقصد نذر و صوم فرض افتاد
ست بسبب جائز حق شهر رمضان پس نائب نگردد بصوم واجب زهره وحق گذارد از کبر از اهر فی شرح القدوری
وزاهر بصوم از نفل نگرفته ۲ این مسئله است عجیبه ۲ یافته نمیشود در کتب انتهی واین ضعیف میگوید ۲
بدرستی یا تتمیم یا امام رضی الدین سرخسی ۱۵ که تصریح نموده ست اورا در محیط خود بشکل انکه تصریح کرده ست
زاهر و بیشتر ذکر کرده ۲ بودم عبارت محیط ۱۵ در فصل هشتم فلیتبه بر مسئله اگر واجب کرد شخصی اعتکاف را
در وقتی معین پس اعتکاف نکرد در آن وقت قضا کند آنقدر اعتکاف ۲ که انی اتاتارخانیه مسئله اگر نذر
کرد بروزه اعتکاف شهر معین ۲ پس تقبیل کرد آن اعتکاف ۲ قبل از رسیدن شهر مذکر جائز افتد در قول
ابا حنیفه و ابی یوسف خلافا لمحمد و برین خلاف ست اگر نذر کرد ۲ حج کند در سال فلان پس حج کرد در سال قبل
از در کند انی قاضیخان و در مجمعین اگر گفت ۲ خدا را بر من ۲ اعتکاف کنم در مسجد حرام پس
اعتکاف نذر در مسجد دیگر جائز باشد کذا انی البحر الرائق و اجماع کرده اند بر انکه اگر نذر معلق بوجودی چنانکه گفت
اگر قدوم کند غائب یا شفا دهد خدا مریض مرا پس نذر ۲ مشتق تم شهر رمضان قبل ۲
کرد اعتکاف شهر ۲ قبل از قدوم غائب و شفا مریض جائز باشد کذا انی خلاصه قاضیخان و اهدیه و انظار
این مسائل بیشتر در فصل سیوم از باب یازدهم بتفصیل گذشته بود نذر مسئله اگر واجب کرد بر خود اعتکاف
روزی معین یا ایام بشرط ۱۵ یا بدون ۲ افطار کند در آن روز یا وقت کند اعتکاف ۲ در ایام دیگر از انکه
این اعتکاف فرا نگذرد بصوم و صوم در این ایام حرام ست و اگر صیت کرده بود بعین ۱۵ کفارت دهد از
بین خود یا بواسطه ۲ و اگر معتکف گشت در این ایام جائز افتد اعتکاف او و لیکن بد کرده باشد کذا انی
خلاصه قاضیخان و البحر الرائق مسئله اگر واجب کرد اعتکاف ۲ بفسخ و بهر زبان خواهد گشت والعیاذ بالله

تعالی پس باز مسلم شد ساقط کرده از ذمه آن اعتکاف که انی فتاوی الاکمل مسئله اگر واجب کرد شخص بر نفس
خود اعتکاف شهر ۲ پس معتکف گشت تا انکه فوت شد اطعام کرده شود از جهت هر روز از ایام اعتکاف
صاع از گندم یا صاع از جو یا آنچه وصیت کرده باشد کذا انی خلاصه و اگر چه اطعام کرده نشده ۲ و
شود و نیز ۲ بر اطعام کذا انی الظهیریه و یکیتی ۲ در صورت عدم وصیت اجازه نیست و نه در آنچه جائز شود کذا
فی البحر اگر چه مسئله اگر نذر کرد بتعیین اعتکاف شهر ۱۵ بر خود بعد از ان فوت کرد بعد از نذر بیکروز اطعام کرده شود
از ذمه او از طعام تمام شهر و اگر نظر کننده مریض باشد پس نذر ست شده از ان مرض تا انکه فوت شود لازم نباشد چیزی
بر ورثه و اگر نذر ست گشت بگرد پس فوت کرد اطعام کرده شود از میراث تمام شهر نزد ابا حنیفه و ابی یوسف
بقدر انچه نذر ست شد نزد محمد کذا فی شرح القدوری و در غیاثیه خانه کتاب در ذکر آیه السجده و این گفتگوی
سبب بر چهار جنس فصل اول در بیان وجه تسمیه او و این اسم او و کیفیت او و فضائل و اداء وجه تسمیه لازم ۲ حافظ
این حجر در فتح الباری آورده ۲ اختلاف کرده اند در معنی قدر ۲ اضافت کرده شده ست بسوی او لیله القدر پس
بعضی گفته اند ۲ قدر بمعنی تعظیم ست پس مراد آن باشد ۲ این شب خدا وند تعظیم ست بسبب
نزول قرآن در و بسبب انچه واقع میکردد در و نزول ملائکه یا بسبب انکه نازل میکردد در و در رحمت و برکت
و مغفرت یا بسبب انکه شخصی را زنده دارد این شب ۲ که خدا وند تعظیم و بقدر گفته اند ۲ قدر در فضائل
یعنی تضییق ست چنانکه در قوله حضرت حق جل جلاله ۲ و من قدر علیه رزقه پس مراد آن باشد که این شب
تنگ میکردد در زمین در سبب کثرت نزول ملائکه یا انکه تنگ کرده شده ست علم ۲ بر زدن آن بسبب
اخفاء آن و بعضی گفته اند ۲ قدر در این موضع بمعنی تقدیر و قضا ست پس تسمیه کرده شده ست او ۲
بسبب انکه تقدیر کرده میشود احکام سال ۲ در در زان از برای عباد و آجال مخلوقات در زنویسندگان ۲ ملائکه
قال الله تعالی فیها یفرق کل امر حکیم انتهی نافی فتح الباری و تسمیه کرده شود شب قدر را به لیله مبارکه چنانکه واقع
شده ست در قرآن کریم قال الله تعالی انا انزلناه فی لیلة مبارکة و بلیلة السلام هی و لیلة الصحیح

از جهت انکه ملائکه تحیت میکنند درین شب بر مومنان و سلام میکویند بر ایشان چنانکه در قرآن در بهشت
و در مجلس دویم خواهد آمد ان شاء الله تعالی و اما ذکر فضائل او پس بدانکه نازل کرده است حضرت حق سبحانه و تعالی
در سوره که نامه آن سوره القدر است و ذکر کرده است در آن سی و سه کلمه و از فضائل او پس در نیجا ذکر کرده شود
و سوره که نامه آن سوره القدر است و ذکر کرده است در آن سی و سه کلمه و از فضائل او پس در نیجا ذکر کرده شود
سوره مکیه است و پانجه متعلق است بر نزل تقدیر بدانکه سوره القدر مکیه است نزد اکثر و در مدنی آیت است
و ستی کلمه و بکصد و دو زده حرف است قال الله تعالی بسم الله الرحمن الرحیم انا انزلناه فی لیلة القدر
یعنی بدرستیکه ما نازل کردیم قرآن را در شب قدر و ضمیر راجع است بسوی قرآن بقرینه قول او تعالی شهر رمضان
الذی انزل فیه القرآن و بقرینه قول او تعالی والکتاب المبین انا انزلناه فی لیلة مبارکة و در فضائل شب قدر همین
بس همین منقبت است قدر آن و در و کیفیت نزول قرآن در آنست و روایت کرده شده است از حضرت
ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که گفت نازل کرده شد تمام قرآن در شب قدر بیکدفعه از لوح محفوظ به
سوی آسمان دنیا بعد از آن نازل کرده شد بسوی زمین مقدار یک آیه و دو آیه زیاده و ازان بر پیغمبر خدا
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در مدت بیست و سه سال بحسب حوادث و وقایع و قوارع و نوائب که ازان غیبة الطالبین
للشیخ الاجل الاعدل المحدث ابن عبد القادر الجیلانی قدس الله تعالی سره و حافظ جلال الدین سیوطی در التفسیر المنثور
گفته در بن روایت ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که گفت نگفتند کافران در روز نزول قرآن
خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و عمرا و را خود و عمرا و را سابقه پس قصیر دیده عمرا و را است خود و عمرا و را
عمرا و را سابقه پس با خود گفتند که ما در دست نمی یابیم امر تازه را مانند امر سابقه که عبادت میکردند در طول عمر خود
پس خدای تعالی انزال کرد قرآن را در شب قدر و نازل کرد این سوره را شهر و حافظ ابن الحجر در فتح الباری گفته و اختلاف
کرده اند در انکه آیا حاصل کرد و ثواب شب بر شخصه در کسی یا بقدر کسی و اتفاق افتاده است بر انکه کسی که
اگرچه ظاهر کرده شود بر و در این شب قدر است یا موقوف باشد حصول آن بر انکشاف بشخصه بر او پس
رفته زمره بسوی قول اول طبری و این عربی و جماعتی دیکر و دیکه اکثر علماء رفته اند بسوی ثانی و دلالت میکند
بر قول اکثر بر حدیث ابن جریر که گفته که همین مشروع است در نظر و این اختلاف در حصول

ام مکتوم که و ما یدریک لعله تزکی او یذکر فتنفعه الذکری و چه میدانست بود بر چیزیکه اصلح الله تعالی علیه وآله
وسلم بحال ابن ام مکتوم و به ترکی و به نفع و ذکر کردن او و انتهی پس باز بیان کرد حق تعالی شب قدر را و
فضل او و بعد از ستایش او کفت انا انزلناه فی لیلة القدر خیر من الف شهر یعنی شب قدر بهتر است از هزار
ماه و دوام و آنست که این شب است که عبادت او بهتر است از عبادت هزار ماه دیکر که در آنها شب قدر
نباشد و هزار ماه سی سال و هشتاد و سه سال و چهار ماه است که اقال المعینی فی شرح الهدی و سبب
نزول این سورت آن بود که روایت کرده شده است از مجاهد که پیغمبر خدا صلی الله تعالی
علیه وآله وسلم ذکر کرد و مردی را از بنی اسرائیل که پوشیده بود سلاح را بر شانه خود در راه غزا در راه خدا هزار ماه
پس متعجب شدند صحابه از عمل او و ذکر آن مردی نازل کرد حق سبحانه این سوره را و بیان کرد در دو سه آیه
ایشان را که قیام شب قدر بهتر است از آنچه کرد در مدت مذکور در مدت هزار ماه و این لفظ ترمذی و ابن ابی حاتم
فی تفسیره و البیهقی فی شعب الایمان و در المنثور و کوئید نام آن مرد عابد شمعون بوده
و بعضی کوئید شمعون بن حمامه و عن بعض اهل العلم که کفته انی غیبة الطالبین و بعضی در شرح نجاری
کفته در روایت کرده شده است از ابن عباس رضی الله تعالی عنهما که کفت نکفتند کافران در روز نزول قرآن
خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و عمرا و را است خود و عمرا و را سابقه پس قصیر دیده عمرا و را است خود و عمرا و را
عمرا و را سابقه پس با خود کفتند که ما در دست نمی یابیم امر تازه را مانند امر سابقه که عبادت میکردند در طول عمر خود
پس خدای تعالی انزال کرد قرآن را در شب قدر و نازل کرد این سوره را شهر و حافظ ابن الحجر در فتح الباری کفته و اختلاف
کرده اند در انکه آیا حاصل کرد و ثواب شب بر شخصه در کسی یا بقدر کسی و اتفاق افتاده است بر انکه کسی که
اگرچه ظاهر کرده شود بر و در این شب قدر است یا موقوف باشد حصول آن بر انکشاف بشخصه بر او پس
رفته زمره بسوی قول اول طبری و ابن عربی و جماعتی دیکر و دیکه اکثر علماء رفته اند بسوی ثانی و دلالت میکند
بر قول اکثر بر حدیث ابن جریر که گفته که همین مشروع است در نظر و این اختلاف در حصول

ثواب که ترتب و موعود است بشقد را مطلق ثواب پس لازم نیست که قیام کند بر اطلاق لفظ
اکرم پیغمبر اند او را انتهی ماذکره ابن حجر فی فتح الباری سوال اگر گفته شود که ثواب موعود را منصوص است
بعبارت شقد ربا عام است مر روز را نیز و وارد بر روز قدر آید روز قدر مستقیم باشد بر شقد ربا اگر نه
تا خرابشد از هر جواب گوئیم که تحقیق این مسئله در آخر رسالهٔ خود ذکر کرده ایم انشاء الله تعالی منزل اصل
منتزل است پس حذف کرده شده است اهل السماء از هر پی واسطه اجتماع هر دو مجالس یعنی نازل
میشوند بسوی آسمان دنیا یا بسوی زمین الملائکة فرشتگان والروح و جبرئیل علیه السلام همچنین نقل
کرده است تفسیر روح را بجبرئیل از مجاهد از ضحاک و قتل ابن واقع شده است در روایت بیهقی از ابن
رضی الله تعالی عنه و در روایت کرده شده است از ابن عباس رضی الله تعالی عنهما گفت روح فرشته است
عظیم الخلق نزد عرش که بایستد روز قیامت در یک صف و بایستند ثرفرشتگان در صف
دیگر قال الله تعالی یوم یقوم الروح والملائکة صفا کذا فی غنیة الطالبین و هذا تقدیر فی ذکر روح بود از
ملائکه تخصیص است بعد تعمیم فیها بإذن ربهم باذن پروردگار ایشان من کل امر برای
هر امر مقدر کرده شده است درین سال در قرار آن واقع شده که عرش کل امور یعنی برآید امر انفاذ هر یک
تقدیر بین یعنی اهل است و تعلیل در تفسیر خود گفته شده است در اینجا یعنی باسبب این بکل امر چنانکه در قول
او تعالی یحفظونه من امر الله ای بامر الله و نیز تعلیل گفته شده وقف میکنند بر لفظ ام بعد ازان ابتدا میکنند
جمله سلام هی را بالجر و صل میکنند لفظ ام بالسلام و صحیح اول است انتهی و حضرت غوث الثقلین رحمی
الدین رحمة الله تعالی سره در غنیة الطالبین ذکر کرده است کیفیت نزول ملائکه سموات شقد ربا گفته روایت کرده
شده است از ابن عباس رضی الله تعالی عنهما چون داخل شود لیلة القدر از دیاد حضرت حق سبحانه و تعالی
در جبرئیل علیه السلام تا نزول نماید بسوی زمین در نازل شوند بهمراه او سکان سدرة المنتهی و ازان نهاد
هزار ملائکه از دست بدست بایشان نور پس چون فرود آیند بسوی زمین نصب کنند جبرئیل لواء خود را

و نصب کنند سائر ملائکه لواء را خود در چهار موضع یکی نزد کعبه دویم نزد قبر پیغمبر ما صلی الله تعالی علیه
و سلم سیوم نزد مسجد بیت المقدس چهارم نزد مسجد طور سینا و پس بگوید جبرئیل حیا ملائکه علیه
و علیهم السلام متفرق شوند پس متفرق شوند پس باقی نماند بیع سرا و نه خرده و نه خانه و نه کشتی که نشد
در و نه مؤنسی از مردان یا زنان مگر که داخل شوند ملائکه در هر یک یا خرد یا خبیثی از حرام یا صورت
در الروح پس تسبیح گوید آن ملائکه و تقدیس و تهلیل خوانند و استغفار خواهند برای مؤمنان محمد علیه الصلوة والسلام
تا ملائکه شود وقت طلوع فجر پس بالا روند ملائکه سبوح آسمان پس استقبال کنند ایشان را ملائکه سکان آسمان
در آسمان دنیا و گویند ایشان را از کجا آمدید پس ایشان گویند که آمدیم ما از نزد پروردگار این شب
شبقدر بود بر زبان محمد صلی الله تعالی علیه وآله وسلم پس بگویند سکان آسمان دنیا چگونه کرده است خدا امت محمد صلی الله تعالی علیه وآله وسلم پس بگوید جبرئیل علیه السلام بدرستی خدا انفاذ آورده مر صالحان این امت را
و شفیع خواهد آنها و در طالبان ایشان پس بلند کنند فرشتگان آسمان دنیا آواز را خود به تسبیح و تقدیس
و ثنا بر حضرت رب العلمین علیه السلام پس بگوید جبرئیل علیه السلام بدرستی خدا انفاذ آورده است مر مغفرة و رضوان
پس تسبیح فایند این ملائکه سموات تا آسمان دنیا تا آسمان دویم پس همچنین باشد در آسمانی دیگر تا آنکه
برسند آسمان هفتم بود ازان بگوید جبرئیل علیه السلام مر سکان آسمانها باز گردید پس باز گردند ملائکه هر
آسمانی بسوی مواضع خود باز گردند سکان سدرة المنتهی گویند ایشان را مر سکان سدرة المنتهی
که کجا بودید شما پس جواب دهند شما را آنچه جواب داده باشند مر اهل آسمان دنیا را پس بلند کنند سکان سدرة
آواز را خود به تسبیح و تقدیس پس بشنود آواز را ایشان تا خبة الفاد بعد ازان بشنود خبة الفجر و همچنین
عدل و فرد رسی پس بشنود آنها عرش خدا انفاذ پس بلند کند عرش آواز را خود به تسبیح و تهلیل و ثنا بر حضرت
رب العلمین بواسطه شکر نه آنچه عطا کرد او تعالی مر او را پس فرا برد حضرت رب العلمین عرش را
پرنیدیکی آواز خود و ثنا و شکر او تعالی مر او را و نیاز تست پس بگوید عرش مر او را آنچی شنیدید از من بدرستی

در شب کرشمه رحمانی است محمد صلی الله علیه وسلم و شفیع گردانیدن رحمانی ایشان را در حق طالبان ایشان
بفرماید حضرت حق جل شانه که رحمت فضل تو آرزوی دست مرا است محمد علیه الصلوة والسلام نزدیک کرامت
خود اگر خود نزدیک است اما چشمی و تشنید و بست او را کوشش آنه خطور کرده است آن بر قلب انشای نشتهار اگر
اشیخ عمر الدین همیلا الله سره فی غایة الطالبین سلام جهت مقدم باشی مقتدا است مؤخر فرزین جهت تمام
دو معنی دارد یکی انکه سلامت است این شبقدر بسیار عرشیان را جهت انکه عرشند پیچ عرشی در آن شب
نزد او نه بود یکجا اخرجه ابن جریر فی تفسیره عن عبد الرحمن بن ابی لیلا در جهت انکه سیر کرشمه درین شب
شیاطین در حق فرق کرده میشود درین شب ابواب آسمان و قبول کرده میشود دران قریه تا بان اسمان اما شنه
متولد کشته است در در بیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم جواب کوئیم بر تقدیر تولد در شب شبیه آن شب
افضل باشد زیرا شب قدر بوجوه متعدده دیکر اختلاف علما است در انکه تولد شریف در شب بوده یا در
روز و صحیح آنست که در روز بوده کذا فی المواهب اللدنیة فی المقصد الاول الشیخ ابن حجر مکی در شرح همزیه
کفته که اصح آنست که تولد شریف در روز بوده چنانکه تقریح واقع شده است بآن در صحیح مسلم
وغیره دیکر بعد طلوع الفجر بوده چنانکه در روضة مست در صحیح پس معلوم کشته که تولد شریف در شب
بوده مراد نیست ما قبل طلوع شمس یا اراده کرده است مجازا مجاورة الله اعلم سوال اکر کفته شود شب
قدر از خصائص این امت است یا بود و امم سابقه نیز جواب کوئیم که این چونکی در شرعا مسکوت کفته شد
آنست که در خصائص این امت است دیکر حافظ ابن حجر عسقلانی در شرح بخاری بر رد داده او این
قول بدلائل قویه فقیر بر حسن دوم در ذکر علامات شبقدر بداکه علامات است که این شب
روشن باشد و واضح باشد که کواکب او به سرعت رفتن نکند بلکه ساکن بود روداه ابن خزیمه فی صحیحه عن جابر
مرفوعا الی النبی صلی الله علیه وآله وسلم و رواه احمد فی مسنده عن عبادة بن الصامت مرفوعا و از علامات
اوست که طلوع کند آفتاب در صبح او روز مثل انکه باشد او ماه تمام و مسلم فی صحیحه عن ابی بن کعب رواه

موسی بلا دوری پیدا کرد فرار تعالی هیئت او در در تصویر کرد طین آدم علیه السلام کذا ذکره ابن فی شرح
ابنهری سوال اکر کفته شود شب قدر افضل است یا شب جمعه جواب کوئیم که حضرت غوث الثقلین در
غنیه فرموده اند که اکثر علما بر آنند که شبقدر افضل است از شب جمعه و از سائر شبها نیز فاضله نیز
انتهی سوال اکر کفته شود که شبقدر افضل است یا شب معراج جواب کفته است شیخ ابو امام لقاسم
رحمة الله تعالی با نکه شب معراج افضل بود در حق بغیر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و شبقدر افضل است در
حق امت او زیرا که عبادت او در حق ایشان افضل است از عبادت شهر رمضان و زیرا که اجر بلقه
کذا فی المواهب اللدنیة فی اوائل المقصد الخامس سوال اکر کفته شود که شبقدر افضل است یا شبی که
متولد کشته است در در بیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم جواب کوئیم بر تقدیر تولد در شب شبیه آن شب
افضل باشد زیرا شب قدر بوجوه متعدده دیکر اختلاف علما است در انکه تولد شریف در شب بوده یا در
روز و صحیح آنست که در روز بوده کذا فی المواهب اللدنیة فی المقصد الاول الشیخ ابن حجر مکی در شرح همزیه
کفته که اصح آنست که تولد شریف در روز بوده چنانکه تقریح واقع شده است بآن در صحیح مسلم
وغیره دیکر بعد طلوع الفجر بوده چنانکه در روضة مست در صحیح پس معلوم کشته که تولد شریف در شب
بوده مراد نیست ما قبل طلوع شمس یا اراده کرده است مجازا مجاورة الله اعلم سوال اکر کفته شود که شب
قدر از خصائص این امت است یا بود و امم سابقه نیز جواب کوئیم که این چونکی در شرعا مسکوت کفته شد
آنست که در خصائص این امت است دیکر حافظ ابن حجر عسقلانی در شرح بخاری بر رد داده او این
قول بدلائل قویه فقیر بر حسن دوم در ذکر علامات شبقدر بداکه علامات است که این شب
روشن باشد و واضح باشد که کواکب او به سرعت رفتن نکند بلکه ساکن بود روداه ابن خزیمه فی صحیحه عن جابر
مرفوعا الی النبی صلی الله علیه وآله وسلم و رواه احمد فی مسنده عن عبادة بن الصامت مرفوعا و از علامات
اوست که طلوع کند آفتاب در صبح او روز مثل انکه باشد او ماه تمام و مسلم فی صحیحه عن ابی بن کعب رواه

شده است در حدیثی که اخراج کرده است ابو داود احمد زنجویه بن صالح طالع شود شمس و صبح از لیله القدر
و نباشد ابو داود شعاع شمس قوی در لیله القدر بسبب ازدحام ملائکه که نازل میشوند در آن لیله بسیار
بن سرجس مرفوعاً و علامه ابوجعفر در مستند گفته که مراد از ذکر این علامات شبقدر همان سال بوده نه امور از
آنجاست که ستاره ساقط نشود در روز مذکور روایه احمد عن عبادة بن الصامت مرفوعاً و از آنجاست که
طلوع میکند شمس در روز میان دو قرن شیطان الا در صبح لیلة القدر که قدرت نیست شیطان را که
فرو نرود باد در روان روایه ابن ابی شیبة عن عبد الله بن سعود و از آنجاست که ملائکه در این شب زیاده
باشند در زمین از عدد سنگریزها روایه ابن خزیمة عن ابی بن کعب مرفوعاً و از آنجاست که سلام کویند در این شب
بر هر مؤمن از وقت غروب تا طلوع فجر که آن مقدم و از آنجاست که بسته میشوند در آن شب شیاطین و حبس کرده
این جمیع را ابن ابی حاتم عن ابن عباس و نکته نشود در این شب شیطان و پس استطاعت ندارند شیاطین
در عمل به کنند در حق کسی یا زیان رسانند او را روایه ابن ابی عاصم مجاهد و از آنجاست که کشاده کرده
شود در آن شب جمیع آسمانها و قبول کرده شود در آن توبه هر تائبی که از خود بشمس تا طلوع فجر روایه
ابن مردویه عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما ذکر کرده است طبرسی رحمه الله آنچه از این شب ساقط
میکنند لعبه زمین و باز میآیند بسوی بهشت و خود میکنند در این شب هر چیز را که دوست دارد
است پیغمبر ما صلی الله علیه و آله گفت بدرستی که آبهای خود شیرین میشوند در این شب و همچنین روایت
کرده است ابو عمر از زهری عن عبد الله بن ثعلبة بن صعیر العذری رضی الله عنه و همچنین روایت کرده است
و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در خطبه خود که میفرماید که گویند شنیده نشود در آن شب قدر آوازی و کشف
کرده شود حجاب از برای ارباب قلوب و اصحاب ولایت و طاعت از آن شب که تا فردا طلوع کند شمس
او در حق آن شب مانند شمس است در سایر شبها که میکند فائده در خبر
ربیعة از کعب نقل کرده که طلوع شمس در صبح

شبقدر سفید است شعاع کثیر جواب گوئیم که در رد این حدیث است که ذکر کرده است آنها را قاضی عیاض یکی آنکه
گفته است احتمال دارد که علامت باشد بر شبقدر دویم آنکه آن سبب کثرت آمدن ملائکه باشد
و کثرت نزول ایشان بسوی زمین و صعود ایشان بسوی آسمان در صبح آن پس مستعد میشود به
اجتماع خود و اجسام لطیفه خود صعود شمس و شعاع او را نشعر مانع الظهر و علامه ابن حجر کی در شرح مشکوة
گفته که فائده بودن این علامت بعد الفقد اثبات آنست که مستحب است احیاء روز قدر چنانکه مستحب است
احیاء شب او انتهی و شیخ علی قاری در شرح مشکوة گفته که کرده اند شده به علامت در اوائل شب قدر
تا بیامد آن برابهام خود انتهی و الله تعالی اعلم **فصل سیم** در بیان تعیین شبقدر و اختلاف علماء در **مسئله**
بر اینکه اختلاف کرده اند علماء در تعیین شب قدر اختلافی کثیر که اصل جمیع اختلاف ایشان چهل و شش قول
است که ذکر نموده است بیهقی اینها را حافظ ابن حجر در فتح الباری شرح بخاری بر مفصلا و در این رساله اقتصار کرده میشود
بر ذکر آنچه منقول شده است از ابا حنیفه و صاحبین **بدانکه** منقول از ابا حنیفه در تعیین شبقدر سه **قول** است
قول اول آنکه شبقدر دور است در تمام شهر رمضان و دایر است گرد شهر و آن کنوار شب است و کاهر شب مقدم کرده
و کاهر شب مؤخر میشود گفته ابی مبسوط که هر شبی و محیط که هر شبی و منظومه النسفی و فتح القدیر و معراج الدرایه فی باب
الاعتکاف و متقی المحیط البرهانی فی الفصل العشرین من کتاب الایمان و ابن قاسم در اخر صفه ان اقرب کتاب الایمان
و هو اللباب عند ابی حنیفه گذانی مبسوط هر شبی و اخر صفه و المختصر شرح المنظومة و القول الراجح گذانی معراج
الدرایه قال ملا علی القاری الظاهر و علیه اکثر الشراح انه فی شهر رمضان و هو الذی صححه صاحب الهدایة
و شمس الائمة الحلوانی و فخر الاسلام البزدوی و صاحب التحفة و شیخ الاسلام و غیرهم و هو المختار
گذانی الخلاصة و فی الخانیة و هذا قول ابی حنیفة و ابی یوسف و محمد رحمهم الله انتهی و اما نزد صاحبین پس شبقدر
در رمضان است و معین است چنانکه نزد ابا حنیفه الا آنکه آن شب معین است و متقدم
و متاخر نمیشود و این اختلاف ظاهر میشود در حق کسیکه گفت بر بنده خدا چهار حج تو آزاد
ان شاء الله تعالی که تو طلاق هستی در شبقدر پس اگر گفته است قبل از دخول شده

رمضان آزاد گردد آن بنده و مطلقه شود ازان وقتی که مبلغ کرد شهر رمضان دوریش اخلاف میت دار
کفته میت بود ازمضی نمیشیب از رمضان یا زیاده ازان آزاد نمکرد و مطلقه نشود تا انکه مبلغ کرد تمام رمضان
ازسال آینده نزد ابو حنیفه زیرا که جایز است که باشد شبقدر در رمضان کذشته در شب اول و در رمضان آخر آینده
در شب آخر نزد صاحبین چون بکذرد از رمضان آینده آن قدر وقت که در وی حلف کرده بود از رمضان کذشته
آزاد شود و مطلقه کردد زیرا انکه شبقدر مستقدم و تا خیر نمیشود نزد ایشان کذا فی المبسوط اسرخسی و الکافی و فتح
القدیر و البحر الرائق و فتح الیمین و در محیط سرخسی در کتاب الاعتکاف و محیط برہانی و ظهیریه و خلاصه در کتاب
الایمان کفته و این وقتی است که خالف فقیه شاکرد میدانند اختلاف علما در شبقدر اما اکر خالف عالمی است
کومیدانند اختلاف علما پس شبقدر در حق او شب بیست و هفتم از رمضان است تا انکه تعویذ داده شود بوقوع
طلاق و عتق در حق او شب بیست و هفتم از رمضان زیرا که همین شب شبقدر نزد عوام است سوال اکر کفته
شود که چه کذشت از مذهب اصحیفه که شبقدر در تمام رمضان آید بیست و یکم یا بیست و سوم یا بیست و پنجم
و آثار جواب کویم که حافظ ابن حجر در فتح الباری کفته که روایت کرده این ابی شیبه باسناد صحیح از عبد الله
بن عمر رضی الله تعالی عنهما که کفت شبقدر مختصست بر رمضان ممکن است در جمیع لیالی آن و روایت کرده ابو داود
از ابن عمر از پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم مثل این و انتهی سوال اکر کفته شود که دلالت میکند اکثر
احادیث بر انکه شبقدر واقعست در لیالی عشر اخیر از رمضان و نیز دلالت میکند بر دوام التزام پیغمبر خدا صلی الله
تعالی علیه و آله و سلم مر اعتکاف را عشر اخیر رمضان را و نیز دلالت میکند بر آنکه جواب
کویم که محقق ابن الهمام در فتح القدیر آورده که جواب داده است ابو حنیفه از احادیثی که دلالت میکند بر بودن
آن در عشر اخیر باکه بود ایشان در رمضان نبا انکه طلب میکرد انحضرت صلی الله علیه و سلم شبقدر را در آنها
قول دوم از ابی حنیفه انکه شبقدر واقعست در تمام سال و مختص نیست بر رمضان
در مختار خود و ابو بکر رازی از ابی حنیفه سوال اکر کفته شود که نابرین قول قول

کرده است حق تعالی در هر انسان هفت لطیفه از دو سوراخ یعنی دو سوراخ گوش و دو چشم و دو راه بینی و دهان و حواس هفت اند و سورة فاتحه هفت آیت و هفت کلمه است قرآن هم بر هفت حرف و شفا هفت اند چنانکه فرمود اوتینا و لقد آتیناک سبعا من المثانی و بعضی گویند بر هفت عضو و ابواب بهشتم هفت اند و درکات جهنم هفت و آسمانها هفت اند و زمینها هفت و اصحاب کهف هفت اند و ملائک گردن عارش در هفت شب و ماند یوسف علیه السلام در زندان هفت سال و بقرات هفت اند قال اسوا تاکلهن ارزی سبع بقرات سمان یاکلهن سبع عجاف و سنابل قرط هفت اند و سنابل خضر هفت اند و در نگاه ایوب علیه السلام در بلا و خود هفت سال و فروض قحط نهاده و کفت اند و حرام کردن است از نسب هفت زن هم و وزر بر هفت زن هم و دشمنت کردن حق تعالی بر اثر کتاب خود بر هفت کس کز بر شمرده شد هیچ خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم بجهارت آمدند هم از سید دن سنک بهشت بار و عدد حروف سورة الحمد تا قوله سلام علی ابی بهشت اند و کفت عائشه رضی الله تعالی عنها که ترزج نمود مرا پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم وسال که بود عمر من هفت سال و کفت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که شهداء استشهاد هفت اند کسی که کشته شود در راه خدا تعالی دویم آنکه بمیرد بسبب طعن نیزه و ماندان سیوم آنکه بمیرد بمرض سل چهارم غریق پنجم حریق ششم مبطون هفتم زن نفساء و قسم فرموده است حق سبحانه و تعالی بهفت چیز آدمی والضحی تا قوله فترضی و ما سوا با بود و طول عمر موسی علیه السلام هفت ذراع بذراع سمان زمان بود و طول عصای موسی علیه السلام نیز هفت ذراع بذراع سمان بود و [illegible] هفت شب هفت روز [illegible] و بعضی گفته اند که هفت شب هفت روز [illegible] و بعضی گفته اند که هفت شب هفت روز [illegible] و بعضی گفته اند که

الدرایه شرح الهدایه مسئله مستحب است بعد از شنیدن یا خواندن این الفاظ را اللهم انک
عفو تحب العفو فاعف عنی که فی الغرر البهیه و در تفسیر درمنثور آورده که روایت کرد امام احمد و ترمذی و
نسائی و ابن ماجه و بیهقی و تصحیح کرد ترمذی و ابن حبان از عائشه رضی الله تعالی عنها که گفت گفتم یا رسول الله
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم اگر من بیابم شب قدر را چه چیز بگویم در او گفت بگو اللهم انک عفو تحب العفو فاعف
عنی انتهی مسئله حضرت غوث الثقلین در غنیه الطالبین آورده که فرمود پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم هر که
بگزارد نماز مغرب و عشا را در شبقدر در جماعت پس بدرستی که گرفت او نصیب خود را از شبقدر و نیز
فرمود صلی الله تعالی علیه وآله وسلم هر که بخواند سورهٔ قدر را پس گویا که خوانده ربع قرآن را پس مستحب است که بخواند
شود سورهٔ قدر را در رکعتی از عشا در شبقدر انتهی مسئله مستحب است هر جا که گفته شده احیا در رمضان باید
القدر و اگر بخواند احیا کند او را در عشر اخیر را و اگر بتواند احیا کند شب بیست و هفتم را زیرا که اکثر اقوال
وارد شده اند در بودن در شبقدر رفته در مذهب نهر فائق در باب الوتر و النوافل آورده که مراد با احیا آن
است بیستیاب کند تمام شب را یا اکثر او را بعبادت برعیاق گر باشد انتهی مسئله در مقدمه مغنیه آورده که
بگزارد در شبقدر رکعتها را انتهی و بعضی شرح مقدمه مغنیه گفته که بخواند در هر رکعتی از این سوره که
بعد از فاتحه سورهٔ از قرآن شاء یکبار و چون فارغ شود از نماز بگوید بیفتاد بار بعد از آن دعا خواهد از خدا تعالی
پس هر چه او را خدا تعالی از ثواب خود بیفزاید و وصف کنند او را اوصاف انتهی مسئله در رساله فارسیه مجموع
خانی آورده که هر که بگذارد در شبهای از شبهای رمضان دو رکعت نماز در هر رکعتی فاتحه یکبار و قل هو الله احد
پانزده بار بخواند ثواب بسیار یابد و هر که بگذارد در شب بیست و هفتم از رمضان دو رکعت نماز در هر رکعتی فاتحه یکبار و
قل هو الله احد هفت بار بخواند ثواب شبقدر دریافته باشد انتهی مختصرا مسئله در شرح نقایه الاسلام در تصنیف
مولانا شمس منهاج است از رساله او را دو نقل کرده که هر که بگذارد در شب قدر چهار رکعت نماز در هر رکعتی بعد از
فاتحه سی و هفت بار انا انزلناه بخواند و بعد از سلام صد بار درود بر پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم بفرستد و صد بار استغفار و صد بار

یا حی یا قیوم گوید خدا آنرا در بهشت قصرها از زبرجد و قصرها از یاقوت احمر و
در وعیه و فضله و نهتی کلاته مسئله در کتاب الصباح فی الجمع بین الاذکار و الاسلاح در ذکر لیلة القدر آورده که
مستحب است در شبقدر قرائت قرآن کند در هر رکعتی از نماز خود سورهٔ انا انزلناه را و در رکعت دوم سورهٔ قل یا ایها الکافرون را
یکبار و در رکعت سوم سورهٔ اخلاص را سه بار و در رکعت چهارم سورهٔ فلق و سورهٔ والناس را یکبار و بعد از سلام
صد بار استغفار و صد بار درود بر پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بفرستد و بعد از آن بگوید اللهم انک عفو تحب العفو فاعف
عنی و بعد از آن دعا کند هر چه خواهد و بعد از آن بگوید یا حی یا قیوم لا اله الا انت برحمتک استغیث و بعد از آن
بگوید یا حی یا قیوم لا اله الا انت برحمتک استغیث و بعد از آن بگوید یا حی یا قیوم لا اله الا انت برحمتک استغیث
و بعد از آن

انصن و فحص نماید ﴿ عدد آیات جمیع این سوره‌ها و آیه‌ها بغیر اعتبار تکرار مقدار یکهزار و دویست آیت میشود پس اگر
شخصی در نماز تهجد خود در سایر شبها نیز همین قرارات بنیوزده شبد غالبا هر آینه نهایت فضل و اعلی بود در تقرب
حفظ تمام قرآن نه شته باشد در نماز تهجد از سوره تبارک الملک تا آخر قرآن بخواند که این نیز یکهزار آیت است
کذا قال السهروردی فی عوارفه و اگر تواند در تهجد خود سیصد آیت بخواند و سیصد آیت از سورة السماء الی القارعة
تا آخر قرآن ست کذا فی العوارف ایضا لقلة عرض الشیخ ابی طالب المکی و اگر حفظ قرآن بدین قدر هم نداشته باشد
پس در نماز تهجد سوره اخلاص در هر رکعتی پنج بار تا ده بار بخواند کذا فی العوارف ایضا و ظاهر آنست ﴿ بر تقدیر یکه
اعتبار کردن شود صلوة تهجد ﴿ دوازده رکعت و سوره اخلاص ﴿ پنج آیت پس بخواندن سوره اخلاص پنجبار
در رکعتی حاصل شود در دوازده رکعت قرارت اخلاص شصت مرتبه و آن بحساب آیات سیصد آیت میشود
و بخواندن سوره اخلاص ده بار در رکعتی حاصل آید در دوازده رکعت قرارة اخلاص یکصد و بیست بار و آن بحساب
آیات ششصد آیت میشود و بخواندن سوره اخلاص پنجده بار در هر رکعتی حاصل آید در دوازده رکعت قرارة اخلاص
دویست و چهار مرتبه و آن بحساب آیات یکهزار و بیست آیت میشود و حافظ سیوطی در کتاب الاتقان فی
علوم القرآن در نوع هفتاد و هم روایت کرده است دارمی در مسند خود ﴿ مرفوعا بمصطفی صلی الله تعالی علیه و آله
وسلم که هر که شخصی ﴿ بخواند سیصد آیت قرآن ﴿ در شبی نوشته شود بدو هزار قنطار از اجر و همچنین روایت
کرده است ابو عبید ﴿ و در فضل کسیکه بخواند هر شب سیصد آیت و هزار آیت ﴿ در شبی آنهم مافی القاموس در روایت کرده
ابو داؤد در سنن خود از حضرت عبد الله بن عمرو بن عاص رضی الله تعالی عنه ﴿ مرفوعا بمصطفی صلی الله تعالی علیه و آله
وسلم ﴿ هر که قیام کند بهر از آیت از آیات قرآن عظیم نوشته شود او ﴿ از مقنطرین [illegible]
شکوة در باب صلوة اللیل گفته ﴿ یعنی مقنطر ان در نیجا مکثر ست در [illegible] ﴿ و مراد
از قنطار مذکور قرارة آیات مسطوره ست اگرچه در غیر نماز با شد و مع ذالک نفل کرده که گفت پیغمبر خدا
﴿ در وصیت از حضرت ابی امامه رضی الله تعالی عنه ﴿ که گفت فرمود پیغمبر [illegible] ﴿ بخواند شب

آیت ﴿ در شبی حاصل شود او ﴿ قنطار از اجر و قنطار یکهزار و دویست اوقیه ست و هر اوقیه چهل ست
از آنچه در میان آسمان و زمین ست یا فرمود که همه ست از آنچه آفتاب بر آن تابش مینماید رواه الطبرانی
فی معجمه انتهی ما ذکره الملا علی القاری حاصل کلام آنست که عبادت مشقته را افضل ست از عبادت سهل را
کما نطق به القرآن الکریم و چون یافته شود مشقت ﴿ حقیقة اجتهاد و کشد و اتعب بیت اهم و اعلی خواهد
بر هر هر توفیق یابد و چنده اکه از و یارا کوشش کند موجب تضاعف درجات و فزونی مثوبات باشد قال الله تعالی
مقطع سن زاد زاده الله فی سنه فائده بدانکه روایت کرده ست ابن ابی شیبه از جابر از عائشه رضی
گفت روز قدر شش شب اوست یعنی در ثواب گذاردن کتاب المصباح فی فضل الاذکار و السلاح
و تفسیر در منثور آورده که اخراج کرد ابن ابی شیبه از حسن بن ابی جعفر که گفت رسیده ست مرا که عمل در
روز قدر مثل عمل ست در شب آن انتهی و همچنا گفته است در کتاب المصباح و در غیر بهینه ﴿ مستحب ست
اجتهاد کردن در روز قدر چنانکه اجتهاد کرده شود در شبقدر انتهی سوال اگر گفته شود ﴿ مراد بروز قدر آیا
روز بست ﴿ متقدم یا نیز شب قدر چنانکه مشهور ست میان عوام و با روز ﴿ شما خواهد بود از دو جواب گوییم
که پیشتر در فصل یازدهم از باب هفتاد از بحر الرائق و غیر آن گذشت ﴿ شب در هم چنانکه تابع روز آینده ست
همچنین در چهار موضع و چون این موضع از آن چهار نیست پس شاید روز قدر ﴿ روز شما فوت از شب او
کما فی شما نزد الامام غلیسه رد دلالت نمیکند بر انتفی آنچه گفته ست ابن حجر مکی در شرح مشکوة در شرح حدیثی که
وارد شده ست [illegible] صبح شب قدر بغیر شعاع و عبارت ابن حجر مکی این ست که فائده
بودن این علامت [illegible] قدر آنست که مستحب ست احیا روز قدر چنانکه مستحب ست احیای شب
انتهی کلام فائده [illegible] یه و کنز العباد از تفسیر ابی لیث کرده [illegible] نفل کرده که گفت پیغمبر خدا
صلی الله تعالی [illegible] شب قدر بر برج و جوزاست ﴿ بیامرزد خدا تعالی گناهان او را تا وقتی
[illegible] پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم [illegible] که خواهد که بیاید مرده طعام [illegible]

پس کوبود بریخ ۲ باشکه انتهی و در فقره طلاقیه زیر واقعیت اهل واقعیت نقل کرده که گفت رسول خدا صلی
الله تعالی علیه وآله وصحبه وسلم هرکه درشب بیست وهفتم ماه رمضان در وقت سحر بریخ وجزوات بخورد
حق تعالی او را بیامرزد اگرچه او دعا، مغفرت نکند انتهی والله تعالی اعلم بصحة هذه الروایات وکم من غالب
آنست که این روایات غیر صحیح بلکه موضوع انچه آثار وضع بر آنها لازم است باشکه در کتب معتبره
حدیث ذکر نیافته موجود نیست اصلا والعلم عند الله العلی العظیم وهذا آخر ما اوردناه من الکلام والحمد لله
سبحانه وتعالی علی التمام وهو ولی الفضل والانعام وباسمه المبدأ والختام ولا حول ولا قوة الا بالله العلی
العظیم وصلی الله تعالی علی رسوله سیدنا محمد وآله وصحبه وسلم کثیرا کثیرا مؤلف این رساله اصلح الله تعالی
در وه وسترو زره سیکوید چرخ فارغ نشدم زتالیف این رساله در روز نفیس وقت انظر بتاریخ هفدهم شهر
در صحیح سنه الف ومائة وثلاث وثلاثین بهجریه وشروع نموده بودم در تالیف وی بتاریخ هفدهم شهر
ربیع الآخر سنه الف ومائة واحدی وثلاثین پس همه مدت دوسال وهشت ماه شد ولیکن
واقع گشته بود بعضی موانع زتالیف این رساله در مدت وده تا سال یکماه کم وباقی
انچه معروف گشت بتالیف این رساله مقدار نه ماه یا کسری کم زیاده
تحفنا والله تعالی اعلم وعلمه احکم وحکمه اتم واعم
وبه نستعین وصلی الله تعالی علی محمد
وعلی آله وصحبه اجمعین برحمتک
یا ارحم الراحمین
تم

تمت الکتاب المستطاب حیات الصالحین تصنیف زبدة العلماء العظام قدوة الفقهاء الفخام [illegible] الراجی عفو ربه الملک العلام محمد هاشم [illegible] الله
تعالی علیه تاریخ بیست وسیوم شهر شعبان المعظم سنه ۱۳۴۱ هجریه مقدسه از دست [illegible] مرحوم مغفور مبرور محمد [illegible] عفا الله تعالی عنه

ترتیب چهل داشتن

چهل داشتن در عهد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم بوده یا آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم چهل داشته یا در
فرموده یا در وقت صحابه رضی الله تعالی عنهم اجمعین بوده پس از ان این طریق شارح طریقت داشته اند

حقیقت چهل آنست که شخص مدت چهل روز صائم شود و در عبادت اعضاء ظاهره و باطنه خود را از منهیات شرعیه
باکلیه یا ازروز و آنها بالجمله دست و زبان کار شغول سازد بنیت آنکه او در عبادت بفضل اخلاق حسنه و ترک اعمال
قبیحه عادت گیرد بواسطه آنکه انسان بالجمله دست چیزی در شغل این مدت آن چیز مرکوز الطبع میشود و چون خلق جمیل

بر طور سینا و قال الله تعالی واذ واعدنا موسی اربعین لیلة و دلان النبی صلی الله تعالی علیه وآله وسلم کان یخلو
بغار حراء و مدت شهر حتی اتاه الوحی والنبوة و دلیل قول حضرت پیغمبر خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم حرمتی الخلص
العبادة لله تعالی اربعین لیلة ظهرت ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه رواه ابو نعیم فی الحلیة عن ابی ایوب الانصاری
رضی الله تعالی عنه و لیکن این وقتی میسر شود که مقارن باشد باخلاص در عمل و مفارق باشد از مفاسد شرعیه و ظواهر قبیحه
چنانکه ریا و سمعه و اعجاب و کبر و فخر و خودستائی و امراض نفسیه و امراض قالبیه و قلبیه چنانکه وصال در صوم
دوسه روز و کثیر ریاضت بحدی که فی الباب وارد شده و امثال آنها که بتحصیل اخلاص و دفع مکائد ابلیس
قدرت نداشته باشد و حق او نگاه نداشته باشد و بعد از فتور بازیاده و حقائق شرع منظور آورده شود

چهل روزه سیدارنده از اعادیان جهال تنهر عضدا ما خطوا بالبال والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

فهرست رساله فارسیه المسماة بحیات العارفین تالیف العبد الاثم المجرم الاکرم عاصی محمد هاشم صاحب دام مجده

۲ رساله پس مشتمل است بر قدوه که کتب چهل گرده شده بود آنها بالا در وقت تالیف این رساله در کتب
تفسیر و حدیث و سیرت و عقائد و اصول و فقه و فروع فقه و کتب تصوف و اخلاق چهل آنها میشود که کتب
۱۱ و اما رساله چهل حدیث پس مشتمل است بر مقدمه و ابواب چهار رده و خاتمه
۱۱ فصل اول در بیان حقیقت صوم و در بیان آنکه او وقت صوم از بدایه صبح صادق است یا بعد انشقاق بیاض و در بیان آنکه اول طلوع فجر هکذا معلوم گردیده شود
۱۳ فصل دویم در بیان شرائط صوم
۱۳ فصل سیوم در بیان حکم صوم و محاسن آن
۱۶ فصل چهارم در بیان اقسام صوم اجمالا و در بیان آنکه صوم بر سه قسم است صوم عموم و صوم خصوص و صوم خصوص الخصوص و اما اقسام صیام مستحبه مکروه تفصیلا پس در فصل سیوم از باب دهم خواهد آمد
۱۷ فصل پنجم در ذکر بعضی فوائد مختصه بشهر رمضان فائده در ذکر شمه از انچه وارد شده است در احادیث از فضائل شهر رمضان فائده در ذکر آنکه فرضیت صوم رمضان ناسخ شریعت هیچ کتاب

[illegible] است فائده در ذکر تاریخ ابتدا نزول فرضیت صوم رمضان و در بیان آنکه
[illegible] صلی الله تعالی علیه وآله وسلم چند ماه رمضان روزه داشته و در چند چهرای روز آنها سی روز بود
[illegible] فائده در بیان آنکه در ادائل ایام اسلام حرام بود بعد از خواب شب رمضان بعد از طلوع فجر
[illegible] وجه الاولیت یا خاتمیت یا خوردن شب و بعد از ان جایز گردیده شد عام بالا کلی
[illegible] طلوع فجر فائده در بیان آنکه اطلاق لفظ رمضان بدون ذکر لفظ شهر جایز است
[illegible] شهر مذکور بی رمضان فائده در بیان آنکه او گرده شود بی غیر بالغ شده صوم رمضان

چون لفاظت درنشته باشد براداء آن ؛

۲۲ **باب اول** در بیان مسائل نیت صوم و این باب مشتمل است بر نه فصل

" **فصل اول** در بیان وقت نیت **و در درست** فائده در دو کرتا قاعده برای تحقیق وقت صحو کبر و طریق معرفت ساعات روز

۲۷ **فصل دوم** در بیان کیفیت نیت

۳۱ **فصل سیوم** در بیان انکه شخص هر روز قضا و صیام ایام یا شهور متعدده بر ذمه آیا لازم است بر هر یک تعیین نماید یا شهر کند انها بدین نه **و در درست** بیان انکه در صلوات متعدده فائته آیا تعیین فرض است یا تعیین نوع

۳۴ **فصل چهارم** در بیان حکم کسیکه نیت تعیین کرد در صوم قضاء رمضان پس ظاهر شد که در ان تعیین خطا کرده بود **و در درست** حکم کسیکه خطا کرد در تعیین قضا صلوات فائته

۳۶ **فصل پنجم** در بیان حکم کسیکه در یوم دا معد نیت صیام متعدده کند **و در درست** حکم کسیکه نیت کند در یک نماز دو نماز را

۳۹ **فصل ششم** در بیان حکم کسیکه در یکماه روزه رمضان میدانست بگمان انکه این ماه ماه رمضان است بعد ازان ظاهر شد که آن ماه رمضان نبود

۴۵ **فصل هفتم** در بیان بعضی فوائد متعلقه بمسائل نیت **و در درست** مسائل رجوع از نیت در شب و بیان انتقال از صوم فرض بصوم نفل **و در درست** بیان انکه روزه بمجرد نیت افطار فاسد شود و عاود بم افطار کند **و بیان** انکه اکل و شرب و جماع در شب بعد از نیت مبطل نیت نبود **و بیان** انکه حوض سحور در رمضان قائم مقام نیت صوم بود **و بیان** انکه زیاده حوض ها در طعام شبانه بر خلاف عادت خود بواسطه روزه فردا یا دیش نشستن بقصد صوم یا تخلیل ان کردن بواسطه صوم قائم مقام نیت صوم بود **و در درست** بیان انکه علی العموم ایام روزه از رمضان قائم مقام نیت نبود

۴۸ **فصل ششم** در بیان تردید در نیت **فصل هم ۴۹** در بیان طریقه مستحبه **در درست** بیان انکه افضل اوقات نیت آخر شب هر نیت کند در وقت افطار روزه فردا **و بیان** قدر زاید بر آن که مستحسن است قراءة آیة او در وقت افطار و قدر یقینا از امور سحر که مستحب است فصل نهار در وقت افطار و در فصل ششم از باب هفتم خواهد آمد انشاء الله تعالی

۵۰ **باب دویم** در بیان مسائل رویة هلال و این باب شش فصل است برشته نزد فصل ؛

" **فصل اول** در بیان انچه مستحب است علی الاطلاق بر شخص آن بعد دخول شهر رمضان

۵۲ **فصل دویم** در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال رمضان و ان بر دو طریق علم و در **در درست** بیان انکه طلب هلال رمضان در شب سی ام روز شعبان واجب است بطریق کفایه و **در درست** دیگر چهار عدد فائده **فائده اول** کلام سیم در باب دخول شهر اعتبار رویت است **فائده دوم** در بیان انکه انچه

" متعلق گشته است بر اول روز رمضان روز عید خواهد بود انگاه روز چهارم شهر رجب روزه رمضان باشد و انگاه روز فطر روز عاشورا شود صحیح نیست اعتماد کردن بر این همه در ثبوت هلال **و در درست** بیان

۵۵ انکه تولید شهور ناقصه در چهار ماه متحقق میگردد و همچنین تولید شهر کامل و در زیاده ازان ممتنع است عادة **فائده سیوم** در بیان انکه کبر جرم هلال در دخول شهر اعتبار ندارد **و بیان انکه** علو رویة هلال در دخول شهر جدید هم اعتبار ندارد **فائده چهارم** در بیان انکه چون رائی در خواب از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم شنود که شب اول ذی رمضان است آیا روزه واجب شود یا نه جواب داده شد

تتمه چهل در بیان انکه حقیر رویت هلال بعد از غروب شمس است و اما رویت هلال در روز پس آن اعتبار ندارد **و در درست** بیان انکه اگر شخص هلال را بعد از روز شک ام از رمضان قبل از زوال یا بعد از زوال

پس گاه [illegible] صوم سی و افطار کرد عمدا آیا واجب کرد کفارت بر ما نه

۵۸ **فصل سیوم** در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال رمضان بر طریق خصوص و این فصل مشتمل است بر دو مبحث

فصل اول در بیان آنکه در وقت رویت هلال رمضان علت در آسمان باشد و در درست بیان آنکه
معنی علت و در درست بیان آنکه شهادت یک شخص در هلال رمضان وقتی مقبول شود که مسلم
و عاقل و بالغ و عادل باشد و بیان اختلاف روایت در شهادت مستور و بیان آنکه عدالت و
بینائی و دوگوش و عدم عدو و تعدد در شهادت رمضان شرط نیست و بیان آنکه جائز نیست در
رویت هلال رمضان شهادت بر شهادت بغیر عذر و در درست بیان آنکه ادای شهادت هلال رمضان
نزد حاکم کافی است یا قاضی شرط است اگر شاهد مذکور در مجلس دو جا حاکم نبود و الا فلا و همین حکم
است در هلال شوال و در درست بیان آنکه چون شخص هلال رمضان دید آیا لازم است بر او که او را
در دیوان نزد حاکم یا نه و بیان آنکه اگر فاسق هلال رمضان دید یا بر او که او کار هر دو یکی است و روزه
دارد و بیان حکم قبول قاضی شهادت فاسق و آنجا بیان رد حکم قول عادل و پس در فصل ششم از
این باب خواهد آمد انشاء الله تعالی

۶۳ فصل دوم در بیان آنکه وقت رویت هلال رمضان علت در آسمان باشد و در درست بیان آنکه
در وقت عدم علت معتبر نباشد مگر شهادت جمع کثیر و در درست بیان وجه رفع اشکال شیخ طوسی
که میگوید مذهب ما حنیفه نیز آنست که چون شهادت دو مرد عادل مسموع است در سائر حقوق پس
چگونه مسموع نباشد در هلال وقت عدم علت و در درست بیان تفسیر جمع کثیر و در درست آنکه علما
در هر موضع که لفظ از جمع در بیخ بسر تا قاضی است مراد بیان قاضی است و در هر مکان را جتهاد باشد
و بیان آنکه مجتهد مقصود است از مائة راجعه و در درست بیان آنکه در شهادت جمع کثیر بر رویت هلال
در حال صفا آسمان عدالت شرط است یا نه و بیان آنکه اگر شهادت جمع کثیر شرط است
یکی از آنها تواند بود قلب قاضی بر شهادت دو مرد عادل کرد و حکم نمود موجب
آن حکم او فائده باشد و بیان معنی قول علما، چه نزد ظاهر رویت و بیان قدر
و در رویت و غیر ظاهر

۶۸ فصل چهارم در بیان تفسیر عدالت و موجبات و مسقطات آن و در درست خواندگان کتاب و مطالعه
بطریق تفصیل و بیان آنکه شخص را بعد از سیری فعلی خود از عدالت او نزد بعضی و بیان آنکه
زور یا بهبودت بر پسر کان خود بلا و کسیکه تشبه کند بر موهم کفار یا جائی که او را نفرت چرا فعلا دانسته بسیار
در شرب مدام یا غیر آن و کسیکه اجازه دهد زن و پسر او را شنیدن بر گفتنهای حرام و بر دیدار نامحرم و در جمله
و مانند آن مقبول باشد شهادت او و بیان آنکه تاخیر در شهادت حسبة للشهد مستحب است
و بیان آنکه فعل جمیع آن مرضی مروت نیست چنانکه بول کردن در راه و خوردن در بازار مسقط شهادت است

۷۵ فصل پنجم در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال فطر و این فصل همچنین است بر دو فصل اول در بیان
آنکه در وقت وجود هلال فطر در آسمان علت شهادت باشد و در بیان آنکه شهادت فاسق و مستور در هلال
فطر مقبول نیست لیکن اگر قاضی قبول کرد شهادت دو فاسق یا دو مستور هلال را در وقت وجود علت
و حکم کرد موجب آن ثابت گردد هلال فطر و در درست بیان آنکه مقبول نیست در هلال فطر شهادت
بندگان و اگر قبول کرد تا آخر قول ایشان و حکم نمود بران نافذ باشد قضاء او و همچنین اگر قضاء کرد
بشهادت دو عادل و اصر نافذ نگردد قضاء او و در دوم بیان آنکه در شهادت هلال فطر لفظ اشهد
شرط است پس اگر گفت اعلم یا اتیقن یا شهدت بصیغه ماضی مقبول نباشد شهادت او.

۷۸ فصل دویم مسلّی است بهلال فطر و در درست فائده در بیان آنکه اگر فرد واحد در رویت هلال شیعیان
یا خوان مقبول نیست یا نباید و بیان آن محض آیا لازم باشد بر ایشان روزه و در نه و در نه مفصل خود بیان
آنکه وقت رویت هلال فطر در آسمان علت باشد و در درست بیان آنکه اگر قضا کرد قاضی بر شهادت
دو مرد عادل بر هلال فطر و بیان آنکه صحیح در حال صفاء آسمان با یوم قضا و در نافذ باشد

۷۹ فصل ششم [illegible] بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال عید اضحی فصل هفتم در بیان مسائل متعلقه به ثبوت هلال

۸۰ [illegible] بیان حکم کسیکه تنها دیده هلال رمضان یا فطر باشد پس فارغ گردد قول او [illegible]

در بقیه خود بیست روزه گفته باید و این فصل مشتمل است بر دو فصل **فصل اول** متعلق است
بهلال رمضان و **در درست** بیان آنکه مفقود رویت هلال لازم است هر روزه در روز بعد خود تا آنکه
چون داد و صدیق خود بیاید هر دو روزه دارد و یکی اگر افطار کرد و دیگر روزه دارد صدیق در کفارت نباشد
برداشتن و بیان آنکه لازم نیست گزاردن قضا تا زوال بر روزی مفقود بعد خود نیز **فصل دوم**
متعلق است بهلال فطر **و در درست فاتحه** در بیان آنکه اگر جز دادند بر رویت هلال شاق بسیار
یا زنان مفقودات یا بندگان محض آیا لازم باشد بر ایشان هر روزه در روز بعد خود یا نه
۸۳ **فصل نهم** در بیان آنکه اگر بشبهادت یک کس یا دو کس روزه در شبهه تنگ روز تمام گردند و هلال فطر نیز
آیا ایشان روزه یکی کنیم و در روز بعد یا نه و این فصل نیز مشتمل است بر دو فصل **فصل اول** در بیان
حکم شهادت دو کس **فصل دوم** حکم شهادت یک کس **و در درست** بیان آنکه لفظ الا شبه از علامات
قیامت **و در درست** ذکر بعضی فوائد حسنه
۸۶ **فصل دهم** در بیان آنکه اگر در بعضی بلاد هلال در شب جمعه دیده و در شب شنبه دیگر آن در
بلاد دیده آیا بایست آن قضا و روزه اول واجب شود یا نه **و در درست** بیان آنکه اختلاف مطالع معتبر
هست در نظر راه دریه **و در درست فاتحه** در بیان آنکه کسیکه معتبر داشته است اختلاف مطالع
پس باید بقول واحد اختلاف مطالع مقدار مسافت یکماه راه باشد نه کمتر از آن **و در درست** در ذکر بعضی
فوائد حسنه مناسب مقام
۹۲ **فصل یازدهم** در بیان آنکه اگر در بعضی بلاد هلال رمضان متقدم و در بعضی [illegible] سیدن آن
جز این بلاد اول رمضان را [illegible] بایست آن در روز عید [illegible]
۹۳ **فصل دوازدهم** در بیان آنکه حکم کسی که بیمه بیست روز و یا بیشتر [illegible] روز آن هلال فطر
دیده و یا بر ایشان قضا چیزی لازم بود یا نه و این فصل [illegible] **فصل اول** در بیان آنکه

بیست و شصت روزه داشته هلال فطر دیده اند روزه داشته هلال فطر ندیده اند
۹۵ **فصل سیزدهم** حکم کسیکه بر سر قضا بیمار و رمضان آید در چیزی روزه تفکر کند یا بیست و نه روزه
۹۶ **فصل چهاردهم** در بیان حکم رویت هلال فطر در روز اول یا بعد از آن و قدری از مسائل این فصل
سابق بر اداء فرض فصل دوم از این باب نیز بیشتر مذکور شده اند
۹۷ **فصل پانزدهم** در بیان آنکه اگر شهود در اداء انتهای دست رویت هلال بغیر عذر آخر خانه آیا
شهادت ایشان مقبول بود یا نه
۹۸ **فصل شانزدهم** در بیان مسائل صوم یوم شک و این فصل هشتاد است بر اختیار سه فصل **فصل اول**
در بیان تفسیر روز شک **فصل دوم** در بیان آنکه روزه در آسمان در روز شک مکروه است یا نه و اگر کسی
میشود در این فصل هفت نوع **فصل سیوم** در بیان آنکه افضل در روز شک صوم تطوع است یا فطار
و در درست بیان آنکه مختار آنست که اگر کسی خواهد صوم تطوع بگیرد صوم یوم شک یا بخلاف نصف
نهار **و در درست فاتحه** در کیفیت بیان خاصه و عامه **و در درست** فاتحه در بیان آنکه اختلاف نصف
نهار در حق عوام بطریق آسمان است یا نه و اقضیت **فصل چهارم** در بیان آنکه صوم آخر شعبان با بیشتر
از روز شک مکروه است یا نه **فصل پنجم** در بیان بعضی مسائل متفرقه متعلقه بصوم یوم شک
۱۰۸ **باب سیوم در بیان آنچه موجب صوم است و واجب کننده قضا و کفارت** و مشتمل این باب
بر یک فصل است
۱۰۸ **فصل صوم یازدهم** در بیان آنکه [illegible] بکفارت و شرط وجوب آن و این فصل مشتمل است بر سه فصل **فصل اول**
در بیان آنکه [illegible] قضا و کفارت **و در درست** در ذکر شرط وجوب کفارت بسبیل اجمال **و در درست**
بیان آنکه اگر [illegible] مذاب او بیست بر سبیل تکرار هر روز دیگر غیر این واجب نیاید
کفارت بر زن **و در درست فاتحه حسن** در بیان آنکه فرق نیست در وجوب کفارت میان زوج و زن

وبیان حد وعهد وبیان سلطان وغیر آن **ودر درست** تجدید حسن در بیان آنکه کسیه افطار رمضان عمداً بخورد

عذر تعمد و جبر کرده شود الخ تا آنکه توبه کند **و بیان آنکه** اگر افطار رمضان بطریق مشهرت وعیان باشد

قتل نیز کرده شود الخ **فصل دیم** در بیان تفصیل آنچیا که بخوردن آنها غذا آید یا دوا حاصل شود در این

۱۱۷ جنس مشتمل است بر یک مقدمه و در دو نوع **مقدمه** در بیان ضابطه چه بران بنا مسائل این جنس است

۱۱۹ **ودر درست** ذکر بعضی اشیا، که نه غذا و دوا **نوع اول** پس در درست تفصیل احکام مشروبات

۱۲۰ **نوع ثانی** تفصیل احکام مأکولات و این نوع متضمن است بر چهار قسم **قسم اول** در بیان احکام تمر و تنقیح

وجبوب **قسم دیم** در بیان احکام تمر و انواع آنچیا و بقول در مسائل دیگر نباتات **احکام تمر احکام** موبیا

خام **احکام** اوراق آنچیار **احکام** بقول احکام سائر نباتات **قسم سیم** در بیان احکام لحوم

و بقیه قسم **چهارم** در بیان احکام سائر جمادات **ودر درست** حکم خوردن طین **ودر درست** حکم

۱۴۸ صائم چیزی بدهن صائم خواه آن چیز طاهر باشد یا نجس الا در یک مسئله که آن نجاست

صوم بخورد چیزی از دهن صائم خواه آن چیز طاهر باشد یا نجس الا در یک مسئله که آن نجاست

۱۵۱ **نوع سیم** در بیان مسائل اقطار یعنی بجا بیدن در دو در کوشش **ودر درست** حکم دخول آب

در گوش و ادخال آن چوب در گوش و امثال آن **جنس دیم** در بیان آنکه صوم از

مفارق غیر متعاده ای شمار نفذ چیز در بدن ابطا نیستند بلکه بسبب عارضی پدید آیند و این

۱۵۳ جنس مشتمل است بر دو نوع **نوع اول** در بیان آنکه افطار در دو چیز بر حکم یا بر هر دو

[illegible] **ودر درست** بیان آنکه مسئله آنه افطار در دو چیز حکم

[illegible] **ودر درست فائده** در بیان آنکه فتوی بر قول امام ابو

[illegible] **ودر درست فائده** در بیان آنکه فتوی بر قول امام ابو

[illegible] **ودر درست** بیان آنکه حکم آنه افطار در دو چیز حکم

در بیان حکم وصول از مخارق متعاده بدهن صائم چه در بدن اصلع هستند و این جنس مشتمل است

۱۴۴ بر سه نوع **نوع اول** در بیان وصول چیزی بدماغ صائم از راه قبل و دبر و در این جنس مشتمل است

بحث اول در بیان آنچه داخل گردد از راه دبر مسائل احتقان **ودر درست** فائده در بیان آنچه

وصول آب دانند آن از بر مفطر صوم وقتی باشد چه رسد بمرضع حقنه **ودر درست فائده** ایضاً در

بیان آنکه احتقان نا مسیا مفطر صوم باشد یا نه **فائده** ایضاً در بیان حکم صائم چه حقنه کرد در شب

پس آن بیرون آمد در روز **فائده** ایضاً در بیان چیزی که حقنه مفطر صائم **بحث** بقصد معالجه

دوم در بیان آنچه داخل گردد از راه قبل **بحث سیم** در بیان مسائل ادخال انگشت در قبل یا در

۱۴۸ دبر **نوع دیم** در بیان مسائل استعاط یعنی نشوق دارد و در بینی **ودر درست فائده** در بیان حکم

کسیکه در دهانش نوره بینی نشیب پس آن بیرون آید در روز **ودر درست** بیان آنکه فاسد نگردد

صوم بخوردن چیزی از دهن صائم خواه آن چیز طاهر باشد یا نجس الا در یک مسئله که آن نجاست

۱۵۱ **نوع سیم** در بیان مسائل اقطار یعنی بجا بیدن در دو در کوشش **ودر درست** حکم دخول آب

در گوش و ادخال آن چوب در گوش و امثال آن **جنس دیم** در بیان آنکه صوم از

مفارق غیر متعاده ای شمار نفذ چیز در بدن ابطا نیستند بلکه بسبب عارضی پدید آیند و این

۱۵۳ جنس مشتمل است بر دو نوع **نوع اول** در بیان آنچه افطار در دو چیز بر حکم یا بر هر دو

[illegible] **ودر درست** بیان آنکه مسئله آنه افطار در دو چیز حکم

[illegible] **ودر درست فائده** در بیان آنکه فتوی بر قول امام ابو

[illegible] **ودر درست** بیان آنکه حکم آنه افطار در دو چیز حکم

۱۵۷ **نوع دوم** در بیان حکم رسیدن بیکان تیر با آهن نیز بحکم صائم **و در درست** بیان آنکه حکم طعن صائم

بر نفس خود بسان پنیزه

۱۵۸ **نوع سیوم** در بیان ضبط مسائل و حصول شتی از نسخ مذبون **و در درست**

بیان آنکه مسائل و حصول شتی از نسخ مذبون بر دوازده وجه اند و بیان کرده میشود حکم این هر دوازده وجه

در سه قسم **قسم اول** در بیان حکم حرّان و حصول شتی از مقصد دهم **قسم دوم** حکم سائر شانزده

مقاده **قسم سیوم** حکم حصول شتی از نسخ مذبون غیر مقاده

۱۶۰ **فصل سیوم** در بیان حکم حرّان چیزی که صائع غذا بود یا نباشد و این فصل نیز مشتمل است بر دو جنس

جنس اول در بیان ابتلاع چیزی که سنگریزه و آهن ریزه و مانند آن **جنس دوم** در بیان ابتلاع چیزی

۱۶۱ که در میان دندان مانده باشد از طعام و مانند آن و این جنس مشتمل است بر سه نوع **نوع اول**

در بیان آنکه آن چیز مقدار نخود یا بزرگتر باشد **نوع دوم** در بیان آنکه آن چیز کم از مقدار نخود

۱۶۳ از مقدار نخود باشد **و در درست** ذکر ضابطه مسائل این مقام **نوع سیوم** در بیان فصل میان

۱۶۵ کثیر و قلیل **و در درست** فائده در بیان حکم حرّان شخصی غیر صائم چیزی که بیرون آمده از دندان او

بسبب طلاق یا بجاذبت زبان.

۱۶۶ **فصل چهارم** در بیان مسائل قی و این فصل مشتمل است بر سه جنس **جنس اول** در بیان احکام قی در حق

" صائم و هم این جنس مشتمل است بر سه نوع **نوع اول** در بیان قدر و اقسام قی که مفسد صوم است

یا نیست **و در درست** بیان آنکه تفصیل مسائل قی که مستقا بر دوازده وجه است و بیان آن در

احکام این هر دوازده وجه در سه درست **قسم اول** در بیان مسائل قی **و در درست** ذکر هر یک از

در بیان مسائل مستقا **و در درست** در بیان آنکه فرق میان [illegible] در حق [illegible] احکام

قی که مستقا میان آنکه [illegible] یا آب یا آنکه [illegible] **و در درست** [illegible] دوازده

۱۷۲ صورت از مسائل قی روزه نماند مگر بروی احتیاط مکرر در دو صورت **نوع دیگر** در بیان [illegible]

۱۷۳ **نوع سیوم** در بیان آنکه اگر قی آورد بتکلف چند بار و هر بار مرتبه مقدار دهن پر شود یا نشود و آن بار را در حق انتقاض صوم یا نه **جنس دوم** در بیان احکام قی در حق

سیوم در بیان احکام قی در حق اف و تاز

۱۷۴ **فصل پنجم** در بیان حکم کسیکه افطار کرد بآنکه حیث صوم را ثبت کرده باشد و این فصل نیز مشتمل است

بر سه جنس **جنس اول** در بیان حکم کسیکه افطار کرد بعذر آنکه حیث صوم بود اصلا **جنس دوم**

در بیان حکم کسیکه افطار کرد بعذر آنکه حیث صوم کرده بود **جنس سیوم** در بیان حکم کسیکه

باز داشت نفس خود را از مفطرات صوم در تمام ماه رمضان بغیر حیث صوم و بغیر حیث افطار

۱۷۷ **فصل ششم** در بیان اقسام صائع که موجب کفاره نیست و این فصل مشتمل است بر سه جنس

" **جنس اول** در بیان احکام صائع **جنس دوم** در بیان احکام صائع در غیر سبیلین و احکام

لمس و قبله **و در درست** بیان حکم کف و هم به صائع صائم در وقت خود **بیان** حکم اباحه صائع

غیر صائم در وقت خود بقصد تسکین شهوت نفس از وقوع در حرام و عدم اباحه آن بقصد تفاوت آنچه

۱۸۰ **و در درست** ذکر فوائد حسنه **جنس سیوم** در بیان تحضر مسائل شبیه بایجماع **و در درست** ذکر مسئله

صائع و وزن با هم

۱۸۱ **فصل ششم** در بیان مسائل متفرقه از مفسدات صیام و مشتمل است این فصل بر چهار جنس

" [illegible] **و در درست** ذکر

[illegible] **و بیان** حکم [illegible]

۱۸۳ **جنس دویم** در بیان حکم ابتلاع اشک چشم و عاق بدن و قطره برف و باران و مانند آن

۱۸۵ **جنس سیم** در بیان احکام اوغال گشت یا چوب یا پنبه در دبر یا فرج و مانند آن و احکام

دخول تبر یا نیزه و سکم صائم یا بیکیان و بیان ضوابط کلیه در این مسائل مشتمل اند بر آن.

۱۸۷ **جنس چهارم** در بیان حکم دخول دخان و غبار و مانند آن بسوراخ شکم صائم و اوغال آن و این جنس

مشتمل است بر چهار نوع **نوع اول** در بیان دخول دخان و غبار و اشتمال آن در شکم صائم

بغیر صنع او **نوع دویم** در بیان دخول دخان و غبار و اشتمال آن بصنع خود **نوع سیوم**

در بیان وجوب کفارت بشرب دخان چرس و امثال آن **نوع چهارم** در بیان

۱۸۹ حکم شرب این دخان از جهة شرع و کراهیت و بیان ابتداء زمان حدوث آن در بلاد.

۱۹۳ **فصل هشتم** در بیان حکم شخص که ارتکاب کرده در صوم رمضان قبل از صوم غیب

پس کمان بر و لیب چیل خورد و صوم؟ پس اگر افطار کرد عمدا آیا لازم آید بر وی قضا فقط یا مع

" کفارت و این فصل مشتمل است بر دو جنس. **جنس اول** در بیان حکم کسیکه افطار کرده به

نسیان یا جماعت کرد یا بغیبت کرد پس کمان بر وضا و صوم؟ پس اگر افطار کرد عمدا و بیان زنا

۱۹۷ بیان این مسائل ثلاثه از روی حکم و تفصیل **جنس دویم** در بیان حکم کسیکه مباشرة کرد سائر افعال غیر افعال ثلاثه مستقله پس کمان بر وضا و صوم؟ پس افطار کرد عمدا و **در دریست** بیان حکم ما

حرق آمده او بغیر تعمد پس کمان بر وضا و روزه او فاسد گشت پس افطار کرد او ناز متعمدا

در دریست حکم صائم حرق آورد بتکلف و آن بر سر بن بود و یک **در دریست** قی آورد او روزه یاد

نداشت پس کمان بر وضا و روزه او فاسد گشت پس خورد چیز عمدا **در دریست** حکم صائم

در نهار رمضان پس کمان بر وضا و صوم؟ با حتلام پس خورد بعد از ان متعمدا **در دریست** بیان حکم آنکه

اگر شک کرد صائم پس کمان بر وضا و صوم خود؟ بسبب وصول آب دهن یا غیر آن یا غبار یا دخان حکم یا دماغ

پس خورد بعد از ان متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر صبح کرد صائم بجنابت پس کمان بر وی کفارت گشت

روزه او پس افطار کرد عمدا **در دریست** بیان حکم آنکه اگر صائم چوب کرد خود را بدهن پس

پس کمان بر وضا و صوم؟ پس خورد عمدا **در دریست** سر به انداخت صائم او را چشم خود پس کمان بر

بر وضا و صوم خود؟ بعد از ان خورد متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر سواک کرد صائم پس کمان بر

بر وضا و روزه او فاسد گشت پس خورد بعد از در متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر قدف کرد صائم قضه

؟ پس کمان بر وضا و صوم خود؟ پس افطار کرد متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر بنشست کرد صائم

بر غبه پس کمان بر وضا و صوم خود؟ پس از ان خورد متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر افطار کرد صائم

بسوء زنه یا نکه کرد و در حال زنه پس از ان شد او؟ پس کمان بر وضا و صوم؟ پس خورد متعمدا

در دریست حکم آنکه پس کرد یا قبله داد صائم زنه؟ بشهوت یا بعد از ان پس از ان شد

او را پس کمان بر افطار و صوم؟ پس خورد بعد از ان عمدا **در دریست** حکم آنکه اگر صائم جامع کرد در

غیر فرج پس از ال شد او؟ پس افطار کرد کمان صائم و صوم **در دریست** بیان حکم آنکه اگر صائم

جامع کرد بهیمه؟ مرده؟ پس از ال شد او؟ یا داخل کرد انگشت خود؟ در فرج خود یا فرج

بود زنده؟ در حلق خود خاب تخم او؟ از دست خود پس کمان بر وضا و صوم؟ پس خورد بعد

از ان متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر سحور خورد بعد از فجر کاذب پس کمان بر وضا و صوم؟ پس خورد

بعد از صبح صادق متعمدا **در دریست** حکم آنکه اگر خون دیده زنه در حال حیض یا نفاس از رحم بیرون آید

یا نزدیک روز؟ یا نکه دیده زیاده از ده روز پس کمان بر وضا و صوم؟ این خون حیض است یا خون دیده زنه

بعد از استفاده و دیدن خون پس خورد چیز عمدا **در دریست** حکم آنکه خون نفاس پس خورد چیز متعمدا

۲۰۲ **باب پنجم** در بیان اشیا نیکه فاسد نمی شود صوم با آنها اصلا و در این باب دو فصل است

" **فصل اول** در بیان افطار بطریق نسیان و این فصل مشتمل است بر سه جنس.

۲۰۳ جنس اول در بیان آنکه اطلاق ریسمانی مفسد صوم نیست و در درست ضابطه جمله ارسلنا ریاحا

۲۰۴ جنس دویم در بیان آنکه اگر صائم خود را قی کند یا بدیشنده ۳ ح یا دوم

" او ۳ صوم او یا نه جنس سیم در بیان آنکه اگر صائم در اثنای اکل و شرب و جماع ناسیا روزه

یاد آورد پس باز استاده و از اکل و شرب و جماع آیا صوم او صحیح باشد یا نه و بیان آنچه مناسب است بدینجا

۲۰۶ فصل دویم در بیان مسائل متفرقه و این مشتمل است بر شش جنس

۲۰۷ جنس اول در بیان حکم احتلام و احتجام جنس دویم ۲۰۸ در بیان حکم انزال بنظر جنس سیم

در بیان اوهان و اکتحال و دندان کشیدن یا دوا در چشم و در درست حکم رسیدن طعم دوا بحلق صائم

و اگر سنگ شود و کندکه عذرات بسوی اندرون او جنس چهارم ۲۱۰ در بیان حکم غیبت در صوم

۲۱۰ جنس پنجم حکم کسیکه باو را دکرده یا جانب جنس ششم در حکم اطلاق رادهن یا آب در سوراخ ذکر او

دود فرج زن ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

۲۱۱ باب ششم در بیان آنچه مکروه است فعل آن در صوم و آنچه مکروه نیست و این باب مشتمل است بر دو فصل

" فصل اول در بیان آنچه مکروه است فعل آن در صوم و این فصل مشتمل است بر پنج جنس جنس اول ۲۱۱

در بیان حکم ذوق صائم مر چیزی را ۳ جنس دویم ۲۱۲ در بیان حکم مضغ صائم مر چیزی را ۳ و حکم مضغ علک

جنس سیم ۲۱۳ در بیان حکم قبله و لمس و معانقه بازن و حکم صائم جنس چهارم ۲۱۴ در بیان حکم

احتجام در صیام جنس پنجم در بیان حکم خوض صائم در آب و حکم سباحت صائم در آب و حکم رها

کردن صائم باد را ۳ در اندرون آب و این جنس مشتمل است بر سه نوع نوع اول ۲۱۵ در بیان حکم

خوض صائم در آب و در درست ذکر حکم غسل صائم در آب نیز نوع دویم ۲۱۶ در بیان حکم سباحت

صائم در آب نوع سیم ۲۱۷ در بیان حکم رها کردن صائم باد را ۳ در اندرون

۲۲۰ فصل دویم در آنچه مکروه نیست فعل آن در صوم و این فصل مشتمل است بر شش جنس جنس اول ۲۱۸ در بیان حکم

۲۲۰ دخول دود یا خاک صائم و این جنس مشتمل است بر دو نوع نوع اول ۲۱۹ در بیان حکم کحل در صوم و در درست

فائده حسنه در کرفتن میان قصد جمال و قصد زینت نوع دویم ۲۲۱ در بیان حکم ادهان در صوم و در درست

نکته حسنه در بیان حکم کرفتن بینی بقدر آنچه قبل از رسیدن آن بقدر قبضه دماغ نرسد و در درست بیان

۲۲۵ آنکه اندیشه قبل لذت رسیدن آن بقدر قبضه مباح نه نهفته است آنرا هیچ کیفی نزد ائمه اصحاب

مذاهب اربعه جنس دویم در بیان حکم سواک بر صائم ۳ و در درست بیان آنکه نزع سنت در

جواز سواک صائم در مذاهب اسیان آنکه سواک خشک باشد یا تر سبز یا تر کرده بآب و بیان آنکه در صوم

فرض باشد یا در صوم نفل و بیان آنکه باشد در وضو فرض یا در وضو نفل و بیان آنکه باشد آن وضو برای

نماز مکتوبه یا غیر مکتوبه و در درست نکته حسنه در بیان جمع اختلافات حرمتی شده اند در اصحاب

مذاهب اربعه در مسئله سواک صائم و در درست نادر و بیان آنکه سنت یا مستحب است سواک در

حق صائم چنانکه در حق غیر صائم.

۲۲۹ جنس سیم حکم استنشاق بوی کل و رائحه عطر و مانند آن جنس چهارم ۲۲۰ در بیان حکم استنجاء بآب در صوم

و در درست حکم استنجاء صاحب ماسور جنس پنجم ۲۲۱ در بیان حکم مضغه استشاق در صوم و خوف فوت آن

و در درست بیان آنکه غرغره هم در وضو هم در غسل سنت است و فرق بعضی علماء میان نزع بنکوفته

در غسل فرض است آن صحیح نیست جنس ششم ۲۲۲ در بیان حکم افطار صائم در استقاء و در آب

و در کشیدن آواز بر سر و پیچیدن او خود را بجامه تر

۲۳۴ باب هفتم در مسائل متعلقه بخوردن سحور در رمضان و با فطار کردن دران و این باب مشتمل است

۲۳۵ بر دو فصل فصل اول در بیان آنچه باعث فوت سحور و در استحباب تاخیر دران و در استحباب تعجیل در افطار ☆

۱۳۶ فصل دویم در بیان آنچه باعث فوت سحور و در استحباب تاخیر دران و در استحباب تعجیل در افطار ☆

نکته حسنه تا دام که غالب نگردد بر ظن او خوف شش ☆ ☆ ☆

۲۳۷ فصل سیم در بیان اعتماد در دشتن در سحور و افطار بر تحری و بر آوردن طبیب و بر آوردن خود کس

۲۳۸ فصل چهارم در بیان اعتماد کردن در سحور و افطار بر اخبار شخص بطلوع و غروب

۲۴۱ فصل پنجم در بیان تا رض خبر از دو بینین در طلوع و غروب

۲۴۲ فصل ششم در بیان بعضی امور که مستحب است قبل از افطار صوم و در ورست بیان آنکه مستحب است تعجیل افطار بعد تحقیق غروب و اما چه میکنند خلقیان زرد رنگ بمردن بدو غروب شمس یک

ست تعجیل افطار بعد تحقیق غروب و اما چه میکنند خلقیان زرد رنگ بمردن بدو غروب شمس یک

و چه پس آن خالف سنت است و در ورست بیان آنکه افضل آنست که افطار بخرما باشد و اگر نیابد

افطار کند بآب پاک و بیان آنکه ادنی کمال سنت سه عدد خرما و سه جرعه آب است و بیان آنکه

مستحب است رعایت ترتیب مابین خرما و آب و بیان آنکه تقدیم کرده شود در که منطر خرما بر آب

روزم در ورست فائده در بیان وجه حکمت در افطار بخرما و در ورست ذکر دعوات که وارد شده است

در احادیث وقت آمدن و وقت افطار و در ورست فائده در بیان قراءة دعوات مذکوره قبل از

افطار یا بعد یا بعد از نماز و در ورست ذکر ثواب شخص که افطار کند صائمی را در رمضان اگرچه

یک خرما یا بر یک جرعه از شیر یا آب .....

۲۴۶ فصل هفتم در بیان حکم شخص که سحور خورد بگمان آنکه شب باقی است پس معلوم شد که فجر طالع بود

یا افطار کرد بگمان آنکه غروب شده است پس معلوم شد که آفتاب تمام بود یا کفارت بر مرد و زن آمدنی

در ورست تحقیق حسن در بیان آنکه تفصیل مسائل این فصل بر شش عدد وجوه مبتنی شده و بیان حکم هر یک

از وجوه مذکوره بطریق این عقده و در ورست فائده حسنه در بیان وجه ضبط این شش عدد وجوه متقدمه

در ورست ذکر چند فوائد

۲۵۵ باب ششم در بیان اعذاری که اباحه میکنند افطار را در صوم رمضان و در سائر صیام

در ورست فائده در بیان تعداد اعذار در سبیل اجمال و در ورست فائده در بیان آنکه عدم جواز

افطار در صوم غیر منحصر بصوم رمضان نیست بلکه همین حکم سائر صیام را چه وجه آنکه

این باب شش است بر یازده فصل -

۲۵۵ فصل اول در بیان احکام مرضی که جمیع افطار است و در ورست بیان آنکه جائز است مریض را

که طلب کند طبیب عادل را از کافر و ما سوا را بطریق اعتماد و در ورست بیان آنکه چون طبیب ما سوا را

موقوف از زیاد مرض نمیداند خود و به قول طبیب جاری نسلم پس او چه کند و در ورست بیان آنکه

مرض بر سه قسم است و بیان حکم افطار ما مرکزیه بسبب تعرب و در ورست بیان حکم تعرب آب

که افطار کرده در روز و نوبت تب قبل از آمدن تب و بیان حکم حائضی که افطار کرده در روز نوبت

حیض قبل از رویدن حیض

۲۶۰ فصل دوم در بیان احکام جوع و عطش که جمیع افطار اند و در ورست آنکه مترس که ضعیف میشود

از صوم رمضان بسبب کسب خود

۲۶۲ فصل سیم در بیان احکام سفر و در ورست بیان آنکه ابتدا سفر در شهر رمضان جائز است

۲۶۵ فصل چهارم در بیان احکام آنکه اقتل نفس بر افطار صوم -

۲۶۶ فصل پنجم در بیان احکام زنان حامله و در ضمنه که تیز سند بر نفس خود یا بر ولد خود

۲۶۷ فصل ششم در بیان احکام شیخ فانی زن جواز افطار و وجوب فدیه آن و بیان فضا چه جانب است

" حنبش اول در بیان منشی شیخ فانی و بیان آنکه متعلق با دست و در آن احکام اثبات آن -

۲۶۸ حنبش دوم در بیان طریق دادن شیخ فانی فدیه را و بیان قدر آن

۲۶۹ حنبش سیم در بیان اقسام صیام که جائز میشود شیخ فانی را دادن فدیه از آنها و اتساکه

جائز نمی شود او را دادن فدیه از آنها -

۲۷۰ حنبش چهارم در بیان آنکه اگر فدا نکرد شیخ فانی بعد از اطاقت فدیه بر صوم آیا باطل میگردد فدیه او یا نه

۲۷۱ **فصل هفتم** در بیان آنکه اگر مریض یا مسافر یا صاحب عذر دیگر قبل از زوال عذر خود نیت نماز ادا

پرداخت ن قضاء چیزی بر ذمه چیزی لازم

۲۷۲ **فصل ششم** در بیان آنکه اگر صحیح کشت مریض یا مقیم کشت مسافر یا زائل کشت عذر مقدوری

دیگر بر لازم آید پرداخت ن قضاء و تمام قدرت **در دو مسئله** بیان آنکه وجوب قضاء صیام بطریق

تراخی است نه بطریق فور

۲۷۳ **فصل نهم** در بیان آنکه اگر صحیح کشت مریض یا مقیم کشت مسافر یا زائل کشت عذر مقدوری

دیگر پیش قضا کنند و یا تمام قدرت ۵ واجب آید پرداخت ن آن و وصیت کنند بدادن فدیه صیام از

ترکه ایشان و این فصل مشتمل است بر پنج **فصل**

" **فصل اول** در بیان احکام و وجوب دادن فدیه بدو طایفه است از ترکه میت **در دو مسئله**

در بیان آنکه اگر شخص ترک داد نماز یا ۵ عدد اندر عدد بر پس فدیه داده پرداز آنها ولی او بعد از وفات او

۲۷۶ آیا این فدیه جایز یا نه **فصل دوم** در بیان مقدار فدیه صیام و صلوات و ذکر کرده میشود در این فصل

سه نوع ۵ **نوع اول** در بیان آنکه بر نصف صاع مر آن بر او اجب **نوع دوم** در بیان آنکه بر نصف صاع

عراقی شامل است **نوع سیم** در بیان قدر فدیه گرد و زد یگاه دیگر سال

۲۸۱ **فصل سیم** در بیان آنکه لازم است بر ولی میت ادای تمام حقوق واجبه بر میت غیر صلوات و صیام

در ترکه او چنانکه لازم است بر او ادای فدیه صلوات و صیام میت اگر بگذارد و وصیت کرده باشد **در دو مسئله**

فائده در بیان معرف فدیه **در دو مسئله فائده** در بیان جواز دفع قیمت در فدیه و غیر آن از حقوق الله تعالی

۲۸۴ **فصل چهارم** در بیان کیفیت اسقاط صلوات و صیام بفدیه **در دو مسئله** ذکر عبارات مشتمله بر فدیه

حنطه **در دو مسئله** ذکر فدایا عجمیه متعلقه بفدیه **در دو مسئله** بیان آنکه جایز است بیع چیزی

۲۸۹ ساقط است بگذارم بمقابله خواهد آمد. **فصل پنجم** در بیان بعضی مسائل متفرقه متعلقه باحکام فدیه

تمام شد

۲۹۱ **فصل هشتم** در بیان احکام حیض و نفاس و استحاضه و جنابت و **در دو مسئله** ذکر غسل جنابت و صفت تمام

" و این فصل مشتمل است بر دو مبحث **مبحث اول** در بیان مسائل حیض ۲۹۲ **مبحث دوم** در بیان مسائل جنابت

در دو مسئله فائده در بیان حکم جنب سکران .....

۲۹۵ **فصل یازدهم** در بیان احکام حیض و نفاس .....

۲۹۷ **باب نهم** در بیان مسائل اساک در رمضان بطریق شیعه بر صائمان و در این باب مشتمل است بر یازده فصل

۲۹۸ **فصل اول** در بیان صفت بطلان صوم و مبحث اند مسائل این فصل بسیار **در دو مسئله** ذکر فروع آن مسئله

۲۹۹ **فصل دوم** در بیان آنچه مشروع میگردد از مسائل برصفت بطلان سابق مشتمل بود بر دو اصل پس بیان کردن

" چیزها و فروع هر یک اصل ۵ در ضمن مسئله **مبحث اول** در بیان فروع اصل اول **مبحث دوم** در بیان

آنچه مشروع میگردد از مسائل بر اصل ثانی و پنجگانه کرده میشود این مبحث ۵ بر پنج نوع

نوع اول در بیان حکم کودکی که هر بالغ گشت در نهار رمضان و کافر که هر مسلمان شد در

در دو مسئله ذکر مسائل و زیادت در صوم و افطار نهار رمضان **نوع دوم** در بیان حکم مسافر که هر قدوم خود

در نهار رمضان **نوع سیم** در بیان حکم حائض و نفاس که هر پاک گشتند در نهار رمضان

نوع چهارم در بیان حکم حامله و مرضعه **در دو مسئله** فائده در بیان آنکه کودکی که هر مرد و شد و ۵

بعضی بر ارکان اعتیاد و تحلی اگر او خورد در روزه اگر روزه خواهد و ۵ با سک بقیه روز بر ارکان اعتیاد و

در دو مسئله فائده ایضا در بیان آنکه واجب است امساک بقیه روز در جمیع مسائل متقدم که مفطرات بر آنها

دوازده رمضان فقط .....

۳۰۴ **فصل سیم** در ذکر یک واجب است بر ایشان از اساک بطریق تشبه ایشان **در دو مسئله فائده**

در بیان آنکه هر که لازم است بر او صوم ۵ هر اکل او بطریق قضا باشد

" **باب دهم** در ذکر جمیع اقسام صیام ۵ اکمال و اتمام و در این باب مشتمل است بر یازده فصل

۳۰۵ فصل اول در بیان آن چه سبب یکه مانعیت تتابع میان ایشان است و در مبحث نانیا در بیان آنکه
[illegible] و در تتابع صیام واجب التتابع آیا لازم آید بر مرتکب افطار عمد یا نه

۳۱۰ فصل دوم در بیان حکم صوم تطوع و نذر یا بغیر آن و در مبحث ثانیا در بیان آنکه
ضیافت مذنبه است در صوم تطوع و در صیام واجب

۳۱۴ فصل سیوم در بیان آنچه مستثنیست از صیام واجب کرده شده از آنها و در مبحث ثالثا در ذکر
ربیعه ایام بیض بر بیض و در مبحث تتمه حسن در بیان کراهت صوم تطوع مرزوجه را بغیر اذن
زوج در خانه و بغیر اذن مولی و وا چیره و بغیر اذن مستاجر

۳۲۲ باب یازدهم در بیان مسائل صیام نذر و در این باب مشتمل است بر پنج فصل

۳۲۲ فصل اول در بیان تعریف نذر و در کن آن و حکم آن و فصل دوم ۳۲۳ در بیان شرائط صحت نذر

۳۲۲ مطلقا خواه نذر بصوم باشد یا به سائر عبادات بدنیه یا مالیه و فصل سیوم در بیان آنکه حکم

۳۲۵ نذر آنست چه حق صیغ گشت نذر بشرائط واجب کرده بر ناذر وفاء بآن و در بیان آنچه
مشروطست نذر فروش صیان نذر منجز و معلق و در مبحث بیان آنکه نذر مضاف بسبب وقت جایز
است قبیل از وقت وجود آن وقت و نذر معلق بشرط جایز است قبیل از وجود آن شرط

۳۲۹ و در مبحث بیان آنکه جایز است وقوع قضیت در نذر بحال فصل چهارم ۳۲۹ در بیان صرف نذر بحال

" فصل پنجم در بیان آنچه مشتمل است بر احکام مسائل نذر بصیام و این فصل مشتمل است بر چهار جنس

" جنس اول در بیان آنکه مسئله نذر بحسب نیت بر شش وجه است جنس دوم ۳۳۰ در بیان مسائل نذر
بصوم بر خود صادر ایام نهیه و در مبحث ثالثا در بیان حکم کسی که چه روزه داشت در ایام فرو صادر ایام

۳۳۲ نهیه بغیر نذر جنس سیوم در بیان مسائل نذر بصیام سال تمام و این جنس مشتمل است بر سه نوع

۳۳۳ نوع اول در بیان آنکه نذر کرد بر خود صیام شهر معین و نوع دوم ۳۳۴ در بیان آنکه نذر کرد بر خود

۳۳۲ صیام سال غیر معین و نکته شرط کرد تتابع و در آن نوع سیوم در بیان آنکه نذر کرد بر خود
صیام سال غیر معین و شرط نکرد تتابع و در مبحث در بیان تتمه حسن در ذکر فصل این هر سه
نوع و تتمه حسن دیگر الخ .....

۳۳۷ فصل چهارم در ذکر مسائل متفرقه متعلقه بنذر صوم و در مبحث تتمه حسن در بیان حکم هر نوع نذر
بر ارث مخلوق از احیا و اموات .....

۳۵۰ باب دوازدهم در بیان مسائل صیام رمضان و قضاء رمضان و قضاء نذر معین و این باب مشتمل است بر یک فصل

۳۵۱ فصل اول در بیان احکام صوم قضا .....

۳۵۲ باب سیزدهم در بیان مسائل کفارت افطار صوم رمضان و این باب مشتمل است بر پنج فصل

" فصل اول در بیان آنکه گناه افطار عمدا آیا مرتفع میگردد به توبه فقط بغیر ادای کفارت و یا

۳۵۳ تعکس آن یا نه فصل دوم ذکر کردن کفارت و شرائط آن و حکم آن و صفت آن و صرف آن

۳۵۴ بر سبیل اجمال فصل سیوم در بیان آنکه کفارت صیام متعدد و تداخل میگردد یا نه و در بیان آنچه

۳۵۵ شاید بسبب بر فصل چهارم در بیان آنچه باعث طریکند کفارت و بدو نوع وجب آن و آنچه

۳۵۷ اسقاط میکند او و فصل پنجم در بیان کیفیت ادای کفارت باعتاق رقبه و نباید که موجود
این فصل و بر چهار جنس .....

۳۵۸ جنس اول در بیان مسائل ادای کفارت باعتاق رقبه ۳۶۹ جنس دوم در بیان مسائل ادای کفارت بصوم
دو ماه متتابع و این جنس مشتمل بر چهار نوع نوع اول در بیان آنکه جواز کفارت بصوم مقید
ست بعدم وجدان رقبه و در بیان معتبر عدم وجدان در هنگام نوع دوم در بیان آنکه اعتبار کرده شد

در هر دو کفارت عدد دو ماه سی یا بتدویا بحساب ایام نوع سیوم در بیان آنکه اگر متخلل گشت افطار
صوم بسبب عذر چنانکه سفر و حیض یا بغیر عذر در اثنا صیام کفارت یا متخلل گشته ایام

تنبیه یا شصم رمضان در اعتاد آن آیا واجب آید در استیناف جمیع صیام یا نه

نوع چهارم در بیان آنکه لابد است در صیام که از آن که تعیین کند صوم خود را وزر آنکه نیت

کند در اینها از ترتیب و تفصیل مسائل این نوع بیشتر در باب اول از این رکن مفصل گفته آید

۳۶۳ جنس سیم در بیان مسائل اداء کفارت با طعام شصت مسکین مقید است بعدم استطاعت

" صوم در بیان معنی عدم استطاعت در اینمقام نوع اول در بیان آنکه هر از اطعام مساکین مقید است

" عدم استطاعت صوم در بیان معنی عدم استطاعت در اینمقام نوع دوم در بیان معنی مسکین نوع سیم

در بیان آنکه چه چیزها در کفارات اطعام مساکین بطریق تملیک ادا باید و در صرف نوع

۳۶۷ در ذکر مواضعی که جمع میتواند باحت و در آنها جنس چهارم در بیان مسائل متفرقه متعلقه بکفارت

در این مقامات بر دو نوع نوع اول در بیان کیفیت کفارت عمد و کفارت سفیه مجبور علیه

نوع دوم در بیان کیفیت کفارت سلطان و کفارت وارث زنیت

۳۶۸ باب چهاردهم در بیان مسائل اعتکاف و آنرا کرده اند بهمت این باب بر یازده فصل

۳۶۹ فصل اول در بیان تفسیر اعتکاف و رکن آن و شرائط آن و صفت آن و حکم آن و

حاصل آن بر سبیل اجمال و اما محرمات و مفسدات و مکروهات و مندوبات اعتکاف پس آنرا اینها

در فصل ششم بر وجهی تفریق خواهد آمد ان شاء الله

۳۷۱ فصل دوم در بیان آنکه اعتکاف مطلقا بر سه قسم است و بیان آنکه اعتکاف عشر اخیر از ماه رمضان سنت

مؤکده است بر طریق کفایه

۳۷۳ فصل سیم در ذکر مسائل متعلقه بشرائط صحت اعتکاف بر سبیل تفصیل و ذکر کرده میشود تفصیل آن

" شرائط صحت در سه جنس جنس اول در ذکر مسائل متعلقه به نیت جنس دوم در ذکر مسائل متعلقه

۳۷۳ بصوم و این جنس مشتمل است بر سه نوع نوع اول در بیان آنکه صوم شرط است در اعتکاف و واجب

۳۷۵ فقط و ظاهر الروایه در اعتکاف مسنون و مستحب نوع دوم در ذکر آنچه منتفی گردد و زمسائل بر شش نوع

۳۷۶ صوم در اعتکاف نذر است نوع سیم در بیان آنکه در اعتکاف نذر شرط است واجب بود و ذات صوم نه صوم

بجهت اعتکاف . . . . . .

جنس سیم در ذکر مسائل متعلقه بیرون در مسجد . . . . . .

۳۷۹ فصل چهارم در بیان آنکه اعتکاف چند چیز را واجب کرده و بیان آنکه اعتکاف نفل نیز نوع

واجب گردد یا نه . . . . . .

۳۸۱ فصل پنجم در بیان آنکه اقل اعتکاف نفل مقدر نیست و اقل اعتکاف واجب مقدار

یکروز است . . . . . .

۳۸۲ فصل ششم در بیان آنکه جائز است مر معتکف را خروج از مسجد گو عذر در این فصل مشتمل است

" بر پنج جنس جنس اول در ذکر اعذار که جائز شود بآن معتکف را خروج از مسجد

" و این جنس مشتمل است بر دو نوع نوع اول در بیان آنکه جائز است مر معتکف را خروج

۳۸۵ از مسجد برای حاجت طبیعیه چنانکه بول و غائط و غیر آن نوع دوم در ذکر آنکه جائز است مر معتکف را

۳۸۹ خروج از مسجد برای حاجت شرعیه چنانکه صلوة جمعه و جمعه و غیر آن جنس سیم در ذکر اعذار

که فاسد میشود اعتکاف بسبب خروج بآنها و بیان آنکه چه چیزها مشروط است در مسائل این جنس و در دو نوع

" نوع اول در بیان اعذار که فاسد میشود اعتکاف بسبب خروج برای آنها بالاتفاق روایات مذهب

۳۹۲ ابوحنیفه نوع دوم در بیان آنکه اعذار که ذکر شده است اختلاف روایه آورده اند و اعتکاف

بخروج برای آنها جنس چهارم در بیان آنکه فاسد میگردد اعتکاف بخروج از مسجد بغیر عذر

۳۹۴ بیع خروج نزد ابوحنیفه بقدر یکساعت و نزد صاحبین بکثر از نصف نهار است

۳۹۶ جنس چهارم در بیان آنکه هر چیز که مفسد اعتکاف است چنانکه خروج از مسجد و غیر آن پس فرق

ازار و بیان انکه ارتکاب کننده او عامد یا ناسیا لیلا یا نهارا .....

۳۹۷ جنس پنجم در بیان انکه در اجناس انچه در انها تقدیر نکرده شده از عدم و رزع خروج معتکف لا زم نیست بغیر نذر با اعتکاف بر آن همه مخصوص باعتکاف واجب است فقط

درد رسالت فارغ شده در بیان انکه عدم خروج بغیر نذر در اعتکاف واجب غیر مقید است

باعتکاف مشغول شود معتکف آن از نذر خود و در رسالت تتمه حسن در ذکر مسائل متعلقه

باعتکاف مسنون اعنی اعتکاف عشر اخیر از رمضان و این تتمه مشتمل است بر مسائل ثلاثه مسئله اولی

انکه آیا در اعتکاف مسنون صوم شرط است یا نه مسئله ثانیه انکه آیا حرام پاشنه در اعتکاف مسنون

خروج بغیر ضرور و بسیر عیادت مریض و تشیع جنازه یا نه مسئله ثالثه انکه خروج در اعتکاف مسنون

نا باشد فاسد کننده مر اعتکاف لا و واجب کننده قضا لا یا نه .....

۴۰۳ فصل هفتم در بیان مفسدات اعتکاف غیر خروج و انچه مفسد اعتکاف نیست و این فصل

" مشتمل است بر دو جنس جنس اول در بیان انکه مفسدات اعتکاف غیر خروج

۴۰۶ جنس دوم در بیان انچه مفسد اعتکاف نیست .....

۴۰۷ فصل ششم در بیان انکه چون فاسد کرد اعتکاف را واجب آیا لازم آید قضا او متتابع یا

۴۰۹ متفرق فصل نهم انچه مکروه است در اعتکاف و انچه مستحب و مباح است در درر رسالت

بیان انکه جایز است مر معتکف لا خلوت بحرمه خود و مباح است زیارت زنان مر معتکف لا

در درر رسالت فارغ شده در بیان انکه اعتکاف بسفر و در پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم

۴۱۵ در کدام طرف مسجد فصل دهم در بیان مسائل اعتکاف زنان و این فصل مشتمل است بر چهار جنس

" جنس اول در بیان انکه و اعتکاف نشستن زنان در مسجد خانه خود .....

۴۱۷ جنس دوم در بیان انکه جایز است مر زنان معتکفه لا خروج از مسجد خانه خود .....

۴۱۷ جنس سیوم در بیان عوارض حیض و استحاضه در اثنا و اعتکاف .....

۴۱۸ جنس چهارم در بیان انکه اعتکاف نشستن زن مگر با ذن زوج .....

۴۱۹ فصل یازدهم در بیان احکام نذر با اعتکاف و این فصل مشتمل است بر سه جنس ثر

" جنس اول - در بیان انکه نذر با اعتکاف صحیح و قضی خواهد شد و بر مستجیل الکون نباشد

۴۲۰ جنس دوم - در بیان انکه اگر نذر کرد شخص بر خود با اعتکاف دو سه روز یا زیاده از ان

لازم آید بر او اعتکاف آن قدر ایام بر نهج لیالی بخلاف نذر با اعتکاف یکروز و در درر رسالت فارغ

در بیان انکه اگر شخصی حج نذر کرد بر خود اعتکاف در روز یا در شب یا زیاده از ان لا و

واجب گردد در مسجد قبل از غروب آفتاب و بیرون آید از مسجد بعد از غروب آفتاب روز نذر او و

بیان ابتداء وقت دخول در مسجد و خروج از ان در اعتکاف ده عشر اخیر از رمضان .....

۴۲۵ جنس سیوم در بیان مسائل متفرقه متعلقه بنذر و اعتکاف .....

۴۲۷ خاتمه کتاب در ذکر لیلة القدر و این خاتمه مشتمل است بر چهار جنس ثر

" جنس اول در بیان وجه تسمیه او بین اسم و ذکر قدر از فضائل او .....

۴۳۳ جنس دوم در ذکر علامات شب قدر .....

۴۳۵ جنس سیوم در بیان تعیین شب قدر و اختلاف علماء در ان .....

۴۳۹ جنس چهارم در بیان انکه مستحب است طلب کردن شب قدر و در کدام شب مستحب است در ین

شب و در درر رسالت فارغ شده در بیان انکه علل کردن در روز قدر مثل علل کردن در شب قدر در

روز و ثواب و در درر رسالت بیان انکه مرتبه روز قدر آیا از درر رسالت هم مقدم یا شب هر شب

قدر چنانکه شهرت میان عوام و بسیار از خواص بر خلاف ان است

ثر ثر ثر ثر ثر

تمت بالخیر والعافیة بعون الله الکریم